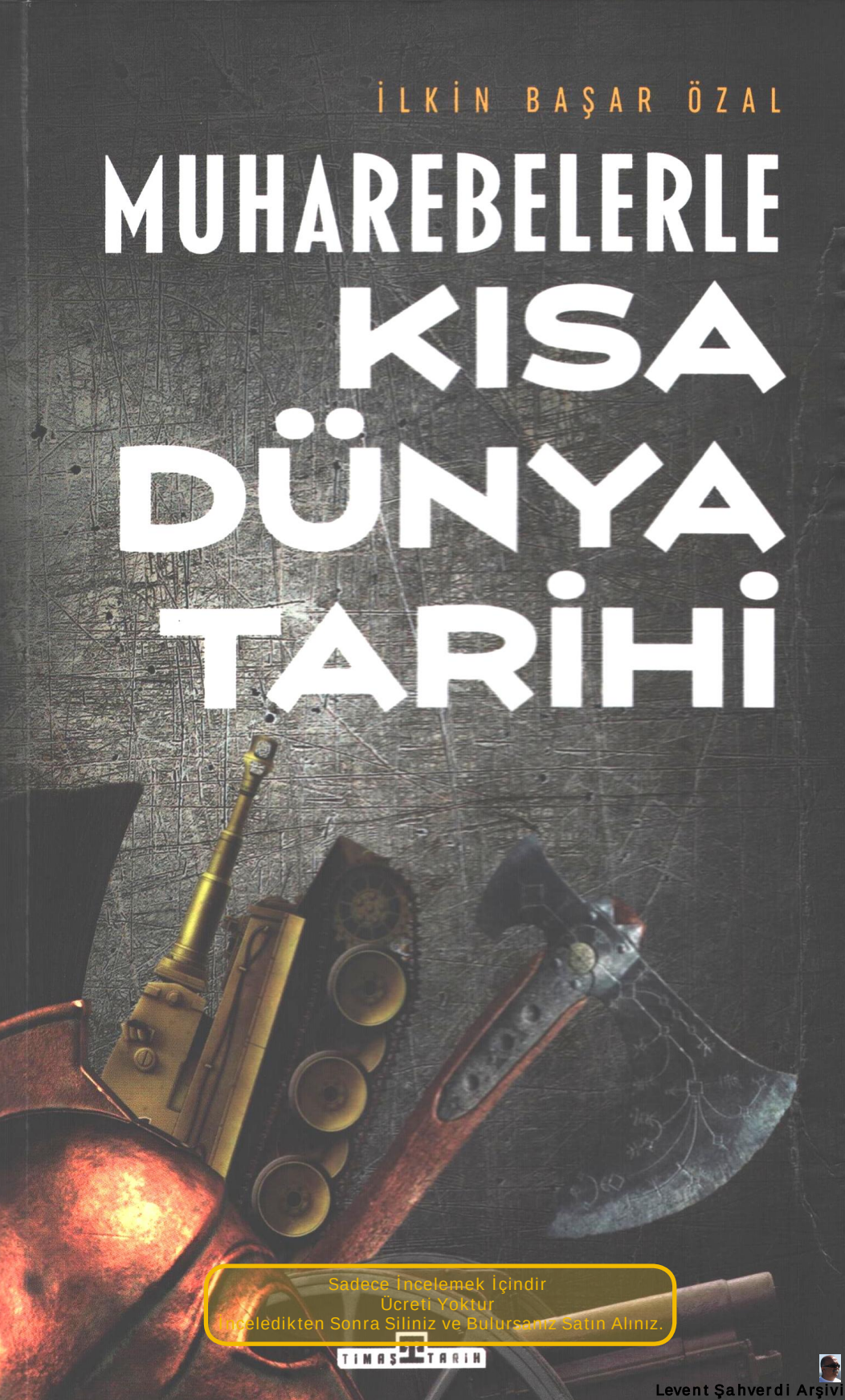
İLKİN BAŞAR ÖZAL

MUHAREBELERLE KISA DÜNYA TARİHİ

Sadece İncelemek İçindir
Ücreti Yoktur
İncelledikten Sonra Siliniz ve Bulursanız Satın Alınız.

TİMAŞ TARİH

Levent Şahverdi Arşivi

MUHAREBELERLE KISA DÜNYA TARİHİ
İlkin Başar Özal

TİMAŞ YAYINLARI | 5198
Savaş Tarihi | 5
Raf: Dünya Tarihi

EDİTÖR
Neval Akbıyık
Elif Sabah Erkul

HARİTA ÇİZİMLERİ
Mehlika Ogurlu

KAPAK TASARIMI
Kerem Miralem

İÇ TASARIM
Tamer Turp

1. BASKI
Temmuz 2021, İstanbul

ISBN
ISBN: 978-605-08-3602-8

TİMAŞ YAYINLARI
Cağaloğlu, Alemdar Mahallesi,
Alayköşkü Caddesi, No: 5, Fatih/İstanbul
Telefon: (0212) 511 24 24

timas.com.tr
timas@timas.com.tr
timasyayingrubu

Kültür Bakanlığı Yayıncılık
Sertifika No: 45587

BASKI VE CİLT
Melisa Matbaacılık
Çiftehavuzlar Yolu Acar Sitesi No: 8
Davutpaşa / İstanbul
Telefon: (0212) 501 97 57
Matbaa Sertifika No: 45099

Levent Şahverdi Arşivi

İLKİN BAŞAR ÖZAL

MUHAREBELERLE KISA DÜNYA TARİHİ

TİMAŞ TARİH

Levent Şahverdi Arşivi

İLKİN BAŞAR ÖZAL

1969 yılında İstanbul'da doğdu. Galatasaray Lisesi'nin ardından Boğaziçi Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nde lisans öğrenimini tamamladı. Ardından yine Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Tarih Ana Bilim Dalı'nda yüksek lisansını tamamladı. Hâlen aynı kurumda doktora öğrenimine devam etmektedir.

Oluşturmacı yaklaşım ve işlevsel yapısalcılık ile öğrenim modelleri ve öğretim sistemleri üzerine sertifika programları tamamladı. Çeşitli eğitim kurumlarında ve üniversitelerde; uzaktan eğitim ve ders içeriği geliştirme programlarında görev almasını yanı sıra İnkılap Tarihi, Harp Tarihi ve Avrupa Tarihi üzerine dersler verdi. Halen Bahçeşehir Üniversitesi'nin bünyesindeki Medeniyet Araştırmaları Merkezi'nde (MEDAM) uzman olarak görevine devam etmektedir. Bahçeşehir Üniversitesi Genel Eğitim Programı dâhilinde Harp Tarihi ve Özel Amerikan Robert Kolej bünyesindeki UP programında Genel Tarih üzerine dersler vermektedir.

Bahçeşehir Üniversitesi'nin bünyesindeki Medeniyet Araştırmaları Merkezi'nin yapımcılığını üstlendiği ve TRT Belgesel kanalı da dâhil olmak üzere yerli ve yabancı birçok televizyon kanalında yayınlanmış olan "Yakın Plan Cihan Harbi" belgeselinin editörlüğü ile danışma kurulu üyeliğini ve halen Exxen dijital platformunda yayını devam eden "İslam ve Kadın" belgeselinin de editörlüğünü üstlenmiştir. Çeşitli gazete ve dergilerde araştırma yazıları, röportajları ve yazı dizileri yayınlanmıştır.

Timaş Yayınları tarafından basılmış olan diğer eserleri:

- *Kısa I. Dünya Savaşı Tarihi*
- *Kısa II. Dünya Savaşı Tarihi*
- *İstihbaratın Kısa Tarihi: Gölge Oyunu*
- *Kısa Soğuk Savaş Tarihi*

Levent Şahverdi Arşivi

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ VE BİLGİLENDİRME / 11
ÖNSÖZ YERİNE / 15
GİRİŞ / 17

BİRİNCİ BÖLÜM
KILIÇ

MÖ 1274 KADEŞ MUHAREBESİ / 35
MÖ 490 MARATON MUHAREBESİ / 41
MÖ 480 THERMOPYLAE SAVUNMASI / 49
MÖ 480 SALAMIS DENİZ MUHAREBESİ / 51
MÖ 479 PLATAEA MUHAREBESİ / 52
MÖ 338 CHAERONEA MUHAREBESİ / 55
MÖ 331 GAUGAMELA MUHAREBESİ / 55
MÖ 260-110 ARASINDA ÇİN BİRLEŞME VE VAR OLMA MÜCADELESİ / 62
MÖ 216 CANNAE MUHAREBESİ / 65
MÖ 197 CYNOSCEPHALAE MUHAREBESİ / 71
MÖ 52 ALESIA KUŞATMASI / 76
MÖ 48 PHARSALUS MUHAREBESİ / 77
MÖ 31 ACTIUM DENİZ MUHAREBESİ / 78
9 TEUTOBURG ORMANI MUHAREBESİ / 83
208 RED CLIFFS MUHAREBESİ / 85
378 ADRIANOPLE MUHAREBESİ / 87
451 CHÂLONS MUHAREBESİ / 89
636 YERMÜK MUHAREBESİ / 94
636 KADİSİYE MUHAREBESİ / 98
663 BAEKGANG MUHAREBESİ / 101

Levent Şahverdi Arşivi

732 TOURS / POITIERS (PUVATYA) MUHAREBESİ / 102
751 TALAS MUHAREBESİ / 105
878 EDINGTON MUHAREBESİ / 107
938 BACH DANG MUHAREBESİ / 108
955 LECHFELD MUHAREBESİ / 108
1066 HASTINGS MUHAREBESİ / 110
1071 MALAZGİRT MUHAREBESİ / 115
1099 KUDÜS KUŞATMASI / 119
1176 LEGNANO MUHAREBESİ / 120
1176 MİRYOKEFALON MUHAREBESİ / 121
1187 HITTİN MUHAREBESİ / 125
1191 - 1192 TARAİN MUHAREBELERİ / 130
1204 CHAKIRMAUT MUHAREBESİ / 133
1212 LAS NAVAS DE TOLOSA (İKAB) MUHAREBESİ / 135
1241 LIEGNITZ (LEGNICA) MUHAREBESİ / 137
1242 PEIPUS GÖLÜ: BUZ MUHAREBESİ / 138
1265 EVESHAM MUHAREBESİ / 140
1268 XIANGYANG MUHAREBESİ / 143
1297 STIRLING KÖPRÜSÜ MUHAREBESİ / 144
1302 COURTRAI MUHAREBESİ / 148
1314 BANNOCKBURN MUHAREBESİ / 149
1346 CRECY MUHAREBESİ / 154
1356 POITIERS MUHAREBESİ / 157
1363 POYANG GÖLÜ MUHAREBESİ / 159
1389 I. KOSOVA MUHAREBESİ / 162
1402 ANKARA MUHAREBESİ / 163
1410 TANNENBERG (GRUNWALD) MUHAREBESİ / 167
1415 AGINCOURT MUHAREBESİ / 171
1421 KUTNA HORA MUHAREBESİ / 176
1428-1429 ORLÉANS KUŞATMASI / 178
1453 CASTILLON MUHAREBESİ / 180

Levent Şahverdi Arşivi

İKİNCİ BÖLÜM
BARUT

1453 İSTANBUL'UN FETHİ / 185
1461 TOWTON MUHAREBESİ / 190
1477 NANCY MUHAREBESİ / 194
1485 BOSWORTH MUHAREBESİ / 196
1515 MARIGNANO (MELEGNANO) MUHAREBESİ / 201
1521 TENOCHTITLAN KUŞATMASI / 203
1525 PAVIA MUHAREBESİ / 209
1526 PANIPAT MUHAREBESİ / 211
1526 MOHAÇ MUHAREBESİ / 213
1532 CAJAMARCA MUHAREBESİ / 216
1538 PREVEZE DENİZ MUHAREBESİ / 220
1565 MALTA KUŞATMASI / 223
1571 İNEBAHTI (LEPANTO) DENİZ MUHAREBESİ / 225
1588 İSPANYOL ARMADASI'NIN ATEŞLE İMTİHANI / 229
1590 IVRY MUHAREBESİ / 231
1592 SACHEON DENİZ MUHAREBESİ / 233
1600 SEKIGAHARA MUHAREBESİ / 238
1620 WHITE MOUNTAIN (BEYAZ DAĞ) MUHAREBESİ / 242
1631 BREITENFELD MUHAREBESİ / 244
1632 LÜTZEN MUHAREBESİ / 247
1644 MARSTON MOOR MUHAREBESİ / 251
1645 NASEBY MUHAREBESİ / 253
1645 YANGZHOU KATLİAMI / 255
1667 MEDWAY BASKINI / 256
1683 VİYANA KUŞATMASI / 258
1704 BLENHEIM MUHAREBESİ / 264
1709 POLTAVA MUHAREBESİ / 268
1746 CULLODEN MUHAREBESİ / 273
1757 YILI MUHAREBELERİ / 275

Levent Şahverdi Arşivi

1759 QUEBEC MUHAREBESİ / 280
1759 QUIBERON KÖRFEZİ DENİZ MUHAREBESİ / 285
1776 TRENTON VE PRINCETON MUHAREBELERİ / 286
1777 SARATAGO MUHAREBELERİ / 291
1792 VALMY MUHAREBESİ / 294
1794 FLEURUS MUHAREBESİ / 299
1800 MARENGO MUHAREBESİ / 300
1803 ASSAYE MUHAREBESİ / 301
1805 TRAFALGAR DENİZ MUHAREBESİ / 307
1805 AUSTERLITZ MUHAREBESİ / 312
1809 WAGRAM MUHAREBESİ / 315
1812 BORODINO MUHAREBESİ / 317
1812 SALAMANCA MUHAREBESİ / 319
1813 LEIPZIG MUHAREBESİ / 320
1815 NEW ORLEANS MUHAREBESİ / 325
1815 WATERLOO MUHAREBESİ / 326
1819 – 1824 "EL LIBERTADOR" MUHAREBELERİ / 331
1827 NAVARİN DENİZ MUHAREBESİ / 336
1846 SOBRAON MUHAREBEŞİ / 337
1847 MEXICO CITY MUHAREBESİ / 337
1854 BALAKLAVA MUHAREBESİ / 341
1859 SOLFERINO MUHAREBESİ / 345

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
TÜFEK

1862 ANTIETAM MUHAREBESİ / 351
1863 GETTYSBURG MUHAREBESİ / 357
1864 ÜÇÜNCÜ NANJING MUHAREBESİ / 363
1866 KÖNİGGRÄTZ MUHAREBESİ / 363
1870 SEDAN MUHAREBESİ / 368
1876 LITTLE BIGHORN MUHAREBESİ / 372

Levent Şahverdi Arşivi

1879 ISANDLWANA MUHAREBESİ / 375
1881 GÖKTEPE MUHAREBESİ / 378
1896 ADOWA MUHAREBESİ / 382
1898 OMDURMAN MUHAREBESİ / 382
1898 SAN JUAN TEPESİ MUHAREBESİ / 388
1905 TSUSHIMA DENİZ MUHAREBESİ / 390
1914 TANNENBERG MUHAREBESİ / 395
1914 MARNE MUHAREBESİ / 399
1915 ÇANAKKALE MUHAREBELERİ / 404
1916 BRUSILOV TAARRUZU / 413
1916 SOMME MUHAREBESİ / 418
1917 PASSCHENDAELE MUHAREBESİ / 423
1917 CAMBRAI MUHAREBESİ / 428
1918 ALMAN BAHAR TAARRUZLARI VE KARA GÜN / 432
1921 SAKARYA MEYDAN MUHAREBESİ / 437
1937 NANKING KATLİAMI / 441
1939 KHALKHIN GOL MUHAREBESİ / 445
1940 FRANSA MUHAREBESİ / 450
1940 BRİTANYA MUHAREBESİ / 456
1941 GİRİT MUHAREBESİ / 461
1941 BARBAROSSA HAREKÂTI / 465
1941 PEARL HARBOR BASKINI / 471
1942 MIDWAY MUHAREBESİ / 476
1942 STALINGRAD MUHAREBESİ / 481
1942 İKİNCİ EL-ALAMEYN MUHAREBESİ / 487
1943 KURSK MUHAREBESİ / 493
1943 TARAWA MUHAREBESİ / 497
1943 ATLANTİK MUHAREBESİ / 501
1944 NORMANDİYA ÇIKARMASI / 505
1944 BULGE MUHAREBESİ / 510
1945 BERLİN MUHAREBESİ / 515

Levent Şahverdi Arşivi

1945 OKINAWA MUHAREBESİ / 519
1950 INCHON ÇIKARMASI / 523
1950 WAWON / KUNU-Rİ MUHAREBESİ / 527
1954 DIEN BIEN PHU MUHAREBESİ / 532
1965 IA DRANG MUHAREBESİ / 536
1967 ALTI GÜN SAVAŞI / 540
1968 TET TAARRUZU / 544
1973 YOM KİPPUR SAVAŞI / 548
1980 HÜRREMŞEHR MUHAREBESİ / 553
1982 PORT STANLEY MUHAREBESİ / 556
1988 ELVEDA KÂBİL / 560
1991 KÖRFEZ SAVAŞI / 564
1993 MOGADİŞU CEHENNEMİ / 569
1995 KRAJINA TAARRUZU / 572
2003 IRAK'A ÖZGÜRLÜK (!) / 575

SON SÖZ / 583
SEÇİLMİŞ KAYNAKÇA / 585

Levent Şahverdi Arşivi

SUNUŞ VE BİLGİLENDİRME

Üniversitede Uygarlık Tarihi ve Dünyayı Değiştiren Muharebeler derslerini yıllardır verdiğim için dünya tarihi üzerine ya da muharebeler hakkında bir kitap yazmanın zor bir iş olduğunu biliyorum. Bu nedenle bu iki konuyu bir araya getirip "muharebeler üzerinden dünya tarihi yazmak" hem de bunu "kısa"ca yapmak, benim için gerçek bir meydan okumaydı.

Elinizdeki son kitabım *Muharebelerle Kısa Dünya Tarihi*, gezegenimizde yaşanan en bilinen ve etkili muharebelerden bir seçkiye kronolojik bir bakış atıyor. İçeriği, Mısırlılar ve Hititler arasındaki MÖ 1274 tarihli Kadeş Muharebesi'nden, Irak'a "özgürlüğünün" verildiği 2003'teki ikinci çokuluslu koalisyon harekâtına kadar süregelen hem karada hem denizde hem de havada cereyan eden birçok farklı sefer ve muharebe türünü 30 asırdan fazla bir süreyi tarayarak gözler önüne sermektedir. Haçlılar ile Selahaddin Eyyübi'nin ordusu arasında 1187 yılında yapılan Hıttin Muharebesi gibi iki taraf arasındaki açık saha karşılaşmaları kadar, karmaşık manevraların yaşandığı dünyanın en büyük tank savaşlarından biri olan 1943 yılındaki Kursk Muharebesi de bu kitabın konusudur. Kitapta, 1588 İspanyol Armadası'nın İngiltere Seferi'ne de Japon filosunun Çarlık Rusyası'nın donanmasını küçük düşürdüğü 1905 Tsushima Muharebesi'ne de rastlamak mümkündür. Ayrıca 1429 yılında Orleans kentinin, 1453 yılında Bizans surlarının ya da 1683 yılında Viyana'nın yaşadığı kuşatmalar da incelenmektedir.

Kitaptaki her bölüm, tarihin önemli bir anına işaret etmekte ve ele aldığı muharebe bağlamında dönemin politikasını, uluslararası ilişkilerini, askerî eylemlerini, gelişen teknolojiyi ve yaşanan gelişmeleri özetlemeye çalışmaktadır. Bazı muharebeler ile bir imparatorluğun çöküşüne tanık olmanız sağlanırken bazılarında ise bir imparatorluğun doğuşu müjdelenmektedir. Bazıları bir dünya savaşını başlatırken bir diğeri başka bir dünya savaşının sonuna giden adımları göstermektedir. Potansiyel olarak daha az bilinen bazı savaşlar, aslında yeni bir askerî teknolojinin ilk önemli

Levent Şahverdi Arşivi

kullanımına sahne olurken; bazıları da asırlar boyu, defalarca, dünyanın her yerinde ve çeşitli şekillerde tekrarlanan bir manevranın ya da taktiksel yeniliklerin altını çizmekte ve anlatılanlar haritalarla desteklemektedir.

Muharebelerle Kısa Dünya Tarihi; mancınıklardan ve eski toplardan, uçaklara ve tanklara doğru evrilen teknolojik gelişmelerle birlikte Büyük İskender, Sezar, Napoleon, Cengiz Han, Patton, Rommel, Yamamoto, Roosevelt, Hitler, Simon Bolivar ve George Washington gibi askerî ve siyasi liderler hakkında da bilgiler vermektedir. Dünya tarihindeki en önemli muharebelerden bazılarının geçmişlerini, yaşanan anlarını ve sonrasını ele alan bu kitap, herkesin bu askerî çatışmaların derin siyasi, sosyal ve ekonomik sonuçlarını anlamasına yardımcı olmayı ve bunu yaparken de tarihten ders çıkarılmasını sağlamayı amaçlamaktadır.

Kitabın yazım süreci çok meşakkatli geçti. Yaklaşık 3200 yıllık tarih içerisinden muharebeleri seçmek de kurgulayarak aktarmak da kolay olmadı. Hemen itiraf edeyim ki bütün muharebeleri tüm detayları ile kitaba almak mümkün olmadı; çünkü bu durumda bir ansiklopedik set almanız gerekecekti. Bu zorlu süreçte beni destekleyenlere teşekkür etmeyi bir borç biliyorum. Öncelikle eşim Nilüfer ile oğlum Barış önceki dört kitabımın yazımı sırasındaki sınırsız sabırlarını bu kitabın yazımı sürecinde de gösterdiler. Kadim dostum Agah Karlıağa söylemleri ve eleştirileri ile kitabın her aşamasında yönlendirici oldu. Öğrencilerim Okan Çoban, Herman Dıldıl ve Ilgın Yaren Demirkesen ile meslektaşım Hasan Ali Çakmak kaynaklara erişmemde yardımcı oldular. Barış Akgün dostum mühendislere özgü bakış açısıyla bir kez daha yanımdaydı. Onur Bilenoğlu Almanca çevirilerde yardımcı oldu. Önceki kitaplarımda olduğu gibi Timaş Yayınlarının değerli çalışanları Zeynep Berktaş ve Selim Ahmetoğlu hiçbir yardımı esirgemediler, editörüm Neval Akbıyık kitabın büyük bir kısmında gene yanımdaydı, haritaların çizimlerinde ise Bilal Keskin canla başla yardımcı oldu.

Okuyucularıma da bu kitaptaki bilgileri benimle paylaşacakları için minnettarım. Ancak bir konuya dikkat çekmek istiyorum. Bazı kitapların "e-book" nüshalarına eriştiğimden bazen basılı kitap ile dijital versiyonların sayfa numaraları arasında uyumsuzluk söz konusu olabilir, dipnotlar araştırılırken bu durumun göze alınmasını rica ediyorum.

Levent Şahverdi Arşivi

Umarım sizlere faydalı bir eser olmuştur. Bundan öncekilerde olduğu gibi bu kitapta da her türlü katkı ve eleştirileriniz, bana yazmam konusunda şevk vermeye devam edecektir. Nice kitaplarda görüşmek dileğiyle...

İstanbul
11 Mayıs 2021
İlkin Başar Özal

Levent Şahverdi Arşivi

Levent Şahverdi Arşivi

ÖNSÖZ YERİNE

"Bu gece savaşacağız,
bu gece bu savaşı bitireceğiz,
bu toprak kadar eski bir savaşı bitireceğiz.
Zorbalığa, açgözlülüğe ve nefrete karşı savaşacağız.
Şafağı hepimiz göremeyeceğiz.
Bazılarımız yaşayacak,
bazılarımız ölecek
ama her birimiz
onurumuzla,
gururumuzla
savaşacağız.
Sadece hayatlarımız için değil,
geleceğimiz için de savaşacağız.
Topraklarımızın geleceği için,
halkımızın geleceği için,
ülkemiz aşkına!"

Levent Şahverdi Arşivi

Levent Şahverdi Arşivi

GİRİŞ

İnsanlık tarihinde, toplumlararası etkileşimi artıran ve teknolojinin sürekli olarak gelişmesini sağlayan en ön plandaki iki olgu, ticaret ve savaştır. Bunlardan biri diğerinin bazen nedeni bazen sonucu gibi görülmüş, bazen ise her ikisi öyle iç içe geçmişlerdir ki bu neden-sonuç ilişkisini kurmak bile imkânsızlaşmıştır. Ama belki de reddedilemeyecek olan şey, savaşın ticaretten önce hayatımıza girmiş olduğudur.

Avcı-toplayıcı atalarımızın dünya üzerinde var olmalarından itibaren karın doyurma çabaları, aynı toprakları kullanmak isteyenler arasında sürtüşmelere neden oldu. Tarım devrimi ile birlikte üretim havzalarının korunması ya da ele geçirilmesi zorunluluğu bu sürtüşmelerin silahların konuştuğu şiddetli dövüşlere evrilmesine yol açtı. Nihayetinde, ilk medeniyetlerin ortaya çıkışından bu yana yaşanan muharebeler, insanlık tarihinin dünya çapında ve her zaman var olan bir parçası olarak karşımıza çıktı. Savaş, tarihimizi şekillendirmede kilit bir rol oynadı. Muharebelerde alınan yenilgiler genellikle kültürlerin, imparatorlukların ya da ulus devletlerin düşüşünü hızlandırdı. Yaşanan zaferler; toprakların, insanların ve doğal kaynakların el değiştirmesine yol açtı. Yüzyıllar boyunca imparatorlar, krallar, komutanlar, generaller ve amiraller aynı hedefler ve zorluklarla karşı karşıya kaldılar: düşmanlarını alt etmek, diğer tarafın zayıf noktalarını tespit etmek, fazlaca kaynak toplamak, tuzağa düşmekten kaçınmak, üstün gelmek ve bunlara ilaveten, muharebelerin sonunda uğranılan yenilginin sonuçlarını hafifletmek kadar zaferin coşkusunu da dizginleyebilmek.

Yüzyıllar boyunca ulaşım ve silah unsurları hem değişti hem gelişti hem de koşullara göre uyarlandı. Mısır ile Hitit arasında yapılan Kadeş Muharebesi'ndeki savaş arabaları, II. Dünya Savaşı'nda Afrika'da kullanılan tanklardan; Koreli miral Yi'nin kaplumbağa gemileri, Amerikan İç Savaşı sırasında kıyasıya mücadeleye giren *USS Monitor* ve *CSS Virginia*'dan; Custer komutasında Little Bighorn'da mücadele veren 7. Süvari Alayı, Vietnam Savaşı sırasında yaşanan Ia Drang Muharebesi'nde bölgeye helikopterle indirilen 7. Süvari Alayı'ndan; Sezar ile Alesia Kuşatması'na

Levent Şahverdi Arşivi

katılan Roma lejyoneri, Çöl Fırtınası harekâtında görev alan Amerikalı piyadeden çok farklı görünebilir. Ama her birinin ortak bir özelliği vardır: tarihi değiştirme gücü.

Nesnel olarak bakıldığında, hiçbir muharebe; bir diğerinden ya da başka bir alandaki olaydan ya da alınan bir karardan bağımsız, tecrit edilmiş, başlı başına ayrı bir mücadele değildir. Her birinin yaşanması, en son aşamada, iki nedene dayanmaktadır: imparatorların, politikacıların veya halkların diplomasi başarısızlığı ve kıt kaynaklar için rekabet etme hırsı.

Savaş ilkeleri, muharebe alanlarındaki mücadelenin yapı taşıdır; operasyonel, stratejik ve taktiksel hazırlıklar ile alınan kararlar bu ilkelere dayanmaktadır. ***Amacın seçimi ve sürdürülmesi*** savaşın ana ilkesi olarak kabul edilir. Tek ve net bir amaç, başarılı askerî operasyonların anahtarıdır. Siyasi ve askerî liderlikten, paylaşılan amaçtan, ortak ülküden, değerler ve grup bütünlüğünden kaynaklanan ***moral gücün yüksek tutulması ve korunması***; azim, kararlılık ve iradeyi kuvvetlendirerek askeri ayakta tutar. ***Taarruz eylemi***, bir komutanın; avantaj elde etmek, momentumu sürdürmek ve inisiyatifi ele geçirmek için uygulayacağı pratik yoldur. ***Güvenlik***, hedeflere ulaşmak için gereken yerde ve zamanda hareket özgürlüğü veren bir operasyon ortamı sağlamak ve sürdürmektir. ***Sürpriz faktörü***, kasıtlı olarak veya tesadüfen beklenmeyeni yaparak düşmanda kafa karışıklığı yaratmaya yarar. İstenen etkileri, gereken yerde ve zamanda gerçekleştirmek için fiziksel, entelektüel ve ahlaki kaynaklara dayanan üstün savaş gücünün, kararlı bir şekilde senkronize edilmesi ***kuvvetin yoğunlaştırılmasını ve odaklanmasını*** sağlar. Hedeflere ulaşılmak için insan gücünü, malzemeyi ve zamanı akıllıca kullanmak, ***muharebe etkinliklerinde ekonomik davranışı*** simgeler ki bu sayede beklenmeyen tehditler karşısında her zaman kullanılacak bir güç hazırda bulundurulabilir. ***İş birliği***, ekip çalışmasını ve savaşın her alanında tehlikelerin, sorumlulukların, yüklerin, risklerin ve fırsatların paylaşılmasını sağlar. Savaşma gücünün ve hareket özgürlüğünün devamlılığının sağlanması mücadelenin ***sürdürülebilirliğini*** garanti altına alır. ***Görev emir-komuta zinciri***, merkezî niyet ile merkezî olmayan uygulama birimlerini birleştirir. Tanımlanmış kısıtlamalar dâhilinde özgürlüğü, eylem hızını ve inisiyatifi teşvik eder. Astlara, görevlerini ve bu görevler bağlamında "hangi" hedefe "neden" ulaşmaları gerektiğini bildirir. Bunun üzerine astlar da görevlerini en iyi nasıl yerine getireceklerine, kendilerine verilen hareket özgürlüğü dâhilinde karar verirler. Emirler, eylem özgürlüğüne izin verir;

Levent Şahverdi Arşivi

yalnızca niyet ve hedefleri belirlemek için yeterli ayrıntıya sahiptir. ***Manevra***, rakibin savaş gücünün güvenlik açıklarına karşı güç uygulayarak inisiyatifi ele geçirme girişimidir. Rakibi şok etmeyi ve sürpriz faktörünü kullanmayı amaçlayan manevranın en önemli özellikleri; momentum, tempo ve çevikliktir. ***İstihbarat***, rakip hakkındaki bilgilerin toplanması, ***savaş hilesi*** ise bu bilgiler ışığında girişimlerde bulunarak rakibi olmayana inandırıp aldatmaktır. Aslında savaş daha başlamadan üstünlüğün ele geçirilmesi; disiplinli, eğitimli, teknolojik donanıma sahip, lojistik destek unsurlarının yeterli olduğu bir askerî gücün, mütemadiyen ***hazır olma*** durumda tutulmasına bağlıdır. Bu ilkelerin uygulandığı muharebeler esas alındığında, insanın savaş alanlarındaki tarihsel süreci üç döneme ayrılmaktadır. Kılıç, barut ve tüfek.

Kılıç

Bireysel savaşçı, İlk Çağ'da ve Orta Çağ süresince, muharebe alanına egemen oldu. Genellikle kalabalık ama disiplinden uzak ordular hâlinde savaşıldı. Antik Yunanistan'da Sparta'nın yükselişi; profesyonel, disiplinli ve ağır piyade gücünün üstün sayılar karşısında neler yapabileceğini gösterdi. Bu güç, Büyük İskender'in Makedon falanksları ile doruk noktasına ulaştı. Daha sonra Romalıların kurduğu, Antik Çağ'ın en eksiksiz ve en verimli profesyonel ordusu, yüzyıllar boyunca Avrupa ve Akdeniz'in muharebe alanlarına hâkim oldu. Roma İmparatorluğu'nun çöküşü ile askerî teknoloji ve profesyonellik geriledi. Sadece Normanlar ve Bizanslılar profesyonel asker geleneğini devam ettirdiler. Orta Asya bozkırlarından gelen Türklerin ve Moğolların atlı-okçu savaşçıları da dayanıklılıkları, manevra kabiliyetleri, yetenekleri ve kararlılıkları ile Çin Denizi'nden Orta Avrupa'ya, Sibirya'dan Hindistan'a kadar olan bölgede önlerine geleni yenerek güçlerini ortaya koydular. XIV. yüzyıldan itibaren, profesyonel ordular yeniden muharebe alanında görülmeye başlandı. Bu tür ordular -Agincourt'ta olduğu gibi- sayısal olarak üstün bir düşmanı kesin bir şekilde yenebiliyorlardı.

Barut

Barut ve topçu, XIV. ve XV. yüzyıllarda muharebe alanlarında görülmesinin ardından savaş tarzında bir devrim yarattı. Komutanlar, bu yeni ve yıkıcı derecede etkili teknolojiyle başa çıkmak için kaleler inşa etmek,

Levent Şahverdi Arşivi

yeni askerî taktikler geliştirmek, yeni ordu teşkilatlanmaları kurmak ve yeni stratejik yaklaşımlar sergilemek zorunda kaldılar. Orta Çağ'da ikincil bir rol oynayan piyade, topun küçültülüp bireysel olarak taşınabilir hâle getirilmesiyle ortaya çıkan ağızdan dolma tüfek sayesinde muharebe alanındaki birincil rolünü yeniden kazandı. İlkel tüfek, çok sayıda askerin çabucak eğitilebildiği bir silah olarak muharebelerde büyük bir eşitleyici rol üstlendi ve pahalı silahlara sahip ve zırhlı Orta Çağ şövalyesinin egemenliğini kısa sürede sona erdirdi. XVII. ve XVIII. yüzyıllarda, ağızdan dolma tüfekler daha hafif ve daha isabetli atış yapabilir hâle geldi. Bunun sonucunda profesyonel, düzenli birliklerden oluşan kitlesel piyade orduları, devasa ve art arda dizilmiş hatlar hâlinde birbirlerine yakın mesafeden tüfek ve topla ateş ederek muharebe alanlarında boy gösterdiler. Bu ölümcül, yakın mesafeli çatışmalarda sadece bir avuç tüfeğin açtığı yaylım ateşi, bir muharebenin sonucunu belirleyebiliyordu.

Tüfek

Ağızdan dolma tüfek, XIX. yüzyılın ortalarında, bir başka yüzyıl boyunca piyadenin ana silahı olarak kalacak olan modern tüfek tarafından geride bırakıldı. Bunun etkisi ilk olarak, kitlesel piyadelerin ölümcül ve isabetli top ve tüfek ateşiyle parçalara ayrıldığı Amerikan İç Savaşı'nın kanlı muharebelerinde açıkça görüldü. Ve bir şey daha görüldü; savaş artık topyekûn bir hâl almıştı. Artık muharebeler askerler arasında değil, toplumlar arasında idi.

XIX. yüzyılın sonunda makineli tüfeklerin icadı ve modern topçuluğun gelişmesi, piyade taktiklerini durma noktasına getirdi ve I. Dünya Savaşı'ndaki uzun süren yıpratma savaşlarına yol açtı. Ancak II. Dünya Savaşı sırasında, uçak, tank ve mekanize savaşın ortaya çıkmasıyla birlikte muharebeler daha akıcı ve mobil hâle geldikçe, piyadelerin esnekliği arttı; böylece kitlesel piyade orduları yeniden canlandırıldı. "Uzay çağı"nda hassas bombardıman yöntemlerinin ve hızlı hareket etmeye dayalı "mekanize taktiklerin" ortaya çıkmasına rağmen Kore Savaşı, Vietnam Savaşı ve Körfez Savaşları gibi süreçler, alınan yerleri elde tutmak ve zafer kazanmak için "kanlı bedeller ödeyen piyadelere" yine de hâlâ ihtiyaç duyulduğunu gösterdi. Ne demişler "piyadenin ayak basmadığı yer fethedilmiş sayılmaz."

***

Levent Şahverdi Arşivi

Dünya Harp Tarihi içerisinde en çok ilgi uyandıran muharebeler, en kanlı olanlar ve son nokta tabir edilen (son direniş ya da son savunma da denilebilir) mücadelelerdir. Kısa bir süre içerisinde o kadar insanın hayatını nasıl kaybettiği ya da son ana kadar inatla direnilerek nasıl bir savunma harbi yapıldığı kadar, bu muharebelerden çıkarılan derslerin neler olduğu ve bunların sonraki muharebelere nasıl yansıtıldığı da merak konusudur.

Büyük İskender'in çarpıcı zaferleri, Mısır çöllerinden Hindistan sınırlarına kadar uzanan bir imparatorluğu birleştirmiştir. Kuzey Yunanistan'daki Makedonya kökenli İskender'in babasının imparatorluğunu devasa bir güç hâline getirme hırsı, tüm Doğu Akdeniz'i ve İran'ı amansız bir savaşa sürüklemiştir. Büyük İskender'in ***MÖ 333***'teki ***İssus Muharebesi***, vahşiliğiyle hatırlanan bir savaştır. İskender, orduları sahadayken tam zaferden daha azını kabul etmeyen, uzlaşmaz bir savaş lideriydi. Araziyi kullanarak iyi eğitimli ve donanımlı hoplitleri ile süvarileri sayesinde açık alanda Persleri mağlup etti. Ardından İran'a yürüdü. Pers İmparatorluğu'nu çökerterek Orta Doğu'daki hâkimiyetini sağlamlaştırdı. İssus Muharebesi'ne katılan her iki taraftan yaklaşık 27.000 kişi bir sonraki gün güneşin doğuşunu göremedi.

MÖ 216 Cannae Muharebesi, Roma Cumhuriyeti ve onun savaş makinesinin yaşadığı en kötü yenilgi olarak tarihe geçmiştir. Romalı komutanlar Lucius Paullus ve Gaius Varro, birliklerinin kuvvetinin yanında araziyi ve havayı kullanan Kartacalı Hannibal tarafından ağır bir yenilgiye uğratılmışlardı. Hannibal gelmiş geçmiş en büyük askerî taktik ustalarından biri kabul edildi. Alpleri geçip İtalya'nın büyük bir bölümünü ele geçiren Hannibal ile yüzleşmek zorunda kalan Paullus ve Varro, Kartaca ordusuyla Cannae'de karşılaştıklarında Roma'nın onurunu kurtarmak için aceleci davrandılar. Romalıların, kanatlarını tehlikeli bir şekilde açık bıraktıklarını gören Hannibal, düşmanını yarım daire içine çekip kuşattı. Romalıların dış safları sürekli olarak yıprandı, hayatta kalanlar geri çekilip bir araya geldiler ve sonunda hepsi durdukları yerde öldürüldüler. Muharebenin sonunda iki tarafın toplam zayiatı 75.000'e yakındı.

MÖ 208 Red Cliffs Muharebesi, dünya harp tarihinin en büyük savaş hilelerinden birine sahne olmuştur. Çin'in kuzeyli ve güneyli savaş lordları, ülkenin kaderini belirlemek için karşı karşıya gelmişlerdi. Güneyli savaş lordları Liu Bei ve Sun Quan'ın müttefik kuvvetleri, adil bir dövüşte kuzeyli Cho Cho'ya karşı hiçbir şansları olmadığını biliyorlardı. Bir savaş hilesine başvurdular. Bei ve Quan, küçük bir çatışmadan sonra teslim

Levent Şahverdi Arşivi

olmak istediklerini söyleyip görüşmelere büyük gemilerini gönderdiler. Gemilerinin bazılarını ateşe vererek Cho Cho'nun filosunun içine gönderdiler ve düşman gücünü yakarak imha ettiler. Kesin sayı bilinmemekle birlikte bu muharebede ölenlerin sayısı yüz binlerle ifade edilmektedir.

612 Salsu Muharebesi, askerî tarihin en ölümcül açık alan çatışmalarından biri olarak tüyler ürpertici bir üne sahiptir. Kore krallığı Goguryeo ile Çin'in işgalci orduları arasında yaşanan muharebe, Kore'nin kuzey ovalarında başladıktan birkaç saat sonra ortaya çıkan ölü sayısı dudak uçuklatacak düzeydedir. Sui hanedanı yönetimindeki Çin İmparatorluğu, iç siyaset üzerindeki hâkimiyetini güvence altına almak için genişleme eğilimindeydi. Çinliler geleneksel olarak hem askerî hem de siyasi açıdan Korelileri daha zayıf gördüğünden, küçük Kore krallıklarının toprakları fethetmek için mükemmel bir alan olarak değerlendiriliyordu. Bir milyondan fazla Çinli asker, imparatorluklarının o güne kadar teşebbüs ettiği en büyük kara istilalarından birini gerçekleştirmek için Kore yarımadasının kuzeyindeki Goguryeo krallığı üzerine yürüdü. Koreli General Euji Mundeok, işgalcilere karşı kazanma şansı olmadığını biliyordu, bu yüzden doğanın gücünden yararlandı. Geri çekilerek, istilacıların, istediği yere gelmesini sağladı. Korelileri yakalamaya çalışan Çinliler, suyu sığ olan bir nehirle karşılaştılar ve hemen geçmeye başladılar. Bilmedikleri, nehrin yukarısında bir baraj inşa edilmiş olduğuydu. General Euji, tam da Çinliler nehrin ortasındayken barajın kapaklarını açtırarak vadiden aşağı akan dev bir su dalgası oluşturdu. Su o kadar hızlı hareket etti ki Çinlilerin tepki verme şansı olmadı. Çinli savaşçıların çoğu hantal zırhları içinde boğuldu. Geriye kalanları da Koreli süvariler katletti. Kaçabilenleri takibe alan Koreliler Liadong Yarımadası'ndaki Çin-Kore sınırına kadar kan ve ölüm izi bıraktılar. Muharebenin Çin'e maliyeti 300.000 ölüydü.

İngiltere Kralı İtirafçı Edward ölmüş, ülkesini tahtının üzerinde hak iddia edenlerle baş başa bırakmıştı. ***1066 Stamford Köprüsü Muharebesi*** de bu iddialaşmanın bir sonucuydu ve ilginç bir direniş hikâyesiyle anılmaktadır. Edward'ın eşinin akrabalarından Harold, İngiliz tacını başına geçirmişti ancak hiç rahat değildi. Edward'ın ölmeden önce tahtı kendisine söz verdiğini söyleyen Normandiyalı William güneyden bir istila hazırlığındaydı. Harold bununla ilgilenirken tahtta hak iddia eden Viking Kralı Harald Hardrada'nın da kuzeyden ülkeyi işgal ettiğini ve York'u ele geçirdiğini öğrendi. Harold kuzey ve güney tehditleri arasında bir seçim yapmalıydı. Kuzeyi seçti ve süratle Viking istilacılarının üzerine

Levent Şahverdi Arşivi

yürüdü. Bunu beklemeyen Hardrada, ordusunun üçte birini Ouse Nehri civarlarında bırakmasının bedelini ağır ödeyecekti. Harold'ın çoğunluğu süvari olan kuvvetleri, kendilerine katılanlar ile birlikte 25 Eylül sabahı York'a ulaştı. Hardrada'yı tamamen gafil avlayarak Stamford Köprüsü'ne yürüdü. Harold'un ordusu Vikinglere saldırdı ve onları hemen mahvetti. Öldürülmeyenler zırhlarını giyip savunma hattı oluşturmak için mücadele ettiler. İngilizleri geri tutmak için bir çember oluşturmayı başardılar, ancak sürpriz saldırı sayılarını çok azaltmıştı. Harold'un ordusunun ilerlemesi, köprünün dar boğaz noktasındaki bir engel nedeniyle durdu. Yolu tıkayan, büyük bir balta ile tek başına ayakta duran isimsiz bir Viking savaşçısıydı. Kendisini geçmeye çalışan Harold'un birliklerine karşı yalnız başına meydan okuyan Viking, direniş gösterdiği bir saatten uzun sürede 40'a yakın İngiliz askerini öldürdü. Viking savaşçısını yüz yüze yenemeyen Harold'ın adamları, köprünün altından gizlice ilerleyerek Viking'i kasıklarından ölümcül şekilde yaraladılar. İngiliz askerleri nihayet ilerleyebilmişti. Ardından Kuzeylilerin oluşturduğu kalkan duvarına saldırdılar. Göğüs göğüse çatışmalarda Vikingler direndiler ama artık çok geçti. Harald Hardrada boğazına saplanan bir okla öldürüldü ve Harold'ın Vikinglere yardım eden hain kardeşi Dük Tostig de muharebe alanında öldürüldü. Tek başına direnen Viking aslında Hardrada'ya kaçabilmesi için zaman kazandırmıştı ancak Viking kralı adamları ile kalıp savaşmayı seçmişti.

Moğol ordusu, Orta Asya'dan kopup gelmiş, İran üzerinden geçerek Abbasi Halifeliği'ni tehdit ediyordu. Arap çöllerinin ortasında altın bir vaha gibi oturan Abbasilerin başkenti Bağdat, Moğol Hükümdarı Hülagu Han'ın göz ardı edemeyeceği kadar cazip bir hedefti. Moğollar o güne kadar topladıkları en büyük Moğol ordusuyla ***1258 Bağdat Kuşatması***'na başladılar. Abbasiler kurtulmak için her şeyi denediler ama olmadı; Moğollar direnişi kırdılar. Moğollardan önce Bağdat, büyük kütüphanesi ile Batı dünyası tarafından imrenilen bir bilgi ve kültür merkeziydi. Moğollar arkalarında yanmış harabelerden başka bir şey bırakmadan uzaklaştılar. Çeşitli kaynaklardaki veriler birbiriyle uzlaşı içinde olmasa da en az 200.000, en fazla 800.000 kişinin Moğol yıkımında hayatını kaybettiği tahmin edilmektedir.

İngilizler dünya çapında birçok kanlı muharebeye katılmışlardı. Güller Savaşı'nın (1455 – 1485) en önemli çarpışmalarından da biri olan ***1461 Towton Muharebesi***, İngiliz topraklarında bugüne kadar yaşanmış en kanlı muharebe olarak tarihe geçti. Lancaster ve York hanedanlarının,

Levent Şahverdi Arşivi

Yorkshire'ın dondurucu soğuğunda birbirlerine girdiği mücadelede yaşanan göğüs göğüse çarpışmalarda, kar kaplı muharebe alanı kan kırmızıya boyandı. Muharebenin sonunda Lancaster hezimete uğradı, Edward ilk Yorklu kral olarak güç kazandı ve yaklaşık 30.000 kişi buz tutmuş Yorkshire toprağında hareketsiz yatıyordu.

1709 Malplaquet Muharebesi; İngiltere, Prusya, Avusturya ve Hollanda'nın bir araya gelmesi ile kurulmuş bir ittifakın, Fransa ve Bavyera'ya karşı giriştiği çatışmaydı. İspanya Veraset Savaşı'nın bir bölümünü oluşturan muharebe, tüm mücadelenin en kanlı çatışmalarından biri ve aynı zamanda XVIII. yüzyılın en ölümcül sahnesiydi. Muharebe, gürleyen top sesleri ve tüfeklerin açtığı yaylım ateşlerinin kreşendosu altında yaşandı. Taraflar muharebe alanında bazen öyle kilitlendiler ki birçok asker dost ateşine maruz kaldı. Fransızlar, Avusturya ve Hollanda kuvvetlerini biçti, İngilizler de Fransızların merkezine darbe indirdi. Fransızlar dağınık bir şekilde çekilirken İttifak askerlerinin onları takip edecek gücü kalmamıştı. Malplaquet, ağızdan dolma tüfeklerin geniş ölçekte kullanılmasının faydasının anlaşıldığı ve komutanları, mevzi tutmanın saldırmaktan daha kolay olduğuna ikna eden bir muharebeydi. Her şey bittiğinde toplamda 32.000 asker hayata veda etmişti.

1813 Leipzig Muharebesi, I. Dünya Savaşı'ndan önce bir muharebede en fazla insan gücünün karşı karşıya geldiği en büyük çatışmaydı. Napoleon Bonapart'ın karşısındaki büyük koalisyonda Prusya, İsveç, Rusya ve Avusturya direnmeye kararlı bir şekilde bir araya gelmişlerdi. İki tarafın askerî gücü toplamda 600.000'den fazlaydı. Napoleon, koalisyon güçlerini parça parça yok etmeye dayanan bir planla hareket etti, ancak kırsal bölgede elde ettiği küçük çaplı zaferlerin devamı gelmedi. Fransız birlikleri düştükleri tuzaktan kurtulamadılar, ardından da istihkâmcıları tarafından yanlış zamanda gerçekleştirilen bir patlama nedeniyle çoğu ya öldü ya da esir düştü. Napoleon, kariyerinde ilk kez, muharebe alanında böylesine bir yenilgi almıştı. İki taraftan hayatını kaybeden askerlerinin sayısı 120.000 civarındaydı.

Temmuz 1916'ya gelindiğinde, I. Dünya Savaşı yaklaşık iki yıldır her iki taraf için de bir ilerleme olmaksızın devam ediyordu. İngiliz ordusunun en üst düzey komutanı Sir Douglas Haig, bu çıkmaza bir çare bulduğunu düşünüyordu: Devasa bir topçu ateşi, Alman ordusunu tam anlamıyla yok edecek ve ardından Müttefik kuvvetler ara bölgeyi geçip Almanların artakalanlarını yok edip kolay bir zafer kazanacaklardı. Plan

Levent Şahverdi Arşivi

uygulamaya kondu ve askerî tarihin en kanlı katliamlarından biri başladı. Topçu barajından kurtulan Alman makineli tüfekleri, Müttefik piyadelerine acımasızca ölüm kustu. ***1916 Somme Muharebesi*** sonuçlandığında, zayiat hanesine 1.000.000 asker daha eklenmişti.

1942-1943 Stalingrad Muharebesi, Sovyetler Birliği'nin kaderini ve Hitler'in "lebensraum"unun (yaşam alanı) batı Rusya'daki geleceğini belirleyen muharebeydi. Hitler'in Stalingrad'a olan takıntısı bütün taktik ve stratejik anlayışlara adeta bir meydan okumaydı. Şehir, bir traktör fabrikası ve Führer'in en büyük düşmanı Stalin'in adı dışında çok az stratejik değere sahipti. Muharebenin ortalarına gelindiğinde Nazi zaferi kesin görünüyordu. Ancak Alman ikmal hatlarının uzaması, soğuk hava şartları ve General Georgi Zhukov, dengeleri alt üst etti. Sert içki içen ve ağzı bozuk olan Zhukov, taviz vermeyen bir komutan ve faşist işgalcileri yenmek için Kızıl Ordu'nun ihtiyaç duyduğu liderdi. Zhukov, zayıf noktadaki Alman hatlarını parçaladı, Alman birliklerini Stalingrad çevresinde etkili bir şekilde kuşatarak Rusya'daki Alman ordusunun geri kalanıyla olan bağlantılarını kesti. Alman VI. Ordu'nun komutanı General Paulus, Hitler'in izin vermemesine rağmen Kızıl Ordu'ya teslim oldu. 1942 Ağustos'undan 1943 Şubat'ına kadar yaşanan ve Stalingrad'ı harabeye çeviren muharebenin her iki taraf için bilançosu toplamda yaklaşık 2.000.000 kişi idi.

Bu kanlı muharebeler kadar, cesurca gerçekleştirilen son nokta direnişleri de savaş tarihi içerisinde önemli bir yere sahiptir. Birçoğu kendisinden sonra gelen benzer savunmalara esin kaynağı olmuştur. Hem saldıranlar hem de savunanlar, önceki benzer muharebe ve kuşatmalardan edilen tecrübe ve dersleri sahaya yansıtmaya çalışmışlardır.

Pers Kralı Xerxes'in MÖ 480'de Yunanistan'ı işgal etmesi Yunan şehirlerini savaşta birleşmeye zorlamıştı. Sparta Kralı Leonidas, 300 Spartalı savaşçı ve bazı destek verenlerle birlikte dağlar ve deniz arasındaki, Thermopylae adlı dar bir geçidi savunmayı seçti. Saldırıya geçen Pers ordusu kalabalık asker sayısını işlevsel olarak kullanamadı. Yunanlıların uzun mızraklarıyla tıkadıkları geçidin önünde teker teker öldürüldüler. İki gün sonra bölge yerlilerinin birinden öğrendikleri bir patikayı kullanan Persler, Yunan kuvvetlerinin arkasına sarkmayı başardı. Spartalı savaşçılar bu dezavantaja rağmen kaçmayı reddettiler ve savaşmaya devam ettiler. Sonunda, Pers ok dalgalarına hedef olarak hayata veda ettiler. ***Thermopylae Muharebesi***, muharebe alanının seçiminin ne kadar önemli olduğunu

Levent Şahverdi Arşivi

göstermesi açısından harp tarihinde değerli bir örnek olarak bugün dünya çapındaki askerî okullarda konu edilmektedir.

1189 Koromo Nehri Muharebesi, harp tarihinin en ilginç çatışmalarından birine sahne olmuştu. Kendi ağabeyiyle yaşadığı çatışmada mağlup olan efendisi intihar etmek için kalesine çekilirken, ona zaman kazandırmak isteyen savaşçı keşiş Saito Musashibo Benkei, Koromogawa asma köprüsünde tek başına direniş sergileyerek bütün bir orduyu durdurdu. Benkei'ye yaklaşmanın ölümcül olduğunu anlayan düşmanları onu ancak uzaktan attıkları oklarla durdurabildiler. Saito Musashibo Benkei, hayatını kaybetmeden önce 300'den fazla saldırganı öldürmüştü.

1527'de İsviçreli Muhafızların son direnişi Papa'nın hayatını kurtardı. Olay, İmparator V. Charles'ın (Şarlken) Fransız işgalcileri yendikten sonra, askerlerinin maaşlarını ödeyemeyeceğinin öğrenilmesi üzerine başladı. Bu duruma kızan binlerce asker isyan ederek, hazinelerini yağmalamak ve Papa VII. Clement'i öldürmek için Roma'ya yürüdüler. İsyancılar şehri yağmaladıkça, İsviçreli Muhafızlar, sayıca az olmalarına rağmen şehri yağmalayan isyancılara karşılık verdiler. Sadece 183 kişiden oluşan İsviçreli Muhafız Birliği, Aziz Petrus Bazilikası'nın merdivenlerinde isyancı askerlere karşı bir savunma hattı kurarak Papa'nın kaçmasına yetecek kadar uzun bir süre tutunmayı başardılar. Roma'da 12.000'e yakın insan öldürüldü. Bu katliam ve isyan, İmparator ile Katolik Kilisesi arasındaki ilişkiye onarılamaz bir şekilde zarar verdi.

1863'te Meksika'nın Puebla Kuşatması sırasında Fransa, Veracruz'a, Yabancı Lejyon Alayı 3. Bölüğü'nün koruması altında bir malzeme sevkiyatı gönderdi. Görevi III. Napoleon'un seferini desteklemek olan bölük, Lejyon'un resmi olmayan sloganının temeli olacaktı: "Lejyoner ölür, ama asla teslim olmaz." Yüzbaşı Jean Danjou ve bölüğü, bir Meksika kuvveti tarafından pusuya düşürülünce, Fransız birlikleri yakındaki bir çiftliğe çekildi ve on saatten nafazla sürecek bir kuşatma başladı. Lejyonerler sırtlarını duvara yaslayarak ayakta sadece beş kişi kalana kadar savaştılar. Silahlarına süngü taktılar ve "Yaşasın Fransa!" diye bağırarak hücum ettiler. Sonunda geri kalanlardan ikisi alay sancağını ve silahlarını korumak, ölülerini taşımak ve yaralı teğmenlerini tedavi ettirmek üzere teslim olmayı müzakere ettiler. Fransız Yabancı Lejyonu, ***Cameron Muharebesi***'nin yaşandığı 30 Nisan'ı her yıl Cameron Günü olarak kutlayarak bu yiğit çabayı onurlandırmaktadır.

Levent Şahverdi Arşivi

Amerikan 7. Süvari Alayı ile Lakota Sioux, Kuzey Cheyenne ve Arapaho kabileleri arasında yaşanan ***1876 Little Bighorn Muharebesi***, Amerikan yerlileri ile yapılan Büyük Sioux Savaşı'nın bir parçasıydı. Yerlileri Büyük Sioux Rezervasyonu'na geri dönmeye zorlamak için harekete geçen kuvvetlerden biri de George Armstrong Custer komutasındaki 7. Süvari Alayıydı. Custer, görev bölgesine geldiğinde kuvvetlerinin tespit edildiğine inanarak derhâl ilerleme emri verdi. Yaklaşık 8.000 Kızılderili savaşçısıyla karşı karşıya kalan Custer ve 7. Süvari Alayı, kabile şefi Çılgın At'ın komutasındaki Kızılderili savaşçıları tarafından kuşatılarak ok ve mermi yağmuruna tutuldu. Custer adamlarına atlarını vurmalarını ve bedenlerini bir duvar oluşturacak şekilde istiflemelerini emretti, ancak bu koruma yetersiz kaldı. Bir saat içinde Custer ve adamları, son direniş noktalarında hayatlarını kaybettiler.

1877 Shiroyama Muharebesi, sadece standart bir çatışma değil, aynı zamanda Japonya'da bir dönemin kesin olarak kapanmasının da simgesidir. 1860'ların ortalarından beri devam eden Meiji Restorasyonu ile Batılı bir görünüm kazanmaya başlamış olan Japonya'da, ordu yapılanması da değiştirilmişti. Böylece Şogunluğun gücü kırılarak Samurayların egemenliğinin sonuna gelinmişti. Samurayların yeni emperyalist hükûmete karşı ayaklandığı Satsuma İsyanı'nın son muharebesinde, Efendi Saigo Takamori ve 350 samurayı, yeni Japon imparatorluk ordusunun yaklaşık 30.000 kişilik modern silahlara sahip birlikleriyle çevrildi. Samuraylar, okları ve katanaları (kılıçları) ile savaştılar. Ancak sonunda bir topçu bombardımanına yenik düştüler. Samurayların son direnişi de çökünce isyan bastırılmış oldu.

Koloni kurma niyetindeki İngiliz kuvvetleri Güney Afrika'daki Zulu ülkesini işgal etmişti. Zulu Kralı Cetshwayo'nun ordusunun savaş yeteneklerini küçümseyen İngilizler, Isandlwana'da yaklaşık 1.700 adam kaybettiler. Buffalo Nehri'ni geçen Zulu ordusu, Rorke's Drift'e doğru ilerledi. ***1879 Rorke's Drift Muharebesi*** kalabalık Zululara karşı bir avuç İngiliz askerinin verdiği savunma mücadelesine dayanmaktaydı. Kurdukları depo ve hastane çevresinde mısır çuvalları, konserve kasaları ve peksimet kutularından oluşturdukları derme çatma barikatları kullanan 139 İngiliz askeri, 12 saat boyunca 4.000 Zulu savaşçısına karşı mevzilerini savundu. Savaşamayacak kadar yaralı olan askerler bile silahların yeniden doldurulmasına ve mühimmat dağıtılmasına yardımcı oldular. Sonunda Zulular geri çekildiler ve arkalarında 400 ölü bıraktılar. Aslında İngiliz

Levent Şahverdi Arşivi

askerlerinin cephanesi artık neredeyse bitmek üzereydi, hatta Zulular başka bir saldırı düzenleseler, büyük olasılıkla İngiliz hattını yarıp geçeceklerdi. Bu son direnişte gösterilen başarı, İngiliz yönetimi tarafından, bölgedeki diğer başarısızlıkları perdelemek için kullanıldı.

İngilizler Hindistan'ı ellerinde tutmak için mücadele ederken bölgenin kontrol edemeyecek kadar büyük olduğunu ve giderek daha sorunlu hâle geldiğini anladılar. ***1897 Saragarhi Muharebesi***'nde o zamana kadarki en büyük meydan okumalardan biriyle karşı karşıya kaldılar. Bugünkü Pakistan'ın bir parçası olan, o zamanki Hindistan'ın Kuzey-Batı Sınır Eyaleti, İngiliz yönetimini reddeden Peştunlar tarafından işgal edildi. Peştunlar, İngiliz kaleleri arasındaki iletişimi kesmek için Saragarhi'deki muhabere karakoluna bir saldırı başlattılar. Karakolda 36. Sih Alayı'ndan sadece 21 kişi görev yapmaktaydı. Bir yandan yaşananları her yere mesaj geçerken bir yandan da yaklaşık 10.000 Peştun savaşçının saldırılarına karşı tüm cephanelerini kullandıktan sonra göğüs göğüse çarpışmaya devam ederek konumlarını ölümüne savundular. Son Sih askeri de yere düştüğünde karakolun çevresinde ve içinde toplam 600 Peştun cansız yatıyordu. Peştun ayaklanması iki gün sonra bölgeye gelen takviyelerin ağır topçu ateşi altında ezildi. 36. Sih Alayı, her yıl 12 Eylül'de muharebeyi ve hayatını kaybetmiş yoldaşlarını anmaya devam ediyor.

Ertuğrul Koyu, Çanakkale Muharebeleri sırasında Seddülbahir bölgesinde, İngilizlerin çıkarma harekâtı düzenledikleri beş koydan biridir. 25 Nisan 1915 günü Gelibolu Yarımadası'nda Ertuğrul Koyu'na çıkarma yapan 3000 askerden oluşan İngiliz kuvveti birden açılan karşı ateşle durmak zorunda kalmıştır. İngiliz Generali Nepier, karşılarında bir tümen bulunduğunu sanarak hemen ona göre tertibat almıştır. Taraflar arasındaki çatışma sırasında gösterilen Türk direnişi yaklaşık 10 saat sürmüştür. Her şey sona erdiğinde İngilizler gördüklerine inanamazlar. Yaklaşık 6 taburluk çıkarma kuvvetini durduranlar; 26. Piyade Alayı, 3. Tabur, 10. Bölük, 1. Takım Komutanı Ezineli Yahya Çavuş ile emrindeki 67 Mehmetçiktir. Yahya Çavuş ve kader arkadaşlarının ölümü hiçe sayan direnişleri, çıkarma kuvvetleri açısından telafi edilemeyecek bir zaman kaybına neden olmuş ve bölgedeki ilerleyişin yavaşlamasını sağlamıştır. Bugün, ***Yahya Çavuş Direnişi***'nin yapıldığı yerde, Yahya Çavuş ve adamlarının şehitliği ve sahilde de İngiliz birliklerinin mezarları bulunmaktadır.

Hitler'in SSCB'yi işgal etmek için 1941 yılında başlattığı Barbarossa Harekâtı'nın ilk muharebelerinden birinde Sovyet birlikleri ve Rus siviller,

Levent Şahverdi Arşivi

II. Dünya Savaşı'nın en cesur "son direniş"lerinden birini ortaya koymuşlardır: ***Brest Kalesi Savunması***. Mihver kuvvetleri, 22 Haziran 1941'de, Belarus'un (Beyaz Rusya) Rusya-Polonya sınırındaki Brest Kalesi'ne sürpriz bir saldırı düzenleyerek Sovyet kuvvetleriyle ilk büyük çatışmayı başlatmıştı. Kalenin içindeki 9.000 Sovyet askeri, sınır muhafızları ve NKVD (KGB'nin atası) görevlilerine ek olarak, silahları yeniden doldurarak, yiyecek sağlayarak ve hatta savaşarak askerlere yardımcı olan 300 kişilik bir asker ailesi grubu vardı. Sovyetler, bu direnişte hem Almanlara ağır kayıplar verdirdiler hem de kaledeki savunma pozisyonlarını geliştirdiler. Kale yedi günlük muharebenin ardından 29 Haziran'da düştü. Sovyet kuvvetleri 2.000 adam kaybetti ve yaklaşık 7.000 Sovyet direnişçisi de esir alındı. Brest Savunması Sovyet direnişinin bir sembolü olarak kaldı. Bu muharebe aslında iki şeye işaret ediyordu: Birincisi, Almanlar Rusya'yı ele geçirmeye kararlıydı ve ikincisi, işleri hiç de düşündükleri kadar kolay olmayacaktı.

Pearl Harbor'dan bir gün sonra başlayan ***Wake Adası Direnişi***, Amerikalıların kararlılığının göstergesiydi. 8 Aralık 1941 günü, Wake Adası'ndaki Amerikan Pasifik karakolu, ilk olarak yaklaşık 30 Japon uçağının saldırısına uğradı. Ardından Japon amfibi harekâtı başladı. Ancak Amerikan deniz piyadelerinden, denizcilerinden ve sivillerden oluşan küçük bir birleşik güç, Japonların ilk çıkarma girişimini savuşturdu. Üstelik Japonların iki muhribini batırdı ve bir kruvazörüne de hasar verdi. Amerikalılar Japonların ardı arkası kesilmez saldırılarına tam iki hafta direndiler. Japonlar ancak 23 Aralık'ta adayı almayı başardılar ama aralarından 1.000'e yakını hayatını kaybetmişti.

1942 Pasir Panjang Direnişi sırasında Malayalı, İngiliz ve Avustralyalı askerlerden oluşan yaklaşık 1.400 kişilik bir Müttefik kuvveti, Singapur'u kurtarmak için 13.000 Japon askeriyle savaştı. Saldırının son saatlerinde Malayalı Teğmen Adnan bin Saidi, sadece 42 kişilik müfrezesini binlerce Japon askerine karşı yönetti. Sağ yakalandıktan sonra işkence gördü ve idam edildi. Gerekçe, beklenmedik şekilde çok sayıda Japon zayiatına neden olmasıydı.

1944 Arnhem Muharebesi, II. Dünya Savaşı sırasındaki en "ilginç" harekâtlardan birinin parçasıydı. Yaz aylarında Fransa ve Belçika üzerinden hücum etmelerinden sonra Müttefik birlikleri ile Almanya arasında son bir doğal engel kalmıştı; Ren Nehri. Market Garden Operasyonu Müttefiklerin bu engeli aşma ihtiyacından doğdu. Planın arkasında Avrupa'daki

Levent Şahverdi Arşivi

İngiliz kuvvetlerinin komutanı General Bernard Montgomery vardı. Harekât planına göre İngiliz ve Amerikan hava indirme birliklerinden 30.000 paraşütçü, Hollanda-Almanya sınırındaki bir kanal ve nehir ağı üzerindeki sekiz köprüyü ele geçirmek için düşman hatlarının arkasına bırakılacaktı. Bununla eşzamanlı olarak İngiliz tankları ve piyadeleri de Müttefik cephesinden bu kilit köprülere kadar uzanan dar bir yoldan ilerleyerek paraşütçülerle buluşacak ve köprüleri geçeceklerdi. Hava indirme birlikleri köprüleri almak için Eindhoven, Nijmegen ve Arnhem kasabalarına inecekti. Ancak Müttefik istihbaratının tespit edemediği iki SS Panzer tümeni, Arnhem çevresinde konuşlanmıştı. Diğer yandan Müttefiklerin çok az uçağı vardı. Bu da tüm birliklerinin aynı anda bölgeye indirilemeyeceği ve sürpriz faktörünün kaybedileceği anlamına geliyordu. Hatta paraşütçüler, uçakların uçaksavar ateşinden korunması adına hedef bölgelerinin yaklaşık on kilometre uzağına indirildiler.

Başarılı bir indirmeden sonra teçhizatlarını toparlayan Müttefik birlikleri Arnhem'e doğru ilerlerken, Wehrmacht kuvvetleri hızla harekete geçti. Alman piyadeleri neredeyse geçilemez bir savunma alanı oluşturmuştu. Müttefiklerin yaşadığı sorunlara bir de telsiz arızalarından oluşan iletişim problemi eklendi ki saldırının koordine edilmesi adeta imkânsızlaştı. Müttefik yer birliklerinin ilerlemesi de yavaş oldu; destek sunmak için köprülerden hiçbirine ulaşamadılar. Alman direnişine rağmen, belirlenen hedeflere ulaşan Amerikan güçleri ise yıkılmış köprü enkazlarıyla karşılaştılar. Yarbay John Frost liderliğindeki 700'den fazla İngiliz paraşütçüsü Arnhem köprüsüne ulaştı ve akşam vakti kuzey ucunu ele geçirdi. Ancak sayıları nispeten azdı ve sadece hafif silahlıydılar. Kısa süre sonra Müttefiklerin ana kuvveti ile teması kaybettiklerini ve 9. SS Panzer tümeni tarafından çevrildiklerini anladılar. İngiliz paraşütçüleri, yetersiz silah ve mühimmata rağmen, dört gün boyunca köprünün kuzey ucundaki konumlarını korudu. Ancak daha sonra Alman tanklarının devreye girmesi karşısında paraşütçüler, küçük bir İngiliz askerî cebinin bulunduğu Oosterbeek köyüne çekildi.

İngilizlerin bu direnişi daha sonra birçok kitap ve sinema filmine konu oldu. Bugün Arnhem direnişi dendiğinde akla ilk gelen, Müttefik Hava İndirme Ordusu'nun taktiksel komutanlığını üstlenen İngiliz Korgeneral Frederick Browning'in Eylül ayı başlarında Montgomery'e Arnhem için yaptığı uyarıdır: "çok uzakta bir köprü."

Levent Şahverdi Arşivi

1944 Samar Muharebesi, aslında Amiral William Halsey Jr.'ın Japonların hazırladığı bir tuzağın içine çekilmesi ile başladı. Amerikan 3. Filosu ile birlikte, Japon ana filosu zannettiği gemilerin peşine takıldı. Hâlbuki o Japon gemileri bir yemdi. Halsey, arka kapısını kollamak amacıyla destroyer, destroyer refakatçisi ve hafif uçak gemilerinden oluşan, Taffy 3 kod adlı küçük bir kuvveti geride bırakmıştı. Taffy 3, bir süre sonra güçlü bir Japon filosu ile karşılaştı. Amerikan destroyerleri tereddütsüz ileri atıldılar. Kapışan iki filo arasındaki güç dengesizliğine rağmen Taffy 3, saldırılarına elindeki her türlü silahı kullanarak devam etti. Şaşıran Japon filosunu, toparlanmak için geri çekilmeye mecbur etti. Karşılarındakileri Halsey'in ana gücünün öncü kuvveti zanneden Japonlar yeniden angajmana girmediler. Taffy 3'ün savunması nihayetinde Filipinler'i tam bir Japon işgalinden kurtardı.

1944 Bastogne Savunması, II. Dünya Savaşı'nın görünürde küçük bir parçasıydı ama etkisi büyük oldu. Alman ordusu, Normandiya Çıkarması'nın ardından, kaybettiği Antwerp'teki limanı yeniden ele geçirmek için harekete geçti. Hitler, Ardenler Taarruzu'nu başlatarak Müttefik hatlarına saldırdı. İki taraf arasındaki Bulge Muharebesi'nin en önemli çatışmalarından biri, Belçika'da pek çok yolun kesiştiği bir kavşak olduğundan her iki taraf için de stratejik öneme sahip bulunan Bastogne kasabasında yaşandı. Amerikan 101. Hava İndirme Tümeni'ne bağlı birlikler 18 Aralık'ta ulaştıkları Bastogne'da Almanlar tarafından kuşatıldılar. İkmal hatlarının kesilmesine, yoğun ateşe maruz kalmalarına ve inanılmaz kış şartlarıyla yüzleşmelerine rağmen Amerikan paraşütçüleri direnmeyi sürdürdü. Almanların yaptığı çağrıya "Ahmaklar" gibi tek bir kelimeyle yanıt vererek teslim olmayı reddettiler. Gökyüzünün açılması ile birlikte Müttefik hava üstünlüğü kendini gösterince Alman saldırıları yavaşladı. 101. Hava İndirme'nin askerleri bütün olumsuzluklara rağmen Bastogne kavşağını yedi gün tutmayı başardılar. Nihayet General Patton'un III. Ordu'sunun birlikleri, Alman kuşatmasını kırarak kuşatmayı sona erdirdi. Bastogne Savunması, sadece Bulge Muharebesi'nin değil, tüm savaşın gidişatını değiştirdi. Müttefik hattını kıramayan Alman kuvvetleri geri çekildi. Bu Nazi Almanyası için sonun başlangıcı demekti.

Kore Savaşı başlayalı neredeyse 1 yıl olmuştu. ***1951 Imjin Nehri Muharebesi*** bu geçen zaman içerisinde pek ender rastlanan bir direnişe sahne oldu. Gönüllü Halk Ordusu mensubu yaklaşık 10.000 Çinli asker küçük bir BM savunma hattına saldırdı. Bir anda müttefikleri ile teması

Levent Şahverdi Arşivi

kesilip tecrit edilmiş duruma gelen İngiliz ordusunun piyade birliklerinden Gloucestershire Alayı'nın 650 askeri bir tepeye doğru çekildi, yeniden düzene geçti ve saldırganlara karşı sıkı bir direnişe başladı. Çekilmeleri emredilene kadar, 24 saat boyunca, bulundukları konumu savundular. 650 kişiden sadece 40'ı güvenli bölgeye geri dönebildi. Gloucestershire Alayı'nın bu muharebede savaşmış askerleri "Muhteşem Glosterlar" olarak anılmaktadır.

Modern zamanların son direniş örneklerinde biri de İrlanda ordusunun İrlanda Devleti'nin kurulmasından sonra ilk defa başka bir ulusla çatışmaya girdiği ve 150 İrlandalının 5000 kişiye karşı mücadele ettiği ***1961 Jadotville Muharebesi***'dir. Kongo'daki Katanga ihtilafı sırasında BM Barış Gücü'ne bağlı İrlanda ordu birlikleri, destek personeli veya yeterli malzeme olmadan Jadotville şehrine konuşlandırılmıştı. Bir pazar sabahı, çoğunluğu Katolik olan birlikler ayinde iken, Kongo'nun 11 eyaletinden biri olan Katanga'nın Başbakanı Moise Tshombe'ye bağlı bir grup paralı asker ve yerel kabile mensubu, BM birliklerinin karakoluna saldırdı. Uçak ve havan desteği alan saldırganlara karşı İrlandalıların elinde sadece hafif anti-personel silahları ve antika *Vickers* makineli tüfekler vardı. Takviye alma imkânlarının olmadığını anlayan birliklerin geçtiği mesaj daha sonra bu çatışma ile özdeşleştirilmiştir: "Son mermimize kadar dayanacağız. Biraz viski olursa daha da fazla..." Saldırganlar dalgalar hâlinde saldırdı. Ancak İrlandalıların tepkisi etkili ve kesin oldu. Ateşlerini Katangalıların makineli tüfekleri ve havanları üzerinde yoğunlaştırdılar. Bombardıman altındaki İrlandalılar, mühimmatlarını tüketip teslim olmak zorunda kalmadan önce, saldırganların 300'ünü öldürmüş, 1.000'e yakınını yaralamışlardı. Direnişleri tam altı gün sürmüştü.

Savaşlar bunlar gibi sayısız örnekle doludur. Ancak dünya harp tarihi içerisinde sadece bazıları kayda değer sayılıp yer alabilmiştir. Oysa askerler için; girdikleri her mücadele, çarpıştıkları her muharebe ve parçası oldukları her savaş hayati önem taşımaktadır. Düşmanı ile burun buruna gelen her asker, bulunduğu yere geliş amacını, kendisine öğretilenleri, gelecek kaygısını bir kenara bırakarak omuz omuza mücadele ettiği arkadaşlarını korumak adına tamamen reflekse dönüşmüş tepkilerle savaşır. Artık tek ideali vardır; ölmemek için öldürmek...

Levent Şahverdi Arşivi

BİRİNCİ BÖLÜM
KILIÇ

Levent Şahverdi Arşivi

Levent Şahverdi Arşivi

MÖ 1274 KADEŞ MUHAREBESİ

MÖ 1274 yılının Mayıs ayı sonlarında, Mısır'ın genç hükümdarı II. Ramses, Asi nehrinin kıyısında, büyük bir Mısır ordusunun başında, baş düşmanı Hititlerin Kralı Muwatalli'ye karşı bir muharebenin eşiğindeydi. Kendinden emin Ramses, ismini Mısır'ın şanlı firavunlarının arasına sokacak bir zafer kazanmayı bekliyordu. Ancak bir tuzağa düştüğünün farkında değildi. İnsanlık tarihinin en eski çatışmalarından biri olan bu karşılaşma, Kadeş Muharebesi olarak bilinecekti.

Kadeş'e Giden Yol

Doğu Akdeniz'de egemenlik için Mısır'a meydan okuyan en önemli güç, başkenti Anadolu'da bulunan güçlü Hitit İmparatorluğu'ydu. İki devletin arasında, bugünkü Suriye toprakları vardı. Burası Akdeniz havzasını Mezopotamya'ya bağlayan stratejik ve ekonomik bir kavşaktı. Bu nedenle hem Hititlerin hem de Mısırlıların arzuladığı, çok tartışmalı bir bölgeydi. Her iki ülke tarafından da kendi etki alanı içinde kabul edilmekteydi. Aslında müstahkem şehir Kadeş'i küçük bir krallık kontrol ediyordu. Üstelik Hititler ile Mısırlıları birbirlerine karşı kullanıyordu.

Daha geniş bir tarihsel perspektiften bakıldığında Kadeş Muharebesi, hakkında ayrıntılı bilgi sahibi olduğumuz bir muharebe olduğu kadar diğer birkaç önemli özelliği ile de dikkat çekicidir. Tarihteki en büyük savaş arabası muharebelerinden biriydi. Tüm maddeleri günümüze kadar ulaşmış, dünyanın en eski barış anlaşmalarından biri ile sonuçlandı. Yüzyıllar boyunca eski Yakın Doğu tarihinin seyrini etkiledi. Mısır'ın en ünlü firavunlarından birinin itibarının temelini oluşturdu.

Rakipler

II. Ramses 29 yaşındaydı. Mısır tahtına Yeni Krallık olarak bilinen dönemde çıkmıştı. Bu dönemde Mısır, nüfuz alanını güneye, yukarı Nil boyunca Afrika'ya ve Akdeniz kıyıları boyunca doğu ve kuzeye doğru genişletmeye çalışan bir emperyalist güç hâline geldi. II. Ramses'in babası

Levent Şahverdi Arşivi

I. Seti, agresif bir yayılmacı politika izlemişti. Birkaç büyük askerî seferi şahsen düzenledi. Filistin'i fethetmek için Kenanlı prenslerden oluşan bir koalisyonu yenilgiye uğrattı. Ardından hepsini kuzeye, Lübnan'a doğru sürdü. Yine de Kadeş, Hititler ile ittifak içine girmeyi tercih etmişti. II. Ramses, büyük bir askerî firavun olarak kendi itibarını kazanmak için can atıyordu. Karizmatik bir lider ve yetkin bir stratejist olduğunun işaretlerini çoktan göstermişti; tahtı kazanır kazanmaz, orduyu yeniden teşkilatlandırmaya ve herhangi bir büyük sefer için gerekli lojistik desteği sağlayacak ileri üsler kurmaya başlamıştı.

II. Ramses'in Hitit rakibi Muwatalli ise başlangıçta Hitit tahtını miras almak niyetinde değildi ancak ağabeyi öldükten sonra kral oldu. Muwatalli'nin babası, Seti'ye karşı savaşmıştı; bu nedenle Mısır ve Hititler arasında devam eden çatışmanın kuşaklara dayanan bir tarafı vardı.

Mısır Ordusu ve Teknolojisi

Mısır ordusu, her biri 5.000 kişi ve savaş arabalarından oluşan dört piyade tümeninden oluşuyordu. Tahminen, tümenlerin her birinde yaklaşık 500 savaş arabası bulunmaktaydı. Bunlar elit vurucu görev gücünü oluşturmaktaydı. Etkili bir savaş arabası için üç bileşen gerekliydi: mükemmel çalışan tekerlekler, hızlı ve kuvvetli atlar, oldukça güçlü bir yay. Bu teknolojiler MÖ 2. binyılda bir araya gelmiş gibi görünmekteydi ve göçebe Hint-Avrupa kabileleri aracılığıyla Avrasya'ya yayılacaktı. II. Ramses zamanında Mısır savaş arabaları oldukça etkili birer savaş makinesiydi.

Hızlı ve manevra kabiliyetleri yüksek araçlardı. Dar jantlı altı tekerleğe sahip hafif bir tasarımları vardı. Zemininde ham deri şeritleri olan hafif ahşap bir çerçeve üzerine gerilmiş, öküz derisinden yapılmış "D" şeklinde bir kabinleri vardı. Atların bağlandığı tek bir uzun sırıkları bulunmaktaydı. Aks; sabit ve daha küçük bir dönüş yarıçapı için çok arkaya konuşlanmıştı. Mürettebat iki kişiden oluşuyordu: Yay ve ciritlerle donatılmış bir savaşçı ile aynı zamanda bir kalkan taşıyan sürücü. Bu araçlar kolaylıkla parçalanabildiğinden, engebeli zeminlerde piyade tarafından taşınırdı. Ana işlevleri, hızlı hareket eden okçuluk platformları olarak hizmet vermekti. Kullanım stratejileri; ölümcül hücum gerçekleştirmek, dönmek, geri çekilmek ve tekrar hücum etmek olarak belirlenmişti. Savaş arabalarının ordunun üst düzey birimleri olmasının yanında savaş arabalarının mürettebatı da daha eğitimli askerlerden oluşuyordu. Orduya eşlik ettiğinde,

Levent Şahverdi Arşivi

firavun, doğal olarak öncü arabacı rolünü üstlenirdi. Orduda kalıcı bir profesyonel çekirdek vardı. Ancak savaş zamanlarında, başta piyade sınıfı olmak üzere, ordu birimlerinin çoğu genellikle çiftçilerden oluşan geçici askerlerle doldurulduldu. Bu askerler basit mızraklar, yaylar veya bronz bir balta veya kılıçla donatılmışlardı. Gövde zırhları minimaldi, sertleştirilmiş kumaş veya deriden yapılmıştı.

Hitit Ordusu ve Teknolojisi

Muwatalli, tahminî boyutu 40.000 kişi ve 3.500 savaş arabasına dayanan devasa bir ordu kurmuştu. Standart Hitit arabası Mısır savaş arabalarından önemli ölçüde farklıydı. Daha büyük ve daha sağlamdı, dikdörtgen ahşap kabini ile çok daha ağır bir tasarıma sahipti. Aks, arkaya değil, kabinin altına ortalanmıştı. Üç mürettebat taşıyordu: Sürücü, büyük bir kalkanı ve mızrağı olan bir savaşçı ve bir uzun ciridi ile yayı olan bir savaşçı.

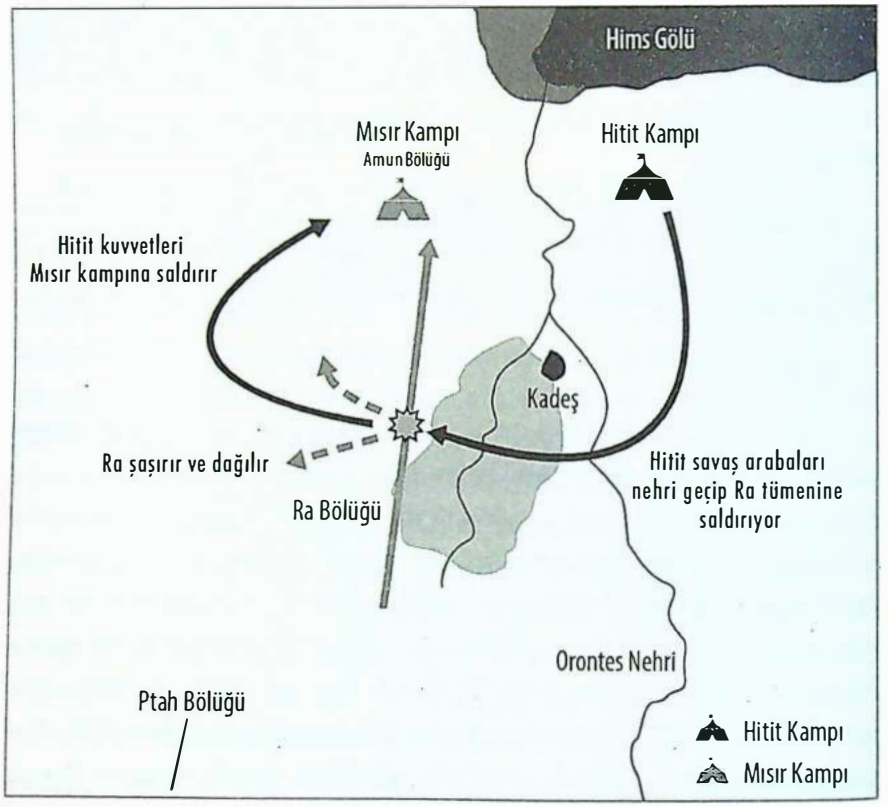
Savaşta Hititler, ağır savaş arabalarının taktiksel kullanımını tek bir toplu hücuma dayandırdılar. Stratejileri, düşmanın saflarını kırmaya ve ardından mızrak veya ok atarak onları ortadan kaldırmaya dayanıyordu.

Muharebe

II. Ramses ve Mısır ordusu Kadeş'e yaklaşırken, Hitit ordusunun yakınlarda olduğundan habersizdiler. Bu nedenle dört tümenlerini, yürüyüş kolaylığı sağlamak için yaklaşık yarım günlük yürüyüş aralıklarıyla hareket ettirmişlerdi. Ramses, lider tümen olan Ammon'a eşlik ediyordu. Arkalarından Ra, P'tah ve Set tümenleri geliyordu. Ammon tümeni Asi nehrini geçtiğinde, Bedevi yerlileri gibi görünen iki Hitit ajanı, Ramses'e Muwatalli'nin Mısırlıların yaklaşmasından korkarak kuzeye kaçtığını söyledi. Ramses bu hikâyeye inandı. Belli ki bilgiyi kendi keşif birimlerinden gelen bilgilerle teyit etmek için hiçbir girişimde bulunmamıştı. Ancak daha sonra, Mısır savaş kampı muhafızları, yakınlarda gizlenen iki Hitit casusunu yakaladı. Yedikleri sıkı bir dayaktan sonra casuslar, Muwatalli'nin kaçmadığını, Kadeş'in diğer tarafında saklandığını ve ordusunun savaşa hazır olduğunu itiraf ettiler. Ramses, dağınık kuvvetlerinin tüm unsurlarının bulunduğu yerde maksimum hızda birleşmesi için habercilerini derhâl diğer tümenlere gönderdi.

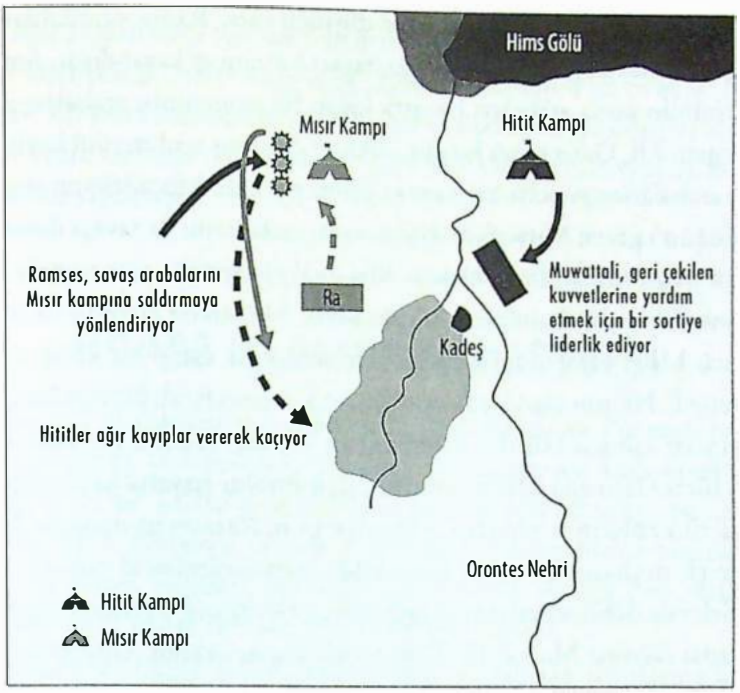
Levent Şahverdi Arşivi

Bu arada Muwatalli, yürüyüş formasyonundaki Mısırlıları gafil avlayarak Ra tümenini durdurmak için savaş arabalarından güçlü bir birlik gönderdi. Ağır Hitit savaş arabaları, daha hafif Mısır savaş arabalarının koruyucu perdesinden geçti. Yürüyen piyade hatlarına çarpıp yararak Mısır formasyonunun ortasından bir yol açtılar. Hayatta kalan Mısır askerleri paniğe kapılıp düzeni bozdular ve kaçtılar. Ra tümeninin geri çekilen kalıntılarını takip eden Hitit arabaları, Ammon tümeninin kampına saldırdı. Kampı savunmak için oluşturulan kalkan duvarını aştılar. Yaptıkları baskın Hitit arabalarını; çadırlar, vagonlar, malzeme yığınları ve askerî teçhizattan oluşan dev bir labirentin ortasına kadar götürdü.

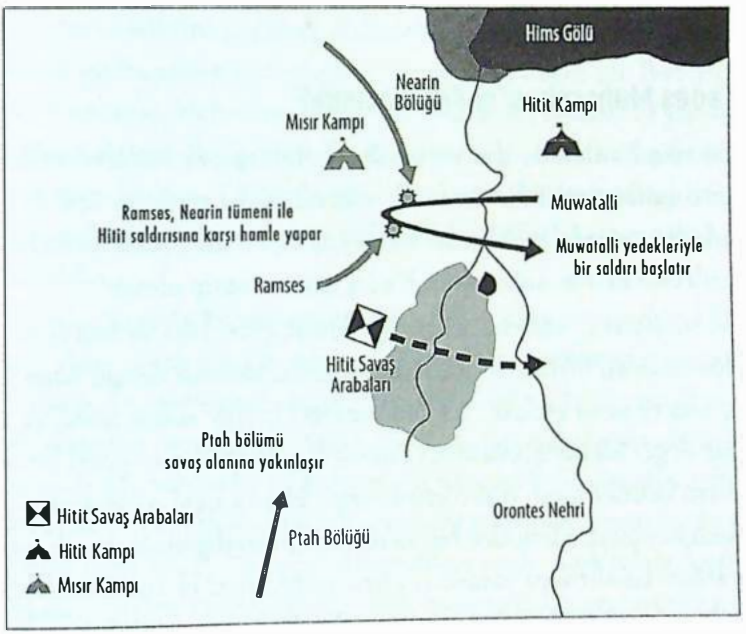

1. Safha

Levent Şahverdi Arşivi

2. Safha

3. Safha

Levent Şahverdi Arşivi

Hitit arabalarının bir anda içine düştüğü kaos, Ramses'e, silahlanmak ve kuvvetlerini organize etmek için hayati bir zaman kazandırdı. Ammon bölümünün savaş arabaları hayatta kalan Ra tümeninin arabaları ile bir araya getirildi. Daha sonra bu güç, dikkati dağılmış ve düzenini kaybetmiş Hitit arabalarına yönelik bir karşı saldırıya yöneldi. Mücadelenin aleyhine döndüğünü gören Muwatalli, kişisel savaş arabalarını da savaşa davet etti. Ancak uzun zamandır beklenen Mısır takviyelerinin zamanında gelişi Muwatalli'nin bu hamlesini etkisiz kıldı. Muharebe alanına ilk varan, üçüncü Mısır tümeninin ileri birliklerinin eşlik ettiği bir savaş arabası kuvvetiydi. Ne'arin olarak adlandırılan bu kuvvetin farklı bir yönden saldırı başlatması sonucu Hititler dağıldılar ve kaçtılar. Günün geç saatlerinde P'tah tümeninin ana bölümünün gelişi ile birlikte hayatta kalan Ammon ve Ra tümenlerinin yeniden düzenlenmesi, Ramses'in dengeyi lehine çevirerek muharebeyi etkili bir şekilde sona erdirmesini sağladı. Tüm piyadeler de dâhil olmak üzere ordusunun büyük çoğunluğu savaşmamış olmasına rağmen Muwatalli, Kadeş surları içine çekildi. Görünüşe göre, bir hezimeti zafere dönüştürmüştü.

Muharebeden bir gün sonra Mısır ile Hititler arasında ateşkes imzalandı. Ramses ordusuyla ülkesine döndü. Muwatalli Kadeş'in kontrolünü elinde tuttu.

Kadeş Muharebesi'ni Kim Kazandı?

Taktiksel anlamda dar bir açıdan bakıldığında Ramses muharebe alanının galibi sayılabilir. Stratejik anlamda daha geniş bir açıdan bakıldığında ise mücadeleyi Hititler kazanmış sayılırlar; çünkü muharebenin asıl hedefine ulaşan onlar oldu: Kadeş şehrine sahip olmak.

Bu muharebe, askerî açıdan diğerlerine göre daha az belirleyici olsa da, dönemin en büyük iki gücü arasında kuşaklardır devam eden savaşı kalıcı olarak sona erdirdi. Muharebeden bir süre sonra Mısır ve Hitit dikkate değer bir barış anlaşması imzaladılar. Bu antlaşma genel itibari ile; sınırların belirlenmesi, birbirlerinin topraklarını işgal etmemeye yönelik karşılıklı beyanlar, içlerinden biri saldırıya uğrarsa diğerinin destek vermesi, iç isyanları bastırmaya yardımcı olma taahhütleri ve siyasi mültecilerin iade edilmesi gibi hükümleri içermektedir. Antlaşma, antik Yakın Doğu'da neredeyse bir asır sürecek eşi görülmemiş bir barış dönemini başlatmıştır.

Levent Şahverdi Arşivi

Kadeş Muharebesi Ramses için ayrıca bir önem taşır, çünkü tartışmasız bir lider olarak kabul edilmesini sağlamış, prestijini artırmıştır. Gerçi Ramses, 66 yıllık hükümdarlığı boyunca bunu fazlasıyla istismar emiştir ama bu süre zarfında, eski Mısır'ın en ünlü anıtlarının çoğunun da inşa edilmesini sağlamıştır.

MÖ 490 MARATON MUHAREBESİ

Maraton Muharebesi'nde yaklaşık 11.000 Atinalı ve Plataealı hoplit, üstün zırhlarını, disiplinlerini ve falanks formasyonunu kullanarak kendilerinden iki kat kalabalık olan Persleri yenmek için bir şans yakaladılar. Sonuçta, antik dünyanın en ünlü taktik zaferlerinden birini kazandılar. Ancak bu başarı, bağımsız Yunan şehir devletlerine yönelik Pers tehdidini sona erdirmedi, sadece bir süreliğine rahatlama sağladı.

Bir tarafta, Akdeniz'den günümüzdeki Hindistan sınırlarına kadar uzanan, kültürel olarak sofistike, etnik açıdan farklı ve ekonomik yönden zengin bir imparatorluğa sahip olan kudretli Persler vardı. Diğer tarafta ise bu devasa yapıya kafa tutan, Yunanistan anakarası ve Ege Denizi'nde ortak bir dili ve kültürü paylaşan adaların da dâhil olduğu küçük, ayrı bir siyasi varlık grubu şeklinde yapılanmış Yunan şehir devletleri. Bunların en büyüğü, demokrasi biçimlerini denemeye başlamış, cesareti ve yaratıcılığıyla bilinen Atina'ydı. Bir başkası olan Sparta içe dönüktü, şüpheciydi ve küçük ama korkunç derecede etkin ve fanatik bir orduya sahipti. Bu ikisi, zamanlarının çoğunu kendi aralarındaki şiddetli çarpışmalara harcamaktaydılar.

MÖ VI. yüzyılda Yunanistan'da askerî bir değişim yaşandı: Hoplit Devrimi. Ağır silahlı piyade askerleri düzenli bir formasyon içerisinde savaşıyorlardı. Üç metre çapında, ağır, dairesel, içbükey bronz yüzlü ve deri iç astarlı ahşaptan yapılmış bir kalkan (hoplon) taşımaktaydılar. Hoplitler omuzlarını ve gövdelerini bu kalkanın eğrisi içine saklayabiliyorlardı. Birincil silah olarak 2-3 m uzunluğunda bir mızrağa sahiptiler. Bronz bir mızrak ucu ve gene daha küçük bir bronz dayanakları vardı. Kalkanları, kırıldığı ya da aşağıya doğru meylettiğinde işlev görmeye devam edebiliyordu. Ayrıca bronz teçhizatlı, demirden yapılmış, yaklaşık 60 cm uzunluğunda kısa bir kılıç taşırlardı. Miğferlerinin tepesinde, at kıllarından yapılma

Levent Şahverdi Arşivi

bir püskül vardı. Vücutlarını metal pullarla desteklenen, sertleştirilmiş ketenden bir gövde zırhı korumaktaydı. Ayak bileklerinden dizlerinin altına kadar bacak koruması kullanan hoplitler, ayaklarına basit deri sandaletler giyerlerdi. Hoplitler, ön taraflarından sert bir zırhla tepeden tırnağa korunan müthiş bir rakiptiler. Ancak kalkanları ve zırhlarının ağırlığı nedeniyle hantal hareket ediyorlardı. Üstelik yanlardan ve arkadan saldırılara da açıktılar. Buna rağmen antik çağların ağır piyadeleri olarak önemli başarılara imza atmışlardır.

Falanks, bu kırılganlığa çözüm olarak üretilmişti. Falanks, genellikle askerlerin omuz omuza yanaşık düzende sıralandığı; kalkanlar üzerinden ileri doğru uzatılmış mızraklar, kargılar ve ciritlerle donanmış ağır piyadelerden oluşan dikdörtgen şeklinde bir kitlesel askerî yapıdır. Falankslar uzunluk ve derinlik sağlayan sıralardan oluşurdu. Genelde 50 hoplit uzunluğunda ve 5 ya da 8 hoplit derinliğindeydi. Hoplitlerin sayısı arttıkça bu uzunluk ve derinlikteki asker sayıları da artmaktaydı. Falanksta, kalkanlar birbirlerine yakın tutulurdu, hatta zaman zaman birbirleriyle bitişirdi. Bir falanks olarak savaşıldığında, her hoplit özünde yanındakini korurdu. Falanks, uyumunu koruduğu ve bir boşluğun açılmasına hiç kimse tarafından izin verilmediği sürece oldukça etkiliydi. Ancak ileriye doğru harekete dayalı yapılanması nedeniyle, kanatlardan ve arkadan saldırılara açık kalmaktaydı.

Bu taktik devrim, "Batı Tarzı Savaş" olarak adlandırılmaktadır. Söz konusu kavram iyi örgütlenmiş ağır piyadeyi ve düşmanı etkisiz kılmak amacıyla gerçekleştirilen belirleyici muharebeleri vurgulamaktadır. Bu savaş tarzı, Batı Avrupa'nın sömürgecilik döneminde dünyayı fethetmedeki başarısının nedenini oluşturmaktadır.

Pers ordusu, sahip olduğu çok çeşitli asker tipleri, silahlar ve zırhlar ile aslında Pers İmparatorluğu'nun etnik çeşitliliğini yansıtıyordu. Ordunun büyük kısmı geçici askerlerden oluşsa da bünyesinde birçok profesyonel birlik de barınıyordu. Persler paralı askerler de kullanıyorlardı. İlginç olan, bunların büyük bir kısmının Yunanlı hoplitler olmasıydı. Profesyonel askerler arasında, iyi eğitilmiş ve seçkin 10.000 piyadeden oluşan bir grup vardı: Ölümsüzler. Genellikle hasırdan veya hayvan derisinden yapılmış kalkanlar ve hafif vücut zırhları taşıyorlardı. Hoplitler ile karşılaştırıldığında, Ölümsüzler çok daha az korumaya sahipti. Pers ordusundaki en iyi birliklerden biri de süvarilerdi. Ordunun en prestijli koluydular, çünkü

Levent Şahverdi Arşivi

aristokrasi ağırlıklıydılar. Pers atlıları; hafif mızraklar, balta ve kılıçlar kullanıyorlardı, zırhları da nispeten hafifti.

Perslerin temel silahı ok ve yaydı. Ok ve yay, hem piyade hem de atlı okçular tarafından kullanılıyordu. Pers askerî taktiklerinde atlı okçular düşmanı rahatsız edici bir yere sahipti; önce hızlı bir şekilde ilerler, oklarını serbest bırakır, geri çekilir ve sonra atları ile yaptıkları dairesel bir manevra ile oklarını yaylarına takarak yeni bir saldırı için eski konumlarına geri dönerlerdi.

Persler Geliyor

MÖ 539'da Büyük Kiros (II. Kiros) komutasındaki Persler Anadolu'nun büyük bir kısmını fethetmişti. Batı Anadolu'daki İyonların toprakları da Perslerin denetimine girmişti. Başlangıçta, Persler ve tebaaları hâline gelen Grekler arasındaki ilişkiler görece samimiydi. Sonraları bu ilişkiyi bozan bir dizi gerginlik ortaya çıktı. Persler, ticaret kısıtlamaları ile Yunanlıların ekonomik gelişimini engelledi. Dahası, otokratik Persler, İyon şehir devletlerinin başına kukla tiranların gelmesini sağladılar. Bu tutumları, bağımsızlık fikrine fanatikçe bağlı olan Greklere aykırı geldi.

MÖ 499'da İyonlar Perslere karşı isyan başlattı. Liderleri olan Miletli Aristagoras, Grek anakarasındaki devletlerden yardım istedi. Müttefik elde etme girişimlerinden ilki, Sparta ile görüşmek oldu. Bu, iyi bir seçimdi, çünkü Spartalılar Yunan şehir devletlerindeki en iyi orduya sahipti. Ancak Sparta Kralı Cleomenes, İyonlara yardım göndermenin Spartalılara ne kadar fayda sağlayacağını göremedi. Bu nedenle de isyanı desteklemeyi reddetti.

Spartalı erkek çocuklar, çok küçük yaşlardan itibaren savaşçı olarak yetiştirilirdi. Beslenmeleri, zinde kalmaları ve silahlarda uzmanlaşmaları için kendilerine her gün düzenli antrenmanlar yaptırılırdı. Ayrıca psikolojik olarak da savaşa hazırlanmaları sağlanırdı. Zafere duydukları güven, Sparta askerlerine dövüşte büyük bir avantaj sağlardı. Kurallar ve cezalar son derece sertti, disiplin ve itaat birinci öncelikli öğretiydi. İçlerindeki en iyi savaşçıların Spartalılar olduğu Grek anakarasındaki her şehir-devleti tarafından tartışmasız bir şekilde kabul edilmekteydi.

Levent Şahverdi Arşivi

Sparta'dan olumsuz yanıt alan Aristagoras, bu kez yüzünü Atina'ya döndü. Orada daha iyi karşılandı. Atina meclisinde bir konuşma yaptı. Perslerin savaşta Grekler kadar iyi olmadıklarını söyledi. Ayrıca zafer kazandıkları takdirde büyük imparatorluktan çok fazla ganimet sağlanacağını savundu. Atina meclisi konuyu tartıştı. Sonunda İyonya'daki "kuzenlerine" 20 savaş gemisinden oluşan bir filo göndermeye karar verdiler. Grek donanması, birliklerin karaya çıkarıldığı Efes'e yerleşti. Ordu, Pers denetimindeki Sard'a doğru ilerledi. Şehir hızla ele geçirildi, ardından bir Pers ordusunun yaklaştığı haberi alınınca da yakıldı. Hemen sonra yaşanan bir muharebede yenilen Atinalılar, evlerine dönmeye karar verdiler. İyonların isyanı MÖ 493 yılına kadar devam etti. Aslında sonuç önceden belliydi; merkezî olarak yönetilen güçlü Pers kuvvetleri, uzun süren bir savaşta tekil olarak mücadele eden Batı Anadolu'daki İyon şehir-devletlerini dağıttı. İsyan başarılı bir şekilde bastırılmıştı.

Ölümsüzler, Pers ordusu içinde bulunan seçkin bir kraliyet muhafız birimiydi. Oluşumunda etnik seçicilik söz konusuydu; bu birime yalnızca Pers veya Med kökenli olanlar alınırdı. Bu güç sayesinde Persler, hâlihazırda Avrupa anakarasına yayılmışlardı. MÖ V. yüzyılın başlarında İyonya, Trakya ve Makedonya'ya boyun eğdirmişlerdi. Sırada Atina ve Yunanistan'ın geri kalanı vardı.

Büyük Pers Kralı I. Darius Atinalıların isyana destek verdiklerini öğrendi. MÖ 492'de damadı Mardonius'un komutasında bir Pers ordusunu Grekleri cezalandırmak üzere gönderdi. Ancak Trakya'daki düşman kabilelerin tutumları ve Athos Dağı'ndaki kötü hava koşulları Persleri geri dönmek zorunda bıraktı. Ancak Darius yılmadı. Ertesi yıl başka bir sefer için hazırlandı. Hedef; Ege'yi geçip Atinalıları ve diğer Grekleri şehirlerini yakmak ve halkı köleleştirerek cezalandırmaktı. Bu kez Pers ordusu tamamen deniz yoluyla taşınacak, böylece de Mardonius'un seferini engelleyen sorunlardan kaçınılmış olacaktı. Sefer için kullanılacak donanma 600 gemiden oluşuyordu. Bunlardan 200'ü savaş gemisi, geri kalan 400'ü ise askerleri ve malzemeleri taşıyan nakliye gemileriydi. Bunlardan bazıları Pers süvarilerinin atlarını taşımak için özel olarak tasarlanmıştı. Çıkarma kuvveti, 1.000 süvari ile 25.000 savaşçıdan oluşuyordu. Başlarında Darius'un yeğeni Artaphernes ve Medyan kökenli bir asil olan Datis bulunmaktaydı. Ayrıca MÖ 510'da kovulana kadar Atina'yı bir tiran olarak yöneten Hippias da yanlarındaydı. Persler, bir Grek şehir

Levent Şahverdi Arşivi

devletinde siyasetin huysuz doğasını anlamışlardı ve şüphesiz Hippias'ı Atina'da huzursuzluk çıkarmak için kullanacaklardı.

Pers donanması Tarsus'tan batıya doğru yola çıktı. Donanma, yol boyunca bir dizi adayı ya tehdit ederek ya da güç kullanarak denetim altına aldı. Atina ile birlikte İyon ayaklanmasını destekleyen Eretria şehir-devletini cezalandırmak üzere Euboea adasına (bugünkü Eğriboz adası) büyük bir çıkarma yapıldı. Eretria halkı, böylesine güçlü bir ordu karşısında ne yapacakları konusunda bir ikilem içindeydi. Bazıları şehirde savunma yapmayı düşünürken bazıları da şehri terk edip yakındaki tepelerde savaşmaya devam etme taraftarıydı. Ancak daha bir karara varılamadan, Pers altınlarıyla satın alınan bir grup, şehrin kapılarını düşmana açtı. Şehrin tapınakları, Sard'daki yıkımın cezası olarak yakıldı. Persler Euboea'dan sonra Attika'ya yöneldiler. Atina'dan yaklaşık 42 km uzaklıktaki Maraton'a ayakbastılar. Çıkarma yeri şüphesiz Hippias'tan fikir alınarak seçilmişti. Bölge, gemilerinin karaya çekilebileceği uzun bir sahil, bol miktarda su kaynağı, Atina'ya erişim kolaylığı ve özellikle süvarileri için manevra alanı da dâhil olmak üzere Perslerin ihtiyaç duyduğu her şeyi sağlıyordu.

Atinalılar Perslerin çıkarma yaptıklarını öğrendiklerinde, yardım için hemen Sparta'ya başvurdular. Ne yazık ki Spartalılar, 12 Ağustos'a kadar sürecek olan dinî bayramları "Carneia" nedeniyle yardım gönderemediler. Bu haber üzerine Atinalılar nasıl tepki vermeleri gerektiğini tartışmaya başladılar. Bazıları kuşatma için hazırlanmayı teklif ediyordu, ancak Hippias'ın varlığı ve Eretria'daki ihanet göz önüne alındığında bu, oldukça riskli görünmekteydi. Diğerleri, Persleri Maraton'da etkisiz kılıp şehre ulaşmalarına izin vermemeyi savundu. Bu grubun içinde önemli bir isim de vardı: General Miltiades. Perslerle daha önce mücadeleye girdiği ve İyon isyanında savaştığı için onun görüşü ağırlık kazanmaktaydı. Sonuç olarak, yaklaşık 10.000 hoplit bir araya getirildi. Ağır silahlı piyadelerden oluşan Atina ordusu, Maraton'a yürüyüşe geçti. Onlara, Atina'nın uzun süredir müttefiki olan Plataea şehrinden, yaklaşık 1000 hoplitten oluşan bir kuvvet de katıldı.

Atinalılar ve Persler Maraton Ovası'nda Karşı Karşıya

Persler, Schoinia olarak bilinen dar bir sahil şeridi boyunca gemilerini karaya çıkardılar. Buranın ötesinde geniş bir bataklık, ardında da bir pınarın yakınında geniş ve açık araziye sahip bir köy vardı. Persler, su ve yem

Levent Şahverdi Arşivi

tedarikini kolaylaştırdığı için ana kamplarını buraya kurdular. Atinalılar ve Plataealı müttefikleri ise Maraton Ovası'nın güney ucunda, Brexisa adlı küçük bir bataklığın kuzeyinde, tepe ile deniz arasında kamp kurdular. Grekler, devrilmiş ağaçların gövde ve dallarını sivrilterek oluşturdukları bir barikatla kamplarını koruma altına aldılar.

İki ordu belki dört gün karşı karşıya kaldı. Her iki tarafın da beklemek için iyi bir nedeni vardı. Atinalılar için, geçen her gün Sparta'nın yardımını daha da yaklaştırıyordu; 12 Ağustos'ta Carneia'nın sona ermesiyle, Spartalılar ayın 15'inde gelebileceklerdi. Dahası, Maraton Ovası'nın geniş alanı ile Pers süvarilerinin orada konuşlandırılmış olması ve manevra kabiliyetleri göz önüne alındığında, Yunanlıların deniz ve tepeler arasındaki elverişli kamp arazilerinden dışarı çıkmaları taktiksel olarak mantıklı değildi. Planlarının detayları bilinmemekle birlikte, Atina'nın kuvvetleri hâlâ Maraton'dayken Persler, askerlerinin çoğunu gemilere bindirip Atina'ya yelken açabilirlerdi. Üstelik Persler, Atinalıların ve Plataealıların ovanın güney ucundaki güçlü konumlarına saldırmak istemiyorlardı, çünkü arazi hem sayısal üstünlüklerini hem de süvarilerinin hareket kabiliyeti avantajlarını ortadan kaldırıyordu.

11 Ağustos akşamına gelindiğinde Persler için zaman tükeniyordu. Atina'daki "beşinci kol"dan sinyal gelmemişti ve Sparta'nın festivali kısa bir süre sonra sona erecekti. Bu, Atinalıların Spartalı takviyelerle desteklenebileceği anlamına geliyordu. Zorlu ve iyi disiplinli hoplitlerin varlığı, Maraton Ovası'ndaki askerî dengeyi önemli ölçüde değiştirecekti. İçerideki adamlarından sinyal gelmese de Persler, ordu uzakta bile olsa Atina şehrinin içinden yardım umabilirlerdi. Bu nedenle ertesi sabah, Atina'ya yelken açabilmek için kuvvetlerinin bir kısmını gemilere bindirmeye başladılar. Geri kalan Pers kuvvetleri de Maraton'daki Atinalı ve Plataealı hoplitleri gözetleyecekti.

Datis'in komutası altındaki gemilere binen görev gücü, Atina'ya yaklaşık 5 kilometre uzaklıktaki Phaleron Körfezi'ne indiğinde şehre hızla ilerlemelerine yarayacak süvarilerin çoğunluğunu içeriyordu. Artaphernes ise Maraton'da kalarak Atina kampına abluka uygulayacaktı. Muhtemelen yanında, çoğunluğu piyade olan yaklaşık 15.000 adam vardı. Neyse ki Atinalılar, Perslere hizmet etmekte olan bazı İyonlar tarafından Pers planı hakkında uyarıldılar. Atinalı komutanların savaş kararını harekete geçiren ünlü "süvariler uzakta" mesajını gönderdiler. Nitekim Atina'nın 10 farklı soyunun her birinden seçilen generallerden oluşan 10 Atinalı

Levent Şahverdi Arşivi

komutan, *strategoi*; şehrin içindeki ihanet çemberini de dikkate alarak tartışmaya başladılar. Farklı düşünceler vardı. Biri, Atina'ya geri dönmekti. Diğeri Maraton'da kalmak ama savaşmamaktı. Bir başkası ise Maraton'da kalmak ve savaşmaktı. Bu sonuncu yaklaşım Miltiades'in de tercih ettiği hareket tarzıydı. Ama tartışma çıkmaza girdi. Neyse ki böyle bir çıkmaz durumunda karar verebilecek olan bakan konumundaki Savaş Arhon'u Maraton'da kalmayı ve Perslere karşı ilerlemeyi destekledi. Şafakta bir saldırı başlatma kararı verildi. Artaphernes'in birliklerini hızlı ve kararlı bir şekilde yenebilirlerse, sahil yolu boyunca Atina'ya doğru zorunlu bir yürüyüş yapmak ve şehre Pers saldırı gücünden önce varmak mümkün olacaktı.

Miltiades'in Taktiği, Philippedes'in Koşusu

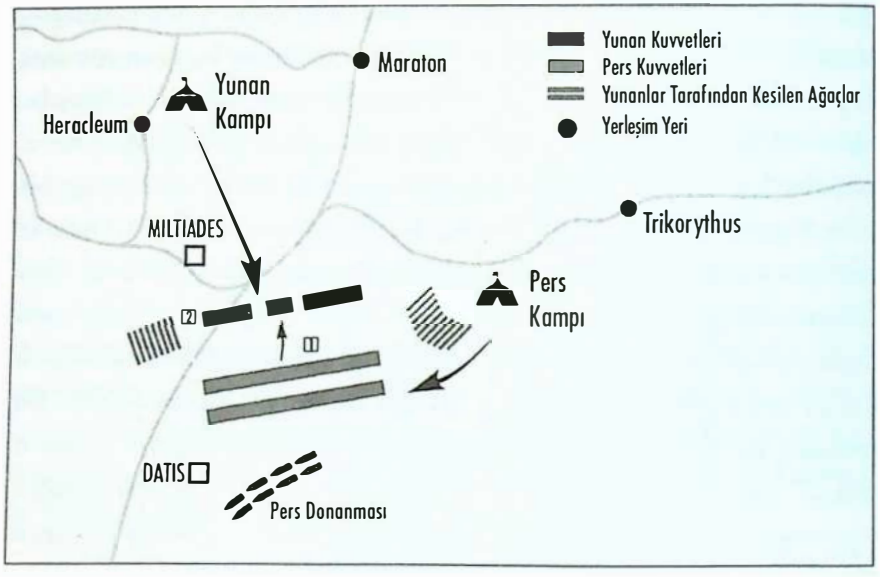
Ertesi sabah karşıt güçler, muharebe için sıraya girdi. Pers taktiklerini anlamış olan Miltiades, komutanlığını üstlendiği Grek kuvvetlerini konuşlandırdı. Perslerin, en iyi birliklerini muharebe hattının ortasına koyacaklarını biliyordu. Ayrıca Perslerin sayılarını dikkate aldığında, eğer Grek falanksını tüm cephe boyunca sekiz adam derinliğinde dizerse, kanatlardan kuşatma altına alınacaklarını anladı. Bunu önlemenin bir yolu vardı; Perslerin başlangıçta başarılı olacaklarını bildiği muharebe hattının merkezindeki Grek güçlerini inceltmek. Ayrıca Miltiades, Pers formasyonunun kanatlarında daha hafif silahlı ve daha az hevesli, zorla toplanmış askerlerin bulunduğunu biliyordu. Grek ordusunun ağır silahlı kanatlarının onlara karşı üstün geleceğini tahmin etmek zor değildi. Bu nedenle, kanatlardaki komutanlarına, üstün geldikleri düşman askerleri geri çekildiğinde onları takip etmek yerine Pers hattının merkezine doğru dönmelerini emretti. Sağ kanat, Savaş Arhon'u Callimachus'un komutası altındaydı. Sol kanat ise Plataeans tarafından oluşturuldu.

Pers komutanı Artaphernes, birliklerini tam da Miltiades'in beklediği gibi konuşlandırdı. Daimi Pers ordusunun askerleri ve Saka paralı askerleri merkezde, içlerinde hevessiz İyonların da bulunduğu toplama askerler ise kanatlardaydı. Atina kampına yönelik yakın ablukasını sürdürmek isteyen Artaphernes, Grek pozisyonlarının 1.5 km yakınına kadar geldi. Grekler, kamplarından Pers hatlarına doğru ilerlediler. Bu sırada Pers oklarının hedefi olmamak için azami özen gösterdiler.

Levent Şahverdi Arşivi

Herodot, çoğu yay taşıyan Persler tarafından atılacak çok sayıda okun etkisini azaltmak için Greklerin koştuğunu söylemektedir. Ancak hoplitlerin ağır zırhlarıyla yaklaşık 1.5 km koşmaları pek imkân dâhilinde görülmemektedir.

Her iki tarafın muharebe hatları birbirlerine girmişti. Persler, en iyi birliklerinin yerleştirildiği merkezde daha iyiydiler. Bu sektördeki Atinalılar kısa sürede geriye sürüldü. Ancak kanatlarda, Pers kuvvetleri dağıldı. Kanatlarda üstünlük sağlayan Grekler, aldıkları emir üzerine hemen Pers merkezinin arkasına dönerek çevreleme harekâtına girişiler. Bunu adeta bir katliam izledi. Artaphernes'in çoğunluğu Pers ve Saka kökenli yaklaşık 6.400 askeri öldürüldü. Greklerin zayiatı ise Savaş Arhon'u Callimachus da dâhil olmak üzere sadece 192 Atinalı ve bir avuç Plataealı askerdi. Ayrıca Grekler, yedi Pers gemisini, diğerleri gibi kaçmasına fırsat vermeden ele geçirdiler.

1: Zayıf Yunan hoplitleri, Perslerin içeri çekilmesine izin veriyor

2: Kanatlardaki güçlü Yunan falanks birlikleri Persleri her iki tarafa da ezer

Popüler efsaneye göre, Maraton Muharebesi'nin ardından, Atinalı haberci Philippedes, 42 km uzaklıkta, endişe içinde bekleyen Atinalılara koşarak zafer müjdesini iletti. Aslında başka bir haberi vermek için koşmuştu: Pers donanması gelmekteydi ve şehrin içindeki hainlere dikkat

Levent Şahverdi Arşivi

edilmeliydi. Bugün Olimpiyat oyunlarının son yarışı olan maraton, Philippedes'in başarısı anısına koşulmaktadır.

Grekler zaferlerinin ardından dinlenemediler. Bir kısmı muharebe meydanında kalırken geri kalanlar hızla Atina'ya doğru zorlu bir yürüyüşe girişti. Tam zamanında şehre ulaşarak, varlıklarıyla Persleri karaya çıkmaktan caydırdılar. Artaphernes'in kuvvetlerinden sağ kalanları da yanına alan Datis, ülkesine dönmek zorunda kaldı. Atinalılar ve Plataealılar büyük bir zafer elde etmişlerdi belki ama savaşı gerçekten kazanamamışlardı. Persler, hemen başka bir sefer için hazırlıklara başladılar. On yıl sonra sadece Atinalıları cezalandırmak için değil, bütün Grek anakarasını fethetmek amacıyla geri döneceklerdi.

MÖ 480 THERMOPYLAE SAVUNMASI

Darius'un oğlu Xerxes (Serhas), Pers tahtına çıktığında, babasının başlattığı işi tamamlamaya karar vererek Yunanistan'a yöneldi. Ancak burada karşısına Sparta Kralı Leonidas ve sadık savaşçıları çıktı. Leonidas, güçlerini Thermopylae geçidine yerleştirdi. Geçidin bir tarafında deniz, diğer tarafında ise onlarca yıl önce inşa edilmiş bir duvarla birlikte dik bir eğim vardı. Bu kombinasyon, geçidin bir saldırı gücü tarafından ele geçirilmesini imkânsız kılıyordu.

MÖ 480'de Pers İmparatoru I. Xerxes (Serhas), 10 yıl önce Maraton Muharebesi ile sona eren Grek anakarasının işgalini yeniden başlattı. Devasa ordusunu taşımak için Hellespont'a (Çanakkale) dubalarla köprü kurdu. Böyle bir güce karşı koyamayan Grek şehirleri hızla teslim oldu. Persler, Yunanistan'ın merkezindeki Tesalya'ya yayıldılar. Pers karşıtı direnişçilerse, Atina ve Sparta etrafında birleşti.

Hararetli tartışmalar sırasında Atinalı politikacı ve general Themistocles ikna ediciliğini ortaya koydu; Atina, Pers istilası tehdidine karşı koymak için donanmasını genişletmeliydi. Themistocles, Perslerin Yunanistan'a bir kez daha yaklaşmaları hâlinde savaş gereksinimlerini taşımak için çok sayıda gemiye ihtiyaç duyacaklarını biliyordu. Ayrıca karadaki ağır silahlı Spartalı hoplitlerin savaştaki ustalığının da farkındaydı.

İşgalcileri durdurmaya karar veren Sparta Kralı Leonidas komutasındaki Sparta ordusu da Grek anakarasının ortasındaki Thermopylae'ye doğru

Levent Şahverdi Arşivi

yürüyüşe geçti. Burada, Atina'ya ulaşmak isteyen Perslerin mutlaka geçmesi gereken dar bir geçit vardı. Geçidin genişliği ancak 15 metre kadardı. Az sayıda Spartalı hoplitin tutabileceği bir mevkiydi. Bu dar alanda, Pers ordusunun asker sayısındaki üstünlüğü anlamını yitirecekti. Aynı zamanda Atina filosu da, Pers donanmasını kuzeydoğudaki Artemisium Boğazı'nda bloke etti.

Xerxes, 18 Ağustos'ta Thermopylae geçidine yaklaştı, Persler, savunmadaki Spartalılardan kat be kat kalabalıktılar. Önce Pers okçularının dalga dalga fırlattığı oklar, ardından piyadelerin saldırısı ve en sonunda Perslerin elit güçleri olan Ölümsüzler tarafından yapılan akınlara rağmen Spartalılar ve müttefikleri konumlarını korudular. Pers kayıplarının her dakika artmasıyla Xerxes, seferinin zora düştüğünü gördü. Onu kurtaran, Thermopylae geçidinin arkasına ulaşan bir dağ yolunu öğrenmesi oldu. Bölge halkından biri, Leonidas'ın savunmasını atlatmalarına olanak tanıyacak bir patikayı Perslere göstererek Grek kuvvetlerine ihanet etti. Xerxes, 10.000 adamını, Spartalılara arkadan saldırmaları için bu yol üzerinden gönderdi.

Kuşatılma ihtimalini fark eden Leonidas ordusunun çoğunu geri gönderme kararı aldı. 700 Thespialı ve Thebalı bir kuvvetin eşlik ettiği 300 Spartalı savaşçıyla Pers güçlerinin karşısına dikilen Leonidas, kalan Grek kuvvetleri geri çekilirken kahramanca son bir direniş sergiledi. Geçidi aşan Xerxes Atina'ya ve Mora Yarımadası'na yürüdü.

Thermopylae geçidinde yaşananlar 1962 yılında "300 Spartalı" (The 300 Spartans) adıyla beyaz perdeye aktarıldı. Günümüzdeki dijital efektlerin olmadığı bir dünyada, tam teşekküllü Pers ordusunu karşısında gören izleyicilerden tam not alan bu pahalı yapım, Spartalıların hikâyelerini özüne uygun olarak gözler önüne sermekteydi. 2006 yapımı olan "300" filmi ise görsel bir şölen olmanın ötesine geçemeyen bir hayal ürününden başka bir şey değildi.

Thermopylae geçidinde hayatlarını kaybeden Leonidas ve askerleri kendilerini boşuna feda etmemişlerdi. Direnişleri Perslere değerli bir zaman kaybettirdi. Şiddetli fırtına 200'den fazla Pers gemisini batırdı. Bu arada Themistocles, Yunan filosunu Pagasae Körfezi ve Artemisium'da zafere götürdü. Perslerin Thermopylae'yi aldıklarını öğrenen Themistocles, filosunu güvenli bir liman imkânı sunan Salamis adasına çekti. Burada Persleri başka bir hezimet bekliyordu.

Levent Şahverdi Arşivi

MÖ 480 SALAMIS DENİZ MUHAREBESİ

Pers ve Yunan filoları, Salamis adasının doğusunda, Eleusis Körfezi'nin dar girişinde toplandı. Grek muharebe hattının solunda Atinalılar ile Korintliler, sağında ise Spartalılar ile Aeginalılar bulunuyordu. Persler, bir grup gemiyi Salamis civarında kuzeybatıya doğru yelken açmak için göndererek Greklerin arka tarafını bloke etmeye çalıştılar, ancak planları başarısız oldu. Geri çekilmek zorunda kalan Pers filosuydu ve Aeginalılar tarafından pusuya düşürüldü.

Thermopylae geçidini aşan Pers ordusu, Atina'ya ulaştığında halkın çoğu kaçmıştı. Şehir, Akropolis de dâhil olmak üzere yağmalandı ve yakıldı. Kesin bir zafer kazanmak isteyen Xerxes (Serhas), Grekleri karada yenmek zorunda olduğunu biliyordu. Bunun için donanmasındaki *trirem*lerin güvenli bir şekilde manevra yapabilmesi gerekiyordu. Bu nedenle Grek donanmasının etkisiz kılınması Persler için acil bir gereklilik hâline gelmişti. Atinalı Themistocles'ın tahmin ettiği gibi, kimin donanması ayakta kalırsa, kara muharebesinde üstünlük elde edecek olan o olacaktı.

Her iki yanında üç kürek sırası bulunan *trirem* tarzı gemiler ilk olarak MÖ 700 civarında ortaya çıktı. *Trirem*ler sonraki 400 yıl boyunca Doğu Akdeniz filolarının omurgasını oluşturdu. Hızlıydılar ve manevra kabiliyetleri yüksekti. Düşman gemilerine çarpmak için tasarlanmış, sivri uçlu metal mahmuzlarla donatılmışlardı.

Xerxes, Spartalılara karşı hareket etmek için ordusunu deniz yoluyla taşımayı amaçlıyordu. Xerxes, Kuzey Yunanistan'ı Mora Yarımadası'na bağlayan dar kıstağa yaklaşırken Spartalılar ve diğer Peloponezliler duvar ve savunma mevzileri inşa ettiler. Eleusis Körfezi'nde, Atinalı Themistocles ve Spartalı Eurybiades önderliğindeki Grek donanması, Salamis adasının karşısındaki dar boğazları kapatarak, Xerxes'in Atina limanlarını kullanmasını engelledi.

Bu sırada Themistocles, zekice bir savaş hilesi uygulamaya koydu. Sicinnus adlı bir köleyi Xerxes'e gönderdi. Sicinnus, Xerxes'e müttefik Grekler arasında anlaşmazlıklar yaşandığını ve askerlerin moralinin bozulduğunu söyledi. Bazı Greklerin aslında Xerxes'e sempati duyduğunu ve bir Pers zaferini arzuladıklarını belirtti. Ayrıca organize olmayan Greklerin kaçmasını önlemesi hâlinde zafere ulaşabileceğini de ekledi. Xerxes yemi yuttu. Olası kaçış yollarını kapatmak için Mısır gemilerinden oluşan bir

Levent Şahverdi Arşivi

filoyu ilgili mevkilere göndererek ana donanmasının gücünü zayıflattı. Yine de Pers filosu, Grek donanmasının iki katından fazlaydı. Themistocles burada da askerî dehasını gösterdi. Grek donanmasının bir kısmını Perslerin geçiş yolundaki bir körfeze sakladı, geri kalanını Perslerin görüş alanında olacak şekilde konuşlandırdı.

MÖ 483 civarında bir gümüş madeninin keşfedilmesi, Atina'ya 200 *trirem* inşa etmek için fon sağlamıştı. Ama bu sayı bile Pers donanmasının gücüne erişemiyordu.

Pers filosunun gemileri görününce, açıktaki Grek gemileri kaçmaya başladılar. Onların peşinden giden Persler dar boğazlara yelken açınca, sayısal avantajlarını yitirdi. Themistocles muharebe yerini iyi seçmişti. Pers *trirem*leri birbirlerinin içine girdi. Sıkışarak manevra kabiliyetlerini kaybettikleri anda, plan gereği kaçıyormuş gibi görünen Grek gemileri aniden dönerek Pers filosunun önünden saldırıya geçti. Tam bu sırada körfezde saklanan Grekler de süratle Pers filosunun arkasına darbe indirdi. Grek gemileri tarafından mahmuzlanan ve kürekleri kırılan Pers gemilerinin bir kısmı battı, bir kısmı ele geçirildi. Boğazların yukarısındaki tepeden muharebeyi izleyen Xerxes dehşete düşmüştü. Hemen geri çekilme emri verdi. 200 gemi kaybeden Xerxes, ordusunun büyük bir kısmını da alarak Küçük Asya'ya çekildi.

Salamis Muharebesi, savaşı bitirmemişti belki ama Grek şehir devletlerine güçlerini yeniden toparlamaları için paha biçilmez bir nefes alma aralığı sağlamıştı. Bir sonraki muharebe Perslerin Yunanistan'dan çıkarılması ile sonuçlanacaktı.

MÖ 479 PLATAEA MUHAREBESİ

Bazı muharebeler, bazı şeylerin olmasını engelledikleri için belirleyicidirler. MÖ 479'da Eski Yunan'ın birleşik şehir devletleri ile Pers İmparatorluğu arasında yaşanan Plataea Muharebesi, bunlardan biridir. Yunanlar bu muharebeyi kaybetmiş olsalardı Perslerin bir eyaleti olacaklardı. Özgürlüklerini yitirdikleri için de muhtemelen MÖ V. yüzyıldaki kültürel gelişimleri hiç olmayacaktı. Muharebenin bir Pers zaferi ile sonuçlanması, en azından, farklı bir tarihsel sürecin başlangıcı olarak görülecekti. Kısacası Plataea, belirleyici bir muharebe oldu. Persler ve Grekler arasındaki savaşı etkili bir

Levent Şahverdi Arşivi

şekilde sonlandırdı ve Grek bağımsızlığını ve özgürlüğünü sağlayarak Yunan altın çağını mümkün kıldı.

Plataea Muharebesi, Grek ve Pers kuvvetleri arasında 11 yıl boyunca yaşanan mücadeledeki diğer üç muharebe kadar iyi bilinmemektedir. Thermopylae Muharebesi büyük bir cesaret örneği olmasına rağmen bir Yunan yenilgisiydi. Maraton ve Salamis muharebeleri ise Yunan zaferleriyle sonuçlanmıştı, ancak her seferinde savaşa geri dönen Persler için sadece birer geçici engeldi.

Salamis Muharebesi, Yunanlar için bir deniz zaferiydi ama tehdit devam ediyordu. Büyük Pers kara ordusu, Yunan topraklarındaki varlığını el değmemiş bir şekilde korumaktaydı. Salamis Muharebesi bir tek şeyi sağlamıştı: Pers ordusunun ihtiyaçlarını tedarik etmesini zorlaştırmak.

Xerxes çoğu acemi olan ordusunun bir bölümü ile birlikte İran'a geri dönmeye karar vermişti. Ordusunun en iyi unsurlarını ise işgal ettiği bölgede bıraktı. Amaç Güney Yunanistan'ın işgalini tamamlamaktı. Bu görevden sorumlu general, deneyimli bir askerî komutan olan Mardonius'du.

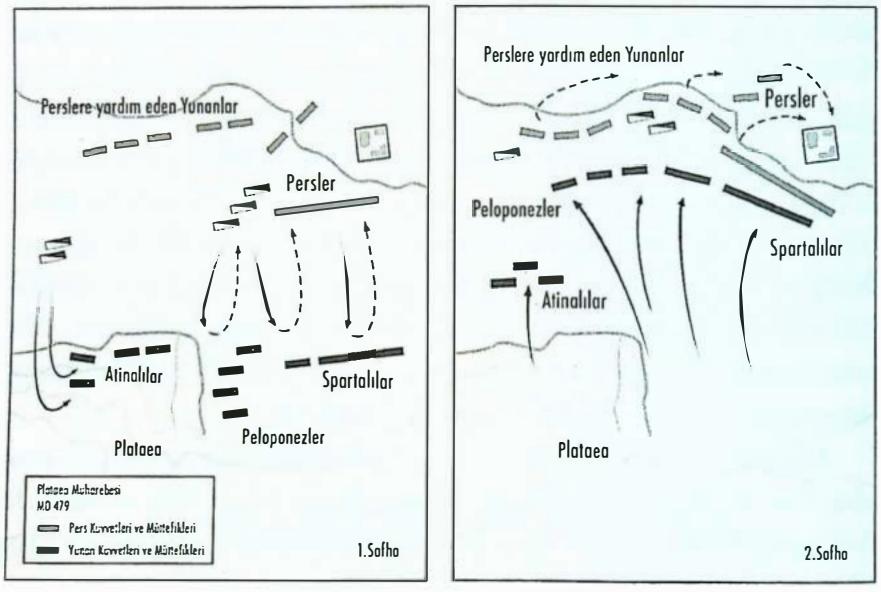
Mardonius, 10.000 Ölümsüz'ü ordusunun ana unsuru olarak seçti. Sahip olduğu büyük piyade ve süvari birlikleri, birçok yönden, Yunan ülkesini işgal eden şişirilmiş kuvvetten daha tehlikeliydi. Üstelik Yunanların orduları için toplayabilecekleri askerlerin tümünden çok daha kalabalıktı. Mardonius kışı kurduğu kampta geçirdi. Ama boş durmadı. Yunanların birliğini bozmak için aralarında şüphe yaratmaya ve casuslarını kullanarak şehir devletleri arasındaki geleneksel rekabeti kızıştırmaya çalıştı. Bir yere kadar başarılı da oldu, ancak Yunanaran çoğu birlikten kopmadı ve Mardonius'a karşı kuzeye doğru yürüyüşe geçtiler.

Mardonius, Asopos Nehri boyunca, Thebes şehri yakınlarında pozisyon aldı. Thebes sakinleri Perslerle birlikte Atina'ya karşı mücadele edeceklerdi. Yaklaşık 90.000 Yunanın karşısında Persler ve Pers yanlısı Rumlardan oluşan 150.000 kişilik bir kuvvet vardı.

İlk hareketi yapan Mardonius oldu. Güçlü süvari kuvvetlerinin bazı birimlerini Yunanlıları taciz etmek ve zayıf bir yer aramak üzere gönderdi. Ancak Pers süvarilerinin popüler lideri Masistos bu çatışma sırasında öldürüldü. Persler galibiyeti Yunanların eline bırakarak geri çekildiler. Bir hafta kadar süren toparlanmadan sonra Mardonius, süvarilerini Yunan hattının arkasına baskınlar yapmaya gönderdi. Yunanlara tedarik sağlayan arabalar taciz edildi ve sonunda ana su kaynaklarından biri ele geçirildi.

Levent Şahverdi Arşivi

Yiyecek ve su sıkıntısı çeken Yunan komutanlar geceleyin, su sorunu olmayan ve savunmaya daha elverişli "ada" olarak adlandırdıkları bir alana geri çekilmeye karar verdiler. Ancak Yunanlar geri çekilirken beceriksizlik gösterdiler. Bir grup, ayrılma emirlerine uymayı reddetti. Yunanlar nihayet hareket etmeye başladıklarında ise askerlerin sinirleri gerilmiş, hatta çoğu psikolojik olarak dağılmış durumdaydı. Onları yok etmek için bir fırsat yakaladığını düşünen Mardonius genel bir ilerleme emri verdi. Persler ve müttefikleri ileri atıldılar. Neredeyse istemeden herkes birbirine girdi ve her birim ana muharebeye katılmış oldu. Muharebe kısa zamanda vahşi ve şiddetli bir göğüs göğüse çatışmaya dönüştü. Yakın mesafede yaşanan bu itiş kakış, ağır zırh taşıyan Yunanlara avantaj sağladı. Komutan Mardonius ve korumaları, en iyi Pers birliklerinin büyük bir çoğunluğu ile birlikte öldürüldü. Muharebe, Persler için bir bozguna dönüştü. Yunanlar ümitsiz düşmanlarını takip ettiler, yakaladılar ve katlettiler.

Plataea Muharebesi'nin yaşandığı gün Pers donanmasından artakalanlar da bir deniz muharebesinde yenilgiye uğratıldı. Bu, Pers tehdidinin sonunu işaret etmekteydi. Savaş onlarca yıl sürebilirdi ama artık saldırı inisiyatifi Yunanların elindeydi.

Plataea'daki zafer, Pentekonteia olarak bilinen bir dönemi başlattı; 50 yıl süren Yunan altın çağı. Bu dönem eski rakiplerin bir kez daha

Levent Şahverdi Arşivi

birbirlerine düştükleri, 30 yıl boyunca yaşanan felaketler zinciri Peloponez Savaşı ile sona erdi.

Yunanlar, Plataea'yı anmak için ele geçirdikleri Pers silahlarının bir kısmını eriterek Delphi'de bronzdan bir sütun diktiler. 800 yıl sonra Bizans İmparatoru Constantine tarafından çalınan bu sütun, at yarışlarının yapıldığı hipodromu süslemekte kullanılmak üzere İstanbul'a götürüldü. Sütun bugün hâlâ Sultanahmet'tedir ve hâlâ Plataea Muharebesi'nde savaşmak üzere birleşmiş 31 Yunan kentinin isimlerini taşımaktadır.

MÖ 338 CHAERONEA MUHAREBESİ

MÖ 338 yılına gelindiğinde, Makedonya Kralı II. Philip'in ülkesini Yunan anakarasındaki egemen güç hâline getirme yönündeki artan hırsları, Atina ve Teb şehir devletlerini Makedonya'ya karşı bir ittifak kurmaya zorladı. Teb'in kuzeyindeki Chaeronea mevkisinde, yaklaşık 30.000 piyade ve 2.000 süvariden oluşan Makedon ordusu, kendisinden sayıca biraz üstün olan Atina ve Teb kuvvetleriyle karşılaştı. Muharebe sırasında Makedonlar, Atinalıları kendilerine doğru çekerek ilerlemelerini sağladılar. Böylelikle Atinalılar ile Teb askerleri arasında bir boşluk oluştu. Philip'in oğlu İskender bu boşluğa yönelik bir süvari hücumuna önderlik etti. Makedon süvarileri Teb kuvvetlerinin arkasına saldırdı. Bu arada Makedonlar, düşmanlarını alt etmek için normalden daha uzun olan ve sarissa olarak adlandırılan Makedon mızrağını kullanarak Atinalılara karşı hücuma geçtiler. 300 kişilik Kutsal Teb Muhafız Birliği ölümüne savaşsa da ordularının geri kalanı kaçtı. Makedonlar nihai bir zafer kazandılar. Yakaladığı bu önemli fırsatı değerlendiren II. Philip, Yunan şehir devletlerinin bağımsızlığına çok geçmeden son verdi.

MÖ 331 GAUGAMELA MUHAREBESİ

Bir generali üstün kılan nitelikler nelerdir? Zekâ? Yaratıcılık? Cesaret? Öngörü? Karizma? Şans? Gaugamela'daki anahtar figür bunların hepsine sahipti. Bu nedenle tüm zamanların en büyük generallerinden biri kabul ediliyor. Bilinen dünyanın çoğunu fethetti, birçok muharebede muzaffer oldu,

Levent Şahverdi Arşivi

birçok başarılı kuşatma gerçekleştirdi. Destansı seferi sırasında, Avrupa ve Asya'nın çoğunu kat ederken çok uluslu bir orduyu bir araya getirmeyi ve yönetmeyi başardı. Onun adı, Büyük İskender'di.

Gaugamela Muharebesi, belki de İskender'in en büyük zaferidir. Bir general olarak başarısının anahtarlarından birinin savaştan önce yaptığı olağanüstü ihtiyatlı hazırlık ve diğerinin de çatışma başladıktan sonra çabuk düşünüp cesaretle karar verme yeteneği olduğu görülmektedir.

Perslerin Helen anakarasından çekilmesinden sonra başlayan Yunan altın çağı, Yunanların tekrar birbirlerine düştüğü uzun ve yıkıcı Peloponez Savaşları ile sona ermişti. Peloponez Savaşları'nın kazananı, kâğıt üstünde Sparta gibi görünse de sonuç itibariyle, mücadeleye katılmış olan bütün taraflar tükenmiş ve yoksullaşmıştı. Sonraki yarım yüzyıl boyunca, kuzeyde yeni bir güç yükseldi: Makedonya. Bir kral tarafından zayıfça kontrol edilen, küçük ve bölünmüş bir devletti. Ancak II. Philip, tahtta çıktığı MÖ 359 ile MÖ 339 arasında Makedonya'yı birinci sınıf bir güce dönüştürdü. En önemlisi, orduyu yeniden yapılandırdı. Geçmiş Yunan deneyiminden çok farklı, yepyeni büyük bir ordu kurdu, bu orduyu donattı ve örgütledi. Acımasız falanksına yeni birimler ekledi: Biri, profesyonel "yaya yoldaşlar" (*pezhetairoi*), diğeri güçlü atlara binen, ağır zırhlı, seçkin bir soylu süvari birliği, "atlı yoldaşlar" (*hetairoi*) ve bir başka piyade birliği, daha hafif zırhlı olan "kalkanlılar" (*hypaspistai*). Kalkanlılar (*hypaspistai*), genellikle saldırılarda süvarinin arkasından giden ilk piyade kuvvetiydi. Bu nedenle, ilk atlı saldırısı ile onu izleyen asıl falanks saldırısı arasında önemli bir bağ kuruyorlardı.

II. Philip, bu askerî gücü komşularını ele geçirmek ve bir Makedon İmparatorluğu oluşturmak için kullandı. Kendisinin öldürülmesinin ardından oğlu İskender 20 yaşında tahta geçti. Genç kral hızlı bir şekilde pozisyonunu güvence altına aldı, ordunun kendisine sadakat yemini etmesini sağladı, potansiyel olarak rakip gördüğü herkesi öldürdü ve birkaç isyanı bastırdı.

Yeniden Yapılandırılan Makedon Ordusu

II. Philip, Perslerin en batı bölgelerine doğru bir keşif planı yapmıştı. Amacı, 100 yıldan daha uzun bir süre önce gerçekleşen Pers işgalinin intikamını almaktı. Ömrü yetmedi ama yerine geçen oğlu İskender bu planı devraldı. MÖ 334 yılının ilkbaharında, yaklaşık 45.000 piyade

Levent Şahverdi Arşivi

ve 5.000 süvari mevcudu olan bir Makedon-Yunan ordusunun başında Çanakkale'yi aşarak Asya'ya geçti.

İskender'in bu harekâtı sırasında karşısına çıkacak olan Pers İmparatorluğu, kuşkusuz bölgenin süper gücüydü. Başlarında MÖ 336'da tahtına geçen III. Darius bulunmaktaydı. Eski kaynaklar (kuşkusuz hepsi Yunancadır) Darius'a dair çelişkili portreler sunmaktadır. Çoğu, Pers imparatorunu zayıf ve kararsız bir hükümdar olarak tasvir eder. Ancak III. Darius, saltanatının ilk yılında, Mısır'da yaşanan bir isyanı başarıyla bastırmıştır.

Makedon ordusu II. Philip zamanında yenilenirken, Yunan hoplit falanksı modelinde bir dizi yenilik yapılmıştı. Makedon falanksı, hoplitlerin kullandığı kısa mızraktan ziyade, *sarissa* adı verilen ekstra uzun bir mızrakla donatılmıştı. Askerlerin zırhı hafifletilmiş, özellikle kalkanın boyutu küçültülmüş ve ağırlığı azaltılmıştı. Okçular ve sapan kullanan askerler, düşmanı uzaktan taciz edecek yeni birimler olarak örgütlenmişti. Av ve keşif amaçlı hareket eden hızlı, çevik, hafif silahlı birlikler oluşturulmuştu. Büyük süvari birimleri meydana getirilmişti. Bunların bazıları izci olarak kullanılan hafif süvariler, bazıları ise düşman hattını kırabilecek ağır süvarilerdi.

Bu yeni birimlerin birlikte hareket etmesini sağlamak ve sahip olunan silahların kullanım sırasını korumak, önemli ölçüde talim ve disiplin gerektiriyordu. Böylece, II. Philip, zamanında Makedon ordusu kalıcı ve profesyonel bir yapıya kavuşturulmuştu.

Karma ordu olarak bilinen böyle bir gücün iki önemli etkisi oldu. İlki, yeni Makedon ordusu çok daha esnek hâle geldiği için, farklı şartlara ve koşullara tepki vererek çeşitli düşmanlara karşı savaşabilme yeteneği kazandı. İkincisi, komutanın özelliklerine daha çok vurgu yapıldı. Zeki bir komutan, bu ordunun farklı birimlerine birbirinden farklı görevler verebilir veya farklı yönlere farklı birimler gönderebilirdi. Yaratıcı kullanıldığında, büyük potansiyele sahip bir ordu vücuda getirilmişti.

Pers ordusu ise Yunanlıların Plataea Muharebesi'nde karşılaştıkları ile aynı yapıdaydı. Seçkin piyadeleri, 10.000 askerden oluşan Ölümsüzler birimiydi. Pers ordusunun gücü, kalabalık ve iyi eğitimli süvarileriydi. Ordu; çok sayıda kılıç, mızrak ve balta ile donatılmış olmasına rağmen, hem piyade hem de atlılar arasında tercih edilen en popüler silah ok ve yaydı.

Levent Şahverdi Arşivi

II. Philip'in Yaktığı İntikam Ateşi İskender'in Ellerinde

İskender, Asya'ya geçip Truva'yı ziyaret ettikten sonra Pers İmparatorluğu'nu işgal etmeye başladı. Ancak bölge valisi, Yunan hoplitlerinin de içinde bulunduğu paralı askerlerden oluşan yerel kuvvetleri örgütlemişti. İskender ile yüzleşmek için karşısına çıktı. Granicus Muharebesi'nde, İskender çatışmaya bizzat komuta etti ve zafer kazandı. Daha sonra Küçük Asya'ya doğru ilerledi, ulaştığı şehirleri fethetti. İskender'i ciddi bir tehdit olarak kabul eden III. Darius, komutayı kendisi almaya karar verdi ve Makedonları karşılamak için büyük bir ordu topladı. MÖ 333'teki Issus Muharebesi'nde Makedon ordusu, sayıca zayıf olmasına rağmen bizzat İskender'in komutasında bir kez daha zafer kazandı.

İskender, MÖ 333'te Issus'ta yerini iyi seçmişti. Deniz, sol kanadını koruyordu. Pers ağır süvarileri muharebenin ilk aşamalarında Makedon ordusunu solundan itti. Merkez ise Darius'un ordusundaki Yunan paralı askerlerinin güçlü baskısına karşı direndi. Makedon süvarileri düşmanın sağrına geçip Persleri arkadan kuşatmayı başardı.

Darius aşağılanmış; annesi, karısı ve çocukları yakalanmıştı. Bununla birlikte, 10.000 Yunan paralı askerinden oluşan bir kuvvet, yeni bir Pers ordusunun çekirdeğini oluşturmak için kaçmıştı. Darius, bir yenilgi daha alırsa bunun, imparatorluğuna mal olacağının farkındaydı. İskender'e - Küçük Asya'nın büyük kısmının kendisine bırakılması da dâhil- cömert şartlar sundu, ancak İskender bunları reddetti. Issus'tan sonra "İşgalci" İskender yerini "Fatih" İskender'e bıraktı.

Issus Muharebesi'nin ardından İskender, hemen Darius'un peşinden gitmek yerine, Pers filosunu sindirmek ve bütün üslerini ele geçirmek için birkaç yıl harcadı. Darius da bu zamanı bir sonraki çatışmaya hazırlanmak için değerlendirdi. Her ikisi de, bir dahaki sefere girişecekleri mücadelenin, Pers İmparatorluğu'nun hangisi tarafından yönetileceğine karar verecek, belirleyici bir muharebe olacağını biliyordu.

Levent Şahverdi Arşivi

İki Komutanın Taktik Mücadelesi

Darius'un en belirgin avantajı sayısal üstünlüğüydü. İmparatorluğunun her köşesinden gelen adamlarla geniş bir ordu toplamıştı. Darius muharebe alanını dikkatlice seçti: Muharebe alanı Gaugamela yakınındaki Dicle nehri boyunca uzanan büyük, düz, özelliksiz bir genişlikti. Topografik özellikleriyle İskender'in kanatlarına avantaj sağlamayacak ve Perslerin sayısal üstünlüğünün tam olarak kullanılabileceği bir alandı. Sonunda Darius, tekerleklerine bıçaklar takılı 200 arabadan oluşan özel bir silah geliştirdi. Bunlar Makedon falanksına karşı kullanılacaktı; Bıçaklar İskender'in ordu formasyonunda gedikler açılmasına yardım edecekti. Böylece Pers süvarilerinin geçebileceği boşluklar açılmış olacaktı.

İskender'in danışmanları, Pers ordusunun büyüklüğünden korkarak, yetersiz sayılarını maskelemek için saldırıya gece geçilmesini istediler. Bu tavsiyeyi reddeden İskender, dinlenmeye çekildi. İlginçtir ki ani bir gece saldırısından korkan Darius, ordusunu bütün gece savaşa hazır tuttu. İskender sabaha bir avantajla ulaşmıştı: Uykusuz Pers askerlerinin aksine İskender'in birlikleri iyice dinlenmişti.

İskender'in en acil sorunu, kuşatmayı önleyecek bir coğrafi dayanağının olmamasıydı. Bulduğu çözüm, kuvvetlerini falanksın sağında ve solunda çakışmayacak bir açıda düzenlemekti. Böylelikle kendilerini kuşatmaya çalışan bir düşman harekâtına karşı avantaj sağlayacaklardı. Ana falanksın biraz gerisine de, müttefiklerinden ve paralı askerlerden oluşan ikinci bir hat yerleştirdi. Makedon kuvvetleri, Perslerin kendilerini kanatlardan çevirip kuşatması durumunda İskender'in askerlerinin her yöne bakmalarını sağlayacak içi boş bir dikdörtgen oluşturacak şekilde düzenlendi.

Muharebe başladığında İskender, süvarilerini sağa yönlendirdi. Darius ise süvarilerine İskender'in hareketlerini takip ederek tam karşısında aynısını yapmalarını emretti. Bunun sonucunda çizgiler gerildi ve muharebenin sıklet merkezi Darius'un çok dikkatli bir şekilde hazırladığı yerden kaymaya başladı. Bu nedenle Darius, tekerlekleri bıçakla donatılmış "tırpan arabaları"na saldırıya geçmelerini emretti. Ancak Makedon avcıları ve ciritçileri arabalardaki savaşçılara ağır zayiat verdirdiler. Kalan arabalar falanksa ulaştığında, Makedonyalılar savaş arabalarının kendilerine zarar vermeden geçmesini sağlayacak yollar açtılar. Arabalar geri dönmek için yavaşladıklarında ise İskender'in hafif silahlı birlikleri, arabalarda kalan Pers savaşçılarını öldürdüler. İskender'in süpürme harekâtını zapt etmeye

Levent Şahverdi Arşivi

karar veren Darius, onu engellemek için daha fazla Pers süvarisi gönderdi. Böylece yoğun bir süvari muharebesi başladı. Bu arada solda, Makedon falanksı sert bir şekilde bastırıldı ve İskender Makedon sağ kanadıyla teması kaybetme tehlikesiyle karşılaştı.

Makedon hattında gelişen boşluktan bir grup Pers süvarisi akmaya başladı. Eğer sağa ilerleyip ana falanksı arkadan vursalardı, falanksı kırıp muharebeyi kazanmış olabilirlerdi. Ancak Pers süvarileri, Makedon tedarik araçlarını yağmalamaya başladılar. Böylece, Makedon falanksının ikinci hattındaki unsurların, müdahale etmek ve onları aralarına almak için zamanları oldu. Bu arada İskender, Pers hatlarının paralel uzanmasından istifade etmeye karar verdi. Sağ kanattan, Darius'un savaş arabasında durduğu Pers oluşumunun merkezine doğru sert bir dönüş gerçekleştirip keskin bir saldırı başlattı. İskender'in başında bulunduğu kama (V) formasyonundaki "yoldaş" süvariler, Pers saflarına daldılar ve hatları kırdılar.

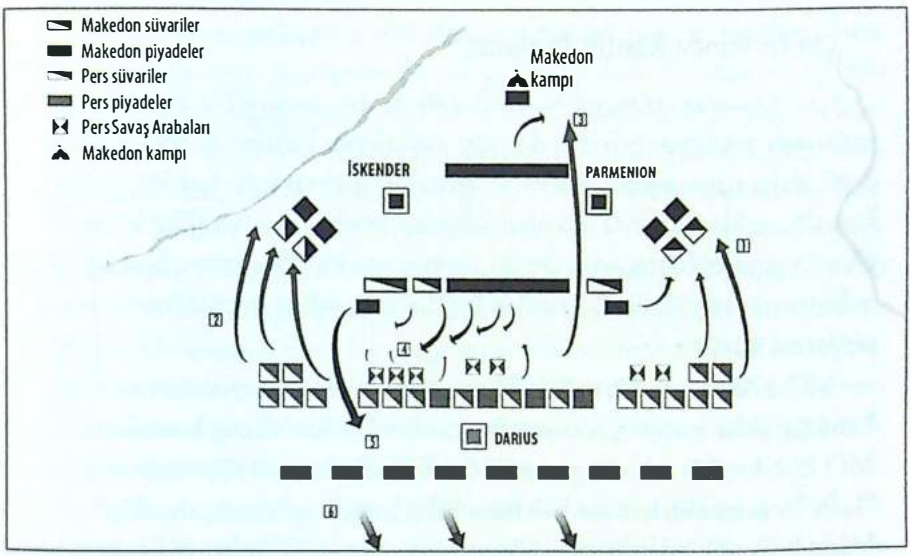
Darius gördükleri karşısında dehşete düşmüştü. Tıpkı daha önceki Issus Muharebesi'nde olduğu gibi savaş arabasını çevirdi ve ordusunu terk ederek muharebe alanından kaçtı. Darius'un kaçması üzerine, muharebe alanının bu bölümündeki Persler moral kaybına uğradılar. Sert bir çatışmadan sonra, İskender ve süvarileri kaçanları kovalamaya başladı. İskender hem muharebeyi hem de onunla birlikte Pers İmparatorluğu'nu kazanmıştı. Darius her ne kadar kaçmış ve bir yıl kadar yakalanmamış olmayı başarabilmişse de, Gaugamela'dan kaçtığı andan itibaren, kendi adamları tarafından ölümcül şekilde yaralanmasına kadar geçen sürede zaten tahtını kaybetmişti. Pers krallarının yeni bir kralı vardı artık: Büyük İskender.

Gaugamela, İskender'in komutan olarak en iyi başarısıydı. Aslında düşmanı önemli avantajlara sahipti: sayıca üstünlük, muharebe alanı seçimi ve gizli bir silah. Fakat dikkatlice hazırlayıp eğittiği ordusunu muharebe sırasında ustaca ve cesaretle yöneten İskender, Perslerin sahip olduğu bu avantajları tek tek geçersiz kıldı.

İskender bazen düşünmeden hareket etmekle suçlanır. Ancak Issus'tan sonra Darius'u takip etmek yerine kanatlarını sağlamlaştırması ve tedarik hatlarını korumak için Pers donanmasını etkisizleştirmesi ne kadar hesaplı davrandığına kanıttır. Gaugamela Muharebesi'ndeki en tehlikeli anda, saldırıdan vazgeçip falanksının yardımına gitmesi de sağlam bir değerlendirme ve karar verme örneğidir.

Levent Şahverdi Arşivi

Gaugamela Muharebesi'nden sonra İskender, Perslerin kraliyet şehirlerini ele geçirmeye devam etti. Birleşmiş imparatorluğunun, ölümünden sonra hayatta kalmamasına rağmen, asıl mirası Yunan kültürünün bu geniş imparatorluğa yayılmasıydı. Bu sayede doğu ve batı kültürleri tek potada eritilebildi. Nitekim Akdeniz tarihinin gelecek dönemine, Yunan veya Helen kültürünün etkisi nedeniyle, Helenistik dönem denir. İskender'in Gaugamela'da kazandığı zafer olmasaydı, Yunan uygarlığı hiçbir zaman Yunanistan sınırlarının ötesine yayılmayabilir ve dolayısıyla Batı uygarlığının akışı üzerinde hayati bir etkide bulunmayabilirdi.

1: Pers süvarileri Makedon cephesine saldırır
2: Pers süvarileri İskender'in sağ kanadını dolaşıp arkasına geçmeye çalışır
3: Pers süvarileri Makedon kampına baskın düzenler
4: Makedon birlikleri phalanx formasyonunda ilerler
5: Büyük İskender'in Yoldaş birliği, Pers çizgisindeki boşluktan akın eder
6: Persler savaş alanından kaçar

Levent Şahverdi Arşivi

MÖ 260-110 ARASINDA ÇİN BİRLEŞME VE VAR OLMA MÜCADELESİ

Çok az ülke, 2.000 yıldan uzun süredir, yaklaşık olarak aynı kültüre, dile, sınırlara ve inançlara sahip olmakla övünebilir. Çin için durum, tam da budur. MÖ 260'tan 110'a kadar geçen yaklaşık 150 yıllık bir dönemde, bir dizi güçlü lider ve general, Çin'de "birleşik" bir devlet yaratmak için birbirlerinden hem farklı hem de oldukça düşmanca bir grup krallığı bir araya getirdi ve uzun ömürlü, etkili ve sonraki tüm Çin hanedanlarına model olan Han İmparatorluğu'nu kurdu.

Çin Tarihinde Kaotik Zamanlar

Çin'in sonraki tüm tarihi, MÖ 260 ile 110 arasındaki dönemin savaşlarında şekillenmiştir. Bu dönüm noktalarını belirleyen, tek bir savaş değil; daha uzun askerî seferler ve hatta bir dizi savaştır. Çin'in "kalbi", kenarları yaklaşık 2.000 mil olan kaba bir karedir. Bu topraklar kuzey ve güney yarıya bölünmüştür. Bu iki yarının her biri Yangtze ve Sarı Irmak nehirlerinin büyük havzalarından biridir ve kendine özgü iklim ve arazi şartlarına sahiptir.

MÖ 1700'de, Sarı Irmak boyunca, büyük ve kültürel açıdan sofistike hanedanlıklar ortaya çıkmıştı. Bunlardan biri de Shang hanedanıydı. MÖ 722'den 221'e kadar geçen 500 yıllık çalkantılı bir dönemde, Çin'in "kalbi", egemenlik için şiddetli bir şekilde birbirleriyle savaşan rakip krallıklara bölündü. Bu çalkantılı dönemin ilk yarısına "İlkbahar ve Sonbahar" dönemi denir. İkinci yarı, "Savaşan Eyaletler / Devletler" dönemidir. Sun Tzu'nun meşhur askerî metni "Savaş Sanatı" bu kaotik zamanlarda benimsenen savaş tarzını yansıtmaktadır.

Çin Orduları ve Teknolojisi

Savaş arabaları erken dönem muharebelerinde merkezî bir rol oynamıştır. Savaş arabaları teknolojik olarak gelişmiş araçlardı. Tabak şeklinde mükemmel tekerlekleri vardı ve bu tekerleklerin çemberleri 32 adede varan çubuklarla ana merkeze tutturulmuştu. Bu nitelikler savaş arabalarını daha da güçlü kılıyor, özellikle keskin dönüşlerde manevra kabiliyetlerini artırıyordu. Pek çok Batı savaş arabasında olan bir direk ve boyunduruk

Levent Şahverdi Arşivi

düzenlemesi ve bir boyun askısı yerine, atın göğüs çevresinde paralel şaftlar ve kayışlar kullanılan Çin versiyonu arabalar, atların muharebe sırasında daha "verimli" kullanılmasını sağlıyordu.

Çin savaş arabasının kabini büyüktü. Tipik olarak üç kişilik mürettebatı vardı: ortada bir sürücü, bir tarafta bir okçu ve diğer tarafta bir balta ile donanmış bir asker. Bu balta, biri sapına dik açı yapan birkaç kesici kenar ve sivri uçları birleştiren büyük bir bronz kafa ile kaplı belirgin bir Çin silahıydı. Düşman piyadelerini biçmek ya da bir düşman savaş arabasındaki mürettebatı araçlarından düşürmek amacıyla, arabanın bir yanından dışarıya doğru yere paralel olarak tutulurdu. Savaş arabalarının ana silahının yay olduğu Batı tarzı savaş stratejisinde bu donanımın herhangi bir karşılığı yoktur.

Çin'de savaş arabalarının ön planda olduğu dönemde büyük muharebeler yaşanmıştır. Bunlardan biri olan, Jin Eyaleti / Devleti'nin Qi'deki muadillerini mağlup ettiği MÖ 589'daki An Muharebesi'nde, Jin kuvvetleri çatışma alanına 800 savaş arabası sürmüştür. Çin muharebe alanlarındaki savaş arabası hükümranlığı, MÖ IV. yüzyılın başlarında, Tatar yayının (crossbow / arbalet / yaylı tüfek) sahneye çıkmasıyla sona ermeye başlamıştır. Bir krank mekanizması ile güçlendirilmiş ve bir kısa oku 200 metreden daha uzağa fırlatabilen Tatar yayı, muharebe alanında harika bir silahtı. Ustalaşmak için yıllarca eğitim gerektirmiyordu. Klasik bir yaydan daha uzun bir menzili vardı. Uzak mesafelerden elit savaş arabalarını veya atlarını vurabiliyordu. Kısa süre sonra, tüm Çin orduları, Tatar yayları ile donatılmış büyük piyade birlikleri kurdu.

Yaklaşık olarak aynı zamanlarda atlar da tekil olarak hem de büyük ölçüde kullanılmaya başlandı. Böylece ilk süvari birlikleri Çin ordularında kendilerine yer buldu. Savaş arabalarından çok daha hareketli ve uygun maliyetli olan süvariler, eskiden savaş arabalarının oynadığı rolü kademeli olarak devraldı.

Qin (Ch'in / Çin) Birleştiriciliği

MÖ III. yüzyılda Qin, birbiriyle kavgalı birçok krallıktan biriydi. Geri kalan her şeye hükmetmek ve herkesi yenilgiye uğratmak amacıyla hareket etti ve tarihte ilk defa, kuzey ve güneyi bir araya getirmeyi ve tüm Çin'i birleştirmeyi başardı. Qin'in yükselişini simgeleyen tek bir belirleyici an, olay, muharebe ya da gelişme göstermek imkânsızdır. MÖ 364–234 yılları arasında Qin orduları, kesintisiz bir yıpratma savaşında rakiplerine karşı

Levent Şahverdi Arşivi

en az 15 ayrı seferde mücadele etti. Bu fetihler dizisi, MÖ 221'de, Çin'in ilk imparatoru olan Qin Shi Huangdi tarafından tamamlandı.

Bu dönemin Çin ordusu, temelde çeşitli silah türlerine sahip birliklerden oluşan bir piyade kuvvetiydi. Piyadeye birincil silah olarak Çin tarzı hançer baltası verilirdi. İkincil silah olarak da bronz bir kılıç kullanılırdı. Bu ağır piyade oluşumlarının yanında, düşmana toplu kısa oklar atan, Tatar yaylarıyla donatılmış diğer piyade birlikleri bulunurdu. Daha iyi donanıma sahip askerler, konik metal miğferler ve sertleştirilmiş küçük deri veya metal plakaların birbirine bağlanmasıyla oluşturulan vücut zırhları giyerlerdi: Silah ve zırhlarının çoğu bronzdan yapılmıştı. Süvariler çoğunlukla güçlü bileşik yaylarla donatılmış okçulardı. Subaylar ise 5 kişilik birliklerden sorumlu olarak başladıkları görev zincirinde ardışık 17 rütbe yükselebilirlerdi. Terfi almaları; beceri göstermelerine, muharebelerdeki performanslarına ve askerî teori üzerine yazdıkları metinlerindeki ustalıklarına bağlıydı. Çin askerî sistemi, muharebede belirli sayıda düşmanı bizzat öldürenlere ödüller sunuyordu. 100 personeli aşkın büyük birimlerden sorumlu subaylar, komutaları altındaki adamlar tarafından öldürülen toplam düşman sayısına göre terfi veya ödül kazanabilirdi.

Qin İmparatorluğu, Shi Huangdi'nin ölümünün hemen ardından çöktü. Ama oluşturduğu birleşik bir ülke fikrini silmek kolay değildi. İstikrarlı ve uzun ömürlü bir imparatorluk kurmak için adım atan grup, bu defa Han hanedanı olacaktı.

Chu ile Han Mücadelesi

MÖ 209'da iki ana rakip ortaya çıktı. Bunlardan ilki olan Hsiang Yu güneydeki güçlü Chu krallığını ve rakibi Liu Pang da Han krallığını temsil ediyordu. Sürekli değişen müttefik kadroları ile bu iki adam, birkaç yıl boyunca bir dizi savaşa girdi. Bu süreç MÖ 203'teki Kai Hsia Muharebesi ile doruğa ulaştı.

Hsiang Yu, doğrudan Liu Pang'ın büyük ordusuna hücum ederek muharebeye başladı. Ancak kendisini kuşatılmış ve güçlerini de çembere alınma tehlikesiyle karşı karşıya buldu. Bir gün ve bir gece süren şiddetli çatışmalardan sonra geri çekilmek zorunda kaldı. Müstahkem bir kamp kurdu. Ancak bu kamp da Han liderliğindeki ordu tarafından hemen kuşatıldı. Hsiang Yu, en iyi ihtimalin seçkin birliklerinden kurtarabildiği kadarıyla kaçmak olduğuna karar verdi. Geceyi içip karısıyla vedalaşarak

Levent Şahverdi Arşivi

geçirdi, sonra en sevdiği atına bindi ve 800 süvarisini çaresiz bir hücuma kaldırdı. Han birliklerini gafil avladı: Düşman hatlarını aşarak güneye yöneldi. Ancak 5.000 Han süvarisi Hsiang ve adamlarını takibe başladı. Bir çiftçi tarafından yanlış yönlendirilen Hsiang bir bataklığa girdi. Kendisine yetişen düşman süvarileri, Hsiang'ın adamlarını öldürmeye başladı. Sonunda hâlâ yaşayan son 28 adamıyla bir tepede mahsur kaldı. Başlattığı bir karşı saldırıda adamlarını kahramanca yöneterek bir kez daha kurtulmayı başardı. Bu süreçte 100'den fazla düşmanı ve bir generali öldürdü.

Hsiang, Yangtze Nehri kıyısına ulaştı. Bir kayıkçı, kendisini güvenli bir yere götürebileceği teklifinde bulundu. Ancak kaderinin artık yüzüne gülmeyeceğine karar veren Hsiang, kayıkçıyı reddetti. O ve yoldaşları, kendilerini takip eden Han birlikleri ile yüzleşmek için pozisyon aldılar. Hsiang, birkaç kez yaralanana kadar savaştı. Son bir meydan okuma eyleminde kendi boğazını kesti. Hsiang'ın ölümüyle Liu Pang, ana krallıkları fethetmeyi tamamladı ve imparator unvanını aldı. Adını Kao-ti olarak değiştirerek Han hanedanının ilk üyesi oldu.

MÖ 216 CANNAE MUHAREBESİ

Hannibal'ın Cannae'de (bugünkü İtalya'nın güneydoğusunda bulunan bir yer) parlak bir çift kuşatma ile bir Roma ordusunu imha etmesi, yüzyıllar boyunca komutanlar için bir model oluşturdu. Ne var ki Kartaca'nın Roma Cumhuriyeti'ne karşı kazandığı büyük taktik zaferlerinin üçüncüsü olan bu muharebe bile Roma ile Kartaca arasındaki Pön Savaşları'nı sona erdirmeye yetmedi.

Kartacalılar, Birinci Pön Savaşı'nda (MÖ 264-241) aldıkları yenilginin ardından İber Yarımadası'ndaki mülklerini genişletmeye ve geliştirmeye başladılar. Bunun çoğu Barca ailesi tarafından gerçekleştirildi. Hamilcar Barca, Roma ile ilk savaşın seçkin genç generaliydi. Ardından oğlu Hannibal Barca geldi. Barca yönetimi altında Kartacalılar, İspanya'nın maden ve insan gücü kaynaklarından yararlandılar. Buna karşı Romalılar, Kartacalıların İspanya'ya boyun eğdirişini dehşetle izlediler. MÖ 226'da, Ebro nehrinin güneyini Kartaca, kuzeyini Roma nüfuzuna bırakan bir antlaşma yapıldı. Ancak antlaşma kısa ömürlü olacaktı. MÖ 221'de Kartacalılar bir kez daha zenginleşti. Lebular (Libyalılar), İspanyol tebaadan

Levent Şahverdi Arşivi

gelenler ve Numidyalı (Kuzey Afrika'da yaşayan bir Berberi halk) paralı askerlerle Kartaca ordusu yeniden inşa edildi. Bu sırada Hannibal liderliğindeki Kartacalılar, Ebro'nun güneyinde yer alan, Roma himayesindeki Saguntum'u kuşattı ve MÖ 219'un sonlarında veya 218'in başlarında ele geçirdi. Romalılar, Saguntum ile önceden yaptıkları bir ittifakı ileri sürerek Kartacalıların bölgeyi terk etmesini ve Hannibal'ın da kendilerine teslim edilmesini istediler. Öfkeli Kartacalılar bu talebi reddedince İkinci Pön Savaşı (MÖ 218-201) başladı.

Trebia ve Trasimeno Muharebeleri

Hannibal hemen saldırıya geçti. 9.000'i süvari yaklaşık 60.000 kişilik ordusuyla İtalya'yı işgal etti. Hızlı hareket ederek, Roma'nın kendisini Galya'da durdurma çabalarını boşa çıkardı. Alpler üzerinden gelmesinin kaçınılmaz sonucu olarak ordusundan sadece 6.000 süvari ve 20.000 piyade hayatta kalmıştı. Hannibal'in stratejisi, çabucak muharebeye girmekti. Ticinus nehrinde bir süvari çatışmasını kazanarak Romalıları geri çekilmek zorunda bıraktı. Ertesi ay Trebia Muharebesi'ni de kazandı. Romalıları piyadesiyle sabitleyen Hannibal, üstün süvarisini kanatlardan ve kardeşi Mago komutasında pusuya yatanları da arkadan saldırmak için kullandı. Romalılar uğradıkları bozgunda yaklaşık 30.000 adam kaybettiler ki bu, ordularının dörtte üçü demekti. Kuzey İtalya'da denetim sağlayan Hannibal MÖ 217'de güneye doğru ilerlemeye başladı. Trasimeno Muharebesi'nde pusu kurduğu Roma ordusunu göl ile Kartaca birlikleri arasında sıkıştırıp imha etti. Roma burada da yaklaşık 15.000 asker kaybetti.

Hannibal, Numidyalı hafif süvarisini, muharebenin dışında istihbarat toplamak için de kullandı. Elde edilen istihbaratta düşman komutanlarının tutumlarıyla ilgili bilgiler de vardı. Romalıların acelecilikleri, yetersizlikleri, ordu içindeki astları ya da birbirleriyle olan ihtilaflarından yararlanan Hannibal, Trebia ve Trasimeno Gölü'nde olduğu gibi, muharebeyi istediği zaman ve koşullarda başlatıyordu. Trasimeno Muharebesi'nde Gaius Flaminius'un sabırsızlığından faydalanan Hannibal Romalıları pusuya sürüklemişti.

Fabius Stratejisi

Trebia ve Trasimeno muharebelerinde iki büyük yenilgiye uğrayan Romalılar, anayasalarını askıya almak gibi alışılmadık bir adım attılar.

Levent Şahverdi Arşivi

Normalde, devlet ve ordu, her yıl seçilmiş iki konsül tarafından kontrol edilmekteydi. Bu kez altı aylık bir süre için savaşı mutlak iktidarla yönetecek bir diktatör seçtiler: Quintus Fabius Maximus. Fabius, Hannibal ile savaşmaktan kaçınmaya ve Kartaca ordusunu izlemeye dayanan bir strateji geliştirdi. Aslında Fabius'un stratejisi, cephe saldırılarından ve muharebelerden kaçınarak rakibin lojistik desteğini engellemek ve moralini bozmak esaslarına dayalı, yıpratma savaşını tercih eden bir yaklaşıma dayanmaktaydı. "Fabius Stratejisi" kış geldiğinde, Kartaca ordusunun kuvvetlerini dağıtmasını zorlaştırdı. Romalılar, Hannibal'in ordusunu Apulia, Samnium ve Campania'ya kadar takip etti. Büyük bir çatışmada Kartacalıları yenmeyi de başardılar. Çünkü Kartacalılar yiyecek aramak için dağılmış durumdaydılar. Fabius Stratejisi işe yarıyor gibiydi. Bununla birlikte Romalılar, Fabius'un stratejisinden memnun değildi. Birçok kez kuşattıklarını düşündükleri Hannibal, ellerinden kaçıp kurtulmuştu.

Yeni Konsüller Görev Başında

MÖ 216'da yeni konsüller; Aemilius Paullus ve Terentius Varro göreve başladı. Paullus, İliryalılara (Adriyatik'te, özellikle Dalmaçya kıyılarında yaşayan halk) karşı savaşmış, hatırı sayılır askeri deneyime sahip bir adamdı. Varro daha az tecrübeliydi, ancak görünüşe göre hem aristokrasi hem de halk arasında büyük desteği olan popüler bir politikacıydı. Emirleri altındaki ordu, Romalıların şimdiye kadar sahaya sürdüğü en büyük orduydu: 80.000 piyade ve 6.000 süvari. Bu gücün yarısı Roma lejyonlarından, diğer yarısı Roma'nın İtalyan müttefiklerinden geliyordu. Fakat Roma kuvvetlerinin yaklaşık yarısının sadece kısmen savaş tecrübesi vardı; geri kalanı ise yeni toplanmış, mütevazı bir şekilde eğitilmiş, savaş görmemiş birliklerdi.

Roma'nın tedarik deposu olan Cannae kasabasına doğru ilerleyen Kartaca ordusu yaklaşık 40.000 piyade askeri ve 10.000 süvariden oluşuyordu. Piyadelerin yarısı Hannibal ile birlikte Alpleri aşmış askerlerdi, yarısı ise Keltlerdi. Atlı güçlerinin 4.000 kadarı hafif, geri kalanı ağır süvariydi.

Hannibal, istihbarat akışı sayesinde, birbirleriyle geçinemediklerini öğrendiği iki Roma komutanının siyasi ve şahsi anlaşmazlıklarını Cannae Muharebesi'nde kendi lehine kullanmayı başardı.

Hannibal, 1 Ağustos'ta birliklerini Cannae'ye yakın Aufidius nehrinin kuzeyine konuşlandırdı ve Romalılara savaş teklif etti. İki Roma konsülü,

Levent Şahverdi Arşivi

komutayı her gün değiştirmeye karar vermişlerdi. O gün görevde Paullus vardı. Muhtemelen Hannibal nehrin kuzeyinde konuşlandığı için ve arazinin kendisine ve büyük ihtimalle süvarilerine üstünlük sağladığını düşündüğünden Paullus, savaş teklifini kabul etmedi. Ertesi gün komuta, diğer konsül Varro'da olduğunda Romalılar, Aufidius'un güneyindeki ana kampı korumak için kalan 10.000 kişilik güç hariç, ordularını konuşlandırdılar ve savaş teklif ettiler. Hannibal savaşmaya mecbur kaldı ve her iki taraf da muharebe hatlarını hazırladı.

İki Farklı Muharebe Düzeni

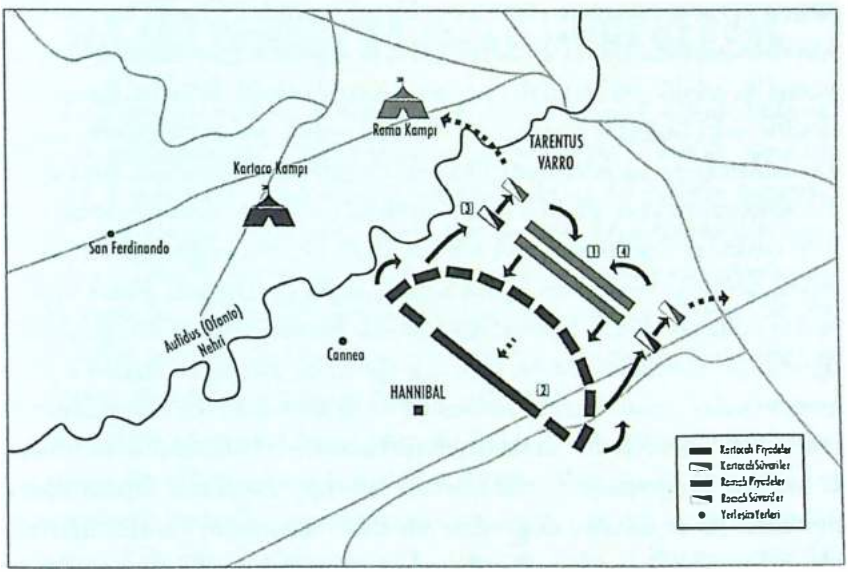
Romalılar alışılmış muharebe düzenlerine girdiler. Velites olarak bilinen hafif piyade, ana hattan önce dizilmişti. Onların arkasında, lejyonlar ve müttefikler, "manipüler" olarak bilinen birimler hâlinde üç destek hattında konuşlandırıldı. Bu diziliş, "üçlü muharebe düzeni" (triplex acies) olarak biliniyordu. Bununla birlikte, normal bir üçlü düzenden bir farkı vardı; çünkü manipüler, normalden çok daha derin oluşumlar biçiminde konuşlandırılmıştı. Bunun bir nedeni, Romalıların lejyonlarının Kartaca ağır piyadelerini delecek derinliğe sahip olmasını istemeleriydi. Diğer bir faktör de Cannae'deki Roma ordusunun muazzam boyutunun daha derin oluşumlar ve daha dar bir cephe gerektirmesiydi. Ana piyade hatları, kanatlarda; sağda Roma ve solda müttefik İtalyan süvarileri tarafından korunuyordu. Romalı komutanlar da bu süvari birliklerindeydiler: Paullus Romalılara ve Varro İtalyanlara önderlik ediyordu.

Hannibal, güçlerini, avantajlarını (özellikle daha çok sayıdaki ve daha iyi konumdaki süvarilerini) en üst düzeye çıkaracak ve zayıflıklarını (özellikle de genel sayısal yetersizliğini) en aza indirecek şekilde düzenledi. Hafif piyadelerini, Roma'nın velites birimlerine karşı koymak için ana muharebe hattından önce bir perde olarak konuşlandırdı. Hattının merkezi, İspanyol ve Kelt piyadelerinden devşirilen alternatif birimlerden oluşuyordu. Deneyimli İspanyolların, kötü şöhretli ve kırılgan Keltleri pekiştireceğini hesapladı. Üstelik bu birlikler, hattın merkezi kanadı boyunca hareket edenlere göre düşmana daha yakın olacak şekilde, dışbükey bir düzende yerleştirildi. İspanyolların ve Keltlerin her iki yanında, derin sütunlara yerleştirilmiş Lebular vardı. Piyade hattının sol kanadını koruyanlar ağır süvariler, Keltler ve İspanyollardı. Sağ kanat, çatışma taktiklerinde uzman olan çevik Numidyalı hafif süvariler tarafından tutuldu. Hannibal, süvari

Levent Şahverdi Arşivi

kanatlarını ast komutanlarına bırakarak muharebe hattının merkezine yerleşti.

Muharebe, mızrak, cirit ve sapanlarla engellenmeye çalışılan hafif piyadelerin çatışmasıyla başladı. Her iki taraf da pek bir avantaj elde etmiş gibi görünmüyordu. Karşıt ana muharebe hatları birbirine yaklaştıkça, hafif piyadeler kendi ağır piyadelerinin arkasına çekildi. Bu arada kanatlarda, İspanyol ve Kelt süvarileri, Roma atlılarıyla yakın çatışmaya girmek için ileri atıldı. Bu kanatta avantaj; daha çok sayıda, daha ağır silahlı, daha fazla zırhı olan Kartacalılardaydı. Sonuç, Roma süvarilerinin bozguna uğratılması oldu. Paullus, çatışmada yaralandı, atından düştü ve öldürüldü. Diğer kanatta Numidyalılar, İtalyan askerlerini uzun süreli bir çatışmaya soktu, ancak iki taraf da üstünlük elde edemedi. Kelt ve İspanyol atlıları, Roma süvarilerini takip etmek yerine, Roma ordusunun arka tarafına süzüldüler ve hâlâ Numidyalılar ile çatışan İtalyan süvarilerine yan taraftan saldırdılar. Bu, İtalyanlar için çok fazlaydı, formasyonlarını bozup kaçtılar.

1: Romalı piyadeler Kartaca piyadelerine saldırıyor
2: Kartaca piyadeleri ilerliyor, sonra geri çekiliyor ve Roma piyadelerini merkeze çekiyor
3: Kartaca süvari saldırıları Roma kanatlarını açığa çıkarır
4: Kartaca süvarileri Roma birliklerini arka tarafını çevreler

Levent Şahverdi Arşivi

İtalyanların takibi Numidyalılara bırakılırken, Kartaca ağır süvarileri, Roma ordusunun arkasına dolandı. Süvari çatışmaları sürerken, iki piyade muharebe hattı birbirine girdi. İlk çatışmada Romalılar avantaj kazanmaya başladı. Keltlerin ve İspanyolların açıktaki merkezi, dışbükey formasyonun tepe noktasına saldırmak için ilerleyen Romalılar tarafından ciddi şekilde bastırıldı, ancak Kartaca hattı kırılmadı. Aynı zamanda, kıdemli Kuzey Afrika birlikleri, Keltlere ve İspanyollara saldırmak için ilerleyen Roma muharebe hattının kanatlarına baskı yapana kadar ilerlemeyi sürdürdü. Sonuç, Roma lejyonlarının muazzam bir biçimde çifte kuşatılmasıydı. Lebular kanatlara saldırırken, merkezdeki İspanyol ve Kelt piyadeleri geri püskürtmeye çalışan Romalılar saldırı ivmesini koruyamadılar. İspanyol ve Kelt ağır süvarileri, arkaya hücum edince Roma ordusu neredeyse tamamen yok edildi. Ortaya çıkan kayıplar şaşırtıcıydı. Konsül Paullus dâhil olmak üzere yaklaşık 48.000 Romalı asker öldürüldü. 20.000'den fazlası da esir alındı. Cannae Muharebesi, bir Avrupa ordusunun tek bir muharebe gününde yaşadığı en kanlı yenilgilerden biri oldu.

Hannibal'ın mütevazı ordusu, Trebia, Trasimeno ve Cannae muharebelerinde Romalılar karşısında üstün gelmişti, ama bunların hiçbiri Romalıların işini bitirecek cinsten belirleyici bir zafer değildi. Üstelik Kartacalılar için daha büyük sorunlar vardı. Birincisi, Romalılar kaybettikleri askerlerin yerine bir şekilde yeni birlikler koymayı beceriyorlardı. İkincisi, Roma'nın denizlerdeki üstünlüğü nedeniyle Kartaca ordusu kırsal bölgelerin kısıtlı kaynakları ile yetinmek zorunda kalmaya başlamıştı. Üçüncüsü, Romalılar bu bölgeleri ateşe verdiklerinden Hannibal, ordusunu doyurabilmek için durmadan yer değiştirmek zorundaydı. Bütün bunlara rağmen Hannibal, Roma kentinin burnunun dibine kadar gelmeyi başarmıştı. Fakat İspanya'dan yollanan destek kuvveti MÖ 207'de Metauro Nehri'nde yenilgiye uğratılınca Hannibal, Roma surlarını aşmasına yarayacak kuşatma araç gereçlerinden yoksun kaldı. Romalılar ise değişik bir taktik uygulayarak Hannibal'i ülkelerinden uzaklaştırmayı başardılar; Hannibal'in İtalya'daki ordusuyla uğraşmak yerine Kartaca İmparatorluğu'nun İspanya'daki topraklarına ve nihayet doğrudan Afrika'ya saldırdılar. Bunun üzerine Hannibal, ülkesini savunmak için geri döndü. MÖ 202'de yaşanan Zama Muharebesi düğümü çözecekti.

MÖ 205'te Roma'da konsül olan Publius Cornelius Scipio, önemli bir Roma kuvvetiyle MÖ 204'te Kuzey Afrika'ya çıktı. Askerî ve diplomatik yollarla, Kartaca'nın müttefiki Numidyalıları kendi tarafına çeken Scipio,

Levent Şahverdi Arşivi

bu hamlesiyle Roma süvarisine üstünlük kazandırdı. İtalya'daki seferinden dönmek zorunda kalan Hannibal'in emrinde sadece 12.000 kıdemli asker kalmıştı. Başka çaresi olmayan Hannibal, Romalıları ve Romalıların Numidyalı müttefiklerini engellemek için ordusuna binlerce eğitimsiz askeri katmak zorunda kaldı. İki taraf Kartaca'nın 130 km güneybatısındaki Zama'da karşı karşıya geldi. Her iki orduda da yaklaşık 40.000 asker vardı. Roma süvarilerinin üstün olmasına rağmen, Kartacalıların da elinde 80 savaş fili vardı. Hannibal'in emriyle filler düşman hattına saldırdı, ancak Romalı askerler kenara çekilip koridorlar açarak bu hamleyi boşa çıkardı. Numidyalı süvariler, Kartaca süvarilerini muhabere alanından sürdü. Roma piyadeleri de sürekli olarak düşman askerlerine saldırarak Kartacalı paralı askerleri ve yurttaş kuvvetlerini geri püskürttü. En son aşamada da Roma lejyonları önden, Roma süvarileri ise arkadan saldırdıkları Kartacalı kıdemli birimleri kıskaca alıp imha ettiler. 20.000 askerini yitiren Kartaca teslim olmaya zorlandı. Böylece İkinci Pön Savaşı sona erdi. Publius Cornelius Scipio, bu zaferden sonra yeni bir adla anılmaya başladı: Scipio Africanus.

MÖ 197 CYNOSCEPHALAE MUHAREBESİ

Maddi güç ve medeniyet bakımından daha yoksun olan batı Akdeniz, MÖ III. yüzyıldaki Helenistik krallıklar için endişe verici değildi. Varsa tek dertleri, Yunan sömürgelerinin dağınıklığıydı. Ancak bu yüzyılın sonunda, batıda yeni bir güç ortaya çıktı: Romalılar. Şehirlerinden hareketle yavaşça yayıldılar, Tiber'in ötesine geçtiler. Amaçları İtalya'nın çoğunu fethetmekti. Daha sonra Batı Akdeniz'de egemen güç olmak için rakipleri Kartaca ile Pön Savaşları'nı yaptılar. Ardından bu yükselişlerini Akdeniz'in doğu kısmında da devam ettirmek için yayılma eğilimi gösterdiler.

MÖ 197 yılının sonbaharında, iki farklı askerî sistemi temsil eden iki ordu, bu sistemlerden hangisinin üstün olduğunu belirleyecek bir muharebeye girdi. Bu mücadele, dünya tarihi için çok geniş kapsamlı sonuçlar doğurdu. Ordulardan biri, Makedon Kralı V. Philip tarafından yönetiliyordu. Diğerinin komutanı ise Titus Quinctius Flamininus adındaki bir Romalıydı.

Romalılar, batıda çoğunlukla barbar düşmanlarına karşı başarı elde etmişlerdi, ama şimdi doğunun yetenekli, profesyonel ve deneyimli

Levent Şahverdi Arşivi

ordularıyla karşılaşacaklardı. İki güç neredeyse aynı boyuttaydı. Bu nedenle muharebe, rakip askerî stiller ve sistemler arasında önemli bir güç gösterisi olacaktı. Yaşanacak mücadele, Akdeniz'de egemenlik kurmaktan başka bir şey ifade etmiyordu.

MÖ 753 yılında Roma'nın kuruluşundan yaklaşık 500 yıl sonraki Pön Savaşları'na kadar Roma ordusu; eğitim, profesyonellik ve teçhizat bakımından rakiplerinden belirgin şekilde daha iyi değildi. Aslında, çeşitli düşmanların ellerinde birtakım yenilgiler de yaşamıştı. Etrüsk hâkimiyetinden koptuktan sonra, MÖ 390'da Galyalılar tarafından yağmalandı. MÖ 321'deki Caudine Forks Muharebesi'nde Samnitler tarafından yenilgiye uğratıldı ve küçük düşürüldü. MÖ 280'lerde, Yunan paralı asker General Pyrrhus, iki Roma ordusunu yok etti. Yine Pön Savaşları'nda ise Roma ardı ardına birkaç deniz filosunu kaybetti. İtalya'da, kendilerinden daha iyi manevra yeteneğine sahip Kartaca'nın askerî dehası Hannibal'e karşı üç kez başarısız oldular. Ve Roma'nın en karanlık saati, Hannibal'in bir öğleden sonra 60.000 ila 80.000 kişi arasında Romalı askeri öldürdüğü Cannae Muharebesi'nde yaşandı.

Ancak Roma, sonunda savaş kazanmaya başladı. Romalıların başarısının anahtarı, ne pahasına olursa olsun asla pes etmeyen inatçı bir kararlılıktı. İtalyan şehirlerinden toplanan ve vatandaşlık verdikleri büyük insan gücü rezervi ile bu kararlılık birleştiğinde ortaya mükemmel bir savaş makinesi çıkmıştı. Bu insan gücünün sürekli yenilenebilmesi, Romalıların düşmanlarıyla defalarca savaşmaya devam etmesine ve rakiplerini yıpratmasına olanak tanıdı. Romalılar düşmanlarından da çok şey öğrendiler. Her düşmandan, en iyi sonucu veren silahları ve taktikleri alarak kendilerine uyarladılar. Örneğin, İspanya'nın dağlı kabilelerinin kullandığı kısa kılıcı alıp, Roma emperyalizminin ve askerî gücünün en tanınan sembolü olan *gladius* kılıcına dönüştürdüler.

Makedonyalı V. Philip'in ordusununsa; silahlarına, taktiklerine ve organizasyonuna bakıldığında Büyük İskender'in komuta ettiği ordunun neslinden geldiği doğrudan anlaşılmaktaydı. İskender'in ölümünden sonra Makedon İmparatorluğu, rakip krallıklara bölünmüştü. Bu Helenistik krallıklar İskender'in savaş tarzını kullanarak birbirleriyle sürekli bir mücadeleye giriştiler. Güçlü ve zengindiler. Toplu olarak bakıldığında Akdeniz'in daha zengin, daha kentli, daha kültürlü görünen, daha gelişmiş doğusunu kontrol ediyorlardı.

Levent Şahverdi Arşivi

V. Philip'in Makedon ordusunun kalbi, İskender'in ordusundaki gibi düzenlenmiş 15.000 kişilik, uzun kargılara sahip bir falanksı. Bu savaşan blok; yaklaşık 10.000 süvari, atıcılar ve avcılar tarafından desteklenmekteydi.

Roma'nın Manipüler Ordusu

Cynoscephalae zamanında, daha iyi silahlara, daha iyi taktiklere ve daha fazla eğitime sahip yeni bir Roma ordusu vardı. Roma ordusu, en erken dönemlerinde, muhtemelen Yunanlılar tarafından kullanılan falanks tarzı bir anlayışla savaştı. MÖ IV. yüzyıl sonlarında, manipüler ordu adı verilen bir sistem kullanmaya başladı. Bu sistemde ordu, satranç tahtası benzeri bir düzendeydi. Tahtadaki her kare gibi Roma ordusu da "bölük" adlı alt birimlere ayrılmıştı. Bunlar muharebe meydanında üç sıraya yerleştirilmiş 120 askerden oluşan bloklardı. *Hastati*, birinci sıraya verilen addı. Bu sıradaki askerler kask takıyorlardı. *Scutum* adı verilen geniş dikdörtgen kalkanları vardı. *Pilum* adı verilen cirit ve *gladius* adı verilen kılıçla donanmışlardı. *Pricipes*, ikinci sıraya verilen addı ve genellikle *hastati* askerleri ile aynı teçhizata sahiptiler. *Triarii*, üçüncü sıraya verilen addı. Bu sıradaki askerler uzun mızraklar taşıyorlardı ve daha yaşlıydılar. Bunların dışında *velites* olarak adlandırılan hafif silahlı avcı grupları ile süvari birliği vardı.

Romalı askerler, muharebe sırasında yer değiştirerek savaşıyorlardı. Bir sıranın en önündeki asker, komutanın işaretiyle, yerini bir arkasındakine bırakarak sıranın en arkasına geçiyordu. Sürekli değişikliğe dayanan bu gevşek oluşum, çatışma sırasında en ön saflarda hep dinlenmiş ve taze bir gücün mücadele etmesini sağlıyordu. Romalılar için en büyük avantaj, ordunun giderek küçülen boyutta birimlere bölünmesiydi. Romalı askerler ve subaylar bu büyüklüklerin herhangi birinde savaşmak ve manevra yapmak için eğitiliyorlardı. Askerler muharebenin yönünü hızla değiştirebilecek seviyeye getirildiler. Bu yapılanma ile muharebede maksimum esneklik sağlanması amaçlanmıştı. Devasa Helenistik falanksın tam tersi bir yapıydı. Falanks doğrudan bir saldırı için öne sürülürken çok güçlüydü ancak yavaştı ve ne kolayca bölünebilir ne de yeniden yönlendirilebilir nitelikteydi. Kısacası Helenistik falanks statik, Roma manipüler ordusu ise dinamikti.

Levent Şahverdi Arşivi

İki Lider, İki Askerî Sistem

V. Philip, kimilerince İskender'e benzetilen, hem yetenekli hem de deneyimli bir general ve politikacıydı. Cynoscephalae Muharebesi sırasında, tahtını 20 yıldan fazla zamandır elinde tutan bir liderdi. Bir dizi başarılı askerî sefer ile imparatorluğunun sınırlarını Ege adalarına kadar genişletmişti. Diğer yandan ustaca uyguladığı politika ile Roma'nın artan gücüne karşı koyacak bir devletler koalisyonu kurma girişiminde bulunmuştu.

Titus Quinctius Flamininus de o güne dek önemli askerî deneyimler kazanmıştı. İkinci Pön Savaşı sırasında Roma ordusunda subay olarak sivrilmişti. Flamininus'un ayırt edici bir özelliği, bir Romalı için alışılmadık ölçüde Yunan kültürü ile haşır neşir olmasıydı. Akıcı şekilde Yunanca konuşan, hevesli bir Yunan sanat koleksiyoncusuydu. V. Philip ile savaşırken bu özelliği yararlı oldu. Kendisini Yunan ana karasını Makedon kontrolünden arındıracak bir kurtarıcı olarak gösterdi. Bu şekilde birçok Yunan devletini kendisine katılmaya ikna edebildi.

Cynoscephalae Muharebesi, Roma ile doğunun Helenistik krallıkları arasındaki çatışmadan çok daha fazlasını temsil ediyordu. İki farklı askerî sistem arasındaki bir muharebeydi. İki taraf, asker sayısı olarak eşit düzeydeydi. Bu nedenle muharebe, hangi sistemin daha iyi olduğu konusunda iyi bir test olacaktı. Muharebe, her iki generale de rakibinin ana gücünün yakında olduğunu gösteren, küçük müfrezeler arasındaki çatışmalarla başladı.

Flamininus ordusunu teşkilatlandırdı: Üç sıra adama dayanan bölükler ve velites birimleri. Hemen muharebe formasyonuna geçmeyi seçen Flamininus, bir avantaj sağlamıştı: Birlikleri muharebeye tam istediği gibi bir düzende başlayacaktı. Öte yandan, ordusunu derhâl konuşlandırması, aslında adamlarının tepelerden birinin yamacında sıraya girmesi gerektiği anlamına geliyordu ki böylece yüksek zeminin avantajını Philip'in ordusuna vermiş oluyordu.

Flamininus'un adamları düşmanla temasa geçtiğinde, Makedon falanksı oluşmuştu. Yokuş aşağı gerçekleştirilen saldırının ivmesi Makedon gücüne eklenmekteydi. Roma ordusunun sol kanadı bu saldırının ağırlığına dayanamadı ve yokuş aşağı geri çekilerek toprak kaybetmeye başladı. İstikrarlı bir şekilde geri itilmelerine rağmen aslında Romalıların yaptığı, savaşarak geri çekilmeydi; formasyonlarını korudular ve panik yapmadılar. Flamininus'un beraberinde birkaç savaş fili vardı. Filler Makedon

Levent Şahverdi Arşivi

hattında boşluklar açtı. Roma manipüler sistemi işte bu zayıf noktalardan faydalanmak için tasarlanmış, askerler de bunun için eğitilmişlerdi. Bu saldırıyla sersemleyen Makedon ordusunun sol kanadı dağıldı, Philip'in kaçan askerleri Romalılar tarafından takip edilmeye başlandı. Bu an, muharebenin kritik noktasıydı.

İki ordunun da formasyonları arasında önemli bir boşluk gelişti. Bir anda muharebe alanında iki çatışma yaşanır oldu. Birinde Romalılar üstünken diğerinde Makedonların kazanma şansı vardı. Bu kilit noktada, Roma sisteminin esnekliği, değerini ortaya koydu. Romalı bir subay, sağ kanattaki bölüklerine formasyondan ayrılma emri verdi. Askerler sorgulamadan denileni yaptı. Subay ve beraberindeki Romalı askerler sola doğru 90 derecelik bir dönüş gerçekleştirdiler. Subay oluşturduğu bu küçük formasyona, Roma ordusunun sol tarafını ezme tehdidinde bulunan Makedon falanksının arka sağına doğru yokuş aşağı saldırmalarını emretti. Saldırı hemen etkisini gösterdi. Makedon falanksının adamları elverişsiz durumda olduklarından, bu yeni tehdidi karşılamak için harekete geçemediler. Hem önden hem de arkadan saldırıya uğrayan Makedon sağ kanadı dağıldı ve Yunan askerleri kaçmaya çalıştıkları sırada katledildiler.

Cynoscephalae Muharebesi, mücadeleyi sonlandırdı. Zaferin ardından Flamininus, Yunanlıların artık Makedon baskılarından kurtulduğunu duyurdu. Yunanlıların fark edemediği şey; Romalıların artık kendilerini müşterileri olarak gördükleri ve Roma'nın her istediğini yapmak zorunda kalacaklarıydı. Romalılar V. Philip'in tahtını elinde tutmasına şimdilik izin vermişlerdi ancak yirmi yıl içinde başka bir savaş başlayacaktı.

Roma askerî sisteminin üstünlüğüyle ilgili kuşkular veya Cynoscephalae Muharebesi'nin şans eseri kazanıldığına dair düşünceler, Makedon falanksı ile Roma manipüler ordusunun rövanş karşılaşması olan MÖ 168 yılındaki Pydna Muharebesi sonrası ortadan kalktı.. Muharebe, falanksın genellikle mükemmel olduğu bir ortamda gerçekleşti, ancak falanks darmadağın oldu.

Kısacası, Cynoscephalae Muharebesi'nin gösterdiği ve Pydna Muharebesi'nin onayladığı şey; iyi disiplinli, kararlı ve esnek bir Roma askeri muharebe düzeninin artık nitel olarak düşmanlarının çoğundan üstün olduğuydu.

Levent Şahverdi Arşivi

MÖ 52 ALESIA KUŞATMASI

Politik olarak acımasız olan Sezar, ittifaka girdiği Crassus ve Pompey ile birlikte oluşturduğu "üçlü yönetim"i (triumvirate) MÖ 59'da konsüllük ve ardından Cisalpine Galya (Alplerin güneyindeki Galya) valiliği için bir sıçrama tahtası olarak kullandı. Galya'yı fethetti. MÖ 55 ve 54'te İngiltere'ye yaptığı seferlerle, Roma'nın baş generali oldu. Galya Savaşları'ndan sonra Pompey'i yenilgiye uğratıp iç savaştan zaferle çıktı. MÖ 45'te kendisini "ömür boyu diktatör" ilan etti. Ancak bu hareketi, ertesi yıl rakipleri tarafından suikasta uğramasına ve öldürülmesine yol açtı.

Julius Sezar'ın (Caesar) MÖ 58 ile 54 yılları arasında kuzeye yönelip Galya'yı başarılı bir şekilde fethetmesi bölge halklarının tepkisine neden oldu. Eburonların prensi Ambiorix'in başlattığı ayaklanma vahşice bastırıldı. Bu sert tutuma kızan Galyalı kabileler, Arverni'nin genç reisi Vercingetorix'in etrafında toplandılar. Vercingetorix'in liderlik ettiği isyan tüm Galya'ya yayıldı. MÖ 52 baharında Sezar, Vercingetorix'in müttefiklerinden Biturigelerin başkenti Avaricum'un savunmasını kırmak için kuşatmaya dayalı bir karşı saldırı başlattı. Bununla birlikte, MÖ 52 yılının Şubat'ında Vercingetorix, Gergovia'da bir kuşatma yapmasına olanak vererek Sezar'ı tuzağa düşürdü. Roma ordusu bu hamleden ancak 1.000 ölü pahasına kurtulabildi.

Kuşatmadan sonra, Romalıların güney Galya'ya geri çekilebilecekleri ortaya çıktı. Bunun üzerine Vercingetorix, savaş hilesini Alesia'nın kolayca savunulan yüksek topografyasında daha büyük bir ölçekte tekrarlamaya karar verdi. Ancak Vercingetorix'i rahatlatmak için gönderilen 250.000 kişilik devasa ordu, şiddetli yağmurlar nedeniyle zamanında gelemedi. Bu gecikme Sezar'a Alesia'ya ulaşması ve bir çift duvar inşa etmesi için zaman verdi: Birinci duvar, Vercingetorix'i içeride; ikinci duvar ise yardım gücünü dışarıda tutmak içindi. Bölünmüş hâldeki Galya orduları saldırılarını koordine edemedi. 15 Eylül'deki son saldırı, Sezar'ın nihai yedeklerini, Germenleri, zamanında muharebeye sokmasıyla durduruldu. Yardım gücü binlerce can kaybına uğradı. Kuşatma altındakiler de Roma hattını kıramadılar. Vercingetorix, Alesia'dakilerden asker olmayanları kuşatmadan kurtarmak için dışarı çıkardı, ancak Romalılar geçişlerine izin vermediler. Galyalılar, Alesia'da aç ve çaresiz hâlde bir hafta daha dayandılar. Vercingetorix sonunda teslim oldu ve savaş esiri olarak Roma'ya

Levent Şahverdi Arşivi

götürüldü. Sokaklarda dolaştırıldı. Altı yıl sonra da öldürüldü. Lidersiz kalan Galya isyanı da çöktü.

MÖ 48 PHARSALUS MUHAREBESİ

Roma İmparatorluğu'nun kurulmasından önce Roma Cumhuriyeti'ndeki son siyasi-askerî çatışmalardan biri olan MÖ 49 - 45 arasındaki İç Savaş (Sezar'ın İç Savaşı olarak da bilinir) iki karşıt grubu bir araya getirmişti. Bir tarafta Jül Sezar, kendine bağlı lejyonları ve siyasi destekçileri olan Populares vardı. Karşı tarafta ise Roma Senatosu'nun muhafazakar ve sosyal olarak gelenekselci grubu olan Optimates ile onları destekleyen Pompey ve lejyonları vardı. Pharsalus, bu iç savaşın düğümünü çözen muharebeydi.

Sezar, Galya Savaşları'nda 8 yıl görev yapmıştı. Sezar, Pompey ve Marcus Licinius Crassus ile birlikte, Roma üzerinde iktidarı paylaştıkları Birinci Triumvirlik'i kurmuşlardı. Sezar kısa sürede sıradan insanların bir savunucusu olarak ortaya çıktı ve çeşitli reformları savundu. Sezar'dan korkan Senato, sahip olduğu lejyonların sayısını azalttı, daha sonra ise ordusunun komutasını bırakmasını istedi. Sezar bunu reddetti. Üstelik ordusu ile birlikte Rubicon Irmağı'nı geçti. Roma Cumhuriyeti yasalarına göre, bu sınırı geçip İtalya'ya geri dönen herhangi bir eyalet valisi, halk düşmanı ilan edilmekteydi. Bu harekât, oldukça basit bir ifadeyle, bir savaş eylemiydi. Sezar, hiçbir Romalı generalin kanunen yapmasına izin verilmeyeni yapıp Roma'ya yürüdü. Pompey Roma'dan ayrılarak (kimilerine göre kaçarak) Sezar ile buluşmak üzere İtalya'nın güneyinde bir ordu topladı. M.Ö. 48'de Dyrrhachium Muharebesi'nde iki lider karşı karşıya geldiler.

Eski müttefiki Pompey'i Dyrrachium'da yenmeyi başaramayan Jül Sezar, Pompey'in ordusu tarafından Pharsalus'a kadar takip edilen birlikleriyle Yunan yarımadasına çekildi. Pompey'in ordusu kalabalık piyade ve süvari kuvvetlerine sahipti. Buna rağmen Pompey tedirgindi; çünkü deneyimsiz piyadeleri Sezar'ın tecrübeli askerlerine karşı mücadele edecekti. Pharsalus'taki iki ordu da derin formasyonlar tertip etmişlerdi.

Başlangıçta, piyade hatlarının mücadelesi, içinden çıkılmaz bir boğuşma hâlini aldı. Pompey, piyadesini nehir kenarında korudu ve süvarilerini Sezar'ın süvari öncü grubunun yetersiz olduğunu düşündüğü birime doğru gönderdi. Aslında Sezar, en iyi lejyonunu oraya yerleştirmişti. Hafif

Levent Şahverdi Arşivi

piyadelerle takviye edilmiş olan Sezar güçleri, saldırganlarına bir dizi ok ve cirit salvosu gönderdi. Pompey, süvarilerinin yaptığı toplu hücumun Sezar'ın atlılarını dağıttığını düşünürken, Sezar sağ cenahta beklettiği ihtiyat piyadesini devreye soktu. Pompey'in süvarileri püskürtüldüğü gibi piyadeleri de yandan saldırıya uğradı. Direnci kırılan Pompey'in ordusu Sezar'ın ek kuvvetler göndermesiyle tamamen çöktü: Pompey'in 15.000 askeri öldürüldü ve 24.000'i ise esir alındı. Muharebeden sonra Marcus Junius Brutus ve Cicero komutasındaki Optimates kuvvetleri teslim olurlarken Mısır'a kaçan Pompey, Firavun XIII. Ptolemy'nin emriyle öldürüldü. Ancak Genç Cato ve Metellus Scipio mücadeleye devam ettiler. Scipio, MÖ 46'da Kuzey Afrika'daki Thapsus Muharebesi'nde yenildi. Kısa bir süre sonra Scipio ve Cato intihar ettiler. MÖ 45'te Sezar, Munda Muharebesi'nde son rakibi Labienus'u da mağlup ederek Roma'nın Daimi Diktatörü (Ebediyen Diktatör veya ömür Boyu Diktatör) oldu. Ölene kadar bu görevde kaldı; sadece 1 yıl...

MÖ 31 ACTIUM DENİZ MUHAREBESİ

MÖ 3. binyılın başlarından bu yana Akdeniz'de deniz muharebeleri yaşandı. MÖ 2. binyılın başlarında Mısırlılar, birliklerini Nil bölgesinden hareket eden gemilere yükleyip Filistin'e indirerek geniş çaplı amfibi harekâtlar yürütüyorlardı. MÖ 31'de yaşanan Actium Muharebesi ise tarihin büyük bir kısmında egemen olan deniz muharebesi tarzını temsil etmektedir. Roma Cumhuriyeti'nin sonunu, Roma İmparatorluğu'nun başlangıcını ve aynı zamanda Roma'nın tüm Akdeniz havzasındaki hâkimiyetini sağlamlaştırdığını göstermektedir.

Antik Deniz Harbi

MÖ 3. binyılda başlayan yaklaşık 4.000 yıllık süreçte ana savaş gemisi kadırgaydı. Kadırga, hareket kabiliyeti onlarca, hatta yüzlerce kürekçiye dayanan, uzun ve dar bir gemiydi. Bu tür savaş gemileri açık denizlerde seyahat etmek için gerekli denge (kararlılık) ve depolama kapasitesinden yoksundu. Tipik olarak kıyılarda ve durgun sularda işlevseldi. Bu gemilerin, düşman gemilerinin gövdesine çarparak zarar vermesini sağlamak için, pruvaya bir mahmuz yerleştirmek gibi bir muharebe tekniği geliştirilmişti.

Levent Şahverdi Arşivi

MÖ V. yüzyılda Yunanlı denizciler, öncelikli hedef olarak belirledikleri rakip gemileri mahmuzlamak amacıyla eğitilmekteydiler. Yunan gemilerinin kullandığı bir başka teknik ise düşman gemisinin hareketsiz kalmasını sağlamak için, kendi gemilerinin bir yanındaki kürekleri içeri çekerek düşman gemisini bu yandan boydan boya tarayıp küreklerini kırmaya dayanmaktaydı. Tüm bu manevralar kürekçilerin becerilerine bağlıydı; kürekçilerin gemiyi mahmuzlama süratine çıkaracak kadar dayanıklı olmaları, kürekleri toplama ve tekrar deniz indirme sırasında da düzenli ve hızlı hareket etmeleri gerekiyordu. Bu niteliklerin en üst düzeyde sağlanabilmesi için bir gemi tasarlandı: *Trireme*.

Yunanlıların kullandığı klasik bir *trireme* yaklaşık 35 metre uzunluğunda ve sadece 6 metre genişliğindeydi. Üç farklı seviyede oturan yaklaşık 200 kürekçi ve üst güverteye konulmuş yelkenler gemiye hareket kabiliyeti sağlıyordu. Burada ana unsur kürekçilerdi, yelkenler ikinci derecede etkiliydi. Geminin pruvasına, ağırlığı yaklaşık 200 kilogram olan üç köşeli bir bronz mahmuz yerleştirilmişti. Üst güvertede ise sayıları 35'i geçmeyen, ok ve yaylarla donatılmış askerler bulunmaktaydı.

Romalılarsa karada savaşmayı tercih ediyorlardı. Bu nedenle, mahmuzlama stratejisinden çok, düşman gemilerini bordalamaya dayanan taktikler geliştirdiler. Taşıdıkları askerleri, düşman askerleri ile doğrudan savaşabilecekleri şekilde kullanma eğilimindeydiler. Bunun için gemilerine düşman gemisine ulaşabilecek seyyar köprüler eklemişlerdi. Deniz muharebe doktrini, daha büyük savaş gemilerinin inşası ile zaten bu yola girmişti. Bu gemiler, daha fazla sayıda asker taşıyabiliyordu ama manevra kabiliyetleri daha azdı. Ancak çoğu zaman birkaç adamın ok atabildiği ve hatta düşmanın güvertesine taş atabilmelerini sağlayan ahşap kuleleri vardı. Ayrıca, rakip gemilerin mürettebatına kaya fırlatabilecek mancınıklar ile büyük boy oklar gönderebilecek "ballista"lar taşımaya da başlamışlardı.

Caesar ve Sonrası İktidar Oyunları

Cynoscephalae Muharebesi'ni takip eden 150 yılda Roma Cumhuriyeti, İskender İmparatorluğu'ndan artakalan Helenistik krallıkları yuttu. Sınırlarını neredeyse Akdeniz kıyılarının tamamına yaymayı başardı. Ancak Roma'nın denizaşırı fetihleriyle elde ettiği bu büyük başarılar, cumhuriyetçi hükûmet sisteminin yapısında ciddi iç baskılar yarattı. Güçlü ailelerin iktidar koalisyonuna dayanan sistem yerini servet, güç ve

Levent Şahverdi Arşivi

prestije hükmeden birkaç güçlü adamın egemenliğine bırakmıştı. Yaklaşık MÖ 100'de başlayıp bir 50 yıl devam eden iç savaşlar silsilesinde bu güçlü adamlar -ki Marius, Sulla, Pompey ve Julius Caesar en önde gelenleriydi- birbirleriyle acımasızca mücadele ettiler. Ancak hiçbiri iktidara kalıcı olarak sahip çıkamadı. Cumhuriyet artık politik bir gerçeklik olmasa bile ideallerinin çoğu varlığını korudu. Bunların en güçlüsü, bir kral ya da kral gibi davranan biri tarafından yönetilmeye karşı duyulan derin isteksizlikti. Bu yaklaşım, davranışları ileri derecede monarşik olarak algılanan Julius Caesar'ın MÖ 44 yılında suikasta uğrayıp öldürülmesine yol açtı. Caesar'ın ölümü, gerisinde, Roma'nın iktidarı için yarışacak iki aday bıraktı.

Birincisi, Caesar'ın prestijini ve lejyonlarının çoğunun sadakatini miras alan ikinci komutanıydı: Marcus Antonius. Antonius, sıradan askerle iyi geçinen, dürüst ve sert bir askerî liderdi. Görüşlerini, esprilerini ve yaşam koşullarını paylaştığı adamlarının bağlılıklarını elde tutabilirdi, ancak karmaşık siyasal entrikalara ve dalaverelere yatkınlığı yoktu.

İkinci aday ise Caesar'ın çok küçük yaşlardayken evlat edindiği Octavianus'tu; zekiydi, soğukkanlıydı, en ince siyasal hesapları yapabilmekteydi. Sahip olmak istediğini elde edebilmek için hile yapabilme yeteneğine sahipti. Ayrıca yetersiz olduğu alanlarda yetenekli insanları çevresine toplamayı başarmıştı. Çocukluk arkadaşı Agrippa bunların başında geliyordu. Agrippa dürüst olduğu kadar küstahtı ama doğuştan iyi bir askerî lider ve deha sayılabilecek bir kurmay subaydı. Büyük bir siyasi stratejiyi yöneten Octavianus'un muharebe alanındaki eksikliklerini Agrippa telafi ediyordu. Octavianus ve Agrippa, mücadele edilmesi zorlu bir çift olmuşlardı.

Açık bir çatışmaya ne Octavianus ne de Antonius hazırdı, bu nedenle, Roma dünyasını aralarında paylaştılar. Ama her ikisi de tek başlarına egemen olmak için manevra yapmaya devam ettiler. Octavian, İtalya ve Roma'yı da içeren Batı tarafını aldı. Antonius, her zaman daha zengin olan imparatorluğun Doğu yarısını seçti. Antonius'un alanı aynı zamanda son derece zeki ve iddialı bir kadın olan genç Kraliçe Kleopatra'nın yönettiği, kalan son bağımsız devlet Mısır'ı da kapsıyordu. Antonius ve Kleopatra'nın ilişkileri, Octavianus'a bir propaganda savaşı için gereken olanakları sağladı. Antonius'u, Kleopatra'nın kontrolünde hareket etmekle suçladı. Böylece Octavianus, yaydığı söylentilerle, Romalıların geleneksel "yabancı hükümdarların Roma'ya hükmetme fobisi"ni akıllıca kullandı.

Levent Şahverdi Arşivi

Roma'nın İktidar Düğümü Yunan Topraklarında Çözülüyor

İki Romalı arasındaki tansiyon giderek yükseldi. MÖ 32'de Antonius, kendisinin ve Kleopatra'nın ana kara ordusunu ve deniz filolarını Yunanistan'ın batı kıyısına taşıdı. Filonun çoğunluğu, fırtınalardan korunma olanağı sağlayan Ambracia Körfezi'ne yerleştirildi. Kara ordusunun büyük kısmı da yakınlarda kamp kurdu. Octavianus'un kuzeyden saldırmasını bekleyen Antonius; kıyı şeridi boyunca birtakım kilit kasabaları işgal etti ve güneyindeki diğer yerleşim yerlerini güçlendirdi, ayrıca Mısır'a giden tedarik hatlarını koruma altına aldı.

Octavianus'un seferinden sorumlu olan Agrippa ise ilk hamlesinde zekâsını gösterdi. Antonius'un beklediği gibi kuzeydeki Epirus'a çıkarma yapmaya çalışmak yerine, güneyde Methone kentine karşı donanma saldırısı gerçekleştirdi. Yunan yarımadasının güney sahilindeki diğer noktalara da akınlar düzenledi. Böylelikle Antonius için hayati önem taşıyan tedarik hattını tehdit etmeye başladı. Agrippa'nın tuzağına düşen Antonius, gemilerinin çoğunu kuzey sahilinden çekerek güneye doğru yönlendirdi. Ancak Octavianus ordusunun ana bölümünü İtalya'dan karşıya geçirmişti bile. Tıpkı Antonius'un ilk anda beklediği gibi kuzeydeki Panormus'a çıkarma yaptı. Ardından da kıyı boyunca aşağıya inerek Ambracia Körfezi'ne yürüdü. Antonius ordusu körfezin güney tarafına, Octavianus'unki de kuzey tarafına yerleşince muharebe bir kilitlenme yaşadı ve mücadele bir çıkmaza girdi.

Bu arada, Agrippa, kıyı boyunca baskınlarını sürdürdü. Stratejik noktaları birbiri ardına ele geçirdi. Bu zafer dizisi, yalnızca Antonius'un birliklerinin moralini bozup Octavianus birliklerinin moralini yükseltmekle kalmadı, aynı zamanda Antonius'un tedarik hatlarına da darbe indirdi. Zor durumdaki Antonius'un kampı alçak bir zemindeydi, üstelik adamları da sıtma ve dizanteri salgınlarıyla kırılıyordu. Sonuç olarak, Antonius'un ordusunda ölümler ve firarlar yaşanıyordu. Antonius, tüm askerî gücünü kaybetmeden harekete geçmek zorunda kaldı. Yaklaşık 230 gemi, 20.000 lejyoner ve 2.000 okçu kullanarak Octavian ile denizde savaşmayı seçti. Ancak Antonius'un planına bakıldığında Octavianus'un filosunu yenmek için mi yoksa sadece askerî gücünden mümkün olduğu kadarını kaçırabilmek için mi hareket ettiğini anlamak güçtür.

Antonius gemilerini sağ kanat, sol kanat, merkez ve yedek olmak üzere dört gruba ayırdı. Her birinde yaklaşık 60 kadırga vardı. Kendisi sağ

Levent Şahverdi Arşivi

kanattaki gemileri komuta ediyordu. Octavianus ise yaklaşık 400 gemi ve 40.000 askerden oluşan kuvvetlerini geniş bir yay şeklinde konuşlandırdı. Yayın sağ tarafını kendisi komuta ediyordu Agrippa da yayın sol tarafında, yani Antonius'un tam karşısındaydı

Antonius, Octavianus'un çok sayıdaki gemisinin sığamayacağı sığlıkta kendisine saldırmak için acele etmesini umuyordu. Ancak Agrippa, içeri hareket etmeyi reddetti. Antonius'un kendi tarafına gelmesini bekledi, hatta biraz geriye doğru çekilerek Antonius'u açık alana çıkması için yüreklendirdi. Çünkü orada kanatlarını kapatarak düşman donanmasını boğabilirdi. İki güç, tüm hat boyunca bir araya geldi. Muharebe, küçük gemi grupları arasında bir dizi tekil mücadele hâlinde başladı. Octavian'ın küçük gemilerinden iki ya da üç tanesi Antonius'un gemilerinden birinin etrafında toplanıyor, önce ok ve ballista atışları gerçekleştiriyor, ardından da gemiyi bordalıyorlardı.

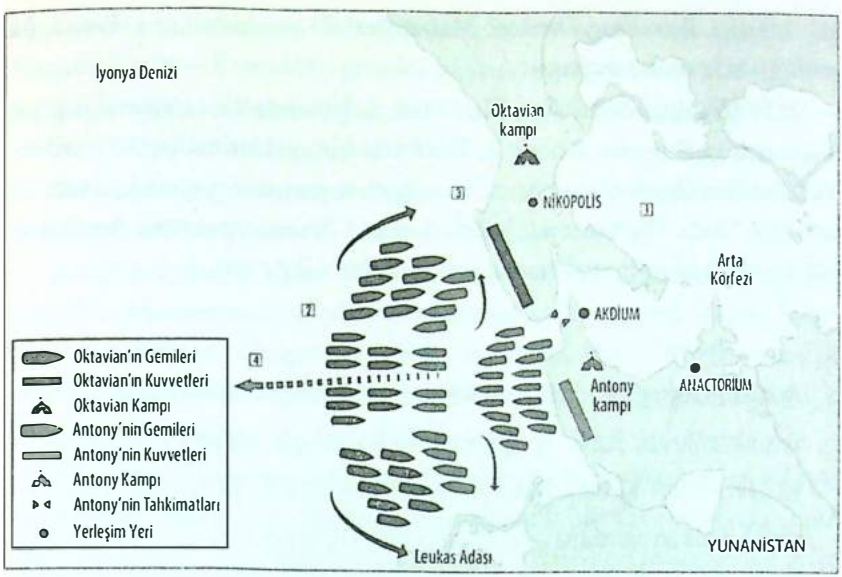
Muharebe devam ederken Octavianus'un gemileri Antonius'un gemilerini çevirmeye başladı. Bu sırada Octavianus'un hattının merkezinde bir boşluk açıldı. Kleopatra'nın yedek filosu yelkenlerini büyüttü ve bu boşluğa yöneldi. Ancak Octavianus ile çatışma girişiminde bulunmadan Mısır'a doğru rota belirledi. Kleopatra'nın kaçtığını gören Antonius, hemen amiral gemisinden küçük ve hızlı bir gemiye geçti ve Mısır Kraliçesi'nin peşinden yola çıktı.

Antonius'un kuvvetleri uzunca bir süre cesurca savaşmaya devam etti, ancak güçleri tükendi. Tahminler, Antonius'un yaklaşık 150 gemisinin ele geçirildiği ya da imha edildiği yönündedir. Nihai muharebeye kadar geçen zamanda da yaklaşık 150 tanesinin batırıldığı düşünülürse Antonius'un filosunun ve kara ordusunun en seçkin birliklerinin çoğunun yok edildiğini söylemek yanlış olmaz.

Antonius, Actium Muharebesi'nden sonra gücünü geri kazanabileceğine inanmış olabilir, ancak itibarı geri dönüşü olmayan bir şekilde hasar görmüştü. Her ne kadar Kleopatra ile birlikte güvenli bir şekilde Mısır'a ulaşmış olsalar da Actium Deniz Muharebesi'nden sonra Octavian'a karşı çıkmalarına artık imkân kalmamıştı. Her şeylerini yitirmişlerdi, onlar için her şey bitmişti. Bir yıl içinde her ikisi de intihar etti.

Octavian, artık Roma dünyasının tek yöneticisiydi. İmgelerle oynama ve hile konusundaki becerisini kullanarak, masum görünen unvanlarla gücünü gizledi. Roma devletinin ana makamlarının yetkilerini ve gücünü

Levent Şahverdi Arşivi

1: Kleopatra'nın filosu kaçmak için hazırlanır

2: Anthony, arkalarındaki Kleopatra'nın filosuyla gemilerini yerleştirir

3: Agrippa, hattını kzueye doğru çekerek yandan dolaşıp düşman birliğinin arkasına geçmeye çalışır

4: Merkezde, Kleopatra'nın geçişini sağlayacak boşluk açılır

bizzat kullanırken, zekice bir manevrayla, bu makamlara atanmasını isteyenleri reddetti. Romalıları Cumhuriyet'in yaşadığına inandırdı, oysa gerçekte Cumhuriyet ölmüştü. "Augustus" adını alan Octavian, Roma'nın ilk imparatoru oldu. Augustus'un Roma devletine verdiği yeni şekil ve imparatorluk makamını kurması, gelecek 500 yıl boyunca işleyecek hükûmet sistemini oluşturdu. O ve imparatorluk, uzun vadede, Charlemagne'den Napoleon'a, hatta Mussolini'ye kadar, geleceğin liderleri için bir rol model olarak güçlü bir etki yapmaya devam etti.

9 TEUTOBURG ORMANI MUHAREBESİ

Romalılar Germanya'nın kuzey kısımlarını ele geçirebilmek için sadece bir kez Ren sınırını geçmeyi denemişlerdir. Bu işgal denemesi MS 9 yılında, Roma tarihindeki büyük yenilgilerden biri olan ve on binlerce Roma askerinin

Levent Şahverdi Arşivi

yok edildiği Teutoburg Ormanı Muharebesi ile son bulmuştur. Roma, bu yenilgiyi asla unutamamıştır.

MÖ 9'da Romalılar Ren Nehri'nin doğusunda Germanya'nın geniş alanlarını işgal ettiler. Ancak Balkanlar'da bir ayaklanma patlak verince, Vali Publius Quinctilius Varus, bu bölgelere garnizon yapacak sadece üç lejyonla kaldı. Bir Germen kabilesi olan Cherusci'nin reisi Arminius, Varus'u bölgede bir ayaklanma planlandığına ikna etti.

Arminius, aslında Romalılar tarafından rehin alınan Cherusci kabilesinin reisinin oğluydu. Roma'da eğitim gördü, Romalı gibi giyinmeyi, yaşamayı ve davranmayı öğrendi. Daha sonra da kabilesinin bölgesinde görevlendirildi. Ama anayurduna geldiğinde, içindeki Cherusci dışındaki Romalıyı yenilgiye uğrattı.

Gerçekte, isyanın elebaşı Arminius'un kendisiydi ve birbiriyle sorun yaşayan kabileleri bir araya getirmeyi başarmıştı. Varus'u isyanı bastırmak için orman içinden geçerek sürpriz bir saldırı yapması gerektiğine inandırdı. Böylece, kendisine güvenen Roma Valisi Varus'un 20.000 adamıyla birlikte Germen ormanından geçmesini sağladı. Varus'un kuvvetleri; üç lejyon (Legio XVII, Legio XVIII ve Legio XIX), vatandaş olmayanlardan ve müttefik birliklerden oluşan altı yardımcı birlik grubu ve üç süvari birliğinden (*alae*) müteşekkildi. Bunların çoğu, hem Germen savaşçılarla mücadele hem de mevcut yerel koşullar altında savaş deneyiminden yoksundu.

Roma kuvvetleri, Osnabrück'ün kuzeydoğusundaki ormana girdiklerinde parkuru dar ve çamurlu buldular ve muharebe düzenini terk ederek yürümek zorunda kaldılar. İkili kol hâlinde ince ve epeyce uzun bir kol oluşturmuşlardı. Bu formasyon, gücün dağılması ve yürüyüş kolunun başı ile sonu arasında haberleşmenin imkânsız hâle gelmesi demekti. Üstelik çok sayıda kamp takipçisi nedeniyle de seyrekleşmişlerdi. Ayrıca Varus, ana birliklerin önünden keşif ekipleri göndermeyi de ihmal etmişti.

Arminius ve Germen kabilelerin savaşçıları, ani bir baskınla lejyonerlere saldırdı. Toparlanmakta güçlük çeken lejyonerler ağır kayıp verdi. Romalılar, Germenleri yoğun çalılıklarda takip etme gücüne sahip değildi.

Levent Şahverdi Arşivi

Kısa sürede rotalarının da Germenler tarafından engellendiğini keşfettiler. Kapana kısılmış Romalılar, gruplar hâlinde hareket eden kabile üyeleri tarafından dalga dalga saldırıya uğradı. Vali Publius Quinctilius Varus intihar etti. Adamlarının çoğu katledildi.

Yenilgiyi duyan İmparator Augustus'un sarsılarak "Quintilius Varus, bana lejyonlarımı geri ver!" diye bağırdığı rivayet edilir.

Arminius, Roma Valisi Varus'un kesik başını, en güçlü Germen hükümdarı Marcomanni Kralı Maroboduus'a göndererek Roma karşıtı bir ittifak oluşturmak için bir teklifte bulundu. Ancak Maroboduus bu teklifi reddetti. Varus'un kafasını da bedeniyle birlikte gömülmesi için Roma'ya gönderdi.

Teutoburg'da yaşanan katliam sarsıcı olsa da, Romalılar hemen ülkenin yeniden ele geçirilmesi için yavaş ve sistematik bir hazırlık sürecine girdiler. MS 14 yılında, Augustus'un ölümünden hemen sonra yerine gelen varisi ve üvey oğlu Tiberius, yeğeni Germanicus'u (asıl adı Julius Caesar Claudianus olan Romalı general, babasının Germanya'da kazandığı zaferler onuruna bu adla anılıyordu) Germenlerin üzerine gönderdi. Ren Nehri boyunca yapılan bunun gibi birkaç baskın sonucunda MS 9'da kaybedilen üç lejyon kartalından ikisi kurtarıldı. Tiberius Roma kuvvetlerine Ren Nehri'nde durup geri çekilmelerini emretti.

Muharebede ortadan kaldırılan XVII. ve XIX. lejyonlar Romalılar tarafından tekrar oluşturulmadı. Sadece XVIII. Lejyon, İmparator Nero (54-68) döneminde tekrar kuruldu, ancak İmparator Vespasian (69-79) tarafından dağıtıldı.

208 RED CLIFFS MUHAREBESİ

Chibi Muharebesi olarak da bilinen Red Cliffs (Kızıl Uçurumlar / Yalıyarlar) Muharebesi, Çin tarihinde Üç Krallık döneminin başlangıcından yaklaşık on iki yıl önce, MS 208-209 kışında, Han hanedanlığının sonunu belirleyen bir deniz muharebesiydi. Çatışma, güney savaş lordu Sun Quan, Liu Bei ve Liu Qi'nin müttefik güçleri ile kuzeyin savaş lordu Cao Cao'nun sayısal olarak üstün güçleri arasında yapıldı. Liu Bei ve Sun Quan, Cao Cao'nun Yangtze Nehri'nin güneyindeki toprakları fethetme ve Doğu Han hanedanının topraklarını yeniden birleştirme çabasını boşa çıkardı.

Levent Şahverdi Arşivi

Çin'i kontrol altında tutan Han imparatorlarının otoritesi, 184 yılında yaşanan bir köylü ayaklanmasıyla paramparça olmuştu. Ayaklanmayı bastıran generaller daha sonra birbirlerine karşı mücadeleye girdiler. Çin, "savaşan devletler"in muharebe alanı hâline geldi. İmparator Xian, rakip askerî diktatörlerin elinde bir piyon oldu. Bu durum, önemli bir figürün ortaya çıkışına kadar devam etti: Cao Cao.

Küçük bir Han ordusunda alt rütbede bir subay olan Cao Cao, Sarı Sarık İsyanı olarak bilinen bir köylü ayaklanmasının bastırılması sırasında öne çıktı. Daha sonra gözden düşmesine rağmen, bir rakibin kendisini imparator ilan etmesinden sonra, 196 yılında İmparator Xian'ı kurtardı. Han hanedanlığına sadık olanları bir araya getirerek bağlılıklarını güvence altına aldı. Böylelikle hanedanlık içerisinde önemli bir yer elde etti. Yavaş yavaş Çin'in kuzeyinde kontrolü sağladı ve 208'de imparatorluk şansölyesi ilan edildikten kısa bir süre sonra, güneyi fethetmek için yola çıktı.

Başlattığı sefer sırasında ilk olarak, Liu Bei ve Sun Quan tarafından savunulan Yangtze Nehri'nin kontrolünü ele geçirdi. Başlangıçta işler Cao Cao'nun planladığı gibi gitti. Jiangling'de Liu Bei'nin deniz üssüne ve filosuna el koydu. Sonra Sun Quan'ın Chaisang'daki güçlü üssünü ele geçirmek için doğuya yöneldi. Bu arada, Sun Quan'ın generali Zhou Yu, 50.000 kişilik ordusuyla batıya yöneldi. Amacı Cao Cao'nun 220.000 kişilik kuvvetini karşılamaktı.

Red Cliffs Muharebesi üç aşamada gelişti: İlk çatışmayı takiben Yangtze'nin kuzeybatı kıyısındaki Wulin muharebe alanlarına çekilme, ardından kararlı bir deniz çatışması ve son olarak da Cao Cao'nun Huarong Yolu boyunca geri çekilmesi.

Düşman filolar Red Cliffs'te karşı karşıya geldi. Fakat çatışma sonuçsuz kaldı. Barış arıyormuş gibi yapan asi amiral Huang Gai, kuru sazlıklar ve yanıcı balmumuyla dolu bir filoyu Cao Cao'nun filosuna doğru gönderdi. Düşman filosunun durumundan en iyi bu şekilde yararlanabilirdi. Çünkü Cao Cao, muhtemelen gemilerde yaşamaya alışkın olmayan kuzeylilerden oluşan donanmasında, deniz tutmasını azaltmayı amaçlayarak, gemilerini baştan aşağı birbirlerine zincirlemişti. Huang Gai'nin emri ile ateşe verilen gemiler, Cao Cao'nun manevra yapamayan filosuna yöneldi. Alevler hızla Cao Cao'nun filosunu ele geçirdi. Han güçleri arasında başlayan panik nedeniyle Cao Cao geri çekilme emri verdi. Ardından yolun bataklığa dönüştüğü karadan kaçarken binlerce kişi öldü.

Levent Şahverdi Arşivi

Red Cliffs'teki müttefik zaferi, Yangtze'nin kontrolünü Liu Bei ve Sun Quan'a verdi. Muharebe, katılan sayılar bakımından tarihteki en büyük deniz muharebesi olarak adlandırıldı. Sonunda, Cao Cao bölgesel kayıplarını tersine çevirdi, ancak Çin'i tek bir hükümdar altında birleştirme şansı kaybedilmişti. Red Cliffs'ten sonra Cao Cao, fiilî imparator olarak kuzeyin kontrolünü elinde tuttu ve 220'deki ölümünden sonra oğlu Cao Pi, resmî olarak Wei hanedanının ilk hükümdarı oldu.

378 ADRIANOPLE MUHAREBESİ

Asker ve tarihçi Amminaus Marcellintis tarafından "Cannae'den bu yana en kötü Roma askerî felaketi" olarak nitelendirilen Adrianople (Edirne) Muharebesi'nde Roma İmparatorluğu'nun[1] doğu eyaletinin kara ordusu neredeyse yok edildi ve İmparator Valens hayatını kaybetti. Ancak Gotlar, Konstantinopolis'in (İstanbul'un) tahkimatı sayesinde bu başarıyı tam olarak kullanamadılar.

370'lerin başlarında Gotlar, Tuna üzerindeki Doğu Roma sınırına yığılmaya başlamışlardı ve sayıları her geçen gün artmaktaydı. 376'da, iki önemli Vizigot şefi olan Fritigern ve Alavivus, Doğu Roma İmparatoru Valens'ten Tuna'yı geçip bu büyük nehrin Roma yakasına yerleşmeyi talep ettiler. İsteklerinin arkasındaki sebep, doğuda yatıyordu. Orta Asya bozkırlarından batıya doğru harekete geçen Hunlar, Gotları ve diğer Germen gruplarını baskı altına alarak önlerine katıp sürüyorlardı. Valens, silahlarını

1 III. yüzyılda yaşanan kriz sonrası Diocletian (284-305), Roma İmparatorluğu topraklarını, her biri ayrı bir imparator olan Tetrarşi tarafından yönetilen dört bölgeye ayırmıştı. Diocletian Roma'nın gücünü tahkim etmek için gerekli reformları yaptığından emin olduğunda eş imparatoruyla birlikte tahttan çekildi, bunun ardından Tetrarşi kısa sürede çöktü. Düzen, sonunda, Hristiyanlığı benimseyen ilk imparator olan ve Doğu İmparatorluğu'nun yeni başkenti olarak Konstantinopolis'i kuran Büyük Konstantin tarafından restore edildi. Konstantin ve Valentin hanedanlarının son yıllarında, imparatorluk, Konstantinopolis ve Roma'daki ikili güç merkezleriyle 375 yılında doğu-batı ekseninde bölündü. Doğu ve Batı'yı yöneten son imparator olan I. Theodosius'un 395'teki ölümü üzerine Roma resmen Batı Roma İmparatorluğu ve Doğu Roma İmparatorluğu (Bizans) olarak ikiye ayrıldı. Batı Roma 476'da ve Doğu Roma 1453'te tarih sahnesinden silindi.

Levent Şahverdi Arşivi

teslim etmeleri ve Hristiyanlığa geçmeleri şartıyla Gotların talebini kabul edebileceğini söyledi. Her iki istek de Got liderleri tarafından olumlu karşılandı. Aslında Valens'in Vizigotlara imparatorluk içinde yerleşme izni vermesinin nedeni, ordusuna değerli bir askerî kaynak sağlayabilecekleri düşüncesiydi.

MS III. yüzyılın ortalarından itibaren, Ren ve Tuna üzerindeki Roma sınırları, batıdan güneye göç eden Germen kavimlerinin baskısı altına girmişti. Sınır birlikleri bu saldırıları kontrol altına almak için mücadele ediyorlardı. Edirne Muharebesi'nden sonra sınırlar çökmeye başladı. Gotlar, MS 401'de İtalya'yı işgal ettiler. Gotlar, Alanlar ve Vandallar MS 407'de Ren Nehri boyunca akınlar düzenlediler. Fransa, İspanya ve Kuzey Afrika'nın çoğunu işgal ettiler. Bir dizi zayıf imparator, kaybedilen eyaletleri yeniden ele geçirmeye çalıştı, ancak başarısız oldular. MS 476'da son Batı Roma imparatoru kendi ordu komutanı tarafından tahttan indirildi.

376 yılında, bir Got grubu olan Tervingilerin Roma topraklarına girmesine izin verildi. Bununla birlikte Romalı komutan Lupicinus'un kendilerine yiyecek tedarik edilmesini de reddeden zalimce muamelesi, Tervingilerin, şefleri Fritigern'in liderliğinde ayaklanmasına yol açtı. O zamana kadar başka bir Got grubu olan Greuthungiler de Tuna'yı geçerek Fritigern'in güçlerine katılmıştı. Böylece yaklaşık 200.000 kişilik bir Got ordusu ortaya çıktı. Endişelenen Roma İmparatoru Valens, neredeyse Roma'nın tüm doğu ordusunu oluşturan 50.000 kişiyle Konstantinopolis'ten hareket etti. Valens, Adrianople yakınlarında Gotlarla karşılaştı. Roma İmparatorluğu'nun batı eyaletlerini yöneten yeğeni Gratian'ın gönderdiği takviye kuvvetlerinin ise üç günlük yürüyüş mesafesinde olduğunu öğrendi. Buna rağmen Valens, saldırmayı seçti. Got süvarilerin ana gücü, uzaklarda yiyecek aramaktaydı. Fritigern, zaman kazanmak için müzakere yolunu kullandı. Bu sırada, kalan savaşçılarını korumak için atlı arabalarından daire şeklinde bir savunma duvarı oluşturmayı da ihmal etmedi. 9 Ağustos'ta bir grup Romalı süvari, saldırıya geçerek piyadelerinin ilerlemesini sağladı. Ancak bu hareket nedeniyle geri dönüp muharebeye katılan Got süvarileri, Roma piyadelerini açıkta yakaladı. Roma süvarileri geri çekildi. Trakyalı birliklerin teslim olmasıyla ortada kalan Roma piyadeleri ise kuşatıldılar ve katledildiler. Mücadeleye giren Roma ordusunun yaklaşık %70'i ortadan kaldırıldı. Ölenler arasında İmparator Valens de bulunmaktaydı.

Levent Şahverdi Arşivi

Adrianople Muharebesi sırasında Roma ve Vizigot kuvvetlerinin her ikisinde de "katafrakt" olarak bilinen ağır zırhlı süvariler bulunmaktaydı. Bu tür birlikler yaralanmalara karşı dirençli atlı güçlerine duydukları güvenle düşmanla yakın temasa girmekten çekinmemekteydiler. Bu sayede ellerindeki kargı ve mızraklar düşman üzerine yıkıcı bir etki yaratıyordu.

Karşılarındaki Roma askerî gücünün fiilen yok edilmesi, Gotların; Valens'in hazinesini ve rütbe sembollerini bıraktığı Adrianople şehrine yürümelerine olanak verdi. Gotlar şehri ele geçirmeye çalıştılar. Ancak lejyonlar ve şehir surları direndi. Ardından Konstantinopolis'e yönelen Gotlar bir kez daha engellendiler. Batı Roma'nın yöneticisi Gratian ve ordusu, Vandalların istilasıyla başa çıkmak için Galya'ya döndü ve Gratian, 379'da Doğu ordularının komutasını generali Theodosius'a devretti. Bir süre sonra Doğu İmparatoru olarak anılmaya başlayan Theodosius, Gotlara karşı birkaç sonuçsuz sefere çıktı. Sonunda 382'de Gotlarla barış yaptı. Antlaşma şartlarına göre Gotlara, müttefik olarak hizmet etmeleri karşılığında, Trakya'da toprak verilecekti.

451 CHÂLONS MUHAREBESİ

Katalan Ovaları Muharebesi olarak da bilinen Châlons Muharebesi, Haziran 451'de gerçekleşti. Bir tarafta Romalı General Flavius Aetius ve Vizigot Kralı I. Theodoric liderliğindeki bir koalisyon bulunmaktaydı. Diğer tarafta ise Attila tarafından yönetilen Hunlar ve onların vasal müttefikleri vardı. Her ne kadar koalisyon ordusunun çoğunluğunu Germen federasyonuna bağlı kabileler oluştursa da Châlons Muharebesi, Batı Roma İmparatorluğu'nun son büyük askerî operasyonlarından biriydi.

Roma ordusu, MS 212'den beri büyük ölçüde Romalı olmayanlardan oluşuyordu. Caracalla, Roma İmparatorluğu sınırları içindeki tüm özgür insanlara evrensel vatandaşlık vermişti. Ordu hizmeti bir zamanlar Romalı olmayanlara vatandaşlık veriyordu. Caracalla'dan sonra bu teşvik hükmünü yitirmişti. Ordu, Roma sınırlarının ötesinden askerler toplamak zorunda kaldı. Hunlar, Roma ordusu tarafından,Romalı olmayan diğer topluluklarla birlikte sık sık istihdam edildi. Kısacası bazı Hunlar Roma topraklarını işgal ederken bazı Hunlar Roma'ya hizmet ediyordu.

Levent Şahverdi Arşivi

445'te Attila, Hunların yüce lideri olarak tam kontrolü ele aldı. Attila Roma'yı zayıf bir düşman olarak görüyordu. 446 veya 447'de Balkanları işgal etti. 70'ten fazla şehri yağmaladı. Elde ettiği ganimeti Buda şehrindeki kalesine geri gönderdi. Muharebe alanında ve diplomatik müzakerelerde Doğu Roma İmparatorluğu'nu neredeyse tamamen yenmişti. Dikkatini batıya çevirdi. Bir istila için meşru bir bahaneye ihtiyacı vardı. Pek olası olmayan bir müttefik Attila'ya bu fırsatı sağladı.

Attila, Roma eserlerinin çoğunda kana susamış, "tanrının belası" ve medeniyetsiz barbar olarak tasvir edilir. Romalı yazar Priscus ise onu keskin bir gözlemci, parlak bir savaşçı, karizmatik bir lider ve olağanüstü yetenekli bir general olarak gösterir.

Attila ve Honoria'nın Çeyizi

MS 450 yılında, Batı Roma İmparatoru Valentinianus'un kız kardeşi Honoria, Romalı bir senatörle görücü usulü evlilikten kaçmaya çalışıyordu. Nişan yüzüğüyle birlikte bir mesaj göndererek Attila'dan yardım istedi. Honoria, Attila'dan evlilik gibi bir şey istememişti. Ancak Attila, aldığı mesajı ve yüzüğü Honoria'nın nişan teklifi olarak yorumlamayı seçti. Şartlarını sunduğu bir kabul mesajı gönderdi: Honoria'nın Batı İmparatorluğu'nun yarısını çeyizi olarak getirmesi yeterliydi. Valentinianus, kız kardeşinin ne yaptığını öğrendiğinde, Attila'ya haberciler göndererek bunun bir hata olduğunu, evlilik teklifi yapılmadığını ve ortada müzakere edilecek bir çeyiz olmadığını söyledi. Fakat Attila, evlilik teklifinin meşru olduğunu, bunu kabul ettiğini ve gelin ile çeyizini almaya geleceğini bildirdi. Ardından da ordusunu seferber ederek Roma başkentine doğru yürüyüşüne başladı.

Romalı General Aetius, Hunların tam ölçekli bir istila girişimine karşı birkaç yıl önceden hazırlanmaya başlamıştı. Hunlara karşı bir kuvveti yönetmek için en akıllıca seçim Aetius'tu. Hunların taktiklerini ve liderlerini biliyordu. Kişisel karizması, cesareti ve zaferleri konusundaki ünü, işgali püskürtmek için yeterli sayıda asker toplamada önemli rol oynayacaktı. Ancak kişisel ve profesyonel niteliklerine rağmen, büyük olasılıkla sadece 50.000 kadar askerden oluşan bir kuvvet toplayabildi. Eski bir rakibi olan I. Theodoricve Vizigotlarla ittifak kurmaya yöneldi. Büyük ölçüde Alanlar, Burgontlar, Gotlar ve diğerlerinden oluşan bir piyade grubu toplayabildi.

Levent Şahverdi Arşivi

Aetius, gençliğinde rehine olarak Hunlar arasında yaşamıştı. Hunların dilini ve kültürlerini biliyordu. Hunları yıllar boyunca ordusunda birçok kez çalıştırmıştı. Attila ile kişisel ve dostane bir ilişkisi vardı. Romalı tarihçi Procopius, Aetius'u "Batı'nın son gerçek Romalısı" olarak tanımlamaktadır.

Attila Galya'da

451'de Attila, Galya'yı fethetmeye yaklaşık 200.000 kişilik bir orduyla başladı. Gallia Belgica eyaletini (günümüz Belçika'sını) çok az direnişle aldı. Attila'nın, merhamet etmeyen yenilmez bir güç olduğu yönündeki ünü, bölge halkını taşıyabilecekleri kadar eşyayı yüklenip çabucak kaçmaya sevk etti. Attila'nın askerleri kasabaları ve şehirleri yağmalayarak ilerlemeye devam etti.

Attila, Mayıs ayında Orleans şehrine ulaştı. Alanların kralı Sangiban aslında teslim olmak istiyordu ama bu mesajı Attila'ya hiçbir zaman ulaşmadı. Hunlar şehri kuşattı. Aetius ve Theodoric, Attila'nın ileri saflarını dağıtmak, kuşatmayı kırmak ve Sangiban'ın kendilerine katılmasını sağlamak için tam zamanında Orleans'a geldiler. Attila, uygun bir yer bulmak için kuzeye çekildi. Geri çekilmesini gizlemek için de arkasında 15.000 Gepid savaşçısı bıraktı.

"Gepid"ler, bugünkü Romanya, Macaristan ve Sırbistan civarında kabaca Tisza, Sava ve Karpat Dağları arasında yaşayan bir Doğu Germen kabilesiydi. Gotlarla yakın akrabaydılar. "Gepid"lerden ilk olarak III. yüzyılda Roma İmparatorluğu'nun kaynaklarında bahsedilmiştir.

Attila, Marne Nehri yakınında geniş bir ovaya konuşlandı. Adamlarını kuzeye doğru yerleştirdi. Karargâhını merkezde ve arkaya doğru konumlandırdı. Ostrogot kuvvetlerini soluna ve Gepid birliklerinden artakalanları sağına yerleştirdi; Hun savaşçılar ise merkezdeydi. Aetius, muharebe alanına Attila pozisyon aldıktan sonra geldi. Theodoric ve güçlerini Ostrogotların karşısına ve Sangiban ile ordusunu merkeze konuşlandırdı. Kendisi de Gepidlerin karşısında uzak bir pozisyona yerleşti.

Attila muharebe alanına ilk ulaşan olmasına rağmen, alanın alçak kısmında konum almıştı. Büyük ihtimalle Roma kuvvetlerini aşağı çekerek ordusundaki okçulardan ve süvarilerden yararlanmayı düşünüyordu. Süvariler rakiplerinin üzerine sık sık ağ fırlatırlar; rakip askerleri hareketsiz kılıp ya öldürür ya da öylece bırakıp bir başkasına yönelmek üzere yollarına devam ederlerdi.

Levent Şahverdi Arşivi

Bulunduğu konum Attila'ya avantaj sağlayacak gibi görünüyor olabilir, ancak muharebenin tam yerini belirlemek hiçbir zaman mümkün olmadığından neden böyle bir seçim yaptığını kesin olarak söylemek imkânsız gibidir.

Roma Koalisyonu, Savaşı Çeviriyor

Hâkim konumdaki Roma kuvvetleri ile Hunlar arasında bir sırt vardı ki hangi tarafın eline geçerse ona avantaj sağlayacak konumdaydı. Hunlar, günün erken saatlerinde, muharebe alanının ortasındaki sırtı almaya çalıştılar. Ancak Theodoric'in oğlu Thorismund komutasındaki Vizigotlar tarafından durduruldular. Hunlar öğleden sonra tam bir saldırı başlattıklarında da Vizigotlar sırtı bırakmadılar. Sangiban ve Alanlar, Hunlara karşı merkezi tutarken, Vizigotlar Attila'nın Ostrogotlarıyla çatışarak onları geri püskürttü. Theodoric bu çatışmada öldürüldü. Ancak Hunların beklentilerinin aksine, bu gelişme Vizigotların moralini bozmadı, sadece daha sert savaşmalarına neden oldu. Aetius ve güçleri, Gepidler tarafından yerlerinde tutuldular, bununla birlikte Gepidleri Hun gücünün geri kalanından ayırmayı başardılar. Vizigotlar, sol kanatta Ostrogotları yendikten sonra, merkezdeki Hunların üstüne çöktüler. Sol kanadı harap hâldeyken ve sağ tarafı da Aetius'la meşgulken, Attila ne süvarilerini ne de okçularını kullanabildi. Aetius'un tehlikeli konumunu da fark edince kampa geri çekilme emrini verdi.

Gepidler geri çekilmeye katıldı. Tüm Hun kuvveti, Roma kuvvetleri ile çatışmayı kesmeden istikrarlı bir şekilde muharebe alanından geri çekilmeyi sürdürdü. Akşam karanlığına kadar ana kamplarına ulaşamadılar. Hun okçuları ancak kamplarında güvenliğe kavuşunca dalga dalga salvolar gerçekleştirerek saldırganları geri püskürtmeyi başardılar. Muharebe böylece sona erdi. O gece Roma saflarında tam bir kafa karışıklığı yaşandı. Askerler, ki aralarında Aetius da vardır, o gün kimin kazandığını ya da daha sonra ne yapacaklarını bilmeden karanlıkta oradan oraya koşuşturdular. Ertesi gün şafak söktüğünde, muharebenin ölçeği ortaya çıktı; çok sayıda zayiat vardı.

Hun okçuları rakiplerini uzak tutmaya devam ettiler. Saldırır gibi göründükleri bazı savaş hilelerine başvurdular ancak kamptan asla çıkamadılar. Aetius ve Thorismund, artık Hunların sindirildiğine kanaat getirmişlerdi. Fark ettikleri önemli bir nokta daha vardı: Roma kuvvetleri,

Levent Şahverdi Arşivi

Hunları, teslim olmayı kabul edene kadar, yani neredeyse sonsuza dek pozisyonlarında tutmaya devam edebilirdi. Böylece kampı kuşatmak için hazırlıklara başladılar. Ancak Aetius kendisini rahatsız edici bir durumda buldu.

Theodoric komutasındaki Vizigotlar, yalnızca Hunların Roma'dan daha büyük bir tehdit olduğunu düşündükleri için Aetius'un davasına katılmışlardı. Hunlar ortadan kalkınca ittifak için artık bir neden kalmayacaktı. Ve Aetius, Thorismund ve güçlü ordusunun kendisine karşı harekete geçebileceğinden, kolayca zafer kazanıp Ravenna'ya doğru ilerleyebileceğinden tedirgin oldu. Bu nedenle yaptıkları görüşme sırasında Thorismund'a, kendisinin Hun kuvvetlerinden geriye kalanları idare edebileceğini söyledi. Ardından da Thorismund'un artık Vizigotların yeni kralı olduğu için, gücünü pekiştirmek ve onun yokluğunda herhangi birinin tahtı ele geçirmesini önlemek üzere birlikleriyle evine dönmesini önerdi. Thorismund bu teklifi kabul etti. Muharebe alanından ayrıldı. Gevşek bir şekilde örgütlenmiş gücüyle yalnız kalan Aetius, komutası altındakileri topladı ve o da sessizce muharebe alanını terk etti. Attila ve kuvvetleri, keşif birliklerinden, rakiplerinin gittiğini bildiren haberi alana kadar olası bir saldırıyı bekleyerek kamplarında kaldılar.

Muharebe belki Hunların Roma Galya'sından vasal müttefikler elde etme girişimini durdurmuştu ama Hunlar, Galya'nın büyük bir kısmını başarıyla yağmaladılar. Ayrıca Romalıların ve Vizigotların askerî kapasitesine de darbe indirdiler. Attila, bir şölen sonrası, aldığı aşırı alkol nedeniyle bir damarının patlaması sonucu 453 yılında hayata veda etti. Hun İmparatorluğu, 454'te yaşanan Nedao Muharebesi'nde ağır darbe aldı. Acı olansa, Hunların bu muharebeyi kendilerine bağlı Germen müttefiklerinden oluşan bir koalisyona karşı vermiş olmasıydı. Orta ve Doğu Avrupa'daki Hun hâkimiyeti bu muharebe sonucunda kırıldı. 460'ların başlarında Hun İmparatorluğu; Gepidler ve Ostrogotların bağımsızlığını kazanmasıyla çözüldü. Bir süre sonra yeniden örgütlenen Hunlar doğuya taşındı. Doğu Roma İmparatorluğu'na saldırılar düzenlediler. Ancak 469'da, kesin bir yenilgiye uğrayan Hunların Avrupa'daki etkinliği sona erdi.

Aetius ise Valentinianus tarafından, ani bir öfke patlaması sonucu, 454'te öldürüldü. Aetius'un uğruna mücadele ettiği Roma ideali çok uzun sürmedi. MS 476 yılına gelindiğinde Batı Roma İmparatorluğu yıkıldı. Yerine Germen krallıkları kuruldu.

Levent Şahverdi Arşivi

636 YERMÜK MUHAREBESİ

Kültürel, dilsel ve dinsel açıdan modern Orta Doğu haritasının MS VII. yüzyılın başlarında çizildiğini söylemek abartılı olmaz. İslamiyet'in ortaya çıkışından sonra Müslümanlar önce Mekkeli putperestlere karşı verdikleri mücadelelerde başarılı olup Arap Yarımadası'nın büyük bir kısmını kontrol altına aldılar. Ardından sıra, güçlü komşularına geldi: Bizans ve Sasani imparatorlukları. Bölgenin geleceği Yermük ve Kadisiye muharebeleri ile belirlendi.

Kendi iç yapısından kaynaklanan bir dizi siyasal ve ekonomik faktör ile Germen kabilelerinin baskısı, Batı Roma İmparatorluğunun siyasi çöküşünü hazırlamıştı. İmparatorluğun topraklarında bir dizi krallıklar ortaya çıktı. Bunların çoğu Roma'nın bıraktığı kültürü ve modeli taklit etmekteydiler. Roma İmparatorluğunun doğu yarısını oluşturan Bizans ise değişen hanedanlıkların yönetimi altında gelişmeye devam etti. Anadolu'nun geneli ve Mısır da dâhil olmak üzere Akdeniz'in doğu kıyı şeridi başkent İstanbul'un hâkimiyetindeydi.

Daha doğuda ise Sasani İmparatorluğu bulunmaktaydı. İran, Suriye ve Mezopotamya'ya hâkim olan bu devletin sınırları Kafkasya'dan Güneybatı Asya'ya ve Hindistan'a dayanıyordu. Kültürel ve coğrafi açıdan eski Pers İmparatorluğu'nun bir uzantısı olan Sasani İmparatorluğu zengin, geniş ve güçlüydü. Pers kültürü için altın bir çağ inşa etti.

Bizans ile Sasaniler arasında, stratejik noktaların egemenliğine yönelik bir dizi muharebe yaşanmıştı. VII. yüzyılın başında, Sasaniler önemli topraklar kazandılar. Ancak Bizans İmparatoru Herakleios'un karşı saldırılarıyla çoğunu kaybettiler. Kısa bir süre sonra yeni bir güç ortaya çıktı: Müslümanlar. Orta Doğu'nun bu yeni aktörü aynı yılda önce Bizans'ı, sonra Sasani'yi mağlup etti. 100 yıl içinde Müslüman orduları tüm zamanların en etkileyici fetihlerini gerçekleştirdi.

Yermük Kıyısında Tarihî Hesaplaşma

Yermük Muharebesi, Akdeniz kıyı şeridinde Müslümanlar ve Bizans güçleri arasında birkaç yıldır devam eden çatışmaların sonucuydu. Bu muharebelerin çoğunu Müslümanlar kazanmıştı. Ciddi bir tehditle karşı karşıya olduğunu fark eden Herakleios, Vahan adında deneyimli bir Ermeni generalin genel komutası altında yaklaşık 70.000 kişilik bir ordu kurdu.

Levent Şahverdi Arşivi

Bu ordu, Yermük Nehri yakınında bulunan dik ama sığ oluklarla çevrili kayalık bir platoda kamp kurdu.

Müslümanlar kesin zafer peşindeydi. Tahminen 30.000 kişiden oluşan orduları, Bizans ordusunun yarısından fazla değildi. Müslümanların taktik komutanlığına Halid bin Velid getirildi. Bu, doğru bir karardı çünkü Halid bin Velid mükemmel bir komutandı. Düşmanlarını beklenmedik yönlerden vuran dramatik kanat hareketleri için genellikle hafif süvari kullanırdı.

Müslümanların destek kuvvetleri gelmeye devam ederken Bizanslılar sayısal avantajlarını kaybetmeden saldırmaya karar verdiler. Vahan, kuvvetlerini uzun bir hat boyunca dört büyük blok hâlinde topladı. Her bloğun ana gövdesi, arkasında süvari birliği bulunan bir piyade kütlesinden oluşuyordu. En iyi ağır piyade birimi, hat için "çapa görevi" görmesi amacıyla sağ tarafa yerleştirilmişti. Vahan ise merkezdeki yerini almıştı. Ayrıca Vahan'ın Bizans subayları tarafından yönetilen çok sayıda Arap yardımcısı ve süvarisi vardı.

Halid bin Velid de kendi kuvvetlerini dört büyük blok hâlinde örgütledi. Her biri Vahan'ın bloklarından birinin karşına konuşlandırılmış durumdaydı. Müslümanların blokları da çoğunlukla arkalarında küçük süvari birlikleri olan piyadelerden oluşmaktaydı. Halid bin Velid, büyük bir süvari yedek kuvvetini de arkada tutmayı tercih etti. Her bloğun arkasında askerlerin kendi blok kampları bulunuyordu.

Muharebenin ilk gününde, alışılmış olunduğu gibi, her iki tarafın saflarından çıkan güçlü savaşçılar, birbirlerine meydan okuyarak bir dizi teke tek çatışmaya girdiler. Müslümanların üstün olduğunu gören Vahan'ın, piyadelerinin bir kısmına ilerlemelerini emretmesi üzerine hat boyunca çatışma çıktı.

Kadınlar Geri Çekilmeye Karşı Çıkıyor

İkinci gün, Bizans kuvvetleri, tüm cephe hattı boyunca çok daha agresif bir şekilde harekete geçti. Vahan'ın stratejisi, Müslümanların ana güçlerini merkezde devreye sokmalarını sağlayarak, sağ ve sol kanatlarda ilerlemek ve bu şekilde Müslüman ordusunu kuşatmaya çalışmak gibi görünüyordu. Gün ilerledikçe plan işlemeye başladı. Ordularının sağ ve sol kanatları çekilirken Müslüman askerler kendi kamp alanlarına girdiler. Orada çileden çıkmış eşleriyle karşılaştılar. Ve adeta muharebe alanına geri kovalandılar.

Levent Şahverdi Arşivi

Halid bin Velid, çöken kanatları desteklemek için süvari rezervini önce sağda, sonra solda öne çıkardı. Müslüman piyadelerinin toplanması ve süvarilerin karşı saldırıları sayesinde Bizans ilerlemesi geri püskürtüldü. Akşam karanlığında, orijinal muharebe hatlarına geri dönüldü.

Üçüncü gün Bizans ordusu, saldırılarını muharebe alanının kuzey ucunda yoğunlaştırdı. Yine ilk anda başarılı oldular. Karşılarındaki Müslüman bloklarını yine kendi kamplarına geri ittiler ama Müslüman kadınlar yenilgiyi yine reddettiler. Halid bin Velid'in süvari rezervlerini zamanında muharebe alanına sokması, Bizans taarruzunun körelmesine ve Vahan'ın kuvvetlerinin orijinal muharebe hattına geri çekilmesine neden oldu.

Vahan dördüncü güne, güçlü bir genel saldırı ile başladı. Ancak Halid bin Velid, süvari yedekleriyle karşı saldırıya geçtiğinde, Bizans piyadeleri ile süvarileri birbirleriyle kurdukları teması kaybettiler. Süvariler kuzeye doğru sürüldü. Ve Bizans piyadeleri Halid bin Velid'in atlılarının saldırılarına maruz kaldı. Müslümanlar, muharebe alanının kuzey ucunda kontrolü ele geçirip Bizans kuvvetlerini geri ittiler. Bizans hatlarında bir boşluk açıldığında, küçük bir Müslüman süvari birliği, Vahan'ın ordusunun arka hatlarına ulaştı. Orada, nehir çevresindeki çukurlar ve vadiler üzerindeki tek iyi geçiş noktası olan bir köprüyü ele geçirdiler. Böylelikle Müslüman süvarileri Bizans ordusunu tuzağa düşürmekle kalmadılar, aynı zamanda ikmal hatlarını da kesmiş oldular.

Halid bin Velid'in İşleyen Planı

Beşinci günde Vahan ateşkes için müzakere talep etti. Halid bin Velid, mücadelenin kendi lehine döndüğünü hissettiği için bunu kabul edermiş gibi göründü. Müzakereler gün boyu sürdü, ancak sonuçsuz kaldı. Gerçi Halid bin Velid'in istediği de buydu. Çünkü müzakerelerle geçen zamanı, kalan süvarilerini tek bir büyük saldırı kuvveti olarak yeniden düzenlemek için kullanmıştı.

Muharebenin son günü Müslümanların hücumu ile başladı. Piyade kuvvetleri muharebe alanı boyunca ilerledi. Bu sırada, Müslüman süvarileri, alanın kuzey ucunu ve Bizans hatlarının sol kanadını süpürdü. Vahan, kendi süvarileriyle karşı koymaya çalıştı ama askerlerini konuşlandırmakta çok yavaştı. Müslüman süvarileri düşman kuvvetlerinin kaçış yolundaki tek nehir geçidini ele geçirmişlerdi. Geri çekilen Bizans birlikleri huni şeklindeki yarımadaya yönelmek zorunda kaldıklarında daralan alanda

Levent Şahverdi Arşivi

paniğe kapılmaya ve uyumlarını kaybetmeye başladılar. Yenilgi kısa zamanda bir bozguna dönüştü. Halid bin Velid'in planı mükemmel işlemişti; Bizans kuvvetlerinin saldırılarını, iyi zamanlanmış süvari akınlarıyla, bitkin düşene kadar köreltmiş, sonra da tek bir güçlü darbe ile karşılık vererek muharebeyi kazanmıştı.

Muharebe biter bitmez Halid bin Velid ve adamları, geri çekilen Bizans askerlerini takip etmek için kuzeye yöneldiler. Şam yakınlarında yakaladılar ve hemen saldırdılar. Adamlarının çoğunun Yermük'te yaşadığı akıbetten kurtulmuş olan Vahan, buradaki çatışmada öldürüldü. Bu çatışmadan sonra Halid bin Velid Şam'a girdi. Yerel halk tarafından coşkuyla karşılandı ve böylece şehri ele geçirdi.

Felaketi Antakya'da haber alan İmparator Herakleios, resmen çöktü. Artık bölgeyi savunacak ne adamı ne de maddi gücü vardı. Danışmanlarını Antakya katedraline çağırdı. Başlayan toplantı kısa sürede ayine dönüştü. Tartışmalar sonucunda neredeyse oy birliğiyle suçlu bulundu: Yenilgi, Tanrı'nın kararıydı ve imparatorun kendisi de dâhil olmak üzere ülke halkının günahlarının bir sonucuydu. Gerçek tabii ki farklıydı.

Yermük Muharebesi'nde Bizans komutanları, Müslümanların seçtiği muharebe alanında çatışmaya girdiklerinden taktik avantajdan yoksundular. Öte yandan Halid bin Velid, sayıca üstün bir güçle karşı karşıya olduğunu başından beri biliyordu. Muharebenin son gününe kadar, sınırlı kaynaklarına uygun olarak, esasen savunma amaçlı bir mücadele yürüttü. Muharebenin son gününde taarruza geçmeye karar verdiğinde, bunu hiçbir Bizans komutanının sahip olmadığı derecede bir hayal gücü, öngörü ve cesaretle yaptı. Daha küçük bir kuvvete komuta etmesine ve her bir askerine ihtiyaç duymasına rağmen, saldırıdan önceki gece düşman ordusunun kaçışını engellemek için, geri çekilebilecekleri yola bir süvari alayı gönderecek güven ve öngörüye sahipti.

Herakleios'un Suriye'deki Müslüman birliklerini yok etmeye yönelik stratejisinin hızlı bir şekilde uygulamaya konulması gerekiyordu, ancak sahadaki komutanlar bu nitelikleri hiçbir zaman gösteremediler. İronik bir şekilde, Yermük'teki muharebede Halid bin Velid, Herakleios'un büyük bir stratejik ölçekte planladığını, taktiksel olarak küçük bir ölçekte gerçekleştirdi; kuvvetlerini hızla konuşlandırdı ve yerinde manevralarla, muharebe alanındaki belirli mevkilerde geçici olarak yeterli sayılarda

Levent Şahverdi Arşivi

yoğunlaştırabildi. Vahan ise sayısal üstünlüğünü kullanamadı. Arazi, Bizans ordusunun büyük ölçekli konuşlandırılmasını engelledi.

Yermük, belirleyici bir muharebeydi. Bundan sonra Bizans, Suriye'deki Müslüman ordularına karşı büyük bir girişimde bulunamadı. Herakleios, Suriye'yi kaderine terk etti. Temelde tüm Doğu Akdeniz'i Müslümanlara bıraktı. Kalan kuvvetleriyle Anadolu ve Mısır'ın savunmasına ağırlık vermeye başladı. Ama nafileydi. 638-39'da Anadolu'nun kuzeydoğusu Müslümanların eline geçti. Herakleios, Tarsus'un doğusundaki tüm kalelerin boşaltılmasını emrederek Orta Anadolu'da bir tampon bölge oluşturdu. Bizans, bu devasa tahkimatın arkasında, yaklaşık 1.000 yıl daha dayansa da geniş imparatorluk yok olmuştu. Buna ek olarak Yermük, Orta Doğu'nun kültürel geleceğinin de belirlendiği muharebeydi. O noktaya kadar baskın olan Greko-Romen kültürü yerini Arap kültürüne bıraktı. Bugün, İsrail hariç bölgedeki tüm ülkelerin nüfusunun çoğunluğu Arapça konuşan Müslümanlardan oluşmaktadır.

636 KADİSİYE MUHAREBESİ

Yermük'ten kısa bir süre sonra, Irak'ın güneyinde yaşanan Kadisiye Muharebesi de uzun süreli etkilere neden olan bir çatışmaydı. Kadisiye Muharebesi Sasani İmparatorluğu'nun yıkılışının habercisi ve İran'da kalıcı Müslüman yerleşiminin başlangıcıydı. Kadisiye sonrası süreçte, yüzyıllarca devam eden Zerdüşt inancının hâkimiyeti yerini İslam'a bıraktı. Eski Fars dili ve kültürü, Arapça unsurlarla harmanlandı.

Muharebe öncesinde her iki tarafın da kendince haklı sebepleri vardı. Müslümanlar, Irak'ın iç bölgelerinde güvenli bir şekilde ilerleyebilmelerinin ve yerleşmelerinin önünde en önemli engel kabul ettikleri Sasanilerin gücünü kırmayı amaçlıyorlardı. Harekete geçmek için de kendileri ile anlaşma yaptıkları yerli halkın bu anlaşmalara uymayarak ayaklanmasını ileri sürdüler. Müslümanların harekete geçmesi Sasanilerin de işine geliyordu. Onlar da Müslümanlarca ellerinden alınan topraklarını geri almak derdindeydiler. İmparatorluklarının yaşadığı buhranı böyle sona erdireceklerini düşünüyorlardı. 632 yılında tahta çıkan III. Yezdicerd, adeta bu toprakları geri alma süreci için görevlendirilmişti.

Levent Şahverdi Arşivi

Müslümanlar, 634'teki Köprü Muharebesi'nde, hafife aldıkları Sasani kuvvetleri karşısında ağır bir yenilgiye uğradılar. 635 yılındaki Büveyb Muharebesi'nde ise bu kez hatalarını telafi ederek zafer kazandılar. Bu başarı, Dicle ve Fırat havzasında Müslümanların ciddi bir üstünlük elde etmelerini sağladı.

Sasaniler hakkında gelen istihbaratlar ışığında Hz. Ömer, gizlice büyük bir kuvvet hazırlamaya başladı. Ordunun organizasyonuna o güne kadar olmadığı ölçüde önem verdi. Geçmiş tecrübelerinden biliyordu ki Sasaniler kolay lokma değildi. Bu nedenle ordunun komutanı olarak bizzat sefere çıkmak istiyordu. Ancak Müslüman ileri gelenleri bunu uygun görmediklerinden ordunun başına Sad bin Ebu Vakkas getirildi. Kafile Hz. Ömer'in emri doğrultusunda hemen Irak'a doğru yola çıktı. Çeşitli yerlerde konaklayarak, halife tarafından görevlendirilen çeşitli kabilelerin kendilerine katılmasını bekledi. Uzun bir hazırlık süreci sonrasında Sad bin Ebu Vakkas ve ordusu Kufe'nin 30 km güneyinde bulunan, Sasanilerin en önemli sınır şehri Kadisiye'ye vardı.

Sad bin Ebu Vakkas, Hz. Ömer'in isteği üzerine, cephedeki gelişmeleri devamlı şekilde Medine'ye bildirmekteydi. Halifeden gelen talimatlara da sonuna kadar uyuyordu. Önce III. Yezdicerd'e bir heyet gönderdi. Kendisini ve adamlarını İslamiyet'e davet etti. Ancak talepleri reddedildi. Muharebe öncesinde gerçekleştirilen görüşmelerden de sonuç alınamayınca kozların muharebe alanında paylaşılmasından başka yol kalmadı.

Karşılaşılan kaynaklarda iki tarafın ordusu için farklı sayılar verilmektedir. Müslümanların asker sayısı 9.000'den başlayıp 70.000'e kadar uzanırken Sasani ordusu için verilen sayılar 30.000 ile 250.000 arasında değişmektedir. Ortak fikirde olunan iki konu vardır: Birincisi, Sasani ordusunun İslam ordusundan daha kalabalık olduğu, ikincisi ise Sasanilerin elinde 30 civarında filin bulunduğudur.

İslam ordusu onlu sisteme göre düzenlenmişti. Ordu, aralarında Yermük gazilerinin de bulunduğu merkez, sağ kanat vesol kanat olmak üzere üç ana bölümden oluşuyordu. Sasani ordusunun da ana bölümleri merkez, sağ ve sol kanatlardı. Sasaniler mükemmel süvarileriyle tanınırlardı. Seçkin ağır süvari birliğinin hem askerleri hem de atları tepeden tırnağa metal zırhlarla korunuyordu. Ayrıca Sasani ordusunda Hindistan'dan getirilmiş eğitimli savaş fillerinden oluşan bir kolordu da vardı.

Levent Şahverdi Arşivi

Müslümanlar, Sasanilerin, geri çekilmesi durumunda, arkalarında bir engel olmasını sağlamak için, Fırat'tan ayrılan Atik kanalının ötesine geçmelerine izin verdiler. Haftalar süren birbirlerini kollayış sürecinden sonra muharebe başladı. Mücadelenin genel çizgisi Yermük ile aynıydı; Müslüman hattının günden güne bir dizi düşman cephe saldırısına uğraması ve Sasani birliklerinin savuşturmasına tanık olundu. Sad bin Ebu Vakkas yaşadığı rahatsızlık nedeniyle ordusuyla muharebeye girmedi. Şiddetli çatışmaların tamamen durması yaklaşık altı gün aldı.

İlk gün Müslümanlar, Sasani saflarındaki filler nedeniyle zor anlar yaşadılar. İlk defa karşılaştıkları bu savaş unsuruna karşı tecrübesizdiler. İkinci gün toparlanan Müslümanlar bazı ilerlemeler kaydettiler, ancak bütün bu kazanç, ağır kayıplar verdikleri üçüncü gün durdu. Her şeyin zora girdiği bir anda Suriye'den gelen yaklaşık 6.000 kişilik takviye kuvveti İslam ordusuna rahat nefes aldırdı. Ellerindeki bu taze kuvveti değerlendiren Müslüman komutanlar gerçekleştirdikleri zekice ve bir o kadar cesurca harekât ve manevralar sayesinde üstünlüğü ele geçirdiler.

Komutanları Rüstem'in öldürülmesi Sasani ordusunu olumsuz etkiledi. Müslüman kuvvetler, lidersiz kalan Sasani formasyonunu kırmayı başardı. Dağılan İran ordusu büyük bir bozguna uğradı. Tarafların kayıpları hakkında çeşitli rivayetler bulunmakla birlikte anlaşılmaktadır ki her iki taraf da ordularının en az üçte birini kaybetmiştir. Kadisiye Muharebesi'ni kazanan Müslümanlar çok miktarda ganimet elde ettiler.

Kadisiye Muharebesi her ne kadar İslam tarihinin en önemli zaferlerinden biri olsa da Irak'taki Sasani yönetimini temellerinden sarsmış ama sona erdirememişti. Hz. Ömer durumun farkındaydı. Sasani başkenti Medain ele geçirilmedikçe sorunun tam anlamıyla çözülemeyeceğini biliyordu. Medain ellerinde olduğu sürece Sasanilerin, uygun bir anda kaybettiklerini geri almak ve Müslüman kuvvetleri Irak'tan çıkarmak için bir girişimde bulunmaları tehlikesi vardı. Hz. Ömer'in emriyle İslam ordusu Sasani başkentine yürüdü. Aylar süren kuşatmadan sonra 637'de Medain ele geçirildi.

Müslümanlar önce Batı Medain'i aldılar. Yönetim merkezi olan Doğu Medain'e (Ktesiphon) ulaşmaları hayli zor oldu; çünkü Sasaniler, İslam ordusunun Dicle'yi aşamaması için nehirdeki kayıkları batırıp köprüleri yıkmışlardı. Müslümanların buna rağmen karşıya geçmesi üzerine Sasaniler, kenti terk ettiler. Böylece Medain'e giren İslam ordusu herhangi

Levent Şahverdi Arşivi

bir mukavemetle karşılaşmadan şehri, devlet hazinesini ve bazı askerî birlikleri teslim aldı.

Kadisiye Muharebesi, Sasaniler için bir utanç kaynağı oldu. Kaybettikleri toprakları geri alma mücadelesini sürdürdüler. Büyük bir karşı saldırı başlattılar ama 641'de yapılan Nihavend Muharebesi'nde başarısız olarak püskürtüldüler. Bunun hemen ardından Hz. Ömer Sasani İmparatorluğu'nun istilasını planladı. Ancak Sasanilerin sonunu görmek Hz. Osman'a nasip oldu. 653 yılında III. Yezdicerd'in ölümü Sasani kraliyet soyunun ve imparatorluğunun resmen sonunu işaret ediyordu.

Müslümanlara büyük bir moral ve üstünlük hissi veren Kadisiye Muharebesi'ndeki zafer, İslam fetihlerine hız kazandırmış ve Müslümanların ele geçirdikleri bölgelerde örgütlenmelerini teşvik etmiştir. Zerdüşt dininin yüzyıllarca süren hâkimiyeti, yerini İslam dinine bırakmıştır. Eski Fars dili ve kültürü de Arapçadan gelen unsurlarla harmanlanmıştır.

663 BAEKGANG MUHAREBESİ

Japonların büyük bir yenilgi aldıkları Baekgang Muharebesi, Japonya'nın Kore devletleriyle olan ilişkileri ve o sıradaki gelişmişlik seviyeleri ile ilgili ilginç soruları akla getirmektedir. Savaş ve öncesindeki tüm hazırlıklar, Japonya'nın "Yamato"su ile Kore'nin "Baekje"i arasında, olağan eyaletler arası askerî, politik veya ekonomik çıkarların ötesine geçen, güçlü bağları açıkça göstermektedir. Her hâlükârda, yarımadadaki siyasi çatışmalardan kaçan ve Yamato'nun Japonya'sına yerleşen elit mülteciler "fenomeni", en azından V. yüzyıldan beri dalgalar hâlinde tekrarlanıyordu.

660'ların başlarında, Kore'nin Silla eyaleti, Çin'in Tang hanedanı ile ittifak kurdu. Silla'nın amacı Kore Yarımadası'ndaki rakipleri Baekje ve Goguryeo krallıklarına saldırmaktı. Tang-Silla ittifakı hemen kolları sıvadı. Yarımadanın güneybatısındaki Baekje'yi işgal ederek başkentini ele geçirdi. Baekje'de direnişe devam edenler, Japonya'daki Yamato hanedanına yardım çağrısında bulundular.

661'de büyük bir Japon filosu, Baekje direniş güçlerini desteklemek için Geum Nehri üzerindeki Baekgang'a geldi. Ancak nehrin darlığı Tang-Silla filosunun Japonların saldırılarına karşı savunma yapmasına olanak verdi. Sonunda Tang-Silla gemileri karşı saldırıya geçtiler ve Japon donanmasının

Levent Şahverdi Arşivi

kanatları kuşatıldı. Kaçmak için manevra yapamayan Japon gemileri tuzağa düşürüldü. Yaklaşık 400 Japon gemisi imha edildi. Direnen Baekje kaleleri de kısa süre sonra düştü.

Baekgang Muharebesi'nden sonra Silla, bu kez Goguryeo krallığına saldırı başlattı. 668'de Goguryeo'nun başkenti ele geçirildi. Böylece Kore yarımadası Silla yönetimi altında birleşmiş oldu.

Baekgang Muharebesi, Japonya için de önemliydi; çünkü Japonya'nın modern öncesi tarihinde yaşadığı en büyük yenilgiydi. Japonların kaybı çok büyüktü. Sadece gemi ya da insan yitirmekle kalmamış, ayrıca Baekje'nin düşmesiyle, Doğu Asya kıtasındaki önemli bir müttefiklerini; yani teknoloji ve kültür yoluyla kıtayla kuracakları doğrudan bir bağlantıyı da kaybetmişlerdi. Yenilginin ölçeği ve ciddiyeti nedeniyle Yamato hanedanlığı, Tang veya Silla'dan birinin veya her ikisinin birlikte girişeceği istiladan tedirginlik duymaya başladı. Bu nedenle Japonlar, 600'lerin geri kalanı boyunca büyük bir kıyı tahkimatı ağı inşa ettiler.

732 TOURS / POITIERS (PUVATYA) MUHAREBESİ

Dünya tarihinde bazı çatışmalar diğerlerinden ayrılır, özellikle savunmada olanlar için ayrı bir önem taşır. Müslümanlar için Hendek Muharebesi, Avusturya için Viyana Kuşatmaları, Osmanlı için Çanakkale Savunması bu kategoriye giren mücadelelerdir, yani "son nokta" muharebeleridir. Eğer savunma konumundaki Müslümanlar, Avusturya ve Osmanlı muharebeyi kaybetseydi her şeyini kaybedecekti. 732 Tours / Poitiers (Puvatya) Muharebesi de Franklar hatta Avrupa'nın geneli için bir son nokta muharebesidir. Emeviler üstün gelseydi, Avrupa'da önlerine çıkacak başka güç yoktu ki bu da kıta tarihinin bambaşka şekilde yazılmasına neden olabilirdi.

VII. yüzyılın başları ile VIII. yüzyılın ortaları arasındaki dönemde, İslam ordularının Orta Doğu, Kuzey Afrika, Asya ve Avrupa'daki bazı bölgeleri hızla istila ettiğine tanık olundu. Dünyanın gördüğü en büyük imparatorluklardan biri ortaya çıktı. Daha önce birbirleriyle savaşan kabilelerden oluşan Arap halkı, kendilerine ortak bir inanç ve kolektif bir kimlik veren İslam dini altında birleşti. Fetihleri gerçekleştiren Arap

Levent Şahverdi Arşivi

kuvvetleri, büyük ölçüde çevik ve hafif süvarilere ve okçulara dayanıyordu. Bu güç Kuzey Afrika'nın fethini tamamladıktan sonra İspanya'ya geçerek Avrupa topraklarında da fethe başladı.

711 yılında, kralları Roderic komutasındaki İspanya'nın Hristiyan Vizigotları ile komutan Tarık bin Ziyad komutasındaki Müslüman Emevi Halifeliği'nin ağırlıklı olarak Berberiler ve Araplardan oluşan güçleri arasında Guadalete Muharebesi yapıldı. Muharebe, bir dizi Müslüman akınının doruk noktası ve Emevilerin İspanya'yı fethinin başlangıcı olması yönünden önemliydi. Muharebe sırasında Kral Roderic ve Vizigot soylularının birçok üyesi hayatını kaybetti. Vizigot başkenti Toledo da Emevilerin eline geçti.

Emeviler İber Yarımadası'nı kontrol altına aldıktan sonra Pirenelerin kuzeyine geçerek Septimania eyaletini de ele geçirdiler. 719 yılından itibaren Arap emirleri, Fransa'nın güneyindeki bazı kasabalara yerleşmeye başladılar. Ancak yaşanan sorunlar bölgedeki siyasal istikrarsızlığı artırdı. Bu durum, Endülüs Emevi Valisi Abdurrahman el-Gefiki'nin, Septimania bölgesinin, Frank hükümdarı Charles'ın eline geçmesini önlemek için bir sefer başlatmasına yol açtı.

Emevi güçleri aşırı özgüvenliydi. O zamana kadar, Avrupa halklarının Arap ilerlemesini engellemeye yönelik girişimlerini kolaylıkla aşmışlardı. "Barbarları" savaşçı veya ordu olarak değerlendirmiyorlardı. Daha önceki bir seferde Toulouse surlarının önünde yenilgiye uğramış olsalar da, Avrupa'nın önemli bir direniş sergileyeceğine inanmıyorlardı.

Rehavetin Bedeli

732 yılında Abdurrahman el-Gefiki ve kuvvetleri ilk olarak Toulouse muzafferi olan Aquitaine Dükü Odo ile Garonne Nehri'nde karşılaştı. Odo işgali engellemeye ve Arapları geri çevirmeye çalıştı. Ancak bu sefer başaramayacaktı. Çok sayıda Berberi ve Arap süvarisi, Odo'nun dağınık ordusunu adeta "çarparak" ezdi geçti. Büyük kayıplar veren Odo'nun gücünün artık bir önemi kalmamıştı. Müslümanlar elde ettikleri ganimetlerle yollarına devam ettiler. Ancak Garonne'da elde edilen zaferin Müslümanlar için bir de bedeli vardı. Kendilerine aşırı güvenmeye başladılar. Fransa'nın fethi, zorlu çabalarla kazanılacak bir zafer olmaktan çıkıp daha çok bir beklenti hâline geldi. Bu durum, Charles'ın muharebe alanını akıllıca seçmesine ve ordusunun kalitesinin farkında olmayan rakiplerine

Levent Şahverdi Arşivi

karşı sürpriz faktörünü kullanmasına olanak tanıdı. Charles, Tours'u ele geçirmek üzere yola çıkan Müslümanları karşılamak için harekete geçti. Ancak Müslüman işgalcileri şaşırtmak için ordusunu beklenen yollardan değil, dağların üzerinden yürüttü.

732'nin sonbaharında Abdurrahman el-Gefiki, Tours'da bulunan St. Martin manastırına doğru kuzey yönünde ilerlerken Frank ordusunu görünce şaşırdı. Charles istediği sürprizi yapmıştı; Poitiers ile Tours arasındaki yolda konuşlandırdığı 30.000 kişilik kuvvetiyle, kendisininkinden daha kalabalık olan Emevi ordusunun ilerlemesini engelledi. Franklar kompakt bir falanks oluşturdular. Kanatlarını Vienne ve Chail nehirleri koruyordu. Arap hafif süvarilerinin birkaç saldırısını atlattılar. Frank süvarilerinin Emevi kampına yönelik karşı saldırısı, bazı Arap birimlerinin orada depolanan ganimeti savunmak için geri çekilmesine neden oldu. Bu, tüm Emevi ordusunda panik yaşanmasına yol açtı. Bu sırada Abdurrahman el-Gefiki, birliklerini toplamaya çalışırken hayatını kaybetti. Emevi ordusunun kalıntıları Pireneler üzerinden güneye doğru geri çekildi.

735'te Avignon'a kadar ilerlemeyi başaran bir Arap akını daha gerçekleşti. Ancak Emevilerin gücü azalırken Frankların Karolenj hanedanının giderek güçlenmesi Kuzey Fransa'nın Arap istilasına karşı güvenli bir yer hâline gelmesine neden oldu.

El-Gefiki iyi bir komutandı ancak bu yenilgide, yaptığı iki hatanın payı büyük oldu. Hem işgalden önce Frankların güçlerini doğru değerlendirememiş, hem de seferi sırasında Frank ordusunun hareketleri hakkında bilgi edinmek amacıyla gözcü ve keşif birimleri görevlendirmemişti. Aslında Emevi ordusu Charles'ın adamları ile karşılaşmadan önce yaşadıkları ile dezavantajlı hâle gelmişti. Öncelikle, Odo gibi, istedikleri anda yenebilecekleri zayıf bir rakiple uğraşarak vakit kaybetmiş ve muharebe alanını seçme üstünlüğünü yitirmişlerdi. Buna ek olarak, Charles'ın ordusu ile kapışmadan önce hem kayba uğramışlar ama aynı zamanda ganimete de boğulmuşlardı.

Tours / Poitiers Muharebesi, zaman zaman, Avrupa'nın Müslüman bir coğrafya ve Arap İmparatorluğu'nun bir parçası olmamasının tek nedeni olarak değerlendirilir. Bu bir abartı olsa da, Charles'ın Emevi hâkimiyetinin genişlemesini böylesine dramatik bir yenilgiye uğrattığı için kendisine verilen "Martel" (çekiç) lakabını hak ettiğini söylemek doğru olur. Bu muharebe, Müslümanların Avrupa'yı fethinde bir dönüm

Levent Şahverdi Arşivi

noktasını temsil ediyordu. Pireneler üzerindeki Müslüman keşif seferleri devam ederken Charles Martel hayatının geri kalanında hep onlara karşı durdu. Ayrıca Charles Martel, Avrupa şövalyeliğinin babası olarak kabul edilen Charlemagne'i (Şarlman) üreten büyük Karolenj hanedanını kurdu.

İber Yarımadası'ndaki Müslüman varlığı yüzyıllar boyunca devam etti. Güneybatı Avrupa'da üstünlük, Müslüman ve Hristiyan güçler arasında sürekli gidip geldi. Charles Martel'in zaferi, Arapların egemenliğini sona erdirmedi ya da daha fazla bölgeye girmelerini imkânsız hâle getirmedi belki ama kolay Müslüman zaferlerinin sona erdiği ve uzun mücadelenin başladığı milat oldu.

751 TALAS MUHAREBESİ

Askerî tarihçiler farklı zamanlarda veya yerlerde bulunmuş rakipler arasındaki olası çatışmaların sonucunu tartışmaktan büyük zevk alırlar. Örneğin: Eski bir Çin ordusu, İskender'in Makedon ordusuyla savaşmış olsaydı sonuç ne olurdu? Bu konuda bir muharebenin sonucunun farklı olması durumunda dünya tarihinin nasıl gelişeceği ve / veya değişeceği en ilgi çeken soruların başında gelmektedir: Talas Muharebesi, 751 yılında Arap hanedanının Müslüman ordusuna karşı Tang hanedanının Çin ordusu karşı karşıya geldi. Sonuç; sadece muharebede elde edilen askerî bir zafer değil, bunu kat be kat aşan kültürel etkileşimler dizisiydi.

Tang hanedanlığı Çin'e altın çağlarından birini yaşattı. VII. yüzyılın başlarından itibaren sonraki 300 yıl boyunca Tanglar, ülkeyi başkentleri Chang'an'dan (modern Xi'an) yönetti. Chang'an, Avrupa'daki muadillerinden daha büyük ve teknolojik olarak daha gelişmiş bir metropol hâline geldi. 700'lerin başlarında Chang'an, bir milyona yaklaşmış nüfusuyla dünyanın en büyük şehirlerinden biriydi. Chang'an, Tang'ın ulaştığı seviyeyi yansıtan, alışılmadık, kozmopolit bir şehirdi. İpek Yolu'nun son noktasıydı. Geniş pazarlarında Doğu'nun ve Batı'nın mallarının alınıp satıldığı bir ticaret merkeziydi.

Tanglar, girişken bir yayılmacı politika izlediler. Saldırgan tutumlarıyla, Çin'in sınırlarını batıda Orta Asya'ya, güneyde Vietnam'a kadar

Levent Şahverdi Arşivi

genişlettiler. İpek Yolu boyunca, Tarim Basin[2] üzerinde kontrol kurmuşlardı. Önemli çatışmaların yaşandığı bölge, günümüz haritasında; Kazakistan, Kırgızistan ve Özbekistan ile hatta Taşkent'in doğusuyla örtüşmektedir. 740'ların sonlarında, burası Gao Hsien-Chih adında yayılmacı Çinli bir generalin operasyon bölgesi idi. Gao Hsien-Chih, Talas Muharebesi'nde Tang ordusunun komutanıydı.

Abbasi halifeliği de yeni bir güç olarak varlığını hissettirmeye başlamıştı. Tang hanedanlığı gibi Abbasiler de kültürel gelişmeyi deneyimleyen yayılmacı bir imparatorluktu. Abbasiler döneminde, Bağdat şehri Tangların Chang'an kenti gibi büyük bir kültür merkezi hâline geldi. 750 yılında Abbasi orduları doğu yönünde Orta Asya ve Hindistan'a doğru ilerliyordu. Müslüman Arap orduları, Doğu ve Güney Akdeniz'in ilk fetih dalgasından kazandıkları ivme ile güçlü bir şekilde ilerliyorlardı.

Tanglar ve Abbasiler arasındaki çatışma, bir anlamda, kaçınılmazdı; her ikisi de etkilerini ve güçlerini genişletmek isteyen yeni ve güçlü imparatorluklardı. Doğrudan doğruya Talas Muharebesi'ne yol açan olay, aslında bazı küçük orta Asya krallıklarıyla ilgiliydi. Fergana ve Taşkent yöneticileri arasında kan davası vardı. Fergana, yerel Çinli yetkili Gao Hsien-chih'ten yardım istedi. Buna karşılık Taşkent de Abbasileri yardıma çağırdı. Hem Tanglar hem de Abbasiler ordularını göndererek yardım çağrılarına karşılık verdiler.

Abbasi ordusunun generali Ziyad bin Salih, birliklerini standart formasyonda konuşlandırdı: önde okçular, arkalarında mızraklı piyadeler ve arkada ağır süvariler. Buna ek olarak, hafif silahlı avcı erleri ve bir de yedek süvari kuvveti vardı. Gao Hsien-Chih de ordusunu benze bir şekilde düzene oturtmuştu, ancak süvari kuvvetleri daha fazlaydı. Sayıca üstün olduğu hafif süvarileri Abbasileri kanatlardan çevirmek için kullanmaya yönelik bir strateji hazırlamıştı.

İki taraf 751 yılında Talas Nehri yakınlarında birbirlerine girdiler. Çin kaynaklarına göre muharebenin dönüm noktası, Çinlilerin yanında savaşan bir grup Karluk Türkü'nün savaş sırasında taraf değiştirmesiydi. Kanat çevirmesinde başarılı olamayan Çin ordusu, Abbasilerin muharebenin sıklet merkezini "orta merkeze" kaydırmasını engelleyemediler. Üstelik ordunun

2 Tarim Basin (Tarım Havzası), 910.000 km² yüzölçümüne sahip Çin'in uzak batısında, Sincan Uygur Özerk Bölgesi'nde, doğudan batıya 1.000 km boyunca uzanan, büyük bir elips şeklinde, çökelti havzadır.

Levent Şahverdi Arşivi

en hareketli kısmı düşman tarafına geçtiği için Çin ordusu karıştı. Gao Hsien-Chih, dağılan birliklerini bir arada tutmaya, kaçan askerlerini geri getirmeye çalıştı. Ama başarılı olamadı. Tang ordusunun çoğu katledildi, bir kısmı esir alındı. Ordunun pek azı geri dönebildi.

Talas Muharebesi, Tang hanedanlığının batıya doğru genişlemesinin sınırını belirledi. Çin'in Tarim Basin ötesinde nüfuz yaratma çabalarını etkili bir şekilde sonlandırdı. Muharebe sırasında, Orta Asya halkları çeşitli dinlere mensuptu. Ancak birkaç yüzyıl sonra neredeyse tamamen Müslüman oldular. Talas Muharebesi sadece Çin iktidarının batıya doğru yayılmasını durdurduğu için değil, aynı zamanda tüm bölgenin kalıcı dinî yönelimine etki ettiği için de belirleyici kabul edilmektedir. Ayrıca Müslümanların, Çinlilerden elde ettikleri teknik buluşlar, süreç içerisinde İslam Rönesansı'nın da temelini atmıştır. Bu buluşlar daha sonra Haçlı Seferleri ile Avrupa'ya taşınacaktır.

878 EDINGTON MUHAREBESİ

878 baharında, Britanya'nın güneyinde, Büyük Alfred yönetimindeki Wessex krallığı, 865 yılında adaya gelen ve diğer tüm Anglo-Sakson krallıklarını fetheden büyük bir istilacı Viking ordusuna karşı tek başına durdu.

Ocak ayında yapılan sürpriz bir Viking saldırısının ardından Alfred, Somerset'teki Athelney bataklıklarında aylarca saklandı. Bu sırada toprakları için savaşmak üzere yerel bir orduyu (fyrd) çağırdı. Fyrdman kralın ya da feodal lordun çağrısı üzerine bir kılıç ve kalkan ile donatılan, aslında toprak üzerinde çalışan emekçi kesimdi. Çağrıya binlerce kişi cevap verdi. Bir araya gelen Anglo-Saksonlar, Edington'da (Ethandun) mızraklarla donatılmış bir kalkan duvarı oluşturdular. Vikinglerle tam bir gün savaştılar. Sonunda Vikingler Chippenham'a geri çekildi. Zaferin ardından Anglo-Saksonlar, Vikinglerin sığındığı kalenin çevresinde ulaşabilecekleri bütün yiyecekleri; tarım ürünlerini ve hayvanları ele geçirdiler. Sonra da beklemeye başladılar. Açlıktan kırılan Danimarkalılar bir süre sonra barış istediler. Alfred'e, rehine bırakarak krallığını derhâl terk edeceklerine dair yeminler ettiler. Liderleri Guthrum'un da Hristiyan olup vaftiz edileceğine dair söz verdiler.

Levent Şahverdi Arşivi

Böylece Edington Muharebesi'nden iki hafta sonra Viking ordusu teslim oldu ve liderleri Guthrum Hristiyanlığa geçti. Daha sonra Alfred ile Guthrum, Ada'yı iki bölgeye ayıran bir anlaşma yaptılar: Adanın güney ve batı tarafları Wessex tarafından yönetilecekti. Kuzey ve doğu (Danelaw) tarafları ise Viking kontrolü altında kalacaktı.

938 BACH DANG MUHAREBESİ

1.000 yıldan fazla süredir Çin egemenliği altında bulunan Vietnam, 930'larda, bağımsızlık istemiyle çalkalanmaya başladı. Güney Han İmparatoru Liu Yan, Bach Dang Nehri'ne bir filo gönderdi. Amacı, isyancıların kontrolündeki bölgenin kalbine bir ordu indirmekti.

General Ngo Quyen önderliğindeki sayıca az olan Vietnamlılar, gelgit olayından etkilenen nehir yatağına, su seviyesi yükseldiğinde aşağıda kalan, keskinleştirilmiş tahta kazıklar çaktılar. Su alçalmaya başladığında nehre tekneler göndererek Çin filosunu kendilerine saldırması için kışkırttılar. Su seviyesi düştükçe birçok Çin gemisi kazıklara takıldı ya da battı. Vietnamlılar bu taktik başarı ile Çin kuvvetlerinin yarısından fazlasını öldürdü.

Bach Dang Muharebesi sonrasında Güney Han İmparatoru Liu Yan, kalan güçlerini Kuzey Vietnam'dan çekti. Böylece Ngo Quyen'in kendisine karşı olanları ortadan kaldırmasına ve kendisini bağımsız bir Vietnam krallığının hükümdarı ilan etmesine uygun bir ortam sağlanmış oldu.

955 LECHFELD MUHAREBESİ

10-12 Ağustos 955'te yaşanan bir dizi askerî çatışmada Germen kuvvetleri, bir Magyar (Macar) ordusunu imha etti. Bu Germen zaferiyle Magyarların Avrupa'ya yönelik olası istilaları engellendi.

Haziran 955'te, Germen Kralı I. Otto, Magdeburg yakınlarındaki Slav kabilelerine karşı yürüttüğü sefer sırasında büyük bir Magyar gücünün Bavyera'nın Augsburg kentine saldırdığına dair endişe verici haberi aldı. Germen ve Bohemyalılardan oluşan 9.000 kişilik bir güç topladı. Süratle Bavyera'ya yöneldi. Macar ovasından kaçındı, çünkü ordusunu Magyar

Levent Şahverdi Arşivi

atlı-okçularının açık hedefi hâline getirmek istemiyordu. Rauherhorst ormanındaki daha korunaklı yolu tercih etti. Otto'nun yaklaştığını duyan Magyar komutanlar Lel ve Bulcsu, Augsburg kuşatmasını kaldırıp hemen Germenlere doğru harekete geçtiler. 25.000 kişilik Magyar kuvvetinin bir kısmı, Germen artçılarını, ormana girerken pusuya düşürdü. Ardından, imparatorun tedarik malzemelerini yağmalamaya başladılar. Bu sırada Otto, saldırganları dağıtmak için bir müfreze gönderdi.

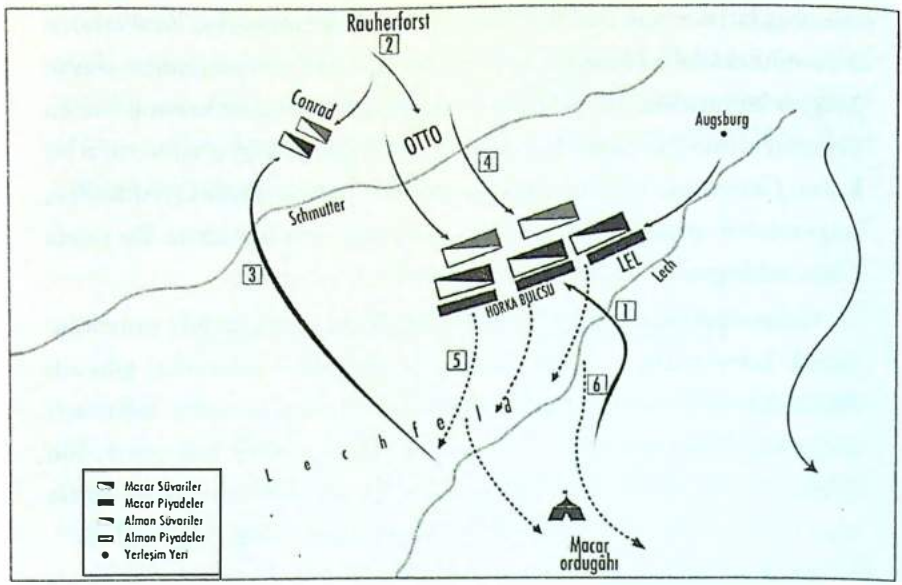
Geleneksel olarak, Frank ordusunun gücü, piyadelerinde yatıyordu. Ancak Lombardlar, Avarlar, Araplar ve Magyarlar (Macarlar) gibi atlı düşmanlarının yarattığı tehdit, Frankları bu duruma uyum sağlamaya zorlamıştı. Lechfeld muharebesi sırasında, Frank süvarileri rakipsizdi. Son derece disiplinliydiler. Zırh olarak kalın kumaşlar giydiler, bu da onlara olası bir hücumun ardından yakın dövüşte hareket özgürlüğü sağladı.

Magyar ordusunun ana kuvvetleri ormanın doğusunda hilal biçiminde konuşlanmışlardı. Merkezlerine yöneltilmiş bir piyade saldırısı bekliyorlardı. Bu gerçekleştiğinde kanatlardaki süvariler düşman kuvvetlerini çevirip ezebileceklerdi. Ancak Otto, piyadelerinin Magyar merkezine hücum ettiği sırada süvari saldırılarını da başlattı. Magyarların sağ kanadı kırıldı, piyadeleri darmadağın oldu. Sol kanattakiler kaçabildi ama birkaç gün sonra yükselmiş Isar Nehri'ni geçmeye çalışırken onlar da pusuya düşürüldü. Ana kuvvetleri katledilen Magyarlar, kendilerini Macaristan'da hapsedilmiş buldular. Artık Kutsal Roma Germen İmparatorluğu için ciddi bir tehdit oluşturmaları mümkün değildi. Ayrıca Otto da onlara karşı başka bir askerî harekât başlatmadı.

Magyar kuvvetlerinin yok edilmesi üzerine Germen ordusu, Otto'yu "vatanın babası" ilan etti. 962'de Roma'ya giden Otto, Papa XII. John tarafından Kutsal Roma İmparatoru olarak taçlandırıldı.

955'ten sonra Magyarlar batıya doğru tüm seferlerine son verdiler. Isar'daki çatışmada yakalanan Macar liderleri Lel ve Bulcsu, diğer birçok Macar'la birlikte asıldı. Magyarların Lechfeld Muharebesi'ndeki yenilgileri, iki gelişmeye neden oldu. Birincisi, Magyarların 90 yılı aşkın süredir devam eden Batı Avrupa'ya yönelik yağma hareketleri sona erdi. İkincisi, bu yenilgi, hayatta kalanları yerleşmeye ikna ederek Macaristan devletinin temelini oluşturdu.

Levent Şahverdi Arşivi

1: Avarlar, Augsburg kuşatmasını kaldırarak Otto'nun kurtarma ordusunu karşılamak üzere düzen alırlar

2: Otto, Macar atlı okçuların ani baskınlarından sakınmak amacıyla Rauherforst ağaçlıkları arasından Augsburg'a yaklaşır

3: Otto'nun damadı Conrad, Almanları çevirip kıstırmaya teşebbüs eden Macar kuvvetini başarıyla püskürtür

4: Otto, esas darbesini ağır süvari taarruzu biçiminde indirir

5: Macarlarahte bir ricat tertip etmek suretiyle Alman kuvvetlerini (dağınık ağır süvarinin Macar atlı okçularına kolayca yem olacağı) Lechfeld'e doğru çekmeye çalışırlar

6: Tuzağa düşmeyen Otto, geri çekilen düşmanın doğudaki taşkın nehir sularına batıp burada bekleyen Alman kuvvetleri tarafından imha edilmesini bekler

1066 HASTINGS MUHAREBESİ

XI. yüzyılda İngiltere'de ünlü kişilere, aynı adı taşıyan diğerlerinden ayırt edilebilmeleri için, lakap verilmesi yaygındı. William, Normandiya Dükü Muhteşem Robert'in oğluydu. Ama evlilik dışı doğduğu için takma adı Piç'ti. William, 1066'da bir işgal gücü ile Manş Denizi'ni geçti. Hastings Muharebesi'ni kazandı ve ardından İngiltere'yi fethetti. Zaferi sadece İngiliz ve dünya tarihinin akışını değiştirmekle kalmadı, aynı zamanda ona gururla taşıyacağı bir lakap kazandırdı: Fatih William.

Levent Şahverdi Arşivi

İngiltere'de 1066 yılı, Günah Çıkartıcı Kral Edward'ın ölümüyle başladı. Edward'ın vefatı bir kriz yarattı. Yerinde hak iddia eden dört kişi vardı ama taht tek kişilikti. Bunlardan biri, Edward'ın eşinin bir akrabası olan Harold Godwinson'dı. Godwinson İngiltere topraklarının çoğunu kontrol eden güçlü bir aileden geliyordu. Rivayete göre Edward ölüm döşeğindeyken, tahta onun geçmesini kabul etmişti. Bir diğer varis olan Danimarka Kralı, daha eski bir İngiltere kralı olan Cnut'ın soyundan geliyordu. Üçüncüsü, Norveç Kralı Harald Hadrada'ydı ve gücünü daha fazla bölgeye yaymaya hevesliydi. Dördüncü aday ise Normandiyalı Piç William'dı.

Genel kanıya göre Kral Edward, 1052 yılında kendisini ziyaret ettiğinde William'a İngiltere tahtını vaat etmişti. Hatta bazı kaynaklarda 1063'te Normandiya'yı ziyaret eden Harold'ın da William'ı İngiliz tahtının varisi olarak tanıyacağına ve destekleyeceğine dair yemin ettiği iddia edilmektedir. Durum ne olursa olsun sonuçta Harold, İngiltere tahtını ele geçirdi. Ancak Harald Hadrada ve Piç William bu oldubittiye itiraz etmeye kararlıydılar.

Vikingler Safdışı Ediliyor

Harold, Anglo-Sakson kökenliydi ve tahtın bu soyda kalmasına gönül vermiş destekçilerini çağırdı. Bunlar Harold Godwinson'ın ordusunun profesyonel çekirdeğini oluşturdular. Ayrıca yayınladığı genel çağrı ile fyrdman denilen bir milis güç oluşturdu.

Yaz sonunda Harold, kuvvetlerini, William'ın karaya çıkmasını beklediği Güney İngiltere'de kıyıya yakın bir yerde topladı. Bu sırada Normandiyalı William da ordusunu oluşturmaya ve gemiler inşa etmeye başlamıştı. Ancak hava koşulları nedeniyle gecikme yaşadı. William bu talihsizliğin işine yarayacağını o sırada bilmiyordu. Eylül ayı başlarında, Harold'ın adamlarının erzakları azaldı. Milislerin zorunlu görev süreleri sona eriyordu. Godwinson, ordusunu dağıtmaya başlaması gerektiğini biliyordu. Tam bu anda sahneye Harald Hadrada çıktı. Yaklaşık 500 gemilik bir kuvvetle İngiltere'nin kuzeyine ayak bastı. İç bölgelere ilerledi. York'u ele geçirdi. Harald Hadrada için her şey çok güzel giderken Harold harekete geçti. Hızla birliklerini toplayarak sadece beş günde 300 kilometre yol alıp Stamford Köprüsü'nde İskandinav ordusunun ana kuvvetini karşıladı. Burada zorlu bir muharebe yaşandı. Hadrada, soluk borusunu delen bir okla vuruldu. Ancak İskandinavlar, kralları öldürüldükten sonra

Levent Şahverdi Arşivi

bile, gemilerinden gelen takviyelerle savaşmaya devam ettiler. Sonunda Harold'un güçleri galip geldi. Çatışmanın ardından muharebe alanı kan revan içindeydi, her iki taraf da ağır kayıplar vermişti. Stamford Köprüsü Muharebesi, dünya tarihindeki en önemli mücadelelerden biridir. Bu muharebe, İngiltere'de giderek artan Viking etkisini kesin olarak sona erdirdi. Böylece Ada'nın dikkatini Avrupa anakarasından çok İskandinavya'ya yönlendiren tehdit de ortadan kalkmış oldu.

Anglo-Saksonlara Karşı Normanlar

Birkaç gün sonra, Harold'ın yokluğundan yararlanan William, Manş Denizi'ni aşarak ordusuyla İngiltere'ye ayakbastı. Kuvvetlerini Hastings yakınlarında, Londra'ya giden bir yolda konuşlandırdı. Bu iyi bir fikirdi, çünkü bu konumda ordusu denizden ikmal alabilirdi. Haberi alan Harold güneye doğru yola çıktı. Beş günde Londra'ya ulaştı. Daha fazla asker toplamak için birkaç gün durakladı. 13 Ekim'de Harold, William'ın birkaç kilometre yakınında kamp kurdu. Her iki ordu da ertesi gün savaşmak için hazırlandı.

Harold'ın Anglo-Sakson ordusu ile William'ın Norman ordusunun silah, taktik ve teçhizat bakımından birçok ortak özellikleri vardı. Her iki taraftaki daha varlıklı savaşçılar, ata binmeye izin veren, alt kenardan yukarı uzanan yırtmaçlı ve zincirli uzun zırhlar, posta gömlekleri veya pul zırhlar giyiyorlardı. Bu teçhizat, genellikle başın üzerinden geçen bir zırh saçağıyla güçlendirilmişti. Her iki taraf da üstü yuvarlak ama aşağıya doğru sivrilen, metal bir başlığa ve kenarlığa sahip ahşap kalkanlar taşıyordu. Bu tasarım özellikle süvari kullanımı için kullanışlıydı. Her iki taraf da, saldırıları kesmek için tasarlanmış düz, uzun, iki yanı da keskin kılıçlar kullanıyorlardı. Mızrak ve kargı çeşitleri de popüler silahlardı. Bayeux Gobleni'nde, her iki taraftaki savaşçıların da konik miğferler taktığı görülmektedir. Miğfer, ön tarafında, aşağıya doğru uzanan bir burun çubuğu ile güçlendirilmişti. Ancak bu tür miğferler daha çok Normanlarla ilişkilendirilmektedir. Anglo-Sakson savaşçılar arasında çokça tercih edilen bir silah da baltaydı. İki çeşidi vardı. Biri küçüktü, fırlatılmak için tasarlanmıştı. Diğeri ise iki elle kullanılan, alt kenarı üstten daha uzun, asimetrik başlı, daha büyük ve daha ağır bir baltaydı.

William'ın Norman ordusunda yaklaşık 2.000 süvari, 4.000 piyade ve 1.500 okçu ile tatar yaylı askerler bulunmaktaydı. Harold'un ordusu

Levent Şahverdi Arşivi

William'ınkinden biraz daha büyüktü; üçte biri yarı profesyonel savaşçılardan ve üçte ikisi ise milis kuvvetlerden oluşmaktaydı.

14 Ekim 1066'da William, adamları ile birlikte, Harold'ın ordusunu bulacağını bildiği iç bölgelere doğru harekete geçti. Kısa süre sonra düşmanını gördü. Adamlarını savaşa hazır hâle getirdi. Muharebe alanının topografyası Anglo-Saksonlar lehineydi: tepenin zirvesi, oluk şeklindeki kenarlarla korunuyordu, bu da İngiliz hattının kuşatılmasını engelliyordu. Harold, en öne yerleştirdiği ağır zırhlı adamlarının arkasında daha hafif savaşçılar ve milisler tarafından desteklenen sağlam bir kalkan duvarı oluşturdu. 10 adam derinliğindeki bu oluşum, sırt boyunca uzanıyordu. Harold merkezde, falanksın hemen arkasında bir pozisyon aldı.

William da kuvvetlerini; önde ince bir okçu ve tatar yayı perdesi, ardından bir piyade bloğu ve arkada süvari kuvveti olarak düzenledi. William da aynı Harold gibi, merkezde ve ana hatların hemen arkasında bulunuyordu. Normanlar, İngiliz kalkan duvarının yaklaşık 200 metre yakınında alçak bir yere konuşlandı.

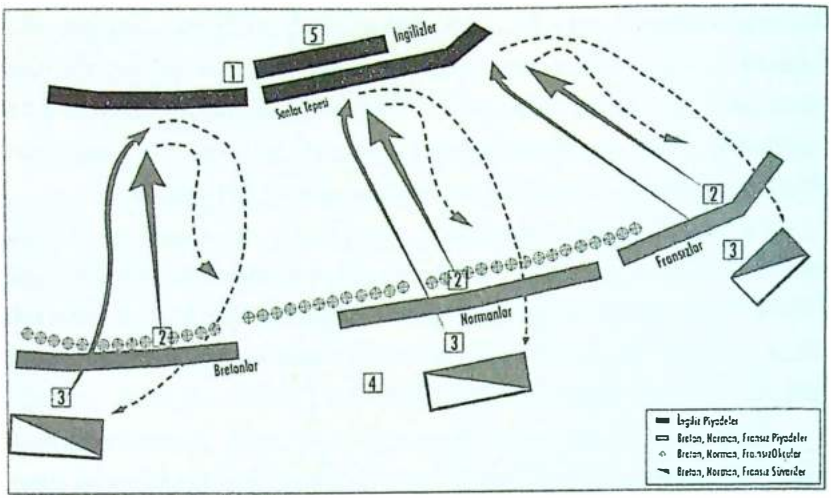
William, tatar yaylı askerlerine saldırı emri verdi. Ancak Normanlar dezavantajlı bir şekilde yokuş yukarı ok atıyorlardı. Harold'ın ön sırası, ok barajı bitene kadar sadece kalkanlarını kaldırdı. William daha sonra genel bir ilerleme emri verdi. Norman hattı İngiliz kalkan duvarına saldırınca şiddetli yakın dövüşler yaşandı. İngilizlerin kılıç ve balta darbeleri arasında Normanlar, düşman kalkan hattında bir boşluk bulmaya ya da hattı kırmaya çalıştılar. Norman süvarilerine, piyadeyi destekleme emri verildi. Ancak fazla ivme kazanamadılar. Amaçları, piyadelerin düşman oluşumunda açtığı deliklerden faydalanmaktı.

Bu yeni güç gösterisine ve her türlü delme girişimine rağmen İngiliz kalkan duvarı tutunmayı başardı. Norman sol kanadı yokuştan aşağı çekilmeye başladı. Düşmanın bozguna uğradığına inanan İngiliz milislerinden bazıları peşlerinden koşmaya başladı. Bu tehlikeli bir girişimdi; çünkü merkezi, potansiyel bir yan saldırıyla karşı karşıya bırakıyordu. Böylece merkezdeki Normanlar da tepeden aşağı inmeye başladılar. Daha da kötüsü, o anda, William'ın öldürüldüğüne dair bir dedikodu muharebe meydanında yayıldı.

Bu, muharebenin kırılma noktasıydı. William'ın ordusu tam bir paniğin, çözülmenin ve muharebe alanını terk etmenin eşiğindeydi. William hızlı ve kararlı bir şekilde tepki gösterdi; miğferini çıkararak yüzünün açıkça

Levent Şahverdi Arşivi

görünmesini sağladı. Adamları onun hâlâ hayatta olduğunu anlayarak kendilerine geldiler. William'ın üvey kardeşi de kaçan birlikleri toplamak ve çökmekte olan Norman sol kanadına takviye sağlamak için ileri atıldı. William, bir grup şövalyesini yanına alarak ilerleyen İngiliz kalabalığının arasına girdi. Bu karşı saldırı etkili oldu; İngiliz birliklerinin diğerleri ile teması kesildi ve hepsi katledildi.

1: Harold, kuvvetlerini tecrübeli ve muktedir yayalar ortada, hafif piyade kenarlarda kalacak şekilde Senlac Tepesi'nde bir kalkan duvarının gerisine yerleştirir

2: William, okçularının açtığı yaylımları takiben ileri atılan piyadeleriyle ilk hücumu başlatır, taarruz püskürtülür.

3: William, süvari birliklerine tepe yükseklerine saldırma emri verir. Süvari hücumu pek başarılı olmaz; özellikle Bretonlar kesin bir yenilgi alırlar

4: William bozulan kıtaları yeni baştan düzenler. Sahte süvari hücumları ve ricatler Harold savaşçılarının saflarını bozup aşağı inmesine sebep olur. Göğüs göğse bir boğuşma başlar.

5: Harold'un karman çorman hâle gelen hatları, William kuvvetlerinin tertip ettiği son hücumla paramparça olur. Harold katledilir; başsız kalan Anglo-Saksonlar tarumar olur

Ardından William, birliklerine tepeye geri dönme emri verdi. Yakın mesafeli çatışmalar yeniden başladı. Norman süvarileri de geri döndüler; İngilizleri sırttaki örgütlü oluşumlarından çıkarmak umuduyla, "hücum ve sahte geri çekilme" hareketlerine dayanan yeni bir strateji benimsemişlerdi. İngilizlerin safları zayıflamaya başladı. Daha deneyimli ve daha iyi silahlı askerlerin çoğu ya öldürüldü ya da yaralandı. Onların ön sıradaki yerleri, daha az donanımlı milisler tarafından dolduruldu. William tepeye

Levent Şahverdi Arşivi

yönelik bir genel hücum emri daha verdi. Norman okçuları korkunç bir baraj ateşi başlattılar. Bu saldırının İngiliz birlikleri üzerinde ölümcül bir etkisi oldu. Bir ok Harold'ın yüzüne ya da gözüne saplandı. Bu yaranın hemen ölümüne neden olup olmadığı konusunda bugün hâlâ fikir birliği sağlanamamış olsa da tartışma götürmeyen bir gerçek vardır: Harold'ın vurulup yere düşmesi, İngilizler için sonun başlangıcıydı.

William'ın adamları, tükenmiş İngiliz hattının kenarlarına doğru ilerleyerek düşmanlarını üç tarafta savaşmak zorunda bıraktılar. Harold'ın iki erkek kardeşi öldürüldü ve kendisi de acımasızca bıçaklandı. Üçünün ölümü ile birlikte İngiliz hattı sonunda paramparça oldu. Normanlar tepeye tırmandılar ve artakalanları katlettiler.

***

1066 yılının Noel Günü, William, Westminster Katedrali'nde taç giyerek resmen İngiltere Kralı oldu. İlginç olan, Harold'ın Stamford Köprüsü'ndeki zaferinin hem Viking tehdidini ortadan kaldırarak hem de William'a karşı çıkabileceklerin saflarını zayıflatarak yeni kralın konumunu sağlamlaştırmasıdır.

William'ın İngiltere'yi fethi, Anglo-Sakson ve Norman kültürlerinin harmanlanmasını sağladı. Ülke, İskandinavya'nın çekim alanından çıkarak Avrupa anakarasına yakınlaşmaya başladı. Özellikle İngiltere ile Fransa arasındaki bağlar güçlendi. Bu durum, İngiltere'nin kıtasal meselelere karışmasına olanak tanıdı.

Hastings Muharebesi, İngiltere'nin dünya meselelerindeki etkinliğinin ve yönlendiriciliğinin başlangıcı olarak XIX. yüzyıldaki Büyük Britanya İmparatorluğu'nun temelini attı.

1071 MALAZGİRT MUHAREBESİ

26 Ağustos 1071 günü yaşanan Malazgirt Muharebesi'nde, İmparator Romanos IV. Diogenes komutasındaki Bizanslılar, Alp Arslan önderliğindeki Selçuklu Türklerine yenildi. Bu zaferi Anadolu'nun büyük bir kısmının Selçuklular tarafından fethedilmesi izledi. Bizanslılar, VII. yüzyılda Suriye'yi kaybettiklerinden bu yana Anadolu'yu Müslüman akınlarından korumak zorunda kalmışlardı. Malazgirt'teki yenilgi, Bizans askerî gücü için sonun

Levent Şahverdi Arşivi

başlangıcı oldu. Aynı zamanda, bir zamanlar Bizans'ın kalbinin attığı yerlerin aşamalı olarak kaybedilmesinin de başlangıcını işaret etmekteydi.

1060'larda Bizans İmparatorluğu bir dizi zayıf imparator tarafından yönetiliyordu. Doğu sınırında Ermenistan ve Anadolu'ya hareket eden Selçuklu Türklerinin akınlarıyla boğuşuyordu. 1068'den beri hüküm süren Bizans İmparatoru Romanos IV. Diogenes, bölgedeki inisiyatifi geri almaya çalıştı ve Büyük Selçuklu Sultanı Alp Arslan karşısında bazı başarılar elde etti. Alp Arslan, kardeşi Süleyman'la yaşadığı çatışmanın ardından 1064'te Büyük Selçuklu tahtına oturmuştu. Göçebe Oğuz Türklerinin de yardımıyla Ermenilerden başkentleri Ani'yi almayı başardı. Bu ilerleme, Selçukluları, Anadolu'ya yönelik fetihlerinden tedirgin olan Bizanslılarla çatışmaya soktu.

Romanos IV. Diogenes, 1069'da Alp Arslan ile barış yapmak zorunda kaldı. 1071 Şubatı'nda, aralarındaki anlaşmayı yenilemek için bir elçi gönderdi. Aslında bu bir hileydi. Saldırı niyetiyle, yarısı profesyonel Bizans askerlerinden, geri kalanının da bir kısmı paralı diğer bir kısmı toplama askerlerden oluşan 20.000 kişilik bir kuvveti bir araya getirmişti. Bu askerî güçle doğuya yöneldi. Anadolu'da yaşanan zorlu bir yürüyüşün ardından, ordusunun bir kısmını Ahlat Kalesi'ni ele geçirmekle görevlendirdi. Kendisi ise ordunun geri kalanıyla birlikte Malazgirt'e geldi. Alp Arslan'ın gözcüleri ve keşif birlikleri Bizanslıları takip ediyordu. Selçuklu ordusu pusudaydı.

Romanos IV. Diogenes, güçlerini Ahlat'ı kuşatan grupla yeniden birleştirmek amacıyla Malazgirt'ten ayrıldı. Ancak onlarla temas sağlayamadı. Başka bir ordu kurmanınsa hem zor hem de pahalı olacağını düşündüğünden yoluna devam etti. Fakat Selçukluların konumunu değerlendirmek için keşif görevlileri göndermeyi ihmal etmesi büyük hata oldu. 25 Ağustos günü Romanos, Alp Arslan'ın barış teklifini reddetti. Türk akınlarını ve yerleşimlerini kesin bir askerî zaferle sona erdirmek istiyordu.

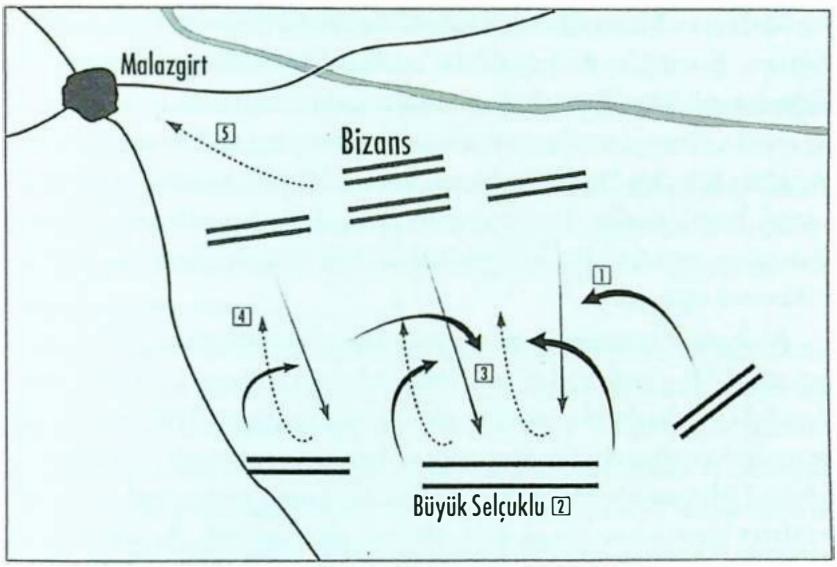
Malazgirt Ovası'nda Karşılaşma

26 Ağustos'ta Bizans ordusu uygun bir muharebe düzenine geçti. Bryennios sol kanadı, Theodore Alyates sağ kanadı ve İmparator Romanos IV. Diogenes de merkezi yönetiyordu. Andronikos Doukas yedek güçlerin başında artçı konumundaydı. Aslında Doukas'ın bu göreve getirilmesi, sadakatinin şüpheli olduğu göz önünde bulundurulunca imparator tarafından yapılan büyük bir hataydı. Bedeli de ağır olacaktı.

Levent Şahverdi Arşivi

Bizans ordusu, formasyon hâlinde Türklere doğru yürümeye başladı. Selçuklular, hilal şeklinde konuşlanmışlardı. Selçuklu okçuları, yaklaşan Bizanslılara ok salvoları göndermeye başladı. Selçuklu kanatları Bizans birliklerini kuşatmak için ileri hareket ederken hilalin merkezi sürekli geriye çekiliyordu. IV. Diogenes'in adamları her yaklaştığında, çevik Türk süvarileri menzil dışına çıkıyor, Selçuklu okçuları da Bizanslılara ağır kayıplar verdiriyordu. Bizans ordusunda paralı asker olarak görev yapan Peçenek, Uz, Kıpçak ve Hazar Türkleri, taraf değiştirince aslında muharebenin sonucu belli oldu.

Aslında Romanos da cesurca savaştı. Saflarındaki kayıplar nedeniyle konumu zayıflamış olmasaydı belki de kazanabilirdi. Yedek kuvvetlerin başındaki Andronikos Doukas, zaferin imkânsız olduğunu anlayınca adamlarıyla birlikte kaçtı. Nihayet, öğleden sonra Romanos bir geri çekilme çağrısı yaptı. Ama nafileydi; Romanos IV. Diogenes kuşatıldı ve esir edildi. Malazgirt Muharebesi, Selçukluların zaferi ile sonuçlandı.

1: Ana Bizans kuvvetleri ilerlerken Türk atlı okçuları saldırır

2: Kanatlar ilerlerken ortadaki Türk birlikleri geri çekilir

3: İlerleyen Bizans ana ordusu neredeyse kuşatılır ve sürekli ok ateşine maruz kalır

4: Günün sonuna doğru Bizanslılar geri çekilmeye çalıştı; ancak sağ kanat panikledi ve Selçukluların hezimete uğrattığı savaşı terk etti

5: Bizans yedek ordusuna komuta eden Doukas, ana güçlerin geri çekilme girişimini gizleyemeyerek savaş alanını terk etti. Romanos yaralandı ve yakalandı, savaş kaybedildi.

Levent Şahverdi Arşivi

Romanos IV. Diogenes, bir hafta sonra Selçuklu Sultanı Alp Arslan tarafından serbest bırakıldı. Ancak yenilgi yüzünden otoritesi kırılmıştı. Konstantinopolis'te bir iç savaş çıktı. İmparator öldürüldü. Sultan Alp Arslan ise kazandığı zaferden sonra Malazgirt, Edessa (Urfa) ve Hierapolis'i (Ceyhan yakınlarında bir kent) ele geçirdi. Daha sonra, batı sınırını güvene kavuşturduğunu düşünüp ülkesinin doğu sınırına doğru sefere çıktı, ancak bu sefer sırasında suikasta uğradı.

Muharebenin Uzun Vadeli Sonuçları

Alp Arslan'ın 1073'te öldürülmesinin ardından yerine geçen Melik Şah Anadolu'da ilerlemeye devam etti. Malazgirt Muharebesi sonrasında aldıkları yenilgiler ve iç çatışmalar sebebiyle Bizans otoritesinin parçalanması, Selçuklulara Anadolu'nun büyük bir bölümünü fethedebilme olanağı tanıdı. Ve Bizanslılar kaybettiklerini bir daha asla uzun süreli olarak geri alamadılar.

Malazgirt, Bizans için uzun vadeli bir stratejik felaketti. Muharebenin sonucu, Bizanslılar ile Selçuklular arasındaki güç dengesini doğrudan değiştirmedi fakat Bizans İmparatorluğu içinde uzun soluklu bir iç savaşı ve entrika sürecini tetikleyerek Selçukluların avantaj sağlamasına yol açtı. Anadolu Selçuklu Devleti'ni kuran Türkler, 1077'de kendilerine başkent olarak İznik'i seçtiler. Bizans sınırına bu kadar yakın bir yerde başkent kurmaları, yeni fırsatları kollayarak şehri askerî bir üs olarak da kullanacaklarının ispatıydı.

Malazgirt Muharebesi aynı zamanda Haçlı Seferleri'nin de başlamasına yol açtı. 1096 yılında başlatılan I. Haçlı Seferi aslen Bizans imparatorunun Anadolu'nun kaybından sonraki askerî yardım çağrısına Batılı bir cevaptı ama diğer taraftan da Batı dünyasının Malazgirt sonrasında Bizans'ı artık Doğu Hristiyanlığının ve Orta Doğu'daki kutsal yerlere giden Hristiyanların koruyucusu olarak görmediğinin göstergesiydi. Bu saptamanın ne kadar doğru olduğu, 1176 yılından yaşanacak olan Miryokefalon Muharebesi ile de ispatlanacaktı.

Levent Şahverdi Arşivi

1099 KUDÜS KUŞATMASI

1095 yılında, Bizans İmparatoru I. Aleksios Komnenos, Papa II. Urban'a bir çağrı gönderdi. Aleksios, Doğu'daki Müslüman ilerlemelerini durdurup geri püskürtmek için yardım istiyordu. II. Urban'ın, Clermont'ta topladığı bir konsilde verdiği cevap dünya tarihini değiştirdi: Hristiyan şövalyelerin, "Kudüs'ü Müslümanların kontrolünden kurtarmak" için silahlanmaları gerekiyordu. Eline haçı alan binlerce kişi, Birinci Haçlı Seferi ordusunu oluşturdu. Yaklaşık 200 sene sürecek bir macera başlıyordu.

Papa II. Urban'ın, çağrısı üzerine kutsal Kudüs şehrini "Müslüman işgalinden kurtarmak" için hazırlıklarını tamamlayan bir Haçlı ordusu 1096 yılında yola çıktı. Ancak hedefine doğru ilerlerken büyük zorluklar yaşadı. Haçlılar, Anadolu'ya girdikten sonra Anadolu Selçuklu Türkleri tarafından verilen gerilla harbine karşı mücadele ettiler. Antakya'yı ele geçirmeye çalışırken başlattıkları kuşatmanın sekiz ay sürmesi Haçlı ordusunu kırılma noktasına getirdi.

Haçlıların Anadolu'da ilerlemesi aslında ilginç bir süreçti. Anadolu Selçuklu Devleti, İznik'in düşmesinin ardından merkezini Konya'ya taşıdı. Haçlılar, Bizans ile yaptıkları antlaşmada, Anadolu'da ele geçirdikleri yerleri Bizans'a vermeyi kabul etmişlerdi ama bunu yapmadılar. Aldıkları yerler kendilerinde kaldı. Bizanslıları hoşnutsuzluğunu dile getirse de değişen bir şey olmadı.

7 Haziran 1099'da 12.000 Haçlı askeri Kudüs'e ulaştı. Ancak şehrin 15 metrelik duvarlarını aşmak için yeterli donanıma sahip değildiler. Üstelik suları da tükenmek üzereydi. Ayrıca Mısır'dan bir Fatımi ordusunun Kudüs'ü takviye etmek için gelmesinden korkuyorlardı. Bu nedenle ellerini çabuk tutmaları gerektiğini düşünen Haçlılar, 13 Haziran'da hızlı bir saldırı gerçekleştirdiler ama başarısız oldular. Bunun üzerine şehri kuşatma altına almak için konuşlandılar. Toulouselu Raymond'un Provence birlikleri, güneydeki Zion Kapısı'na doğru bakan yere yerleşti. Bouillonlu Godfrey'nin Kuzey Fransa birlikleri ise şehrin kuzey surlarına karşı pozisyon aldı. Surları aşabilmek için kuşatma kulelerine ihtiyaç duyuyorlardı ama ellerinde bunun için kullanabilecekleri bir malzeme yoktu. Bu arada Cenova'dan gelen altı gemi Yafa Limanı'na ulaştı. İki büyük kuşatma kulesi inşa etmek için bu gemilerin ahşaplarını kullandılar. 13 Temmuz gecesi Haçlılar kuleleri yavaşça yerlerine oturttular.

Levent Şahverdi Arşivi

Zion Kapısı'nda şehri savunanların gösterdiği yoğun çaba, güney kuşatma kulesinin duvarlara yaklaşmasını engelledi. İki gün sonra kuzeydeki kuşatma kulesi Şam Kapısı'na ulaştı. Çok sayıda Haçlı askeri surlara döküldü. Kısa bir direnişin ardından savunmadakiler duvarları terk ettiler. Müslümanların Tapınak Tepesi'nde yapmaya çalıştıkları son savunma da kısa zamanda ortadan kaldırıldı. Haçlılar, vahşet sahnelerinin yaşandığı bir harekâtla Kudüs'ü ele geçirdiler ve şehrin Müslüman ve Yahudi nüfusuna yönelik unutulmaz bir kıyım gerçekleştirdiler. Kudüs, 90 yıl boyunca Filistin'deki Haçlı krallıklarının kalbi olarak kaldı.

Kudüs'ün düştüğü haberi Hristiyan dünyasında coşku ile karşılanırken Müslüman dünyasında bomba etkisi yarattı. İki taraf arasında başlayan mücadele XIII. yüzyılın ortalarına kadar devam ederken askerî amaçlı 7 Haçlı Seferi'nin daha yapılmasına neden oldu. En sonunda Kudüs Müslümanların elinde kaldı. Haçlılar, kutsal kenti ellerinde tutamamışlardı ama Müslümanlardan öğrendikleri kâğıt, matbaa, pusula ve barut gibi buluşları Avrupa'ya getirerek bir süre sonra dünya genelinde Batı uygarlığının yükselişe geçmesine neden oldular.

1176 LEGNANO MUHAREBESİ

XII. yüzyılın sonlarında, Kuzey İtalya birbirleri ile savaşmakta olan "Guelfolar" ile "Ghibellinolar" arasında bölünmüştü. Guelfolar Papalığın destekçileriyken Ghibellinolar Kutsal Roma İmparatoru'nun taraftarıydılar. 1167'de Lombardiya'nın büyük şehirleri Papalık onayıyla bir birlik kurdular. Amaçları, kendileriyle savaşmak için defalarca sefer düzenleyen İmparator Frederick Barbarossa'ya karşı kendilerini savunmaktı.

Mayıs 1176'daki başarısız barış görüşmelerinden sonra Frederick, 3.000 kişilik ordusunu Milano civarına gönderdi. Bu ordu, Como Gölü'nde Alplerin kuzeyinden gelecek takviye kuvvetleriyle buluşacaktı. Lombard Birliği, şehrin kuzeyindeki Legnano'da Barbarossa'yı durdurmak için 3.500 kişilik bir güç oluşturdu. Lig kuvvetleri, Carroccia'nın etrafında konuşlandılar. Yakındaki düşmanın varlığı her iki tarafça bilinmesine rağmen, herhangi bir strateji planlamak için zamanları bile olmadan aniden birbirlerine girdiler. Ortaya çıkan şiddetli muharebe başa baş giderken Lombard Birliği süvarileri yeniden toplanıp saldırınca imparatorluk ordusu dağıldı.

Levent Şahverdi Arşivi

Askerî bakış açısından Legnano Muharebesi, dönemindeki muharebelerin birçoğundan çok daha fazla sayıda askerin katılımıyla gerçekleştiği için önemli bir muharebeydi. Muharebenin en önemli aşamalarından biri ise süvarilerin geçici olarak geri çekilmesinden sonra Carroccio çevresindeki piyadelerin güçlü direnişiydi. Lombard Birliği'nin piyadeleri, şehirlerin özerkliğinin amblemi altında çoğu ağır süvarilerden oluşan ve askerî açıdan kendilerinden üstün bir orduya karşı direndiler. Bu açıdan bakıldığında Legnano, Orta Çağ piyadesinin süvarilere karşı taktiksel potansiyelini gösterebildiği ilk muharebelerden biridir. Lombard Birliği'ne zaferi getiren diğer bir unsur ise piyadelerinin kazandırdığı zaman sırasında toparlanıp İmparatorluk güçlerine saldırı gerçekleştiren Lombard Birliği'nin hafif süvarileridir.

Legnano Muharebesi, İmparator Frederick Barbarossa'nın İtalya'ya yönelik beşinci seferini sonuçlandırdı. Bu aslında son seferiydi. Bu yenilgi nedeniyle Lombardiya'daki İmparatorluk davası zarar gördüğünden Barbarossa, İtalyan sorununu diplomatik yollarla çözmeye yöneldi. Bu yaklaşım, 1183'te Konstanz Barışı'nı getirdi. İmparator, Konstanz Barışı ile Lombard Birliği'ni tanıdı ve şehirlere kendi kendilerini yönetme hakkını vermeyi kabul etmek zorunda kaldı. Şehirlere idari, siyasi ve adli tavizler vermesi, Barbarossa'nın Kuzey İtalya'ya hükmetme girişimini resmen sona erdirdi.

1176 MİRYOKEFALON MUHAREBESİ

XII. yüzyıldaki Bizans askerî gücü, VII. yüzyıldan itibaren imparatorluğu savunandan ve X. yüzyılın sonları ile XI. yüzyılın başlarında büyük zaferler kazanmış olandan çok farklıydı. Bununla birlikte Konstantinopolis yöneticilerine göre Bizans İmparatorluğu ile Macar Krallığı arasında 1167 yılında yaşanan Sirmium Muharebesi, Doğu Roma ordusunun iyi yönetilip disiplin altına alındığında hâlâ çarpıcı zaferler kazanabildiğini ve imparatorluk dış politikasının önemli bir aracı olduğunu ispatlıyordu. Ancak yaklaşık on sene sonraki Miryokefalon Muharebesi, bu duruma pek de uymuyordu.

1170'lerde Bizans İmparatoru Manuel I. Komnenos, Anadolu Selçuklu Sultanlığı ile gerçek bir denge kurmayı başardı. Manuel 100 sene önceki Malazgirt Muharebesi sonrasında kaybedilen Orta Anadolu platosunu geri kazanma niyetiyle, sınır bölgelerinde kademeli olarak ilerlemeye başlamıştı.

Levent Şahverdi Arşivi

İmparatorluk güçleri güneydeki Kilikya'yı yeniden işgal etmeyi başardı. I. Haçlı Seferi ile kurulan Antakya Prensliği, Bizans egemenliğini tanıdı. Aslında Bizans İmparatoru'nun karşı karşıya olduğu temel sorun, Germen savaş lordları ve krallarıydı. Germenler diplomatik yollarla ya da başka türlü faaliyetlerle Manuel'in batı politikalarını sürekli tehdit ediyorlardı. Doğu Roma Devleti'ni Orta Akdeniz'deki güçlerine karşı bir "meydan okuma" olarak gördükleri için de Selçuklu Sultanı II. Kılıç Arslan'ı Bizans'a karşı destekleyecek kadar ileri gidiyorlardı. Bu nedenle Manuel, Balkan topraklarını ihmal ediyormuş gibi görünmekten kaçınmak ve aynı zamanda Selçuklulara karşı etkili bir meydan okumaya yetecek kadar insan gücünü toplamak için kaynaklarını dikkatli bir şekilde kullanmak zorundaydı.

Manuel'in Doğu Stratejisi

Manuel I. Komnenos'un doğu politikasının önemli bir ayağı Suriye ve Filistin'deki Haçlı devletleriyle iyi ilişkiler sürdürmeye dayanıyordu. Diğer ayağı ise Selçukluların güneyindeki Halep emirleriyle iyi ilişkiler içinde olarak Konya karşısında değerli bir karşı ağırlık oluşturmaktı. Halep hükümdarı Nureddin Zengi 1174'te öldüğünde, bölgedeki güç dengesi Bizans'ın aleyhine döner gibi oldu. Nureddin Zengi'nin halefi Selahaddin Eyyubi, daha çok Mısır ve güneydeki meselelerle ilgileniyordu.

Sonuç olarak Manuel Komnenos, Selçuklu gücünü ortadan kaldırmaya yönelik bir stratejinin kısa vadede iyi sonuç vereceğini düşündü. Selçuklu başkenti İkonion'u (Konya) hedef alan büyük bir sefer için hazırlıklara başladı. Selçuklu gücüne doğrudan meydan okuyan bir dizi kaleyi elden geçirip güçlendirdikten sonra, II. Kılıç Aslan'la yüzleşmek için 1176 yazında ordusuyla yola çıktı. Yapılacak muharebenin nihai sonuç vereceğini umuyordu.

Manuel, İngiltere Kralı II. Henry'ye bizzat yazdığı bir mektupta, ordusunun sadece kuşatma ve tedarik arabalarının 15 km uzunluğunda olduğunu belirtmiştir.

II. Kılıç Arslan, bu beklenmedik durum karşısında zaman kazanmak için Manuel'e görüşme teklifinde bulundu. Ancak imparator, kuvvetlerinin üstünlüğüne güvendiğinden, II. Kılıç Arslan'ın teklifini reddederek yürüyüşünü sürdürdü. Selçuklu Sultanı'nın tek bir seçeneği vardı: topraklarını elinden geldiğince savunmak. İmparatorluk ordusunun izleyebileceği

Levent Şahverdi Arşivi

yolları doğru değerlendiren II. Kılıç Arslan, tek şansının Bizans ordusunu pusuya düşürmek ve eylemlerini geciktirmek olduğuna karar verdi.

II. Kılıç Arslan Pusu Kuruyor

Harekât için en uygun yer, dağları geçip Orta Anadolu platosuna giden geçitlerden biriydi. Manuel'in ordusu, Konya'yı kuşatmak istiyorsa, Tzybritze geçidinden geçmek zorunda kalacaktı. Geçit yaklaşık 25 km uzunluğunda dolambaçlı bir rotaya sahipti. Yer yer ağaçlıktı ve pusu kurmak isteyen bir kuvvete korunma imkânı sağlıyordu. Kuzeye giden yoldan 4 km uzakta, terk edilmiş bir kalenin, *Miryokefalon*'un kalıntıları duruyordu. Tüm geçit boyunca uzanan engebeli zemin herhangi bir askerî gücün formasyonunu korumasını zorlaştıracak yapıdaydı. Geçidin bazı yerleri sadece tek askerin sığabileceği kadar darlaşıyordu.

Selçuklu kuvvetlerinin büyüklüğü bilinmemektedir. Bizans ordusunun sayısını değerlendirmek de aynı şekilde zor olsa da Manuel'in ordusunda Frank, Germen, Britanyalı, Macar, Sırp, Gürcü, Kuman (Kıpçak) ve Peçeneklerin de yer aldığı 25.000 asker olduğu tahmin edilmektedir.

Bizans ordusu, standart uygulamayı takiben birkaç bölüme ayrıldı. Her bir bölüm dengeli bir süvari, okçu ve piyade kuvvetinden oluşuyordu ama sadece öncü birimi ağırlıklı olarak piyadeydi. Manuel'in ordusu, baştan sona doğru şu şekilde ilerlemekteydi; öncüler, ana kuvvet, Kudüslü Baldwin'in komutasındaki sağ kanat, tedarik arabaları, kuşatma araçları, sol kanat, imparatorun kendi askerleri ve en son sırada güvenilir kıdemli komutan Andronikos Kontostephanos komutasındaki artçı muhafız birliği. Kısacası klasik bir Roma yürüyüş düzeni içerisinde ilerlenmekteydi.

Anadolu Selçuklu kuvvetleri büyük gruplar hâlinde Bizans ordusunun geçebileceği yolları tutup baskınlar düzenliyorlardı. Bizans güçlerinin izleyeceği rota boyunca mevcut mevsimlik hasadı ellerinden geldiğince yok etmişlerdi. Ayrıca ana su kaynaklarını zehirleyerek ya da başka bir şekilde kullanılamaz hâle getirmişlerdi. Sonuç kaçınılmazdı; Doğu Roma kuvvetleri su ve yem sıkıntısı çekmeye başladılar. Üstelik bir de dizanteri, ordudaki askerlerin çoğunu kırıp geçirdi.

II. Kılıç Arslan'ın güçleri geçidi işgal etti. Artık top Bizans'taydı. Manuel'in saldırıp saldırmayacağına karar vermesi gerekiyordu. Hem pusu tehlikesine karşı uyarılmasına hem de alternatif bir yol olmasına rağmen Manuel cepheden bir saldırı yapmayı seçti.

Levent Şahverdi Arşivi

Manuel Komnenos, her ne kadar zor görünse de, ordusunu Philomelion (Akşehir) kasabası yakınlarındaki düzlüğe çıkarabilirdi. Bu rotayı Üçüncü Haçlı Seferi'ne katılanlar 1190'da izlemişti.

Manuel, ordusunun geçmek zorunda olduğu engebeli araziyi hesaba katmamıştı. Ne tedarik arabalarının ne de hayvanların yükleri yeniden dağıtılmayıp hafifletildi, hepsi ağır yükün altında yavaşça ve zorlukla ilerliyorlardı. Ayrıca Selçukluların pozisyonlarını ya da pusu noktalarını tespit için keşif birlikleri de gönderilmemişti. İmparatorun kararını takiben, Doğu Roma ordusunun öncüleri zorlu yoldan geçide doğru yürüdü. Selçuklular da pozisyon almaya başladılar.

Yürüyüş muhtemelen beş ila altı saat sürecekti. Arka bölümler geçide girerken öncüler geçidin çıkışına ulaşmış olacaktı. Öncülere yakın duran ana kuvvet, aceleyle ilerledi. Ancak bu noktada geçidin yukarısından ve çevresinden Türk saldırıları başladı. Bizans ordusunun sağ kanadına ve özellikle daha yavaş takip eden ve daha uzun bir mesafeye yayılmış olan tedarik arabalarına odaklandılar. Sağ kanat, okçularını Selçuklu saldırılarını savuşturmak için kullanmada başarısız olduğundan ağır kayıplara uğramaya başladı. Birliklerin düzeni bozuldu. Hem öne hem de arkaya koşmaya başladılar. Baldwin de hayatını kaybedenler arasındaydı. Çok sayıda Bizans askeri yol ile yüksek zemin arasındaki kuru vadiye düştü. Selçuklular geçidin uzunluğu boyunca birkaç yere pusu kurduklarından Bizans askerleri bir pusudan diğerine düşüyorlardı. Bu arada, ana saldırıdan kaçan öncüler, geçidin içinden geçip bir tepede kendi müstahkem kamplarını kurdular. Onları kısa süre sonra ana kuvvet de takip etti.

Tedarik arabalarının arkasındaki birlikler de paniğe kapılıp Selçuklu saldırısı altında dağıldılar. Türk okçularının hedefi hâline gelen yük hayvanları ve bakıcılarının verdikleri kayıplar yolu kısmen kapattı. Ardından Türk okları en arkadaki Bizans birliklerinin üzerine yağdı. Bizans ordusu tıkalı yolda ilerleyemez hâle geldi. Öyle ki İmparator Manuel, tüm umudunu yitirip kaderini beklemeye başladı. Bu sırada başlayan ani bir toz fırtınası, iki taraftaki birliklerin, düşmanlarını ayırt etmelerini bir süreliğine imkânsız hâle getirdi. Bu durumdan yararlanan Bizans subayları Manuel'in kendine gelmesini sağlayarak ordudaki disiplini tesis etmeyi başardılar. Çeşitli birliklerden bir savunma formasyonu oluşturdular. Ordunun geri kalanı geçidi aştı, artçı birlikler de karanlık çökerken müstahkem kamp mevkisine vardılar.

Levent Şahverdi Arşivi

Bizans'ın sağ kanat birlikleri neredeyse tamamen yok edilmişti. Tüm tedarik arabaları ve kuşatma araçları imha edildi. O akşam Bizans ordusu, öncülerin kamp kurduğu tepenin üzerinde ve çevresinde savunma pozisyonu aldı. Geceyi Türk atlı okçularının saldırılarını püskürterek geçirdiler. Manuel'in Konya'yı ele geçirmesi artık sadece bir hayaldi. İçinde bulunduğu zor durum ve subaylarıyla yaptığı görüşmeler, İmparator'u Sultan II. Kılıç Aslan'la müzakere yapmaya itti. Selçuklular, bazı kalelerin yıkılması ve yüklü miktarda para ödenmesi karşılığında Bizans'ın barış teklifini kabul ettiler.

II. Kılıç Aslan Miryokefalon Muharebesi'nde elde ettiği zaferle ülkesinin batı sınırlarını güvence altına almış oldu. Bu yenilgi sonrası Bizans ordusu bir daha eski gücüne kavuşamadı. Batı dünyasının gözünde itibarı zedelenen İmparator'un ve ardıllarının Anadolu'yu geri alma ümitleri, uğradıkları hezimetle tamamen yok oldu. Bizans, elindeki toprakları korumak için savunmaya çekildi. Türklerin Anadolu'ya kesin olarak yerleştiğinin ifadesi olan Miryokefalon Zaferi sayesinde hem Selçukluların hâkimiyeti pekişmiş hem de Haçlı Seferleri'nin doğurduğu olumsuz sonuçlar kısmen ortadan kaldırılmıştır.

1187 HITTİN MUHAREBESİ

Hastings Muharebesi'nden otuz yıl sonra, Papa II. Urban, Clermont Konseyi'nde tarihin en etkili konuşmalarından birini yaptı. Sözleri, yüzlerce yıl boyunca devam eden ve Avrupa'nın ve Yakın Doğu'nun tüm büyük güçlerini kapsayan bir çatışmaya yol açtı. Haçlı Seferleri olarak anılacak bu çatışma, Yakın Doğu'nun Müslüman ülkelerinin, Avrupa Hristiyan krallıkları tarafından istilaya uğramasıydı. Her ne kadar Haçlı seferleri 200 yıl boyunca devam ettiyse de 1187'deki Hıttin Muharebesi bir dönüm noktası oldu. Muhalif güçler birbirlerine denk gibi görünmekle birlikte, liderlerinin yaşadığı açık ve gizli çekişmeye bir dizi kötü karar da eklenince Haçlı ordusu ağır bir yenilgi aldı. Bu çöl felaketinden sonra Haçlılar için hiçbir şey eskisi gibi olmadı.

Papa'nın Kutsal Toprakları "paganlardan" kurtarmak için yaptığı keşif çağrısına verilen coşkulu cevap, muhtemelen hayal ettiğinden çok daha fazlasıydı. Birçok ülkeden yaklaşık 30.000 profesyonel savaşçı gönüllü

Levent Şahverdi Arşivi

oldu. Bu askerler teçhizatlarını kuşanırken kıyafetlerine haç şeklinde kumaş şeritler dikilmiş ve kalkanlarının üzerine de haç çizilmişti. Bundan ilhamla sefere katılan askerler Haçlılar, tüm harekâtlar da Haçlı Seferleri olarak adlandırıldı.

İlk Haçlı Seferi 1096'da başladı. Haçlılar 1097'de Antakya'ya ulaştılar. Uzun ve zorlu bir kuşatma sonrasında şehir düştü. Sahile yönelen Haçlılar, bir dizi zafer kazandılar. Sonunda Kudüs'ün kendisine ulaşıldı. Bu şehir de kuşatmaya dayanamadı. 1099 Temmuz'unda, Haçlılar kutsal şehre girdi, Müslüman ve Yahudilere yönelik şiddetli bir kıyım gerçekleştirdiler. Sonuç itibariyle Akdeniz'in doğu sahilinde küçük Haçlı krallıkları kuruldu. Bunların en önemlisi ise Kudüs Krallığı'ydı. Avrupa açısından bakıldığında, ilk Haçlı Seferi, hedeflerine ulaştıkları bir başarıydı.

I. Haçlı Seferi Sonrasında Bölgedeki Durum

Seferlerin önemli toplumsal-siyasal etkilerinden biri, üyeleri dinî yeminle kabul edilen ancak şövalye olarak eğitilen; güçlü, bağımsız, siyasi nitelikli ve askerî güçlere dönüşen bir nevi Hristiyan tarikatların kurulmasıydı. Bunların içinde en ünlüleri Hospitalier Şövalyeleri (sonradan Rodos ve Malta Şövalyeleri olarak anıldılar) ve Templar (Tapınak) Şövalyeleriydi. Haçlı Krallığı'nın etrafına dağılmış çok sayıda stratejik kale edindiler. Bölgedeki savaşçıların daimi ve profesyonel bir çekirdeğini temsil ettikleri için Haçlı Seferleri'nin genel tarihinde önemli faktörler hâline geldiler.

Bu dönemin politikası inanılmaz kafa karıştırıcıdır. Kelimenin tam anlamıyla; küçük Hristiyan krallıklar, çeşitli İslam devletleri ve beylikler, şövalye grupları, Avrupa krallıkları ve Papa arasında sürekli değişen bir anlaşmalar kompozisyonu söz konusudur. Mevcut Haçlı devletlerine veya kendi ülkelerine olan bağlılıkları şüpheli ve çoğu zaman var olan anlaşmalar veya ittifaklar tarafından sınırlandırılmadıklarını düşünen irili ufaklı siyasal erklerin Papa tarafından desteklenmesiyle periyodik olarak Haçlı dalgaları ortaya çıkmıştır.

Dönemin askerî ve politik komuta çizgileri genellikle tartışmalıydı. Rakipler, arzu edilen bir "son" elde etmek için geçici olarak güçlerini birleştiriyorlardı. Ancak hemen hemen tüm büyük seferler bölünmeye uğradı. Haçlı askerleri çoğunlukla rakipsiz bir liderliğe sahip, huzursuz bir koalisyon olarak savaşmak zorunda kaldılar. Açık bir emir-komuta yapısının olmayışı, Haçlılar için defalarca sorunlara neden olan ve askerî

Levent Şahverdi Arşivi

girişimlerinin etkinliğini engelleyen ciddi bir kusur olarak kaldı. Aslında bu, Haçlıların bir türlü kurtulamadıkları kronik bir rahatsızlık, çıkışı bulamadıkları bir labirent, saplandıkları bir çıkmazdı.

Bölgede Yükselen Yeni Bir Aktör: Selahaddin Eyyubi

Aşılamayan bu durum yaklaşık 100 yıl devam etti. Ardından, XII. yüzyılın sonlarında dengeyi Müslümanlar lehine çevirmeye başlayacak yeni bir lider ortaya çıktı: Batı'da Saladin olarak bilinen Selahaddin Eyyubi. Selahaddin'in en büyük zaferlerinden biri olan 1187'deki Hıttin Muharebesi, adeta Haçlı Seferleri'nin geleceğini belirleyen bir mücadele oldu.

Selahaddin Eyyubi, Mısır üzerindeki kontrol mücadelesinden galip ayrılarak bölgenin hâkimi olmuştu. Kıyıdaki Haçlı krallıkları ile çatışmaya girmeden, Şam dâhil Suriye ve Filistin'in çoğunu kontrol altına alarak gücünü artırdı. Selahaddin Eyyubi'nin kendisine bu başarıyı getiren; yetenekli atlılardan ve oldukça profesyonel askerlerden meydana gelen ordusunda Müslüman Türkler, Araplar ve Kürtler bir aradaydı. Standart donanımları yay, mızrak, kargı ve kılıçtan oluşuyordu. Selahaddin Eyyubi'nin savaşçılarının birçoğu metal kasklar, büyük kalkanlar ve zırhlarla sağlam bir şekilde korunuyordu. Kurulmuş olan "posta şahinleri" birimleri de, geniş alanlara yayılmaları durumunda, ordunun iletişimini sağlayarak emir-komuta zincirinin merkezî nitelikte kalmasına yarıyordu. Selahaddin Eyyubi Hıttin'de muhtemelen Haçlıların sahip olduğu büyüklükte, yani yaklaşık 30.000 askere denk bir kuvvete komuta edecekti.

Hristiyan kuvvetlerinin süvari ve piyade olarak gruplanmış askerleri de bir dizi silah ve zırhla donatılmışlardı; kalın deriden yapılmış ya da zırhlı yelekler giyiyor, kılıç, balta, mızrak, yay, ok ve sırık taşıyorlardı.

1186'da Kudüs'teki Haçlı Krallığı bir liderlik krizi ile karşı karşıya kaldı. IV. Baldwin, ölümünden sonra krallığı yönetmesi için naip olarak yetenekli komutan Trabluslu Raymond'ı atamıştı. Halep'te 8 yıl boyunca esir kalmış olan Raymond Arapça biliyordu, İslam medeniyeti hakkında bilgi sahibiydi ve barış içinde bir arada yaşamaya istekliydi. Ancak Müslümanlara düşmanca yaklaşmayı tercih eden ve seçimlerini Lüzinyalı Guy'dan yana kullanan bir grup soylu, düzenledikleri darbe ile Raymond'u görevden uzaklaştırdılar. Yerine getirdikleri Chatillonlu Reynald da Raymond gibi yetenekli bir askerî komutandı. Halep'te yıllarca esir kalmıştı. Fakat Raymond'dan farklı olarak, yaşadığı tecrübe nedeniyle,

Levent Şahverdi Arşivi

Müslümanların amansız bir düşmanına ve savaş yanlısı hizibin güçlü bir üyesine dönüşmüştü.

Kudüs'e Giden Yol

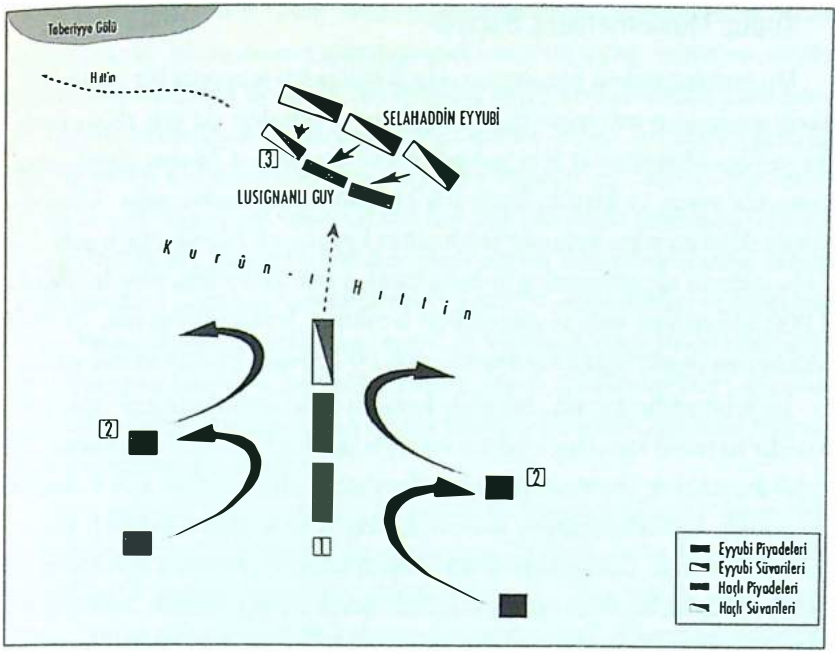
1187'de Selahaddin Eyyubi ile Kudüs Krallığı arasında bir ateşkes yapıldı. Ancak Reynald, Müslüman tüccarların kervanlarına ve ateşkese göre geçişlerine izin verilmiş olan hacılara akınlar düzenlemeye devam etti. Bu durum nedeniyle Selahaddin Eyyubi bir ordu kurmaya başladı. Selahaddin Eyyubi'nin birliklerinden biri Nasıra yakınlarında beklenmedik bir şekilde karşılaştığı, yüze yakın Hospitalier ve Tapınak Şövalyelerinin de aralarında bulunduğu bir Hristiyan gücünü tamamen yok etti. Bu çatışmanın, kendisi belirleyici olmasa da, Hıttin Muharebesi üzerinde önemli bir etkisi oldu; verilen ağır kayıplar, Hristiyanları en güvenilir güçlerinin bir kısmından mahrum bıraktı. Çeşitli Hristiyan fraksiyonlar görüş ayrılıklarını geçici olarak rafa kaldırdılar ve Kudüs Kralı Guy'ın komutası altında bir araya geldiler. Aslında ortaya çıkan, liderleri arasında çekişme yaşanan ve birbirine küskün gruplardan oluşan huzursuz bir ittifaktı.

Selahaddin Eyyubi Tiberya'yı kuşatınca, Lüzinyalı Guy şehre yardım etmek için harekete geçmeye karar verdi. Raymond bu harekâtın durdurulması için haklı bir uyarıda bulundu. Tiberya'ya giden yolda atlar için ne su ne de yem olduğunu belirtti. Guy bunu duymazdan geldi. Ordu birkaç bölüm hâlinde yola çıktı. Ancak her bölüm benzer bir formasyon içindeydi; merkezde süvariler ve onları kare şeklinde çevirerek koruyan piyadeler. Kral Guy, Hz. İsa'nın gerildiği iddia edilen çarmıhı taşıyan merkez grubu ile birlikteydi.

Yürüyüş hâlindeki Haçlılar çok kötü durumdaydılar. Askerler, kelimenin tam anlamıyla zırhları içinde pişmiş, adım atan binlerce ayağın yükselttiği toz bulutlarının içinde boğulmuşlardı. Muazzam susuzluk çekiyorlardı. Bütün bu rahatsızlığa ek olarak, gün boyunca Eyyubi güçlerinin yoğun akınlarına uğramışlardı.

Öğleden sonra Guy, yürüyüş yönünü, Tiberya Gölü'nün arkasında bulunan Hıttin'e doğru çevirmeye karar verdi. Hristiyan ordusunun bu su kaynağına ulaşmaması gerektiğini düşünen Selahaddin Eyyubi, ordusunun en hızlı birimlerine yolu kapatmalarını emretti. Hristiyan kampındaki kasvetli koşulların aksine, Selahaddin Eyyubi'nin ordusu geceyi kamplarında moralleri yüksek bir şekilde geçirmişti. Tüm okçular

Levent Şahverdi Arşivi

1: 3 Temmuz'da Safûrriye'de nulduğu kıt kanaat suyla idare etmeye çalışan Haçlı ordusu, Taberiyye Gölü'ne giden yol boyunca Selahaddin'in savaşçıları tarafından iyice hırpalanır
2: Haçlıların maneviyatını çökertmek için çalılıkları ateşe veren avcı bölükleri, Hristiyanları Selahaddin Eyyubi ordusunun kucağına iter
3: Susuzluk ve yorgunluktan yorgun bitap düşen Haçlılar, Selahaddin Eyyubi kuvvetlerinin saldırısına uğrar. Birçoğu kılıçlarına davranmış olsa da pek azı kaçmayı başarır

için taze ok makaraları dağıtıldı. İhtiyaç duyulan her yere mühimmat sağlamak için 70 deve organize edildi. Develerin bir kısmı da Tiberya Gölü'nden yüklü miktarda su getirdi. Son olarak da son derece yanıcı kuru çalı ve sopaları Hristiyanların yürüyüş yolunun rüzgâr alan tarafı boyunca yığınlar hâlinde yerleştirdiler.

Yorgun Hristiyan ordusu, 4 Temmuz'da Hıttin'e doğru adeta sürüklendi. Bu sırada Selahaddin Eyyubi'nin askerleri kuru çalı ve sopa yığınlarını ateşe verdi. Haçlılar boğucu duman bulutları içinde kalmıştı. Eyyubi güçlerinin başlattığı genel saldırı güç durumdaki Hristiyanların etrafında yoğunlaştı ve Hıttin'i kuşatan Müslüman birliklerinin birleşmesi ile son buldu. Şövalyelerin çoğu teslim oldu. Neredeyse bütün büyük Hristiyan liderleri esirler arasındaydı.

Levent Şahverdi Arşivi

Kudüs Müslümanlara Geçiyor

Hıttin Muharebesi'nin sonucu, Haçlı krallıkları için ezici bir yenilgiydi. Savaş güçlerinin ana kuvveti yok edilmiş ve liderleri de esir düşmüştü. Bu yenilgi Hristiyanlar için sadece maddi açıdan bir felaket değil, aynı zamanda yıkıcı ve küçük düşürücü bir psikolojik darbe oldu. Ulaştığı zaferle daha da ivme kazanan Selahaddin Eyyubi, en büyük Haçlı şehirlerinin çoğunu ele geçirmek için hızla hareket etti. Akka kısa sürede düştü, 4.000 Müslüman köle ve esir serbest bırakıldı. Seferin sonunda, 15.000 Müslüman özgürlüğüne kavuşurken 100.000'e yakın Hristiyan esir edildi.

Ve Selahaddin Eyyubi, bir anda kendini Müslümanların yaklaşık 100 senedir hayalini kuruduğu şehrin önünde buldu: Kudüs. Kuşatmaya, 20 Eylül'de, şehri ve savunucularını bombardıman altına almak için sofistike bir şekilde konuşlandırılmış mancınık düzeni ve kuşatma kuleleri kullanılarak başlandı. Ümitsizliğe düşen Kudüs liderleri, kentten ayrılmayı ve oldukça büyük bir fidye ödemeyi kabul ederek teslim oldular. Selahaddin Eyyubi 2 Ekim'de Kudüs'ü ele geçirdi ve 1193'teki ölümüne kadar orada hüküm sürmeye devam etti. Bu noktadan itibaren Haçlı Seferlerinin çoğu bir başarısızlık hikâyesi ve Hristiyanların ellerinde kalan şehirlere tutunma mücadeleleridir. Sonunda, bütün Haçlı krallıkları tahrip edildi ve bölgedeki bütün Hristiyan ileri karakolları ortadan kaldırıldı.

Haçlı Seferleri Avrupa için fiyasko gibi görünse de Doğu ve Batı arasında bilgi ve teknoloji alışverişini başlatarak özellikle Avrupa'ya yarar sağlamış ve hatta Rönesans'a giden yola yardımcı olacak bir etkileşim süreci başlatmıştır.

1191 - 1192 TARAİN MUHAREBELERİ

Tarain'de arka arkaya iki muharebe yaşandı. 1191 yılında yapılan ilk muharebede Chahamana Kralı Prithivi-raja Chauhan, rakibi Muhammed Guri'yi yenilgiye uğrattı ama işini bitiremedi. Muhammed bir sene sonra tekrar Prithivi-raja'nın karşısına çıktı ama bu sefer durum farklıydı. Muhammed, dersine iyi çalışmıştı, rakibinin ve kendisinin açıklarını iyi etüt etmiş ve stratejisini buna dayandırmıştı. 1192'de rövanşı Muhammed kazandı; hem de ezici bir biçimde...

Levent Şahverdi Arşivi

Talas Muharebesi'nden sonra bölge halklarının İslam'a geçişi birkaç yüzyıl sürdü. İslam dinine geçen gruplar arasında seçkin atlılar ve okçular olan Türk kabileleri de vardı. XI. yüzyılda savaşçı ruhlu birçok Türk lideri bu dövüş becerilerini kullanarak bölgelerinde iddialı devletler kurdular. Bunların en ünlülerinden biri, bugünkü Afganistan, İran ve Pakistan'a uzanan sınırlara sahip olan Gazne Devleti'ydi. Türk tarihinde "sultan" unvanını ilk kez kullanan Gazneli Mahmut'tu. Gazneli Mahmut, Kuzey Hindistan'a 17 akın gerçekleştirerek bölgede Müslümanlığı yaymaya başladı. Yaklaşık 200 yıl Horasan çevresi ve Hindistan önlerinde etkili olan devletin sonu Gurlu iki kardeşin elinden oldu. Kardeşlerden biri Gazne'nin tahtına kurulurken, diğeri olan Muhammed Guri, kendi krallığını kurmak için Hindistan'a yöneldi.

O dönemde Kuzey ve Orta Hindistan'da Rajput krallıkları egemendi. Sık sık birbirleriyle savaşan Rajputların savaş anlayışı, savaş filleri desteğindeki büyük piyade yığınlarına dayanmaktaydı. Süvarileri de vardı ancak ordularının daha küçük bir kolunu oluşturuyorlardı. Kuzeyin önde gelen Hint Rajput krallıklarından biri, Ajmer ve Delhi şehirlerine dayanan büyük bir bölgeye hâkim, etkili ve acımasız bir lider olan Prithvi-raja tarafından yönetiliyordu. Afganistan'dan Hindistan'a giden ana "istila yolu" doğrudan Prithvi-raja'nın topraklarından geçiyordu; bu nedenle XII. yüzyılın sonlarında, Prithvi-raja ve Muhammed Guri karşı karşıya geldiler.

Tarain'de İlk Karşılaşma

Muhammed Guri, 1191'de büyük bir orduyu güneye yönlendirerek Hindistan'a ilerledi. Bhatinda Kalesi'ni ele geçirdi. Prithvi-raja ise askerlerini toplayıp Muhammed'i karşılamak için harekete geçti. İki ordu, Delhi'nin hemen kuzeyinde bulunan Tarain denen yerde karşılaştı. Mevcut kaynaklara göre Prithvi-raja'nın ordusu 200.000 kişiden oluşmaktaydı ve 3.000 fili vardı. Gerçek sayılar muhtemelen bunun yarısından daha azdı. Muhammed Guri'nin ordusu ise daha küçüktü, fakat daha profesyoneldi.

Prithvi-raja'nın kuvvetleri, sahip oldukları sayı üstünlüğü ile Muhammed Guri'nin ordusunu ezmek ve kuşatmak için coşkuyla ileriye doğru atıldı. Guri muhabere sahasını terk etmek zorunda kalacak kadar ağır yaralandı. Birliklerine de geri çekilme emri verdi. Tarain'indeki bu ilk muharebeyi Prithvi-raja kazanmıştı ama bu sonuç belirleyici bir zafer

Levent Şahverdi Arşivi

olmaktan uzaktı. İki liderin bu muharebede alınan sonuca nasıl tepki verdiğini karşılaştırmaksa ilginçti.

Muhammed Guri, atlılara ve disipline daha fazla önem veren yeni bir ordu kurdu. Ordusuna daha fazla süvari alarak hareket kabiliyetini artırdı. Daha fazla eğitim yaptırdı. Uyum sağlayamayanları ve muharebede korkaklık gösterme ihtimali olanları ordudan uzaklaştırdı. Prithvi-raja'nın yeni muharebeye hazırlanmak için yaptığı tek şey ise ordusunu daha da büyütmek için kendisine yardımcı olacak diğer Rajput yöneticilerinin anlaşmalarını güvence altına almaktı.

İkinci Muharebe: Vur-Kaç Taktiği

1192'de Muhammed Guri muharebe sahasına yeniden döndü. Prithvi-raja bu kez onu 300.000'den fazla sayıda olduğu söylenen bir ordu ile karşıladı. Bir kez daha muharebe alanında karşı kaşıya geldiler. Bu kez her ikisinin de bildiği bir şey vardı; bu muharebe kesinlikle nihai sonucu belirleyecekti.

Muhammed Guri, ordusunu 5 "tümene" ayırdı. Dördünün her birinde, esas olarak yaylarla donatılmış 10.000 hafif süvari bulunmaktaydı. Beşincisi ise 12.000 ağır zırhlı atlıdan oluşmaktaydı. Gurilerin planı zekiceydi: Atlı okçulardan oluşan dört tümen ilerleyecek, oklarını Rajput saflarına yağdıracak ve hemen ilk pozisyonlarına döneceklerdi. Eğer saldırıya uğrarlarsa, yakın çatışmaya girmeden geri çekileceklerdi. Bir tümen Rajputların bir birimi tarafından kararlılıkla takip ediliyorsa, geri çekilmeyi sürdürecek ancak diğer üç okçu tümeni, Rajputlar takipten vazgeçene kadar Hintlilerin kanatlarını taciz edecekti. Süvarileri kalitesiz ve atları daha yavaş olan Rajputlar rakiplerini çok fazla kovalayamazlardı. Hintliler takibi bıraktıklarında Muhammed Guri'nin atlı okçuları bir kez daha geri dönecek, saldırıya geçecek ve daha fazla ok atacaklardı. Plan, Gur ordusunun güçlü ve Rajput ordusunun zayıf yönlerinden yararlanmaya dayanmaktaydı. Aslında vur-kaç taktikleri kullanan daha küçük ve disiplinli bir kuvvet ile "kaba güce" ve büyük sayılara dayanan hantal bir kuvvet arasında yaşanacak klasik bir çatışmaydı.

Muharebe sırasında Muhammed Guri planını başarıyla uyguladı. Sonunda, adamları panik yaparak kaçar gibi göründüler ve adeta genel bir geri çekilmeye başladılar. Disiplinsiz Rajput birlikleri düşmanlarının peşinden kontrolsüzce ilerlemeye başladılar. Saflarıyla bağlantıyı kaybettiler

Levent Şahverdi Arşivi

ve emir komuta zinciri koptu. Bu Muhammed Guri'nin beklediği andı. 12.000 ağır zırhlı atlıdan oluşan yedek tümenini muharebeye soktu. Düzensiz Rajput safları parçalandı. Muhammed Guri'nin diğer dört tümeni de amansız muharebeye katılmak için geri döndü. Rajputlar korkunç ve altından kalkılamaz bir hezimet yaşadılar.

Bu zafer ve çeşitli takip seferleri ile Muhammed Guri, Ajmer ve Delhi'nin de dâhil olduğu kuzey Hindistan'daki birçok şehir ve krallığın kontrolünü ele geçirdi. Bu bölgelerde Müslüman cemaatleri kurarak kalıcı bir İslam etkisi oluşturdu.

İkinci Tarain Muharebesi dünya tarihinde belirleyici bir muharebe olarak kabul edilir çünkü Hindistan'da kalıcı bir Müslüman mevcudiyeti sağlamıştır. 800 yıl boyunca, yani XXI. yüzyıla kadar, Hindular ve Müslümanlar arasında bazen gerginlik bazen de doğrudan savaş yaşandı.

Hindistan 1948'de İngiliz yönetiminden ayrılarak bağımsızlık kazandığında bu gerilimler son buldu; çünkü nüfusu ağırlıklı olarak Hindu olan Hindistan'dan ayrı Müslüman Pakistan da kuruldu. Ancak bugün bile küresel politika üzerinde önemli etkileri olan ulusal bir rekabet iki devlet arasında devam etmektedir: Keşmir Bölgesi'nin denetimi.

1204 CHAKIRMAUT MUHAREBESİ

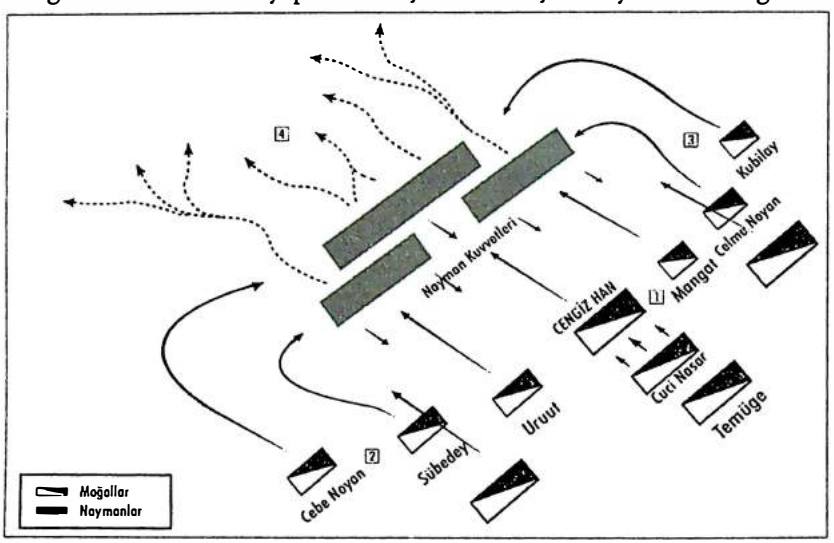
Cengiz Han dünyanın en büyük imparatorluğunu kurdu. Muazzam hırslı bir liderdi veya halkı, hayvanlarının hastalıkları nedeniyle atalarının topraklarını terk etmek zorunda kaldı. Sebep ne olursa olsun, dünyanın büyük imparatorluğunu kuran o oldu. Planı basitti: Önce Moğolistan'ı, sonra geri kalan her yeri ve herkesi fethetmek. Böylece Timuçin, Cengiz Han'a dönüşecekti.

1204-1205'te Timuçin hâlâ Moğolistan'ı fethetmekle meşguldü. Bölgenin doğu kabilelerini birleştirmişti. Ancak batıya doğru genişlemesini sağlayacak olan yol Nayman halkı ve onların müttefikleri olan kabileler tarafından tıkanmıştı. XII. yüzyıl sonlarında bölgenin en güçlü ordusu Naymanlardaydı. Timuçin'e göre Naymanların ya yenilmeleri ya ortadan kaldırılmaları ya da Timuçin'in galip ordularına katılmaları gerekiyordu. Bu, Chakirmaut Muharebesi'nde başarıldı.

Levent Şahverdi Arşivi

Timuçin'in kuvvetleri, Nayman Lideri Tayang Han tarafından konuşlandırılanlardan daha azdı. Atları daha yorgundu, çünkü uzun ve zorlu yolculuklar yapmışlardı. Zayıflıklarını gizlemeye çalışmak isteyen Timuçin bir hileye başvurdu. Hem ordusunun daha kalabalık olduğunu düşündürmek hem de atlarının kendilerine gelmesi için zaman kazanmak amacıyla çok sayıda kamp ateşi yakılmasını emretti. Tayang Han yemi yutmamış gibi görünüyordu. Zaten bir adamın Naymanlar gibi bozkır göçebelerinin lideri olması için oldukça sert ve zeki olması gerekiyordu.

Tayang Han güçlerini Altay Dağları üzerinden çekmeyi planlıyordu. Eğer bu gerçekleşirse, Timuçin'in güçleri daha da zayıflarken, Nayman en iyi otlak seçimini yapma hakkına sahip olacaktı. Tayang'ın fikri, daha pervasız olan büyük oğlu Guçulug tarafından çürütüldü. Guçulug'un Moğollara önden saldırı yapılması düşüncesi savaş konseyinde kabul gördü.

1: Cengiz Han, öncü kuvvetlerini Altay Dağları'na paralel vaziyette muharebe düzeni almış Naymanların üzerine gönderir

2: Cebe Noyan ve Sübüdey önderliğinde kanattan harekete geçen birlikler Naymanları geriletir, Uruut kabilesinin seçkin savaşçıları öne çıkanların peşinden ilerlemeye başlar

3: Öbür cenahta Celme Noyan ve Kubilay ileri hamle yaparlar. Başka bir seçkin savaşçı kitlesi olan Mangıt kabilesi bunları izler

4: Cengiz Han'ın orta kısımdaki etkili hücumu ve kenarlardan çevrilme tehlikesine karşı Altay Dağları'na çekilen Naymanlar kaçmaya yeltenirler. Gece karanlığında canını kurtarmaya çalışanların çoğu uçurumdan yuvarlanır

Levent Şahverdi Arşivi

Naymanlar muharebe için harekete geçtiğinde, Timuçin onları arkalarındaki dağlara doğru sıkıştırmak için hızla hareket etti. Kardeşleri ana kuvvete ve yedek kuvvete komuta ederken, öncü kuvvetler Timuçin tarafından yönetiliyordu. Timuçin, mümkün olan en kısa sürede askerlerinin üstün hareket kabiliyetinden yararlanarak çevrelediği düşman saflarını birbirine yaklaştırmaya çalıştı. Bu durumda okçuluk, Moğolların yarım çark taktiklerinden daha az etkili oldu.

Naymanlar bir dağın tepesine doğru geri çekilmeye zorlandı. Önemli birkaç müttefikleri de muharebenin gidişini tahmin edip askerleriyle birlikte kaçtılar. Gece, Naymanların son kez birkaç saatlik bir mola vermesini sağladı. Ancak sabah ağarırken Moğolların zaferi garantilenmişti. Irtysh Nehri üzerinde müstahkem bir kamp kurarak kaçınılmaz olanı birkaç gün geciktirmeyi başaran Tayang Han ve oğlu Guçulug sonunda yakalandılar.

Artık Moğolistan'ın tamamı gücünü kabul ettirmiş ve mücadeleyi kazanmış Timuçin'e aitti. 1206 yılında Onon Nehri kıyısında toplanan büyük kurultayca "Cengiz" unvanıyla hakan ilan edildi. Cengiz Han ara sıra yenilgiye de uğrasa başarısızlıktan hiçbir zaman yılmadı. 1227'de öldüğünde ülkesinin sınırları Çin Denizi'nden Balkanlara Sibirya'dan Hindistan'a kadar uzanıyordu.

1212 LAS NAVAS DE TOLOSA (İKAB) MUHAREBESİ

Vizigotların elindeki İspanya'nın 711'de Müslümanlar tarafından fethinden sonra, kuzey İspanya'daki birkaç Hristiyan kale direnmeye devam etti. Nitekim IX. ve X. yüzyıllarda Reconquista'yı (İber Yarımadası'nın İspanya'nın Hristiyan krallıkları tarafından yeniden fethi) başlatmak isteyen yeni Hristiyan krallıkları bunların arasından çıktı. Hareket 1085'te Toledo'nun ele geçirilmesine kadar ivme kazandı. Sonra durdu. 1212'deki Las Navas de Tolosa Muharebesi ise bir dönüm noktasıydı. Bu muharebeden sonra Müslümanları hızla güç kaybetmeye başladılar. Reconquista sürecinde yaşanan Hristiyan – Müslüman mücadelesi XV. yüzyılın sonlarına kadar sürdü.

VIII yüzyılda İber Yarımadası'nın Emevi hâkimiyetine girmesine bir tepki olarak başlayan Reconquista XII. yüzyılın sonlarına gelindiğinde

Levent Şahverdi Arşivi

devam ediyor durumdaydı. Ancak Muvahhidlerin direnişi ile karşılaşıldı. Muvahhidler, 1147'den beri Güney İspanya'da etkin İslami bir güçtü. 1195'te Alarcos'ta Kastilyalı VIII. Alfonso'yu yenilgiye uğrattılar. Bu, huzursuz bir barışa yol açtı. 1211'de Kastilyalılar tarafından yapılan baskınlar, Muvahhid halifesi Muhammed Nasır'ı adeta kışkırttı. Nasır, Calatrava Tarikatı'nın karargâhı olan Salvatierra Kalesi'ni ele geçirdi. Bu stratejik noktanın kaybı Hristiyan dayanışmasını harekete geçirdi. Papa III. Innocent'ın verdiği ilhamla bir haçlı seferi çağrısı yapıldı.

Muvahhidler, XII. yüzyılda, bugünkü Kuzey Afrika, İspanya ve Batı Sahra topraklarına hâkim olan Murabıtlar Devleti'ni yıkarak onun yerine geçen Berberi Hanedanı ve devletidir. 1146 ila 1248 yılları arasında, bugünkü İspanya topraklarının büyük bölümünün yanı sıra Kuzey Afrika'daki bazı toprakları da denetimleri altında tutmuşlardır.

Calatrava (Askerî) Tarikatı, İspanya'da etkin bir askerî ve dinî tarikattı. Tarikat, Kastilya Kralı III. Sancho'nun Calatrava kalesini, Fitero'daki Sistersiyen manastırının başrahibi Raymond'a Müslümanlara karşı savunması talimatıyla teslim ettiği 1158 yılında ortaya çıktı. Kaleyi savunan şövalyeler ve keşişlerin tarikatı, 1164'te Papa tarafından resmen tanındı.

Daha önce Kastilyalı Alfonso'ya düşman olan Aragon, Navarre ve Portekiz krallıkları, farklılıklarını bir kenara bırakıp birlikte bir ordu kurdular. 21 Haziran'da 13.000 kişilik bir Hristiyan gücü Toledo'dan güneye doğru yola çıktı. Ancak Nasır kuvvetleri tarafından engellendikleri için dağlık araziden geçemediler. 16 Temmuz'da bölge halkından bir çoban, Alfonso'nun birliklerine gizli bir geçitten geçmeleri için rehberlik etti.

İki gün süren başarısız müzakerelerin ardından, Hristiyan güçleri muharebeye girdi. Halifenin çadırını koruyan Muhavvidlerin artçı muhafızları tarafından uzaklaştırıldılar. Çaresiz durumda kalan Alfonso, son bir kumar oynayarak kendi artçı birliklerinin başında saldırıya geçti. Halifenin çadırına kadar ulaştı, hatta neredeyse halifeyi ele geçiriyordu. Bu girişimin ardından panik yaşayan Nasır'ın Endülüs bölgesinden topladığı askerler kaçtı. Muvahhid ordusunun geri kalanı da onları takip etti. Müslümanlar ağır kayıplar verdiler.

Muhammed Nasır muharebeden kısa süre sonra öldü. Muvahhidlerin İspanya'daki varlığı, hem halifelik makamına oturan Nasır'ın küçük oğlu Yusuf'un yetersizliği hem de 1224'te çıkan bir iç savaş nedeniyle ciddi bir şekilde zayıfladı. Bu, Reconquista'ya yeni bir ivme kazandırdı.

Levent Şahverdi Arşivi

Devam eden on yıllarda İspanya'daki Müslüman şehirlerin çoğu düştü: 1236'da Cordoba (Kurtuba), 1238'de Valensiya (Belensiye) ve 1248'de Sevilla (İşbiliye). Geride sadece Granada Emirliği kaldı. Kastilya ve Aragon krallıklarının birleşmesi, Hristiyan İspanyollara yeni bir güç kazandırdı. Bu sayede 1492'de Granada'yı ele geçirdiler. Böylelikle 722 yılında başlamış olan Reconquista süreci 1492'de tamamlanmış oldu.

1241 LIEGNITZ (LEGNICA) MUHAREBESİ

Daha önce Doğu Asya bozkırlarında belirsiz ve bölünmüş bir göçebe halk olan Moğollar, 1206'da Büyük Hanları seçilen Cengiz Han tarafından birleştirildi. Alışılmadık derecede yüksek askerî örgütlenmeye sahip usta atlılar ve okçular olan Moğollar, sonraki 50 yıl içinde Harezm, İran, Çin ve Abbasi halifeliği de dâhil olmak üzere komşu devletlere boyun eğdirdiler. Liegnitz'de Avrupa üzerine yayılmak için büyük bir şans yakaladılar. Ancak Cengiz Han'ın oğlu Büyük Han Ögeday'ın ölümü ve Moğol soyluları arasında yaşanan çekişmeler nedeniyle Avrupa'ya yaptıkları saldırılar durdu. Kendi içlerindeki iktidar kavgaları nihayetinde Cengiz'in imparatorluğu Çin, Moğolistan, Rusya ve İran'da bulunan ayrı hanlıklara bölündü.

1236'da Moğol orduları Kıpçak Türklerinin topraklarını işgal etti. Rusya'yı harap ettiler, Kiev şehrini yakıp yıktılar. Macar Kral IV. Bela'nın Kıpçak mültecileri koruma altına alıp topraklarında barındırmasına kızan Moğol komutanı Batu, Macar topraklarına saldırı emri verdi.

Kadan ve Baydar liderliğindeki 20.000 Moğol'dan oluşan ikinci bir müfreze de Polonya'ya (Lehistan'a) yönelik dikkat dağıtıcı bir sefer başlattı. Moğol askerlerinin çoğu hafif süvari atlı okçulardı; geri kalanlar ağır zırhlı mızrakçılardı. Moğollar Krakov'u yağmaladı. Silezya Dükü Henry, Moğolları karşılamak için Wroclaw yakınlarındaki Liegnitz'e doğru yürüyüşe geçti. Biraz aceleci davranmış, Bohemya Dükü Wenceslas liderliğindeki takviye ordusunun kendisine katılmasını beklememişti. Henry'nin küçük süvari müfrezeleriyle desteklenen köylü birlikleri, Moğol ordusunun yalnızca yarısı kadardı.

Moğollar Silezyalıların ilk saldırısını geri püskürtünce, Henry süvarileri ile hücuma geçti. Moğollar geri çekiliyormuş gibi davranarak Polonyalı atlı birliklerine arkalarından saldırdılar, böylece atlılarla piyadelerin temaslarını kestiler. İkiye bölünen Leh ordusu adeta katliama uğradı. Ne olduğunu

Levent Şahverdi Arşivi

göremeyen şövalyeler kargaşaya düştüler. Moğol okçularınca yaylım ateşine tutularak mahvedildiler. Onların ardından da Moğol süvarileri, Avrupalı piyadelere hücum ederek ağır kayıplara neden oldu. Hayatını kaybedenler arasında Dük Henry de vardı.

Liegnitz'deki muharebeden sonra Moğollar, Dük Henry'nin başını keserek bir sırığın ucuna yerleştirip kasabanın etrafında dolaştırdılar. Bu, Moğolların tipik bir psikolojik savaş hamlesiydi; amaç, halkı korkutarak direnişe son vermekti.

Macar Kralı IV. Bela'nın ordusunun iki gün önce Mohi'de aldığı yenilgi ile Liegnitz Muharebesi'ndeki hezimet birleşince, yaşanan kayıplar Batı Avrupa'yı Moğol ordularına karşı savunmasız bıraktı. Ancak haftalar sonra Büyük Han Ögeday'ın ölümü Batu'nun dikkatini Avrupa üzerinden çekti. Moğollar doğuya çekildi. Bir süre sonra Polonya ve Litvanya üzerinden yeniden geleceklerse de Avrupa'da bir daha asla bu kapsamda bir gövde gösterisi yapamadılar.

1242 PEIPUS GÖLÜ: BUZ MUHAREBESİ

Buz Muharebesi (Buz Üzerindeki Muharebe), 5 Nisan 1242'de Rus Novgorod Prensi Alexander Nevsky ile Dorpat Piskoposluğu (bugünkü Estonya topraklarında hüküm süren Katolik prenslik) güçleri arasında yapıldı. Çarpışma, büyük ölçüde muharebeye adını veren donmuş Peipus Gölü'nde yapılmış olmasıyla dikkat çekicidir. Kutsal topraklardaki Müslümanları değil de kuzeydeki paganları ve Doğu Ortodoks Hristiyanlarını hedef alan Kuzey Haçlı Seferleri sırasında Haçlılar Peipus Gölü'nde önemli bir yenilgi yaşadılar. Bu yenilgi, Ortodoks Novgorod Cumhuriyeti ve diğer Slav bölgelerine karşı düzenlenen seferlerin sonuna işaret etmekteydi. Buz Muharebesi, Rus tarihinde hâlâ özel bir yere sahiptir. Peipus Gölü Muharebesi'nin 775. yılı anısına ve Alexander Nevsky'nin Töton Şövalyelerine karşı kazandığı zaferin bir nişanesi olarak Rusya, 2017'de bir anı pul yayınlamıştır.

Papa III. Innocent, 1198'de Doğu Baltık bölgesindeki pagan halklarına karşı bir Haçlı Seferi'ne izin verdi. Litvanya, Letonya ve Prusya'yı Hristiyanlığa dönüştürmeyi amaçlayan bir dizi Kuzey Haçlı Seferi başladı. Tıpkı Orta Doğu'daki kutsal topraklara yönelik Haçlı Seferleri sırasında olduğu gibi, bu Haçlı Seferleri'nde de askerî tarikatlar kilit rol oynadı. 1236'dan

Levent Şahverdi Arşivi

itibaren seferleri Töton Şövalyeleri yönetti. Şövalyeler, paganlara karşı sefer düzenlemenin yanı sıra, saldırılarını Rus knezliklerini de kapsayacak şekilde genişlettiler. Çünkü şövalyeler için Ortodoks olan Ruslar da en az paganlar kadar sapkındı.

Bir Alman askerî tarikatı olan Töton Şövalyeleri, 1198'de, Hristiyanlara hac yolculuğunda yardım etmek amacıyla Filistin'deki Akka şehrinde kuruldu. 1237'de Livonia'daki Kılıç Kardeşleri tarikatını da bünyelerine katınca Baltık bölgesinde ve Prusya'da faaliyet gösterdiler.

Peipus Gölü'ndeki yenilgiden sonra, Prusya ve Batı Baltık'ta bir bölge oluşturmaya devam ettiler ve 1309'da doğu Polonya'daki Marienburg'da merkezlerini kurdular.

1240 yılında Töton Şövalyeleri, Rusya'nın batısındaki Novgorod şehrine bir saldırı başlattı. Novgorod'un batıya açılan kapısı konumundaki Pskov Limanı'nı ele geçirdiler. Rus hükümdarı Prens Alexander Nevsky kasabayı kurtardı. 1242 baharında şövalyeler saldırılarını yenilediler. Alexander Nevsky, şövalyelerin 2.500 kişilik güçlü ordusunu Peipus Gölü'nün donmuş sularına çekti. Buz, şövalyelerin manevra yapmalarını zorlaştırdı. Alexander önce piyadelerinin Töton Şövalyelerini tükenene kadar kontrol altında tutmasını sağladı, ardından da süvarilerini görevlendirerek Tötonların işini bitirdi. Şövalyeler yakın dövüşe girmekten kaçındılar. Donmuş göl üzerinde ilerleyerek uzaklaştılar. Atlarının ve zırhlarının ağırlığı sebebiyle buzlar kırılınca şövalyelerin çoğu boğuldu.

Alexander, Kiev'deki Rus Hanedanlık ailesinin alt kademedeki bir üyesiydi. Novgorod halkı tarafından, İsveç ve Töton Şövalyeleri gibi işgalcilere karşı kendilerini savunması için çağrılmıştı. Peipus Gölü Muharebesi'nden iki yıl önce, Neva Gölü'nde İsveç'e karşı kazandığı zaferden dolayı "Nevsky" lakabıyla anılmaktaydı.

Alexander'ın zaferi sonucunda Şövalyeler Rusya'ya yönelik saldırılarını durdurdu. Peipus Gölü ve kuzeydeki Narva Nehri, iki gücün toprakları arasında sınır olarak kabul edildi. Töton Şövalyeleri çabalarını pagan Prusyalıları ve Litvanyalıları Hristiyanlığa dönüştürme işine yoğunlaştırdılar ve batıya, Polonya'ya doğru genişlediler.

Levent Şahverdi Arşivi

1265 EVESHAM MUHAREBESİ

1260'ların başlarında İngiltere, Leicester Kontu Simon de Montfort'un fiilî kontrolü altındaydı. Simon de Montfort önceki yıllarda, diğer kilit kodamanlarla birlikte III. Henry'nin otokratik yönetimine karşı çıkmıştı. Ayrıca Kral'ın, Anglo-Norman Baronları ile ilgili yaklaşımlarına da karşı çıkıyordu. 1258'de, Kral Henry'nin gücünü azaltmak için girişimlerde bulunuldu. Ortaya çıkan Oxford Hükümleri, Kral'ın özellikle vergilendirme ve miras konusundaki önemli yetkilerini Montfort başkanlığındaki bir konseye devretmesini gerektiriyordu. Ancak Henry, anlaşmayı feshetmek için bir Papalık yazısı istedi. Bu girişimi, hükümdar ile baronlar arasında Kral lehine arabuluculuk yapması istenen Fransız Kralı IX. Louis'nin kararıyla desteklendi. Sonuç ise, isyancı güçlerin Montfort tarafından yönetildiği, 1264 – 1267 arasındaki iç savaş süreci oldu.

Birinci Baronlar Savaşı (1215–1217), Robert Fitzwalter liderliğindeki bir grup asi büyük toprak sahibinin İngiltere Kralı John'a karşı mücadele ettiği bir iç savaştı. Çatışma, Kral John'un Angevin İmparatorluğu'nun çöküşüne yol açan Fransa Kralı II. Philip'e karşı kötü sonuçlanan savaşlarından ve John'un 15 Haziran 1215'te imzaladığı *Magna Carta*'yı kabul etmeyi ve buna uymayı reddetmesinden kaynaklandı. Uzlaşmaz bir kralla karşı karşıya kalan "asi" baronlar, yüzlerini Kral Philip'in oğlu Prens Louis'ye çevirdiler. İngiltere'ye yelken açan Louis, önce Winchester'ı ele geçirdi, kısa süre sonra İngiliz Krallığı'nın yarısından fazlasında kontrol sağladı. Asla taç giymese de Londra'da baronlar tarafından "İngiltere Kralı" ilan edildi. Ancak Ekim 1216'da Kral John'un ölümü sonrasında baronların, John'un dokuz yaşındaki oğlu III. Henry lehine Louis'yi terk etmeleri, İngiltere'yi yönetme tutkusuna gem vurdu. Devam eden savaş sırasında Louis'in ordusu nihayet 20 Mayıs 1217'de Lincoln Muharebesi'nde hezimete uğratıldı. Karısı Kastilyalı Blanche tarafından bir araya getirilen bir donanma, 24 Ağustos 1217'de Sandwich kıyılarında mağlup edilince, takviye almaktan yoksun kalan Louis, İngiliz şartlarına göre barış yapmak zorunda kaldı. İmzaladığı Lambeth Antlaşması ile elinde kalan birkaç kaleyi de teslim etti. Antlaşmanın anlamı, Prens Louis'in hiçbir zaman İngiltere'nin meşru kralı olmadığını kabul etmesiydi. Bu antlaşma iç savaşın sona ermesini ve Fransızların İngiltere'den ayrılmasını resmîleştirdi. İşler bir süre iyi gitti ama sonra tekrar sorunlar baş gösterdi.

Levent Şahverdi Arşivi

Simon de Montfort liderliğindeki baronlar, İngiltere Kralı III. Henry'den, kendi atadıkları yerine bir baron konseyiyle ülkeyi yönetmesini istediler. Bu taleplerine cevap bulamamaları üzerine Ocak 1264'te İkinci Baronlar Savaşı başladı. Başlangıçta işler Kral namına iyi de gitti. Northampton, Leicester ve Nottingham'daki önemli isyancı mevkileri ele geçirildi. Rochester Kalesi'ndeki kuşatma sonlandırıldı. Ancak Mayıs 1264'te işler tersine dönmeye başladı. Kral III. Henry ve Prens Edward, Lewes Muharebesi'nde yenildiler. Her ikisi de Montfort'un gözetimi altına alındı. Daha sonra Kont Montfort, Oxford Hükümleri'ne dayalı bir hükûmet kurdu.

Bu zaferden sonraki bir yıl içinde, Montfort'un rejimine karşı muhalefet giderek büyüdü. Hatta en yakınları bile bu rüzgâra kapıldılar. Gloucester Kontu Gilbert de Clare, Montfort'un en önemli destekçilerinden biriydi. Ancak onun ününe karşı duyduğu kıskançlık, çark ederek Kral taraftarlarına sığınmasına neden oldu. Kenilworth Kalesi'nde tutulan Prens Edward'ın tutukluluğunu sorgulamaya başladı. Bu tutumu, Prens Edward'ın içinde bulunduğu koşulların yumuşatılmasına yol açtı. Böylece de Prens'in kendisine tanınan avluda gezinme hakkını fırsat olarak değerlendirip, nöbetçilerin atlarından birine binip diğerlerini de yanına alarak özgürlüğüne kavuştu. Kaçışının ardından Prens Edward; Wigmore Lordu Roger Mortimer ve Gilbert de Clare'e katıldı. Diğer lordlar da etraflarında toplandılar.

Prens Edward büyük bir ordunun başına geçerken, Montfort da boş durmadı. Kuvvetlerine destek bulmak için Galler'e gitti. Buradan piyade sağlamak için lordlarla anlaşma imzaladı. Yine de güçlerinin yetersiz olduğunun farkındaydı. Bu nedenle vaftiz oğlu Simon'a İngiltere'de bir ordu kurması talimatını verdi. Montfort bu ikinci ordunun güçlenmesini beklerken Edward'ın güçleriyle çatışmaktan kaçınmaya çalıştı ama Edward aynı fikirde değildi.

Prens Edward'ın Hilesi

Prens Edward, güçlerini, genç Simon'a karşı harekete geçirdi. Kenilworth Kalesi'nde Simon'a saldırdı. Ağır kayıplara neden oldu. En önemlisi de Montfort taraftarlarının kullandığı çok sayıda sancak, flama ve sembolü ele geçirdi. Edward daha sonra kuvvetlerini batıya doğru

Levent Şahverdi Arşivi

hareket ettirdi. Hedefinde Avon Nehri mevkisindeki Evesham vardı; yani Montfort'un bulunduğu yer.

Prens Edward, ordusundaki askerleri Kenilworth Kalesi'nden ele geçirdiği sancak ve flamalarla donatmış hâlde kasabaya yaklaşmaya başladı. Montfort'u, vaftiz oğlu Simon'ın topladığı kuvvetlerle geldiğine inandırmak istiyordu. Başardı da. Aldatmacayı çok geç fark eden Montfort, kendini korkunç bir durumda buldu. Avon Nehri üzerindeki köprü tahliye için çok küçüktü. Montfort belki kaçabilir ve ordusunun bir kısmını da kurtarabilirdi ama bu da onun şanının sonu olurdu. Ayrıca bir Kral taraftarlarının bir kısmının da nehrin diğer tarafındaki köprüye doğru ilerlediğine dair istihbarat almıştı. Çok az seçeneği olduğunu fark eden Montfort, savaşmaya karar verdi.

Şövalyelik Ruhuna Uymayan Bir Çarpışma

Muharebe 20 Ağustos 1265'te gerçekleşti. Edward'ın 15.000 kişilik gücü, Montfort'un kasabada bulunan ve Galler'den gelen önemli bir müfrezeyi de içeren 5.000 adamının yanında devasa bir görüntüye sahipti. Edward'ın güçleri batıdaki Worcester'dan yaklaşıp Evesham'ın kuzeyindeki Greenhill platosunu işgal etti. Sabah adamlarına coşturucu bir konuşma yapan Montfort, birliklerini süvari ile Evesham'dan dışarı çıkardı. Savaşmaya isteksiz görünen Galli birliği, arkasını koruması için artçı olarak görevlendirmişti.

Edward oldukça büyük bir kuvvetle yüksekteki hâkim alanı tutarken, Montfort, durumunun ne kadar çaresiz olduğunu fark etti. Tüm atlı kuvvetleriyle, Evesham yolu boyunca, Kral taraftarlarının merkezine doğru cesur bir süvari saldırısı başlattı. Prens Edward'ın bu aşamaya kadar tüm güçlerini Greenhill platosunda toplamak için yeterli zamanı olmamış gibiydi ve Montfort düşman hattını kırmaya niyetliydi. Montfort'un hücumu, Kral taraftarlarından bazılarının geri püskürtülmesiyle bir miktar başarılı oldu. Ancak sayılardaki farklılık, Montfort'un hattı kırma umudunu ortadan kaldırdı. Sol ve sağdaki Kralcı birlikler birbirine karışmamıştı. Üstüne üstlük Mortimer ile Gilbert de Clare liderliğindeki birlikler Montfort'u kuşattılar.

Prens Edward'ın muharebenin başında yaptıkları, onurlu savaşa dayanan şövalyelik kurallarının bu çarpışma sırasında uygulanmayacağını açıkça ortaya koymuştu. Edward, Simon de Montfort'u bizzat hedef alan

Levent Şahverdi Arşivi

ve ne olursa olsun Montfort'un öldürülmesi emrini verdiği bir "ölüm timi" görevlendirmişti.

Etrafı tamamen sarılan Montfort, ordusunu bir çember hâline getirdi. Ancak asker sayısındaki farklılık, yaptığı planı boşa çıkardı. Edward'ın verdiği emirle kuşatma altındaki Montfort birliklerinin gaddarca öldürülmesi, muharebeyi bir katliama ve bozguna dönüştürdü. Montfort, Roger Mortimer tarafından öldürüldü. Daha sonra vücudu parçalara ayrıldı. Edward'ın muzaffer ordusu Galler birliklere karşı saldırıya geçti. Kaçabilenler Edward'ın güçleri tarafından acımasızca takip edildiler ve Evesham Manastırı'na sığmaya çalışanlar bile bağışlanmadı.

Muharebe, nispeten kısa sürmüştü. İki saat içinde her şeyin bittiğini iddia edenler çoğunluktaydı. Montfort taraftarlarının zayiatı yaklaşık 4.000 kişiydi. Yüzde seksen oranındaki bu kaybın nedeni, Edward'ın acımasız yaklaşımıydı. İsyancı Baronların neredeyse tamamı Montfort ile birlikte muharebe alanında hayatını kaybetti. Canlı olarak yakalananlar ise parçalanarak öldürüldü.

Vahşetten etkilenen Gloucesterli Robert mücadeleyi tanımlarken "Evesham'da yaşanan bir cinayetti, ortada muharebe adına hiçbir şey yoktu," demekten kendini alamamıştır.

Kral taraftarlarının Evesham'daki zaferi ve Simon de Montfort'un ölümü, İkinci Baronlar Savaşı'nı neredeyse sona erdirdi. 1266'da Chesterfield'da yaşanan son muharebede de kral taraftarları zafer elde ettiler. Bunu takip eden barış, Kenilworth Kararnamesi'nde detaylandırıldığı gibi, Kraliyet otoritesini yeniden tam anlamıyla hâkim kıldı. 7 yıl sonra Edward, kral olarak taç giydi. Babası ve büyükbabasının aksine, güçlü bir savaşçı hükümdar düşüncesine dayanan Orta Çağ idealine uyuyordu. "Prens" Edward'ın Baronlara karşı kazanılan zaferden elde ettiği tecrübeler, "Kral" Edward'ı askerî deneyimini daha da geliştireceği mücadeleler için hazırlamıştı.

1268 XIANGYANG MUHAREBESİ

Xiangyang Kuşatması, aslında Moğollar ile Song güçleri arasında yaşanan uzun süreli bir muharebeler silsilesiydi; çatışmalar, kara saldırıları ve ikiz müstahkem kaleler olan Fancheng ve Xiangyang'ın kuşatılmasından

Levent Şahverdi Arşivi

oluşuyordu. Mücadele, Moğol İmparatorluğu için önemli bir zaferle sona erdi: Song Hanedanı'nı koruyan iki mükemmel doğal engel olan Han ve Yangtze nehirlerinin kontrolün ele geçirildi. Yenilgi, birkaç yıl içinde Song Hanedanı'nı mahvetti.

1267'de Büyük Moğol Hanı Kubilay, dikkatini Güney Çin'e yöneltti. Temel hedefi ikiz kaleler addedilen Xianyang ve Fancheng'i düşürmekti. Bu iki kale Song İmparatorluğu'nun kalbindeki Yantze'yi besleyen Han Nehri'ni kontrol ediyordu. Moğollar muazzam güçlerine rağmen istediklerini hemen elde edemediler. Doğrudan saldırıları başarısız oldu. Nehir üzerinde baraj yapmak için sur inşa etmeleri de işe yaramadı. Üstelik savunmadakilerin nehirden edindikleri malzemelerle kale garnizonunu ikmal etmesini de engelleyemediler. İnanılması güç belki ama 1268'de başlayan kuşatma tam beş yıl sürdü.

Muharebe sırasında Moğol süvarileri, ormanlık arazi ve Çin'in çok sayıdaki askerî karakolları nedeniyle, klasik taktiklerini her zamanki kadar rahat kullanamadılar. Ancak Fancheng Kuşatması'nda, bu karakollardan ele geçirdikleri Çin'e ait ateşli silahları ve topları, kendilerine özgü ateşli oklar ve büyük yaylı tüfeklerle birlikte kullandılar. Yine de kuşatmayı kıramadılar.

Sonunda Kubilay Han, İlhanlılardan ağır kuşatma mancınıkları aldı. Bu mancınıklar 300 kg ağırlığındaki malzemeyi yaklaşık yarım kilometre uzaklığa fırlatabiliyordu. Hızla temin ettikleri yirmi tane mancınıkla Fancheng Kalesi'nin duvarlarını darmadağın edip yıktılar. Yıllardır dayanan kale sadece birkaç gün içinde düştü. Yaşananları gören ve mücadelenin kaybedildiğini anlayan Xiangyang Kalesi'nin komutanı da teslim olmayı tercih etti. Her iki kalenin de düşmesiyle birlikte Song İmparatorluğu'nun morali de çöktü. Moğollar için artık güney Çin'e giden yol açılmıştı. Kubilay Han, 1279'da Çin'in güneyinin fethini tamamladı.

1297 STIRLING KÖPRÜSÜ MUHAREBESİ

Wallace'ın ilk yılları hakkında çok az şey bilinmekte, bununla birlikte eğitimli bir adam ve bir taşra şövalyesinin oğlu olduğu düşünülmektedir. Ancak İskoçya'nın İngilizler tarafından ele geçirilmesine duyduğu öfke şüphesizdir. İskoçların Dunbar Muharebesi'nde aldığı aşağılayıcı yenilgi, I. Edward'ın

Levent Şahverdi Arşivi

İskoçya üzerinde tam kontrol kurmasını sağladı. Bu yenilgi ve kendi kişisel kan davaları, Wallace'ın, İskoç klanlarını bir araya getirip Stirling Köprüsü Muharebesi'nde bir İngiliz ordusu ile mücadeleye girmesine yol açtı. İngilizleri kanlı bir şekilde yenen Wallace, daha sonra İskoçya Krallığı Muhafızı unvanını aldı.

İngiltere Kralı I. Edward, Fransa'daki İngiliz askerî harekâtını desteklemeyi reddeden İskoç Kral John Balliol'u cezalandırmak amacıyla1296'da İskoçya'yı işgal etti. Dunbar Muharebesi'nde İskoçları yenilgiye uğratarak Dundee Kalesi'ni ele geçirdi. Ama bir sene sonra, William Wallace liderliğindeki İskoç savaşçıları Dundee Kalesi'ni yeniden kuşattı. Ancak, İngiliz Kralı I. Edward'ın emriyle İngiliz ordusunun İskoçya'ya doğru hareket ettiği haberi kendilerine ulaşınca kuşatma kaldırıldı. Wallace, adamlarını güneye, en eski ve en şiddetli düşmanlarıyla karşılaşacakları yere yönlendirdi.

Surrey Kontu John de Warenne ile İskoçya'nın İngiliz mali işler sorumlusu Hugh de Cressingham önderliğindeki İngilizler yeterince etkileyici görünüyorlardı. Şövalyeler, savaş teçhizatıyla donanmış hâlde büyük savaş atlarının sırtında oturuyorlardı. Kâğıt üzerinde İngilizler daha güçlü olan taraftı. Savaş sanatında ustaydılar, Gallileri kısa zaman önce ezip geçmişlerdi. Buna karşılık İskoç birlikleri, çoğunlukla uzun mızraklarla donanmış piyadelerden oluşuyordu ve daha az profesyonel görünüyorlardı. Tecrübeleri çok daha azdı. Ortak bir ordu oluşturan "atsız" sınıflardan geliyorlardı. İngilizler İskoçların daha "düşük" sınıftan, düzensiz ve zayıf olduklarını düşündüler, ama gözden kaçırdıkları bir şey vardı: İngilizlere karşı duydukları haklı öfke.

İskoç ulusal bağımsızlık savaşının en önemli figürlerinden biri olan Wallace, Andrew de Moray ve birliklerinin kendisine katılmasıyla daha da güçlendi. De Moray, İskoçya'nın kuzeydoğusundaki İngilizlere karşı isyan başlatan bir İskoç seçkiniydi.

Sonucu Belirleyen Köprü

Nihayet İngiliz ordusu ve İskoç birlikleri toplanmaya başladılar. Ama hemen temas sağlamaları mümkün olmadı, çünkü aralarında Forth Nehri vardı. İngilizlerin İskoçlara karşı mücadeleye girmek için o nehri geçmeleri gerekiyordu. Wallace ve Andrew de Moray, birlikte basit bir plan yaptılar; sabırla bekleyeceklerdi.

Levent Şahverdi Arşivi

Wallace, İngilizlerin aşırı özgüvenli olduğunu biliyordu. Nehri aştıklarında, sınırlı ve dar bir döngüde toplanmak zorunda kalacaklardı. İngiliz askerlerinin doğal olarak üç tarafı suyla çevrilmiş olacaktı ve bundan kurtulmanın yolu ya nehre girmek ya köprüden geri dönmek ya da İskoç hatlarına doğru ilerlemekti. Surrey Kontu Warenne tehlikenin farkındaydı ama de Cressingham ve diğerleri ilerlemekte ısrarcıydı. Bir savaş konseyi toplandı ve saldırı kararı alındı. Bu arada Wallace İngilizlerin toplanmalarını izledi ve yaklaşan muharebe için her biri özel talimatla gruplar hâlinde düzenlenmiş mızrakçılarını hazırladı.

Wallace'ın ordusunun büyük bir kısmını oluşturan mızrakçılar, İngiliz süvarilerine verilen İskoç cevabıydı. Yaklaşık 4 metre uzunluğunda, ucu yontularak keskinleştirilmiş kalın mızraklar, süvarilere karşı durmanın ölümcül bir alternatifiydi.

11 Eylül 1297 günü, ülkenin en ateşli savaşçılarının bir kısmını içeren yaklaşık 13.000 kişilik İngiliz ordusu, John de Warenne ve Hugh de Cressingham'ın liderliğinde Forth Nehri'nin güneyindeydi. William Wallace ve Andrew de Moray ise bir araya getirdikleri yaklaşık 8.000 İskoç savaşçının başındaydı. Bölgeye ilk önce İskoçlar geldiğinden arazinin düzenini değerlendirip avantajlı bir pozisyon seçmişlerdi. İskoç ordusu Abbey Craig adlı nehrin kuzeyindeki kayalık bir tepede konuşlanmıştı. Böylelikle iki kilometre uzaklığa kadar bölgeyi görebilen hâkim bir konumdaydılar.

İki ordunun arasında kalan Forth Nehri, geçilmesi kolay bir akarsu değildi. İskoçya'yı boydan boya keserek doğuya doğru akan nehir çok derindi. İngilizlerin zırhları göz önüne alındığında yüzmelerinin inanılmaz derecede zor olacağı kesindi. Ve Stirling'deki ahşap ve dar köprü, cazip bir geçiş noktasıydı. Aslında İngilizler köprüden geçmeden önce, İskoç tarafından İngiliz tarafına katılmış olan Sir Richard Lundie, nehrin daha aşağısındaki Kildean Sığlığı'ndan geçmelerini önermişti. Ancak çok fazla masraf yapıldığını ve hızla buradan geçmeleri gerektiğini belirten de Cressingham bu teklifi reddetmişti. İngilizler için para, askerlerinin hayatından daha önemliydi.

11 Eylül 1297 sabahı İngilizler Stirling Köprüsü'nden geçmeye karar verdi. Ancak liderleri de Warenne uyuyakaldı. Bu yüzden köprüyü geçmeleri uzun zaman almış olan İngiliz ve Galli okçuların geri dönmeleri emredildi. İskoçlar, yaşananları şaşkınlıkla izlediler. Bu geçiş denemesi sonrası Lundie, Kildean'dan geçme teklifini yineledi. Haklıydı da çünkü

Levent Şahverdi Arşivi

Kildean'den karşıya geçmek genişliği sayesinde daha kolay olurdu, üstelik İskoçları arkadan kuşatma imkânı da veriyordu. Lundie, sadece iki atlının yan yana geçmesine olanak veren Stirling Köprüsü'nü geçmenin tehlikeli ve yavaş bir yol olduğunu belirtti ancak gene reddedildi. İngilizler köprüyü geçmeye başladılar.

Yaptıkları plana uygun olarak, yeterli sayıda İngiliz'in köprüden geçmesini sabırla bekleyen Wallace ve Andrew de Moray, mızrakçılarına İngiliz süvarilerine karşı harekete geçmelerini söyledi. İngilizler bir anda neye uğradıklarını şaşırdılar. Sadece geri dönerek kaçabilirlerdi ama yeterince hızlı geri çekilmelerinin imkânı yoktu. İngiliz piyadeler katledilirken, şövalyelerin atlarının da çamurlu zemine batması kargaşaya yol açtı. İngilizler ya biçildi ya da nehirde boğuldu. Bazı İngiliz şövalyeleri köprünün üzerinden geri döndüler, bazıları ise güvenli bir yere yüzmeyi başardı. Surrey Kontu de Warenne, ordusunun henüz köprüyü geçmemiş kısmını kurtarmak için köprünün ateşe verilmesini emretti.

Andrew de Moray muharebede ağır yaralandı. İngiliz Cressingham yakalandı ve diri diri derisi yüzüldü. Warenne ise geri çekilip dörtnala uzaklaştı. Wallace büyük bir zafer elde etmişti. Öldürülen 5.000 İngiliz piyadesi ve 100 şövalye, I. Edward için bir utanç kaynağı olarak hafızalara kazındı.

1297'ye kadar ağır silahlı ve atlı şövalyeler, muharebe alanında yenilmez bir güçtü. Stirling Köprüsü Muharebesi, ortak hareket etme becerisi gösteren mızraklı birliklerin feodal bir orduyu yenilgiye uğrattığı, Avrupa'daki ilk muharebelerden biriydi. Sadece beş yıl sonra, bir dizi Fransız şövalyesi, Courtrai Muharebesi'nde, benzer silahlara sahip Flaman yerlileriyle karşılaşacaktı.

Stirling Köprüsü Muharebesi, "İngiliz yenilmezliği" efsanesini de yok etti. Elde ettikleri bu zafer, İskoçyalıların I. Edward'a karşı direnme isteklerini güçlendirdi. Bununla birlikte, "aşağı tabaka"dan İskoçlara yenilerek öfkelenen I. Edward'ın da kararlılığını güçlendirdi. Nitekim sadece bir yıl sonra Edward komutasındaki İngilizler, Wallace'ın İskoç savaşçılarını Falkirk Muharebesi'nde yenilgiye uğrattılar.

Sir William Wallace Stirling Köprüsü'ndeki zaferden sonra İskoçya Krallığı'nın muhafızı olarak atandığı görevine 1298'deki Falkirk yenilgisine kadar devam etti. Ağustos 1305'te, Robroyston'da yakalandı. İngiltere Kralı I. Edward'a teslim edildi. Wallace, vatana ihanetten ve İngiliz sivillere

Levent Şahverdi Arşivi

karşı işlediği suçlardan dolayı suçlu bulundu. İşkence gördü, asıldı, kafası kesildi ve vücudu dörde bölündü. Vücudunun parçaları, ibret olsun diye İngiltere'nin farklı yerlerine gönderildi ve kafası bir mızrağa geçirilerek Londra Köprüsü'ne yerleştirildi.

1302 COURTRAI MUHAREBESİ

Courtrai (Kortrijk) Muharebesi, Fransız-Flaman Savaşı (1297-1305) sırasında Fransa'nın kraliyet ordusu ile Flanders bölgesinin isyancı güçleri arasında yaşanan bir askerî çatışmaydı. IV. Philip, 1290'larda Flaman aristokrasisinden destek almaya çalışmış ve yerel liderlerden bazılarının bağlılığını kazanmayı başarmıştı. Haziran 1297'de Fransızlar Flanders'ı işgal etti. Buna isyan eden Flamanlar, karşılarında, alt sınıfların iktidarı ele geçirmesinden korktukları için Fransız tarafını tutan Flaman soylularını gördüler. Muharebe, alt sınıf Flamanların beklenmedik zaferi ile sonuçlandı. Ve Flaman halkı, aynı zamanda milislerin, atlı şövalyelerin üstesinden gelebileceğini de gösterdi.

Yaklaşık 5 senedir işgal altında bulunan Flaman kasabaları fraksiyonlara bölünmüştü. "Pençeler" bağımsızlığı savunuyordu. "Zambaklar" ise Fransız yanlısıydı. Bağımsızlık taraftarları, 1302'de Fransızlara karşı ayaklandılar. Tournai'nin kuzeyindeki Courtrai'de bir kaleyi kuşattılar. Fransa Kralı IV. Philip, bu isyanı bastırmak amacıyla 8.000 kişilik bir kuvveti kalenin yardımına gönderdi. Flaman milisleri; mızraklar, tatar yayları (yaylı tüfek), kargı ve *goedendag*lar (ucu sapına göre daha kalın olan sağlam sopa) ile silahlanmış olarak bataklıklar ve küçük akarsulardan oluşan bir alanda konuşlandılar.

Hücum eden Fransız şövalyeleri bataklıklara saplandılar ve goedendag taşıyan Flamanlar tarafından atlarından düşürüldüler. Kalan şövalyelerse geri çekildi. Fransız piyadeler de kaçtı. Flamanlar onları inatla takip etti. Sonuç olarak 1.000'den fazla Fransız askeri hayatını kaybetti. Flamanların fidye için ellerinde tutmayı tercih etmediği birçok şövalye öldürüldü.

Fransız ordusunun yenilgiye uğratılmasıyla, Flamanların bölgedeki etkinliği arttı. Courtrai Kalesi 13 Temmuz'da teslim oldu. Fransızlarla birlikte hareket eden soyluların şehirlerdeki etkinliği kırıldı. Soylu rejimleri devrildi, yerlerini daha temsili rejimler aldı. Meslek örgütleri resmen tanındı. Ancak kısa süre sonra gelen Fransız zaferleri, her şeyi tersine

Levent Şahverdi Arşivi

döndürerek Flamanların bir süre daha bağımsızlıktan mahrum kalmasına neden oldu. Buna rağmen Courtria Muharebesi, Flaman ulusal kurtuluş mücadelesinde bir "kilometre taşı" olarak görüldü. Yabancı yönetime direnişin bir simgesi hâline geldi. Flaman milliyetçileri tarafından da edebiyat ve müzik alanındaki eserlerde sık sık ana tema olarak kullanıldı.

Courtrai'de yaşanan çatışma, Fransız şövalyelerin cesetlerinden yağmalanan değerli mahmuzlar nedeniyle "Altın Mahmuzlar Muharebesi" olarak da anılmaktadır. Muharebede Flamanlar, 500 çift mahmuz ele geçirdiler ve hepsini yakınlardaki Meryem Ana Kilisesi'ne bağışladılar. Mahmuzlar, 1382'deki Roosebeke Muharebesi'nden sonra Fransızlar tarafından geri alındı. Courtrai ve çevresi de misilleme olarak IV. Charles tarafından yağmalandı.

Courtrai Muharebesi, XIV. yüzyılda Avrupa genelinde, "Orta Çağ savaş tarzı"nda yaşanan "piyade devrimi"nin ilk örneklerinden biridir. Geleneksel askerî teoriye göre zafere giden yol, süvarilere ve ağır zırhlı şövalyelere sahip olmaktan geçiyordu. Oluşturulması ve sürekli olarak elde tutulması pahalı olan bu tarz bir ordunun, toplumun alt kesimlerinden gelen milis ve piyadeler tarafından yenilebilmesi, sonraki yüzyılda savaşların niteliğinde kademeli bir değişikliğe yol açtı. Flaman milislerinin Courtrai'deki taktikleri ve formasyonu daha sonra birçok ordu tarafından kopyalandı, geliştirildi, uyarlandı ve muharebelerde kullanıldı. Aslında beş sene önce de Stirling'te İskoçlar, güçlü bir İngiliz ordusunu aynı taktikle yenmişlerdi ancak Flamanların başarısı Kıta Avrupası'nda yaşandığından kısa süre içerisinde yayılım gösterdi. Süvariler giderek önemini yitirdi. Piyade ve milis ordularının nispeten düşük maliyetleri, küçük devletlerin bile askerî açıdan önemli boyutta ordular oluşturmasına olanak tanıdı.

1314 BANNOCKBURN MUHAREBESİ

Sir William Wallace, Birinci İskoç Bağımsızlık Savaşı sırasındaki liderlerden biri, İskoçların ulusal kahramanı hâline gelen bir savaşçıydı. Wallace, İskoç klanlarını bir araya getirmeyi başararak Eylül 1297'deki Stirling Köprüsü Muharebesi'nde bir İngiliz ordusunu yenmişti. Ancak ertesi yıl, Temmuz 1298'de Falkirk Muharebesi'nde yenildi. 1305'te yakalandı. İngiltere Kralı I. Edward tarafından vatana ihanet ve İngiliz sivillere karşı işlenen suçlar

Levent Şahverdi Arşivi

nedeniyle idam edilen Wallace'ın vücudu, parçalara ayrılarak İngiltere'nin çeşitli yerlerine gönderildi. İskoçlar Wallace'ın kendileri için yaptıklarını asla unutmadılar. İntikamını da 1314'teki Bannockburn Muharebesi'nde aldılar. Muharebe sırasında, kralları Robert the Bruce'un liderliğindeki İskoçlar, İngiliz ordusunda teslim olmaya çalışanlara acımadılar ve geri çekilmeye çalışanlara bile fırsat tanımadılar. Bannockburn'deki muharebe alanı bir ölüm tarlasına dönüştü.

1314 Bannockburn Muharebesi'ne neden olan süreci başlatan, İngiltere'nin Stirling Kalesi'nin koruyucusu Philip Mowbray'dı. Önceki yıl, İskoçya Kralı I. Robert, krallığı içindeki İngiliz kalelerine saldırmıştı. Kardeşi de Stirling'de stratejik açıdan hayati bir kaleye hücum ediyordu. Mowbray, şövalye tarzı bir anlaşma teklif etti. İskoçlar kuşatmayı kaldırırlarsa, adamlarını kalenin içinde tutacak ve Stirling Köprüsü'nden geçişi serbest bırakacaktı. Bu, İskoçların diğer İngiliz ileri karakollarına karşı rahatça hareket etmesine izin vermek anlamına geliyordu. Bir başka deyişle, eğer bir yıl içinde İngiliz yardım gücü gelmezse, Mowbray kaleyi teslim edebilirdi.

1307'de babasının ölümü ile tahta çıkan Kral II. Edward, 1314 yazında, kaleye yardım etmek adına yürüyüşe geçti. Robert the Bruce İngilizlerin gelişini engellemesi gerektiğini biliyordu. 23 Haziran'da II. Edward'ın öncü kuvvetlerine karşı küçük çaplı ama psikolojik açıdan önemli zaferler kazandı. Aslında Bannockburn'deki kesin çarpışmadan önceki gece Bruce, çekilmeyi düşünüyordu. Nedeni, şimdiye kadar edindiği tecrübeydi: Başarıya giden en kesin yol, yeri ve zamanı İngilizler tarafından belirlenmiş bir muharebeden kaçınmaktı. İngiliz orduları kendisininkinden daha büyüktü. Zırhlı şövalye sayısı daha fazlaydı. Ancak İngilizlerin moralinin bozulduğuna dair bir istihbarat alınca sonunda kararını verdi. Ertesi gün, yani 24 Haziran'da II. Edward'la yüzleşmeyi seçti. Bannockburn Muharebesi, Bruce'un "seçtiği" arazinin şartlarınca şekillendi.

İngilizlerin moralini bozan olaylardan biri de bizzat İskoç Kralı Bruce tarafından kazanılan bir zaferdi. İngiliz ordusundan Sir Henry de Bohun, İskoç Kralı'nı adamlarının önünde, binek atına binerken görmüştü. Bunu fırsat bilen Bohun zırhlı savaş atına bindi. Bruce'u yere serebilirse muharebenin kazanılacağını biliyordu. Bohun atıyla ileri doğru atıldı. Bruce'un üzerinde sadece bir balta vardı ancak Bohun geçerken ani bir hareketle atını kenara doğru çekmeyi başardı ve baltasını hızla rakibinin miğferine

Levent Şahverdi Arşivi

indirdi. Bohun'un kafası ikiye ayrıldı. Bruce ilk darbeyi Bannockburn'den bir gün önce vurmuştu.

İngiltere Kralı II. Edward; İngiltere, Galler, Gaskonya, Ponthieu ve Aquitaine'dan oluşan sınırları miras almıştı. İskoçya'da askerî deneyime sahip olmuştu. Ama zayıf bir kraldı ve askerî fikir üretmeye yatkın değildi. Hatta soylularının çoğu ve eşi tarafından da hor görülmekteydi. Edward'ın emrinde yaklaşık 14.000 piyade ve 3.000 süvari vardı. XIII. ve XIV. yüzyılların atlısı, zamanının savaş tankıydı. Süvarilerin uyguladığı strateji basitti: düşmana hücum etmek. Mızraklarıyla yaptıkları hücumlar, düşman piyadesi için yıkıcı sonuç veriyordu. İngiliz savaş atları özel olarak Fransa ve İspanya'dan gelen soylar arasından seçilirdi. Günlük hayatta kullanılan binek atlarından çok daha güçlüydüler. Kendilerini korumak için giydirilen kalın deri ve zincirden zırhları taşıyabiliyorlardı. Süvarilerin tek derdi, "kaçmayacak kadar cesur" düşman piyadeleri tarafından oluşturulan kargı duvarlarıydı.

İskoçların Mızraklı Piyadeleri ve Kargı Çiti

Robert the Bruce, 1306'da İskoçya Kralı olmuş ve kendini hemen İngilizlerle muharebe ederken bulmuştu. İngiliz süvari hücumuna direnemeyen Bruce, kral olarak katıldığı ilk muharebe olan 1306 yılındaki Methven Muharebesi'nde ağır bir yenilgi aldı. Ancak bir sene sonra, tecrübelerinden faydalanan, askerî nitelikli bir kral olduğunu gösterdi. Bu kez İngiliz süvarilerini engellemek için hem hendekler kazdırıp müstahkem bir mevzi oluşturdu hem de İskoç mızraklı piyadesini akıllıca kullandı. İngiliz süvarilerini hareket kabiliyetlerini yitirecekleri dar bir alana sıkıştırarak 1307'deki Loudoun Tepesi Muharebesi'ni kazandı ve Methven'deki yenilginin intikamını almış oldu.

Robert the Bruce, mali açıdan yetersiz ülkesinin zorlu muharebelerden kaçınması gerektiğini biliyordu. Gerilla savaşında ustalaştı. Sağlam bir kararlılığa sahip olması da liderliğini güçlendirdi. Soylularının çoğunun hâlâ güçlü İngiliz Kralı'yla ittifak yapmayı tercih ediyor olması ise İskoçya Kralı'nın yumuşak karnıydı. Bannockburn Muharebesi sırasında Bruce'un emrinde 6.000 piyade ve 500 kadar süvari bulunmaktaydı. Pek çok İskoç şövalyesi, kalkan duvarlarının merkezindeki çekirdeği oluşturmak için atlarından inerek piyade olarak savaşmayı tercih ediyordu. Ayrıca İskoç piyadeleri de İngiliz piyadelerine göre savaşa daha alışkındı.

Levent Şahverdi Arşivi

XIII. ve XIV. yüzyıldaki İskoç Bağımsızlık Savaşları'nda İskoç piyadeleri, İngiliz süvarilerine karşı bir savunma önlemi geliştirmişti: kargı çiti. Yaklaşık 5.5 metre uzunluğundaki kargılar taşıyan piyadelerin yan yana, sıkı düzen içinde oluşturdukları savunma hattı, süvari hücumuna karşı etkiliydi. Hem süvarilerin atlarını savaş dışı bırakıyordu hem de kargılar süvarilerin mızraklarından daha uzun olduğu için piyadeler zarar görmüyordu. Kargılar sayesinde geri çekilmeyip ileriye birkaç adım atmanın psikolojik etkisini muharebe meydanında öğrenmiş olan Bruce, adamlarını süvarilere karşı kargı ve uzun mızrak kullanmaları konusunda sürekli eğitti. Buna rağmen kargı çitinin en büyük zayıflığı, kalkan duvarı ya da falanks formasyonlarında var olan bariyerin olmayışı nedeniyle, okçuların salvolarına karşı savunmasız kalmasıydı.

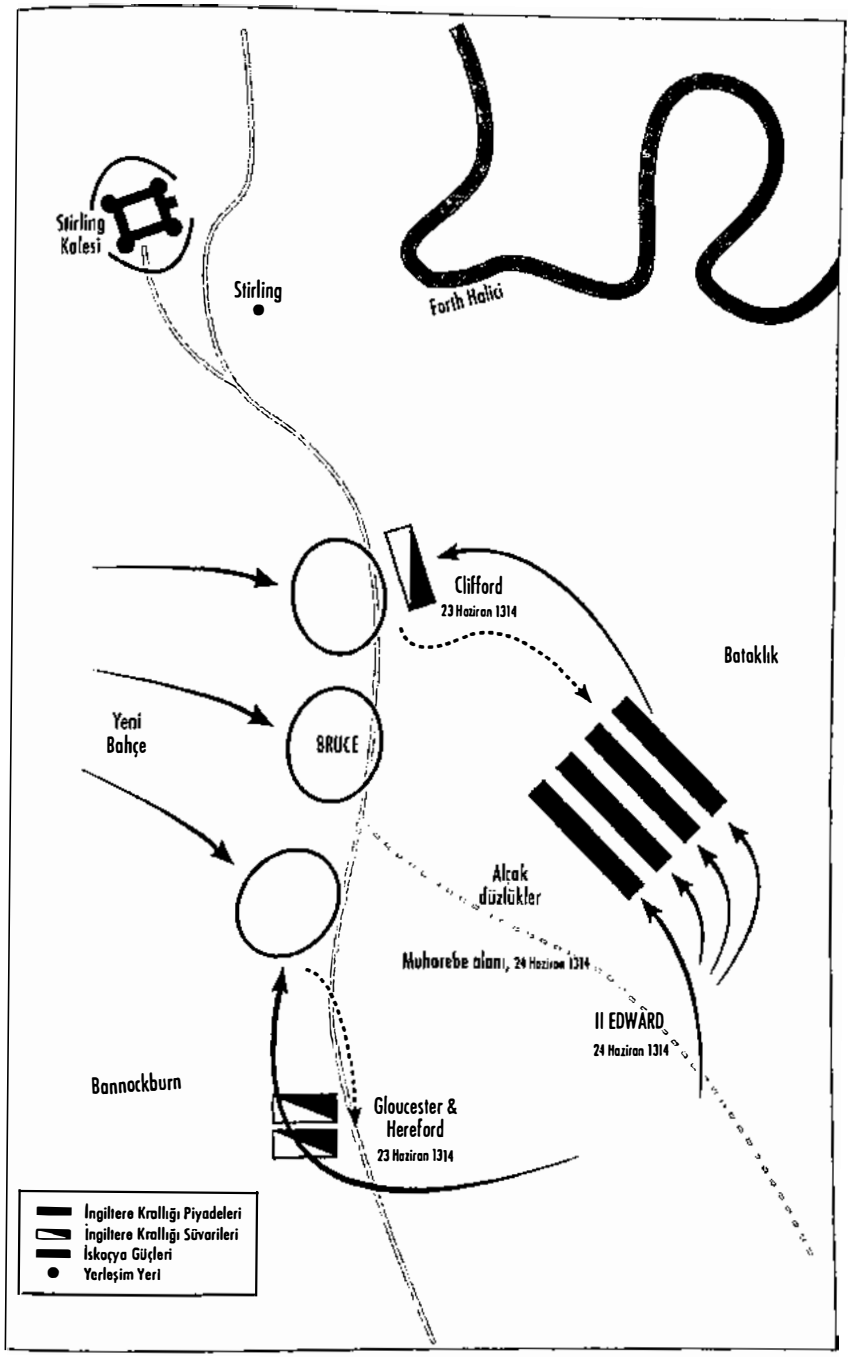
24 Haziran'da İngiliz kuvvetleri toplanırken Bruce saldırı emrini verdi. İskoç piyadeleri tarafından hemen kargı çiti oluşturuldu. Dört birime ayrıldılar. En sağdan sola doğru sırasıyla; orduyu yöneten kralın kardeşi Edward Bruce, Thomas Randolph, James Douglas. En solda ise adamlarını yedekte bekleten Robert the Bruce ve yanında Robert Keith liderliğindeki süvarileri bulunmaktaydı.

Muharebeden önce, açıklık alandaki İskoç ordusu her zaman yaptığı gibi diz çöküp Tanrı'ya dua etmeye başlar. Bunu gören II. Edward, yanındakilere; "Adamlar merhamet dilenmek için diz çöküyor" der. Muharebeden sonra, esir alınan bir İngiliz şövalyesinden İngiliz Kralı'nın bu sözlerini duyan Bruce'un dudaklarından o ünlü sözü dökülür: "Evet, merhamet dilemek için diz çökmüştük; ama İngilizlerden değil, Tanrı'dan..."

Mücadele okçuların düellosu olarak başladı. Ancak ilk çatışma, İngiliz süvarileri ilerlediğinde geldi. Gloucester Kontu Gilbert de Clare, Kral II. Edward'ın böyle bir emir vermemiş olmasına rağmen, saldırıya liderlik etme onurunun kendisine ait olduğunu düşündü. Şövalyeler İskoçlara karşı tırıs giderken aceleci Gilbert de Clare bir hücum başlattı. Kısa süre sonra tüm İngiliz öncü grubu kargı çitine çarptı. Sonuç acıklı bir başarısızlıktı; ağır zırhlı şövalyeler, sıkışık piyade nizamındaki kargılara karşı hiçbir şey yapamadı. Gloucester Kontu, ilk düşenler arasındaydı. Atların karınları kesildiğinden İngiliz şövalyeleri artık atsızdı.

Moray Kontu Thomas Randolph ve James Douglas, kalan İngiliz birliklerine karşı adamlarını öne çıkardılar. Adeta bir katliam yaşanıyordu. İngiliz sağındaki okçular İskoç soluna kayıp verdirdiler ancak Keith'in

Levent Şahverdi Arşivi

Levent Şahverdi Arşivi

süvarileri kısa sürede onları dağıttı. İngiliz şövalyeleri kaos içindeyken ve piyadeleri henüz devreye girmemişken, Robert the Bruce'un yedeklerine katılmış olan "kampçıların"[3] arasındaki "av uşaklarının"[4] hücumuyla avantaj İskoçlara geçti. İngilizlerin hatları kırıldı ve dağıldı. Bannockburn sularını geçmeye çalışan İngiliz kuvvetlerinin çoğu boğularak hayatını kaybetti. II. Edward da Stirling'e kaçtı. İskoçlar, İngiltere'ye şimdiye kadarki en büyük yenilgisini tattırmışlardı.

Bannockburn Muharebesi'nin ardından İskoçya'nın en önemli kalelerinden biri olan Stirling Kalesi, Kral I. Robert'a teslim edildi. Kale, daha sonra, geri alınmasını önlemek için Robert tarafından yıkıldı. Hereford Kontu da dâhil olmak üzere hatırı sayılır bir İngiliz soylu grubunun sığındığı Bothwell Kalesi'nin teslim olması da bir o kadar önemliydi. Ele geçirilen soylular karşılığında Kral II. Edward; Robert'ın 8 yıldır İngiltere'de hapis tutulan eşi Elizabeth de Burgh, kız kardeşleri Christina Bruce, Mary Bruce ve kızı Marjorie Bruce ile Glasgow Piskoposu Robert Wishart'ı serbest bıraktı.

Bannockburn zaferi İskoçlara, İngiltere'nin kuzeyinin kapılarını açtığı gibi İskoçya'nın İrlanda'yı işgaline de imkân verdi. 1328 Edinburgh-Northampton Antlaşması uyarınca İngiliz Krallığı, İskoçya Krallığı'nın tam bağımsızlığını tanıdı. Robert the Bruce ile mirasçıları ve ardılları resmî hükümdarlar olarak kabul edildi.

1346 CRECY MUHAREBESİ

İngiliz kralları, Normandiya Dükü I. William (Fatih William) 1066'da İngiliz tahtına oturduğundan beri Fransa'da toprak sahibiydiler. II. Henry'nin 1152'de Aquitaineli Eleanor ile evlenmesi sayesinde daha da fazlasını elde

3 Kampçı (campfollower), asker olmayan ama seferler sırasında askerî kamplarla birlikte gezerek ihtiyaçları karşılayan tüccarlar, yardımcılar ya da görevliler için kullanılan bir terimdir. Bazen ganimet elde etmek için muharebeler sırasında çatışmalara katıldıkları da olmuştur.

4 Av uşağı (gillie), İskoçya'da tüfekle avlanan ya balık avlayanlara yardımcı olanlar için kullanılan bir terimdir. Ancak ordu ile birlikte hareket eden av uşakları; hançer, kılıç, mızrak ve kargı kullanmakta çok ustalaştıkları için adeta bir milis kuvvet gibi muharebelere de katılırlardı.

Levent Şahverdi Arşivi

ettiler. Fransız Kralı IV. Charles, 1328'de ardında bir erkek varis bırakmadan öldü. İngiltere Kralı III. Edward da kendisini Charles'ın en yakın erkek akrabası ilan etti. Başka bir deyişle Fransız tahtına sahip çıkmaya çalıştı. Haksız da sayılmazdı. Babası II. Edward, annesi ise Fransız Kralı IV. Philip'in kızı İsabelle'di. Ancak, Fransız soyluları IV. Charles'ın kuzeni Valoisli Philip'in tahta geçmesini sağladılar. III. Edward, 1329'da Aquitaine'deki toprakları elinde tutabilmek için VI. Philip'e bağlılığını bildirmek zorunda kaldı. İngilizler için bu bir aşağılama olarak kabul edildi. Bir de bunun üzerine VI. Philip'in 1337'de ceza olarak Aquitaine'e el koyduğunu açıklaması, İngiltere ile Fransa arasında 1453 yılına kadar sürecek Yüz Yıl Savaşları'nın başlamasına yol açtı.

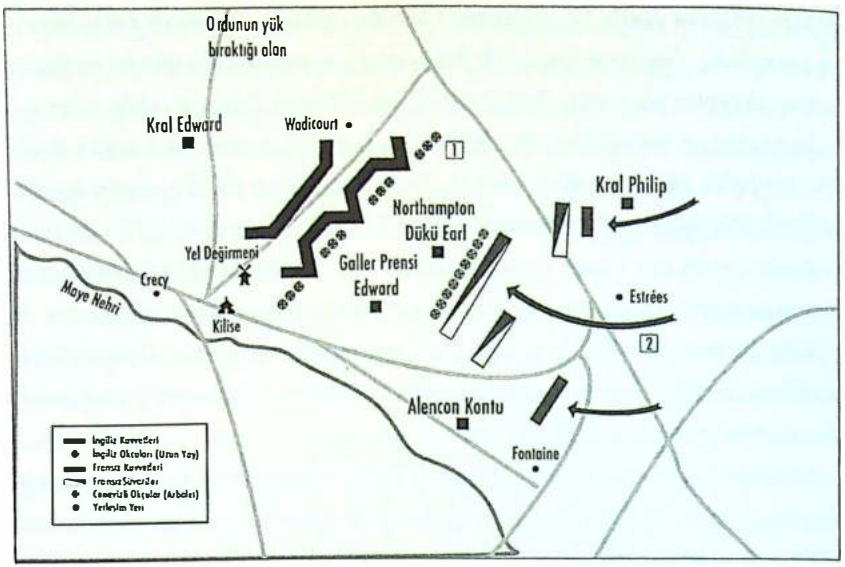
13 Temmuz 1346'da İngiltere Kralı III. Edward, Fransa'nın kuzey kıyısına, Normandiya'daki La Hogue'a ayakbastı. Fransız tacı üzerindeki iddiasını sürdürmeye kararlıydı. Bu bölgeyi, daha önce, 1337'de istila etmiş ve 1340'ta Sluys'te Fransızlara karşı bir deniz zaferi kazanmıştı. Ancak maddi sıkıntılar nedeniyle bu fetihlerden yararlanamamıştı. Çünkü kaynaklarını İskoç sınırındaki ayaklanmaları bastırmak için kullanmak zorundaydı. Ancak bu sefer öncekinden daha büyük bir kuvvetle gelmişti.

III. Edward'ın ordusu 26 Temmuz'da Caen şehrini yağmaladı. Kararlı bir şekilde güneye doğru hareket etmeden önce büyük miktarda hazine ele geçirdi. Ancak Edward ve adamları, Paris'e çok yakın bir mesafede, VI. Philip komutasındaki Fransız ordusu tarafından durduruldu. İngiliz kral bunun üzerine kuzeye yöneldi. Seine'i geçti, Somme'a doğru ilerledi. Bu sırada Fransızlar tarafından takip ediliyordu. Edward, güçlerini kendisini takip edenlere doğru çevirip çatışmaya girmeye karar verdi.

İngiliz ordusu Somme Nehri'ni sığ bir geçit üzerinden geçtikten sonra Crecy'ye gelmişti. 26 Ağustos sabahı Edward, ordusunu uzun bir sırtın üzerinde ileri pozisyonda konuşlandırdı. Kral III. Edward'a 16 yaşındaki oğlu Galler Prensi Edward da eşlik ediyordu. Fransız ordusu öğle saatlerinde geldi. Fransızlar, İngiliz kuvvetlerinin en az iki katı büyüklüğündeydi. Fransız ordusunda şövalyelerin yanında yaylı tüfekler (arbalet ya da tatar yayı) taşıyan Cenevizliler de vardı. Soyluların tavsiyesini dinlemeyen Fransa Kralı VI. Philip saldırı emri verdi.

İngilizlerin muharebe formasyonu üç birime ayrılmıştı. Galler Prensi Edward ve Northampton Kontu ön bölümdekilere liderlik ederken III.

Levent Şahverdi Arşivi

1: İngiliz ve Galler uzun okçuları Ceneviz arbaletçilerini dağıtır
2: Fransız süvarileri Cenevizlilerin çekilme yoluna hücum eder

Edward arkadaki takviyelerin başındaydı. Her birimde bir hat boyunca okçu bulunmaktaydı.

Fransız formasyonunda ise en önde Cenevizli yaylı tüfekçiler, arkalarında üç birlik hâlinde ağır süvariler ve en arkada takviye birliği vardı ki bu takviye gücünü Kral Philip bizzat yönetmekteydi.

Edward Crecy'deki muharebe sahasını dikkatle seçmişti. Adamlarını yüksekteki hâkim alana konuşlandırdığından, Fransızları dezavantajlı saldırılara zorlamıştı.

Yaylı tüfekçiler Fransız kuvvetlerinin önünde idi. Ama yağmur nedeniyle yayları ıslanmıştı. Bu, arka arkaya seri bir şekilde ateş etme yeteneklerini sınırladı. Sonuç olarak, İngilizlerin "uzun yay" kullanan okçuları tarafından ağır kayıplara uğratıldılar. Buna rağmen Fransız şövalyeleri sabırsızlıkla saldırdı. 500 metre uzunluğundaki bir sırt boyunca konuşlandırılan İngiliz okçuları, arka arkaya yaylım ateşi açtı. Bu ok yağmuru bir dizi Fransız süvari saldırısını bozdu. Kayıplar arttıkça Fransız hücumları daha düzensiz hâle geldi. Fransız süvarileri bir yandan çamurlu, cesetlerle kaplı yamaçta bocalarken bir yandan da Cenevizli yaylı tüfekçilerle birbirlerine girip düğüm oldular. Bazıları İngiliz saflarına ulaşmalarına rağmen hızla imha edildi. Gün boyunca ve gecenin erken saatlerinde İngiliz hatlarını

Levent Şahverdi Arşivi

bozmaya çalışan Fransızlar, başarısız 15 saldırı gerçekleştirdi. Her seferinde umutsuzlukları daha da arttı. İngilizler yakın mesafeden ateşledikleri beş "ribauld" (erken bir top türü) sayesinde, Fransız süvarilerini dağıttılar. Sonunda Philip gecenin derinliklerine kaçtı. Muharebe sahasında yaklaşık 2.000 şövalye ve silahlı adam cansız yatıyordu. Fransız kraliyet sancağı da İngilizler tarafından ele geçirilmişti.

Crecy Muharebesi'ni zaferle kapatan Edward daha rahat hareket etmeye başladı. Ertesi ay Calais'yi kuşattı. Kuvvetlerinin katledilmesinin bir sonucu olarak, VI. Philip takviye gönderemedi. Edward, Ağustos 1347'de şehri ele geçirdi. Daha sonra İngilizler, kuzey Fransa'daki geniş arazileri işgal ettiler. 100 yıldan fazla bir süre de ellerinde tuttular.

1356 POITIERS MUHAREBESİ

Yüz Yıl Savaşları'nın ilk evresinin sonunu işaret eden Poitiers Muharebesi, Crécy Muharebesi'nden sonra gelen ikinci büyük İngiliz zaferiydi. Adı, ilerleyen süreçte İngiliz Kraliyet Donanması'nın birkaç savaş gemisine verildi. Yenilginin Fransa üzerindeki etkisi ise felaketti. Savaşa katılan Fransız soylularının çoğu öldürüldü ve Fransa Kralı II. Jean, İngilizlere esir düştü. Ülkeyi Dauphin Charles yönetmeye başladı. Charles, muharebenin ardından krallık genelinde Fransız üst sınıfının prestijini yok eden halkçı isyanlarla karşı karşıya kaldı.

Yüz Yıl Savaşları'nda sekiz yıllık ateşkes 1355'te sona erdi. Ne İngiltere ne de Fransa kalıcı bir barış anlaşmasını kabul etmekten yanaydı. İngiltere Kral III. Edward Manş Denizi'ni geçip Kuzey Fransa'ya baskın yaptı. Ortanca oğlu John of Gaunt, Normandiya'ya akınlar düzenlerken küçük oğlu Galler Prensi Edward, diğer adıyla Kara Prens ise, Fransa'nın güneybatısında bulunan, İngiliz kontrolündeki Aquitaine'den merkezî Fransa'ya doğru yola çıktı. Yaklaşık 4.000 şövalye, 4.000 süvari, 3.000 okçu ve 1.000 piyadeden oluşan ordusunda, çoğu Crécy Muharebesi muhariplerinden olan İngiliz, Galli, Breton ve Gascon askerleri bulunmaktaydı. İlerlerken müstahkem mevkilerden kaçındılar ama savunmasız kasabaları yağmalamaktan da geri kalmadılar. Kral II. Jean önderliğindeki, müttefiki İskoçları da içeren Fransız ordusunun, Loire'ı geçip kendisine meydan okuduğunu duyan Edward, yavaş hareket eden tedarik arabalarının el

Levent Şahverdi Arşivi

verdiği hızda güneye yöneldi. Daha hızlı hareket eden Fransızlar, Poitiers'in yakınlarında İngilizleri karşıladılar.

İstemediği bir çatışmaya zorlanan Edward, konumunu dikkatle seçti. Solunda bataklık ve bir dere tarafından korunan bir yamaç vardı. Yamacın önünde bir çit, kısacası yalnızca dört şövalyenin yan yana gidebileceği tek bir boşluk vardı. Edward, açığa çıkan sağ kanadına da tedarik arabalarını yerleştirdi. Konumunun ideal olmasına rağmen, Edward yaklaşan muharebeden cidden endişe duyuyordu. 19 Eylül sabahının erken saatlerinde kaçmaya çalıştı. Ancak Fransızlar onun bu hamlesini fark edip hemen saldırılarına başladılar. Edward hızla geri dönmek zorunda kaldı. Okçularını çitin arkasında sıraladı. Sağ kanadındaki küçük bir yedek kuvvet dışında tüm şövalyelerini atlarından indirdi.

İngilizlerden daha kalabalık olan Fransız güçleri ise her biri yaklaşık 10.000 kişilik dört birime bölünmüştü. İlk birliktekiler dışında bütün Fransız şövalyeleri atlarından inmişti. İngilizlerle mücadeleye girmenin en iyi yolunun bu olduğu gibi yanlış bir fikre kapılmışlardı. Oysa başlarına gelecek olan, hareketliliklerini ve sürpriz faktörünü kaybetmekti.

İlk Fransız birliği İngilizlere doğru ilerledi. Çitteki boşluğa doğru yöneldiler. Boşluğa ulaştıklarında İngiliz okçuları harekete geçerek şövalyeleri atlarından düşürdüler. Çetin bir göğüs göğüse çarpışma yaşanıyordu. Şövalyelerin arkasında sıralanan Fransız yaylı tüfekçilerin ateş açma şansı yoktu. İkinci Fransız birliği de yokuş yukarı İngilizlere doğru ilerledi. Daha çatışmaya girmeden ağır ateşle karşılaşsalar da neredeyse saldırıyı kırma aşamasına geldiler. Bunu gören "Kara Prens" Edward takviyelerini toplayıp Fransız askerlerini geri püskürttü.

Fransızlar üçüncü bir saldırı için hazırlanırken, İngiliz okçular malzeme tedarik etmek için cesetlerin üzerindeki okları topladılar. Yaşananlardan gözü korkan üçüncü Fransız birimi muharebe alanından kaçtı. Yanında sadece son birliği kalan Fransız kralı II. Jean, İngilizlere doğru ilerledi. Edward, bu hamleyi tüm ordusuna saldırı emri vererek yanıtladı. Küçük yedek süvari kuvvetini, Fransız kanadının etrafından dönüp arkadan saldırması için gönderdi. Çatışma yoğundu. Birçok İngiliz okçusu, okları bittiği için bıçaklarla savaşıyordu. Sonunda Fransız kralı ve muhafızları alt edildi. II. Jean esir alındı. Fransız soylularının çoğu hayatını kaybetti. Fransızların 40.000 kişilik kuvvetinden 2.500 kişi hayatını kaybetti, 2.600

Levent Şahverdi Arşivi

kadarı ise esir edildi. 12.000 kişilik İngiliz ordusunda ise sadece 1.000 ölü bulunuyordu.

II. Jean 1360'ta büyük bir fidye ödenene kadar esir tutuldu. Aynı yıl imzalanan Brétigny Antlaşması ile iyice güçten düşmüş olan Fransa, İngilizlerin Aquitaine ve Calais çevresinde genişlettikleri nüfuz ve egemenlik alanını tanımak zorunda kaldı. Buna karşılık Edward da Fransız tahtıyla ilgili iddialarından vazgeçmeyi kabul etti. Yüz Yıl Savaşları'nın Edward dönemi böylece sona ermiş oldu.

1363 POYANG GÖLÜ MUHAREBESİ

Özellikle bir muharebe, Çin askerî tarihinde bir dönüm noktası olarak kabul edilir: Poyang Gölü Muharebesi. Ming Hanedanlığı'nın Çin'in kontrolünü ele geçirmesi için gereken zaferle sonuçlanan muharebe, aynı zamanda Çin'de deniz kuvvetlerinin kullanımı konusunda aydınlatıcı bir mücadeledir. Bu dönemin askerî tarihi, donanmalar tarafından kuşatmalara taşınan orduların hikâyesidir. Bir filonun diğer bir filonun kuşattığı şehri kurtarmaya çalıştığı 1363 Poyang Deniz Muharebesi, Çin tarihindeki bu savaş tarzının en iyi belgelenmiş örneklerinden biridir.

Çin'in Moğol Yuan Hanedanı (Kubilay Hanlığı) 1360'ların başında çöktü ve iktidar için üç ana rakip ortaya çıktı: Ming, Han ve Wu Hanedanlıkları. Ming Hanedanlığı, daha küçük bir isyancı grup olan Kızıl Türbanlılar tarafından başlatılmış bir isyanın sonucunda doğdu. Liderleri Zhu Yuanzhang, 1363'te gücünü pekiştirmeye başladı. Zhu'nun orduları, güney cephelerinde Wu ordusuyla çarpışmaktaydı. Han'dan Chen Youliang bu durumu bir fırsat olarak gördü. 300.000 asker ve denizciyi, donanması ile birlikte Nanchang şehrini kuşatmaları için Yangtze Nehri'nin aşağısına gönderdi. Ming tarafından kontrol edilen Nanchang, Poyang Gölü'nün güney ucunda bulunuyordu. Şehir, jeopolitik konumu nedeniyle "Jiangxi bölgesinin anahtarı" olarak anılmaktaydı.

Han filosu Yangtze'den Poyang Gölü'ne giden boğazlardan geçti. Güneye, Nanchang şehrine doğru yoluna devam etti. Filodaki gemiler devasa büyüklükteydi. En büyük sınıfta olanlardan her birinin yaklaşık 3.000 asker taşıma kapasitesi vardı. Çok sayıda güverteye, su geçirmez ambarlara, süvari birliklerinin atları için özel bölmelere ve zırhlı üst güvertelere

Levent Şahverdi Arşivi

sahip bu "kule gemiler", filonun merkez gücünü oluşturuyordu. Bunlar döneminin "Amfibi Hücum Gemileri"ydi. Nihayet hedeflerine ulaşan Han kuvvetleri, amfibi bir saldırı başlattılar. Nanchang şehri kuşatma altına alındı.

Güneyde Wu ile savaşan Ming birliklerinin Nanchang'daki kuşatmadan haberdar edilmesi iki ayı buldu. Bulundukları yerden ayrıldılar ve Yangtze'nin kuzeyine yönelip Poyang Gölü'ne giden boğazlara girdiler. Han'ın bölgeyi savunması için bıraktığı küçük garnizon ortadan kaldırıldı. Göle ulaştıklarında, Ming filosunun komutanı Zhu Yuanzhang ortak operasyonlara başladı. Boğazların ağzında ve çıkışında pozisyon almaları için iki ayrı ordu gönderdi. Böylelikle Han'ın takviye almasına ya da geri çekilmesine olanak vermeyecek şekilde boğazları kapatmış oldu. Ayrıca eğer Han kuvvetleri filolarını terk ederlerse, durdurulmalarını sağlamak için üçüncü bir ordunun karadan yürütülmesi emrini gönderdi. Han kaçmak için filosunu kullanırsa, Ming filosu Han gemileri ile gölde çatışmaya girdiğinde, ordu, Nanchang'ı kurtarabilirdi.

İki Filo, İki Tasarım

Kara kuvvetlerinin bir kısmı devreye girdiğinde Zhu, Ming filosuna Han'ı aramak için yelken açmalarını emretti. Ming kuvvetlerinin geldiğini haber alan Chen, Nanchang kuşatmasına devam etmek için simgesel bir kuvvet bıraktı. Poyang Gölü'ne yeniden girmek için yelken açtı. Hem asker sayısı hem de gemilerinin boyutu ve sayısı bakımından üstün bir kuvvete sahip olan Chen, belirleyici bir deniz muharebesi arayışı içindeydi. Yani Ming'in işini tamamen bitirmeyi istiyordu.

15 Ağustos 1363'te iki filo, Poyang Gölü'nde birbirine girdi. Han filosunun büyük kule gemilerinin bayağı derine inen tasarımı, gölün azalan su seviyesi ve sığlıkları nedeniyle manevra kabiliyetlerini kısıtladı. Bir anda, daha küçük olan Ming filosuna karşı avantajlarını yitirdiler. Şartlar eşitlenince muharebe dört gün sürdü. Mücadelenin momentumu iki taraf arasında birkaç kez gitti geldi. Her iki taraf da rakibinin yüzlerce gemisini batırdı, kendileri de binlerce kayıp verdi. Han filosunun muazzam büyük ve zırhlı kule gemileri, muharebenin ilk gününden bakıldığında neredeyse "yenilmez" görünüyordu, ancak Ming'in ikinci gün, bazı gemilerini bilinçli olarak ateşe verip düşman filosunun gemilerini mahmuzlamaya yönelik olarak yaptığı bir "yangın gemisi" saldırısı, Han filosunu büyük ölçüde yok

Levent Şahverdi Arşivi

etti. İki filo gölde çatışırken, karadaki Ming yardım ordusu Nanchang'a girdi. Kalan Han güçlerini bozguna uğrattı. Dört günlük mücadelenin üçüncü günü, iki filo tarafından da toparlanmak amacıyla kullanıldı. Gölde geçen başka bir muharebe gününden sonra Zhu, Han filosundan uzaklaştı. Yangtze Nehri'ne doğru yola çıktı. Orada Han güçlerini nihai bir muharebede yok etmeyi umuyordu.

Ming'in kara ve deniz kuvvetlerini birlikte kullanmaya yönelik "müşterek savaş tarzı"nı mükemmel uygulaması, Han'ı zor durumda bıraktı. Ming'in kara yardım ordusu Nanchang'ı geri almıştı. Takviye edilmiş garnizon da Han kuvvetlerinin nehir üzerinden güneye kaçma girişimlerini engelleyecek güçteydi. Ming filosu, Han'ın Yangtze Nehri'nin kuzeyine kaçmasını önlemek amacıyla kara kuvvetlerini daha önceden boğazlara konuşlandırmıştı. Han için kendi bölgesi yönündeki herhangi bir kaçma teşebbüsünün görünürde iki sonucu vardı: Birliklerin yenilgisi ve Ming filosuyla başka bir çatışmaya girilmesi. Chen gölden kaçma girişiminde bulunmak için bir ay bekledi. Bu arada filosunun tedarikleri azaldı, açlık sınırına dayanıldı.

Sonunda Han filosu, Poyang Gölü'nden kurtuldu. Boğazın kıyılarındaki garnizonlarda gırtlak gırtlağa yaşanan çatışmalarda Han başarılı oldu. Filo nihayet olası tek kaçış yolu olan Yangtze'ye girdi. Ama orada kendilerini bekleyen birileri vardı: Ming filosu. Akıntıya karşı eve dönmeye çalışan Han filosu ile akıntının avantajından faydalanan Ming filosu şiddetli bir deniz muharebesine girdi. Öyle ki gemiler, kapışan mürettebatla birlikte kilitlendi ve akıntıya kapıldı. Aşağı havzadan bir Ming yedek filosu da muharebeye katıldı. Han gemileri kaçmak için mücadele ederken Chen, okla vurularak öldürüldü. Birkaç Han gemisi akıntıya karşı kaçmayı başardı, ancak yüzlercesi teslim oldu ya da yok edildi.

Poyang Gölü Deniz Muharebesi, Çin tarihinde bir dönüm noktası oldu. Ming güçleri, güverteleri silahlar ve atlarla dolu düzinelerce Han savaş gemisini sağlam bir şekilde ele geçirerek hem deniz hem de kara kuvvetlerini sağlamlaştırdı. Chen'in ölümü de Zhu'ya ihtiyaç duyduğu olanağı sağladı. Güçlendirilmiş filosu ve muzaffer kara kuvvetleri ile Zhu, Çin'in geri kalanını fethetmeye koyuldu. 1368'de Han ve Wu'ya boyun eğdirdi. Moğol Yuan Hanedanlığı'nın kalıntılarını Orta Asya bozkırlarına doğru sürdü. Ve sonunda Zhu, kendini imparator ilan ederek neredeyse 300 yıl sürecek olan Ming Hanedanlığı'nı kurdu.

Levent Şahverdi Arşivi

1389 I. KOSOVA MUHAREBESİ

28 Haziran 1914 günü Avusturya–Macaristan veliahdı Ferdinand ve eşi Sophie, Bosna-Hersek'in başkenti Saraybosna'ya yaptıkları bir ziyaret sırasında Sırp milliyetçileri tarafından düzenlenen suikast sonrası hayatlarını kaybettiler. Aslında Ferdinand'a, suikast girişimi ile ilgili istihbarat gelmiş, ancak veliaht bunu göz ardı etmiştir. 28 Haziran 1914 günü Sırpların, millî benliklerinin oluşumunun başlangıcı saydıkları bir olayın, oruç tutarak andıkları bir günün 525. yıldönümüydü: Kosova'da Osmanlılara yenilmelerinin yıldönümü...

Sırbistan Kralı Stephan Duşan'ın Balkanlarda kurduğu devlet, Duşan'ın 1355'te ölümünün ardından parçalanmıştı. Bölgede feodal yapıda bağımsız prenslikler ortaya çıktı. Aralarından biri, Morava Nehri civarında hâkimiyet kuran Sırp Kralı Lazar yönetimindeydi. Duşan'ın oğlu ve halefi Kral Uroş'un ölümünün ardından Lazar giderek ön plana çıktı.

Osmanlılar, Rumeli yakasına 1353'teki ilk geçişlerinin üzerinden daha on yıl geçmeden I. Murad liderliğinde Edirne'yi fethederek hem Balkanlara açılan kapıyı denetim altına almış hem de Bizans'ın Avrupa ile olan bağını kesmişlerdi. Bu olayın ardından Balkan toplumlarında bir tedirginlik başladı. Sıranın kendilerine gelmesi an meselesiydi. Osmanlılar Rumeli'de durdurulamaz gibi görünüyorlardı. 1364 Sırpsındığı Muharebesi'ni kazanarak da bunu kanıtladılar.

1370'li yıllarda Lazar, Sırbistan'ın lideri konumuna gelmişti. Gücünü pekiştirmek için Osmanlılarla mücadeleye girdi. Sırplar 1371'deki Çirmen Muharebesi'nde aldıkları yenilgiden sonra I. Murad'ın hâkimiyetini kabul etmek zorunda kalmışlardı. Fakat Lazar yılmadı. Politik bağlantıları ile sürekli olarak güç toplamaya çalıştı. Eline geçen fırsatı da kaçırmadı. 1388'de Osmanlı birliklerini Ploşnik Muharebesi'nde yenilgiye uğratmayı başardı. Bu gelişme bölgede güç odağı olmasını sağladı. Öte yandan I. Murad da Lazar sorununu kökünden halletmeye karar vererek sefere çıktı.

Osmanlılar Kosova Ovası'na yürürken Lazar, değişik milletlerden savaşçıların da yer aldığı ortak birlikler topladı. I. Murad'ın askerî gücü de Osmanlı ordusu, Balkanlardan gelenler ve Anadolu beylikleri askerlerine dayanmaktaydı. İki tarafın kuvvetleri birbirine denkti; yaklaşık 30.000'er askerleri vardı. İki ordu 28 Haziran 1389'da bugünkü Priştine yakınlarındaki Kosova Ovası'nda karşı karşıya geldi. Osmanlı ordusunun merkezinde I. Murad bulunmaktaydı. Sağ kanat Şehzade Bayezid'in komutasındaydı.

Levent Şahverdi Arşivi

Sol kanatta ise Şehzade Yakub yer alıyordu. Sırp ordusunun formasyonunda ise Lazar merkezde, Sırp Despotu Vuk Brankovic sağ kanatta ve Bosna Kralı Tvrtko sol kanatta bulunuyordu.

Osmanlı ordusu muharebeye müdafaada başladı. Sırp müşterek ordusunun ağır süvari hücumu, Osmanlı okçuları tarafından dağıtıldı. Osmanlılar kararlı tutumları ve ilk kez de olsa kullandıkları toplar sayesinde Sırp ordusuna darbe üstüne darbe vurdular. Sırp Despotu Vuk Brankovic ve Bosna Kralı Tvrtko muharebe alanından çekildi. I. Kosova Muharebesi'nde zafer, Osmanlıların oldu.

Muharebe sonuçlandığında I. Murad da Lazar da artık hayatta değildiler. I. Murad'ın oğlu Bayezid, babasının vefat haberini alınca kardeşi Yakub Çelebi'yi ortadan kaldırarak Osmanlı tahtının tek varisi oldu. Sırpların elinde, topraklarını etkili bir şekilde savunabilecek çok az kişi kalmıştı. Sonuç olarak, hâlihazırda Osmanlı tebaası olmayan Sırp beylikleri de ilerleyen yıllarda teker teker boyun eğdiler. Feodal beylerin direnişinin kırılması Osmanlılara hem güneye inme imkânı tanıdı hem de Kuzey Sırbistan'ın yolu açtı. Kosova Zaferi Balkanların siyasi, sosyal, ekonomik ve hatta etnik yapısında önemli değişmelerin meydana gelmesine zemin hazırladı.

I. Kosova Muharebesi'nde aldıkları mağlubiyet, Sırp milliyetçiliğinin en popüler efsanesi olarak kabul edildiğinden Sırp tarihinde önemli bir yere sahiptir. Bu hezimet, Sırp benliğinin oluşturulmasında, ulus ve ulus-devlet inşası sırasında önemli bir rol oynamış; hatta 1990'larda Yugoslavya'nın parçalanması ve yaşanan iç savaş süreçlerinde Sırp milliyetçiliğinin provokasyonunda etkili bir şekilde kullanılmıştır.

1402 ANKARA MUHAREBESİ

1402 yılında Osmanlı İmparatorluğu ile Timur İmparatorluğu arasında yaşanan Ankara Muharebesi hakkında tarihçiler, genel savaş usulü üzerinde büyük ölçüde hemfikirdirler. Ancak Timur ordusunun ezici boyutu, zehirli su, askerî birliklerin taktiksel oluşumları ve Osmanlı sol kanadındaki Tatar süvarilerinin ihaneti gibi Osmanlı yenilgisine katkıda bulunmuş çeşitli faktörlerle ilgili ayrıntılar hâlâ tartışmaya açıktır. Ama kesin olan bir şey varsa o da Ankara Muharebesi'nin Avrupa ve Asya'nın kaderini belirlemiş olduğudur.

Levent Şahverdi Arşivi

Timur, Cengiz Han'dan sonra Orta Asya'nın en güçlü hükümdarı oldu. Çeşitli biçimlerde Cengiz Han ile soy devamlılığı kurarak ve onun imparatorluğunu ihya etme azmiyle kısa zaman içerisinde steplerdeki göçebelerin gözünde yegâne ve yıkılmaz bir lider olarak yükseldi. Adamları kendisini taparcasına sevmekteydi. Bundan güç alarak Büyük Moğol İmparatorluğu'nu yeniden kurma girişimlerine başladı.

Timur 1365 yılındaki Mire Muharebesi'nde Çağataylar karşısında ağır bir yenilgi aldı. 1391'deki Kunduzca Muharebesi'nde ise Altın Orda Devleti'ni; atlı okçulara dayanan bir ordu için hiç de müsait olmayan bir muharebe alanında askerlerinin disiplini ve dar alandaki manevra kabiliyetleri sayesinde yenilgiye uğrattı. 1398-99 yılında Hindistan'daki Delhi Sultanlığı ile karşı karşıya geldi. Ordusunun sayıca az olmasına rağmen bu mücadeleyi Hint savaş fillerini -yere serptirdiği çiviler ve sırtlarındaki samanları tutuşturup fillerin arasına gönderdiği mandalar sayesinde- muharebe dışı bırakmayı başararak kazandı. XIV. yüzyılın sonuna gelindiğinde Ermenistan, Azerbaycan, Yukarı Mezopotamya, Rusya, Ukrayna ve Hindistan Timur'un işgali altındaydı. Şimdi karşısında, alt etmesi gereken iki güç kalmıştı: Osmanlılar ve Memlûkler. Osmanlılar ile Moğollar arasında gerilim, sınırlar birbirine yaklaştıkça daha da arttı.

Osmanlı Hükümdarı I. Bayezid, muharebelerdeki hızı ve öldürücü darbeleri nedeniyle "Yıldırım" unvanıyla anılıyordu. 1396 yılında kazandığı Niğbolu Muharebesi adeta bir dönüm noktasıydı. Bu zafer sırasında Balkanlara öyle bir darbe vurdu ki Osmanlılara karşı bu boyutta bir Haçlı ordusu ancak 48 yıl sonra kurulabildi. Yıldırım'ın Niğbolu'daki başarısı, Memlûk koruması altındaki İslam Halifesi'nin de dikkatini çekmişti. Halife, Yıldırım Bayezid'i "Sultan-ı İklim-i Rum" unvanıyla ödüllendirdi.

Yıldırım, Orta Fırat'a kadar Anadolu Türk siyasal birliğini sağlayarak doğu yönünde de hatırı sayılır bir şekilde ilerlemişti. Her kazanılan toprak kendisini Timur'a biraz daha yaklaştırıyordu. Diğer bir yandan da Timur'un yıktığı devletlerin hükümdarları Yıldırım'a, Yıldırım'ın ortadan kaldırdığı Türk beyliklerinin liderleri ise Timur'a sığınmaktaydı. Amaçları eski topraklarına kavuşmak olan bu iki grup, yanında bulundukları lideri diğerine karşı kışkırtmaktan da geri kalmıyorlardı. Yıldırım-Timur rekabeti giderek geri dönülmez bir noktaya ulaştı. En sonunda da ipler koptu, hem de ilginç bir şekilde.

Levent Şahverdi Arşivi

Yıldırım Bayezid, bir süredir Timur'a sadık olan Erzincan Emiri'nden haraç talep etti. Timur, bu eylemi kişisel algıladı ve savaş nedeni kabul etti. Timur önce Sivas'ı Osmanlılardan, daha sonra Suriye'nin bazı kısımlarını Memlûklerden aldı. Ardından tekrar Anadolu'ya yöneldi. Bu arada Bayezid, Timur'un 1402 yazında ordusuyla yeniden Anadolu'ya girdiğini öğrenince Konstantinopolis (İstanbul) kuşatmasını kaldırdı ve Ankara'ya doğru yürüyüşe geçti. Ama bilmediği bir şey vardı: Timur, Osmanlı ordusunun yolu üzerindeki kuyuları zehirletmişti. Yıldırım'ın ordusu muharebe alanına vardığında yorgun ve susuzluktan bitkindi.

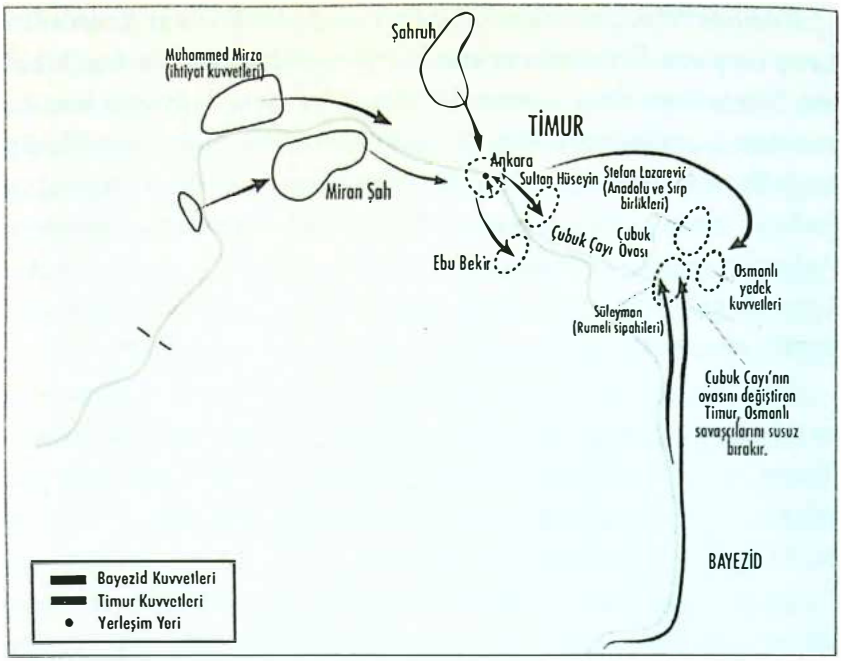
İki ordu, bir tepe silsilesi arasından ilerleyen Kızılcaköy Çayı boyunca saf tuttular. Timur'un ordusu, Yıldırım'ın ordusundan kalabalıktı. Timur'un tahminî olarak 160.000 kişilik kuvvetinin büyük bir kısmı atlı-okçu birimlerdi ve aralarında 32 savaş fili bulunuyordu. Yıldırım'ın ise 70.000-90.000 arası bir kuvveti vardı.[5]

Muharebenin açılış safhasında Timur'un taarruzu, Osmanlı ordusunun sol kanadını dağıttı. Ama bunun sebebi sol kanadın gerisinde bulunan ve Timur tarafından elde edilmiş olan Kara Tatarların sol kanadı ok yağmuruna tutarak geri çekilmek zorunda bırakmalarıydı. Sağ kanatta da benzer bir durum yaşandı. Anadolu beyliklerinden gelen göçebe Türkmen aşiretleri Timur'un yanına geçince sağ kanat da çözüldü. Merkeze yapılan hücumlara karşı Yeniçeriler inatla direniyorlardı, ancak her iki kanadı dağılmak üzere olan Osmanlı ordusu için durum hiç parlak değildi.

Muharebeye dâhil olan Sırp kuvvetlerinin (I. Murad'ın Kosova'da yenilgiye uğrattığı Sırp Kralı Lazar'ın oğlu Stefan Lazareviç de Ankara Muharebesi'nde Osmanlı saflarındaydı) üstün gayretle savaşmaları da Yıldırım'ın ordusunu kurtarmaya yetmedi. Ordusundaki komuta heyeti ve şehzadeleri muharebe alanından kaçmaya başladıklarında kendisine de çağrıda bulundular ama Yıldırım reddetti. Muharebenin bu çözülme anında Yıldırım, yanındaki yaklaşık 3.000 kişilik kuvvetle Timur'un 70.000 askerine karşı direnmeye çalışıyordu. En sonunda Osmanlı Sultanı Çataltepe'ye çekilmek zorunda kaldı. Burada karanlıktan faydalanarak kendini kuşatan Timur hatlarını kırmayı başardı, ancak peşine takılan düşman kuvvetleri tarafından yakalandı.

5 Ord. Prof. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, I. Cilt, 5. Baskı, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1988, s. 311 ve dipnot no: 1

Levent Şahverdi Arşivi

Timur esir edilen Yıldırım Bayezid'e hürmet gösterdi. Avrupalı devletlere, Yıldırım'a karşı elde ettiği zaferi bildiren mesajlar gönderdi. Ardından Osmanlı'nın egemenlik altına aldığı Anadolu Türk beyliklerinin tekrar bağımsız olmalarına izin verip artakalan toprakları da Osmanlı şehzadeleri arasında paylaştırdı. Bu durum Osmanlı'da 11 yıl sürecek Fetret Devri'ni başlattı. Muharebeden sonra Timur, Batı Anadolu üzerinden Ege kıyılarına geçti. Hristiyan Hospitalier Şövalyelerinin elindeki Smyrna (İzmir) şehrini kuşattı ve aldı. Ancak akıncı ruhuna sahip Timur'un ordusu Anadolu'da kalıcı bir varlık oluşturamadı.

Bayezid, bir düşman ordusu tarafından ele geçirilen tek Osmanlı hükümdarı olarak tarihe geçti. 1403'te, esaret altındayken, hayata gözlerini yumdu. Timur da 1405'te öldü. Kurduğu imparatorluk, ölümünden sonra hızla gerilerken Osmanlılar için düşüş geçici oldu. 1413 yılında I. Mehmet'in merkezî otoriteyi sağlamasının ardından Osmanlı kaldığı yerden devam etti; 40 yıl içinde Balkanlara kalıcı olarak yerleşilmiş, Anadolu'nun bir kısmı geri alınmış ve Konstantinopolis fethedilmiş olacaktı.

Levent Şahverdi Arşivi

1410 TANNENBERG (GRUNWALD) MUHAREBESİ

15 Temmuz 1410 sabahı, bugünkü Polonya'nın kuzeyine denk düşen bir mevkide iki ordu karşı karşıya geldi. Birçoğu tam zırhlı şövalyelerdi. Orta Çağ Avrupası'ndaki en büyük muharebelerinden biri yaşanmak üzereydi. Bir tarafta Kulm, Königsberg ve Brandenburg şövalyeleri tarafından desteklenen Töton (Teuton) Şövalyeleri vardı. Diğer taraf ise Polonya ve Litvanya'nın birleşik ordularından oluşuyordu. Mevcut durumu açık bir savaşa dönüştüren kıvılcım, batı Litvanya'daki Samogitia adlı bir bölgenin sakinleri tarafından Töton Şövalyelerine karşı başlatılan bir isyandı. Töton lideri Ulrich, taraflar arasındaki görüşmelerde sert bir tavır takınınca, Polonya Kralı Jagiello ve Litvanaya Dükü Vytautas, şövalyelerin toprağını istila etmeye karar verdiler. Tannenberg Muharebesi, bir tarafın neredeyse yok edilmesiyle sona eren ve gelecek yüzyıllar boyunca Doğu Avrupa sınırlarının belirlenmesine yol açan son derece sert ve şiddetli bir çatışma olacaktı.

Töton Şövalyeleri

Haçlı Seferleri sırasında, bir dizi yeni manastır tarikatı kurulmuştu. Bunların üyeleri söz konusu oluşumlara dinî yeminler ederek katılıyorlar, ancak şövalye olarak eğitiliyorlardı. Bunların en ünlüleri olan Tapınak *(Templar)* ve *Hospitalye (Hospitalier)* tarikatlarının her ikisi de kutsal toprakları merkez almış ve Haçlı Seferleri tarihinde önemli rol oynamışlardır.

Savaşan keşişlerin üçüncü büyük tarikatı, hemen hemen diğerleri ile aynı zamanda kurulmuştu. Aslen kutsal topraklardaki Akka kenti merkezleriydi. Avrupa'da ileri karakollar kurduklarında gerçekten gelişmeye ve yayılmaya başladılar. Onlara Töton Şövalyeleri deniliyordu. Adlarından da anlaşılacağı gibi çoğunluğu Germendi. Nihayetinde dikkatlerini neredeyse tamamen Kuzey ve Doğu Avrupa'ya verdiler. Seçtikleri muhalifler ve rakipleri ki bunlar Avrupa'nın son paganlarıydı; Prusya, Litvanya ve Kuzeydoğu Avrupa'nın diğer bölgelerinde yerleşmişlerdi.

Töton Şövalyeleri, devasa bir kaleler ağı kurdular. Böylelikle başlattıkları akınların merkezine yerleştirdikleri kaleler sayesinde, hedef aldıkları düşmanları agresif bir şekilde ileri sürdüler, bölgelerini düzenli olarak genişletip doğuya doğru toprak kazandılar. Bu genişleme Töton Şövalyeleri

Levent Şahverdi Arşivi

ile Polonya arasında gerginlik yaratınca Tannenberg Muharebesi için zemin oluşmaya başladı.

Tannenberg zamanında, tarikatın büyük üstadı, Almanya'nın güneyindeki asil bir Alman ailesinden gelen Ulrich von Jungingen'di. Yıllar geçtikçe, Töton Şövalyelerinin hiyerarşisindeki hemen hemen her pozisyonda görev aldı; kale komutanlığı da yaptı, tarikatın güvenlik şefi de oldu. Etkin bir askerî liderdi ama çağdaş kaynaklar onu dik kafalı, inatçı, kibirli, kendini beğenmiş, düşünmeden hareket eden biri olarak nitelemektedir. Tamamen plaka zırh ile donanmış ve güçlü atlara binmiş tam teşekküllü savaşçı sayısı muhtemelen sadece birkaç yüz kişi kadardı. Tarikatın doğrudan üyesi olmayan "kardeşler" de kendilerine destek veriyordu. Onlar da şövalye olarak eğitilmişlerdi ancak biraz daha düşük yoğunlukta denilebilecek süvarilerden başka bir şey olarak kabul görmüyorlardı. Tek amaçları, savaşta gösterecekleri yararlılıklar sayesinde tarikatın asıl üyeleri arasında yer bulmaktı. Daha düşük sosyal statüye sahip, profesyonel savaşçılarsa; hafif süvariler, piyadeler, okçular ve tatar yayı kullananlardan oluşmaktaydı. Son olarak, Töton Şövalyeleri, inançları uğruna hizmet etmek için geçici olarak gönüllü olan ancak resmen tarikatın bir parçası olmayan, çeşitli ülkelerden gelen asillerden de geniş bir şekilde faydalandılar. Bu misafir Haçlıların her birine, resmî üyeler eşlik ediyordu.

Polonya-Litvanya Birliği

XIV. yüzyılın sonlarında, Macaristan hükümdarının en küçük kızı, 10 yaşındaki Jadwiga, karmaşık bir dizi olay sonucunda Polonya tahtına varis oldu ve hükümdar olarak taç giydi. Mükemmel bir eğitim almıştı. Macarca, Almanca, Lehçe, Latince, Boşnakça ve Sırpça konuşabiliyordu.

Bu arada, Litvanya'da da arka arkaya krizler yaşanıyordu. Avrupa'daki bu son pagan halkın Hristiyanlığa dönüştürülmesi için büyük bir baskı uygulanıyordu. Pagan olarak yetişmiş, ancak daha sonra Hristiyanlığın Ortodoks mezhebini benimsemiş Jagiello adlı genç bir dük, birçok kişi tarafından desteklenen bir aday olarak öne çıkmaya başlamıştı. Şimdi de Jadwiga ile evlenmek istediği için Roma Katoliği olmayı kabul ediyordu.

Jadwiga ile Jagiello 1386'da evlenince Polonya ve Litvanya ülkeleri birleşti. 1387'de Litvanya resmen bir Hristiyan ülkesi oldu. Birçok kişi Jagiello'nun yaptığını bir zafer olarak kabul ediyordu, çünkü bu sayede Avrupa'nın son pagan toplumunun Hristiyan olması sağlanmıştı. Fakat

Levent Şahverdi Arşivi

Töton Şövalyelerinin de dâhil olduğu diğerleri, onu samimiyetsiz buluyorlardı, bu yüzden de görmezden geldiler.

Bir süre sonra Jagiello'nun Litvanya üzerindeki kontrolü tehdit altına girdi. Kuzeni *Vytautas*, Jagiello'yu samimi bir Hristiyan hükümdar olarak kabul etmeyen Töton Şövalyelerini Litvanya'ya karşı birkaç askerî eylemde bulunmaya ikna etti. Ancak birkaç yıl sonra, Jagiello ve Vytautas, aralarındaki rekabeti rafa kaldırmayı kabul ettiler. Ardından da Litvanya'nın yararı için birlikte çalışmaya başladılar. Litvanya'nın nominal yöneticisi Jagiello'ydu, ancak günlük işleri yürüten ve denetleyen, kuzeni Vytautas'tı. 1399'da Kraliçe Jadwiga öldü. Jagiello artık Polonya kralıydı.

Taktik mi, Geri Çekilme mi?

Polonya Kralı II. Wladyslaw Jagiello, Litvanya'da Germen yönetimindeki Samogitia'da bir isyanı destekleyince 1409'da Töton Şövalyeleri ile Polonya-Litvanya Birliği arasında savaş çıktı. İlk çatışmalardan sonra Jagiello, kuzeni Litvanya Büyük Dükü Vytautas ile birlikte Germen topraklarını işgal etmek için anlaşma yaptı. 1410 Temmuz ayının başlarında, güçlü bir müttefik ordusu Vistula'yı geçerek Germen tarikatın Kuzey Polonya'da bulunan karargâhına yöneldi.

Jagiello ve Vytautas, şövalyelerin Marienbad'daki ana kalesine doğru kuzey yönünde bir saldırı başlatmaya karar verdi. Müttefik ordusu kuzeye doğru yürürken, Şövalyelerin ordusu hareketlerini gizlemeyi başardı. Nihayetinde iki güç Tannenberg ve Grunwald köyleri arasına girdi. Töton Şövalyelerinin yaklaşık 30.000 askerine karşılık Polonyalı ve Litvanya müttefik ordusunun 55.000 askeri vardı.

15 Temmuz 1410'da, iki ordu sığ bir vadide karşı karşıya geldi. Töton Şövalyelerinin seçkinleri hattın sol tarafında konuşlandırılırken, konuk Haçlılar sağ kanadı oluşturuyordu. Diğer tarafa gelince; Litvanyalılar, müttefik ordunun sağ kanadında, seçkin şövalyelerin tam karşısındaydılar. Polonyalılar da solda konuşlanmışlardı.

Birleşik Polonya-Litvanya ordusu hat boyunca ileri atıldı. İki taraf kafa kafaya temas ederek çatışmaya girdi. Göğüs göğüse yapılan bir saatlik yoğun çatışma aşamasında iki taraf da birbirine yol vermedi. Sonra aniden, sağ kanattaki Litvanyalılar ve bazı müttefik kuvvetler geriye hareketlendi, bu hareket kısa sürede görünüşe göre tam bir geri çekilmeye dönüştü. Bu olay çok tartışmalıdır, hem eski hem de modern yorumcular bu hareketin

Levent Şahverdi Arşivi

nedenleri konusunda görüş ayrılığı içerisindedir. Bazılarına göre bu planlı geri çekilme Töton Şövalyelerinin formasyonunu bozmak için tasarlanmıştır. Böylelikle onları daha savunmasız bir durumda yakalayarak karşı saldırı gerçekleştirebileceklerdir. Bu taktik, bozkır atlılarının kullandığı klasik bir hamledir ve Litvanyalılar Moğollarla yaptıkları muharebelerde bu taktikle ilgili hayli deneyim kazanmışlardır. Başka bir grup yorumcuya göre ise yaşanan, gerçek bir geri çekilmedir. Taktikle ilgisi yoktur, Litvanyalılar ağır zırhlı şövalyelerin baskısı altında zorlanıp çekilmişlerdir.

Gerçek ne olursa olsun, müttefik ordunun sağ kanadı geri çekildi ve konuk Haçlılar öne çıktı. Müttefik ordunun sağ kanadının çekilmesine rağmen Polonyalılar, Töton Şövalyeleri ile savaşmaya devam ederek hem merkezde hem de sol kanatta sağlam durmayı başardılar. Hatta Polonyalıların bir kısmı, konuk Haçlıların ilerlemesinin yarattığı boşluğa girerek Şövalyelerin açıkta kalan kanatlarını tehdit etmeye başladılar.

Muharebenin bu kritik aşamasında, Ulrich atına bindi, şövalyelerin yedek kuvvetini etrafına topladı ve inanılmaz bir saldırı başlattı. Bir kama / ok ucu formasyonu oluşturarak muharebe alanı boyunca diyagonal olarak yıldırım gibi ilerledi. Hedefi, doğrudan doğruya Polonya kraliyet kartalının ve sancağının bulunduğu mevki idi. Orada Jagiello'yu bulmayı umuyordu. Eğer Polonya hatlarını yarıp Jagiello'yu öldürebilirse, bu saldırı sayesinde muharebeyi kazanabilirlerdi. Ancak Vytautas, Tötonların oraya doğru geldiğini gördü. En donanımlı şövalyelerini toplayarak akını karşıladı. Şiddetli bir muharebe başlayınca Ulrich'in saldırısı momentumunu kaybetti. Çatışma bir anda belirgin olarak Almanların aleyhine döndü. Kalan Şövalyeler, arkalarından, Polonyalı hafif süvarilerin saldırısına uğradı. Sağ kanatta ise Litvanyalılar muharebe alanına geri döndü, konuk Haçlıları tuzağa düşürerek galip Polonyalılar ile aralarında sıkıştırdılar.

Günün sonunda, Alman tarafında 15.000 kişi ölmüş, bir o kadarı da esir alınmıştı. Ezici bir yenilgiydi; Töton Şövalyelerinin elitleri neredeyse yok edilmişti. 200'den fazla şövalye, tarikatın bütün lider kadrosu ile birlikte, muharebe alanında cansız yatıyordu.

Töton Şövalyeleri, Tannenberg Muharebesi'nden sonra bir süre daha hayatta kalabilseler de güçleri çok azaldı ve uzun bir gerileme sürecine girdiler. Tannenberg, Doğu Avrupa'daki ülkelerin sınırlarının belirlenmesini sağladı. Orta Çağ boyunca Polonya ve Litvanya'da yaşanan Alman genişlemesine etkili bir şekilde son verdi.

Levent Şahverdi Arşivi

Tannenberg Muharebesi sembolik açıdan da önemlidir. Litvanyalılar ve Polonyalılar için, özellikle istilacılara karşı, bugün bile ulusal bir gurur ve başarı noktasını temsil etmektedir. Birinci Dünya Savaşı'nda Almanlar, bu bölgeye yakın bir yerde, Ruslara karşı büyük bir zafer kazanmalarını sağlayan bir muharebeyi Tannenberg Muharebesi olarak andılar. Böylelikle Töton Şövalyelerinin intikamını aldıklarını ilan ettiler. Daha sonraları Almanlar, Töton Şövalyelerini Avrupa'nın geri kalmış bölgelerine Hristiyanlığı ve "medeniyeti" asil bir biçimde yerleştirmeye çalışan bir grup olarak romantikleştirdi. Mesela Nazi Almanyası, doğusundaki toprakları ele geçirme sürecini "*Töton Şövalyelerinin misyonu*"nun bir devamı olarak tanımladı ve dünyaya da bu şekilde kabul ettirmeye çalıştı.

Tannenberg, Orta Çağ'ın son büyük muharebesiydi. Barutun önemli bir rol oynadığı son muharebelerden biriydi. Avrupalı denizcilerin dünyanın geri kalanıyla bağlantı kurmaya başladıkları Keşif Çağı'nın da eşiğinde yaşanmıştı.

1415 AGINCOURT MUHAREBESİ

İngiltere Kralı IV. Henry (1399–1413), yönetimini etkili bir şekilde sağlamlaştırmak ve meşrulaştırmakla meşgul olmuştu. Oğlu V. Henry (1413–1422) ise kendisine ait olduğuna inandığı toprakları geri alarak ülkesini genişletmek istedi. İşe, Fransa ile başladı. V. Henry'nin küçük, bitkin ve açlıktan ölmek üzere olan ordusunun kalabalık bir Fransız ordusuna karşı kazandığı Agincourt Zaferi, İngiltere ile Fransa arasındaki Yüz Yıl Savaşları'nda İngiliz "uzun yayının" en büyük zaferiydi. Ancak ok fırtınasına rağmen, muharebe göğüs göğüse çarpışmaya dönüştü ve İngilizler için -çoğu zaman tasvir edildiği gibi- kolay bir galibiyet olmadı.

V. Henry, 1415'te Fransa Kralı VI. Charles'ın kızı Catherine ile evlenmek istedi. Ayrıca çeyiz olarak Normandiya ve Anjou'nun kendisine verilmesini de cesurca talep etti. Hiç de şaşırtıcı olmayan bir şekilde Charles, "işe yeni başlayan" bu genç kralın teklifini reddetti. Cevaben bir kutu tenis topu gönderdi. Hediyesinin sembolik bir anlamı vardı: Fransa'yı işgal etmeye çalışmaktansa zamanını oyun oynayarak geçirmesi, Genç Henry için daha sağlıklı olurdu.

Levent Şahverdi Arşivi

Charles'ın alaycı yaklaşımından etkilenmeyen Henry, 1.500 gemiyle Fransa'ya doğru yelken açtı. Tahtı ele geçirmeye kararlıydı. Atalarının topraklarını geri kazanma ihtimalinin yanı sıra Kıta Avrupası'nda elde edeceği başarı, ülkesinde kendisine verilen desteğin artmasına da yarayabilirdi. Bu süreç, kuzenlerini de kraliyet hırslarından uzaklaştırırdı. Neredeyse Fransa'ya ayak basar basmaz başarıya ulaştı. 14 Ağustos'ta karaya çıkışının hemen ardından Harfleur Limanı'nı ele geçirdi. Calais limanına giderken ise kendisinden çok daha kalabalık bir ordu tarafından yolunun kesildiğini gördü.

24 Ekim'de İngilizlerin bir yandan korktuğu bir yandan da dört gözle beklediği haber geldi: Fransız ordusu Agincourt (Fransızlar için Azincourt), Tramecourt ve Maisoncelle köyleri arasındaki bir düzlükte toplanmıştı. Aslında Fransızlar, Agincourt ovasını kesen Calais yolu boyunca toplam 36.000 askerle güçlü bir savunma pozisyonu oluşturuyorlardı; yani sayıca İngilizlerden bire altı oranında üstündüler. Yanları ormanlık alanlarla, sırtları açık tarlalarla korunuyordu ve Fransızları cılız İngiliz ordusundan yalnızca küçük, sığ bir vadi ayırıyordu.

Bataklık Üzerinde Kumar

V. Henry, gece boyunca adamlarına fısıltı dışında konuşmayı yasakladı. Bu ürkütücü sessizlik, İngilizlerin bir kaçış hilesi hazırladığını düşünen Fransızları rahatsız etti. Böyle bir kaçışı önlemek için yol boyunca düzenli aralıklarla ateşlerin yakıldığı bir hat oluşturdular. Henry bir gece saldırısı beklediğinden, gecenin büyük bölümünde adamlarını muharebe düzeninde tuttu. Yaklaşan muharebe için hazırlık yaparken de hiç uyumadı. Durumu anlamak için gönderdiği gözcüler, zeminin "çamurlu bir çorbaya benzediği" haberiyle geri döndüler. Genç kral , Maisoncelle ve Tramecourt köylerini çevreleyen ormanlar ve çitler arasındaki İngiliz hattını genişletmeye karar verdi. Hattın önündeki, keskin kazıklarla çevrili zemin bataklığa dönüştüğü için Fransızların saldırısı yavaşlayacak ve Fransız askerler İngiliz okçuları için çok kolay birer hedef olacaklardı. Koşullar idealdi.

Henry, atından indirdiği askerlerini muharebe hattının ortasına, okçularını kanatlara yerleştirdi. Sağ kanat York Dükü, sol kanat Thomas Lord Camoys tarafından yönetilirken, merkez Henry'nin kişisel komutası altında olacaktı. Henry, çaresiz ve tehlikeli bir kumar oynadığını biliyordu. Yedeği yoktu, geri dönüşü yoktu, kaçacak hiçbir yeri yoktu. Fransızlar ormanlık

Levent Şahverdi Arşivi

araziden geçip Henry'nin tek hattının çevresinden dolaşarak arkadan saldırabilirlerdi. Hatta önden gerçekleşebilecek bir Fransız hücumunda bile İngilizler, saldırının ağırlığıyla ezilebilirdi.

Aslında Fransızların muharebeden birkaç gün önce hazırlanmış bir savaş planı vardı. 8.000 piyade, 4.000 okçu ve 1.500 yaylı tüfekçiden oluşan ilk Fransız hattını Boucicaut ve Charles I d'Albret yönetecekti. Aynı sayıdaki birliklerden oluşan merkezdeki birim de Prens Charles d'Artois ve Alenpon'un komutasında olacaktı. Sağ ve sol kanatlar, süvarilerden oluşuyordu. Sağ kanat Richemont tarafından, sol kanat da Bourbon tarafından komuta edilecekti. Ayrıca İngilizlerin malzeme kampına saldırmak için ormana gönderilecek 1.000 şövalyelik küçük bir artçı ve 200 şövalyelik küçük bir görev gücü bulunmaktaydı.

Plan uygulamaya konmadan önce bozuldu. Bir ok yağmuru ile İngilizleri zayıflatmaları beklenen Fransız okçuları ve yaylı tüfekçileri, Fransız piyadeleri tarafından formasyonun arkasına itildiler. Küçük İngiliz ordusunu yerle bir etmek şerefi, Fransız şövalyelerine nail olacaktı.

Soğuk ve şiddetli yağmur altında geçen uzun gecenin ardından güneş, 25 Ekim 1415 gününe doğarken alan daha da çamurluydu. İngilizler geceyi açıkta geçirmişti. Fransızlar ise çadırlarda uyumuş, şarap içmiş ve bol erzakla doymuşlardı. Fransızlar kolay bir zafer kazanacaklarından emindi.

İkiz Hristiyan azizler Crispin ve Crispinian'ın hayatını kaybettiği 25 Ekim günü Aziz Crispin Günü olarak anılır. Agincourt Muharebesi de bir 25 Ekim günü yaşanmıştır. Shakespeare'in "V. Henry" oyunundaki St. Crispin Günü Konuşması'nda İngiltere Kralı, ordusundaki askerleri "kardeşler takımı" olarak adlandırır. Bu nedenle 25 Ekim günü yapılan muharebeler hep Shakespeare'in sözleriyle ilişkilendirilir. Agincourt Muharebesi dışında; 1147'de Lizbon'un düşüşü, Kırım Savaşı sırasında 1854'teki Balaclava Muharebesi (İngiliz Hafif Süvari Tugayının hücumu) ve Pasifik Cephesi'nde 1944 yılındaki Leyte Körfezi Muharebesi de Aziz Crispin Günü'ne denk gelmiştir.

Her iki taraf da diğerinin ilk hamleyi yapmasını beklerken saatler geçti. Fransızların beklemek için sebebi vardı. Her geçen saat onların güçlerini artıracak, İngilizleri ise zayıflatacaktı. Hayal kırıklığına uğramış bir Henry'yi ilk hareketi yapmaya iten de bu farkındalıktı. Adamlarına kazıklarını sökmelerini, düşmanın tam olarak görebileceği şekilde ilerlemelerini ve ormanlar arasındaki boşluğa, kışkırtmaya çalıştıkları Fransızlara daha

Levent Şahverdi Arşivi

yakın yeni bir kazık hattı dikmelerini emrettiğinde hesaplanmış bir kumar oynamaya başlamıştı. Cepheyi oldukça daraltan bu hareket, İngilizlerin lehine olan ve Fransızların planını bozan bir değişiklikti.

Fransızlar başlangıçta süvarilerini İngiliz hattının kanatlarına saldırmak için kullanmayı düşünmüşlerdi. Ama şimdi cepheden saldırı yapmak zorunda kalacaklardı; kaçınmaya çalıştıkları şey, tam da buydu. Fransızlar, zeminin İngiliz hattına doğru eğimli olduğunu fark ettiler. Alan, kazıklara yaklaştıkça bir huni şekline dönüşüyordu. Dahası, keşif için kimseyi göndermeyen Fransızlar, toprağın tehlikeli derecede çamurlu ve yumuşak olduğunu daha yeni, yani oldukça gecikmeli olarak anlamışlardı. Yine de planlarına bağlı kaldılar ve feci bir sonuçla yüzleştiler.

Uzun Yayın Zaferi

Fransızlar, muharebeyi çok cılız bir süvari hücumuyla açmayı seçtiler. Aslında sadece 1.200 atlı şövalye ve 420 adam saldırdı. Çamura dalıp dizlerine kadar batmışlarken bir vınlama duydular. İngilizlerin binlerce oku bir bulut gibi havada bir süre asılı kaldıktan sonra yere doğru süzülmeye başladı. Kimi hedefini vurdu kimi de çamurlu zemine saplandı. Hedefini bulan ok sayısı, Fransız ilerlemesini kırmak için yeterliydi. Bu ok salvosunun daha az korunan atlar üzerindeki etkisi ise dehşet vericiydi. Sürücüsüz kalan atlar, çılgınca bir koşuyla Fransız hatlarına geri dönerken yaya şövalyeleri yaraladılar ya da çamura düşürdüler. Ölmüş veya ölmekte olan atlar ve insanlar, yaya şövalyelerin ilerlemesinin önünde ek bir engel oluşturuyordu şimdi. Yoğun yaylım ateşine, büyük kayıplara ve kafa karışıklığına rağmen, yaya şövalyeler kararlılık ve kahramanlıkla bastırdılar. Çok az görebiliyorlardı; çünkü İngiliz okçular doğrudan Fransızların miğferlerinin vizörlerine nişan aldığından başlarını bile kaldırmaları çok tehlikeliydi. Şövalyeler zırhlarının içine hapsolmuşlardı. Hareket kabiliyetleri, görüşleri ve nefes almaları tehlikeli bir şekilde kısıtlanmıştı. Yine de binlercesi ilerlemeye devam etti.

Uzun yaylı okçular, Yüz Yıl Savaşları sırasında birçok kritik İngiliz zaferinde kilit bir rol oynadı. Porsuk ağacından yapılmış, 2 metre uzunluğundaki İngiliz yayının çekilmesi muazzam bir güç gerektiriyordu. 1363'te III. Edward, tüm sağlıklı erkeklerin uzun İngiliz yayının kullanımı konusunda eğitilmesi gerektiğine karar verdi. İşinin ehli bir okçu, 250 metreye kadar olan hedeflere dakikada 10 atış yapabilirdi. İngiliz ordusuna eşlik

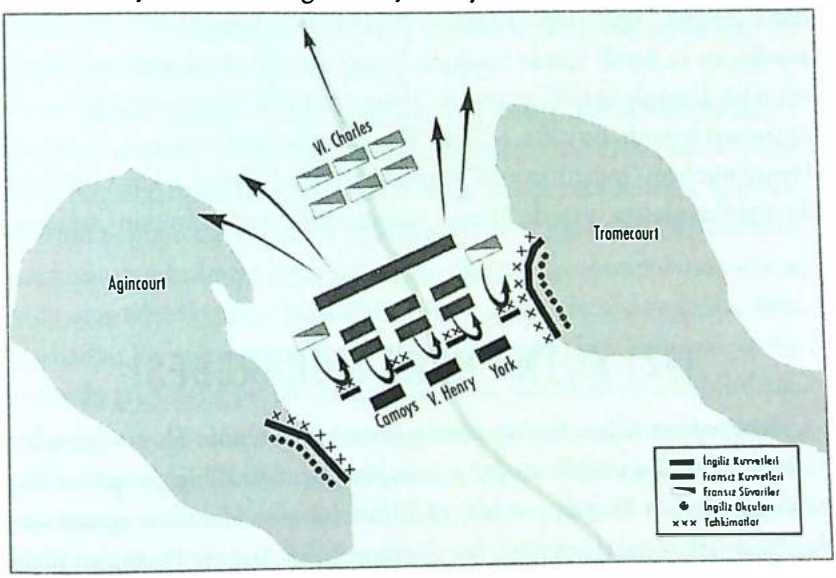
Levent Şahverdi Arşivi

eden çoğu Galli binlerce okçu etkili bir güç olarak kullanıldı. Agincourt Muharebesi'nde, her İngiliz okçusuna 30 ok verilmişti. Bunların yaklaşık yarısı zırh delici ok başlarına sahipti.

İngiliz ordusunu, Fransız askerlerinin elinde mahvolmaktan kurtarmanın en büyük onuru, hatlarına kadar ulaşan Fransız ilerleyişini durduran az sayıdaki İngiliz silahlısına aittir. Kampçılar, av uşakları, okları bitmiş okçular ve arka hattaki görevliler; ellerine geçirdikleri balta, hançer, sapı kırılmış kargı, kazık dikmede kullanılan tokmaklar gibi şeylerle Fransızlara saldırdılar. Artan sayıda okçu da onlara katılınca Fransız şövalyeleri silahlarını etkili bir şekilde kullanmaz hâle geldiler. Fransızlar artık o kadar yakındılar ki, okçular tarafından yıkıcı etkiyle vurulabiliyorlardı, hem de nişan almadan.

Sayılarının az olduğunu bilen İngilizler ölüm kalım için savaşır hâle geldiklerinden iyice vahşileştiler ve muharebe, katliama dönüştü. Arkadan gelen Fransız hatları da cesetler nedeniyle hareket kabiliyetini yitirince savaşın seyri belli oldu. Fransız ölümleri giderek arttı ve nihayet muharebe bitti.

V. Henry, bu büyük Fransız ordusuyla karşı karşıya kaldığında, üstün taktik zekâsını muharebe alanına yansıtabilmişti. Çok sayıdaki uzun yay okçusunun yıkıcı etkisini kullanarak Fransız kuvvetlerini kırıp geçirdi. Tarafların muharebedeki zayiatlarının kesin sayısı bilinmemekle birlikte ölüm; Fransızlar için binlerle, İngilizler için ise yüzlerle ifade edilebilmektedir.

Levent Şahverdi Arşivi

Aslında başlangıçta çok sayıda Fransız esir alınmıştı. Ama Henry, şövalye geleneğini bir kenara bırakarak, birçoğunun idam edilmesini emretti. Fransız kuvvetlerinin arta kalan kalıntılarıyla bağlantı kurup bir misilleme saldırısı gerçekleştirmelerinden çekindi. Ama Agincourt Muharebesi'nden sonra Henry'nin korktuğu misilleme saldırısı gelmedi.

Esirlerin V. Henry tarafından öldürülmesi olayı bazı kaynaklarda; "İngilizler tutukluları toplarken, yerel soylular tarafından yönetilen bir Fransız köylü grubu, İngiliz hatlarının arkasında Henry'nin kişisel eşyaları ile ordu malzemelerini yağmalamaya başladı. Arkadan bir saldırı olduğunu düşünen Henry, esir tuttuğu Fransız soylularını öldürdü," şeklinde anlatılmaktadır.

Bazı kaynaklarda ise; "Muharebenin sonuna doğru Fransızlar, Fransız mahkûmların tutulduğu İngiliz malzeme arabalarına saldırdı. Henry, muharebeye yeniden katılmalarını önlemek için yüzlerce tutsağı idam etti, yalnızca en yüksek fidyeye değer olanları bağışladı," diye ifade edilmektedir.

Zaferden sonra Henry, Calais'ye yürüyüşüne devam etti. Kasım ayında İngiltere'ye geri döndü. Agincourt zaferinin İngiliz halkının morali üzerindeki etkisi güçlüydü. Agincourt, yarım asırlık askerî başarısızlığın ardından gelmişti. İngilizler için Crécy ve Poitiers gibi zaferlerin tekrarı olan bir başarıydı. Üstelik bu zaferle V. Henry kendi krallığındaki konumunu da güçlendirdi. Tehdit altında olan taç üzerindeki iddiasını meşrulaştırdı.

En önemlisi, Agincourt, Fransa için önemli bir askerî darbe oldu ve daha sonraki İngiliz fetihlerinin ve başarılarının yolunu açtı. Yenilgiyle zayıflayan ve kendi içinde bölünen Fransız aristokrasisi, yeni saldırılara etkili bir direnişle karşılık veremedi. Henry, 1419'da Normandiya'ya boyun eğdirmeyi başardı. Bu zafer, 1420'de Troyes Antlaşması'nı getirdi. Troyes, V. Henry'nin hem "muradına erip" Fransız Kralı VI. Charles'ın kızı Catherine ile nişanlanmasını hem de Fransız tacının varisi ilan edilmesini sağladı.

1421 KUTNA HORA MUHAREBESİ

Dinî reformcu Jan Hus'un idam edilmesi Bohemya'da Hussit Savaşları (1419-1434) olarak bilinen bir iç savaşa yol açtı. Kral Sigismund'un Katolik taraftarları Prag'dan atıldı. 1420'den itibaren Hussitleri ezmek için beş Haçlı Seferi gerçekleştirildi. Jan Zizka ve halefi Andrew Prokop'un güçlü

Levent Şahverdi Arşivi

liderliği karşısında Katolikler çok az ilerleme kaydedebildiler. 1433'te Basel'de yapılan bir anlaşma, ılımlı Hussitlerin tanınmasını sağladı ama bir yandan da reformistlerin bölünmesine neden oldu. Ilımlı Utraquistlerin 1434'te Lipany'de radikal Taboritleri yenmesi Hussit Savaşları'nı sona erdirdi. Bu süreçte en göze batan çatışma, Hussitlerin "araba kalesi" ve "hareketli topçu" kombinasyonunu kullandıkları 1421 yılındaki Kutna Hora Muharebesi'ydi.

Hussit hareketi, Roma Katolik Kilisesi'nin hiyerarşisini ve ritüellerini reddediyordu. Kurucusu Jan Hus'un 1415'te kazığa bağlı olarak yakılmasının ardından hareket giderek güçlendi. 1419'da Bohemya tahtına Sigismund oturdu. Tahtı miras almış olan yeni hükümdar, Hussitlere karşı direnişte fazla etkili olamadı. Hatta Papa V. Martin, 1420'de Hussit karşıtı bir Haçlı Seferi başlattığında bile Katolik desteğini gereken ölçüde canlandıramadı.

Aralık 1421'de reformist Hussit hareketinin radikal kanat lideri Jan Zizka, Bohemya'nın başkenti Prag'ın 80 km güneydoğusundaki Tabor'da ordusuyla birlikte kamp kurdu. 21 Aralık 1421'de Sigismund, 50.000 kişilik kraliyetçi bir orduyla Kutna Hora'ya yaklaştı. Komuta ettiği kuvvet büyük ölçüde paralı askerlerden oluşuyordu. Hussitlerin çoğunluğu eğitimsiz 12.000 köylüden oluşan kuvvetini kolaylıkla yenebilecek güçteydi. Dahası, kral taraftarı olan komutan Pippo Spano, Kutna Hora kasabasında denetim sağlamayı başarmıştı.

Hussit Savaşları sırasında Hussie orduları, piyade ve süvari kombinasyonundan oluşurken karşılarındaki Haçlı Orduları, muharebe alanına genelde ağır süvarileri sürmeyi tercih etmiştir.

Durumun hassasiyetinin farkında olan Zizka, zincirlerle birbirine bağlanmış arabaları çember şeklinde dizerek adeta bir "araba kalesi" oluşturdu. Eğitimli birlik eksikliğini dezavantaj olmaktan çıkarmak için birliklerinin çoğunu da bu çemberin arkasında konuşlandırdı. Bu çemberin içine konuşlandırılmış Hussit topçuları, düşman formasyonlarına güven içinde ateş edebiliyordu. Muhalif birlikler çemberin içine girseler bile, arabalardan ok yağmuru yeme ihtimalleri yüksekti. Üstelik kapalı ve dar bir alanda göğüs göğüse dövüş tehlikesiyle de karşı karşıya kalabilirlerdi.

Kraliyet ordusu etrafını sarınca arabaları hemen kol formasyonunda yeniden örgütledi. El arabalarının üzerine koydurduğu toplarla da Sigismund ve Spano'nun hatlarına doğru yaylım ateşi başlattı. Bu hareketli topçu, kendilerini kuşatma altına almış olan kralcıların muharebe hattını

Levent Şahverdi Arşivi

kırarak Hussit ordusunun kaçmasına olanak tanıdı. Sigismund, kaçmakta olan orduyu takip etmedi. Terk edilmiş Hussit kampını ele geçirmenin bir zafer olduğu gibi yanlış bir kanaate kapılmıştı. Aralık ayının geri kalanı boyunca, Zizka'nın güçleri Sigismund'un savunmasına bir dizi etkili baskın düzenledi. Birkaç ay içinde Kral Sigismund, Bohemya'yı boşaltmak zorunda kaldı.

1428-1429 ORLÉANS KUŞATMASI

İngilizler, V. Henry'nin Fransız tahtı üzerindeki iddiasını onaylayan 1420'deki Troyes Antlaşması'nı pekiştirmek amacıyla 1428'in başlarında Fransa'ya geri döndüler. Orléans'taki kuşatma, Yüz Yıl Savaşları'nda bir dönüm noktasıydı. Özellikle de Fransızlar için... Uzun zamandır bekledikleri bu başarı Fransızların moralini yükselterek 1453 yılında Castillon'daki son Fransız zaferinin yolunu açtı. Diğer yandan dünya, Orléans'taki başarının mimarı olan Jean d'Arc gibi bir kadın figürü ile tanıştı.

1428'in başlarında Fransa'ya geri dönen İngilizler Loire Vadisi boyunca ilerlemişlerdi. Loire'nin kuzey kıyısındaki stratejik Orléans şehrinin karşısında, nehrin güney tarafında garnizonlar oluşturdular. 12 Ekim'de şehri tecrit ettiler. İngilizlerin şehre yönelik ilk saldırıları bir ölçüde başarılı oldu. 23 Ekim'de Salisbury Kontu liderliğinde, Les Tourelles'i aldılar. Burası, Orléans'tan geçen nehri koruyan kaleydi. Ancak Salisbury ertesi gün ölümcül bir şekilde yaralandı. Sonraki ay kuşatma durdu. Ancak Aralık ayında Shrewsbury Kontu'nun gelişi İngilizleri yeniden canlandırdı. 12 Şubat 1429'daki Ringa Muharebesi'nde Fransız yardım güçlerini yenilgiye uğrattılar.

Mancınık, Yüz Yıl Savaşları kuşatmalarında hem kale duvarlarını yıkmak hem de kuşatılan yere, surların üzerinden, bir şeyler atmak için kullanılan önemli bir silahtı. Bir ucunda yüklüce ağırlığa sahip döner bir ahşap "kol", diğer ucunda fırlatılan materyalin konulduğu bir sapan vardı. Barut daha kolay ulaşılabilir hâle geldikçe, mancınık yerini yavaş yavaş toplara bıraktı.

Bahara gelindiğinde, açlıktan bitap düşen Orléans'taki garnizon teslim olmak üzereydi. Aslında İngilizler Orléans'ın dış dünya ile bağlantısını hiçbir zaman tam anlamıyla kesememişlerdi. Bazı takviyeler şehirden

Levent Şahverdi Arşivi

içeri girmeyi başardılar. Sonra sahneye Fransızların kurtarıcısı çıktı: Jean d'Arc (Joan of Arc).

Jean d'Arc, Champagne'li genç bir köylü kadındı. Fransa Kralı'nın en büyük oğlu ve Fransız tahtının varisi (*Dauphin*) Charles'tan Orléans'a yardım gücü götürmesine izin vermesini istemek için Mart 1429'da saraya geldi. Charles, istek ve isteği yapan kişi karşısında şaşırmıştı. Jean d'Arc, Tanrı'nın kendisine "Fransa'yı kurtarmaya yardım etmesi için Charles'a ulaş" dediğini söyledi. Charles bir kez daha şaşırdı, ancak Jean d'Arc'ın isteğini kabul etti. Böylesi bir ilahi karakter, Orléans'ı savunanlara ve yardım götürenlere manevi güç verebilirdi. Sonuçta Jean d'Arc, Fransız tahtının varisi Charles'ı yeni bir yardım gücünün liderliğini kendisine vermesi için ikna etmişti.

Jean d'Arc birçok Fransız için esin kaynağı oldu. "Bueil"li John da bunlardan biriydi. Jean d'Arc'ın Orléans'taki seferi sırasında onunla birlikte savaştı. Şehrin yakınında Fransızlar ve İngilizler arasındaki çatışmalarda gösterdiği kahramanlık ile sembol hâline geldi. Buradaki başarılarından dolayı kendisine "İngilizlerin vebası" lakabı takıldı.

Jean d'Arc'ın liderliğindeki Fransızlar 30 Nisan'da zorla şehre girdi. 4 Mayıs'ta ise şehre gelen takviye birliklerle birleşmek için kuşatanlara karşı saldırıya geçtiler. İngilizler bir anda iki ateş arasında kalmıştı. Fransızlar, İngilizleri birkaç kilit pozisyondan uzaklaştırmayı başardı. İngilizler 7 Mayıs'ta da Les Tourelles'i kaybetti. Shrewsbury'nin ordusu geri çekildi. Fransızlar beklenmedik bir zafer kazanmıştı. Merkezî Fransa şimdilik kurtarılmıştı. Fransa Kralı'nın en büyük oğlu ve tahtın varisi Charles, Temmuz ayında Reims'de Fransa Kralı VII. Charles olarak taç giydi.

Jean d'Arc'ın 1429'da Orléans'ta elde ettiği başarı, kendisini Charles'ın düşmanları için bir hedef hâline getirdi. 23 Mayıs 1430'da, İngilizlerin müttefiki olan Fransız soylu grubu Burgont fraksiyonu tarafından Compiègne'de yakalandı. Daha sonra İngilizlere teslim edildi. İngiliz yanlısı piskopos Pierre Cauchon tarafından çeşitli suçlamalarla yargılandı. Sapkınlıktan suçlu bulunan Jean d'Arc, 30 Mayıs 1431'de yakılarak idam edildi. Öldüğünde yaklaşık on dokuz yaşındaydı.

1456'da, Papa III. Callixtus tarafından yetkilendirilen bir soruşturma mahkemesi Jean d'Arc'ın davasını yeniden inceledi; aleyhindeki suçlamaları çürüttü, masum olduğuna karar verdi ve onu şehit ilan etti. Jean d'Arc, XVI. yüzyılda Katolik Birliği'nin bir sembolü oldu. 1803'te Napoleon

Levent Şahverdi Arşivi

Bonapart'ın kararıyla Fransa'nın ulusal sembolü ilan edildi. 1909'da kutsanan Jean d'Arc, 1920'de de azize kabul edildi. Jean d'Arc, Fransa'nın "ikincil koruyucu dokuz aziz"inden biridir.

1453 CASTILLON MUHAREBESİ

1435'te İngilizler, Fransa'daki müttefikleri Burgontlar tarafından terk edildi. Artık Yüz Yıl Savaşları'na Fransa'ya karşı tek başlarına devam etmek zorundaydılar. 1451'de, VII. Charles komutasındaki Fransızlar, Calais şehri hariç tüm kayıp topraklarını geri aldılar. Ekim 1452'de Shrewsbury Kontu, 3.000 kişilik bir İngiliz kuvvetiyle Bordeaux'u ele geçirdi ve iç bölgelere doğru ilerledi. Fransızlar, bu hamleye, stratejik Castillon kentini kuşatarak karşılık verdiler. 17 Temmuz 1453'te doğu Gaskonya'da İngilizlerle Fransızların yüzleştiği Castillon Muharebesi, Yüz Yıl Savaşları'nı sona erdirdi. İngilizler, Calais dışında Fransa'da ele geçirdikleri tüm toprakları kaybettiler.

1450'de Fransızların Normandiya'yı ele geçirmesinden sonra VII. Charles, askerî kaynaklarını Gaskonya'ya odakladı. Burası, Fransa'da, İngilizlerin ellerinde kalan son bölgeydi. 7.000 kişilik bir Fransız ordusu Gaskonya'ya girdi. Diğer Fransız kuvvetleri, Gaskonya'nın başkenti Bordeaux'yu (Bordo) koruyan kaleleri kuşattı. Fransız, İspanyol ve Breton ortak filosu da İngilizlerin şehre yardım yapmasını önlemek için Gironde'un ağzını ablukaya aldı. Tecrit edilmiş ve sayıca azınlıkta olan Bordeaux'daki İngiliz garnizonu 30 Haziran 1451'de teslim oldu. Bordeaux'nun kaybı, gururları kırılan İngilizleri harekete geçirdi. Shrewsbury Kontu John Talbot komutasındaki 3.000 kişilik bir ordu 17 Ekim 1452'de Fransa sahillerine ayak bastı. Gaskonya halkının İngilizlere duyduğu sempati ve Talbot'un askerî becerisi sayesinde İngilizler 23 Ekim'de Bordeaux'yu tekrar ele geçirdiler. Talbot, Gaskonya'daki İngiliz kontrolünü büyük ölçüde sağladı.

Fransa'da hem saygı duyulan hem korkulan hem de savaşın son 10 yılının en ünlü İngiliz komutanı olan Talbot, 1453 yazında 3 Fransız ordusunun Gaskonya'da birleştiğini haber aldı. Gerçi oğlunun kısa sürede getirdiği takviyelerle gücünü 5.000'in üzerine çıkarmıştı ama birleşik Fransız kuvvetleri hâlâ sayıca üstündü. Tek seçeneği, diğerleri destek veremeden bir ordunun üstüne çullanacağı fırsat doğana kadar Bordeaux'da beklemekti. Ama olmadı. 9.000 kişilik bir Fransız kuvveti, Bordeaux'nun

Levent Şahverdi Arşivi

yaklaşık 15 km doğusundaki Castillon'u kuşatınca Talbot, hem Castillon hem de Bordeaux temsilcilerinin taleplerine teslim oldu.

Talbot 16 Temmuz'da Castillon'u kurtarmak için harekete geçti. Ertesi sabahın erken saatlerinde, atlı birlikleriyle Castillon'a ulaştı. Gelir gelmez, St. Laurent Manastırı'nı elinde tutan Fransız okçularına karşı başarılı bir saldırı düzenledi. Hayatta kalan okçular, manastırın doğusundaki müstahkem Fransız kampına kaçtılar. Böylece Fransız ana kuvvetleri Talbot'un gelişinden haberdar oldu.

Fransız ordusu bir komite tarafından komuta edilmekteydi, ancak kamp, VII. Charles'ın kurmay subaylarından Jean Bureau tarafından düzenlenmişti. Fransız topçusunun hem eğik hem de her yana yaylım ateşi yapabilmesine fırsat tanıyacak şekilde tasarlanan kampta çeşitli çap ve ebatta neredeyse 300 top bulunuyordu. Üstelik üç taraftan hendekle, dahası çitlerle desteklenen siperlerle çevriliydi. Dördüncü tarafı ise Lidoire Nehri'nin dik kıyısı tarafından korunuyordu.

Talbot, keşif ve gözcü birliklerinden, düşmanın geri çekildiğine dair mesajlar aldı. Böylece, ordusunun geri kalanını beklemek kararından vazgeçti. Elindeki 1.200 adamıyla hemen saldırdı. Ancak istihbarat raporlarları yanlış çıkmıştı. Fransız topçusu ateş açtı. Atlarından inmiş olan İngilizler ağır kayıplar verdiler. Buna rağmen Talbot saldırıya devam etti. Geri kalan birliklerinin gelmesiyle zaferi garantileyeceğine inanıyordu. Ancak beklenen birlikler muharebe alanına geldiklerinde, onlar da ilk saldırıyı yapanlarla aynı kaderi paylaştılar. Ardından Fransız takviyelerinin de muharebeye katılması, İngiliz saldırısını kırdı. Hayatta kalanlar Bordeaux'ya geri sürüldüler.

Fransızlar, düşman komutanı olmasına rağmen Shrewsbury Kontu Talbot'a büyük saygı duymaktaydılar; çünkü Talbot, esir alınmasının ardından Fransızlar tarafından serbest bırakılması üzerine verdiği sözü onurlandırmak adına Castillon Muharebesi sırasında zırh giymeden savaşmıştı.

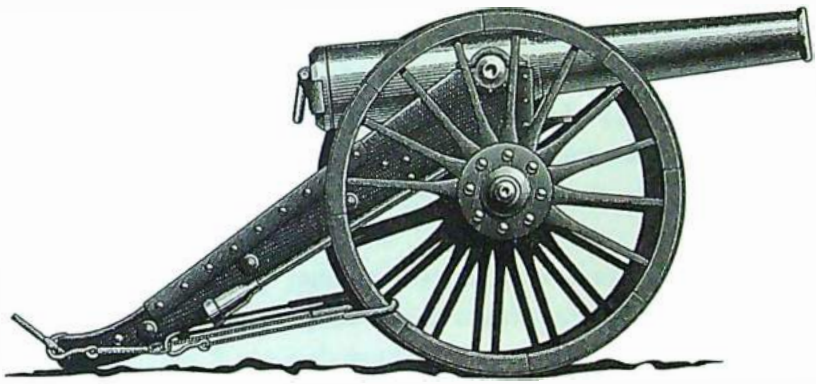
Talbot ve oğlu, muharebe alanında hayatını kaybedenler arasındaydı. Mağlubiyetin ardından Gaskonya'daki İngiliz nüfuzu ve egemenliği hızla geriledi. Felaket haberini alan İngiltere Kralı VI. Henry'nin yaşadığı zihinsel çöküş, hastalanmasına neden oldu. Fransızlar 19 Ekim 1453'te kalıcı olarak Bordeaux'ya girdiler.

Levent Şahverdi Arşivi

1453 Castillon Muharebesi hem Gaskonya'daki 300 yıllık İngiliz egemenliğine hem de 1337'den beri yaşanan Yüz Yıl Savaşları'na son vermiş oldu.

Levent Şahverdi Arşivi

İKİNCİ BÖLÜM
BARUT

Levent Şahverdi Arşivi

Levent Şahverdi Arşivi

1453 İSTANBUL'UN FETHİ

Bir zamanlar Hristiyan Batı'nın Araplara ve Türklere karşı siperi olan Bizans İmparatorluğu, 1071'de Malazgirt'te ve 1176'da Miryokefalon'da Selçuklu Türkleri tarafından yenilmişti. Selçuklulardan bayrağı devralan Osmanlılar da 1389 yılında Kosova'da bir Sırp ordusunu hezimete uğratmışlardı. 1400'de Anadolu'nun çoğu yeri Osmanlıların elindeydi. Timur'un 1402'de Ankara'da aldığı galibiyet ile Osmanlıların Fetret Devri'ne girmesi Bizanslılara kısa bir süre nefes alma fırsatı verdi. Ama Osmanlı kısa zamanda toplandı 1422'de II. Murad İstanbul'u kuşattı, ancak şehrin savunmasını aşamadı. 1453'te, II. Mehmed'in devasa kuşatma topluyla Konstantiopolis'in zapt edilemez surlarını aşması, Bizans İmparatorluğu'nun sonunu getirdi. Osmanlı İmparatorluğu, sonraki 2 yüzyıl boyunca Akdeniz ve Doğu Avrupa'nın en büyük gücü oldu.

II. Murad 1451'de öldü. Tahtını 19 yaşındaki oğlu II. Mehmed'e bıraktı. Genç hükümdar, 30 yıllık hükümdarlığı içinde İstanbul'u alıp Anadolu ve Balkanların tozunu attırarak kendisini kanıtlayacaktı. Öncelikli hedefi olan Konstantinopolis'i başarılı bir şekilde ele geçirmenin anahtarı; hendekleri, kuleleri ve üç katmanlı surlarıyla yaklaşık 6 km uzunluğundaki devasa savunma duvarını aşmaktı. II. Mehmed bir çare bulmuştu: Macar (Transilvanyalı) Urban.

İstanbul daha önce iki kez el değiştirmişti. 1204 yılında IV. Haçlı Seferi'ne katılanlar, Konstantinopolis'i ele geçirdiler. Şehri yağmaladılar. Bugün Venedik'teki San Marco Meydanı'nda sergilenen bazı tarihî eserler, bu talan sonrası götürülenlerdi. Haçlılar, İstanbul'da bir Latin Krallığı kurdular. Başkentini kaybeden Bizans, İznik Rum İmparatorluğu ve Trabzon Rum İmparatorluğu'nu kurarak varlığını devam ettirdi. 1261 yılında ise İstanbul'u geri aldı.

Urban devasa bir top yapmak istiyordu, II. Mehmed de devasa bir duvarı yıkmak. Çok iyi anlaştılar. Urban'ın kafasındaki top; 203 mm'lik bir kalibreye sahip, 8 m uzunluğunda ve bir tondan daha ağır taş gülleyi yaklaşık 1.5 km'ye atabilecek bir canavardı. Urban'ın topu Ocak 1453'te

Levent Şahverdi Arşivi

tamamlandı. Topu taşımak, yüklemek ve kullanmak için 700 kişilik bir mürettebat görevlendirildi. II. Mehmed çok memnundu, eğer her şey planladığı gibi giderse Theodosius Duvarı'nın kendisinden çekeceği vardı. Aslında kuşatma hazırlıkları sadece Urban'ın topuyla sınırlı değildi, hatta çok daha önceden başlatılmıştı.

II. Mehmed önce, Romanya ve Güney Rusya'dan gelen, şehrin nüfusu için hayatî öneme sahip, tahıl tedarikini kesti. Stratejik noktalardaki kaleleri ele geçirdi. Anadolu ve Rumeli taraflarından bir saldırı gelmesini engellemek için askerî önlemler aldı. Kendisinden önce şehri kuşatan I. Bayezid, Musa Çelebi ve babası II. Murad'ın yaşadıklarından ders çıkarttığı belliydi. Üstüne bir de 5 ay gibi kısa bir süre içinde (Nisan-Ağustos 1452) İstanbul Boğazı'nda I. Bayezid tarafından yaptırılmış olan Anadolu Hisarı'nın tam karşısına Rumeli (Boğazkesen) Hisarı'nı inşa ettirdi. Bu hisarın tek amacı, nakliye malzemelerinin İstanbul'a ulaşmasını önlemekti. Kasım ayında II. Mehmed'in ablukasını görmezden gelen Venedikli bir kaptan yönetimindeki gemi, Boğazkesen'in devasa toplarından biri tarafından tek atışla batırıldı. II. Mehmed, son derece sınırlı sabrının denenmemesi için bir uyarıda bulunmuştu. Şimdi herkesin hemfikir olduğu bir durum söz konusuydu: Bizans artık II. Mehmed'in insafına kalmıştı.

İstanbul'un tabutuna son çiviler 1452-53 kışında çakıldı. İlk olarak Katolik Batı, ortak düşmana karşı Ortodoks Hristiyanlara yardım etmekte her zamanki gibi başarısız oldu. Papa'nın, ölümcül Osmanlı tehdidine karşı bir Haçlı Seferi'ne destek sağlamak için gösterdiği çabalar etkisiz kaldı. Ama Papa son ana kadar çalışmayı sürdürdü. Gene de savunmaya destek vermek için İtalya'dan gelenler oldu: Cenevizli komutan Giovanni Giustiniani'nin emrindeki 700 asker. Giustiniani daha sonra şehrin savunmasını denetledi. Ölüme mahkûm görünen şehirde ise daha dört yıl önce tahta çıkan XI. Konstantin, sadece büyük bir hatip değil, aynı zamanda ilham veren bir lider olduğunu gösterdi. Şehirdeki herkesin aynı kaderi paylaşacağını belirterek Slav, Yunan veya İtalyan kökenli Hristiyanları bir araya topladı. Bir yandan da hâlâ yardım göndereceğini umduğu Batı ile görüşüyordu.

1204–1261 arasında Konstantinopolis'te varlık gösteren Latin Krallığı'nın koyu Katolik yaklaşımları, Ortodoks değerleri ayaklar altına almıştı. Öyle ki İstanbul kuşatması sırasında halkın büyük bir kısmı "İstanbul'da Katolik külahını görmektense Osmanlı sarığını tercih ederim," söylemini paylaşır hâldeydi. Buna rağmen şehrin bir mucize ile kurtulacağına

Levent Şahverdi Arşivi

duyulan inanç ise asla kaybolmadı. Ortaya konan direnişin temel dayanak noktalarından biri de buydu.

Bir mucize olmadığı müddetçe XI. Konstantin'in ülkesinin sonu belliydi. Bizans'ın sayıca yetersiz kırılgan ordusunun karşısında yaklaşık 120.000 kişilik -ki bunun onda biri, dünya harp tarihinin en elit ağır piyade birimlerinden biri olan Yeniçerilerdi- kara ordusuyla ve güçlendirilmiş donanmasıyla İstanbul'u almaya kararlı Osmanlı askerî gücü vardı. Ve bu gücün öncü kuvveti 1 Nisan 1453'te Bizans önlerine geldi. Bizans, kapılarını kapattı, hendek üzerindeki ahşap köprüleri yaktı ve savunma duvarlarını askerle doldurdu. İstanbul artık açıkça kuşatma altındaydı ve dünyanın geri kalanıyla bütün bağlantısı kesilmişti. Yaklaşık 5 gün sonra da Osmanlı Padişahı II. Mehmed, ordusunun ana kuvvetiyle geldi ve şehri cepheden gören bir noktaya kampını kurdu.

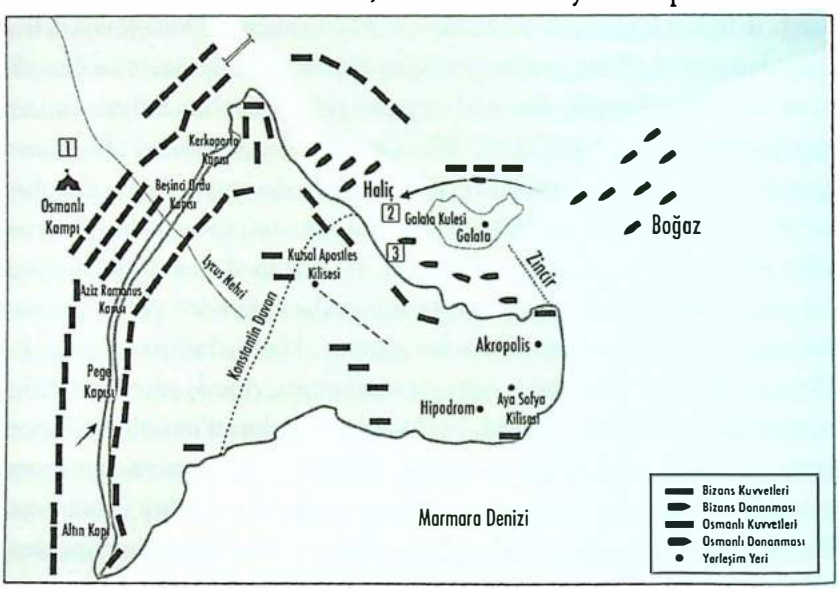
Osmanlı saldırılarının başlaması karşısında Bizans şehri ölümüne bir direniş sergiledi. Son nokta harbinin en belirgin örneklerinden birini gerçekleştiriyorlardı. Macar Urban'ın toplarının savunma duvarlarında açtığı delikleri kapatıyor, saldırıları püskürtüyorlardı. Donanmaya karşı ise atılan toplar, Rum ateşi ve Haliç'in ağzına gerilmiş zincir en önemli savunma unsurlarıydı. Bu arada ağır ve iyi silahlanmış İtalyan ticaret gemilerinden oluşan küçük bir filo, Osmanlı donanmasının ablukasını geçerek şehre ulaştı. Cenevizlilerin getirdiği haberler ve çok ihtiyaç duyulan tahılla gelişleri, savunmadakilerin moralini yükseltti. Osmanlı'nın İtalyan takviyesine cevabı çok geçmeden geldi. II. Mehmed, cesur ve dâhiyane bir stratejik hamle yaptı: yuvarlanan tomruklar üzerinden yürüttüğü kadırgalarını, Pera'nın kara tarafından aşırarak, Haliç'e indirmeyi başardı. Bizans'ın boğazındaki ilmik daha da sıkılaşmıştı. Ancak şehrin bir türlü düşürülememesi, Osmanlıların, özellikle de II. Mehmed'in sinirlerini iyice geriyordu. Savaş divanında "kuşatmayı kaldırma" düşüncesinin gündeme gelmesi üzerine genç padişah, bedeli ne olursa olsun şehri fethetmeye kararlı olduğunu, hatta ömrünün tamamını surlar önünde geçirmekten çekinmediğini söyledi. Tepkisi öyle sert ve kararlıydı ki, bir daha kimse böyle bir fikir öne sürmedi.

Mayıs ayının başından itibaren Osmanlı saldırıları hem sıklaştı hem de daha kapsamlı hâle geldi. Ancak surlar bir türlü aşılamıyordu. Osmanlıların yaptığı gece saldırıları başarısız olunca devreye lağımcılar girdi. Duvarı çökertmek veya havaya uçurmak için bir dizi tünel kazmaya başlamışlardı. Savunmadakiler, Osmanlı lağımcılarının açtığı tünellere su basarak bu

Levent Şahverdi Arşivi

çabaları sonuçsuz bıraktı. Şehri savunanlar, bir başka gün de Osmanlı kuşatma kulelerinin birkaçını ateşe vermeyi başardılar. Bütün bu yaşananlarla yükselen moraller, bir Venediklinin kente ulaştırdığı haber nedeniyle yerle bir oldu: Papa bir ordu toplayamamıştı. Yani kimsenin Bizans'a yardıma gelmeyeceği kesinleşmişti. İstanbul'u savunanlar, Osmanlılara karşı aslında kuşatmanın kalkması için değil, Batı'dan gelecek ordu kendilerine ulaşıncaya kadar zaman kazanmak için direnmekteydiler. Ümitler kırılınca, çabalar da giderek güçsüzleşti. Ama direniş hâlâ sürüyordu, çünkü surlar dayanıyordu. Bizanslılar, bekledikleri mucizenin bir an evvel gerçekleşmesi ve üzerlerindeki lanetin kalkması için Ayasofya'ya doluşup dualar ediyorlardı. Bu sırada II. Mehmed de nihaî saldırısına hazırlanıyordu.

24-25 Mayıs'ta II. Mehmed, şehrin barışçıl bir şekilde teslim olması için müzakerelere başladı. Bizanslılar teslim olma teklifini geri çevirdiler. 29 Mayıs'ta Osmanlılar saldırıları başlattı. Önce düzensiz birlikler (başıbozuklar) ilerledi. Yeniçeriler kuzeybatıdaki surlarının hasarlı bir bölümüne saldırdı. Giustiniani, kritik bir anda yaralanıp komutadan

1: 2-6 Nisan: II. Mehmed'in birlikleri Konstantinopolis'in dışında kamp kurar ve surlara saldırmaya başlar

2: 22 Nisan: Osmanlılar, Haliç'i engelleyen zincirden kaçınmak için gemilerini karadan sürüklerler

3: Hristiyan savaş gemileri Osmanlı donanmasını yok etmekte başarısız olur ve çekilmek zorunda kalırlar

Levent Şahverdi Arşivi

ayrıldı. Osmanlılar Topkapı'ya yakın bir yerden savaşarak şehre girdiler. Aynı anda Haliç tarafından da ağır bir saldırı başlatıldı. Osmanlılar kente yayılırken, İmparator Konstantin hayatını kaybetti ve Bizans'ın savunması da çöktü. Osmanlı donanmasının askerleri de şehre akmaya başlayınca şehirden kaçanların bindiği gemiler uzaklaşmayı başardı.

II. Mehmed, maiyetindekilerle birlikte Topkapı'dan şehre girdi. Artık yeni bir unvanı vardı: Fatih. Şehrin tamamen denetim altına alınmasından sonra şehirde kalanların güvenliklerinin bizzat kendisinin sorumluluğunda olduğunu ve Ortodoks Kilisesi'ni de himayesi altına aldığını bildirdi. Şehrin tanzimi için gerekli düzenlemeleri yaptıktan sonra Haziran ortalarında Edirne'ye döndü.

İstanbul'un fethi, tarihin dönüm noktalarından biridir. Yeni Çağ'da Avrupa'nın şekil değiştirmesine yol açan iki olay yaşanmıştır; 1492'de Amerika'nın bulunmasıyla hız kazanan Keşifler Çağı sayesinde Batı dünyası zenginleşmiş, 1453'te İstanbul'un fethi sırasında kullanılan topların savunma duvarları ve kaleler üzerindeki yıkıcı etkisinin görülmesiyle de Avrupa'daki feodal sistem yerini mutlak monarşiye bırakarak güçlü imparatorlukların oluşmasını sağlamıştır.

Roma İmparatorluğu'nun 395 yılında resmen ikiye ayrılması sonucu ortaya çıkmış olan Doğu Roma -diğer adıyla Bizans- İmparatorluğu'nun siyasal varlığı, II. Mehmed tarafından İstanbul'un fethedilmesi ile sona erdirildi. Fatih Mora Despotluğu ve Trabzon Rum İmparatorluğu'nu da alarak Bizans'tan artakalan izleri de temizledi. Osmanlılar Roma İmparatorluğu'nun mirasçısı olan son önemli merkezi de ele geçirerek İslam ve Türk-İslam dünyasında ön plana çıktılar. II. Mehmed fetihten sonra vakit kaybetmeden Batı ve Doğu yönündeki fetihlerine hız verdi. Öyle ki 1480 yılında İtalya'nın en güney ucundaki Otranto'yu ele geçirerek, Papa'yı da Avrupa'yı da bir kez daha dehşet içinde bıraktı. Ama bir sene sonraki vakitsiz ölümü, daha büyük işler yapmasına belki de Roma'nın yeni Sezar'ı olmasına engel oldu.

Levent Şahverdi Arşivi

1461 TOWTON MUHAREBESİ

İngiltere'de Lancaster ve York aileleri arasındaki iç savaş süreci olan Güller Savaşı ya da Çifte Gül Savaşı[1]*(1455–1485) sırasında 29 Mart 1461 tarihinde yaşanan Towton Muharebesi, Yorkların zaferi ile sonuçlandı. 25.000 Lancaster ve 20.000 York askerlerinin karşı karşıya geldiği bu uzun süreli mücadelede her iki tarafın verdiği zayiat inanılmaz seviyedeydi.*[2] *Binlerce asker kâh uluyan rüzgârlara karşı kâh yağan kar altında kâh nehrin içinde acımasızca savaştı ve hayatından oldu. Towton, İngiltere topraklarında yaşanmış olan muharebelerin en kanlısı olarak tarihe geçti. Muharebe alanında yapılan kazılar sonucunda ilkel tabancaların ilk örneği ve bir Avrupa muharebe alanında bulunan ilk kurşun parçaları Towton'da keşfedildi. Bulunan toplu mezarlarda, kesici ve delici silahların neden olduğu korkunç yaralanmaların kanıtları ortaya çıkarıldı.*

Güller Savaşı, kraliyet ailesinin iki rakip kolu olan Lancaster ve York hanedanlarının destekçileri arasında yaşandı. Savaşlara, başlangıçta, Lancasterlı VI. Henry'nin yönetici olarak yetersiz kalması, buna karşılık Yorklu Richard'ın da önce hükûmette yer almak için, daha sonra da tahta oturmak için etkinlik göstermesi neden oldu. Bu durum, geniş bir soylular grubunun içinde yaşanan keskin aile rekabetleri ile daha da şiddetlendi, içinden çıkılamaz bir hâl aldı. Towton Muharebesi, savaşa dönüşmüş bu rekabetin en kanlı çatışmasıydı.

Her iki taraf da kuvvetlerini bölgelerinden zorla askere aldıkları adamlarla güçlendirdiler. Aslında bu, acil durumlarda, heyetler vasıtasıyla, askerlik için uygun adamlar bulunmasını sağlayan eski bir yöntemdi. Savaşanlar, ülkenin hemen her yerinden toplanmışlardı. Pek çok Lancaster askeri İngiltere'nin kuzeyinden gelmişti. Yorklular ise güçlerinin çoğunu İngiltere'nin orta, güneydoğu ve doğu bölgelerinden derlemişlerdi. Kısacası, Towton Muharebesi'nin Lancaster ile York arasında olmaktan

1 Savaşın bu adlarla anılmasının sebebi, York ailesinin simgesinin beyaz gül ve Lancaster ailesinin simgesinin de kırmızı gül olmasıdır.

2 Kayıpların toplamının 28.000 olduğu söylenmektedir ki bu abartılı bir sayı olarak görülebilir. Gerçi Tudor dönemi tarihçisi Edward Hall, iki ordunun birleşik gücünün 100.000 olduğunu tahmin etmektedir. Fakat bunun da abartılı olması muhtemeldir; çünkü belirtilen sayı, İngiltere'nin o dönemdeki yetişkin erkek nüfusunun yaklaşık yüzde 15'ine denk gelmektedir.

Levent Şahverdi Arşivi

çok Kuzey İngiltere ile Güney İngiltere arasında bir çarpışma olduğunu söylemek yanlış olmaz.

1460 yılının Temmuz ayında yaşanan Northampton Muharebesi'nde Yorklu Richard, Kral VI. Henry'yi esir aldı ve İngiltere tahtında hak iddia etti. Birçok soylu bu oldubitti karşısında ayak diretince bir uzlaşmaya varıldı: Henry kral olarak kalacak, Richard ise varisi olacaktı. Ancak Henry'nin eşi Anjoulu Margaret, kendi oğlunun varislikten men edilmesi anlamına gelen bu durumu reddetti. Lancaster'ın haklarını korumak için kuzeyde bir ordu kurdu. Aralık ayında Yorklu Richard, Wakefield'da yenilgiye uğratıldı ve öldürüldü. Richard ve oğlu ile bazı soyluların kafaları York'taki Micklegate Bar'a[3] asıldı.

Richard'ın genç yaştaki diğer oğlu Edward, York Hanedanı'nın lideri oldu. York kentini düşüren Margaret'ın kuvvetleri Londra'ya yöneldi. St. Albans'ta bir York ordusunu yenilgiye uğrattılar ve Henry'i kurtardılar. Ancak başkent, "kuzeyli vahşilerden oluşan yağmacı sürüsü"ne kapılarını açmayı reddetti. Lancasterlılar kuzeye geri çekilmek zorunda kaldılar. Peşlerinde Edward vardı, artık bir kraldı; kendisini destekleyenler tarafından IV. Edward adıyla tahta çıkarılmıştı. 29 Mart 1461 günü iki ordu Towton'da karşı karşıya geldi. Lancasterlı 25.000 askerin karşısındaki Yorklular sayıca azdılar, çünkü kuvvetlerinin bir kısmı muharebe alanına hâlâ ulaşamamıştı.

Tarihteki bazı çatışmalar, yoğunlukları ve şiddetleri ile orada savaşanları olduğu kadar o döneme şahitlik edenleri de şaşırtır. Towton işte tam da böyle bir muharebeydi. Bölgesel nefretler, yerel rekabet, aileler arasındaki intikam dürtüsü ve kan davaları, çatışmaların bir vahşete dönüşmesine ve Towton Muharebesi'nin İngiltere'de yaşanan en kanlı çarpışma olmasına neden oldu. Muharebe meydanına konuşlandıktan sonra Lancasterlılar, Yorklu rakiplerine hakaret ederken zaferden emin görünüyorlardı. Haksız da sayılmazlardı; düşmanlarını Wakefield ve St. Albans'ta daha yeni iki kez yenmişlerdi. Savaş alanında güçlü bir konuma sahiptiler, sayıca üstündüler ve İngiltere'nin gerçek kralı için savaşıyorlardı.

3 York şehrinin güney girişindeki surlar

Levent Şahverdi Arşivi

Kar Altında Düello

O dönemin bütün muharebelerinde olduğu gibi çatışma, okçuların düellosu[4] ile başladı. Yorkluların ok salvosuna karşılık Lancasterlılar iki orduyu ayıran vadi boyunca bir yaylım atışı başlattılar. Binlerce Yorkluyu öldürdüklerini düşünüyorlardı. Ancak Lancasterlı okçular rüzgârın yüzlerine vurduğu kar nedeniyle oklarının kısa düştüğünü fark edememişlerdi. Lancaster okları bitince Yorkluların öncü komutanı Lord Fauconberg bu fırsatı değerlendirdi. Okçuları ile birlikte ilerlemeye başladı. York okçuları kendi oklarını attıkları, gibi ilerlemeleri sırasında topladıkları Lancaster oklarını da sahiplerine iade ettiler. Bir anda yağan binlerce ok, Lancaster mevzilerindeki zayiat sayısını artırdı.

Lancasterlı komutanların ilerlemekten başka çaresi yoktu; savunma konumlarını bıraktılar, "Kral Henry" şeklinde naralar atarak saldırıya geçtiler. York hatlarında gedikler açarak ilerliyorlardı. İşte burada liderlik ön plana çıktı; IV. Edward askerlerinin başında onlarla beraber en ön saflarda savaşıyor, adamlarına cesaret veriyordu. Bu sayede Yorkluların cephe hattı dayandı. Muharebe göğüs göğüse bir çatışmaya dönüştü; kılıçlar, gürzler, gaga baltalar,[5] kargılar, Bollock hançerleri,[6] uzun saplı baltalar, hatta oklar ve yaylar elden ele dolaşıyor, herkes elinde ne varsa onunla karşısındakini öldürmeye çalışıyordu. Şiddetli çatışma; onur, acıma, saygı gibi kavramların unutulduğu bir vahşet içerisinde uzun süre devam etti.

Bazı kayıtlarda muharebenin 10 saat sürdüğü iddia edilmektedir. Büyük bir ihtimalle Ferrybridge'de daha önce yaşanan çatışma da Towton Muharebesi'ne eklenerek bu süreye ulaşılmıştır. Açıkçası, o zırhlar

---

4 Dönemin "uzun yay" kullanan yetenekli İngiliz okçuları 235-275 metre uzaklıktaki bir mesafeye dakikada 10-12 ok atabilmekteydi. Her iki ordu tarafından savaş meydanına yaklaşık 750.000 ok getirildiği düşünülmektedir.

5 *Gaga Balta*, çok ucuza mal edilebilen ama bir o kadar da kullanışlı bir piyade silahıydı. Elde kullanıldığı gibi mızrakların ucuna da takılabilirdi. Ağzının kavisli olarak tasarlanması sayesinde süvarilerin attan düşürülmesini ya da miğferlerin baştan çıkarılmasını sağlayabilmekteydi. Eti kolaylıkla parçalayabiliyor, zırhlara zarar verebiliyordu.

6 *Bollock Hançeri*, adını sıradışı kabzasından almaktaydı. Zırhların ince yerlerinden ya da miğferlerin görmeyi sağlayan bölümlerinden içeri girerek düşmanın yaralanmasını ve hareket kabiliyetinin sınırlandırılmasını sağlamaktaydı. Genelde yaralı düşmanları öldürmek için kullanılırdı.

Levent Şahverdi Arşivi

içindeki birinin ara vermeden o kadar uzun süre boyunca mücadele etmesi mümkün değildir.

Kilitlenmeyi, Yorkluların geç kalan birliklerinin muharebe alanına gelmesi çözdü. Takviyeler muharebenin gidişatını Yorkluların lehine çevirdi. Taze kuvvetlerle karşı karşıya kalan Lancaster hattı parçalanmaya başladı. Buna rağmen askerler savaşmayı sürdürdüler; ya gelişmelerden haberdar değillerdi ya da savaştan kaçmaları hâlinde başlarına kötü şeyler geleceğini düşünüyorlardı. Ancak tek tük başlayan firarlar birden bir sele dönüştü. Kaçınılmaz olan yaşandı: Lancaster hattı çöktü. Edward birliklerine emir gönderdi: "Esir almak yok!" York süvarileri tarafından kovalanan Lancasterlı askerler her yerde katledildiler. Karşıya geçmeye çalışırken öldürülenler nedeniyle nehir kıpkızıl akıyordu. Birçoğu bu hengâmede boğuldu ya da ezilerek can verdi. Her şey bittiğinde muharebe meydanında cesetten başka bir şey görülmüyordu. Yorklular Towton Muharebesi'ni kazanmışlardı.

Towton Muharebesi, Shakespeare'in "VI. Henry" yapıtında önemli bir yere sahiptir. Eserde, bazı gelişmeler güçsüz ve barışçı Henry'nin gözünden anlatılır. Shakespeare, iç savaşın dehşetini göstermek için Towton Muharebesi'ni kullanmıştır; oyunun bir sahnesinde bir baba kendi oğlunu öldürdüğünün ve bir oğul da kendi babasını öldürdüğünün farkına varır. Burada önemli bir bilgiyi paylaşmak gerekmektedir; Shakespeare, eserinde, gelecekte III. Richard olarak tahta oturacak olan Richard'a çok önemli bir rol verir ama gerçekte, 1461'de Towton Muharebesi yaşanırken, Richard sadece 8 yaşındadır.

Towton Muharebesi Güller Savaşı için bir dönüm noktasıydı. Lancaster taraftarları açısından bir felaket yaşandı; binlerce askeri hayatını kaybetti, komutanları Somerset Dükü ve VI. Henry kaçtı. İçlerinde Northumberland ve Clifford'un da bulunduğu soylu sınıfından beş güçlü lider öldürüldü. Devon Kontu yakalandı ve York'ta kafası kesilerek idam edildi. Lancaster taraftarı birçok şövalye de acı sondan kurtulamadı. Bazıları her şeyleri ellerinden alınarak sürgüne yollandı. Bir kısmı ise o kadar şanslı değildi, kafaları kesilerek idam edildiler. Edward, ölen babasının ve erkek kardeşinin Micklegate'e asılı kesilmiş kafalarının intikamını almakta hiç zaman kaybetmemişti.

Muharebe, Edward için kişisel bir zafer oldu. Krallığı onaylanmıştı. Bazı Lancaster taraftarları 3 yıl boyunca adanın kuzeydoğusunda savaşmayı sürdürdüler ancak savaşma nedenleri belirgin biçimde zayıflamıştı. Son

Levent Şahverdi Arşivi

orduları 1464'te Hexham'da imha edildi. Ertesi yıl VI. Henry de yakalandı ve Londra Kulesi'nde hapsedildi.

Güller Savaşı bir 20 yıl daha devam etti ve ilginç bir şekilde sonuçlandı. Lancasterlılar adına tahtta hak iddia eden Henry Tudor, York taraftarı Kral III. Richard'ı, sonunda, 1485 yılında Bosworth Muharebesi'nde yenilgiye uğrattı. Sonra da Towton Muharebesi'ni kazanmış olan IV. Edward'ın büyük kızı Elizabeth ile evlenerek Lancaster ve York ailelerini birleştirdi. Böylelikle İngiltere'de Tudor Hanedanlığı dönemi başlamış oldu.

1477 NANCY MUHAREBESİ

Burgonya Savaşları, Burgonya Düklüğü ile Eski İsviçre Konfederasyonu ve müttefikleri arasında 1474'te başlayıp 1477'de sona eren bir çatışma süreciydi. Bu süre zarfında Burgonya Dükü Gözüpek Charles muharebe alanında üç kez mağlup oldu. 1477'deki Nancy Muharebesi'nde, Lorraine Dükü II. René ve İsviçre Konfederasyonu'na karşı savaştı. René'nin kuvvetleri muharebeyi kazandı. Çatışma sırasında hayatını kaybeden Gözüpek Charles'ın parçalanmış cesedi üç gün sonra bulundu. Nancy Muharebesi, Burgonya Savaşları'nın son ve belirleyici muharebesiydi. Burgonya toprakları daha sonra Fransa Krallığı ve Habsburg Hanedanlığı arasında paylaşıldı.

Burgonya ordusunun 1460-70'lerde Ren nehrinde sürekli ilerlemesi, Kutsal Roma-Germen İmparatorluğu'nun müttefiki ve bağımsızlıklarına delicesine bağlı olan İsviçre kantonlarıyla çatışma getirmişti. 1474 yılına kadar Gözüpek Charles giriştiği seferlerin çoğunda başarılı olmuş, topraklarını genişletmişti. 1474'te iki taraf arasında başlayan savaşta Gözüpek Charles, İsviçre topraklarına yönelik bir dizi istilayı yönetti. Burgont ordusu Mart 1476'da Grandison'da İsviçre Konfederasyonu tarafından mağlup edildi.

Ancak sonraki Haziran ayında Charles'ın saldırısı nedeniyle Burgonya kuvvetleri Murten (Morat) Muharebesi'nde İsviçre kantonları ile yeniden karşı karşıya geldi. Kantonlar mızraklarla donanmış yaklaşık 25.000 askerden oluşan bir kuvvet toplamışlardı. Bir tepenin kenarına toplarıyla konuşlanmış olan Burgontları gafil avlandılar. Ok ucu formasyonu ile hareket eden İsviçreliler, binlerce askerini mahvettikleri Burgont ordusunu geri çekilmeye zorladılar. Charles kalan birlikleriyle Burgonya'ya çekildi.

Levent Şahverdi Arşivi

Ancak Charles bir kez daha harekete geçerek, II. René'nin güçleri tarafından ele geçirilmiş olan Lorraine'in başkenti Nancy'yi kuşattı. Sert kış koşullarına rağmen, Charles, her ne pahasına olursa olsun kuşatmayı sonuca ulaştırmaya kararlıydı. Çünkü hava düzeldiğinde René'nin er ya da geç bir orduyla şehrin yardımına geleceğinin farkındaydı.

René, Aralık ayı sonlarında yaklaşık 12.000 adam toplamıştı. 10.000 kişilik bir İsviçre ordusu da yardımına geldi. René, karla kaplı arazide dikkatli bir şekilde ilerleyerek 5 Ocak 1477 günü Nancy'ye ulaştı. Charles sonunda René'nin ordusunun gerçekten yakında olduğunu öğrendi. En fazla 8.000 adamı vardı. Ordusunun büyük bir kısmını Nancy'nin güneyinde güçlü bir savunma pozisyonunda topladı; burası vadinin en dar kısmında, bir derenin arkasında, yoğun ormanlık bir yamaçtı. İsviçrelilerin oraya doğru ilerleyeceklerini biliyordu. Charles, birliklerini kesin bir muharebe planına göre yerleştirdi. Piyade birlikleri, ön cephesinde 30 kadar sahra topunun bulunduğu büyük bir kare şeklinde, yamacın tepesinde konuşlanmıştı. Her iki kanatta da atlı şövalyeler ve hafif piyadeler bulunmaktaydı.

Keşif ve gözleme önem vermemesi, 6 ay önce Murten Muharebesi'nde Charles'a çok pahalıya mâl olmuştu. Nancy Muharebesi'ne hazırlanan Müttefik ordusu içinse aynı şey söylenemezdi. Müttefik keşif birlikleri, görüş mesafesini birkaç metreye kadar indiren kara rağmen, Burgonya konumuna cepheden yapılacak bir saldırının felaket getireceğini kısa süre sonra anladılar. Çoğunluğu İsviçreli öncülerden oluşan 7.000 piyade ve 2.000 süvari sağdan saldırma talimatı aldı. Merkezî kuvvet, 8.000 piyade ve 1.300 süvariden oluşacaktı. Sol kanadın çevresinden, bekleyen Burgontların görüş alanından uzakta kalan, sık ağaçlıklı ve karla kaplı yamaçlar üzerinden zorlu ve dolambaçlı bir yürüyüşe gönderildiler. 800 kişilik tabancalı artçılar da yedek görevini üstlendi.

Yaklaşık 2 saat süren bir yürüyüşün ardından merkezî kuvvet, ağaçlık yamaçlardan Burgonya mevkisinin biraz arkasına ulaştı. Kama formasyonu oluşturan İsviçreliler, Burgonya mevkilerine yokuş aşağı hücum ettiler. Burgont topçuları, Müttefiklerin merkez kuvvetini hedef almaya çalıştı, ancak toplarına etkili olacak seviyede eğim veremediler. Tek bir yaylım ateşinde sadece 2 kişi öldürebildiler. Sağ kanattaki Burgont süvarileri, İsviçreli rakiplerini uzaklaştırmayı başardı. Ancak İsviçreli piyadelerin çoğu, sayıca üstün oldukları Burgont piyadelerinin kare formasyonunu "tek kenarlı" bir savaşa sokmaya çalıştı. İsviçreliler, Burgontların sol kanadını

Levent Şahverdi Arşivi

geri çekilmeye zorladılar ve topçuları kaçırdılar. Charles, sol kanadındaki birliklerin yerini değiştirerek düşmanın merkez kuvvetinin ilerlemesini durdurmaya çalışıyordu. Ancak karşısındakilerin sayısı giderek daha ezici bir hâl aldı. Bir zamanların gurur duyulan Burgonya ordusunu ölümler ve firarlar eritmeye başladı.

Sonuna kadar direnmeye kararlı olan Charles ve komutanları dağılmış orduyu toparlamaya çalıştılar, ancak başarılı olamadılar. Charles'ın son direniş grubu İsviçreliler tarafından kuşatıldı. Mücadele devam ederken Charles, kafasına aldığı bir darbeyle yere düştü ve bir daha kalkamadı. Çevresindeki çatışma ise devam etti. Gözüpek Charles'ın cesedi katliamın kalıntıları arasında bulunana kadar 3 gün geçti. Burgontlar ağır bir yenilgi almışlardı.

Charles'ın ordusundakilerin çoğu muharebe sırasında olduğu kadar kaçarken de hayatlarını kaybettiler. Geri çekilen askerlerin öldürülmesi, muharebeden sonra 3 gün devam etti. Muharebe alanından kaçanların takip ettiği yöndeki yol 30 km boyunca, ölülerle kaplandı. Sadece 50 km uzaklıktaki Metz'e sığınan çok az kişi hayatta kaldı. Hatta Metz'e ulaşan askerlerden bazıları da kendilerini takip eden ordunun korkusundan, şehre erişmek adına buzlu hendeğe atladı.

Gözüpek Charles'ın ölümünün ardından tek kızı olan Mary, Avusturya Arşidükü Maximilian ile evlenince Burgonya Düklüğü'nün kuzey bölgeleri, Habsburgların mülkiyetine girdi. Geri kalan topraklar ise Fransa'ya geri döndü.

Avrupa'nın en güçlü askerî kuvvetlerinden birine karşı kazandığı zafer, İsviçre Konfederasyonu'nun, "yenilmez" unvanını almasına ve giderek nam salmasına neden oldu. Burgonya Savaşları, İsviçreli paralı askerlerin Avrupa muharebe alanlarında yükselişinin başlangıcı oldu. Ancak, şehir kantonlarının -en çok askeri tedarik ettikleri için- gelirden aslan payını talep etmesine karşı kırsal kantonlar tepki gösterince konfederasyon içinde neredeyse bir iç savaş çıkacak oldu. Anlaşmazlık 1481'e kadar sürdü.

1485 BOSWORTH MUHAREBESİ

Okçular, piyadeler ve şövalyeler saflara ayrılırken zırhlarının ve silahlarının gürültüsüne atlarının endişeli kişnemeleri karışıyordu. Yıl 1485'ti. 22

Levent Şahverdi Arşivi

Ağustos günü, Britanya Adalarının geleceği belirlenecekti. Bu toprakların geleceği, muharebe alanında hayatını kaybedecek olan İngilizlerin, Gallilerin ve Fransızların kanlarıyla yazılacaktı. Lancaster ailesinden Henry Tudor, York ailesinin kalan son oğullarından biri olan Richard Plantagenet ile muharebe alanında bir araya geldi. Henry için Richard, sadece kendisi ile Londra arasında değil, aynı zamanda kendisi ile İngiliz tahtı arasında duran biriydi. Öte yandan Richard da Henry'yi yenip muharebeyi kazanabilirse, kral olarak meşruiyetini güvence altına alacak ve rakiplerine okkalı bir mesaj gönderecekti. Her iki taraf da kararlıydı. Güller Savaşı, Bosworth Muharebesi'nde nihai sona erişecekti.

İngiltere tahtı için mücadele eden York Hanedanlığı ile Lancaster Hanedanlığı arasındaki nefretin neden olduğu, Kuzenler Savaşı ya da Güller Savaşı olarak bilinen iç savaş, yıllardır giderek artan bir şiddet fırtınasıyla devam ediyordu. Ülkeyi ikiye bölen bu iç savaş sırasında yaşanan St Albans, Towton, Barnet, Tewkesbury muharebeleri korkunç katliamlara sahne olmuş ama ne kalıcı bir barış getirebilmiş ne de mücadeleye kesin bir son verebilmişti.

Hanedanlık ve Meşruiyet Kavgaları

1461 Towton Muharebesi'ni kazanan IV. Edward, 1465 yılında rakibi VI. Henry'i yakalayarak Londra Kulesi'ne hapsetti. Warwick Kontu Richard Neville, IV. Edward'ın eşi Elizabeth Woodville'in ailesinin kazandığı siyasal etkiden rahatsız olduğu için, daha önce tahta çıkmasını sağladığı IV. Edward'a karşı ayaklandı. Başarılı da oldu ve VI. Henry'nin tekrar tahta çıkmasını sağladı, ancak Nisan 1471'deki Barnet Muharebesi'nde öldürüldü. Bunu takiben, Mayıs 1471'de IV. Edward, Lancaster taraftarlarını bir kez daha yenilgiye uğrattı. Tewkesbury'de elde ettiği bu zafer sırasında bu sefer VI. Henry'nin oğlu ve varisi olan diğer bir Edward'ı da öldürdü. VI. Henry sessizce öldü, IV. Edward da 1483 yılındaki ölümüne kadar tartışmasız olarak kral kaldı ama Güller Savaşı devam ediyordu.

1483'te III. Richard tahta çıktı. Ancak Richard'ın meşruiyetini sorgulayan birçok kişi vardı. Richard'ın tahtı gasp ettiğini düşünenlerin başında Buckingham Dükü Henry Stafford geliyordu. Stafford yeni krala karşı bir isyan başlattı. Bu arada, Lancaster ailesinden tahtın varisi sayılan Henry Tudor, Fransa'ya sürgün edilmişti. İsyancılara katılmak için yeltendiği Manş Denizi'nden geçme girişimi fırtına yüzünden başarılı olamadı.

Levent Şahverdi Arşivi

Mecburen geri dönmek zorunda kaldı. Henry adına başlatılan ayaklanma bastırılırken Buckingham Dükü de kellesinden oldu.

İki yıl sonra Henry, İngiliz tahtına geçmek için yeniden yola çıktı. Bu kez Manş'ı geçmeyi başardı, anavatanı Galler'e ayak bastı. Bu defa hazırlıklıydı. Kendisine önemli ölçüde destek sağlamayı başardı; İngiliz şövalyeler, Galli savaşçılar ve Fransız paralı askerler. Bununla birlikte, Kral Richard, Henry'ye karşı çok daha fazla soyluyu ve askeri sefere çağırabilecek güce sahipti.

Hesap Bosworth'ta Kesiliyor

Londra'ya yaklaşık 170 km uzaklıktaki Bosworth'a ilk gelen III. Richard oldu. Amacı, Henry'nin başkente doğru ilerlemesini kesmekti. Ambion Tepesi yakınlarında kamp kurdu. Burası sahayı kontrol edebileceği mükemmel bir görüş açısına sahipti. Ayrıca tepenin dibinde, Lancaster piyade ve süvarilerinin geçişini zorlaştıracak geniş bir bataklık vardı. York ordusu üç sektöre ayrılmıştı: Norfolk Kontu John Howard'ın komutasındaki ana kuvvet sağ kanatta konumlandırılmıştı. Esas olarak arkadaki ve merkezdeki süvarilerinden oluşan daha küçük bir kuvveti III. Richard komuta ediyordu. Northumberland Kontu da sol kanatta, kendi adamlarının başındaydı. Kralın güçleri, isyancılara karşı iyi hazırlanmıştı.

III. Richard; uzun süren bu iç savaş sırasında çeşitli muharebelere katılmıştı, isyanlara aşina, deneyimli bir muharip ve değerli bir askerdi. Lancasterlı Henry ise daha önce hiç savaş görmemişti. Yetişkinlik yıllarının çoğunu Fransa'da hapsolmuş hâlde geçirmişti. Bu nedenle, çoğu stratejik kararın alınma yetkisi ve ordunun doğrudan kontrolü, Henry'nin müttefiklerinden ve York'un şiddetli düşmanı olan Oxford Dükü'ne verildi.

Bununla birlikte, muharebenin gidişatını etkileme kapasitesine sahip bir başka önemli faktör vardı: Stanley ailesi. Sir William ve Lord Thomas Stanley, taca ve Richard'a gösterdikleri sadakatten dolayı çok iyi ödüllendirilmişlerdi. Ancak Thomas Stanley, Henry'nin annesi Margaret Beaufort ile evlendi. Muharebenin olduğu gün, iki Stanley kardeş de oradaydı. İkisi de bir grup adamla beraberdi ve ikisi de galibi kendi adına seçecek bir düşünceye sahipti.

Levent Şahverdi Arşivi

Dönemin pek çok çatışmasında, krallar ve komutanlar çoğunlukla cephede önderlik ederlerdi. Hem adamlarının kararlılığını desteklemek hem de düşmanın iradesini ezmek için mücadelenin tam ortasında yer alırlardı. Bosworth Muharebesi, sadece sıradan askerlerin değil, aynı zamanda soylu komutanların liderlik ve savaşma yeteneklerinin de test edildiği bir çatışmaydı.

Henry'nin ordusu, Richard'ın pozisyonuna doğru yürüyüşe başladı. Güneydoğudan gelen Stanley kuvveti hâlâ muharebeye katılmamıştı. Kraliyet topçusu isyancılara doğru aniden bir yaylım ateşi açtı. Richard, hızlı bir kanat hareketine girmeden evvel isyancı piyadeleri yumuşatmak istemişti. Tehlikeyi sezen Oxford Dükü John de Vere, güçlerini döndürmeye karar verdi. Norfolk Kontu'nun komutasındaki Kral'ın sağ kanadına döndü. De Vere, büyük bataklık alanını sağında tutarak, Northumberland Kontu'ndan veya Kral'dan gelecek herhangi bir kuşatma hareketinden kısmen korunacağını biliyordu. Sonuç olarak Dük de Vere, Richard'ın gücünü kargaşaya düşürme fırsatını bile buldu. İsyancı birliklerin uzaktan ortaya çıktığını gören Richard, sakinliğini korudu. Bunun iki nedeni vardı: Birincisi, kısa süre sonra, düşmanın cevap verecek bir topçusu olmadığını anlamıştı. İkincisi, Stanley ailesinin kuvvetleri henüz muharebeye katılmadığı için isyancıların sayısı daha azdı.

Richard, Norfolk Kontu'na saldırı emri verdi. İsyancılar menzil içine girerken, York okçuları düşman piyadelerine bir dizi salvo attı. Norfolk Kontu'nun uzun yaylı okçularının yüksekte oldukları için "hâkim alan" avantajı vardı. Henry'nin Galli askerlerinin de uzun yayları vardı. Kraliyet kuvvetlerine iki kez yaylım ateşi açtılar ve ardından Fransızların, Gallilerin ve İngilizlerin savaş naraları muharebe alanını doldurdu. İki taraf kıyasıya birbirine girdi.

Norfolk Kontu'nun öncü kuvveti, tepede olmanın avantajından faydalanarak, başlangıçta Oxford Dükü'nün birliklerinin duraklamasına neden oldu. İsyancı güç kısa süre sonra bir kama formasyonunda toplandı. III. Richard'ın okçu ve şövalyelerinin saldırısına göğüs germek için bir araya geldiler. Bu sırada Henry küçük muhafız kuvveti ile çatışmanın arkasındaydı. Çatışma sırasında Norfolk Kontu'nun miğferi, Oxford Dükü'nün

Levent Şahverdi Arşivi

darbesiyle başından fırladı. Ardından bir ok, Norfolk Dükü'nü ölümcül şekilde yaraladı. Ölüm haberi hem York kuvvetlerinin hem de Kral'ın cesaretini kırdı.

"Kral Olarak Ölmek"

Richard'ın tepedeki avantajı, Oxford Dükü'nün manevrasıyla tehlikeye düşmüştü. Topları artık etkili olamayacak bir konumda kalmıştı. Durum çok daha elverişsiz görünüyordu. Sağ kanatta başlayan çatışma, Richard'ın genel hattına darbe indirdi. Önündeki bataklık, kendi kuvvetinin gerçekleştirebileceği bir kuşatmayı engelliyordu. Daha kötüsü, ister ihanet densin ister iletişim kopukluğu, Northumberland Kontu, adamlarının muharebeye katılması için gönderilen emirlere karşılık vermiyordu. Daha da kötüsü, Stanley ordusu, hâlâ iki güç arasında kararlı bir şekilde duruyor ve her birini diğerinin yanında muharebeye girmekle tehdit ediyordu. Norfolk Kontu da olmadığından, muharebe Richard'ın elinden kayıp gidiyordu. Yakın müttefiklerinden birçoğunun sırt çevirmeye başlaması söz konusuydu. Richard, güvenliğine dikkat etmesi için uyarıldı. Adamları daha güvenli bir yere gitmesini istediler. Ancak Richard onlara "bir kral olarak öleceğini ya da kazanacağını" söyleyerek boyun eğme niyeti olmayan tecrübeli ve cüretkâr bir asker olduğunu gösterdi.

Stanleyleri kendi yanında mücadeleye sokmak isteyen Henry, muharebeyi bizzat yönetmek amacıyla kendi kuvvetlerine doğru yola çıktı. Kızıl Ejder flamasının muharebenin gerisindeki alandan ayrıldığını fark eden Richard, atına atladığı gibi şahsi süvari birliğini hücuma kaldırdı. Richard, Henry Tudor'u yakalayıp öldürerek, tek bir yıkıcı saldırıyla hem muharebeyi hem de isyanı bitirmeye karar vermişti. Bu sürpriz hamle karşısında Henry'nin muhafız birimi, Richard'ın saldırısı ile liderleri arasına girmek için acele etmek zorunda kaldı. Richard, Henry'e ulaşamadı. Henry ile Richard'ın kişisel muhafız birlikleri kıyasıya birbirlerine girmişlerdi. Göğüs göğüse çarpışmanın karmakarış hâle geldiği kritik bir anda, küçük erkek kardeş Sir William Stanley, adamlarını, Henry'nin saflarında muharebeye soktu. Bu taze kuvvetin mücadeleye katılması, Richard'ı zor durumda bıraktı. Kısa süre sonra muhafızları ile temasını kaybetti. Stanley birliklerinden kaçmaya çalışırken atı bataklığa saplandı. Kral, tek başına kalmıştı.

Levent Şahverdi Arşivi

Düşmanlarla çevrili hâlde sonuna kadar direnen Richard'a her taraftan ve her açıdan saldırıldı. En sonunda bataklığa düştü ve bir daha da kalkamadı. Richard, iki kez ölümcül şekilde başından olmak üzere 11 kez yaralanmıştı. Kafasında parçalanan miğferinin üzerinde duran tacını, Lord Thomas Stanley aldı ve Henry'nin başına yerleştirdi. Muharebeden sonra Henry ve adamları tarafından bir atın üzerine konulan cesedi Leicester'a götürüldü. Burada bir süre teşhirde tutularak III. Richard'ın öldüğü mesajının İngiltere'ye ve Avrupa'ya yayılması sağlandı.

Lancasterlı Henry, York taraftarlarını ve Richard'ı Bosworth Muharebesi'nde bertaraf ettikten sonra Towton Muharebesi'ni kazanmış olan Yorklu IV. Edward'ın büyük kızı Elizabeth ile evlenerek Lancaster ve York ailelerini birleştirdi. Böylelikle Tudor Hanedanlığı başladı. Henry, bu hanedanlığın ilk kralı olarak VII. Henry adıyla tahta oturdu. Henry, tahtını muharebe alanında kazanan son İngiltere kralıydı.

VII. Henry hükümdarlığı sırasında tacı için birkaç kez daha savaşmak zorunda kaldı. En yakın müttefikleri tarafından bile çıkartılan ayaklanmaları savuşturması gerekti. Bunlardan biri, Bosworth Muharebesi'nde kendisini destekleyen ve kral olmasını sağlayan William Stanley'in tahta başka birini çıkarmak için başlattığı isyandı. Stanley yakalandı. VII. Henry'ye karşı komplo kurduğu için ihanetten suçlu bulunup 1495'te idam edildi.

1515 MARIGNANO (MELEGNANO) MUHAREBESİ

İsviçre'nin bugünkü dillere destan tarafsızlığı bir gecede sağlanmadı. İsviçre kantonları 1515'te kabul görmüş bir askerî güçtü. O zamanki Konfederasyon; 13 egemen kantonda yaşayan ancak antlaşmalarla birbirine bağlı olan 1 milyonun biraz altında küçük bir nüfusa sahipti. 1515 Marignano (Melegnano) Muharebesi bir Fransız zaferiydi. Kısa bir süre İsviçre hâkimiyetinde kalan Milano Dükalığı'nın yönetimini Fransızlara geri kazandırdı. Ancak o günden beri Fransa'da hüküm süren efsanenin aksine, Fransa Kralı I. François, muharebeyi, esasen Venediklilerle kurduğu ittifak ve İsviçrelilerin bir kısmını savaşmaktan caydıran altınları sayesinde kazandı.

Levent Şahverdi Arşivi

İtalyan Savaşları, Rönesans dönemi İtalyası'nda 1494 ile 1559 yılları arasında yapılan uzun bir savaş serisidir. Ekonomik olarak gelişmiş ancak siyasi olarak bölünmüş olan İtalyan yarımadası, bu dönemde Avrupa'nın üstünlük savaşı için başlıca muharebe alanı hâline geldi. 1454'te kabul edilen 40 yıllık Lodi Barışı'nın sona ermesini takip eden bir dizi olaya İtalya'nın ve Avrupa'nın büyük güçlerinin de dâhil olmasıyla çatışmalar başladı.

Fransızlar 1499'da Milano'yu almışlardı. 1512'de kenti İsviçreliler ele geçirdi. Fransızlar tekrar geri almaya çalıştı, ancak 1513 Novara Muharebesi'nde ağır bir yenilgiye uğrayarak Alpler boyunca geri çekilmek zorunda kaldılar. 1515'in başında I. François Fransız tahtına çıktı. İlk hedeflerinden biri, Milano'nun kontrolünü yeniden kazanmaktı. Ancak karşısında güçlü bir koalisyon vardı: Papa, Kutsal Roma İmparatoru I. Maximilian, İspanya Kralı II. Ferdinand, Floransa, İsviçre ve Milano. Bu nedenle François, Venedikliler ve İngiltere Kralı VIII. Henry ile bir ittifak ayarlamaya çalıştı ve yaklaşık 30.000 kişilik bir güçle İtalya'yı işgale girişti.

İsviçreliler Fransa'dan gelecek bir işgali bekliyorlardı, hatta bu nedenle takviye kuvvetlerini Milano'ya göndermişlerdi. Bu birlikler dağ geçitlerini koruyordu. Bu nedenle bir Fransız kuvveti, işgalci ordular tarafından nadiren kullanılan ve korumasız bir rota olan Argentière Geçidi üzerinden yürüdü. İkinci bir Fransız kuvveti de Alpler boyunca Cenova'ya doğru ilerledi.

Ana Fransız kuvveti, Alpleri geçtikten kısa bir süre sonra İtalyan süvari birliğini yendi. Fransızların beklenmedik sürprizine yakalanan İsviçreliler geri çekildi. Fransızlar, Milano'ya doğru ilerlerken İsviçrelilerin takviyeleri yoldaydı. Eylül ayı başında İsviçre birlikleri Milano'nun kuzeyindeki Domodossola, Varese ve Monza'daydı. Fransızlar ile İsviçreli askerler arasındaki görüşmeler sonucunda 9 Eylül'de yaklaşık 10.000 İsviçre askeri, bölgeden ayrıldı. Fransızlarla yüzleşmek için geriye sadece 15.000 kişi kalmıştı.

Fransızlar, Marignano'dan Milano'ya uzanan yol boyunca yayılan müstahkem bir kamp kurdular. I. François, Venediklilere, kendisine katılmaları çağrısında bulunan bir mesaj gönderdi. İsviçre kampı ise barış kampı ve savaş kampı şeklinde ikiye bölünmüştü. Savaş kampı liderleri, İsviçre güçlerini birleştirecek bir muharebeyi tetikleme düşüncesindeydiler.

13 Eylül sabahı İsviçre ordusu, Fransızlara doğru ilerlemeye başladı. İsviçreliler, hem Fransız topçularını gafil avlayıp Fransız piyadesini yenmeyi

Levent Şahverdi Arşivi

başardılar hem de bir Fransız süvari saldırısını dağıttılar. Daha sonra da Fransız kamplarındaki ana güce saldırdılar. Ancak I. François liderliğindeki bir karşı saldırı ile durduruldular. İki taraf, Fransız kampının kenarında beş saat boyunca göğüs göğüse savaştı. Çatışmalar, tarafların karşılıklı rızasıyla gece sona erdi. Ertesi gün tekrar savaşmak üzere hazırlanmaya gittiler. İsviçreliler 14 Eylül'e başka bir ağır saldırı ile başladı. Fransız topçusu bu sefer düzgün bir şekilde ateş ederek düşmana ağır kayıplar verdirebildi. Ama İsviçreliler, Fransız hatlarına ulaşmayı başarınca yeniden göğüs göğüse bir mücadele başladı. İsviçreliler Fransız süvarilerinin saldırılarını püskürttükleri gibi Fransız artçılarını da tehdit etmeye başladılar. Hatta bir İsviçreli birlik, Fransızların arkasındaki bir köprüyü yıkmak için daha da arkaya gönderildi. Ancak bu sırada Venedik kuvvetleri sahneye çıkarak muharebenin kaderini değiştirdi. İsviçrelilere arkalarından saldırmaya başladılar.

İsviçreliler, Venedik kuvvetlerinin ilerlemesini engellemek için gönderdikleri kuvvet yeterli olmayınca, ustaca savaşarak geri çekilmeye başladılar. Her iki taraf da muharebe sırasında çok ağır kayıplar verdiğinden Fransızlar, kaçan düşmana yönelik takibi büyük bir gayretle takip ettiremediler.

Muharebenin en önemli sonucu, İsviçre asklerinin savaş coşkusunu kaybetmesiydi. Paraları ödenmeyen İsviçre birlikleri iki gün sonra evlerine geri dönmeye başladı. İsviçre destekli Milano Dükü, Milano ve Cremona kalelerini Fransızlara teslim etti. Muharebe, 1510'da oluşturulan Fransız karşıtı ittifakın çöküşünü de tetikledi. Papa, Aralık 1515'te Fransa ile anlaşarak barış yaptı. Kasım 1516'da İsviçre Birliği de Fransa ile ebedi bir barış yaptı. Bu barış, gerçekten uzun ömürlü antlaşmaların ender bir örneğiydi, Fransız Devrimi'ne kadar yürürlükte kaldı.

1521 TENOCHTITLAN KUŞATMASI

Orta ve Güney Amerika'nın işgali, tüm zamanların en şaşırtıcı askerî hikâyelerinden biridir. Bölgeyi ele geçirenler, önce her şeye rağmen başarılı ve cesur adamlar olarak övüldüler, ardından da korkunç bir soykırımdan sorumlu açgözlü işgalciler olarak kınandılar. İnka'nın başkenti Cuzco'da yapılan bir muharebede 190 İspanyol askeri, 40.000 İnka savaşçısından oluşan bir orduyu yenilgiye uğrattı, hem de yalnızca bir asker kaybederek... Cortés

Levent Şahverdi Arşivi

komutasındaki 1.000 kişiden daha az sayıdaki İspanyol askerleri ise Aztek İmparatorluğu'nu tamamen ortadan kaldırdı hem de sadece iki yıl içerisinde... Bütün bunlar Avrupa'nın askerî üstünlüğünün kanıtı gibi görünse de, bir soru uzun süre kafaları kurcaladı; bu beklenmedik zaferler nasıl ortaya çıktı?

Neredeyse tüm diğer gruplar tarafından aşağılanan, vatanları olmayan gezgin bir kabile, bir kehanetin peşinden gidiyordu: yeni yurtlarını, "kaktüsün üzerine tüneyen kartalın yılanı yakalayıp yediği" yere kuracaklardı. Nihayet, 1325 yılında, Texcoco Gölü'nün ortasındaki bataklık bir adaya yerleştiler. Tenocha dedikleri kaktüsten esinlenerek, kurdukları şehre Tenochtitlan adını verdiler. Artık yeni yurtlarına kavuşmuş olan Aztekler, 1500 yılına gelindiğinde güçlerinin zirvesindeydiler.

Aztek toplumu hem militandı hem de teokratikti. Din ve rahipler, Aztek toplumunda merkezî bir rol üstlenmişti. Aztek tanrılar panteonu korkutucu bir koleksiyondu. Aztek inancına göre tanrılar, dünyayı kendi kanlarını kullanarak yaratmışlardı. Ve dünyanın varlığının devam etmesi için düzenli olarak onlara insan kanı sunmak gerekiyordu. Aztek savaş yöntemleri, tanrılarının doyumsuz kan talebini karşılamaya yönelik olarak gelişti. Bu yöntemlerin hedefinde düşmanlarını muharebede öldürmek değil, yakalamak yatıyordu. Esirler daha sonra dinî ritüellerin öngördüğü biçimde kurban ediliyorlardı.

Aztek ordusunun en önemli birimi olan "seçkin askerler", kendilerini muharebelerde defalarca kanıtlamış olan "savaşçı kardeşlikler"in üyeleriydiler. Ana silahları, her iki tarafı da jilet keskinliğindeki obsidyen parçalarıyla kaplı tahta bir sopaydı. Elit savaşçılar, ayrıca küçük bir tahta kalkan taşırlardı. Tahta miğferleri ve kapitone pamuklu zırhları vardı. Miğferleri ve zırhları genellikle parlak tüylerle veya hayvan derileriyle kaplanırdı. Bu seçkin savaşçılar, ordunun diğer birimleri tarafından destekleniyordu. Destek birimlerinin bir kısmı seçkinlerinkilere benzer silahlara sahipti ama ayrıntılı süslemeleri yoktu. Bunların yanında; okçular, büyük bir isabetle taş atan sapancılar ve küçük ok, dart ya da sivriltilmiş kısa tahta ciritlerle donatılmış birlikler vardı.

Kıtanın Yeni "Misafirleri"

1506 ile 1518 arasında İspanyollar, yaklaşık 200 gemi ile Atlantik'i geçtiler. Başlangıçta Karayip adalarına yerleştiler. Ana karargâhlarını Küba'ya kurdular. Kolomb'tan 20 yıl sonra bile, hâlâ anakaraya girme girişiminde

Levent Şahverdi Arşivi

bulunulmamıştı. İspanyol denizci Hernán Cortés, 1519'un başlarında yaklaşık 500 kişiyle Meksika'ya ayakbastı. Adamları askerden çok açgözlülük ve dinsel duygularla motive olmuş bir asi grubunu andırıyordu. Çoğunluğu Kastilya İspanyollarıydı. İyi eğitimli ve deneyimliydiler. Kaliteli İspanyol çeliğinden yapılmış kılıçlar, zırhlar ve miğferlerle donatılmışlardı. Cortés'in 200 metreden daha uzak menzilli yaylı tüfeklere sahip askerleri ve tecrübeli süvarileri, yaşanacak muharebelerde kilit rol oynayacaktı. Ellerindeki arkebüz ve hafif topların, daha önce bu tür silahlarla hiç karşılaşmamış olanlara karşı hem şok edici hem de üstünlük sağlayıcı bir değeri vardı. Diğer yandan, Cortés'in elinde çok sayıda eğitimli savaş köpeği de bulunmaktaydı. Bütün bunlar, İspanyol "conquistador"lar (fatihler) için önemli bir askerî avantaj sağladı.

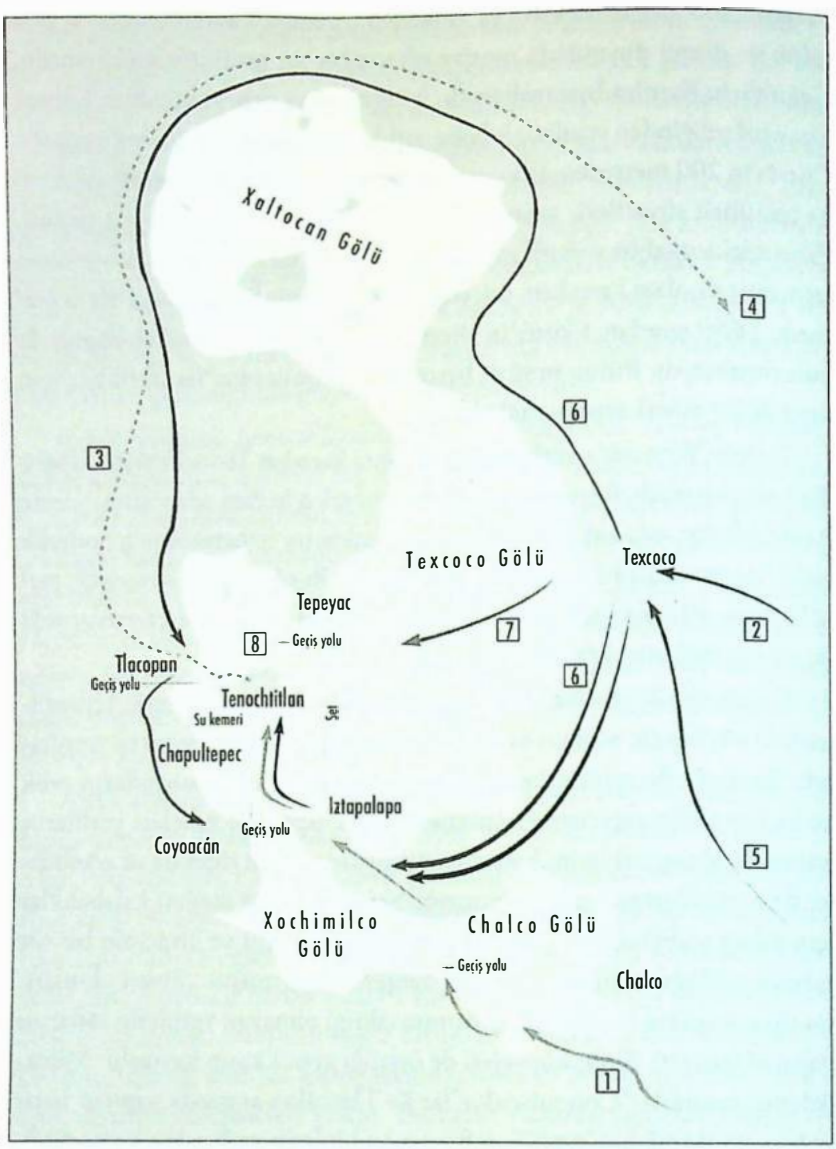
Cortés, Veracruz'a ayak bastıktan sonra karadan Tenochtitlan'a doğru ilerlemeye başladı. Gemileri ve sahili korumak için bazı adamlarını geride bırakmak zorunda kaldığından Aztek topraklarını fethetmek için önderlik ettiği kuvvet sadece 300 kişiden oluşuyordu. Bunların 15'i süvariydi, geri kalanların 40'ında yaylı tüfek, 20'sinde arkebüz vardı. Ayrıca yanlarında üç de top bulunmaktaydı.

Cortés ilk olarak Orta Meksika'da Aztekler tarafından henüz fethedilmemiş tek büyük toplum olan Tlaxcalan'a karşı savaştı ve birkaç muharebe kazandı. Bu muharebelerde hiçbir yerli silahının İspanyolların çelik zırhlarını delip geçemediği anlaşıldı. Oysa İspanyol kılıçları yerlilerin kumaş ve ahşap zırhlarını kolayca parçalıyordu. Yaylı tüfekler ve arkebüzler de hem düşmanı uzaktan vuruyor hem de yaylım ateşleri kalabalıklar için yıkıcı olabiliyordu. Süvariler de başlangıçta atın ve binicinin bir tür canavar olduğuna inanan yerlileri dehşete düşürmüştü. Süvari akınları, bu tip saldırılara karşı hiçbir savunma taktiği olmayan yerlilerin saflarını darmadağın etti. Savaş köpekleri de ortalığı ayrıca kasıp kavurdu. Mücadelenin sonunda "Conquistador"lar ile Tlaxcalan arasında yapılan barış ve bir askerî ittifak, Cortés'in saflarına on binlerce yerli asker kazandırdı.

Aztek Lideri Esir Alınıyor

Zamanın Aztek İmparatoru Moctezuma (Montezuma), gelişmelere nasıl tepki vereceği konusunda kararsız kaldı. O ve danışmanları, İspanyolların ortaya çıkmasının bir kehanetin gerçekleşmesine işaret ettiğine inanıyorlardı. Hasat mevsimiydi ve Aztekler bu mevsimde savaşmazlardı.

Levent Şahverdi Arşivi

1: Cortés'in takip ettiği ilk güzergâh; Cortés, 8 Kasım 1519'da geldiği Tenochtitlan'dan ayrılıp sahile döndü ve emirleri çiğnediği için kendisini Küba'ya götürmek amacıyla yollanan bir İspanyol kuvvetini yenilgiye uğrattı

2: Tenochtitlan'da bıraktığı, binlerce Aztek'i katleden İspanyol askerlerin şehirde kaldıkları mahallede kuşatıldıkları haberini alan Cortés, 24 Haziran 1520 tarihinde kente döndü

Levent Şahverdi Arşivi

3: Kargaşayı yatıştırmayı başaramayan Cortés, 30 Haziran 1520'de (La Noche Triste), çemberin daraldığını ve erzaklarının günden güne azaldığını fark edince savaşarak Tlaxcala'ya doğru çekilmeye başladı
4: Cortés, on bir gün sonra Tlaxcala'ya vardı
5: Müttefik kabilelerin desteğini alan Cortés, hiçbir mukavemet göstermeden 30 Kasım 1520'de Meksika Vadisi'ne yeniden girdi
6: Cortés birlikleri, civar yerleşimlere yaptıkları baskınlar ve geçit yollarıyla su kemerinin Azteklerle olan bağlantısını kesmek suretiyle abluka altına aldıkları düşmanları bir başlarına bırakmayı denedi
7: 20 Nisan 1521'de yeni inşa edilen gemileri yollayan Cortés, aynı zamanda karadan yürüttüğü birlikler vasıtasıyla kuşatmayı çok daha düzenli ve sıkı bir hâle getirdi
8: Tenochtitlan, 13 Ağustos 1521'de İspanyollara teslim oldu

Bu nedenle Moctezuma, Cortés ile görüşmeye karar verdi. İspanyol lideri Tenochtitlan'da kendisini ziyaret etmeye davet etti. 8 Kasım 1519'da Cortés ve 300 adamı Tenochtitlan'a geldi. Bir sarayda ağırlandılar. Onur konuğu muamelesi gördüler. Birkaç gün ortamı kolaçan eden Cortés, uygun bulduğu bir anda Moctezuma'yı kaçırıp güvenli bölgesinde alıkoydu. Aztekler ne yapacaklarını bilmiyorlardı; Moctezuma'nın İspanyolların "konuğu" olduğu süre zarfında gergin bir durgunluk yaşandı.

Tam o sırada Cortés, 900 İspanyol'un sahile ayak bastığını ve komutanları Narváez'in kendisini tutuklayarak seferi devralma emriyle geldiğini öğrendi. Tenochtitlan'da Pedro de Alvarado komutasında sadece 80 adam bırakan Cortés, sahile geri döndü. Narváez ile görüşürken bir yandan da İspanyol rakibinin kuvvetleri içindeki arkadaşlarıyla gizlice iletişim hâlindeydi. Narváez'in birliklerine rüşvet dağıtmayı da ihmal etmedi. Uygun anın geldiğine karar verdiğinde Narváez karargâhına sürpriz bir gece saldırısı gerçekleştirdi. Narváez ve komutanlarını ele geçirdi. Dağıttığı rüşvetler ve yaptığı konuşmalarla Narváez'in askerlerini kendisine katılmaya ikna etti.

Bu sırada, Tenochtitlan'da kalan Alvarado, birçok yüksek rütbeli Aztek'in bulunduğu dinî bir şölene davet edilmişti. Aztekleri lidersiz bırakmak için bunu bir fırsat olarak gören Alvarado, silahsız bir şekilde tanrılarına tapınmaya gelen Aztek aristokrasisinin önemli bir kısmını katletti. Ancak bunun ardından, öfkeli Aztek savaşçıları tarafından kuşatılmış bir sarayda mahsur kaldı. Tenochtitlan dışındaki gözcülerinden durumu öğrenen Cortés, kıyıdaki İspanyol gemilerini imha ettirdi. Cortés'in adamlarına

Levent Şahverdi Arşivi

verdiği mesaj gayet açıktı; ya başarılı olacaklar ya da bu uğurda çarpışarak öleceklerdi.

Meksika'nın Son Aztek Lideri Cuauhtémoc

Cortés yaptığı akınla Alvarado'ya ulaşmayı ve güçlerini birleştirmeyi başardı ancak "Conquistador"lar sarayda kuşatma altında kalmışlardı. Başından beri uzlaşmacı bir politikayı tercih etmiş gibi görünen tutsak Moctezuma, Aztekleri sakinleştirmeyi kabul etti. Ancak ortaya çıktığında, halkı tarafından taşlanarak ölümcül şekilde yaralandı. Çünkü Moctezuma'nın yerine geçen yeni Aztek lideri Cuauhtemoc, İspanyolları imha edilecek düşmanlar olarak görmekteydi. Bu amaçla topyekûn bir saldırı başlattı.

Cortés ve adamları 1 Temmuz 1520 gecesi gizlice kaçmayı başardı ama kaçış yolunda karşılarına çıkan bataklıkta, İspanyolların yüzlercesi boğuldu. Saraydaki hazinelerin bir kısmını yağmalamışlardı ve silahları ile birlikte taşıdıkları bu altınlar ağır gelmişti. Cortés kaçabildi ancak ordusunun yarısını kaybetmişti. Gecenin karanlığında uzaklaşırken acı çığlıklar duymaya başladılar. Gizlice durup geriye baktıklarında yakalanan arkadaşlarına neler yapıldığını gördüler. Aztekler, yakaladıklarını tapınağın en üst katına çıkarıp kalplerini söktükten sonra merdivenlerden aşağıya atıyorlardı. Bu felaket "Conquistador" kayıtlarına, *La Noche Triste*, yani "Hüzünlü Gece" olarak geçti.

Cortés, müttefiki Tlaxcalan topraklarına çekildi. Tenochtitlan'a yapacağı son saldırıyı planlamaya başladı. Bu zaman aralığında yeni bir faktör ortaya çıktı: Çiçek hastalığı. Patlak veren salgın hem Aztekleri hem de müttefiklerini silip süpürdü. 1521'de Cortés, Texcoco Gölü'ne geri döndü. Kıyıdaki tüm şehirleri sistematik olarak ele geçirmeye başladı. Daha sonra 13 küçük gemiden oluşan bir filo kurdu. Her bir gemi hafif bir topla donatıldı. Bunlar gölün kontrolünü ele geçirmek ve bağlantı geçitlerini kesmek için kullanıldı. Böylece yiyecek ve takviye kuvvetlerinin ulaşması engellendi.

Cortés ve müttefikleri sonunda şehri kuşatmaya başladı. İmparator Cuauhtemoc liderliğindeki Aztekler teslim olmayı reddettiler. Aylarca süren muharebe ve sokak çatışmalarından sonra, Ağustos 1521'de, Tenochtitlan'dan geriye kalan dumanlı kalıntılar artık İspanyolların elindeydi. Ve Aztekler neredeyse imha edilmişti.

Levent Şahverdi Arşivi

Bugünkü Meksika topraklarının ele geçirilmesi çok önemli bir dönüm noktası oldu. Yeni kıtanın her iki yanı da Avrupa sömürüsüne açıldı. Bu işgal ve sonrasında yaşanan ekonomik, kültürel ve sosyal gelişmeler dünyayı dönüştüren Avrupa sömürgeciliği dönemi için model oluşturdu.

1525 PAVIA MUHAREBESİ

Pavia Muharebesi, 1494'te bazı İtalyan toprakları üzerinde hak iddia eden Fransa'nın İtalya'yı işgal ederek başlattığı çatışmalar silsilesi olan İtalya Savaşları'nın 1521-1526 evresini sona erdiren savaştı. Muharebe Fransa ile Habsburg Hanedanlığı arasında 1525 yılında yapıldı. Fransa Kralı I. François; Lombardiya'ya girmiş, Milano'yu ele geçirmiş durumdaydı, şimdi de Pavia'yı kuşatmıştı. Ancak şehir V. Charles'a (Şarlken) bağlı güçler tarafından kontrol ediliyordu ve V. Charles'ın Pavia'yı Fransızlara bırakmaya hiç mi hiç niyeti yoktu.

Fransız ordusu, 1524'ün Ekim ayından beri yaklaşık 30.000 askerle Pavia şehrini kuşatmaktaydı. I. François'nın piyadeleri; Fransızlar, İsviçreli paralı askerler ve Alman *Landsknechte* ile İtalyan *Bande Nere* paralı askerlerinden oluşuyordu. Fransız süvarilerinin bir kısmı şövalye bir kısmı ise hafif süvariydi. V. Charles'ın, kuşatmayı kırmak için gönderdiği yaklaşık 25.000 kişilik yardım gücünde Habsburg askerleri, Alman *Landsknechte*, İspanyol ve İtalyan piyadelerinin yanı sıra şövalyeler ve mızraklı süvarilerden oluşan atlı birlikler vardı.

Bande Nere (Kara/Siyah Takımlar) İtalyan Savaşları sırasında Giovanni de Medici tarafından kurulan, İtalyan paralı askerlerden oluşan bir birimdi. İsimleri, Papa X. Leo'nun ölümü dolayısıyla tutulan matemden geliyordu. Esas olarak arkebüz kullanan askerlerden oluşuyordu ki Avrupa'nın ilk atlı arkebüzcüleri de onların arasında çıkmıştı. İtalyan Savaşı'nın 1521 yılında başlayan safhasından itibaren Bande Nere, zamanın en iyi İtalyan birlikleri olarak kabul ediliyordu.

Levent Şahverdi Arşivi

Alman ***Landsknechte*** "Toprağın Hizmetkarları" anlamına gelen bir isme ve müthiş bir üne sahip, renkli ve gösterişli üniformalar giyen paralı askerlerdi. İsviçreli kuvvetlerin mirasını sürdüren Landsknechte, XV. yüzyılın sonlarında ve XVI. yüzyıl boyunca önemli bir askerî güç hâline geldi. Ağırlıklı olarak kargı ve mızrak kullanan, Alman ve İsviçrelilerden oluşan ve piyadeleri destekleyen Landsknechte savaşçıları, modern Avrupa'nın erken dönemlerinde "evrensel paralı askerler" olma ününe ulaştılar, çünkü parayı veren herkes için savaşıyorlardı. Pavia Muharebesi'nde her iki tarafta da Landsknechte bulunuyordu, ancak farklı adlarla; V. Charles'ın ordusundakiler kendilerine ***İmparatorluk Landsknechte*** derken I. François'nın ordusundakiler ise siyah giyindikleri için ***Bande Nere Landsknechte*** ismini tercih etmişlerdi.

Pavia'yı savunanlar kış boyunca direndiler. Bu süre zarfında imparatorluk takviyeleri geldi. Tahkimatlar inşa etmeye başlayan Fransızların karşısında pozisyon aldılar. Haftalarca süren çatışmalardan sonra, Pescara Markisi Avalos liderliğindeki Habsburg güçleri, Fransızlara sürpriz yapmak için bölgedeki nehri sığ bir yerinden geçmek amacıyla karanlıkta kuzeye doğru yürüdü. Bu arada açıkta kalmış olan Fransız sol kanadına ani bir darbe indirdiler.

I. François, bir süvari hücumuyla karşılık verdi. Ancak Fransız atlıları kendi topçularının görüşünü engellediğinden düşmana istenilen zayiat verilemedi. I. François aynı zamanda piyadesini de desteksiz bırakarak yaklaşmakta olan ölümcül Habsburg saldırısına maruz kalmalarına neden oldu. Fransız süvarileri Avalos'un arkebüzcüleri karşısında ağır kayıplar veriyordu. Fransız ordusu neredeyse imha edildi. Fransız aristokrasisinin büyük bir kısmı katledildi. I. François'da mücadele sırasında atı vurulunca yere düştü. Çevresini saran Alman Landsknechte ve İspanyol arbeküzcüleri tarafından yakalandı. İspanya'da bir yıl esir tutuldu. Sonunda V. Charles ile bir anlaşma imzaladı: Fransa, İtalya üzerindeki tüm hak iddialarından vazgeçecekti.

24 Şubat 1525'teki Pavia Muharebesi'nde Alman İmparatoru V. Charles'a (Şarlken) yenilerek esir düşen Fransa Kralı I. François'nın annesi

Levent Şahverdi Arşivi

Düşes Dangolen'in, yardım talebine cevaben Osmanlı Padişahı Kanuni Sultan Süleyman'ın yazdığı mektupta şu satırlar ön plana çıkmaktadır:

"Ben ki, sultanlar sultanı, hakanlar hakanı, hükümdarlara taç giydiren, Allah'ın yeryüzündeki gölgesi ve atalarımın fethettiği Akdeniz'in, Karadeniz'in, Rumeli'nin, Anadolu'nun, Karaman'ın, Rum'un, Dulkadiroğulları Vilayeti'nin, Diyarbakır'ın, Kürdistan'ın, Azerbaycan'ın, Acem'in, Şam'ın, Haleb'in, Mısır'ın, Mekke'nin, Medine'nin, Kudüs'ün, bütün Arap memleketlerinin, Yemen'in ve daha nice ülkelerin ki, büyük atalarımın Allah kabirlerini nurlu etsin karşı konulmaz kuvvetleriyle fethettikleri ve benim muhteşemliğimle de ateş saçan mızrağımın ve zafer getiren kılıcımın gücüyle fethettiğim nice memleketlerin sultanı ve padişahı olan Sultan Bayezid Han oğlu Sultan Selim Han oğlu Sulan Süleyman Han'ım,

Sen ki, Fransa vilayetinin kralı olan Françesko'sun..."

1526 PANIPAT MUHAREBESİ

Birinci Panipat Muharebesi, Nisan 1526'da Babürlerin işgalci güçleri ile Lûdî İmparatorluğu arasında Kuzey Hindistan'da yapıldı. Kazandıkları zafer, Babür İmparatorluğu'nun başlangıcına işaret ediyordu. Bu muharebe; barut, ateşli silahlar ve sahra topçularının yer aldığı en eski muharebelerden biriydi.

İbrahim Lûdî, 1517'den beri Delhi Sultanlığı'nı yönetiyordu. Baskıcı politikaları nedeniyle ne sarayında ne soylular ne de halk arasında sevilen biriydi. Pencap Valisi Devlet Han Lûdî, İbrahim Lûdî'ye karşı mücadelesinde yardım için Zahireddin Muhammed ile iletişime geçti. Zahireddin Muhammed, daha çok Kabil Hükümdarı Babür Şah olarak bilinir.

Babür Şah, Kasım 1525'te kuvvet toplamaya başladı. 12.000 kişilik bir orduyla İndus Nehri'ni geçti. Yolda kendisine katılan yerel müttefikler ve paralı askerler, Babür'ün ordusunu yaklaşık 20.000 kişiye çıkardı. İbrahim Lûdî ise 50.000 savaşçıdan oluşan bir ordunun başında Delhi'den kuzeye doğru yavaşça ilerledi. Sonunda Kuzey Hindistan'daki Panipat yakınlarında kamp kurdu.

Moğol liderleri Cengiz Han ve Emir Timur'un soyundan gelen Babür Şah, küçük bir Orta Asya krallığını miras almıştı. Safeviler ve Özbeklerle mücadele etti. Afganistan'da Kabil'e geçmeden önce Semerkant'ı üç kez

Levent Şahverdi Arşivi

ele geçirip kaybetti. Hayalinde İndus'un doğusunda yeni bir imparatorluk kurmak vardı. İbrahim Lûdî ile girdiği mücadele Babür'e bu fırsatı verdi.

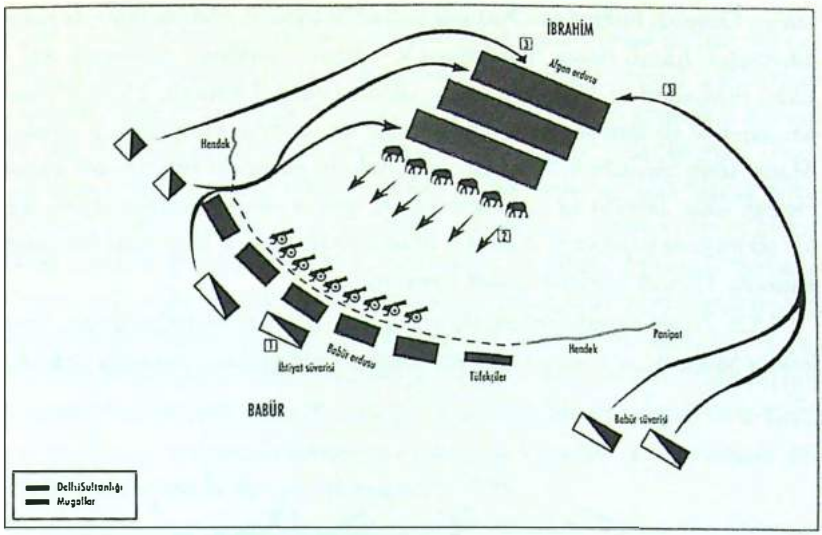
Babür 12 Nisan 1526'da Panipat'a ulaştı. Sekiz gün boyunca iki ordu karşı karşıya durdu. Kimse kesin bir hamle yapmıyordu. Sonunda Babür, İbrahim Lûdî'yi kendisine saldırmaya ikna etmek amacıyla, geceleyin bir süvari baskını yapılması için emir verdi. Bu Babür akını püskürtüldü, ancak istenen etkiyi de yaptı. Ertesi gün İbrahim Lûdî, rakibinin zayıf olduğuna inanarak ordusunu Panipat'ın muharebe yapılacak alanına doğru ilerletti.

MÖ IV. yüzyıldan beri Hindistan'daki savaşlarda fil kullanılıyordu. Daha sonra Güneydoğu Asya ve Akdeniz ülkelerinde de kullanıldı. Özel olarak eğitilmiş ve genellikle zırhla korunan filler, çoğunlukla düşman birliklerine hücum etmek, saflarını kırmak ya da panik ve korku yaymak için kullanılıyordu. Panipat, fillere karşı topların kullanıldığı ilk muharebeydi. Fil ve top karşılaşmasının sonuçları yıkıcı oldu, bu yüzden fillerin savaşta kullanımı hızla azaldı.

İbrahim Lûdî'nin en korkutucu silahı sayıları 1.000'e yakın olan savaş filleriydi. Filler, daha önceki Moğol istilalarını durdurmada önemli bir rol oynamıştı. Ancak Babür"ün elinde, önceki rakiplerinde olmayan bir şey vardı: savaş topu. Savaş toplarının sesi filleri korkuttu. Panikleyen devasa hayvanlar muharebe alanında kontrolsüzce sağa sola koşuşturmaya başlayarak kendi ordularındaki askerleri ayakları altına aldılar. Bu sırada Lûdî ve adamları da Babür süvarileri tarafından kuşatıldı. Daha sonra Babür'ün savunması, Lûdî kuvvetlerinin geri kalanına adeta çarptı. İbrahim Lûdî muharebe alanında öldü. Kazanan Babür Şah idi. Delhi'yi alan Babür Şah, orada hanedanlığını kurdu ve Hindistan'ı 330 yıl süresince onun ardılları yönetti.

Babür'ün Panipat Muharebesi'ndeki zaferinin arkasında, kullandığı taktikler yatmaktadır. Babür, ordusunu sadece merkez, sol ve sağ kanatlar olarak bölmekle kalmadı, her birini öncü ve artçı birliklere de ayırdı. Böylelikle ortaya çıkan küçük bir ordu niteliğindeki birimler, esnek manevra kabiliyetleri sayesinde düşman ordularını kolaylıkla her taraftan kuşatma altına alabildi. Bunun yanında, kanatlarını toprağa çakılmış dallar ile korunan siperlerin arkasında konuşlandırarak ekstra koruma sağladı. Merkezdeki birimin öncülerini de, düşmana doğru sıralar hâlinde yerleştirilen ve hayvan postundan yapılma halatlarla birbirine sıkıca bağlanan arabalar yardımıyla koruma altına aldı. Tüfeklerini bu arabaların içine ve

Levent Şahverdi Arşivi

1: Babür'ün sağ ucunu Panipat'a kadar uzanan ordusunu hazırlayıp mevzileri tahkim etmesi sekiz gün sürer. Ateşli silahların merkezde toplandığı muharebe hattı, birbirini destekleyen üç duvar, hendekler ve savaş arabalarıyla muhafaza edilir

2: Babür hattının göbeğine hamle yapan İbrahim'in saldırıları esaslı bir etki yapmaz

3: İbrahim'in savaşçıları Babür kuvvetlerinin merkezine hücumla meşgulken Babür süvarisi Afganların etrafını çevirerek ricat yollarını keser

4: Cenahlar ve arka safların üzerine yağan ok yağmuruyla sarsılıp cepheden gelen top ve tüfek ateşine maruz kalan Afganlar darmadağın olur; İbrahim, maiyetiyle birlikte harp meydanında katledilir

yanlarına yerleştirdi. Bunların arkasına yerleştirdiği toplara da birer kalkan ve topların altına el arabaları koydurdu. Böylelikle hem top personeli koruma altına alındı hem de topların manevra yapması sağlanarak ateş desteğinin yönü istenilen tarafa çevrilebilir hâle geldi.

Babür Şah bu taktikler sayesinde, Lûdî daha dar bir cephede savaşmaya zorlamış ve hareketlerini büyük ölçüde kısıtlamıştı.

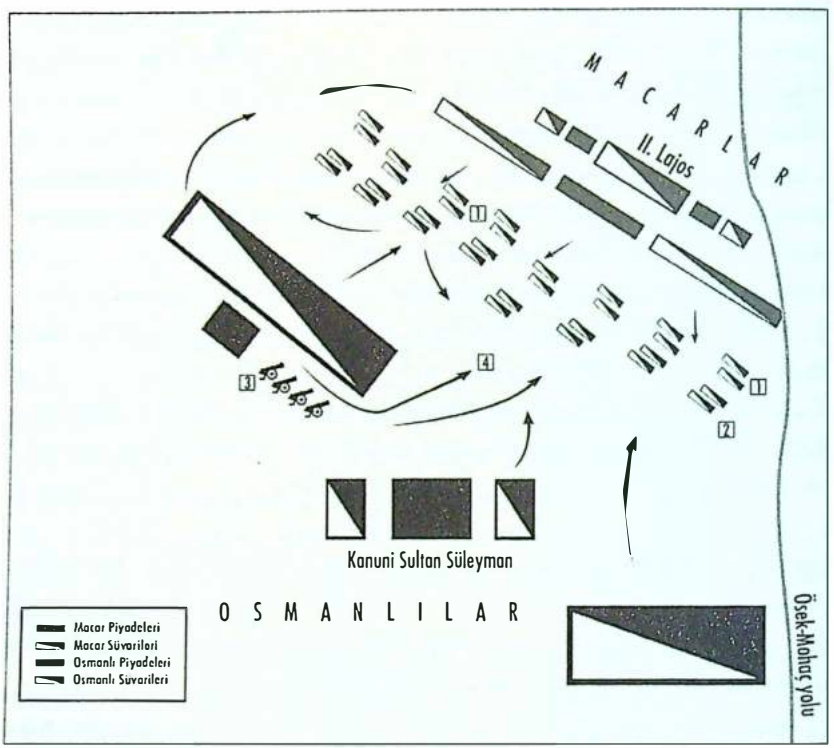
1526 MOHAÇ MUHAREBESİ

1521 yılında Belgrad'ı alan Osmanlılar, yaklaşık kırk sene sonra yeniden ciddi bir fetih gerçekleştirerek Avrupalı güçleri hem şaşırttılar hem de tedirgin

Levent Şahverdi Arşivi

ettiler. Osmanlı hükümdarı Kanuni Sultan Süleyman, Habsburglar ile karşı karşıyaydı: Kutsal Roma İmparatoru V. Charles (Şarlken), Avusturya Arşidükü Ferdinand ve Macar II. Layoş (Kralı Louis). Osmanlı, 1526 Mohaç Muharebesi ile Batı'ya doğru ilerleyişinde ilk darbeyi Macaristan'a vurdu. Macar savaş meclisinin ilk hatası, takviyelerin gelmesini beklemeden karar vermek oldu. İkincisi ise daha önemliydi; zira muharebe alanın seçiminde bir taktik hata yapılmıştı. Kanuni, Macar Kralı Layoş'a karşı ezici bir zafer kazandı. Hem de yaklaşık 2 saat içerisinde...

1526 Nisan ayında ordusuyla yola çıkan Kanuni hedefine doğru ilerlerken Macaristan aristokrasisi hâlâ olayın ciddiyetinin farkında değildi.

1: Düzlük arazide saf tutan Macarlar, Osmanlıların yokuş aşağı ilerlemesine müsaade eder

2: Osmanlı sipahilerinin aşağı indiği an hücuma kalkan Macarlar atlıları hasmına sıkı bir darbe indirir

3: Macar süvarisi hücumu yarıda bırakır; Osmanlı topçusu Macar artçıları ve ordugâhı üzerine ateşe başlar

4: Yüksek arazinin eteklerine gelen yeniçeriler muazzam bir tahribata sebep olarak muharebenin seyrini değiştirir ve Osmanlı zaferi kazanılır

Levent Şahverdi Arşivi

Kral Layoş'un çabalarıyla bir hareketlenme başladı ama aceleci davranılarak bazı hatalar yapıldı. Macar ordusu aslında üç büyük bölümden oluşmaktaydı. Hırvat kontu Kristóf Frangepán'ın komutasındaki kuvvet ve bölgesindeki geçitleri korumakla görevli Zapolya liderliğindeki Transilvanya ordusu, görece küçük olanlardı. Asıl ordu ağırlıklı olarak Sırp, Alman, İspanyol, Çek ve Sloven paralı askerlerden oluşuyordu ve bizzat Kral Layoş tarafından komuta edilmekteydi. Osmanlı ordusu ilerleyişine devam ediyordu. Ancak Osmanlı seferinin tam olarak nereyi hedeflediği konusunda Macaristan ileri gelenleri arasında bir netlik sağlanamamıştı. Ve Osmanlılar geçişi tamamladığında Kanuni, Buda şehrine Zapolya'nın kuvvetlerinden daha yakındı. Layoş Buda'da beklerken Kanuni ve ordusu; nehirleri aşıp yerleşim birimlerini kuşatarak "engelsiz" ve "sorunsuz" bir şekilde yürüyüşüne devam ediyordu.

Macarlar muharebe alanı olarak açık, engebeli, yer yer bataklıkların olduğu bir ovayı seçtiler. Ova Mohaç yakınındaydı, Tuna'ya doğru meyilliydi. Macarların pahalı ama teknik yönden eskimiş bir ordusu vardı. Kral I. François'nın 1525 Pavia Muharebesi'ndeki ordusuna benziyordu. Osmanlı ve Macar ordularının gücü hakkında birçok kaynakta verilen farklı sayılar değerlendirildiğinde en makul oran 3/5 olarak görülmektedir. Yani Macarların 3 askerinin karşısında, Osmanlıların 5 askeri bulunmaktaydı. Aradaki farkı kapatmak isteyen Macar ordusu, araziden yararlanmak için sıraya dizildi. Osmanlı ordusuyla parça parça savaşmayı umuyorlardı.

Kanuni Sultan Süleyman'ın muharebe alanında ilerleyen ilk birlikleri, Macar sağ kanadı tarafından saldırıya uğradı. Macarların bu hamlesi, Osmanlı saflarında ciddi bir kaosa neden oldu. Macar sağı Osmanlı saflarına öyle aktı ki Macar okları Kanuni'nin zırhına çarptı. Ancak Osmanlıların sayı üstünlüğü ve Yeniçerilerin tam zamanında hücuma katılması Macar ordusunu, özellikle de ordunun sol kanadını eritti. Osmanlı topçularının etkili atışları da Macar ordusunda ağır zayiata neden oldu, pozisyonlarını koruyamadılar. Kaçamayanların etrafı sarıldı, ya öldürüldüler ya da esir edildiler. Kral Layoş da muharebe alanından kaçanlar arasındaydı. Ancak yolunun üstündeki nehri geçerken atından düştü ve zırhının ağırlığıyla boğuldu. Muharebe sırasında Macar ordusundan, soylularla birlikte, yaklaşık 15.000 kişi hayatını kaybetti.

Mohaç Muharebesi bağımsız Macar Krallığı'nın sonunu getirdi. Macar toprakları uzunca bir süre Habsburglar ile Osmanlılar arasındaki çatışmalarda adeta muharebe alanı olarak kullanıldı. Kanuni, Macar soylularından

Levent Şahverdi Arşivi

Jan Zapolya'yı tahta geçirerek Macar Krallığı'nı vasal devleti hâline getirdi. Ölen Kral Layoş'un kayınbiraderi olan Avusturya Arşidükü Ferdinand ise bu durumu kabullenmedi ve bulduğu her fırsatta ya Macar topraklarına girdi ya da Macarların iç işlerine karıştı. Kanuni, her defasında sefere çıkarak müdahale etti; 1529 Viyana Kuşatması ve 1532 Almanya Seferi, Ferdinand'ın bu girişimlerinin tetiklediği gelişmelerdi. 1541'de gelen üçüncü deneme sonucunda Kanuni, Macar topraklarını üçe böldü. Bir kısmı yıllık vergi vermesi karşılığında Avusturya'ya bırakıldı, bir kısmında Osmanlı vasalı olarak Erdel Beyliği kuruldu ve bir kısmı da Budin Beylerbeyliği olarak doğrudan Osmanlı İmparatorluğu'na bağlandı.

1532 CAJAMARCA MUHAREBESİ

1527'nin başlarında, iki küçük İspanyol gemisi, Güney Amerika'nın keşfedilmemiş batı kıyılarında ilerliyordu. Ekvatoru geçtikten hemen sonra okyanusta seyir hâlinde, balsa ağacından yapılmış büyük ve sağlam bir salla karşılaştılar. Salın yolcuları yaklaşık 20 İnka tüccarından ibaretti. Bu an, İspanyollar ile engin İnka İmparatorluğu üyeleri arasındaki ilk doğrudan karşılaşmaydı. İspanyollar, geminin yapısının karmaşıklığından etkilendiler. Ama mürettebatı daha da heyecanlandıran, tüccarların gümüş ve altın takılarıydı. Bu tür hazineler İspanyolların tam olarak aradığı şeydi. Hemen salı ve içindekileri ele geçirdiler. Birkaç yıl içinde, güçlü İnka İmparatorluğu Avrupalı işgalcilerin egemenliği altına girecekti.

İnkalar, Güney Amerika'nın batı kıyılarına kadar uzanan ve bugünkü Kolombiya, Ekvador, Peru, Bolivya, Şili ve Arjantin topraklarını kapsayan, birkaç yüz mil genişliğinde, ancak neredeyse 5.000 km uzunluğunda dar bir şeridi egemenlikleri altında tutmaktaydılar. Bu bölgeler, MÖ 1400'e değin tarihlenebilecek kadar eski zamanlardan beri kentsel alanlar inşa eden yerli uygarlıklara ve kültürlere ev sahipliği yapıyordu. Tekstil, metal işçiliği ve çömlekçilikte ileri düzeyde bir zanaatkârlık seviyesine ulaşmışlardı. Yiyecek, yün ve ulaşım kaynağı olarak lama ve alpakaları evcilleştirdiler. Hassas kesimlerle bezeli taş bloklar kullanarak anıtsal yapılar inşa ettiler. Güneşe tapınma, atalara tapınma, mumyalama ve kutsal takvim gibi inançlar ve uygulamalar geliştirdiler. Azımsanmayacak bir alana yayılan

Levent Şahverdi Arşivi

imparatorluklarını sağlam bir idarî yapı ve sürekli iletişimi sağlayan gelişmiş yol yapımı ile bir arada tutuyorlardı.

İnkalar yaşadıkları bu bölgeye görece geç katılmış, ancak tüm mevcut unsurları kültürlerine dâhil etmişlerdi. Cuzco şehrini kurduktan sonra İnkaların gücü, kademeli olarak artarak, tüm vadiyi ve çevresindeki bölgeleri kontrol altına alacak seviyeye geldi. Cuzco başkent olarak kaldı. İmparatorluk farklı büyüklükte dört idarî bölgeye ayrıldı. Cuzco dünyanın merkezi kabul edildiğinden her bir bölge ile bağlantı kurulmasını sağlayan dört büyük yol, merkezin ana meydanında birleşiyordu. Ordunun hızla intikal edebilmesi için yollar boyunca aralıklarla dinlenme durakları ve depolar inşa edilmişti. Aldıkları mesajları belirli aralıklarla koşup birbirlerine ulaştıran yaya ulaklardan oluşan bir iletişim ağı kurmuşlardı. Yaklaşık 40.000 km'lik bir yol şebekesi, tahminen 10 milyonluk nüfusa sahip bir imparatorluğun her köşesini birbirine bağlıyordu.

Tüm İnka erkekleri temel askerî eğitime tâbi tutuluyordu. Böylece kriz zamanlarında on binlerce kişilik bir ordu seferber edilebiliyordu. Depolar sistemi, bu orduların muharebe alanlarındaki ihtiyaçlarının tedarik edilmesini büyük ölçüde kolaylaştırıyordu. Askerler, onluk ordu sistemi içerisinde, tümü piyadelerden oluşan, en büyük birimi 10.000 kişilik olan bir ordu şeklinde örgütlenmişlerdi. En popüler uzun menzilli silahları, sapanları ve düşmanın uzuvlarını dolaştırmak için fırlatılan, bir ipe bağlı taşlardan oluşan "bola"larıydı. Ana silahları, sivri topuzlarla kaplanmış, taş veya metal başlı, ahşap saplı bir çeşit gürzdü. Vücut korumaları; içi sıkılaştırılmış dokuma ile doldurulmuş, keçeyle kaplı giysilerden, hafif kalkan ve miğferlerden oluşuyordu.

Felaketin Ayak Sesleri

1527'de, felaketin ilk "alameti" olarak şiddetli bir salgın patlak verdi. Nüfusun önemli bir bölümü hayatını kaybetti. Büyük ihtimalle bu, çiçek hastalığıydı. Kurbanlar arasında imparator ve onun seçilmiş varisi de vardı. Salgının yol açtığı korku ile eski imparator ve varisinin ölümlerinin neden olduğu kriz sırasında, İnka İmparatorluğu kafa karışıklığına sürüklendi. Hükümdarın arkada bıraktığı iki oğlu, Huascar ve Atahualpa arasındaki iç savaşta Atahualpa galip geldi. Görünüşe göre yetenekli bir lider olan Atahualpa, ordunun sadakatini kazandı ve başkente yürüdü.

Levent Şahverdi Arşivi

Tam da bu anda, Francisco Pizarro ve yaklaşık 170 İspanyol askeri, Atahualpa'nın kamp kurduğu kıyıdan iç kesimlere doğru ilerliyordu. Pizarro, bir İspanyol kaptanın gayrimeşru oğluydu. Cortés'in başarı öykülerinden ilham alarak Yeni Dünya'ya gelmişti. Keşfedilmemiş güney bölgelerine bir sefer düzenlemek için bazı girişimlerde bulundu. Bir çift gemiyi donatmak için birkaç kişiyle ortaklığa girdi. 1527'de karşılaştıkları İnka tüccarlarının salından ele geçirdikleri mallarla birlikte, büyük bir keşif gezisi için kraliyet desteğini almak umuduyla İspanya'ya geri döndü. Kendisine, bir miktar mali desteğin yanı sıra Peru'yu fethetme ve bölgenin valisi olma hakkı tanıyan resmî bir bildiri verildi.

Pizarro, 27 Aralık 1530'da Panama'dan yola çıktı. Kıyı boyunca yavaşça ilerledi. Sonunda İnka topraklarına ulaştı. Ancak sadece, Atahualpa ile Huascar arasındaki iç savaşın neden olduğu yıkımın ardında bıraktığı harabelerle karşılaştı. Son olarak, 8 Kasım 1532'de, iç bölgelere yönelmek üzere kıyıdaki karargâhından ayrıldı. Yanında yaklaşık 60 süvari ve 100 piyade askeriyle birkaç küçük top vardı. Bu küçük ordu, ilerlemelerinin bir savunma kuvveti tarafından kolaylıkla durdurulabileceği birkaç noktadan geçerek dağları tırmandı.

Cortés'in Taktiği

Atahualpa, Cajamarca'da yaklaşık 60.000 kişilik bir orduyla kamp kurmuştu. Kamp, Pizarro'nun dağlara tırmandığı noktaya çok yakındı. Atahualpa, İspanyollara yanında armağanlar taşıyan bir elçi göndererek Pizarro'yu kendisiyle Cajamarca'da buluşması için davet etti. Atahualpa, İspanyolların atları ve silahları hakkında doğru raporlar almıştı. Ancak sayılarının herhangi bir tehdit oluşturmayacak kadar az olduğunu düşünüyordu. İspanyollar Cajamarca'ya vardıklarında, arazinin Atahualpa'nın ordusunun geniş kampıyla kaplandığını gördüler. Üçgen ana meydanı çevreleyen alçak taş binaları işgal ettiler. Bir İspanyol elçisi, Atahualpa'yı ziyaret etti, ancak görüşme sonuç vermedi. Pizarro ve adamları, hayatlarından endişe etmeye başladılar. İnka bölgesinin derinliklerinde, olası bir tehlike hâlinde herhangi bir yardımdan uzak vaziyetteydiler. Cortés'in taktiğini uygulamaya karar verdiler: Güvenliklerini sağlamak için Atahualpa'yı rehin alacaklardı.

Fırsat doğduğunda İnka liderini yakalamak için hazırlandılar. Atahualpa'yı davet ettiler. İnka lideri geleceğini bildirdi. Saatler geçtikçe,

Levent Şahverdi Arşivi

İspanyollar daha da heyecanlandılar. Hatta Atahualpa'ya bir zarar veya hakaret görmeyeceğine dair mesaj gönderdiler. Güneş batmaya başladığında, bir tahtırevan içindeki Atahualpa, yanında yaklaşık 7.000 şefi ve hizmetlisi eşliğinde köye girdi. Pizarro'nun adamları, tamamen silahlanmış hâlde binalara gizlenmişlerdi. Ayrıca Pizarro, bazı adamlarını ve toplarını, işgal ettiği küçük bir kaleye yerleştirmişti. Köye giren İnkaların bazılarında sapan ve küçük bıçaklar varsa da aralarındaki sözü onurlandırmak adına silahsız gelmiş gibi görünüyorlardı.

Pizarro, saldırı emrini verdiğinde 60'ı süvari olmak üzere İspanyollar, binalardan fırladı. İnka saflarına hızla saldırdılar. Toplar korkunç bir sesle yerli kalabalığa gülleler yağdırıyordu. Çelik zırhlarla kaplı İspanyol askerleri, İnkaları katletmeye başladı. Atahualpa'nın tahtırevanına yapılan saldırıyı Pizarro bizzat yönetti. İspanyollar amaçlarına ulaştılar; Atahualpa ellerindeydi.

İşin garibi, İspanyollar, Atahualpa'nın mesaj gönderip almasına ve tutsak hâldeyken bile imparator gibi davranmasına izin verdiler. Atahualpa, yakında kurtulacağına inanarak sakin ve ağırbaşlı hareket etti. İspanyolların altına duyduğu hayranlığı fark edince, özgürlüğü karşılığında, yakındaki odalardan birini ağzına kadar altınla doldurmayı teklif etti. İspanyollar hevesle kabul ettiler. Atahualpa altınların toplanıp Cajamarca'ya gönderilmesi için emir verdi. Ancak İspanyolları tanıyamamıştı. Fidye toplanırken aylar geçti. Bu sırada İspanyollar gelen takviyelerle güçlendiler. Kendilerine direnebilecek en güçlü İnka generallerini gözaltına aldılar. İnanılmaz fidye toplandığında, İspanyollar hepsini eriterek yeri doldurulamaz bir sanatsal mirası yok ettiler.

Pizarro verdiği sözü tutmadı. Atahualpa'yı serbest bırakmadı ve Temmuz 1533'te İnka İmparatoru'nu uydurma suçlamalarla yargılayarak idam ettirdi. İspanyollar Atahualpa'nın yerine bir dizi kukla imparator getirseler de İnkalar kendi seçtikleri imparatoru tanıdılar. Son İnka İmparatoru 1572'de ölünce İspanyolların İnka İmparatorluğu üzerindeki güç konsolidasyonu da tamamlanmış oldu.

Cajamarca'nın Mirası

XVI. yüzyılda, Amerika kıtasının iki tarafının da Avrupalı güçler tarafından işgal edilmesi ve ardından sömürgeleştirilmesi, günümüzde hâlâ hissedilen geniş kapsamlı etkileriyle kesinlikle bir dönüm noktası

Levent Şahverdi Arşivi

olmuştur. Ancak şu soru önemlidir: İspanyollar ciddi zorluklara rağmen nasıl ve neden başarılı olabildiler?

Burada bariz bir faktör deniz teknolojisidir. İspanyollar yeterli erzak taşıyabilen, ters rüzgârlara karşı yelken açabilen ve fırtınalara dayanabilen, doğru rotayı tutturabilmek için gelişmiş seyir araçlarına sahip, okyanusları aşan gemiler geliştirmişlerdi. Bir diğer faktörse, hem koruma amaçlı zırhlarda hem de saldırı amacıyla geliştirilen silahlarda kullanılan İspanyol çeliğinin kalitesidir. Bu kesinlikle ciddi bir avantaj sağlamıştır. Ancak tarihte, daha az gelişmiş silahlarla donanmış olsalar bile, barut kullanan yüksek teknoloji sahibi orduları yenenlere dair birçok örnek vardır. Ek olarak, İspanyol atlarının avantaj sağladığına dikkat çekilir. Gerçekten de başlangıçta İspanyolların süvari saldırıları yıkıcı olmuştur. Ancak İnkalar hızla çukur kazmayı ve atlıların etkinliğini sınırlamaya yardımcı önlemler almayı öğrenmişlerdir.

Çoğu karmaşık tarihsel soru gibi, cevap hâlâ tartışılmaktadır ve gerçek açıklama muhtemelen bazı faktörlerin birleşimidir. Bununla birlikte, iki Amerika'nın da işgal edilmesi ve büyük yerli imparatorluklarının çöküşü, tarihte iki önemli askerî dönüm noktası olarak kabul edilmektedir.

1538 PREVEZE DENİZ MUHAREBESİ

XV. ve XVIII. yüzyıllar arasında Osmanlı ile Venedik arasında yedi deniz savaşı yaşandı. 1538 Preveze Deniz Muharebesi, bu savaşların üçüncü dalgasındaki belirleyici muharebeydi. Arka planı ve sonuçları itibariyle, 1537'den 1540'a kadar süren bir çatışmanın tepe noktasıydı. Bu savaş süreci, başlangıçta güneyden Osmanlıların ve kuzeyden yeni müttefikleri Fransızların, Habsburglara yönelik ortak saldırılarını içeriyordu. Preveze Muharebesi, Akdeniz güçleri için de önemli bir dönüm noktasıydı. Osmanlı'nın, batı tarafındaki askerî üstünlüğünü ortaya koyduğundan, Akdeniz'in bir Türk gölü olduğunu kanıtlar nitelikteydi.

Venedik hiçbir zaman bir kara gücü olmadı, ancak uzun süre Akdeniz'in en güçlü aktörlerinden biriydi. Osmanlılar 1400'lü yılların ortalarında deniz kuvvetlerini geliştirmeye başladığında artık Venediklilerle kafa kafaya gelmeleri kaçınılmazdı. Nitekim 1463-1479 yılları arasında Osmanlılar, Ege'nin büyük adalarından Eğriboz'u ve Mora Yarımadası'nın

Levent Şahverdi Arşivi

büyük kısmını ele geçirdiler. 1499-1503 arasında da Mora üzerindeki kontrollerini pekiştirdiler.

Osmanlı Kaptan-ı Deryası Barbaros Hayreddin Paşa, 1537'de, Venedik kontrolünde olan birçok adayı ele geçirince iki deniz kuvveti arasında üçüncü bir savaş başladı. Venedik, Papa III. Paulus'e başvurdu. Papa, hızlı bir şekilde; İspanya, Avusturya, Venedik, Papalık Devleti, Ceneviz ve Malta Şövalyelerinden oluşan bir Kutsal İttifak kurdu. İttifakın komutanlığına da, Habsburg İmparatoru V. Charles'ın en iyi deniz komutanı Cenevizli Amiral Andrea Doria getirildi. 1538 yılına gelindiğinde hepsi de Osmanlıların denizlerdeki genişlemesine son vermeye hazırdılar; ya da en azından öyle olduklarını sanıyorlardı.

Yunan anakarasının batı kıyısında yer alan Preveze, deniz gücünü batıya yansıtmak isteyen Osmanlı İmparatorluğu için olduğu kadar, gemilerini Adriyatik üzerinden Akdeniz'e taciz edilmeden geçirmek isteyen Venedik Cumhuriyeti için de stratejik bir yerdi. Dahası, Osmanlılar gözlerini Adriyatik girişindeki Korfu Adası'na da dikmişlerdi. Osmanlılar için Korfu, hem denizcilik açısından hem de "bir gün Roma'yı fethetmek isteyebiliriz" düşüncesiyle stratejik bir konuma sahipti. Osmanlılar daha önce Korfu'yu kuşatmış, ancak sonuç alamamışlardı. Preveze'nin kaybedilmesi, Korfu'yu almak için başka bir girişimde bulunma şanslarının azalması demekti.

Osmanlı donanması gemi, asker ve silah bakımından Kutsal İttifak donanmasına göre daha zayıftı ve gemileri genelde kürekle hareket eden kadırgalardı. Hristiyanların başlıca gemileri ise büyük kalyonlardı. Bu da doğaldı çünkü Venedik nihayetinde deniz muharebelerinde tecrübeli ve daha büyük yelkenli gemi sınıfını deneyen ilk deniz gücüydü. Barbaros, büyük bir deniz savaşçısı olarak belirli bir üne sahipti ama Andrea Doria da usta bir rakipti, Ceneviz donanmasının ünlü komutanıydı.

Barbaros'un Actium Planı

Preveze'de yaşanan deniz muharebesinin kilit noktalarından biri, ilginç bir şekilde, muharebenin yapıldığı bölgenin çevresindeki araziyi kontrol etmek oldu. Kutsal İttifak Preveze Kalesi'ni ele geçirmeye çalıştı ama başarısız oldu. Bu arada Barbaros, MÖ 31'de Roma'nın kendi içinde yaşadığı bir çatışmada, Octavianus ve Agrippa'nın akıllıca taktiklerle Antonius'u yenilgiye uğrattıkları Actium'a asker çıkardı. Preveze, Actium'dan bakıldığında top menzili içinde bir mesafedeydi. Bu durum, Hristiyan

Levent Şahverdi Arşivi

filosunun, hem Osmanlı kıyı silahlarının menziline girmekten kaçınması gerektiğine işaret ediyordu hem de rüzgâr Hristiyan gemilerine oyun oynarsa gemilerinin güneydeki Lefkada Adası yakınlarında demirlemek zorunda kalacağı anlamına geliyordu.

Andrea Doria, Barbaros'un, güneydeki daha büyük Hristiyan filosunu kovalamak uğruna Actium yakınlarındaki elverişli noktasından vazgeçmeyeceğini düşündü. Bu nedenle, 28 Eylül sabahı Barbaros'u dışarı çekecek bir plan üzerinde çalışırken, Osmanlıların kendisini güneye kadar kovaladığı konusunda bilgilendirilince ciddi anlamda şaşırdığını tahmin etmek güç değildir. Andrea Doria sadece hazırlıksız yakalanmakla kalmamış, aynı zamanda rüzgârın olmaması nedeniyle eli kolu da bağlanmıştı. Hareket etmesi zorlaşan Hristiyan yelkenlileri Osmanlı kadırgalarının insafına kalmıştı.

Doria, Osmanlıları denizde daha büyük gemileriyle meşgul etmeye çalıştı fakat Barbaros bu yemi yutmadı. Osmanlılar onlu sayılarda İttifak gemisini batırdı, batırdıklarından daha fazlasını da ele geçirdiler ama kendi gemilerinden birini bile kaybetmediler. Sadece Venedik amiral gemisi olan kalyona saldıran birkaç Osmanlı kadırgası ağır hasar gördü. Sonuç olarak bir sonraki gün, Andrea Doria, donanmasını geri çekti.

Andrea Doria'nın sayıca hâlâ Osmanlılardan üstün olmasına rağmen neden böyle bir karar aldığı sorgulandığında iki olasılık akla gelmektedir. Birincisi, tekrar rüzgârın azizliğine uğrayarak daha fazla gemi kaybetme riskine girmek istememesidir. İkincisi ise bir Cenevizli olarak Venediklilerin ticari çıkarlarını koruma konusunda çok da istekli olmamasıdır.

Kutsal İttifak filosu geri çekildiğinde, Venedik'in inisiyatifi yeniden kazanmak için yapabileceği pek bir şey yoktu. Bir sonraki yılın yaz aylarında Osmanlıların Karadağ'daki Castelnuovo Kuşatması'nda elde ettiği zafer, Venedik-Osmanlı Savaşı'nı kesin bir şekilde sona erdirdi; ama sadece bu seferlik. Her şey bittiğinde, Osmanlılar Venedik'in Ege Adalarında kalan topraklarının ve Mora'daki son yerleşim yerlerinin çoğunu ele geçirmişlerdi.

Osmanlıların ellerinden kaçırdıkları tek yer Korfu Adası'ydı. Korfu o kadar iyi tahkim edilmişti ki Napoleon dönemine kadar Venedik'in kontrolünde kaldı. Daha sonra önce Fransa'nın, ardından da İngiltere'nin himayesine giren ada, 1864'te diğer İyon Adalarıyla birlikte Yunanistan'a miras kaldı.

Levent Şahverdi Arşivi

1565 MALTA KUŞATMASI

1565 Malta Kuşatması, Akdeniz'in kontrolü için Hristiyan ittifakları ile Osmanlı İmparatorluğu arasında tırmanan bir çekişmenin doruk noktasıydı. Bu mücadele, Preveze, Cerbe ve İnebahtı deniz muharebeleri ile Tunus, Cezayir ve Trablusgarp'ın Osmanlılar tarafından ele geçirilmesini içeren bir olaylar dizisiydi. Malta Kuşatması yaklaşık dört ay sürdü. Hospitalier Şövalyeleri kuşatmaya dayandılar ve bir Hristiyan yardım gücünün gelmesi için zaman kazanmış oldular. Ve bu kuşatma, Osmanlıların ve Akdeniz'in ünlü kaptanlarından biri olan Turgut Reis'in hayatını kaybettiği mücadeleydi.

Küçük ama stratejik açıdan önemli bir Orta Akdeniz adası olan Malta, Osmanlı İmparatorluğu'nun batıya doğru genişlemesinin önünde duran potansiyel bir engeldi. XV. yüzyılın başlarında Kudüs'te kurulan ve 1530'dan beri Malta'da bulunan Hristiyan askerî tarikatı Hospitalier Şövalyeleri tarafından kontrol ediliyordu. Kanuni Sultan Süleyman'ın Rodos'tan çıkardığı şövalyeler, İspanya Kralı V. Charles tarafından Malta'ya yerleştirilmişti.

Osmanlı donanmasının, 1560'ta Tunus açıklarında yaşanan Cerbe Deniz Muharebesi'nde bir Hristiyan İttifak filosuna karşı kesin bir zafer kazanmasından sonra, Osmanlı İmparatorluğu'nun dikkatini Malta'ya vermesi an meselesiydi. Nitekim 1565'te Osmanlı padişahı Kanuni Sultan Süleyman, 40.000 adam taşıyan ve yaklaşık 180 savaş gemisinden oluşan bir filoyu Malta'ya gönderdi. Malta'da 700 şövalye ve 8.000 asker bulunmaktaydı. Osmanlıların amacı, adayı ele geçirmek ve Avrupa'ya yapılacak saldırılar için burayı bir üs olarak kullanmaktı.

Malta Şövalyeleri işgal beklentisiyle iki yeni savunma kalesi inşa etmişler ve üçüncüsünün güçlendirilmesi için çalışmaktaydılar. Osmanlı donanması Mayıs 1565'te Malta açıklarına ulaştı. Adanın güneydoğu kıyısındaki Marsaxlokk'a demirledi. Hospitalier Şövalyeleri Büyük Efendisi Jean Parisot de Valette liderliğindeki Malta, üç ay boyunca tekrarlanan saldırıları geri püskürtmeyi başardı.

Osmanlılar önce St. Elmo Kalesi'ne saldırdılar. Hospitaller Şövalyeleri beklendiği gibi kaleye ağır toplar yerleştirmişlerdi. Savunmacılar, birkaç hafta boyunca Osmanlıları durdurmayı başardılar. Kale nihayet moloz hâline gelmeden önce Osmanlılara ağır kayıplar verdirdiler. Bunların arasında Turgut Reis de vardı.

Levent Şahverdi Arşivi

2 Haziran 1565 günü, on üç kadırga ve iki kalyata ile Malta açıklarına gelen Turgut Reis'e otuz korsan gemisi eşlik ediyordu. Turgut Reis, kuşatmanın Saint Elmo Kalesi'nden başlatılmasını isabetli bulmadığı hâlde yine de harekâta bizzat katıldı. Çatışmalar sırasında kaleyi topa tutan birliğe kumanda ediyordu. 18 Haziran'da taşa çarpan bir gülle parçasıyla başından ağır yaralandı. Koca reis, aldığı yara sebebiyle, Saint Elmo Kalesi'nin fethedildiği gün hayata gözlerini yumdu.

Osmanlı donanması, St. Elmo Kalesi'ni ele geçirdikten sonra filosunu Marsamxett Körfezi'ne demirledi. Daha sonra 100 gemi Büyük Liman'a gönderilerek St. Michael Kalesi'ne bir saldırı başlatıldı. Kaleye çok yaklaştıkları için bazı gemiler, kaleden yapılan topçu salvolarında isabet alıp vurularak battı. St. Michael Kalesi'ni alamayan Osmanlılar, bu kez Birgu kasabasını kuşatıp topa tuttular. Aslında surları aşmayı başarmışlardı, ama sonra Hristiyan takviye kuvvetlerinin Sicilya'dan geldiği zannıyla geri çekildiler.

St. Michal'e geleceğini düşündükleri Hristiyan kuvvetleri, 7 Eylül'de adanın kuzey ucundaki St. Paul Körfezi'ne ayak bastı. Don Garcia komutasındaki yaklaşık 8.000 kişilik "Grande Soccorso" (Büyük Yardım) kuvveti; İspanyol İmparatorluğu'nun yanı sıra Floransa Dükalığı, Ceneviz Cumhuriyeti, Papalık Devleti ve Savoy Dükalığı tarafından gönderilen, çoğunlukla İspanyol ve İtalyan askerlerden oluşuyordu.

İttifak güçleri hazırlanmış, Türk taarruzunu beklerken Osmanlıların geri çekildiğini görünce, yardım kuvvetlerindeki şövalyeler, emir beklemeden hücuma kalktılar. Bu hücum, geri çekilen Osmanlı kuvvetinin katledilmesiyle sonuçlanan genel bir saldırıya dönüştü. Osmanlı kuvvetleri 13 Eylül'de adadan çekildi.

Malta'nın Osmanlı işgalinden kurtulması Avrupa'nın güneyinin rahatlaması anlamına geliyordu. Hemen hemen Avrupa'nın tamamında insanlar Haçlı Şövalyelerini "büyük kurtarıcılar" olarak bağırlarına bastı ve verdikleri mücadeleyi abartarak adeta destanlaştırdı. Aslında kuşatmayla ilgili hâlâ cevap bekleyen bir soru vardır: Malta Kuşatması'ndaki mücadeleyi Malta Şövalyeleri mi kazandı, yoksa Osmanlılar mı kaybetti?

Levent Şahverdi Arşivi

1571 İNEBAHTI (LEPANTO) DENİZ MUHAREBESİ

XVI. yüzyılın ortalarında bir gün... Venedik lagününde düzenlenen geleneksel yıllık tören, bu kez muhteşem bir denizcilik festivali hâline gelmişti. Venedik Cumhuriyeti'nin kadırgası Bucentaur, törenin odak noktasıydı. Gemi suya indirildiğinde, Venedik "doge"u (doçu, kent başkanı) altın bir yüzüğü havaya kaldırarak şehir ile denizin evliliğini ilan etti. Bu tuhaf düğün töreni, Venedik Cumhuriyeti'nin refahı ile Akdeniz üzerindeki kontrolü arasındaki ilişkiyi sembolize ediyordu. Daha önceleri tören, Venedik'in denizcilikteki gücünü teyit ederdi ancak bu sefer, yeni ve dehşetli bir gücün getirdiği endişe altında gerçekleşiyordu: Osmanlılar.

Osmanlılar 1453'te İstanbul'u (Konstantinopolis'i) ele geçirmeden bir asır önce Trakya'ya geçip Balkanlara yerleşmeye başlamışlardı. Bizans İmparatorluğu'nu devirdikten sonra, seçkin Yeniçerileri ve güçlü süvari ordularını oluşturan Timarlı Sipahileri sayesinde, Habsburg Hanedanlığı'na kafa tutmuş, Macaristan'ı almış, İran'ı yenmiş, Doğu Akdeniz kıyılarını istila etmişlerdi. Sonra da donanmaları ile adadan adaya gerçekleştirdikleri bir sefer silsilesi ile Doğu Akdeniz'deki düzinelerce Venedik ileri karakolunu ele geçirmişlerdi. Doğu Akdeniz'de Hristiyan âleminin elinde kalan son büyük ileri karakol, Venediklilerin denetimdeki Kıbrıs Adası'ydı. 1570'te Osmanlılar dikkatlerini buraya çevirdiler. 1571 yazında Kıbrıs'ın da Osmanlılarca ele geçirilmesi, Batı Akdeniz'in ihtilaflı Hristiyan siyasal güçlerini Osmanlıları durdurmak için bir araya getirdi.

Kadırgaların Son Mücadelesi

Rönesans döneminin en büyük deniz muharebesi olan İnebahtı durdurulamaz görünen Osmanlıları; Venedikliler, Papalık Devleti, Malta Şövalyeleri ve İspanya'yı içeren umutsuz bir Hristiyan deniz koalisyonuyla karşı karşıya getiren dehşet verici bir mücadeleydi. İnebahtı, yalnızca Osmanlı deniz kuvvetlerinin gelişmesinde bir dönüm noktası olmakla kalmayacak, aynı zamanda insanlık tarihinin ilk 3.500 yılı boyunca büyük ölçüde sabit kalmış bir tür deniz muharebesinin, kürekli savaş kadırgaları mücadelesinin son bölümünü oluşturacaktı.

Levent Şahverdi Arşivi

Kullanılmakta olan başat savaş gemisi, yüzlerce kürekçi tarafından hareket ettirilen uzun, ince, ahşap bir kadırgaydı. Düşman gemilerine çarpma ve rakibi bordalama gibi taktikler hâlen önemini koruyordu. Barut sayesinde ateşli silahlar ortaya çıkmaya başlamıştı. Batılı güçlerin kadırgası, pruvada büyük bir top ve her iki tarafta da birkaç küçük top olacak şekilde donatıldı. Kadırganın güvertesinde görev yapan askerlerin bir kısmı da oldukça ilkel ateşli silahlarla; tabanca ve arkebüzle donatıldı.

Osmanlılar bu yeni silahları gemilerine dâhil etmekte yavaş davrandıklarından, kadırgalarındaki toplar biraz daha küçük ve daha az sayıdaydı. Benzer şekilde Osmanlı mürettebatı, yeni silahlardan ziyade geleneksel silahlara sahipti. Tipik olarak Osmanlı gemileri Hristiyan rakiplerinin gemilerinden daha küçüktü ve ağır toplardan yoksundu. Aslında bu, Osmanlılara avantaj sağlayan bir durumdu: Daha hızlıydılar ve manevra kabiliyetleri de daha yüksekti.

Muharebeye giren Hristiyan filosunda, eski ve yeni teknolojilerin tuhaf bir karışımını simgeleyen 6 Venedik kalyonvari (galleass) gemisi vardı. Bu gemiler aslında kadırgaların hızı ile kalyonların ateş gücünün bir araya getirildiği savaş unsurlarıydı. Savaş kadırgalarından daha geniş ve daha ağırdılar. Ön uçlarında ahşap kale benzeri yapılar vardı. Bu kalelere dokuz adede kadar ağır top yerleştirilebiliyordu. Her yöne ateş etmelerine olanak sağlayacak şekilde yanlarına ve kıç taraflarına daha hafif toplar da eklenmişti.

Papa V. Pius, bölünmüş bir Hristiyan gücünün Osmanlılara karşı duramayacağını anladığından güçlü bir Hristiyan ittifakı kurmayı kişisel projesi hâline getirmişti. İnebahtı'da savaşan Hristiyan koalisyonunu bu sayede topladı: Papalık eyaletleri, İspanya, Venedik, Ceneviz, Toskana, Napoli, Sicilya ve Malta'daki St. Jean Şövalyeleri. Toplamda yaklaşık 200 gemi, 30.000 asker ve 40.000 kürekçiden oluşan bir filo ortaya çıkmıştı. Koalisyonun komutanlığı Avusturyalı Don Juan'a verildi. Öte yandan, bir araya getirilen filoların hepsi bir yandan da kendi komutanlarına bağlıydı. Ortak bir amaç uğruna yan yana gelseler de İspanyollar ile Venedikliler arasında gerginlik vardı.

Osmanlı filosu ise yaklaşık 200 kadırga, 100'den fazla hafif savaş gemisi, 30.000 asker ve 50.000 kürekçiden oluşuyordu. Osmanlı filosunun başında Ali Paşa vardı. Özetle, İnebahtı Deniz Muharebesi'nde yaklaşık 600 gemide aşağı yukarı 140.000 kişi karşı karşıya gelecekti.

Levent Şahverdi Arşivi

Kıbrıs'ı savunmak için kâğıt üstünde Kutsal İttifak kurulmuştu, ancak güçlerin fiilen bir araya getirilmesi çok uzun sürdü. Güçler toplanana kadar, ortada savunulacak bir şey kalmadı. Osmanlılar adanın çoğunu fethettiler. Hristiyan filosu da Korint Körfezi'ndeki İnebahtı Limanı'na doğru yavaşça ilerledi. Aslında Kıbrıs'ın kaybı Osmanlı filosuyla savaşma aciliyetini de ortadan kaldırmıştı. Ancak adadaki Hristiyan askerlere çok sert muamele edildiğini öne süren Venedikliler savaşmak istediler. Bu düşünce genel olarak filoya hâkim olunca Kutsal İttifak gemileri, 7 Ekim 1571'de Patras Körfezi'ndeki Scropha Point'in hemen dışında buluştu.

İki Filo, İki Formasyon

Kutsal İttifak gemileri dört filo olarak konuşlandı: Sol kanatta Agostino Barbarigo komutası altındaki 53 kadırga, merkezde Don Juan'ın amiral gemisi *Real*'den yönettiği 52 kadırga ve sağda Giovanni Andrea Doria komutasındaki 53 kadırga vardı. Bu hattın arkasında da Don Alvaro de Bazan komutasında 38 kadırgalık bir arka koruma/takviye filosu bulunmaktaydı. Sağ, sol ve merkezde konuşlanmış üç ana filonun her birinin savaş hattının yaklaşık 450 metre önüne çekilen iki de kalyonvari vardı. Sol ve orta bölümlerin kalyonvarileri, tayin edildikleri pozisyonlara ulaştılar; ancak sağ kanatta görevlendirilenler ters rüzgârlar ve kendi hantallıkları nedeniyle geride kaldı.

Osmanlı formasyonunda ise Ali Paşa'nın amiral gemisi *Sultan* komutasındaki merkezde 87 kadırga, sağ kanatta 60 kadırga ve yetenekli amiral Uluç Ali'nin komutasındaki sol kanatta 61 kadırga vardı. Ayrıca 8 kad .rgalık da bir artçı kuvvet bulunmaktaydı. Osmanlı formasyonu bir hilal şeklini alırken İttifak filosu düz bir savaş hattını korudu.

Muharebe, Kutsal İttifakın sol kanadında bulunan iki kadırganın, yaklaşmakta olan Osmanlı kadırgalarına ateş açmasıyla başladı. İsabetli bir atış, büyük Osmanlı gemilerinden birini pruvaya yakın, su hattının altından vurdu. Gemi batmaya başladı. Türk kadırgaları, yanlarından geçtikleri İttifak kalyonvarilerinin silahlarından açılan ateşle ağır darbe alarak formasyonlarını kaybettiler. Bu sırada, merkezdeki kalyonvariler de benzer sonuçlar verecek şekilde ateş açtılar. Artık iki düşman hattı ve formasyonu birleşmişti. Uzun bir göğüs göğüse mücadeleye girişildi, gemiler birbirlerini bordalamaya başladı. Koalisyon gemilerinin toplu saldırısına uğrayan *Sultana* saatler süren çatışmalar ve üç ayrı girişimden

Levent Şahverdi Arşivi

sonra, İttifak güçleri tarafından bordalandı. Osmanlı filosunun komutanı Kaptan Ali Paşa mürettebatıyla birlikte öldürüldü. Merkezdeki çatışmalar yarım saat kadar daha devam etti. Avantaj Hristiyan filosuna geçince çok sayıda Osmanlı kadırgası teslim olmaya başladı.

Muharebe alanının güneyinde bulunan Osmanlı formasyonunun sol kanat komutanı Uluç Ali Paşa ve karşısında bulunan Kutsal İttifak formasyonunun sağ kanat komutanı Giovanni Andrea Doria, kafa kafaya bir çatışmadan kaçınarak birbirlerini alt etmek için kanatlardan çevreleme harekâtına giriştiler. Böylece her iki tarafın da güney filosu, daha da güneye doğru inerek muharebe alanından iyice uzaklaşmaya başladı. Doğal olarak da mücadelenin yaşandığı yerle yeni konumları arasında bir boşluk oluştu. Bazı Hristiyan gemilerinin ana formasyonlarıyla temaslarını kaybettiklerini gören Uluç Ali Paşa, gemilerini hemen kuzeye çevirerek boşluğa doğru yol aldı. Bu hamleyi biraz daha erken yapıp merkeze geri dönmüş olsaydı, genel savaşta büyük bir etkisi olabilirdi. Ancak merkezdeki mücadele İttifak güçleri tarafından çoktan kazanılmıştı. Gün, öğle sonrasına vardığında muharebe bitmişti.

Hristiyanlar için, İnebahtı beklenmedik bir zaferdi, şaşırtıcı bir şekilde daha da şerefli hâle geldi. Öte yandan tüm sefer düşünüldüğünde Osmanlılar, bir filo kaybetmiş olsalar da Kıbrıs'ı alarak değerli bir ödül kazanmışlardı. İnebahtı, Hristiyanlar için önemli kazanımlar sağlayabilirdi, ancak her zaman kırılgan olan koalisyonları, kısa sürede rekabet ve iç çatışmaların kurbanı oldu. Böylece, İnebahtı'da kazanılan zaferin sunduğu fırsat tam olarak değerlendirilemedi. Akdeniz bölgesi, her iki tarafın da kendi alanına çekildiği bir açmaza girdi.

Osmanlılar yeniden ve hızla büyük bir filo inşa ettiler. Ancak gemiler kolayca yenilense de yitirilen eğitimli mürettebatı bu kadar kolay telafi etmek mümkün değildi. İnebahtı Muharebesi, Batı Akdeniz'deki Hristiyan âleminin ada ve liman karakollarına yönelik Osmanlı saldırılarının etkili bir şekilde sona ermesi sonucunu getirdi.

Osmanlıların fetih dinamizmi, her ne kadar denizlerde sınırlandırılmış olsa da hiçbir şekilde ortadan kalkmadı. Nüfuzlarını ve güçlerini genişletmek için başka yönler aradılar. Orta Avrupa'ya odaklandılar.

Levent Şahverdi Arşivi

1588 İSPANYOL ARMADASI'NIN ATEŞLE İMTİHANI

XVI. yüzyılda İspanya ile İngiltere arasındaki çatışmanın kökeni dinseldi. İspanya Kralı II. Philip, dindar bir Katolik'ti. İngiltere Kralı I. Elizabeth ise Protestandı. Ayrıca Philip, Elizabeth'in üvey kız kardeşi Katolik Kraliçe I. Mary ile evlenmişti. Mary bir varisi olmadan ölünce yerine Elizabeth geçmişti. Mary ile olan evliliği nedeniyle Philip, İngiltere tahtında hak iddia etmeyi meşru görüyordu. Bütün bunların yanında İspanyollar, İngiliz korsanları tarafından gemilerine yapılan baskınlar ve I. Elizabeth'in İspanyolların elindeki Hollanda topraklarında yaşayan Protestan isyancılara askerî destek göndermesi nedeniyle öfkeliydiler. Çağın en güçlü imparatorluğunun tahtında oturan II. Philip, İngiliz Kraliçesi'ne boyun eğdirmeye kararlıydı. Ancak evdeki hesap çarşıya uymayacaktı.

1587 baharında Elizabeth'in casusları İspanya'nın büyük bir işgal filosu topladığını öğrendi. Önleyici bir akın yapması için Sir Francis Drake görevlendirildi. Cadiz açıklarında yaklaşık 30 İspanyol gemisi imha edildi ancak bu hamle, kaçınılmaz olanı sadece geciktirdi. İspanyollar hızla toparlandılar. Mayıs 1588'de II. Philip, Elizabeth'i ortadan kaldırmak için şimdiye kadar toplanmış en büyük filolardan birini kurdu. 130 gemiden oluşan Armada, Medina Sidonia'nın komutası altındaydı. Plan, Armada'nın Manş Denizi'nden doğuya doğru yelken açması, Flaman kıyılarında toplanan 30.000 kişilik bir orduyu alması ve ardından İngiltere'yi işgal etmesi üzerine kuruluydu. Bununla birlikte; yanlış strateji, İspanyolların zayıf taktikleri, İngilizlerin kararlı direnci ve üstün İngiliz topları gibi faktörler bir araya gelerek, planın suya düşmesini sağladı.

Sir Francis Drake İngilizler için bir kahramandı. Başarılarından, özellikle de 1577-80 yıllarında dünyayı dolaşmasından dolayı, Kraliçe I. Elizabeth tarafından şövalye ilan edilmişti. Bu yolculuk Atlantik'teki İspanyol gemilerine yapılan bir baskın olarak başladı. Çünkü Drake her şeyden önce geçimini gemileri yağmalayarak sağlayan bir şahsiyetti. Hedefi, düşman gemileri olduğu sürece kraliçesinin onayına sahipti. Gerçekten de Elizabeth'in servetinin çoğu, Karayipler'deki İspanyol gemilerinden alınan altından kaynaklanıyordu. Drake, İspanyol Armadası ile çarpıştığında İngiliz filosunun komutanı bir koramiraldi. O zamanlar, İspanya Kralı

Levent Şahverdi Arşivi

II. Philip, Drake'in yakalanması için 20.000 düka, bugünün milyonlarca dolarına denk bir ödül koymuştu.

İspanyol Armadası, Manş Denizi/İngiliz Kanalı boyunca ilerlerken, İngiliz filosu tarafından iki kez taciz edildi; önce Plymouth, daha sonra da Portland açıklarında. Her ikisi de fazla etkili olmadı. Ardından Armada, İspanya Hollandası'nın valisi Parma Dükü'nün komutasındaki bir kara kuvvetinin gelişini beklemek için 6 Ağustos 1588'de Calais açıklarında demirledi. 7 Ağustos gece yarısı İngilizler, sekiz gemiyi katranla doldurup ateşe vererek İspanyol filosunun üzerine gönderdiler. Bu yangın gemileri Armada'yı dağıttı. İngilizler savaş için yaklaştılar. Calais'nin birkaç kilometre doğusunda bulunan küçük Flaman Limanı Gravelines yakınında iki taraf birbirine girdi. Daha küçük ve daha yüksek manevra kabiliyetine sahip İngiliz gemileri, menzil dışında kalarak İspanyol ateşini çekmeye çalıştılar, sonra hızla ilerleyerek ve kendi toplarını ateşleyerek İspanyol Armadası'nın arasına girdiler.

Sekiz saatlik çetin çatışmalardan sonra İngiliz gemilerinin cephaneleri tükenmeye başladı. Ancak bazı topçular; zincir, demir parçası, tüfek mermisi gibi nesneleri toplara yükleyerek ateşe devam edebiliyorlardı. Her şey sona erdiğinde, beş İspanyol gemisi batırılmış ve çok daha fazlası hasar görmüştü. Ertesi gün İspanyol Armadası, kuzeye çekildi. İspanyollar ile Parma Dükü'nün ordusunun bir araya gelmesini engellemeyi amaçlayan İngiliz filosu da peşlerinden ayrılmadı. Bunda başarılı da oldular. İngiltere İspanyol işgalinden kurtulmuş, I. Elizabeth tahtını korumuş, tacına sahip çıkmıştı.

İngiltere'nin güney kıyısındaki uyarı işaretleri arka arkaya yakılarak, İspanyol Armadası'nın görüldüğüne dair uyarı gönderiliyordu. Haberin güney sahilinden kuzeydeki York şehrine ulaşması, sadece 12 saat sürüyordu.

Zaferden yararlanmak isteyen I. Elizabeth, ertesi yıl kendi armadasının seferini başlattı. Sir Francis Drake'in komutasında yaklaşık 24.000 personel ve 150 İngiliz gemisi, Corunna ve Lizbon liman kentlerine saldırdı. Ancak çok az kazanç karşılığında ağır kayıplar verildi. Binlerce İngiliz, muharebe sırasında ya öldü ya da yaralandı, bir o kadarı da hastalıktan hayatını kaybetti. Ayrıca 40 İngiliz gemisi de ya battı ya da düşman kuvvetleri tarafından ele geçirildi. Böylelikle Portekiz Tacı'nı İspanya'dan ayırma girişimi başarısızlıkla sonuçlanmış oldu. Zayıflamış İspanyol donanmasına kesin bir darbe vurma fırsatı da kaybedildi. Üstelik seferin başarısızlığı,

Levent Şahverdi Arşivi

I. Elizabeth'in dikkatlice toparladığı ve iyi bir düzeye getirdiği İngiltere hazinesinin mali kaynaklarını da tüketti. İngiltere ve İspanya nihayet 1604'te barışa karar kıldılar.

Denizcilik Dünyasında İngiliz Devrimi

İspanyol Armadası'nın yenilgisi İngiliz stratejisini haklı çıkardı ve denizcilik taktiklerinde bir devrime neden oldu. Bu taktiklerden biri, top atışları sırasında rüzgârdan yararlanmaktı. O zamana kadar top atışları, çarpma ve düşman gemilerini bordalamaya dayanan taktiklerde destekleyici bir rol oynuyordu. Bu tecrübeden sonra artık düşman gemilerine doğrudan zarar vermek için de kullanılmaya başladılar. Düşman gemisindeki ana hedef noktaları tespit edilmişti; batırmak için gövde, hareketsiz bırakmak için yelkenler ya da yelken direği, manevra kabiliyetini engellemek için dümen hedef alınacaktı.

Buna ek olarak İngilizler, 1573 yılında savaş gemileri için devrim niteliğinde bir tasarımı dünyaya tanıttılar; *Dreadnought*. *Dreadnought*; daha hızlı yelken açabiliyordu, daha iyi ve kolay manevra yapabiliyordu, daha çok sayıda ve daha ağır silahlar taşıyabiliyordu. Gemi personeli artık düşman gemisini bordalamak yerine top başı yaparak geminin bordasındaki ateş gücünü kullanıyordu. İşin ilginç yanı, 1906 yılında gene İngilizler tarafından devrim niteliğinde bir gemi denize indirildi ve bu gemi, tasarımıyla deniz harp tarihinde milat sayıldı. O geminin adı tanıdıktı: *Dreadnought*.

1590 IVRY MUHAREBESİ

Protestan olan "Navarra"lı Henry, 1589'da IV. Henry adıyla Fransa tahtına oturdu. Mezhebinden dolayı çok az desteği vardı. Katolik İttifakı'ndan yükselen güçlü bir meydan okumayla karşılaştı. İttifak ordusu, İspanya Kralı II. Philip tarafından destekleniyordu. Henry de İngiltere Kralı I. Elizabeth'ten finansman ve takviye sağladı. Ivry'de İttifak'ı hezimete uğratmış olmasına rağmen Henry, 1594'te Paris'e girmeden önce, 1593'te Katolikliğe geçmek zorunda kaldı. Ülkesinde ancak bundan sonra tam anlamıyla bir kontrol sağlayabildi.

Fransız Din Savaşları, 1562-1598 yılları süresince Katolikler ile Huguenotlar (Reformist/Kalvinist Protestanlar) arasında yaşanan savaş ve

Levent Şahverdi Arşivi

huzursuzluk dönemidir. Bu dönemde üç milyon insanın şiddet, kıtlık veya hastalıktan hayatını kaybettiği tahmin edilmektedir. Avrupa tarihindeki en ölümcül ikinci dinî savaş sürecidir. Birinci sırada, sekiz milyon kişinin hayatına mâl olan 1618–1648 yılları arasındaki Otuz Yıl Savaşları bulunmaktadır. Fransız Din Savaşları sırasında yaşanan 1590 Ivry Muharebesi'nde, IV. Henry'nin Huguenot ve İngiliz kuvvetleri, Mayenne Dükü liderliğindeki Katolik İttifakı'na ve Egmont Kontu komutasındaki İspanyol kuvvetlerine karşı mücadele vermiştir.

IV. Henry, İttifak'ın kontrolünde olan Dreux kasabasını kuşatmak için harekete geçti. Mayenne Dükü, kuşatmayı engellemek için hamle yapınca, Henry geri çekildi ama hâlâ görüş alanındaydı. Ordusunu Nonancourt ve Ivry kasabaları arasındaki Saint André Ovası'nda konuşlandırdı. Henry, Kraliçe I. Elizabeth tarafından desteklenen İngiliz birlikleri tarafından takviye edilmiş durumdaydı.

Henry'nin, aralarında İngiliz ve İsviçrelilerin de bulunduğu 12.000 piyade ve 3.000 süvarisi vardı. Mayenne Dükü liderliğindeki Katolik İttifakı ordusunda ise rahipler, soylular ve onların liderlik ettikleri adamları ile Alman ve İsviçreli paralı askerlerden oluşan 4.000 süvari vardı. Ayrıca II. Philip'in Flanders'den gönderdiği, Egmont Kontu komutasındaki 2.000 kişilik İspanyol mızrakçı ile Hollanda'dan gelen süvari grubu ve 13.000 piyade de bulunmaktaydı.

Muharebe, önce topçu ateşiyle başladı. Daha sonra iki tarafın süvarileri toplu hücuma kalkarak korkunç bir şekilde birbirlerine girdiler. Ardından açık arazide Mayenne Dükü'nün kontrolündeki paralı askerî birlikler sahne aldı. Ancak çoğu Protestan davasına sempati duyan paralı askerler havaya ateş ettiler, mızraklarını "dinlendirdiler". Bunu gören Mayenne Dükü öfkeyle hücuma kalktı. Ancak korkunç bir yaylım ateşi ve çeyrek saat süren bir mücadelenin ardından muharebe alanı, askerlerinin cesetleriyle doldu.

Mayenne Dükü'nün paralı askerleri çekildikten sonra, Henry'nin sol kanadı saldırıya geçince Dük'ün sağ kanat hattı kırıldı ve karşı taraf birliklerinin geçişi durdurulamadı. Katoliklerin süvarileri de alt edilince, piyadelerin aşılması kolay oldu. Protestanların her iki kanattaki İngiliz ve İsviçreli birlikleriyle artçı kuvvetleri, sahada üstünlüğü ele geçirdikten sonra durmaksızın hücumuna devam ederek Eure Nehri'ni geçen ve düşmanı takip eden IV. Henry'e katıldılar.

Levent Şahverdi Arşivi

Muharebenin kaderini belirleyen olay IV. Henry'nin, karşısındaki İttifak kuvvetlerinin mızraklı süvarilerine saldırmasıydı. Henry'nin ordusu düşmana yaklaşarak kılıçla saldırmadan önce tabancayla ateş etti. Bu, beklemedik ve etkili taktik sayesinde Katolik süvarilerin saf dışı bırakılması, piyadelerin de kaderini belirlemiş oldu.

Geri püskürtülen Mayenne Dükü muharebeyi kaybetmişti. Egmont Kontu ise öldürülmüştü. Kırsal alanda bir kovalamaca yaşanıyordu. Her yer kaçmaya çalışan İttifak askerleriyle doluydu. Kral IV. Henry'nin muzaffer ordusu da onları takip ediyor ve yeniden toplanan daha büyük grupların kalıntılarını dağıtıyordu.

Mayenne Dükü'nü Ivry'de yenen Henry, artık Fransa tahtının tek hak sahibiydi. Ama o kadar kolay olmadı. İngiltere kraliçesinin ve Fransa'daki Protestanların desteklediği Henry, istediğini elde etmek için büyük bir bedel ödemek zorunda kalacaktı. Paris kuşatmasında, şehrin katı direnişi karşısında başarısız oldu. Bu katı direnişin sebebini sorduğunda kendisine; Fransız halkının çoğu gibi Parislilerin de Protestan bir kralı kabul etmeyecekleri söylendi. Henry 1593'te Katolikliğe geçti ve 1594 yılında şehre ancak bu şekilde kabul edildi.

1592 SACHEON DENİZ MUHAREBESİ

1592-1598 arasındaki Imjin Savaşı, Japonya'nın iki ayrı ama birbiriyle bağlantılı Kore'yi istila etme girişimine dayanmaktadır. İlk istila 1592'de gerçekleşti. Sonra 1596'da kısa bir ateşkes yaşandı. Ancak bu barış, 1597'de ikinci bir işgal ile başlayan Chongyu Savaşı'nı engelleyemedi. Çatışma, 1598'de Kore'nin güney kıyı bölgesindeki askerî çıkmazdan sonra Japon kuvvetlerinin Kore Yarımadası'ndan çekilmesiyle sona erdi. Nihayetinde Koreli Joseon ve Çinli Ming hanedanlıkları zafer kazandı. Yarımadadan sürülen Japonya, Kore'yi ele geçirme emellerini bir başka bahara bıraktı.

1592'in Temmuz ayında Kore'deki Sacheon Körfezi'ne bakan Japon komutan muhtemelen durumdan oldukça memnundu. Kore'nin işgali planlandığı gibi ilerliyordu. 160.000'den fazla Japon samurayından oluşan bir kuvvet, Kore'nin ana limanı Pusan'ı ele geçirmişti. Sonra kuzeye doğru ilerleyip başkent Seul'u da egemenlik altına almışlardı. Büyük Japon savaş lordu Toyotomi Hideyoshi, işgalin arkasındaki beyindi. Hâkimiyetini

Levent Şahverdi Arşivi

Kore'yi de kapsayacak şekilde genişletmek, ardından da bu dayanağı kullanarak Çin'i fethetmek yolunda ilerliyordu. Ancak deniz yoluyla taşınan ikmal hatları savunmasızdı. Japon filosunda büyük kalibreli barutlu silah yoktu. Öte yandan, Koreliler Asya'daki en gelişmiş gemi topuna sahiptiler. Bu teknolojiyi Çin'den kopyalamış ve mükemmel bir şekilde de geliştirmişlerdi. İstilanın zafer sicilindeki tek leke, alışılmadık derecede saldırgan olan Koreli amiral Yi Sun-shin'in birkaç düzine Japon gemisini yakalayıp yok etmesiydi. Yi Sun-shin bu kez Sacheon Körfezi'ne doğru yelken açmıştı.

Yi Sun-shin ve Toyotomi Hideyoshi

Yi Sun-shin 1545'te doğmuş, çocuk sayılabilecek bir yaşta askerî kariyer yapmaya karar vermişti. Zorlu askerî giriş sınavlarını birkaç denemeden sonra geçmeyi başardı. Fark edilebilir derecede yetenekli ve kendini işine adamış bir asker olarak rütbeleri hızla atlayarak yükseldi. Ama Kore'nin siyasî ve askerî yapısında ilerleyebilmek, bir noktadan sonra yetenekten çok iltimas ve himayeye dayanıyordu. Etkili mevkide görev yapan bir çocukluk arkadaşının desteği sayesinde Yi, 1592 yılında Japon saldırısı başladığında Kore filosunun küçük bir birliğinin komutanlığına getirildi.

Yi'nin tuttuğu ve bugün İngilizce tercümesi mevcut olan günlük, Kore'nin işgalinde yaşanan büyük çatışmalar ve önemli olaylara ilişkin ilk elden bilgiler içermektedir. Bu tarihsel öneminin yanı sıra, efsanevi bir amirale dair benzersiz bir portre de sunmaktadır.

Toyotomi Hideyoshi de Japon savaş lordu Oda Nobunaga'nın ordusuna sıradan bir piyade askeri olarak katılmıştı. Muharebeler sırasında kendisini defalarca kanıtladı. General rütbesine kadar yükseldi. Kendi yeteneği ve hırsının yanı sıra, Japon askerî hiyerarşisinde yer tutan bazı kişilerin hayata veda etmesi, Hideyoshi'nin Japonya'daki en büyük güçlerden biri olmasına olanak tanıdı. Hideyoshi Japonya'nın güney adası Kyushu'ya yönelik cesur işgal hareketiyle itibarını pekiştirdi. Kyushu, Kore anakarasından Tsushima Boğazı olarak bilinen, sadece 60 kilometre uzunluğundaki bir su yolu ile ayrılıyordu. Boğazdaki birkaç ada, yararlı yol noktaları olarak görsel rehberlik sağlıyordu. Bu mevki önemli bir ticaret yolu olmasının yanı sıra hem Japonya'ya yönelik bir istila hareketine hem de Japonya'dan başlayacak bir işgal harekâtına kolaylık sağlayan bir geçişti. Kyushu'nun

Levent Şahverdi Arşivi

büyük ölçekli bir amfibi çıkarma ile alınabilmiş olması, Hideyoshi'ye Kore'yi de istila etme fikrini verdi.

Japon Deniz Gücü

Japonlar için denizdeki muharebeler kara çatışmalarının basit bir uzantısı kabul edildiğinden, denizde de karadakilere benzer taktikler kullanmaya çalıştılar. Bu nedenle Japon savaş gemileri piyade platformları olarak tasarlandı. Deniz muharebelerindeki ana taktik, bir gemiyi bordalamak ve mürettebatı düşman gemisine aktararak göğüs göğüse mücadeleye girmekti. Kullanılan ilkel toplar nadiren gemilere yerleştiriliyordu. Bir Japon savaş gemisinin ateş gücü tamamen mürettebatının taşıdığı bireysel silahlara bağlıydı. Samurayların okçulukta uzun yıllara dayanan bir mükemmellik geleneği vardı. Her samuray, Japon uzun yayının kullanımı konusunda sıkı bir eğitilme tâbi tutulurdu. Ancak son zamanlarda, Japon ordularının önemli bir bileşeni olarak, bir tüfekle donatılmış piyadeler de muharebe alanlarında görülmeye başlamıştı.

Ataka Bune en büyük ve en özel Japon savaş gemisi türüydü. Mürettebatın silahlarını ateşleyebileceği, düzenli aralıklarla delinmiş boşluklara sahip; yüksek, düz, ahşap kenarları vardı. Alt sıradaki deliklerden de kürekler çıkıyordu. Genellikle muharebe sırasında indirilen kare bir yelkeni olurdu. Ana kabinin düz çatısında, daha fazla piyade ve bazen de bir kule konuşlandırılıyordu. Mürettebat, yaklaşık 80 kürekçi ve 60 savaşçıdan oluşmaktaydı. Bir gemi olarak yavaştı, ağırdı ve denize pek uygun değildi; hatta dayanıklı olduğunu söylemek bile zordu. Diğer bir Japon savaş gemisi türü de "Seki Bune" idi. Temelde *Ataka Bune*'nin daha küçük bir versiyonuydu. Konik bir yayı vardı. Kısmen kapalıydı, mürettebatı koruyan bel yüksekliğinde bir korkuluğu vardı. *Ataka Bune*'ye göre manevra kabiliyeti daha yüksek olan Seki Bune, yaklaşık 40 kürekçi ve 30 asker taşıyordu. Japonların en küçük ve en hızlı gemisi ise "Kobaya"ydı. Açık bir güvertesi vardı. Sadece birkaç asker taşıyan küçük bir gemiydi. Koruma sağlamak için, genellikle kalın kumaş perdelerin gerildiği ahşap bir çerçevesi vardı. Bu çerçeve yakından atılan bir oku durdurmak için yeterliydi ancak daha güçlü bir unsuru engellemesi pek mümkün değildi.

Levent Şahverdi Arşivi

Kore Deniz Gücü

Koreliler, deniz muharebelerine farklı bir stratejiyle yaklaştılar. Düşmana yakınlaşıp gemilerini bordalamak yerine uzakta durarak, düşman gemisini gülle, yangın bombası, mermi ve oklarla ateş altına almayı tercih ettiler. Standart Kore savaş gemisi "Panokseon"du. Orta büyüklükteydi. İki güvertesi vardı: kürekçileri koruyan kapalı bir alt güverte ve parmaklıklarla çevrili geniş bir üst güverte (savaş güvertesi). Daha büyük modellerde üst güvertede ayrıca bir kule bulunuyordu. Panokseonlar topların ağırlığını taşıyacak kadar sağlam bir şekilde inşa ediliyorlardı. Her Panokseon'da farklı boyut ve menzile sahip çeşitli toplar vardı. Taş, demir gülle ve yangın çıkarıcı bombalar atabiliyorlardı. Koreliler Panokseonları demir uçlu ve deri kanatlı devasa tahta okları fırlatmak için de kullanıyorlardı. Hedeflerini vurduklarında büyük yıkıma neden oluyorlardı.

Amiral Yi'nin ünlü "kaplumbağa" gemileri ise, hareket kabiliyetlerini kürek ve kare yelken birleşimine borçluydular. Şekilleri nedeniyle manevra kabiliyetleri yüksekti. Her iki taraflarında altışar top vardı. Ayrıca öne ve arkaya ateş edebilen topları da bulunuyordu. Özellikle sağlam tasarımları ve kalın korumaları nedeniyle "kaplumbağa" gemiler, rakiplerine çarpma/mahmuzlama avantajına da sahipti. Kore deniz gücünde genellikle tercih edilen savaş yöntemi, düşman gemilerini top kullanarak batırmak veya ateşe vermekti.

Kore Donanmasındaki "Ejderha"

Koreli Amiral Yi Sun-shin 8 Temmuz 1592'de filosunun başında Sacheon Körfezi'ne doğru seyrederken, Japon istilasının komutanı adamlarına derhâl saldırı emri verdi. Japon savaş gemileri körfeze akmaya başlayınca Koreliler geri çekildi. Bu hareket, Japon görüşünü doğruluyordu: Korelilerin doğası savaşmaya uygun değildi(!) Kendilerine güven duyan Japonlar hevesle Kore gemilerinin peşine düştü. Ancak Kore filosu birdenbire Japonlara doğru geri döndü. Bu manevra akıllıca uygulanan bir stratejinin parçasıydı. Koreliler geri çekilmemiş, Japonları açık suya çekmek için bir savaş hilesine başvurmuşlardı. Japonlar başarıdan emin bir şekilde Korelilerle çatışmaya girdiler. Ortaya dehşet verici bir manzara çıktı.

Kore saflarındaki bir ejderha; hantal, alçak ve kısa vücuduna bağlı tuhaf kafasından duman ve alev püskürtüyordu. Yaratığın keskin, sivri dikenlerle dolu, birbirine kenetlenen altıgen plakalardan oluşan kavisli,

Levent Şahverdi Arşivi

kambur bir sırtı vardı. Aslında bu bir gemiydi. Açık güvertesi yoktu. Görünürde üzerinde insan da yoktu. Ama geminin bordası sanılan yerdeki küçük deliklerden başlarını dışarı uzatmış toplar, sonu gelmeyen gülleler yağdırıyorlardı. Bu canavar, aralarına daldığı Japon gemilerine ölüm ve yıkım getirdi.

Yaratık, düşman saflarında kargaşa ve kafa karışıklığına neden olurken, Kore filosunun daha geleneksel şekilde tasarlanmış olan diğer gemileri, uzak mesafeden Japon gemilerine gülle ve ok yağdırdı. Sacheon'da yaşananlar bir anda muharebe olmaktan çıkıp bir katliama dönüştü. Kafaları karışan Japonlar, zapt edilemez canavarın silahları ile kendilerini çevreleyen Kore gemilerinin üzerlerine yağdırdıkları arasında sıkışıp kaldılar. Kaplumbağa gemisi girdiği bu ilk muharebeye damgasını vurmuştu. On üç Japon gemisi batırıldı.

Kaplumbağa gemileri, Japonya'nın Kore'yi istila girişimini engellemede kilit rol oynayacak ve Amiral Yi'yi tüm zamanların en büyük amirallerinden biri hâline getirecekti.

Yi'nin oluşturduğu tehlikeyi anlayan Hideyoshi, generallerine "Yi Sun-shin'i ve gemilerini yok etmelerini" emretti. Ne var ki bu, Yi'nin en büyük zaferini kazanacağı çatışmaya yol açtı: Hansan Adası Muharebesi. Amiral Yi, Japonları Hansan Adası yakınlarındaki açık sulara çekmek için yine bir geri çekilme hilesi yaptı. Japonlar yine Kore gemilerinin peşinden gitti. Ancak hilal şeklinde formasyon almış ana Kore donanmasıyla karşı karşıya geldiler. Yi, Japonları önce formasyonun merkezine doğru çekti, sonra da kuşattı. Kore filosunun merkezinde kaplumbağa gemileri vardı. Yi'nin emriyle Japonlara saldırmak için ilerlediler. Aynı zamanda Panokseonlar da düşman filosunu çembere aldı. Hepsi birden bombardımana başladılar. Japonlar bir kez daha katledildi. Tüm filo, yani yaklaşık 100 gemi yok edildi.

Japon lider Toyotomi Hideyoshi, 1598'deki ikinci Japon işgali sırasında öldü. Çinliler de Kore'yi desteklemek için savaşa katılınca Japonlar geri çekildi. Koreliler ve Çinliler, Japonların geri çekilmesini engellemek için tahliyeyi koruyan Japon kıyı kalelerine saldırılar düzenlediler. Sacheon Kalesi, iletişimlerinde hayatî bir bağlantı oluşturduğundan Japonlar için çok önemliydi. Ekim ayında, 36.000 kişilik bir Çin ordusu, kale kapısına dayandı. Koçbaşları ve toplarla kale kuşatma altına alındı. Kaleyi savunanlar da düşmanlarına ateş bombaları fırlatmak için mancınık kullandılar. Japon

Levent Şahverdi Arşivi

komutan Shimazu Yoshihiro cesur bir hareketle Çinlilerle savaşmak için askerlerini dışarı çıkardı ve galip gelerek kuşatmayı sona erdirdi.

Kore, Imjin Savaşı sırasında uğradığı Japon işgalleri nedeniyle zayıfladı ve harap oldu. Ancak gösterdikleri cesur direniş, Kore milliyetçiliğinin ve bağımsızlığının temelini attı. Japonya'nın sonuca ulaşamayan istila teşebbüsleri, aslında bu ülkenin Asya anakarasında bir imparatorluk edinmeye yönelik ilk girişimiydi. Bu karanlık hırs, XX. yüzyılda, küresel etkilerle birlikte yeniden canlanacak, 1931'de başlayan macera 1945'te iki atom bombasının yarattığı hüsranla sona erecekti.

1600 SEKIGAHARA MUHAREBESİ

Japonya'da bir iç savaşın arifesinde iki arkadaş, birlikte keyifli bir akşam geçirdi. Bunlardan biri Japonya'nın en güçlü savaş lordu Tokugawa Ieyasu, diğeri ise Tokugawa'nın kalelerinden birinin komutanı olan Torii Mototada'ydı. O akşam her ikisi de, savaş başlar başlamaz düşmanlarının kaleye saldıracağının farkındaydı. Mototada ve adamlarının sayısı azdı fakat samuray geleneğine bağlı olarak, lordları Tokugawa için savaşıp öleceklerdi. Ertesi sabah, iki arkadaş bir daha asla buluşamayacaklarını bilerek ayrıldılar. Kısa süre sonra 40.000 savaşçı kaleyi kuşattı. Mototada, 10 gün boyunca direnmeyi başararak Tokugawa'ya ordularını toparlaması için zaman kazandırdı. Tokugawa, samuray döneminin en belirleyici çatışması olan Sekigahara Muharebesi'nde düşmanlarıyla yüzleşirken, Mototada ve adamlarının da intikamını almak istiyordu.

Sekigahara Muharebesi üç insanın hayatıyla doğrudan bağlantılıdır; Kobayakawa Hideaki, Tokugawa Ieyasu ve Ishida Mitsunari. Bunları hepsinin de büyük savaş lordu Toyotomi Hideyoshi ile bir şekilde bağları bulunmaktaydı. Toyotomi Japonya'yı birleştirmeyi başaran ve Amiral Yi ile kaplumbağa gemileri tarafından püskürtülen Kore istilalarını başlatan kişiydi.

Başarısız Kore istila girişimlerinin sonuncusu, Toyotomi'nin evlatlık oğlu Kobayakawa Hideaki adlı genç bir samuray tarafından 1597'de gerçekleştirilmişti. Kobayakawa aslında kukla bir komutandı. Esas karar alma merci bir generaller konseyiydi. Konsey üyelerinin arasında yaşanan kavgalar, seferin başarısızlığındaki ana faktördü. Kobayakawa, utanç

Levent Şahverdi Arşivi

içinde Japonya'ya geri çağrıldı. Toyotomi başarısızlığından dolayı evlatlığı Kobayakawa'yı cezalandırmayı planlamıştı ama Tokugawa Ieyasu onu sakinleştirdi.

Tokugawa, pek çok muharebeye katılmış deneyimli, yetenekli bir taktisyen ve stratejist yanı kuvvetli bir generaldi. Kendi zamanını bekleyen ve bir yandan da gücünü pekiştiren Tokugawa, Toyotomi'nin Japonya'nın kontrolünü ele geçirmesine yardım etmişti. Tokugawa, 50'li yaşlarının ortalarında, sadık dostları olan müttefikleriyle birlikte servetinin ve gücünün zirvesindeydi. Ancak ön plana çıkma sürecinde bir dizi düşman da edinmişti, hatta bunların içinde Tokugawa'nın refahına içerleyen pek çok kişi de vardı.

Ölüm döşeğindeki Toyotomi, Mayıs 1598'de aralarında Tokugawa'nın da bulunduğu en güçlü beş savaş lordunu bir araya getirdi. Kendilerinden bir vekil konseyi oluşturmalarını ve büyük oğlu devletin başına geçinceye kadar ülkeyi birlikte yönetmelerini istedi. Bu grubun lideri olan Ishida Mitsunari, zor günler geçirmiş ünlü bir ailenin soyundan geliyordu.

Tokugawa- Mitsunari- Kobayakawa

Sekigahara Muharebesi bu üç adam için bir dönüm noktası olacaktı. Tokugawa, güçlü bir general ve zengin bir efendiydi. Ishida Mitsunari, akıllı bir yöneticiydi. Kobayakawa ise Sekigahara Muharebesi'nin sonucu belirleyecek olan genç samuraydı.

Toyotomi'nin ölümünün ardından iki koalisyon ortaya çıktı. Bunlardan birini Tokugawa ve uzun süredir onun yanında olan arkadaşları ile müttefikleri oluşturuyordu. Diğer koalisyon ise Ishida Mitsunari çevresinde toplananlardı, ki bunlar Toyotomi'nin mirasını, dileklerini ve 5 yaşındaki oğlunun iddiasını destekleyen gruptu. Resmî anlamda Kobayakawa, açıkça üvey babası Toyotomi'yi destekleyen Ishida'nın koalisyonunun bir parçasıydı. Öte yandan Kobayakawa, Kore fiyaskosundan sonra kendisi için yaptığı büyük iyilik nedeniyle Tokugawa'ya da minnet duyuyordu.

Sekigahara'da her iki tarafın ordusu da neredeyse aynı silah, teçhizat ve zırhlara sahipti. Seçkin Samuraylar, kılıç ve yay da dâhil olmak üzere çeşitli silahları kullanmaya yetkin, yüksek eğitimli savaşçılardı. Birçoğu yaya olarak savaşsa da bazıları süvariydi. Yanlarında "Ashigaru" denilen daha düşük rütbeli askerler de vardı. "Yari" adı verilen uzun bıçaklı mızraklar taşıyorlardı. Bazı askerler ise basit arbeküzler kullanıyorlardı. Bu erken

Levent Şahverdi Arşivi

dönem tüfekler nispeten yeni bir gelişmeydi. Muhtemelen 1500'lerin ortalarında Portekizli tüccarlar tarafından Japonlara tanıtılmışlardı. Japonlar bunları üretmeyi çabucak öğrendiler. Bu şekilde silahlanan birlikler, muharebe alanında yaylım ateşinin hem şok etkisine hem de yıkıma yol açmasını sağlayacak şekilde, toplu bloklarda konuşlandırılıyorlardı.

Askerler, katı göğüs plakalarından, karmaşık bağlarla bir arada tutulan yüzlerce metal plakadan oluşan keselere kadar vücutlarını saran, çeşitli zırhlar giyiyorlardı. Bu zırhlar sık sık cilalanan parlak renklere sahip olabiliyordu. Bacak, eklem ve kol korumaları gibi metal kaskları da standarttı. Ancak askerî birimlerde bir standart yoktu; her savaş lordu, adamlarını dilediği gibi örgütlemekteydi.

Asıl Muharebe Öncesindeki Hamleler

Gerçek muharebe öncesinde birkaç ay süren çatışmalar yaşandı. Bu süre zarfında her iki taraf, diğerinin işgal ettiği kilit kaleleri ele geçirmeye çalıştı. Ishida'nın güçleri, bir yandan Tokugawa'nın arkadaşı Mototada tarafından savunulan Fushimi Kalesi'ni, diğer yandan da Tanabe Kalesi ve Otsu Kalesi'ni ele geçirdiler. Ancak Ishida'nın kuvvetlerinin bu yerel zaferlerle meşgul olması, Sekigahara'da bulunmalarını engelledi. Bu arada, Tokugawa'nın generalleri stratejik konumdaki Gifu Kalesi'ni ele geçirdi Ancak Tokugawa'nın oğlu, Ueda Kalesi'ni alma girişimi sırasında gereksiz bir gecikmeye neden oldu.

Tüm bu hareketler bir satranç oyunu gibiydi. Taraflar bazen stratejik bir konum elde etmek için güç harcadılar, bazen de rakibin başka bir yerdeki saldırısını zayıflatmak için kasıtlı olarak bir taşlarını feda ettiler.

Manevraların ve harekâtların çoğu, iki ana yolun kontrolü ile ilgiliydi; biri Tokaido sahil yolu, diğeri ise Nakasendo yolunun iç kısımları. Ana Japon adası Honshu'nun boğazlarının daraldığı bir nokta vardı. Her iki yol da Biwa Gölü ile Pasifik Okyanusu arasındaki bu ince boşluktan geçiyordu. Çekişme yaşanan kalelerin çoğu, bu doğal dar noktanın yakınında bulunuyordu. İki ordu nihayet 16 Ekim 1600'de orada karşılaştı.

Kobayakawa'nın "Minnet Borcu"

Sekigahara dar bir vadide yer almaktaydı. Ishida'nın güçleri 15 Ekim gecesi burada toplandı. Yamaçlara konuşlandılar. Yüksek zeminde, kabaca yarım daire şeklinde dizildiler. Ishida'nın planı, Tokugawa'nın ordusunu

Levent Şahverdi Arşivi

bataklık ovaları geçmeye zorlamak ve ardından üç taraftan kuşatılacakları müstahkem mevzilerine saldırmaktı. Ishida yaklaşık 8.000 adamla sol kanatta konuşlandı. Oradan itibaren çeşitli lordların komutasındaki birlikler, kıvrımlı bir çizgide güneye doğru uzanıyordu. Merkezin yakınında, Ukita Hideie komutasındaki 17.000 askerden oluşan bir blok vardı. En sağ kanatta ise Kobayakawa ve 16.000 adamı bulunuyordu. Vadinin karşısındaki Tokugawa, toplamda yaklaşık 40.000 olan çift sıra birliğin arkasındaki bir yamaçta konuşlandı. Yanındaki blokta 30.000 kişilik bir kuvveti yedekte tutuyordu.

Her iki ordu da vadiye gece girdi. Yoğun sis, hareketlerini engelliyordu. Kimse diğerinin nerede olduğundan emin değildi. Şafak sökerken Tokugawa'nın lordlarından biri, 30 atlı samurayının başında öne fırlayarak Ukita'nın merkez tümenine saldırdı. Bu hareketin ardından diğer Tokugawa birimleri de doğrudan vadi boyunca hücuma geçerek Ishida'nın merkezine ve sol kanadına yüklendiler. Ishida'nın adamları saldırıya direnmeyi başarıyordu ama Ishida muharebe hattındaki çizgiye baktığında, Lord Shimazu yönetimindeki önemli bir birliğin mücadeleye katılmadığını fark etti. Haberciler hiçbir açıklama getirmeyince, Ishida bizzat Shimazu'yu görmeye gitti. Shimazu doğru zaman geldiğinde muharebeye gireceğini söyledi.

Sabahın ilerleyen saatlerde -yedek kuvvetleri hariç- Tokugawa'nın birliklerinin çoğu muharebe alanında yoğun bir şekilde mücadele ediyorlardı. Bu, Ishida'nın beklediği andı. Kobayakawa'ya yamaçtan inmesi ve Tokugawa'nın ordusuna yandan saldırması için işaret verdi. Kobayakawa ise çağrıya yanıt vermedi. Ishida açısından daha da kötüsü, ordusunun sağ kanadındaki birkaç küçük lordun da Kobayakawa gibi birliklerini geride tutmasıydı.

Vadinin karşısındaki Tokugawa, Kobayakawa'nın formasyonunu dikkatle gözlüyordu çünkü Kobayakawa ve adamları, Tokugawa'nın saldıran kuvvetlerinin yan tarafına yönelik bir tehdit oluşturuyordu. Ishida gibi Tokugawa da genç Kobayakawa'nın yapacağı hamleye odaklandı. Sonunda Tokugawa, tepkisini ölçmek için Kobayakawa'yı zorlamaya karar verdi. Tüfekli askerlerine Kobayakawa'nın adamlarına doğru ateş etmelerini emretti. Atışların hemen etkisi oldu. Kobayakawa ayağa fırladı ve "Hedefimiz Otani!" diye bağırdı. Bu inanılmaz bir şeydi. Çünkü Otani, Ishida'nın komutanlarından biriydi. Kobayakawa'nın adamları dağdan

Levent Şahverdi Arşivi

aşağı aktı ve Otani'nin alayına resmen "çarptı". Bu hareketin açıklaması netti: Kobayakawa taraf değiştirmeyi ve Tokugawa'ya katılmayı seçmişti.

Bu ihanet aslında Ishida ve adamları için tam bir sürpriz olmadı. Uzun süredir Kobayakawa'nın kararsızlığının farkındaydılar. Özellikle Otani, sözde müttefikinden o kadar şüpheleniyordu ki, adamlarından bir kısmına, taraf değiştirirse Kobayakawa ile yüzleşmeye hazır olmalarını emretmişti. Dolayısıyla Kobayakawa'nın saldırısı, yıkıcı bir etkiye sahip olmadı, çünkü karşısındakiler tamamen hazırlıksız değildi. Otani'nin adamları şiddetle çarpışmaya başlasa da küçük lordlar da Kobayakawa'nın liderliğini takip ederek taraf değiştirdiler. Hepsi Tokugawa'ya katılıyorlardı.

Hattın diğer ucundaki Shimazu nihayet muharebeye katılmıştı. Ama artık çok geçti. Muharebe Ishida'nın aleyhine dönüyordu. Tokugawa'nın güçlerinin cepheden, Kobayakawa'nın birliklerinin ise kanattan bastırmasıyla Ishida'nın hatları kırılmaya başladı. Öğleden sonra, zafer Tokugawa'nın oldu.

Sekigahara Muharebesi'nden sonra artık Tokugawa rakipsizdi. Düşmanlarını cezalandırdı. Lordlarını toprak dağıtarak ödüllendirdi. Ishida'nın adına savaştığı Toyotomi Hideyoshi'nin küçük yaştaki oğluna hem geniş bir bölge tahsis edildi hem de Osaka Kalesi'nde yaşamasına izin verildi. Ancak 1615'te kendisine karşı uydurma suçlamalar gündeme getirildi, yaşadığı kale kuşatıldı, ardından da Toyotomi klanının son üyeleri ya öldürüldü ya da intihar etti.

Tokugawa 1603'te "Shogun" unvanını aldı. Etkin bir şekilde birleştirilmiş bir Japonya'nın hükümdarı oldu. 1605'te resmen emekli oldu ama perde arkasından olayları manipüle etmeye devam etti. Shogunlar, yaklaşık 250 yıl boyunca, Japonya'nın en önemli yöneticisi olarak görev yaptı.

1620 WHITE MOUNTAIN (BEYAZ DAĞ) MUHAREBESİ

Otuz Yıl Savaşları, 1618'den 1648'e kadar Almanya ve Orta Avrupa'da yapılan bir savaşlar dizisiydi. Toplam askerî ve sivil ölüm tahminleri, çoğunlukla hastalık veya açlık sebebiyle olmak üzere, 8 milyondu. Bu dönemde Almanya'nın bazı bölgelerinde nüfusun %60'ı hayatını kaybetti. Savaş

Levent Şahverdi Arşivi

iki aşamadan oluşuyordu; ilki, Kutsal Roma İmparatoru II. Ferdinand ile İmparatorluk içindeki muhalifleri arasında gerçekleşen iç çatışmaydı. Dış güçlerin destekleyici bir rol oynadığı bu dönem 1618'de başladı ve 1635'te Prag Barışı'yla sona erdi. Bu ilk aşamanın önemli muharebeleri; 1620 White Mountain, 1631 Breitenfeld ve 1632 Lützen Savaşları olarak görülmektedir. 1635 sonrasındaki ikinci aşamada ise Almanya'daki savaş daha geniş bir Avrupa mücadelesinin parçası oldu; bir tarafta İsveç ve Fransa, diğer tarafta İspanya ve Avusturya Habsburgları. Otuz Yıl Savaşları nihayet 1648 Westphalia Barışı ile sona erdi. 1643 Rocroi Muharebesi, bu aşamada en öne çıkan mücadele oldu.

1617'de II. Ferdinand, Bohemya Kralı olarak taç giydi. Dindar bir Katolik'ti ve Protestan tebaasının dinî özgürlüklerini sınırlamaya başladı. 1618 yılında bir Protestan çetesi, iki Katolik lordu Prag'da yüksek bir pencereden aşağıya attı. Bu hareket, Bohemya İsyanı'nı tetikledi. Protestan tebaa Katolik derebeylerine karşı ayaklanıyordu. Ferdinand, Kutsal Roma İmparatoru olarak 1620'de isyanı bastırmak için harekete geçti. White Mountain (Beyaz Dağ) Muharebesi'nden önce Ferdinand, Bohemya ve Macaristan Kralıydı. 1619'da Orta Avrupa'yı etkili bir şekilde yöneten nüfuzlu bir Kutsal Roma İmparatoru oldu. Hâkimiyet alanında dinsel birliği empoze etmeye çalışırken, tarihteki en yıkıcı çatışmalardan biri olan Otuz Yıl Savaşları'nı başlattı, milyonlarca insanın hayatını kaybetmesine neden oldu.

Ferdinand'ın imparatorluk ordusu, Bohemya ordusuyla çatışmaya girdi. Bohemyalılar, direnişe geçtikleri Prag'ın dış mahallelerine kadar itildiler. Prag yolu üzerinde bulunan ve White Mountain (Beyaz Dağ) olarak bilinen alçak bir platoya yerleştiler. Bohemya ordusunun 20.000 askeri, burada, imparatorluk ordusunun 27.000 kişilik kuvvetinin karşısında konuşlandı. Her iki orduda da çok sayıda paralı asker bulunmaktaydı. Mevsim kıştı, hava çok soğuk ve nemliydi, muharebe sadece bir saat içinde sona erdi.

Protestan kanadında keşif yapmak için küçük bir imparatorluk keşif kuvveti gönderildi. Bu durumu fark eden Bohemyalılar geri çekildiler. İmparatorluk ordusu komutanı Tilly hızla takviye kuvvet gönderdi ve Bohemya kanadı parçalanmaya başladı. Bohemya ordusu komutanı Anhalt, piyade ve süvarilerini ileri göndererek durumu hafifletmeye çalıştı. Bohemyalı süvariler, İmparatorluk piyadelerine hücum ederek önemli kayıplara neden oldu. Buna karşılık Tilly kendi süvarileriyle karşılık vererek Bohemya süvarilerini geri çekilmeye zorladı. O anda imparatorluk

Levent Şahverdi Arşivi

ordusuna henüz yaklaşmış olan Bohemya piyadeleri, süvarilerinin geri çekildiğini görünce epeyi uzak mesafeden bir yaylım ateşi açtılar ve hemen onlar da geri çekilmeye başladılar.

İmparatorluk ordusundan küçük bir süvari grubu, Protestan kuvvetlerinin etrafından dolaşarak Bohemyalıları muharebe alanının ortasına doğru sürdü. Bohemya ordusunun morali çoktan çökmüştü; parça parça geri çekilmeler başladı, hatta birçok kişi çatışmaya bile girmeden muharebe alanını terk ediyordu. Tilly ve imparatorluk süvarileri, 2.000 Bavyera atlısıyla birlikte ilerleyerek Protestan güçlerini, Prag'ın hemen batısına kadar sürdüler. Bohemya ordusundan artakalanlar, buradaki Yıldız Sarayı mevkisinde bir savunma hattı kurmaya çalışsalar da başarılı olamadılar.

Perişan hâldeki Bohemya ordusundan yaklaşık 5.000 kişi öldü veya yaralandı. İmparatorluk kuvvetleri yalnızca 800 civarında zayiat verdi. Prag düştü, isyan çöktü ve Bohemya ile Çek toprakları Kutsal Roma İmparatorluğu tarafından tekrar yutuldu. İsyan liderlerinin birçoğu idam edildi. Geriye, Silezya'da Krnov Dükü Johann Brandenburg komutasında güçlü bir Protestan ordusu kaldı. Bu ordu 1623 yılına kadar Moravya'da ve Slovakya'da, imparatorluk ordusuyla savaşmaya devam ettiler.

1620 White Mountain (Beyaz Dağ) Muharebesi sonucunda; Çek toprakları iki yüzyıl sürecek bir yeniden Katolikleşme sürecine girdi. Çekçe konuşan aristokratlar ve seçkinler güç kaybederken Çek dili de gerilemeye başladı.

1631 BREITENFELD MUHAREBESİ

Modern çağın ilk büyük savaşı olan Otuz Yıl Savaşları'nın 13. yılında Kutsal Roma İmparatorluğu ile bir İsveç-Sakson ordusu arasında gerçekleşti. Breitenfeld Muharebesi'nde tanık olunan modern taktikler, hareketlilik ve yoğun ateş gücü, yeni bir savaş çağına işaret ediyordu. Bu muharebe, Protestanların, Otuz Yıl Savaşları'ndaki ilk büyük zaferiydi. Zafer, İsveçli Gustavus Adolphus'un büyük bir taktik ustası ve lider olduğunu kanıtladığı gibi İsveç'in gelecekte büyük bir Avrupa gücü olacağına da işaret ediyordu. Muharebenin ardından birçok Protestan Alman devleti, Kutsal Roma İmparatoru II. Ferdinand liderliğindeki Alman Katolik İttifakı'na karşı İsveç ile müttefik olmaya çalıştı.

Levent Şahverdi Arşivi

Bohemya İsyanı'nı bastıran Kutsal Roma İmparatoru II. Ferdinand, ordusunu Almanya'da Baltık kıyılarına kadar olan bölgelerde Katolik düzenini yerleştirmek için kullanmaya başladı. Bu zorlama, İsveç Kralı Gustavus Adolphus'u alarma geçirdi. "Protestanlığın Koruyucusu" sıfatıyla askerlerini Baltık boyunca ve Almanya'ya doğru yönlendirerek Ferdinand'ın baskıcı tavrına karşılık verdi. İmparatorluk ordusunun açgözlü davranışları ve özellikle 1631 baharında Alman şehri Magdeburg'u yağmalaması ve yok etmesi, Gustavus'un müttefik kazanmasına yardımcı oldu. Aynı yılın Eylül ayında birleşik bir İsveç-Sakson ordusu, Ferdinand'ın kuvvetlerinin eline düşen Leipzig'e doğru ilerlemekteydi.

Babası I. Karl'ın ordularına liderlik ederek tecrübe sahibi olan Gustavus Adolphus (1594-1632), 16 yaşında kral olduğunda; Polonya, Danimarka ve Rusya ile devam eden üç savaşı miras almıştı. Cepheden yönettiği İsveç ordusunu, zorunlu askerlerden ziyade ücretli askerlerden oluşan iyi donanımlı ve son derece disiplinli bir güç hâline getirmek için ciddi miktarda zaman ve para harcadı. Adolphus'un çabaları sadece ordu ile sınırlı kalmadı. İyi eğitimli ve entelektüel açıdan meraklı olan Adolphus; yönetimde, ekonomide ve ticarette reformlar yaparak, ordu gibi, bir bütün olarak devleti de modernize etti.

İsveçliler ve Saksonlar, Leipzig Ovası boyunca uzanan Lober Nehri'ne vardıklarında, yaklaşık bir kilometre ötede, Breitenfeld köyü yakınlarında, imparatorluk ordusunun 31.000 askerinin kullandığı kargılardan oluşan duvarı gördüler. Birleşik İsveç-Sakson kuvvetlerinin mevcuduysa 41.000 civarındaydı. İki taraf konuşlanıp birbirlerine girdi.

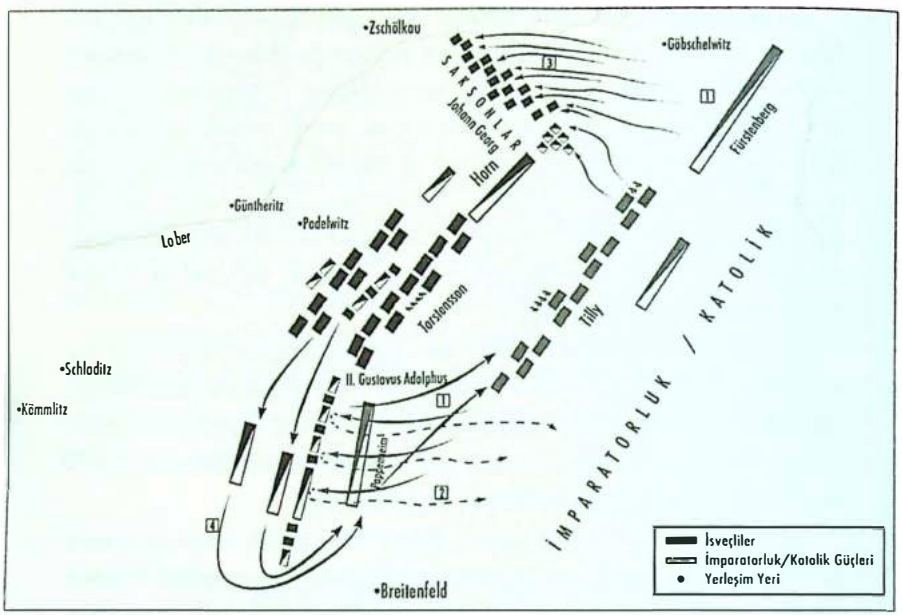
Her iki tarafta da toplar vardı. Ancak İsveçlilerin kullandığı daha hafifti ve daha hızlı doldurulup ateş edebiliyordu. İmparatorluk topçusu ise o kadar hantaldı ki İsveçliler ve müttefikleri kolayca ateş hattından çıkabiliyorlardı. Muharebenin ilerleyen saatlerinde İsveçliler, yaptıkları manevralar sayesinde İmparatorluk piyadelerini kendi toplarından açılan ateşe karşı savunmasız kalacakları bir konuma getirdiler.

Bunun yanında, iki ordunun örgütlenme biçimi de muharebenin gidişatı üzerinde etkili oldu. İmparatorluk kuvvetleri, her biri 2.000 kadar kişiden oluşan, az sayıda tüfekçi tarafından korunan mızraklı askerlerin kare şeklinde konuşlandığı 17 büyük birim olarak örgütlenmişti. Buna karşılık İsveçliler, önde silahşorlardan ve arkada mızraklı sıralardan oluşan daha küçük, daha hareketli birimler hâlinde organize olmuşlardı. Bu düzenleme, İmparatorluk askerleri daha mızraklarını kullanacak kadar

Levent Şahverdi Arşivi

yakınlaşamadan İsveçlilerin İmparatorluk birlikleri üzerine sürekli yaylım ateşi açmasına olanak tanıyordu.

Muharebe sırasında durumu kurtarmak isteyen İmparatorluk süvarileri, İsveçlileri ve Saksonları çevirerek kuşatmaya çalıştı, ancak Gustavus'un yedek birliklerinden habersizdiler. İsveçlilerin arka tarafına hücum etmek isterken, bir anda kendilerini saflar arasında buldular ve ölümcül bir çapraz ateşe yakalandılar. Mermilerle biçildiler. İmparatorluk saldırısı dağıldı, hayatta kalanlar ise muharebe alanından kaçtılar. Muharebe başladıktan altı saat sonra 27.000 imparatorluk askeri ölmüş, yaralanmış veya esir edilmişti. Buna karşılık İsveç-Sakson zayiatı sadece 5.500 askerdi.

1: Hasımların birbirlerine meydan okumak için ileriye çıktığı anlarda imparatorluk ordusunun iki kanadı Adolphus kuvvetlerinin kenarlarına saldırır. Sağ taraftaki imparatorluk birlikleri başarılı olurken sol kanat yenilerek geri püskürtülür.

2: İmparatorluk ordusunun sol kanadındaki savaşçılar yılmaz. Bir miktar piyade yardımıyla baştan harp düzeni alarak hücuma devam ederler; ancak her defasında geri püskürtülürler.

3: İmparatorluk ordusunun sağ kanadı ezici bir zafer kazanır. Ne var ki İsveç hattının savunmasız kalan sol ucunun zayıflığından istifade etmek yerine kaçan Sakson süvarisinin peşine takılır.

4: İsveçliler nihayet karşı taarruza geçerek dört yandan sarıp önlerine kattıkları imparatorluk savaşçılarını harp meydanının dışına iterler.

Levent Şahverdi Arşivi

Katolikler, güçlerinin çoğunun kaybetmişlerdi. Üstelik muharebeden sonra Gustavus ve kuvvetleri, Merseburg'daki kısa bir çatışmanın ardından 3.000 askeri daha esir aldılar ve bundan iki gün sonra da Halle'yi ele geçirdiler. Muharebe sonrasında Katolik İttifakı ve imparatorluk ordusu, yeni bir muharebe alanına yalnızca 7.000 kişilik bir ordu çıkarabilecek durumdaydı; ordunun yeniden inşa edilmesi gerekiyordu. İsveç Kralı Gustavus Adolphus ise artık eskisinden daha büyük bir orduya sahipti. Muharebenin sonunda Protestan Alman devletlerini kendi davasına katılmaya ikna etmek gibi siyasi bir nüfuz kazanmıştı.

Breitenfeld Muharebesi, Gustavus'un askerî yeniliklerinin işe yaradığını kanıtladı. İsveçlilerin öngörülebilir gelecekte savaşta kalacaklarını da garanti etti. Gustavus'un başarısı, birçok prensi, İsveç Kralı ve birkaç müttefikinin davasına katılmaya teşvik etti. Hannover ve Hessian dükleri ile Brandenburg ve Saksonya, imparatorluğa karşı resmen bir araya geldiler, Fransa da Gustavus'un orduları için önemli ölçüde maddi kaynak sağlamayı kabul etti.

İsveç Kralı Gustavus'un bir yıl sonraki Lützen Muharebesi'nde öldürülmesine rağmen yeni orduların eklenmesiyle ittifakın askerî gücü güvence altına alınmıştı. İsveç liderliği aksadığında bile ittifak başarısız olmadı. Fransız altınının akışı da ittifak güçlerinin direnmeye devam etmesini sağladı.

1632 LÜTZEN MUHAREBESİ

1632 Lützen Muharebesi, Katolik General Wallenstein ve İsveç Kralı Gustavus Adolphus önderliğinde hareket eden tecrübeli savaşçılarla dolu iki ordunun aylar süren köşe kapmacadan sonra giriştiği çetin ve kanlı bir mücadeleydi. Muharebe Protestanlar için zaferle sonuçlandı ve Saksonya'ya yönelik Katolik tehdidini sona erdirdi. Ancak bunun bir bedeli vardı: İsveç Kralı Gustavus Adolphus çatışmada öldürüldü ve Protestan davası en yetenekli liderlerinden birini kaybetti. İsveç Kralı'nın ölümü, bir dizi siyasi görüşmeye hayat vermiş olsa da müzakere yanlısı Wallenstein'ın ölümü diplomatik girişimleri sonlandırdı. Lützen sonrası Otuz Yıl Savaşları bitmedi, her iki tarafın da korkunç kayıplar verdiği mücadeleler devam etti.

Levent Şahverdi Arşivi

1631'deki Breitenfeld Zaferi'nden sonra, İsveç Kralı Gustavus Adolphus liderliğindeki Protestan Birliği ve İsveç'in müttefik kuvvetleri, Kuzey Avrupa'da yükselişteydi. O ve müttefikleri, imparatorluğun Albrecht von Wallenstein komutasındaki Katolik ordusu tarafından geri püskürtülmeden önce, güneydeki Bohemya'ya ilerlemişlerdi.

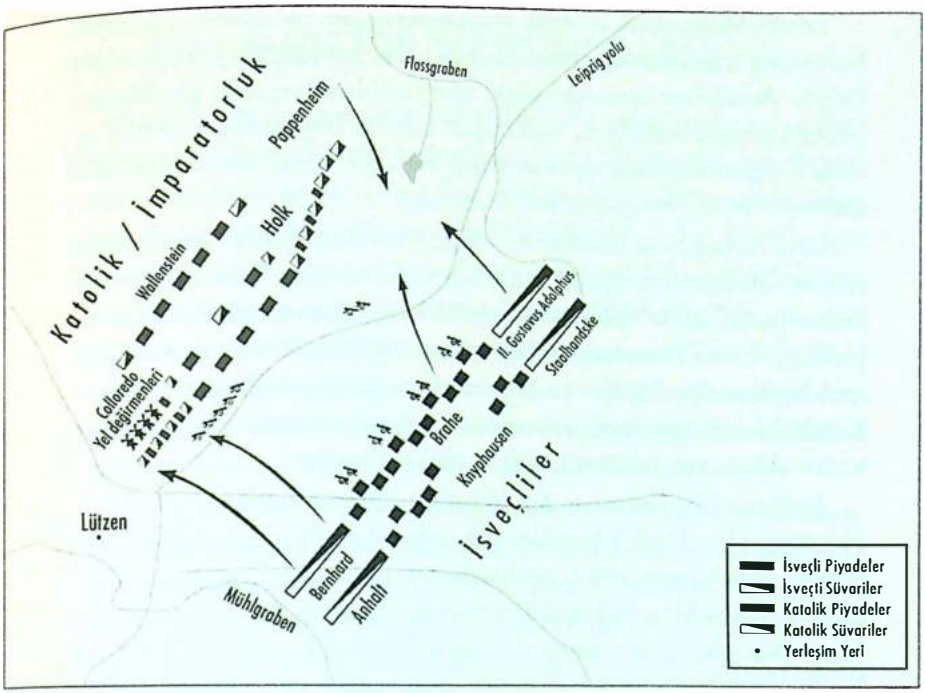
Bohemya'da mütevazı bir Protestan ailede dünyaya gelen Wallenstein yirmili yaşlarında kendi isteğiyle Katolikliği seçti. Eşine ender rastlanan girişimci ruhu ve sıra dışı yönetim ve taktik yetenekleri sayesinde büyük bir ordunun başına geçti. Gelgelelim, siyasi konulardaki basiretsizliği hayatına mâl olacak denli kötüydü.

Eylül 1632'de Wallenstein güçleri Saksonya'yı işgal etti. Bu, Protestanların haberleşme ağlarını tehdit etmek anlamına geliyordu. Ancak yaklaşan kış nedeniyle Wallenstein, sefer mevsiminin sona erdiğine karar verdi. Ordusunu parçalara ayırdı. Bir kısmını Kont Pappenheim komutasında ayrı bir göreve yolladı. Bunu duyan Gustavus Adolphus, Wallenstein güçlerine saldırmaya karar verdi. Sürpriz unsurundan faydalanmayı umuyordu. Bununla birlikte Adolphus, ilerlemesi sırasında Lützen'in birkaç mil güneyindeki Rippach deresinde küçük bir Katolik kuvveti ile karşılaşarak çatıştı. Düşmanın yaklaştığını duyarak alarma geçen Wallenstein, Pappenheim ve adamlarını geri çağırdı. Lützen-Leipzig yolu boyunca bir savunma pozisyonu oluşturdu. 16 Kasım sabahı Protestan ordusu, yoğun sisin içinden Katoliklere doğru ilerledi.

Başlangıçta, mücadele Protestanlar için iyi gitti. Wallenstein'ın zayıf sol kanadını geçmeyi başardılar. Bir süre sonra Pappenheim'ın 3.500 süvarisi İsveç saldırısını durdurdu. Ancak hücum sırasında bir top güllesi ile ölümcül şekilde yaralanması, Pappenheim'ın karşı saldırısının çökmesine neden oldu. Kont Pappenheim, muharebe alanından tahliye edilirken hayatını kaybetti. İmparatorluk sol kanadındaki süvari çatışması, her iki tarafın da üstünlük elde etmek için takviyelerini konuşlandırmasıyla devam etti. Kısa süre sonra, bu kanatta bir süvari hücumuna liderlik ederken Gustavus Adolphus da öldürüldü. Yüksek rütbeli subaylar, Kral'ın kaderini bütün ordudan gizli tutmaya çalıştı.

Gustavus Adolphus, başlattığı hücum sırasında yaşanan karışıklık içinde adamlarından ayrılmıştı. Birkaç kez vuruldu, bıçaklandı ve atından düştü. Birlikleri, binicisiz atını görene kadar onun ölümünden habersizdi. Vücudu, nihayet bulunduğunda, bir topçu vagonu ile sahadan gizlice tahliye edildi.

Levent Şahverdi Arşivi

Bu arada, İsveç cephe hattının merkezindeki deneyimli piyadeler, emirlere uymaya devam etti. Güçlü bir şekilde yerleşmiş olan İmparatorluk merkezine ve sağ kanadına hücum ettiler. Saldırıları feci bir başarısızlıkla sonuçlandı. Kendi piyadelerinin arkasından hücum eden İmparatorluk süvarileri tarafından İsveç hattının ortasında bir boşluk açıldı. Kısa süre sonra İsveç cephesinin çoğu kaotik bir geri çekilme yaşadı. İsveçli General Knyphausen'in öngörüsü, İsveç'in ikinci ve yedek hattını İmparatorluk silahlarının menzilinin oldukça dışında tutmuştu. Bu durum, kırılan İsveç cephesinin toparlanmasına izin verdi. Geri püskürtülmüş olan İsveçli piyadeler tekrar karşı atağa geçerek fırtına gibi estiler. Sonunda, İsveçliler, Wallenstein'ın pozisyonunun temeli olan ana İmparatorluk topçu bataryasını ele geçirdi.

İmparatorluk kuvvetleri, menzilden çekilerek muharebe sahasını İsveçlilere bıraktı. Bütün gün ateşe karşı yürümüş olan Pappenheim'ın yaklaşık 4.000 piyadesi, muharebe alanına ulaştı. Gün geceye dönmüş olmasına rağmen İsveçlilere karşı hücum etmek istediler. Durumun umutsuz olduğuna inanan Wallenstein bunu reddetti. Ordusuna, yeni gelen piyadelerin koruması altında Leipzig'e çekilmeyi emretti.

Levent Şahverdi Arşivi

Lützen Muharebesi, stratejik ve taktiksel olarak, bir Protestan zaferiydi. Yerleşik bir mevkiye saldırmak zorunda kalan İsveç zayiatı yaklaşık 6.000 kişiydi. Ancak bunların arasındaki ağır yaralıların ve asker kaçaklarının birçoğu sonraki haftalarda saflara geri döndü. İmparatorluk ordusu sahada İsveçlilerden biraz daha az kayıp vermişti, ancak moral çöküntüsü nedeniyle benzer bir geri dönüş yaşanmadı.

İsveç ordusu, ana hedeflerine ulaşmıştı; Saksonya'daki imparatorluk saldırısı durduruldu, Wallenstein kışı geçirmek için Saksonya'dan Bohemya'ya çekildi ve Saksonya İsveçlilerle ittifakını sürdürdü. Bununla birlikte, Alman Protestanları birleştirecek güçteki Gustavus Adolphus artık hayatta olmadığı için savaş çabaları yönünü kaybetti. Sonuç olarak, Katolik Habsburglar dengeyi yeniden kurdular ve Gustavus Adolphus'un neden olduğu kayıpların bir kısmını geri kazandılar.

En önemlisi, Gustavus Adolphus'un ölümü, Katolik Fransızların Habsburg karşıtı ittifak üzerinde çok daha sıkı bir kontrol elde etmesini sağladı. İsveç'in yeni naibi, muharebeden önce sahip olduğundan çok daha az baskın bir rolü kabul etmek zorunda kaldı. Böylelikle Otuz Yıl Savaşları'nın ikinci aşamasına girilmiş oldu: Yani Bohemya'da bir Katolik-Protestan çatışması olarak ortaya çıkan sorun, artık ülkeler arasında genel bir iktidar savaşı olarak Kıta Avrupası'na yayılmış durumdaydı.

1635'te Fransa, İspanya ve Habsburg İmparatorluğu'na savaş ilan etti. 1643'te İspanyol ordusu Ardenler üzerinden Kuzey Fransa'ya ilerledi. Burada kale kasabası Rocroi'nin dışında Fransız kuvvetleriyle karşı karşıya geldi. Muharebe, 19 Mayıs 1643'te, başarısız bir Fransız süvari hücumuyla başladı. Bunu başarılı bir İspanyol karşı saldırısı izledi. Ancak daha sonra Fransız süvarileri İspanyolların arkasına doğru alanı süpürdü, süvarilerini dağıttı ve mızrakçıları ile piyadelerini kötü bir şekilde açığa çıkardı. İspanyollar iki saatlik muharebeden sonra teslim oldular.

Fransa'nın 1643 Rocroi Muharebesi'ndeki zaferi, Habsburgları 1648'de çeşitli tavizler vermek zorunda bırakan ve Westphalia Barışı'na götüren önemli bir faktördü. Sonuç olarak Westphalia Barışı, Otuz Yıl Savaşları ile birlikte Avrupa din savaşlarını da sona erdirdi. Westphalia Anlaşması ile kurulan devletlerarası düzen bugün hâlâ birçok siyaset bilimci tarafından modern uluslararası ilişkilerin temeli sayılmaktadır.

Levent Şahverdi Arşivi

1644 MARSTON MOOR MUHAREBESİ

Birinci İngiliz İç Savaşı, aslında 1638-1651 yılları arasında yaşanan (İngiltere, İrlanda ve İskoçya'yı ilgilendiren) Üç Krallık Savaşları'nın bir parçasıydı. Parlamento yanlıları (kırpılmış saçları nedeniyle "Yuvarlak Kafalar" olarak da bilinirlerdi) ve Kraliyetçiler (Kral Charles yanlısı oldukları için "Kavalyeler"[7] olarak adlandırılmışlardı) arasında yaşandı. Yuvarlak Kafaların amacı Kral Charles'ın feshettiği parlamento yönetimini[8] etkin kılmaktı. Kraliyetçiler tarafından desteklenen mutlak monarşiye karşı çıkıyorlardı. Savaş 1642'de başladı. Parlamento yanlılarının üstün sayıları ve uyguladıkları cesur taktikler, 1644 Marston Moor Muharebesi'nde Kraliyetçilerin üstesinden gelmelerini sağladı ve isyancıların ilk büyük zaferine yol açtı.

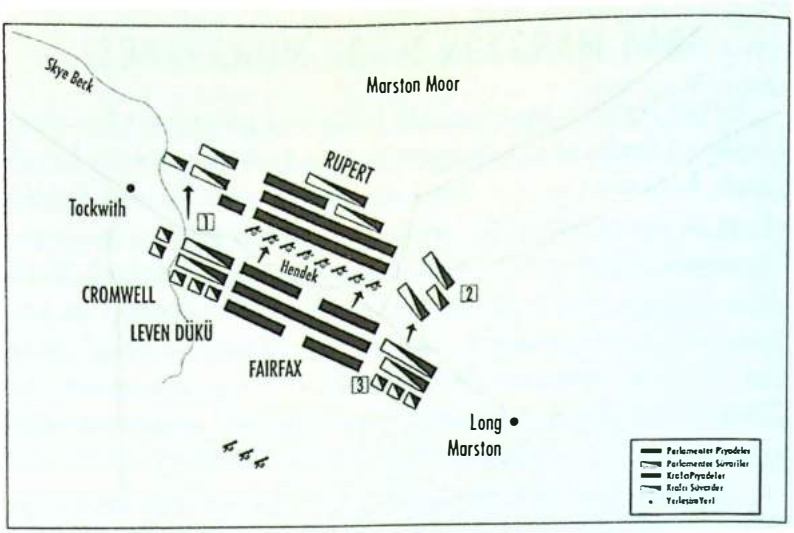
1644'te, İngiltere'de iç savaşın başlamasından neredeyse iki yıl sonra, Kral I. Charles ile parlamento arasındaki mücadele belirleyici bir noktaya ulaşmıştı. İngiltere'nin kuzeyinde bulunan ve Kral yanlılarının en güçlü oldukları yerlerden biri olan York; Thomas Fairfax ve Leven Kontu liderliğindeki birleşik Parlamentistler ve İskoç ordusu tarafından kuşatma altına alındı. Kral Charles, yeğeni Ren Prensi Rupert'e, Kralcı ordusuyla şehrin yardımına gitmesini emretti. Kısa süre önce Liverpool'u ele geçirmiş olan Rupert, ordusunu Pennines boyunca yürüttü. Parlamentist güçleri şaşırtarak kuşatmayı kır kırdı ve yeni bir tehditle yüzleşmelerine neden oldu.

Kraliyetçiler güçlerini York'tan yaklaşık 11 km uzaklıktaki Marston Moor'da konuşlandırdılar. Parlamentistler ise bozkıra bakan bir sırtta toplandılar. İngiliz topraklarında şimdiye kadar yapılmış en büyük

7 Cavalier (Kavalye), İtalyanca "cavaliere", Fransızca "chevalier", İspanyolca "caballero" kelimeleri ile aynı Latince kökünden türemiştir. Latince "caballarius" kelimesi "süvari" ya da "atlı" anlamına gelmektedir. Cavalier (Kavalye) ilk olarak Parlamento yanlıları tarafından Kralcıları aşağılamak için kullanılmış ancak daha sonra Kralcıların kendileri tarafından da kabul edilmiş ve benimsenmiştir. Kelime başlangıçta; politik, sosyal tutum ve davranışlara atıfta bulunmasına rağmen, daha sonra o dönemde sarayın moda kıyafetleri ile güçlü bir şekilde özdeşleşmiştir. I. Charles'ın süvarilerinin komutanı olan Prens Rupert, genellikle arketip bir Cavalier (Kavalye) olarak kabul edilmektedir.

8 İngiltere'de 1295'ten beri "model" bir parlamentonun varlığından bahsetmek mümkündür. 1642 – 1679 arasındaki İngiliz İç Savaşı (Interregnum ve Restorasyon) sırasında parlamento bir açılıyor, konuşmalar yapılıyor, bir kapanıyordu.

Levent Şahverdi Arşivi

1: Parlamenter süvariler kralcı süvarileri dağıtır.
2: Kralcı süvariler, Fairfax'ın süvarilerini bozguna uğratır.
3: Parlamenter kuvvetler toparlanır ve kralcı kuvvetlerin merkezine saldırır.

muharebelerden birinin sahnesi böylece hazırlanmış oldu. Kraliyetçilerin, 4.500 süvarisi ve 12.000 piyadesine karşılık Parlamentistlerin 7.000 süvarisi ve 20.000 piyadesi vardı.

Başlangıçtaki topçu atışlarının ardından Prens Rupert'ın komutanları, saatin geç olmasını ve kötü hava koşullarını bahane ederek Prens'i saldırıyı ertesi güne ertelemeye ikna ettiler. Ancak o akşam Parlamentist ordusu fırtınanın sağladığı görünmezlik ve korumadan yararlanarak sürpriz bir süvari saldırısı düzenledi. Saldırının başında, İngiliz tarihine damgasını vuracak bir isim vardı: Oliver Cromwell.

York'tan gelen Kralcı güçlerin muharebe alanına geç ulaştıklarını gören Leven Kontu, Parlamentist ordusuna akşamın erken saatlerinde sürpriz bir saldırı emri verdi. Bu, harika bir zamanlamaydı; çünkü sonradan gelenler daha yeni mevzileniyorlardı. Oliver Cromwell liderliğindeki süvariler, görüş mesafesinin azalmasından faydalanarak fırtına altında ilerleyip aniden ileri atıldılar ve Kralcıların sağ kanadına saldırdılar. İkinci bir Parlamentist süvari hücumunu ise Kraliyetçilerin sol kanadındaki süvariler durdurdular ve ardından İskoç piyadelerine saldırdılar. Cromwell, saldırısını Kraliyetçi süvarilerin arkalarına döndürerek karşılık verdi. Parlamentist piyadeler de Kraliyetçilerin merkezini ezdi.

Levent Şahverdi Arşivi

Süvari ve piyade arasında göğüs göğüse yaşanan yoğun mücadele sadece iki saat sürdü. 4.000'den fazla Kraliyetçi öldürüldü ve 1.500'ü esir alındı. Kraliyetçilerin lideri Prens Rupert güneye kaçtı. Parlamento yanlıları galip gelerek hem York şehrini hem de İngiltere'nin kuzeyini kontrol etmeye devam ettiler. Parlamento yanlıları, kuvvetlerinin çatışmada sadece 300 civarında zayiat verdiğini ifade ettiler ancak gerçek sayı muhtemelen daha yüksekti.

1645 NASEBY MUHAREBESİ

Naseby Muharebesi, Kral I. Charles yönetimindeki Kraliyetçiler ile Oliver Cromwell liderliğindeki Parlamento yanlıları arasında yaşanan İngiliz İç Savaşı'nda bir dönüm noktasıydı. Parlamento güçleri, 1644 ve 1645'te birkaç muharebe kazanmalarına rağmen, düğümü çözecek kesin zaferi henüz elde edememişlerdi. Ama Naseby Muharebesi Birinci İngiliz İç Savaşı'nı sona erdirdi. Ne var ki ikincisinin başlamasını engelleyemedi.

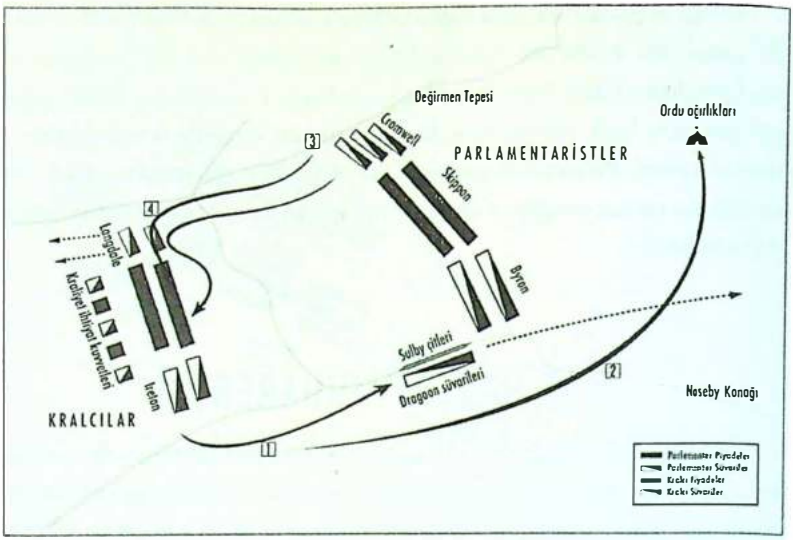
Ocak 1645'te Parlamento, amaçlarına ulaşmayı sağlamak adına İngiltere, İskoçya veya İrlanda'da herhangi bir yere konuşlandırılabilecek kırmızı üniformalı, profesyonel, tam zamanlı bir kuvvet olan Yeni Model Ordu'yu kurdu.

Mayıs 1645'te Kraliyetçiler, İngiltere'nin merkezindeki Leicester şehrini ele geçirdiler. Bunun üzerine Thomas Fairfax ve Oliver Cromwell, Yeni Model Ordu'yu Kraliyetçilerin karşısına çıkardı. İki taraf 14 Haziran'da Leicester şehrinin güneyindeki Naseby yakınlarında karşılaştı.

Orduların ikisi de merkezde piyadeleri ve her iki kanatta süvarileri olacak şekilde vadi boyunca sıralanmıştı. Kral Charles liderliğinde olan ancak Charles'ın yeğeni Ren'li Prens Rupert tarafından yönetilen Kraliyetçiler, vadinin bir tarafında, yüksek bir yerdeydiler.

Kuvvetler arasındaki toprağın suyla dolu olduğunu gören Cromwell, Fairfax'a onlardan daha yüksek bir zemine konuşlanmasını tavsiye etti. Parlamentistler daha yüksek, daha az çamurlu bir yere geçmek için atıldıklarında, Kraliyetçi süvarilerin saldırısına uğradılar. Kraliyetçilerin ilk saldırısı başarılı olmuştu. Prens Rupert'ın sağ kanattaki süvarileri Parlamentistlerin sol kanattaki süvarilerini kırdı, sonra da peşlerinden koşarak inatla takip ettiler.

Levent Şahverdi Arşivi

1: Kralcı süvariler, parlamenter kuvvetlerin sol cenahının etrafından dolanır. Parlamenterlerin bir kısmı apar topar kaçar, kalıp savaşanlar en sonunda yenilgiye uğratılarak harp meydanı dışına atılırlar.
2: Yoluna devam eden kralcı süvariler parlamenter kuvvetlerin arkasına sarkıp ordu ağırlıklarını yağmalar.
3: Cromwell, sağ kanattaki mevkiinden ayrılıp öne atılır. Emri altındaki süvari, karşısına çıkan kralcı kuvvetleri ezip geçer.
4: Kralcı piyadelerin üstüne çullanan Cromwell, düşman piyadesini hezimete uğratır.

Prens Rupert'ın süvarilerinin muharebe alanını terk ettiğini gören Cromwell kendi süvarilerini hücuma kaldırdı. Cromwell'in ordusu, önce kalan Kraliyetçi süvarilere, ardından da piyadelere karşı disiplinli bir saldırı düzenleyerek her ikisini birden yok etti. Durumu fark eden Prens Rupert'ın süvarileri takibi bırakıp muharebe sahasına döndüğünde artık çok geçti. Kraliyetçi kuvvetler bozguna uğratılmış ve Kral Charles kaçmıştı.

Naseby Muharebesi'nden sonraki yıl içinde Cromwell güney ve batıda Leicester ve diğer Kraliyetçi kaleleri yeniden ele geçirdi. Mayıs 1646 Kral I. Charles, Parlamentistler yerine İskoçlara teslim oldu. Charles bunu yaparken, İngiliz ve İskoç Presbiteryenleri ile İngiliz Bağımsızları arasındaki bölünmelerden yararlanmayı amaçlamıştı. Ancak düşündüğü gibi olmadı. Charles, İskoçlar tarafından Parlamentistlere teslim edildi.

Levent Şahverdi Arşivi

Birinci İngiliz İç Savaşı, 1646 Haziran ayında Parlamento yanlıları için zaferle sona erdi. Kral I. Charles gözaltındaydı. Ancak galipler arasında yaşanan taviz ve bölünme sorunları 1648'de İkinci İngiliz İç Savaşı'na yol açtı. 1649'da I. Charles idam edildi ama savaş durmadı. İskoçlarla ittifak kuran Kraliyetçiler, 1651'de Worcester'da yaşayacakları nihai yenilgiye kadar mücadeleyi sürdürdüler. Sonunda monarşi kaldırıldı. Yerini Oliver Cromwell tarafından yönetilen İngiliz Milletler Topluluğu aldı.

1645 YANGZHOU KATLİAMI

Yangzhou'daki olaylar, Pekin'de tahta yeni geçen Çing Hanedanının tüm Çin üzerinde hâkimiyet kurmaya çalıştığı sırada gerçekleşti. Zorlu bir kuşatma sırasında verilen kayıpların intikamının şehirde yapılan bir katliam ile alınması, diğer şehirlerin direnişe geçmeden teslim olmalarına yol açtı. Yangzhou Katliamı, bir ordu tarafından kısa sürede gerçekleştirilen en kanlı katliam olarak tarihe geçti.

Moğol liderliğindeki Yuan Hanedanlığının çöküşünün ardından 1368'de yönetimi ele geçiren Ming Hanedanlığı, 1644'e kadar konumunu korudu. Ming Hanedanlığı, Han Çinlileri tarafından yönetilen Çin'in son imparatorluk hanedanlığıydı. Birincil başkent Pekin, 1644'te Li Zicheng liderliğindeki bir isyana yenik düştü. Zicheng, Shun Hanedanlığını kurdu, ancak kısa süre sonra yerini Mançu liderliğindeki Çing Hanedanlığı aldı. Ancak Ming imparatorluk ailesinin kalıntıları tarafından yönetilen -topluca Güney Ming olarak adlandırılan- sayısız rejim 1662'ye kadar hayatta kalmayı başardı.

Yangzhou'da yaşanan olaylar, Pekin'de tahta yeni geçen Çing Hanedanının tüm Çin üzerinde hâkimiyet kurmaya çalıştığı sırada gerçekleşti. Devrik Ming'e hâlâ sadık olan yetkililer, Çin'in eski başkenti Nanjing'de rakip bir yönetim kurmuştu. Çing, bu meydan okuma eylemine misilleme olarak bölgeye General Prens Dodo tarafından yönetilen bir ordu gönderdi.

Nanjing'e giden yol, Ming'e sadık kalan Yangzhou şehri üzerinden geçiyordu. Prens Dodo'nun Çing ordusu Yangzhou'yu kuşatma altına aldı. Ancak şehir, surlarına yerleştirilmiş toplarla kendini mükemmel biçimde savundu. Çing ordusu inatla harekâtına devam etti. Ancak birkaç gün sonra nihayet surları aşıp şehri ele geçirene kadar da ağır kayıplar verdi.

Levent Şahverdi Arşivi

Prens Dodo, ordusundaki zayiatın intikamını almak için şehrin savunmasını denetleyen generali idam ettirdi. Daha sonra Yangzhou sakinlerinin topluca katledilmesini emretti. 10 gün süren kanlı bir katliamda şehrin neredeyse tüm nüfusu yok edildi. Yangzhou halkına uygulanan korkunç cezayı öğrenen Nanjing, savaşmadan teslim oldu.

1667 MEDWAY BASKINI

İngiliz-Hollanda Savaşları, esas olarak Hollanda Cumhuriyeti ile İngiltere arasında ticaret ve denizaşırı koloniler üzerine yoğunlaşmış bir dizi çatışmadan oluşuyordu. İlk üçü (1652–1654; 1665–1667; 1672–1674) XVII. yüzyılın ikinci yarısında ve dördüncüsü (1780–1784) bir yüzyıl sonra yaşandı. Hemen hemen tüm muharebeler deniz çatışmalarıydı. Dört savaşın birincisinde İngilizler, ikincisi ve üçüncüsünde Hollandalılar başarılı oldu. Bununla birlikte, dördüncü savaş sonrasında, İngiliz Kraliyet Donanması dünyadaki en güçlü deniz kuvveti hâline geldi. İngiltere ve Hollanda arasında XVIII. yüzyılın sonlarında ve XIX. yüzyılın başlarında, çoğunlukla İngilizler tarafından kazanılan, birçok muharebe daha yaşandı ancak bunlar genellikle ayrı çatışmalar olarak kabul edilmektedir.

XVII. yüzyılın ikinci yarısında, İngilizler ile Hollandalılar, Amerika ve Güneydoğu Asya'da yeni keşfedilen toprakların zenginliklerini kontrol etmek amacıyla deniz üstünlüğünü ele geçirmek üzere bir dizi savaşa girdiler; ancak çoğu savaş Kuzey Denizi ve Manş Denizi'nde/İngiliz Kanalı'nda yapıldı.

İki filo daha önce Birinci İngiliz-Hollanda Savaşı (1652-54) sırasında çatışmıştı. Düşmanlıkları 1665 yılındaki İkinci İngiliz-Hollanda Savaşı (1665-67) ile yeniden alevlendi. Hollanda'nın kazandığı birkaç zafer İngiliz filosunu zayıflattı ve ülkenin maliyesini tüketti. İngiliz Kralı II. Charles, Mayıs 1667'de barış görüşmelerine başladı. Ancak Hollandalı lider Johan de Witt, savaşı hızla bitirmek ve müzakerelerde üstünlük sağlamak için, İngilizleri aşağılayıcı son bir yenilgiye uğratmaya karar verdi.

Haziran ayında de Witt, rıhtımda yatan İngiliz filosuna bir baskın yapılması emrini verdi. Kardeşi Cornelis de Witt ve yetenekli amiral Michiel de Ruyter liderliğindeki 80 kadar Hollanda gemisi, Thames Halici'nde yelken açtı. İngiltere'nin güneydoğu kıyısındaki Sheerness Kalesi

Levent Şahverdi Arşivi

ele geçirildi. Gemiler, Medway Nehri üzerinden Upnor'a kadar ilerledi. Hollandalılar burada bilhassa batırılmış "blok gemiler"den oluşan savunma zincirini kırdılar. Hazırlıksız yakaladıkları İngiliz filosuna saldırdılar. Baskın, Hollanda için büyük bir başarıydı. Kraliyet Donanması'nın ise yaşadığı en kötü yenilgilerden biriydi. Hollandalılar filodaki 15 İngiliz gemisini batırdı. Royal Charles ile Unity adındaki bir fırkateyni de ganimet olarak ele geçirerek Hollanda'ya götürdüler.

Amiral Michiel de Ruyter, Hollanda'nın sahil kasabası Vlissingen'de doğdu. Denize ilk açıldığında neredeyse çocuktu, yıllar geçtikçe Hollanda tarihinin en büyük amirallerinden biri oldu. 1635'te ticaret gemisi kaptanı olarak hızla rütbelerini yükseltti. Daha sonra 1641'de İspanyollarla savaşan Hollanda filosunda görev yaptı. De Ruyter, en çok İngiliz-Hollanda savaşlarındaki rolüyle tanındı. Bu savaşlar sırasında amiral olarak hizmet vererek birçok büyük zafer kazandı. Üçüncü İngiliz-Hollanda Savaşı'ndaki (1672-1674) başarıları Hollanda Cumhuriyeti'ni işgalden kurtardı. Fransızlara karşı Sicilya açıklarında verdiği muharebede yaralandıktan sonra 1676'da öldü. Michiel de Ruyter askerî hüneri nedeniyle hem ülkesinde hem de rakip devletlerin donanmalarında saygı gören bir amiraldi. Ruyter'le çalışan denizciler ise gördükleri şefkat ve duydukları sevgi nedeniyle onu tek bir isimle anıyorlardı: Büyükbaba.

İngiliz direnişinin şiddetlenmesini bekleyen Cornelis de Witt, 9 Haziran'da başlayan harekât sonucunda elde edilenleri yeterli görerek 14 Haziran'da geri çekilme kararı aldı. Şans eseri, limanlarına hiçbir Hollandalı geminin ulaşmadığı Chatham Tersanesi'nin kıyı tesisleri yıkımdan kurtuldu. Bu rıhtımların hayatta kalması, Kraliyet Donanması'na batık gemilerini onarabilme fırsatı sağladı.

Hollanda filosu, İngiltere'nin doğu kıyısındaki diğer birkaç limana daha saldırarak Medway'deki başarısını tekrar etmeye çalıştı, ancak her seferinde püskürtüldü. Gravesend'in ötesinden Thames Nehri'ne girme girişimi, 27 Haziran'da, nehrin blok gemileriyle engellendiği bilgisi ve beş ateş gemisinin Hollanda saldırısını beklediği istihbaratı alınınca iptal edildi.

Hollandalı deniz piyadeleri, 2 Temmuz'da Harwich'in kuzeyindeki Woodbridge yakınlarında karaya çıkarak Landguard Fort'un takviye edilmesini başarıyla engelledi ancak 1500 denizcinin kaleye doğrudan saldırısı garnizon tarafından püskürtüldü. 3 Temmuz'da Osley Körfezi'ne yapılan saldırı da başarısız oldu.

Levent Şahverdi Arşivi

Hollandalıların gözden kaçırdıkları şey, Medway Baskını sırasında tersanede demirli olan ve rıhtımda yatmakta olan İngiliz donanmasının neredeyse personelsiz ve silahsız olmasıydı. Bu baskından sonra donanmanın diğer üsleri alarma geçtiğinden Hollandalılar aynı başarıyı tekrarlayamadılar.

İki ülke, 21 Temmuz'da, Hollanda üstünlüğünün gölgesinde barış yaptı. Bununla birlikte İngilizler teselli olarak, New Amsterdam olarak bilinen, ancak daha sonra New York olarak adlandırılacak olan küçük bir yerleşim de dâhil olmak üzere Afrika ve Kuzey Amerika'daki bölgelerini güvence altına aldı. Ama barış bir süre sonra tekrar bozuldu.

İngiltere ile Hollanda Cumhuriyeti arasındaki deniz çatışmalarının bir parçası olan Üçüncü İngiliz-Hollanda Savaşı (1672-1674), bir İngiliz-Fransız filosuna yapılan sürpriz saldırıyla başladı. 28 Mayıs'ta bir fırkateyn, iki saat uzaklıkta Hollanda filosunu gördükten sonra Solebay'e (şimdiki Southwold Körfezi) doğru yola çıktı. İngiliz-Fransız filosu ikmal için Solebay'deydi. Tıpkı Medway'deki baskın sırasında olduğu gibi, hazırlıksız yakalanma tehlikesi altındaydı. York Dükü ve Sandwich Kontu tarafından komuta edilen yaklaşık 71 gemilik İngiliz filosu aceleyle denize açıldı. Fransız filosu uzak mesafeden savaşmak için yön değiştirdi. Hollandalılar 61 savaş gemisi ile geldi. Kıyıdan yaklaşık 16 km açıkta İngiliz filosuyla çatışmaya girdiler. York Dükü, amiral gemileri kullanım dışı kaldığı için iki kez gemi değiştirmek zorunda kaldı. Sandwich Kontu ise öldürüldü. Her iki donanma da iki gemi kaybetti. 1672 Solebay Deniz Muharebesi aslında sonuçsuz sona erdi ama Hollandalılar da İngilizler de zafer kazandıklarını iddia ettiler. Üçüncü İngiliz-Hollanda Savaşı, 1674'te sona erdi. Ancak o zamana kadar İngiltere, deniz üstünlüğünü sağlamayı başarmıştı.

1683 VİYANA KUŞATMASI

1682 yılının Ağustos ayında, Topkapı Sarayı'ndaki divan heyeti, aylardır süren hazırlıkları gözden geçiriyordu. Yeni bir sefere çıkılacaktı. Sultan IV. Mehmed, Osmanlı İmparatorluğu'nun tarihindeki en önemli seferlerden birine hazırlık yapılmasını istemişti. Amacı, Avrupa'nın doğu yanını Osmanlı'nın genişlemesinden koruyan bir kale olarak yüzyıllardır ayakta kalmış bir şehri, Viyana'yı ele geçirmekti. Viyana, 1529'da Muhteşem Süleyman döneminde

Levent Şahverdi Arşivi

düzenlenen bir Osmanlı saldırısını püskürtmeyi başarmıştı. IV. Mehmed, yaklaşık yüz elli yıldır süren bu meydan okumayı sona erdirmek konusunda kararlıydı.

IV. Mehmed, saltanatının başlarında, hem Akdeniz'de hem de Avrupa'da başarılar elde etmişti. İmre tökeli'nin etrafındaki Protestan Macarların daveti sonucunda kafasında Habsburgları durdurmak gibi bir düşünce gelişti. Osmanlı Devleti'nin, ikinci kez Viyana'yı kuşatması sırasındaki Sadrazamı Merzifonlu Kara Mustafa Paşa'nın kökeni hakkında birden fazla rivayet olsa da önce Sadrazam Köprülü Mehmed Paşa'ya, sonra da Sultan IV. Mehmed'e damat olduğu kesindir. Yeteneği ve kişiliği sayesinde, habercilikten askerî komutanlığa, oradan da vezirliğe hızla yükseldi ve sonunda imparatorluk filosunun komutanlığına atanarak Kaptan-ı Derya olmayı başardı. Bu görevi sırasında, birkaç Ege adasının fethini gerçekleştirdi. Önce sadrazam yardımcılığına, ardından da büyük vezir olarak sadrazamlığa getirildi.

Kuşatanlar

Osmanlı ordusu uzun süredir teknik gelişme ve mükemmellik adına hatırı sayılır bir üne sahipti. Ancak taktikleri eskimeye ve durgunlaşmaya başlamıştı. Yine de, bozkır geleneklerine uygun olarak, çeşitli silahlarla savaşabilecek ağır zırhlı süvarileri, ordunun büyük kısmını oluşturmaktaydı. "Sipahi" olarak adlandırılan bu süvariler, Tatarlardan oluşan hafif süvariler ile desteklenerek kalabalık bir kitle teşkil ediyordu. Moğollardan kalan atlı-okçuların vur-kaç taktiklerini uygulamaktaydılar Piyade birliklerinde ise yaya askerler, mühendisler ve topçular bulunmaktaydı. Devşirme sistemi ile küçük yaşta toplanan çocuklar, Yeniçeriler olarak anılan seçkin birlikler için Türk-İslam anlayışıyla yetiştirilirdi. Ardından ordunun acemi ocaklarında fanatiklik derecesinde sadık ve iyi eğitimli askerlere dönüşürlerdi. Ağır piyade olarak anılmalarına rağmen kılıç, yay ya da ateşli silahlarla savaşabilecek kadar da esnek birliklerdi.

XVII. yüzyıla gelindiğinde Osmanlı ordusunun zayıf yönlerinden biri topçu sınıfıydı. Gerçi kale gibi tahkimatları yıkmaya uygun büyük toplara sahiptiler, ancak uzun mesafeli seferlerde, özellikle iklim şartlarının kötü olduğu durumlarda, bu toplar orduyu yavaşlattığı için geride bırakılıyordu. En çok kullanılan Osmanlı topu, orta büyüklükte kabul edilen, yaklaşık 12 kilogramlık gülle atan toplardı. Bu eksikliği telafi etmek

Levent Şahverdi Arşivi

için, yerin altından tünel kazan ve kale duvarlarını yıkmak için lağım adı verilen büyük mayın-bomba karışımı patlayıcılar kullanan Lağımcılar sınıfı geliştirilmişti. Türkler bu tür muharebelerde özellikle yetenekliydi ve saldırıya geçen Türk ordularında çok sayıda deneyimli "madenci" ve mühendis bulunmaktaydı.

Kuşatılanlar

Avusturya Hükümdarı ve Kutsal Roma İmparatoru I. Leopold, birçok ülkeyi kontrol eden Habsburg hanedanlığının bir üyesiydi. Leopold birçok dil konuşabilen hevesli bir okuyucu ve tarih meraklısıydı. Viyana surlarına duyduğu güven kendisini biraz rehavete sürüklemişti. Muhtemelen bir lider olarak en büyük kusuru da kararsızlıktı.

1682 Ekim'inde yola çıkan Osmanlı ordusu, 1683 Haziran'ının sonunda, düşman topraklarına girdi. Türk ordusu istikrarlı bir şekilde ilerledikçe, Leopold ve danışmanları Türklerin hedefinin neresi olduğu konusunda sonu gelmez tartışmalara giriştiler. Böylece Viyana'yı savunmak için gerekli olan belirleyici adımların önüne geçildi. Leopold kararsız kaldığında, ağır bir şekilde duaya sığınan biriydi. Osmanlılar şehrin kapısına dayanana kadar geçen "kritik" dönemde Leopold, savunmayı güçlendirmek ya da takviye yapmak yerine, günün 24 saati St. Stephen Katedrali'nde dua okunmasını ve lonca üyeleri de dâhil bütün halkın bu etkinliğe katılmasını emretti. Ayrıca saraydaki faaliyetlere de katılarak normal rutinini sürdürdü. Hatta 6 Temmuz günü şehir dışında avlanmaya gitmişti. Ertesi gün gelen bir raporla Leopold'un başından aşağıya kaynar sular döküldü: Türk ordusu önüne kattığı mültecilerle birlikte hızla yaklaşmaktaydı. Tehdidin gerçekliğinin ve yakınlığının farkına varan ve belki de artık kabullenmek zorunda kalan Leopold, aniden kraliyet ailesinin ve saray efradının o gece kenti terk etmek zorunda olduğunu açıkladı. Kısacası I. Leopold, maiyeti ile birlikte resmen kaçıyordu.

Leopold şehirden o kadar çabuk ayrıldı ki, Viyana'yı savunmak için atadığı ordu subayı Rudiger von Starhemberg, hâlâ sahadaydı ve toplanması gerekiyordu. Von Starhemberg göz korkutucu bir görevle karşı karşıya kaldı: Türkler altı gün içinde şehre ulaşacaklardı, garnizon sadece yaklaşık 2.000 kişiden ibaretti, tahkimatlar ihmal edilmişti ve şehir kuşatmaya tam anlamıyla hazır değildi. Von Starhemberg kolları sıvadı, insanları zorunlu olarak silahlandırdı, elinden geldiğince surları güçlendirdi. 14 Temmuz'da

Levent Şahverdi Arşivi

Osmanlılar geldiğinde, Viyana garnizonu yaklaşık 15.000 kişiden oluşuyordu ve savunucularda çeşitli çap ve ebatlarda 300'den fazla top vardı. Ancak savunmadakilerin en büyük endişesi şehir surlarıydı.

Büyük kuşatma toplarının muharebe alanlarında boy göstermesi, Orta Çağ kalelerinin yüksek taş duvarlarının bu top mermilerinin yıkıcı etkilerine karşı koyamayacak kadar kırılgan olduğunu ortaya koymuştu. Sonuç olarak, şehir ve kale tahkimatları oldukça kalın, ancak bir top mermisinin etkisini emebilecek nitelikte nispeten düşük toprak dolguları içerecek şekilde yeniden inşa edildi. Ayrıca, Orta Çağ kalelerinin düz duvarları, yanları çıkıntılı üçgen burçlarla oyulmuş yıldız şeklindeki kalelerle değiştirilmişti. Aynı zamanda ana duvarların ötesinde , ayrık üçgen biçimli tahkimatlar da vardı. Bütün bunlar dikkatle hesaplanmış geometrik çizgiler üzerine inşa edildi. Bu sayede, çıkıntı yapan burçlara ve tabyalara monte edilen toplardan ve tüfeklerden yapılan atışlar farklı açıları hedef alabiliyordu. Böylelikle bir tahkimattaki askerler, komşu tahkimatı hedef alan toplara taciz ateşi açabiliyorlardı. Kısacası tahkimatlar ve tabyalar sadece kendilerini değil yanındakileri de koruyabiliyordu. Viyana'nın sorunu, tam da burada yatıyordu: Şehrin tahkimatı bu matematiksel ideale uygun değildi. Duvarların bazı kısımları sağlam bir şekilde tasarlanmıştı ancak bazı kısımları da usta bir saldırganın dikkatini çekecek zayıf noktalara sahipti. Viyana savunucuları tedirgin olmakta haklıydılar, çünkü Osmanlılar, kuşatma harekâtlarında bu açıkları görebilecek hatırı sayılır bir deneyime sahipti.

Kalenin Eteklerinde

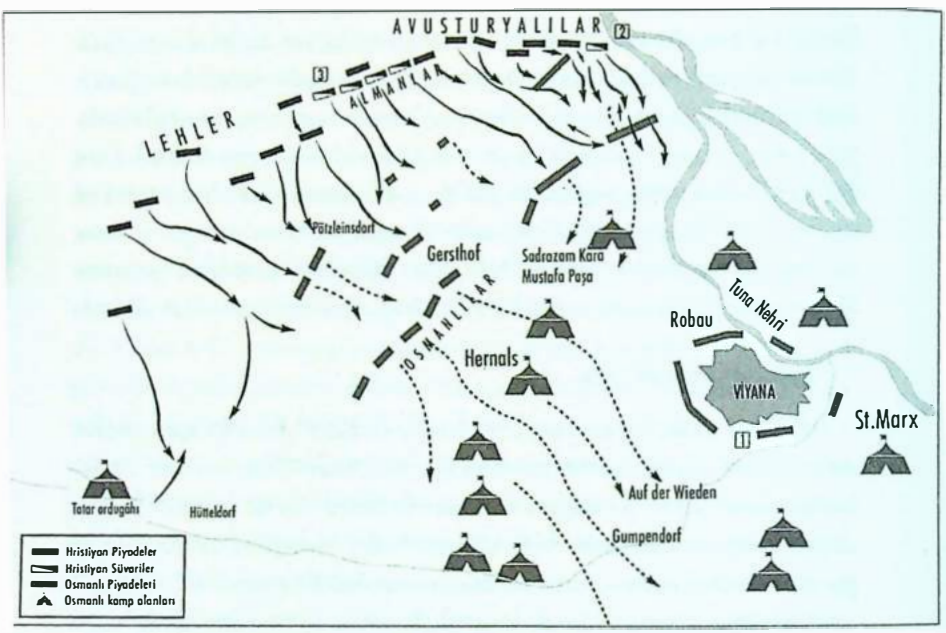
14 Temmuz'da Viyana'ya gelen Merzifonlu Kara Mustafa Paşa, çadırını en savunmasız noktanın karşısına kurdu. Bu bölümün savunması, duvarlardan çıkıntı yapan iki tabyaya ve hemen önündeki bir savunma noktasına dayanıyordu. Savunucular buranın zayıf nokta olduğunu biliyorlardı ve garnizonlarının kabaca yarısı buranın savunmasıyla görevlendirilmişti.

Merzifonlu Kara Mustafa Paşa kaledekilere, teslim olmalarını talep eden bir elçi gönderdi. Bu talep reddedildi ve kuşatma başladı. Türklerin yaklaşık 20.000'i doğrudan kuşatma ile uğraşırken, 70.000'i kentin dışarıdan yardım almasını engellemek için civardaki kırsal bölgeleri tahrip etti. Bu arada hafif süvariler, uzun mesafeli baskınlarda bulunarak düşman topraklarının yüzlerce kilometre içine girdiler. Yirmi dört saat içinde Türk mühendisler; topları için korunma pozisyonları kazdılar, Merzifonlu Kara

Levent Şahverdi Arşivi

Mustafa Paşa için kilit bölgeye bakan bir gözlem sığınağı yaptılar ve duvarlara doğru bir dizi siper kazmaya başladılar. 22 Temmuz'a kadar siperler, savunmanın birkaç metre ilerisine kadar geldi ve ilk ciddi saldırılar başladı. Bu arada lağımcılar da bir dizi tünel kazdılar ve ilk lağım 23 Temmuz'da, daha büyük olanı ise 25 Temmuz'da patlatıldı. Ancak buralardan saldırıya geçen Yeniçeriler ağır silahlar ve el bombalarıyla katledildi. 12 Ağustos'ta Osmanlı askerleri özellikle iki büyük lağım patlatarak savunma hattına bir yol açtı. Viyanalıların umutsuz çabalarına rağmen Yeniçeriler bu boşluktan içeriye adeta aktılar ve birkaç saat süren bir çatışmanın ardından ilk önemli direnme noktasını ele geçirdiler.

Von Starhemberg savunmada aktif bir rol oynadı; kale duvarlarına ayak basan Türklere karşı şahsen mücadele verdiği gibi lağımcılara karşı düzenlenen taciz akınlarına da öncülük etti. 25 Ağustos'ta düzenlediği

1: Savunmacıların teslim olmayı reddetmesi üzerine Osmanlı ordusu 14 Temmuz'da Viyana kuşatmasına başlar.

2: Lehler, Almanlar ve Avusturyalılardan oluşan bir kurtarma ordusu bölgeye intikal eder. Osmanlı kuvvetleri, müttefiklerin harp düzeni almasını engellemek için harekete geçer.

3: Sobieski önderliğindeki Lehlerin başını çektiği süvari hücumu, muharebeyi müttefik güçlerin lehine çevirir. Osmanlılar bozguna uğrar.

Levent Şahverdi Arşivi

saldırıyla Türk toplarının bulunduğu noktaya kadar ilerlemeyi başardı. Ancak Viyanalılar topları saf dışı bırakamadılar ve buna karşılık 200 zayiat verince de geri çekildiler. 27 Ağustos'ta Von Starhemberg, garnizonun uzun süre daha dayanamayacağına işaret etmek için St. Stephen Katedrali'nin kulesinden, barut bezleri bağlanmış yanan oklar atılmasını istedi. 8 Eylül'e gelindiğinde, her iki burç da ağır hasar görmüştü. Üstelik savunmadakilerin sayısı 4.000'e kadar düşmüştü.

Viyana inatla direnirken, şehri terk eden Leopold da boş durmadı; Polonya-Litvanya ile bir ittifak kurdu. Kral Jan Sobieski ve Lorraine Dükü Charles tarafından yönetilen bir yardım ordusu toplandı. Özellikle ağır süvarilere dayanan yaklaşık 60.000 kişilik bir kuvvet oluşturuldu. Merzifonlu Kara Mustafa Paşa dışarıdan gelebilecek kuvvetlere karşı güçlü savunmalar oluşturmayı ihmal etmişti. Bu sayede Sobieski ve Charles, 12 Eylül'de şafaktan önce, Wienerwald üzerinden Viyana'nın eteklerine sızmayı başardılar. Kara Mustafa, aceleyle ordusunun yarısını bu yeni tehdidi önlemek için görevlendirdi ve bir muharebe hattı kurdu.

Yaşanan mücadele Batılılarca Kahlenberg, Osmanlılarca Almandağı Muharebesi olarak anıldı. İki taraf engebeli arazide 6 kilometre boyunca ilerlerken karmakarışık bir çatışma serisi yaşandı. Öğleden sonranın geç saatlerinde, müttefik ordusu, Viyana'ya giden ovalara ilerlemişti. Hem soldaki Charles hem de sağdaki Sobieski kritik anın geldiğini hissediyordu. Her ikisi de adamlarına saldırıyı emretti. Osmanlı askerlerinin cesurca direnmelerine rağmen, bu saldırı belirleyici oldu. Osmanlı hatları dağıldı. Kara Mustafa Paşa, ordu hazinesinden geriye kalanları alarak geri çekildi, ancak ordusunun büyük bir kısmı imha edildi.

XV. yüzyıldan itibaren 200 yıllık Avrupa tarihinin çoğuna, Osmanlıların Batı Avrupa'ya erişimini artırma girişimleri hâkim olmuştu. Bir dizi destansı kuşatma ve muharebeye sahne olan bu süreç Viyana Kuşatması ile sonuçlandı. Viyana, Osmanlıların bu girişimlerine belirleyici bir nokta koydu. Viyana Kuşatması sadece Avrupa için değil, Osmanlı tarihinde de bir dönüm noktası oldu. Kahlenberg Muharebesi'nde elde edilen zafer ve Viyana'daki kuşatmanın kaldırılmasının ardından Avrupalıların arka arkaya gerçekleştirdiği seferler ile Osmanlılar, Macaristan da dâhil olmak üzere Avrupa'daki önemli topraklarının bir kısmını kaybettiler.

1683 sonrasında Avusturya, Venedik, Lehistan ve Malta bir araya gelerek Kutsal İttifak'ı kurdular. Bu ittifaka daha sonra Rusya da katıldı.

Levent Şahverdi Arşivi

Bu devletlerle Osmanlı arasında 16 yıl süren bir savaş süreci başladı. 1697'de Osmanlı Sultanı II. Mustafa ve ordusu Belgrad'a geldi. Habsburg ordusunun başkomutanı Savoy Prensi Eugene, bu orduyu karşıladı. Eugene'nin ordusu, Zenta yakınlarında Tisa Nehri'ni geçmiş bulunan Osmanlılara doğru ilerledi. Bu sürpriz saldırı karşısında şaşıran Osmanlı ordusu, topçu bombardımanı sonucu kargaşa yaşadı. Bu sırada Habsburg süvarileri saldırıya geçti. Osmanlıları köprüye çekilmeye zorladılar. Orada da Habsburg piyadeleri Osmanlıları durdurup yollarını kesti. 1697 Zenta Muharebesi, kesin bir Habsburg zaferiyle son buldu. Binlerce Osmanlı askeri hayatını kaybetti. Ordu ağırlıklarının çoğu da Habsburg ordusu tarafından ele geçirildi. Zenta Muharebesi'nin kaybedilmesi, nihayetinde Avrupa'daki Osmanlı askerî hâkimiyetinin sona erdiğini gösteren 1699 Karlofça Antlaşması'na yol açtı. Karlofça Anlaşması Osmanlı'nın büyük ölçekte toprak kaybettiği ilk antlaşma oldu.

1704 BLENHEIM MUHAREBESİ

İspanyol Veraset Savaşları sırasında, Marlborough Dükü Churchill, Tuna Nehri üzerindeki Blenheim'da üstün bir Fransız-Bavyera gücüne karşı cesur bir girişime liderlik etti. Elde ettiği zafer, yalnızca Habsburg başkentinin güvenliğini güvence altına almadı, aynı zamanda Marlborough Dükü'nün tarihin en büyük askerî komutanlarından biri olarak kabul edilmesini de sağladı.

1700 yılında, İspanya Kralı II. Carlos doğal bir mirasçısı olmadan öldü. Geniş imparatorluğunu, bölünmemiş bir krallık olarak yönetilmek üzere Fransa Kralı XIV. Louis'nin torunu Philip'e bıraktı. Koca bir krallığın Bourbonlara intikal etmesi Avrupa'daki güç dengesini bozacaktı. Fransız karşıtı "Büyük İttifak"a dâhil olan güçlerin engellemeye kararlı olduğu şey de buydu. XIV Louis'nin bir savaş kışkırtmak gibi bir isteği yoktu. Fakat aynı zamanda, diğer olası varis, Avusturyalı bir Habsburg olan Arşidük Charles'ın İspanya Kralı olmasını istemiyordu. Çünkü aksi takdirde Fransa, her yönden düşman devletlerle çevrili olacaktı. Torunu Philip'i İspanyol tahtında görmek isteyen Louis, tamamen yanlış yola saptı.

Şubat 1701'de Fransız orduları, Hollanda kontrolündeki bazı kaleler de dâhil olmak üzere "İspanyol Hollandası"nı işgal etti. Böylece hem

Levent Şahverdi Arşivi

uluslararası kabul görmüş bir dizi anlaşmayı ihlal etti hem de en tehlikeli düşmanı İngiltere Kralı III. William'ı ve Hollanda'yı hiçbirinin istemediği bir çatışmaya sürükledi.

İngiltere Kralı III. William buna yanıt olarak, Eylül 1701'de, Büyük İttifak'ı yeniden canlandırdı: Avusturya, Hollanda ve İngiltere XIV Louis'ye karşı bir araya geldi.

III. William bir şanssızlık sonucu attan düşüp ölünce İngiliz tahtını akrabası Kraliçe Anne'e (hükümdarlığı 1702-1714) bıraktı. İngiltere-Hollanda ittifakı artık çağın en dikkat çekici askerî ve siyasi lideri tarafından yönetilecekti: Marlborough Dükü Sir John Churchill.

Churchill bir cephe komutanı, politikacı ve diplomat olarak olağanüstü yeteneklere sahipti ve kendisine duyulan güven bir hayli fazlaydı. Askerleri tarafından sevgiyle anılır ve "Onbaşı John" olarak tanınırdı. Yeni çakmaklı tüfeklerin geliştirilmesinin ardından mızrak yerine soket süngünün kullanılmasını sağlayarak piyade taktiklerindeki "hücum" anlayışına yenilik getirmişti. Aynı şekilde süvarileri de kitle düzeninde, şok taktikler doğrultusunda ve çekilen kılıçlarla hücuma kaldırma yolunu açmıştı. Bu nedenle Marlborough Dükü, çağdaşlarının aksine, Gustavus Adolphus'un izinden giderek, gereksiz manevralardan kaçındı ve düşmanlarını bir meydan muharebesinde, hızlı kararlar alarak, tek bir şiddetli darbeyle yenmek için stratejiler geliştirdi.

XVIII. yüzyılda popüler olan tipik "üç sıralı piyade formasyonu" süngü kullanımı sayesinde mümkün oldu. Piyadeler süvarileri karşılamaya hazırlandığında, arka arkaya dizilmiş üç sıradan en öndeki, süngüyle atlıları savuşturmak için diz çökerken, ikinci ve üçüncü sıralar ateş etmekteydi.

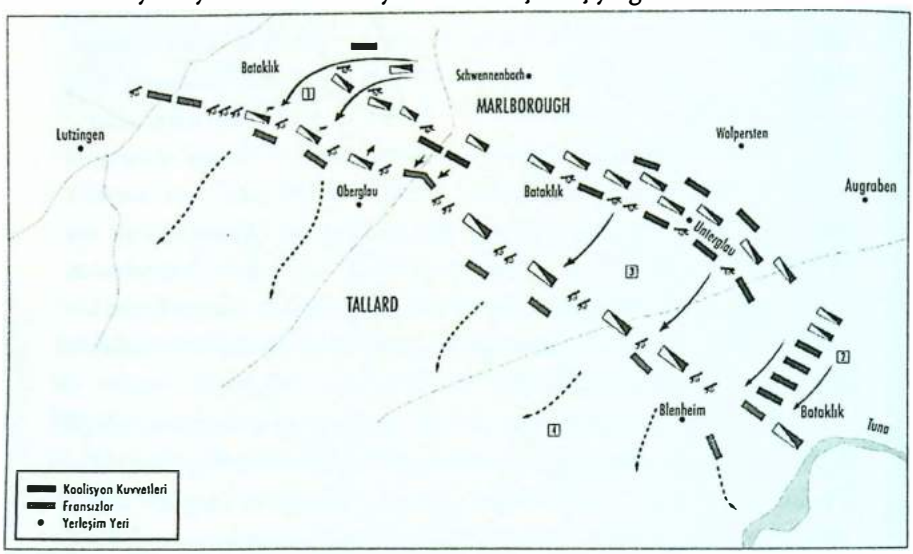
Son 3 yıldır ortada olan savaş, 1704'ün başlarında, Büyük İttifak için çok kritik ve tehlikeli bir duruma girmişti. Büyük bir Fransız-Bavyera ordusu, imparatorluk başkenti Viyana'ya doğru yürümeye hazırlanıyordu. İmparator I. Leopold, en parlak ve deneyimli komutanı Savoy Prensi Eugen'i ordusuyla birlikte İtalya'dan geri çağırmak zorunda kaldı. Avusturyalılar ayrıca İngiliz-Hollandalı müttefiklerinin kendilerine yardım etmeleri için çağrıda bulundular.

Marlborough Dükü Churchill, Fransa'nın, imparatorluk ordusunu yenip Viyana'nın kontrolünü ele geçirmesi durumunda açıkta kalan Hollanda'nın düşeceğinin ve savaşın kaybedileceğinin farkındaydı. Ancak Hollanda "kantonları", İngiliz komutanından, ordusunu Hollanda sınırından

Levent Şahverdi Arşivi

uzaklaştırmasını istedi. Marlborough Dükü, ordusunu yalnızca Moselle Nehri'ne taşıyacağını, daha fazla ilerletmeyeceğini söyleyerek Hollandalıları yatıştırdı. Hollanda'yı izlemeleri için de bazı adamlar yerleştirdi. Yaklaşık 70.000 adam ve 50 topla Ren Nehri boyunca güneye yürüdü.

Strasbourg'da 60.000 kişilik Fransız ve 60.000 kişilik Fransız-Bavyera ordusuyla karşılaştı. Müttefiklerin başarısı için, bu iki orduyu ayrı tutmak çok önemliydi. Sonunda Marlborough Dükü ile Savoy Prensi Eugen'in sayısı 56.000'i bulan İngiliz, Baden, İmparatorluk ve Hollanda askerleri; Tallard Dükü, Marsin Kontu ve Elector'un kumandasındaki 60.000 Fransız ve Bavyeralıyla muharebe meydanında karşı karşıya geldi.

1: Eugene komutasındaki müttefik sağ kanadı, Fransız ordusunun solunu tutan Bavyeralılara hücum eder. Kanlı ve şiddetli bir çarpışma gerçekleşir; iki tarafın da taktik düzenini yitirdiği mücadelede savaşın kaderini etkileyecek cinsten bir gelişme yaşanmaz.

2: Blenheim'i sonuna kadar düşman tasallutundan korumayı başarsalar da en seçkin birliklerini köy civarına yerleştiren Fransızlar, savaş meydanının diğer köşelerinde zayıf düşerler

3: Oberglau ve Blenheim'in sıkıca kuşatıldığı saatlerde Fransız sol cenahının Eugene'le savaşmaya devam ettiğini gören Marlborough, merkezdeki birliklerini hücuma kaldırıp sayıca az düşmüş Fransızları bozguna uğratır.

4: Çekilen Fransız askerlerinin çoğu ya Tuna'da boğulur ya da takip eden süvari tarafından kılıçtan geçirilir.

Levent Şahverdi Arşivi

Muharebe, Fransızların büyük bir topçu ateşi ile başladı. Doksan İngiliz topu kulakları sağır eden bir güçle yanıt verdi. Fransız-Bavyeralılar savunmada kalacaktı ancak iki ordu ayrı savaşacaktı. Marsin Kontu merkezde, Elector solda ve Tallard Dükü de Tuna Nehri'ne kadar Blenheim çevresinde olacaktı. Marsin ve Elector, Nebel Nehri'nin hemen kıyılarında pozisyon tutarken, Tallard Dükü'nün kuvvetleri nehrin yaklaşık 1 kilometre güneyinde bir pozisyonda kalacaktı. Tallard Dükü, Marlborough Dükü'nün Nebel Nehri boyunca ilerleyeceğini ve Oberglau ile Blenheim'ın çapraz ateşe yakalanacağını umuyordu. Böylece Nebel Nehri'ni çevreleyen bataklıklara karşı saldırıya geçecek ve İngilizleri sürebilecekti.

Marlborough Dükü ise, düşmanın sağ kanadının solundan daha güçlü olduğunu ve bu nedenle saldıracağı tarafın diğerine göre daha güçlü kanat olduğunu fark etmişti. Bir başka deyişle Marlborough Dükü, Tallard Dükü'nün planını sezmişti. Blenheim ve Oberglau'daki Fransız garnizonlarını etkisiz hâle getirmek için ilerleyen Eugen'i, Elector'u sıkıştırması için gönderdi. İngiliz ve Fransız topçuları dört saat boyunca düello yaparken, Lord Cutts'ın adamları beş duba köprüsü üzerinden Nebel'i geçti ve güney kıyısında bir köprübaşı oluşturdu. Marlborough Dükü, harekete geçmeden önce, Elector'un Bavyeralılarının Eugen tarafından pusuya düşürüldüğü haberini duymayı sabırsızlıkla bekliyordu.

Sonunda beklenen haber gelince Marlborough Dükü, komutanlarına hazır olmalarını söyledi. On beş dakika sonra General Rowe'un İngiliz tugayı Blenheim'a saldırdı. Burada 12.000 Fransız'a yüklenildi. Rowe ve adamlarının üçte birinin öldürüldüğü iki saldırı geri püskürtüldü ancak amacına hizmet etti. Merkezde ise Prens Holstein-Beck'in Oberglau'ya saldıran Almanları tehlikedeydi. Marlborough Dükü, Eugen'den aldığı Avusturyalı süvariler ile hemen Fransız süvarilerine hücum edip ağır kayıplar verdirerek onları geri püskürttü. Holstein-Beck, Fransızları yakındaki köye geri götürdü ve muharebenin geri kalanında onları orada tuttu.

Köylerin Tallard Dükü'nün karşı saldırısına destek vermesi engellenirken Elector'un da Fransızlara katılması önlendi. Sonunda Marlborough Dükü'ne, Prens Eugen'in Elector'u Lützingen'den sürdüğü haberi geldi. Tallard Dükü de Marlborough Dükü tarafından alt edildiğini fark etti. Oberglau yakınlarındaki pozisyonunu korumak için dokuz taburu sahaya sürdü ama bu kuvvet çok azdı ve üstelik çok geçti. Tallard'ın adamları mevzilerini korumak için acımasızca savaştılar ancak övündükleri Fransız süvarileri Tuna'nın sularına ve bataklık kıyılarına kaçarken, geride kimse kalmamacasına kadar katledildiler. Tallard Dükü'nün İngilizlerin eline

Levent Şahverdi Arşivi

geçmesi ve Fransız-Bavyera ordusunun artık organize bir güç olmaktan çıkmasıyla muharebe sonlandı. Blenheim ve Oberglau'daki Fransız garnizonları da katliama uğrayana kadar direndiler.

Zafer, ne kolaylıkla kazanılmıştı ne de kansız bir şekilde. Müttefik ordusunun zayiatı 4.500 ölü ve 7.500 yaralıydı. Ancak bu sayı, Franco-Bavyeralıların uğradığı yıkımla karşılaştırıldığında hiçbir şeydi; 15.000 esire ek olarak 13.600 personel ya muhabere meydanında ölmüş veya yaralanmış ya da Tuna'da boğulmuştu. Marlborough Dükü, ordusunu, Fransız engeline takılmadan düşman topraklarının kalbine doğru 400 kilometre yürütmeyi başararak Avrupa askerî tarihinin en büyük zaferlerinden birini kazanmıştı. Bu başarı Agincourt ile kıyaslanabilecek bir zaferdi. Fransa'nın askerî mükemmelliği ve yenilmezliği konusundaki itibarı yıkılmış ve Avrupa, Fransız hegemonyasından kurtarılmıştı.

1709 POLTAVA MUHAREBESİ

1709'daki Poltava Muharebesi askerî tarihte bir dönüm noktası oldu. Muharebe alanındaki baskın güç olan ve kas gücüyle yönlendirilen kılıç, mızrak ve ok gibi silahlardan, barut yardımıyla mermi ve gülle fırlatan toplara ve silahlara geçişin göstergesiydi. Bu dönüşümün ana unsurlarından biri, beklenmedik bir bölgeden geldi: İsveç Krallığı.

1611'de İsveç tahtına Gustavus Adolphus çıktı. Henüz 17 yaşında olsa da ileri görüşlü bir askerî dâhi olduğunu kanıtladı. İsveç ordusunu "ateş gücü" ve "hareketlilik" ilkeleri doğrultusunda radikal bir şekilde yeniden yapılandırdı. Yeni ve hafif tüfekleri ordu envanterine soktu. İlk defa tüfek, bir ordunun ana silahı olarak kabul edildi. Mızrak kullananlara göre azınlıkta kalan tüfekli piyadelerin sayısını kısa zamanda artırdı, aralarındaki oranı tersine çevirdi. Gustavus Adolphus, İsveç ordusunu üç standart boydaki toplarla donattı. Birkaç at tarafından çekilebilen ve muharebe alanındaki birliklerin hareketlerine göre konuşlandırılabilen hafif toplara daha fazla ağırlık verdi. Süvariler "şok birlikleri" olarak ve askerler de alaylar hâlinde organize edildi. Gustavus yeni ve modern ordusuyla bir dizi başarılı sefer başlattı. İsveç, 1600'lerin sonlarında İskandinavya ve Baltık Denizi'ne hâkim olmuş ve Almanya'da, üç büyük nehirdeki ticareti kontrol etmesine izin veren mevkiler elde etmişti. Kısacası, İsveç, Kuzey Avrupa'nın en güçlü devleti hâline gelmişti.

Levent Şahverdi Arşivi

Genç Charles İsveç Tahtında

1697 yılında, İsveç tahtına 15 yaşındaki XII. Charles çıktı. İsveç'in önceki yüzyıldaki baş "kurbanları" olan Danimarka, Polonya ve Rusya, yeni hükümdarın deneyimsizliğinden ve gençliğinden yararlanmak için fırsat kollamaya başladılar. Sonuçta Büyük Kuzey Savaşı (1700-1721) yaşandı. Danimarka Schleswig-Holstein'ı işgal etti, Polonya Riga'ya saldırdı ve Ruslar Livonia'ya girdi. Ama XII. Charles, ataları kadar yetenekli bir askerî lider olduğunu kanıtladı. 18 yaşındayken, bizzat İsveç ordusunun başında bir karşı saldırıyı yönetti. Önce Danimarka'yı, ardından da Rusları mağlup etti. Polonya'da ise birkaç yıl süren ve en az altı büyük zafer kazandığı parlak bir harekâta girişti. XII. Charles'ın kişisel rol modeli Büyük İskender'di. İskender'in nispeten küçük bir orduyla geniş bir doğu imparatorluğunu fethetmesine hayranlık duyuyordu. O da Rusya'yı işgal etmeye ve Moskova'yı ele geçirmeye karar verdi. Bunun için 40.000 kişilik bir kuvvet topladı. Charles ve askerleri, 7 Eylül 1707'de Oder Nehri'ni geçerek Polonya'ya girdiler.

Rakibi de başka bir genç ve irade sahibi hükümdardı: Rus Çarı I. Petro. Rusya'nın feodal ekonomik ve sosyal yapısını değiştirmeye kararlıydı. Batı Avrupa'ya yaptığı seyahatte gözlemlediği teknoloji onu büyülemişti. Çağın en sofistike kültürel ve bilimsel başarılarını hevesle özümsemişti. Petro'nun arzularından biri, Rusya'yı önemli bir deniz gücü hâline getirmekti. Bunun için ya Baltık Denizi'ne ya da Azak Denizi'ne, tercihen her ikisine birden erişmesi gerekiyordu. Ne var ki İsveçliler kuzeyde ve Türkler de güneyde yolunu kapatıyordu. Kral Charles'ın işgali sırasında Petro, Rus ordusunu modernize etmeye başlamıştı. Sıradan askerin tüfeğinden ağır kuşatma toplarına kadar ordudaki barutlu silahlarının iyileştirilmesi konusunda başarılıydı. Rus ordusu özellikle çok sayıda modern topçu bataryasıyla donatılmıştı.

Petro, XIX. ve XX. yüzyıllarda Napoleon ve Hitler tarafından girişilecek Rusya'yı işgal teşebbüslerine karşı da taklit edilecek bir strateji uyguladı. Ordusunu, ilerleyen İsveçlilerin karşısında geri çekti. Bir yandan da çiftlikleri yok edip mahsulleri yakarak İsveçlileri tedarik hatlarını uzatmaya zorlayacak bir taktik uygulamaya başladı. Ve Petro, Rusya'nın en güçlü müttefikine güveniyordu: uzun ve korkunç kış mevsimi. Petro'nun diğer bir gizli silahı da Rusya'nın muazzam genişlikteki topraklarıydı. Bu avantaj sayesinde İsveçlileri evlerinden, takviyelerden ve malzemelerden daha uzağa çekebilmek için devasa toprak parçalarını teslim etmeyi göze alabiliyordu.

Levent Şahverdi Arşivi

Rusya'nın En İyi Müttefiki

İsveç ordusu Aralık 1707'de Vistula Nehri'ni geçti. Şubat soğukları bastırmadan önce Polonya'da ve Litvanya içlerine doğru istikrarlı bir şekilde ilerledi. Ruslarla birkaç çatışma ve küçük muharebeler yaşandı. Petro ve ana ordusu, İsveçlileri gölge gibi takip ediyordu ancak kesin bir muharebeye de girmiyordu. Böylece Petro, İsveç Kralı Charles'ı Rusya'nın derinliklerine kadar çekti. İsveçlilerin tedarik sorunu kritik bir hâle geliyordu. Charles'ın en iyi seçeneği, kendisini Moskova'dan uzaklaştıracak olsa da güneye, Ukrayna'ya yönelmek gibi görünüyordu. Ukrayna'daki bazı Kazak grupların Petro'ya isyan edip Charles'a katılmayı ve en önemlisi de açlıktan ölmek üzere olan ordusunu beslemeyi teklif etmesi, İsveç Kralı'nın güneye dönme kararını pekiştirdi.

1708-1709 kışı, hafızalara en soğuk ve en sert kışlardan biri olarak kazındı. Kral Charles'ın ordusu, kış boyunca sefere devam ederek ilerledi. Ruslarla yapılan birkaç çatışmanın ardından Kiev'den Harkov'a giden ana yol üzerinde, Vorskla ve Psiol nehirleri arasındaki bir noktada durdu. Ruslar, küçük Poltava kasabasının dışında kamp kurmuştu. Hastalık, çatışma ve kış, Charles'ın ordusunu yaklaşık 25.000 kişilik bir savaş gücüne indirmişti. Yiyecekleri azalmıştı. Üstelik kalan barut yedekleri de sınırlıydı ve kalitesi şüpheliydi.

17 Haziran'da Charles, Vorskla Nehri kıyısındaki ileri karakollarını incelerken Ruslar tarafından tüfekle ayağından vuruldu. Muharebeler sırasında cepheden liderlik etmeye, saldırıları şahsen yönlendirmeye, adamlarına örnek olmaya ve onları yüreklendirmeye alışmıştı. Ancak aldığı yara Poltava Muharebesi'nde bir sedyede/tahtırevanda taşınmasını gerektirecek kadar ciddiydi. Bu durum hem hareket kabiliyetini sınırlayacak hem de adamlarını yüreklendirmesini engelleyecekti.

Petro'nun Mevzileri

Petro ana ordusunu, yaklaşık 25.000 piyade ve 73 topla, Poltava'nın birkaç mil kuzeyindeki Vorskla Nehri'ne sırtını vermiş müstahkem bir konuma yerleştirdi. Buraya erişmek isteyen İsveç ordusunun, güneybatıdaki iki yoğun orman arasında bulunan bir boşluktan geçmesi gerekiyordu. Petro söz konusu boşluğun karşısına altı mevziden oluşan bir hat inşa ettirmişti. Bunlar 150 metrelik aralıklarla yerleştirilmiş, dikdörtgen veya üçgen şeklinde minyatür toprak kalelerdi. Daha sonra ilk sete dik açıyla

Levent Şahverdi Arşivi

bakan dört mevzi daha ekledi. Bu mevziler hep birlikte bir "T" şeklini oluşturuyor; 16 topa ve yaklaşık 5.000 askere ev sahipliği yapıyorlardı. İsveç ordusu, ana Rus kuvvetine saldırmak için bu küçük kaleleri geçmek zorundaydı. Bunun anlamı, İsveçlilerin savunmasız kanatlarının Ruslar tarafından ateş altına alınacağıydı. Ayrıca Petro, süvari kuvvetinin yaklaşık 9.000 kişilik bir bölümünü mevzilerin arkasına bir sıra hâlinde konuşlandırdı.

Charles'ın planı cüretkâr ama bir o kadar da çılgınca görünüyordu. Mevcut kaynakları yaklaşık 8.000 piyade, 7.000 süvari ve dört küçük top ile sınırlı idi. Şafaktan önce bu küçük kuvveti mevzilerin kenarından geçirmeyi ve ardından ana Rus kampına saldırmayı düşünüyordu. Ancak işler neredeyse daha en başından ters gitmeye başladı.

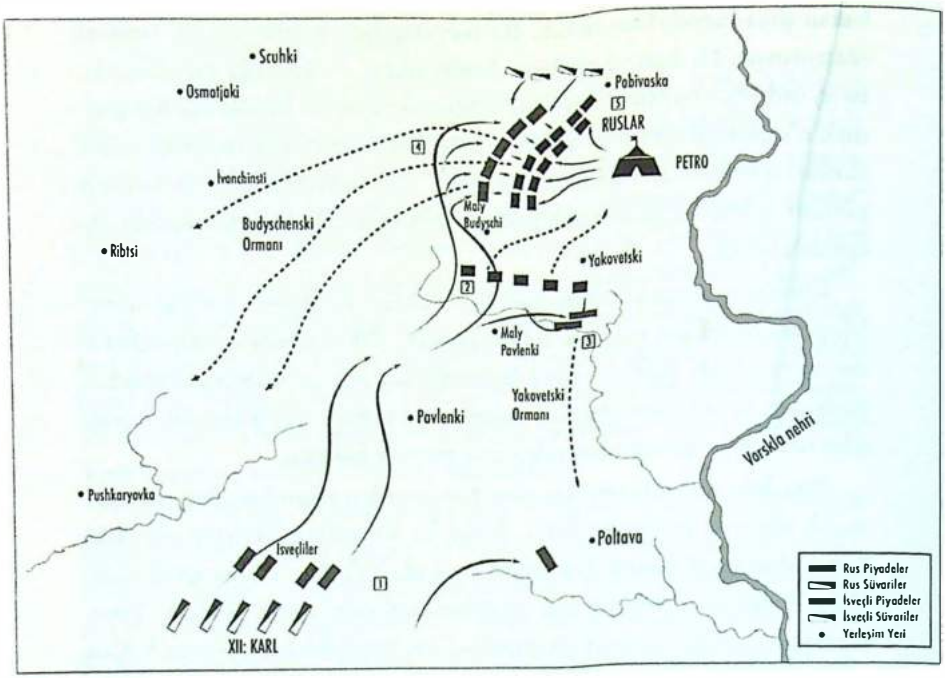
Piyadeler önderlik ederken süvariler de onları yakından takip edecekti ancak iki grup teması kaybetti. Piyadeler, süvarilerin ilerleyip plandaki konumlarına gelmesini beklemek zorunda kaldılar. Saldırı gecikmişti. Daha da kötüsü, İsveçliler, Rus mevzileri tarafından tespit edilmişti. Yakın mesafeden yoğun ateş altına alındılar. En uzaktaki İsveç piyade kolları dikkatlice ve aceleyle buradan geçmeyi başardı. Ancak tabyalara daha yakın olanlar, Rus ateşine karşılık verdikçe daha da batağa saplandılar.

İsveç birimleri, Rus mevzilerini bastırdıktan sonra ilerlemeye devam etseydi belki galip gelebilirlerdi. Ancak General Roos'un komutasındaki, tüm İsveç piyadelerinin üçte biri olan altı taburluk grup tamamen durdu ve üçüncü mevzinin ele geçirilmesi için acımasız bir çatışmaya girişti. Bu arada, geri kalan piyadeler ve süvariler, mevzileri geçerek Rus kampının önündeki düzlüğe çıktılar. Charles'ın güçleri, Petro'nun "T" mevzilerini geçerken fena hâlde hırpalanmıştı, ama görünüşe göre plana devam edebileceklerdi. Charles, ana Rus kampına saldırmak için kuvvetlerini bir araya getirmeye ve organize etmeye başladı. Ama piyadelerinin üçte birinin kaybedildiğini anladı.

General Roos, birkaç beyhude girişimde bulunarak üçüncü mevziye saldırmaya inatla devam ediyordu. Adamlarının yüzde 40'ını kaybetmişti. Ruslar saldırınca da yakındaki bir ormana çekildi. Çatışmadan sonra Roos, ordunun geri kalanından izole edildi. Saldırı grubundaki personel sayısı başlangıçtakinin ancak beşte biriydi. Roos, sonunda teslim oldu.

Ovada ise İsveçliler, geciktikleri her dakika, Rus top ateşine kurban veriyorlardı. Birden Ruslar bir hat hâlinde harekete geçtiler. 22.000 askerlik

Levent Şahverdi Arşivi

1: Ufak bir kuvvetin Poltava'yı kuşatma altına aldığı sırada esas İsveç ordusu Rusların dış istihkâmları üzerine doğru ilerler.

2: Şiddetli bir çarpışmanın ardından Rus müdafaasını yaran İsveçliler hücumu devam ettirir.

3: Roos komutasında ordunun ana gövdesinden kopan kalabalık bir İsveç kıtası, iki yönlü bir taarruz gerçekleştiren Ruslar tarafından geri püskürtülür.

4: Kısa süre içinde Roos kuvvetleriyle birleşeceğini zanneden İsveçliler, Rus ordugâhına hücum etmek için saf almaya başlarlar.

5: Kuzeyde bekleyen süvarinin desteğinde olanca güçleriyle ordugâhtan çıkan Ruslar, İsveçlileri hezimete uğratarak Poltava Kuşatması'nı sonlandırırlar.

taze Rus kuvveti, sayısı 4.000'i geçmeyen zayıf ve yorgun İsveç piyade hattına doğru ilerliyordu. İki hat arasında yaklaşık 800 metre vardı. Menzil 500 metreye düştüğünde, Rus topları yoğun bir ateşe başladı. İsveç hattını ezerek boşluklar açtı. 200 metre kala, Rus topları artık sert gülleler yerine demir bilye ve hurda metal atıyorlardı. Böylece İsveç saflarına ölümcül parçacıklar yağdı. Sonunda, 50 metre kala, dört sıra derinliğindeki Rus piyadeleri, tüfeklerini indirdi ve devasa bir yaylım ateşi açtı. Tüm bu süre boyunca, İsveç askerleri karşılık olarak tek bir el bile ateş etmeden

Levent Şahverdi Arşivi

ilerlemişlerdi. Şimdi, 30 metrelik bir menzilde, hayatta kalanlar nihayet durakladılar, tüfekleriyle yaylım ateşi açtılar ve hücuma kalktılar.

Şaşırtıcı bir şekilde, İsveç formasyonunun sağında bulunan ince ve düzensiz piyade hattı, karşısındaki güçlü ve kalın Rus birliklerini geriye doğru itmeye başladı. Ancak İsveçlilerin soldaki hattı sarsılmaktaydı. Daha uzun olan Rus hattı İsveçlileri üç taraftan tuzağa düşürüp saldırarak etrafını kapattı. Bu baskı altında İsveç saldırısı durdu. Muharebe bir katliama dönüştü.

Poltava Muharebesi, hem İsveç İmparatorluğu'nun sonunu getirdi hem de İsveç'i büyük bir askerî güç olmaktan çıkardı. Arka arkaya dinamik liderlikler altında bir "kuzey imparatorluğu" kurmaya hazır görünen İsveç, o andan itibaren nispeten küçük bir yönetime indirgenmiş oldu.

Diğer taraftan Poltava Muharebesi, Petro'nun konumunu sağlamlaştırdı. Onun Rusya'yı modernleştirme ve ülkesini Avrupa'nın ekonomik ve politik düzenine dâhil etme sürecini tamamlamasına olanak sağladı. Kısacası Poltava, üç yüzyıl boyunca Avrupa siyasetinde önemli rol üstlenecek olan Rusya'nın uluslararası bir güç olarak yükselişini ifade etmekteydi. Yine de Poltava'dan sonra Rusya'nın Osmanlılara yenilmesini de engelleyemedi.

Osmanlı tarafından "Demirbaş Şarl" olarak adlandırılan İsveç Kralı XII. Charles, muharebenin ardından kaçarak Osmanlı topraklarına sığındı. Charles'ı takip eden Ruslar da Osmanlı sınırlarından içeri girince Osmanlı ile Rusya arasındaki ilişkiler gerginleşti. Sonucunda yaşanan muharebe Osmanlı zaferi ve 1711 Prut Antlaşması ile neticelendi. Bu yenilgi sonrasında Rusya, 1700 İstanbul Antlaşması ile elde ettiği İstanbul'da elçi bulundurma hakkından vazgeçtiği gibi Azak Kalesi'ni de Osmanlılara geri vermek zorunda kaldı.

1746 CULLODEN MUHAREBESİ

1745'teki Jacobite Ayaklanması, diğer adlarıyla "Kırk Beş İsyanı" veya kısaca "45", Charles Edward Stuart'ın, babası James Francis Edward Stuart için İngiliz tahtını yeniden kazanma girişimiydi. Avusturya Veraset Savaşı sırasında, İngiliz ordusunun büyük bir kısmının Avrupa'da savaştığı sırada gerçekleşti. 1689'da başlayan ve en önemlilerinin;1708, 1715 ve 1719'da yaşanan bir dizi ayaklanmanın sonuncusuydu. Ve Nisan 1746'da yaşanan

Levent Şahverdi Arşivi

Culloden Muharebesi, 1745'te başlayan Jacobite Ayaklanması'nı sona erdiren, son yüzleşmeydi.

1745'te Fransa, İngiltere ile savaş hâlindeydi. Fransa'nın amacı, Protestan Hanoverler yerine Katolik bir ailenin İngiliz tahtına yeniden geçmesini sağlamaktı. Bunun için de Charles, Edward Stuart'ı desteklemekteydi. Charles, Temmuz ayında İskoçya'nın batısındaki Outer Hebrides'e ayak bastı. "Jacobite" takipçileri ile İngiltere'nin güneyine ilerledi. Halk desteğini uyandırmayı başaramayınca, Cumberland Dükü'nün komutasında, Kraliyete sadık bir İngiliz ordusu tarafından takibe alındı. Charles ve kuvvetleri kuzeye çekildiler.

Jacobite ordusu, ağırlıklı olarak İskoçlardan meydana gelmesine rağmen bünyesinde İngilizler, İrlandalılar ve Fransızlar da vardı. Orduyu hızlı bir şekilde seferber etmek isteyen Jacobites, birçok İskoç toprak sahibinin, yanında çalışanları askerlik hizmeti için kullanmasına güvenmişlerdi. Yaşanacak mücadelenin sınırlı ve kısa vadeli olacağı varsayılıyordu. Uzun soluklu bir sefer için gereken askerî profesyonellik ve temel eğitim göz ardı edilmişti. Öyle ki bazı saha komutanları, adamlarının kontrol edilemez olduğunu düşünüyorlardı. Bir süre sonra Fransız askerleri ve İngiliz firarileri ile takviye edildiler. Jacobites ordusu zayıf silahlara sahipti. Hatta Jacobite süvari birimlerinin çoğu, at kıtlığı nedeniyle dağıtılmıştı. Topçuların hâli de içler acısıydı.

Cumberland'ın Culloden'deki ordusu, dördü İskoç ve biri İrlandalı olmak üzere 16 piyade taburundan oluşuyordu. Piyade birlikleri eğitimli, disiplinli ve iyi donanımlıydı. Üstelik büyük bir kısmı muharebe görmüş; tecrübeli askerlerdi çünkü Amerika'da hizmet vermiş deneyimli gazilerdi. Ancak bir kısmı da Jacobite Ayaklanması'nın patlak vermesi üzerine, eksikleri gidermek için hizmete alınmış acemilerdi. Süvariler ise, zamanların kaçakçılıkla mücadele görevlerinde geçirmiş olan pek çoğu muharebe deneyimi olmayan adamlardı. Kraliyet topçuları iyi eğitimliydi. Ana silahları 460 metre menzile sahip (3-pounder) toptu. Diğer silahları ise havanlardı. Culloden Muharebesi sırasında Jacobite muadillerini büyük ölçüde geride bıraktılar.

16 Nisan 1746'da, Inverness'in dışındaki Culloden Moor'da, Charles'ın Dağlı İskoç klanları ve İrlandalılardan oluşan gücü, Cumberland'ın ordusuyla çatışmaya girdi. Krala sadık kuvvetler, ağır top ateşiyle düzensiz Jacobitelere ciddi kayıplar yaşattılar. Jacobiteler nihayet saldırdığında,

Levent Şahverdi Arşivi

disiplinli İngiliz birlikleri tarafından geri püskürtüldüler. Muharebe, bir saat içinde sona erdi.

Culloden'i takip eden haftalarda, muharebe alanından kaçmayı başaran Jacobiteler; ıslarla arandı, bulundu ve öldürüldü. Charles ise beş uzun ay boyunca yakalanmaktan kurtuldu. Charles sonunda Fransa'ya kaçmayı başardı. Taht için de başka bir girişimde bulunmadı.

1757 YILI MUHAREBELERİ

Yedi Yıl Savaşları (1756-1763) küresel bir çatışmaydı. İngiltere ile Fransa arasında dünya çapında bir üstünlük mücadelesiydi ve İspanyol İmparatorluğu üzerinde büyük bir etkisi oldu. İngiltere, Fransa ve İspanya arasında Kuzey Amerika'ya ve Karayip Adalarına yönelik, uzun süredir devam eden bir sömürge rekabeti vardı. Avrupa'daki savaş ise Prusya ile Avusturya arasındaki bölgesel anlaşmazlıklar nedeniyle çıktı. Avusturya, daha önce Prusya'ya kaptırdığı Silezya'yı geri kazanmak istiyordu. Oysa Prusya daha fazla hâkimiyet arayışındaydı. İngiltere, Fransa ve İspanya, hem Avrupa'da hem de denizaşırı ülkelerde kara kuvvetleri ve deniz kuvvetleriyle savaştı. Ancak Prusya, Avrupa'da bölgesel genişlemeyle ilgilendi ve gücünü pekiştirmeye çalıştı.

"1756 Diplomatik Devrimi" olarak bilinen, geleneksel ittifakların yeniden düzenlenmesi sonucunda Prusya, İngiltere liderliğindeki bir koalisyonun parçası oldu. Bu yapılanma aynı zamanda Prusya'nın uzun süredir rakibi olan Hanover'ı da içeriyordu. Diğer yandan Avusturya da Fransa, Saksonya, İsveç ve Rusya ile ittifak kurarak yüzyıllardır süren çatışmaları sona erdirdi. Resmen Fransa ile aynı çizgiye gelen İspanya, İngiltere'nin müttefiki Portekiz'e yönelik başarısız bir işgal girişiminde bulundu, ancak İberya'da İngiliz birlikleriyle karşılaştı. Daha küçük Alman devletleri de ya Yedi Yıl Savaşları'na katıldı ya da çatışmaya dâhil olan taraflara paralı asker sağladı.

Plassey Muharebesi

XVIII. yüzyılın ortalarında, İngiliz ve Fransız Doğu Hindistan Şirketleri, Hindistan kıyılarında nüfuz ve ticaret hakları için rekabet hâlindeydi.

Levent Şahverdi Arşivi

1756'da, Bengal'de nevvab olan Siracü'd-Devle, Kalküta'daki ticaret karakolunu işgal ettiği İngiltere'nin aleyhine döndü.

Kalküta 1756 Haziran'ında Bengal kuvvetleri tarafından ele geçirildiğinde, İngiliz personel bir gecede Fort William'daki bir zindanda kilitlendi. İngiliz bir tanığa göre, sıcak ve havasız koşullarda bir arada tutulan 146 kişiden yalnızca 23'ü sabaha kadar hayatta kalabildi. Bu olay, bir yıl sonra, Bengal'e İngiliz askerî müdahalesini haklı çıkarmak için kullanıldı.

Buna cevaben İngiltere'nin Doğu Hindistan Şirketi, 31 yaşındaki Albay Robert Clive'i, İngiliz piyade ve Hintli sepoylardan oluşan bir kuvvetle Madras'tan Bengal'e gönderdi. Clive Kalküta'yı yeniden işgal etti. Nevvab Siracü'd-Devle'yi devirmek için çalışmalara başladı. Gizli anlaşmalarda, önde gelen Bengallileri yanına çekti. Nevvab ordusunda üst düzey bir figür olan hırslı Mir Jafar'ın (Cafer'in) desteğini aldı.

Clive, Haziran 1757'de, dörtte üçü sepoy olan 3.000 kişilik bir kuvvetin başında Bengal'in başkenti Mürşidabad'a doğru ilerledi. Hooghli Nehri üzerindeki Plassey'de (Palashi), Siracü'd-Devle ve 50.000 kişilik bir ordu, 10 savaş fili ve Fransızların sağladığı 40 top ile karşılaştı. İngilizlerin sayıca az olmasından etkilenmeyen Clive, 23 Haziran'da muharebeye girdi. Sonuç, şiddetli bir şekilde yağmur yağmaya başlayana kadar dengede kaldı. İngilizler, yağmur başlayınca, barutlarını kuru tutmak için hemen önlem aldılar. Ancak Bengalliler böyle bir çaba göstermediler ve silahları çalışmaz hâle geldi. Bengalli süvariler, İngiliz top ve tüfek ateşi ile katledildi. Muharebenin bu en önemli anında, Siracü'd-Devle panikledi ve bir deve üzerinde muharebe alanından uzaklaşmaya başladı. Onun kaçışı, kuvvetlerinde moral bozukluğuna neden oldu.

Bengal ordusu dağılırken nevvab kuvvetlerinin üçte birine komuta eden Mir Cafer kenarda duruyordu. Siracü'd-Devle yenilgiden on gün sonra, yeni nevvab Mir Cafer'in emriyle idam edildi. Bu zaferle birlikte, bölgedeki Fransız etkisine rağmen, İngilizler için Bengal'i ve nihayetinde tüm Hindistan'ı kontrol etme süreci başlamış oldu.

Avrupa'da ise Avrupalı güçlerin çoğunu kendine çeken büyük çaplı bir çatışmaya, Avusturya'nın Silezya'yı Prusya'dan kurtarma arzusuna odaklanılmıştı.

Levent Şahverdi Arşivi

Rossbach Muharebesi

1757 yazında Prag'ı kuşatmakta olan Prusya Kralı II. Friedrich, ilerleyen bir ordunun şehrin yardımına geldiğini öğrenince, kuşatma hattından ayrılıp bu ordunun yolunu kesmek için harekete geçti. Prusyalılar, Avusturya kuvvetlerinin Elbe Nehri üzerindeki Kolin civarında yerleştiği savunma mevzilerinin etrafından dolanmayı deneseler de hiç ummadıkları derecede şiddetli bir direnişle geri püskürtüldüler. 18 Haziran 1757 günü Kolin Muharebesi'nde yaşanan bu başarısızlık, Friedrich'i Bohemya'yı boşaltıp geri çekilmek durumunda bıraktı. Avusturya, Fransa ve Rusya'dan oluşan bir koalisyonla savaşan Prusya, 1757'nin sonlarında, düşman ordular tarafından istila edilme riski altındaydı. Bu çaresiz durumda Prusya Kralı II. Friedrich saldırıya geçti.

5 Kasım 1757 tarihli Rossbach Muharebesi, aslında 1756–1763 arasında gerçekleşen Yedi Yıl Savaşları'nın bir parçası olan Üçüncü Silezya Savaşı sırasında yaşandı. Oldukça kısa süren bu muharebede Prusya Kralı Büyük Frederick, Kutsal Roma İmparatorluğu -ki Avusturya ağırlıklıydı- ve Fransız kuvvetlerinden oluşan bir Müttefik ordusunu yendi. 22.000 kişilik oldukça küçük bir Prusya kuvvetinin karşısında yaklaşık 42.000 kişiden oluşan Fransa ve Kutsal Roma İmparatorluk birleşik ordusu bulunmaktaydı.

Friedrich, Rossbach'ta Fransız ve imparatorluk kıtalarıyla karşı karşıya geldiğinde, rakiplerinin Prusya hattının sol kanadını çevirip imha etmeyi planladıklarını gördü. Tehdidi muazzam bir hızla kavrayan Friedrich, tam bir sürpriz elde etmek için, hızlı harekete ve yandan manevraya dayanan bir plan geliştirdi. Hasmını gafil avlamak isteyen Friedrich, Charles de Rohan idaresinde Saksonya'da ilerleyen Fransa ve imparatorluk ordusunu Rossbach'ta yürüyüş hâlindeyken pusuya düşürecekti.

Modern Prusya'nın mimarı II. Friedrich, nam-ı diğer Büyük Freidrich, zamanının en başta gelen Avrupalı savaşçısı kabul ediliyordu. Prusyalıların hayal gücüne yön veren askerî yenilikleri, bir müddet sonra Alman diyarına sirayet ederek oralarda da kök saldı. 1786'da hayata gözlerini yumduğunda, Friedrich'in Avrupa'nın en itibarlı generali olduğundan şüphe eden yoktu. Askerî meseleler üzerine kafa yoranlar Friedrich'in seferlerini enine boyuna tetkik ediyorlardı.

Planı çerçevesinde Friedrich, sessiz sedasız, gözlerden ırak bir yerde, bir tepenin arkasına gizlediği birliklerini kaydırarak, hareket hâlinde yakaladığı

Levent Şahverdi Arşivi

düşmanın üzerine çullandı. Prusyalıların ön cephe saldırısı ile eşzamanlı yöneltilen ve her iki kanattan gelen hücumlar karşısında gafil avlanan müttefik öncü süvarisi, kısa sürede formasyonunu kaybedip dağılmaya başladı. Bu esnada yürüyüşe geçen Fransız piyade kolları, on sekiz ağır topun desteğini arkasına alan Prusya tüfekçilerinin yaylım ateşi altında göz açıp kapayıncaya dek ufalandılar. Fransız piyadesinin çaresizliğinden istifade etmek adına başlatılan Prusya süvari hücumu, düzgün adım ilerlerken ateşi kesmeyen Prusya piyadesi tarafından daha da ölümcül hâle getirildi. Fransızlar, can korkusuyla darmadağın hâlde kaçışmaya başladılar. Prusya piyade ve süvarileri, sayıca az olmalarına karşın üstün disiplinleri sayesinde Fransızları hezimete uğratmıştı. Muharebenin sonunda Kutsal Roma İmparatorluğu ve Fransız birleşik gücü 5.000 ölü ve yaralının yanında 5.000 de esir verirken Prusya ordusunun zayiatı sadece 169 ölü ve 379 yaralıydı.

Rossbach Muharebesi, Yedi Yıl Savaşları'nda bir dönüm noktası oldu. Ama sadece çarpıcı bir Prusya zaferi olduğu için değil, yol açtığı sonuçlar açısından da kayda değerdi. Bu yenilgi sonrasında Fransa, Prusya'ya karşı tekrar asker göndermeyi reddetti. İngiltere ise Prusya'nın askerî başarısına dikkat çekerek, Frederick'e yaptığı mali desteği artırdı.

XVIII. yüzyılın ilk yarısında Prusya, Avrupa'nın en beğenilen ordusunu geliştirdi. Piyadeleri, aslında köy kökenli askerlerdi. Ancak sert disiplin yoluyla, kendilerine verilen herhangi bir emri sorgusuz sualsiz yerine getiren eğitimli bir güce dönüşmüşlerdi. Prusya piyadesinin disiplini, çağın hayranlık uyandıran olaylarından biriydi. Büyük Frederick, askerlerinin muharebe alanında, geçit töreninde olduğu gibi aynı düzen ve hassasiyetle yürümesini sağladığı için düşmanları tarafından alay konusu olmuştu. Ancak bu disiplin, onun taktik planlarını gerçekleştirmesini sağladı. Çakmaklı tüfekleri ateşlemede uygulanan karmaşık prosedürü sıkı talimlerle öğrenen Prusya piyadeleri, dakikada dört yaylım ateşi açma yeteneğine sahipti. Bu katı disiplinin ve talimin etkisini anlamak için bu dört yaylım ateşi ortalamasının, dönemin çoğu piyadesinin skorunun iki katı olduğunu bilmek yeterlidir.

Rossbach, Frederick'in en büyük stratejik şaheserlerinden biri kabul edilir. Fazla zayiat verilmeden, Prusya kuvvetinin iki katı büyüklüğünde bir düşman ordusuna ağır bir darbe indirilmiştir.

Rossbach'ta, Prusya topçuları, muharebe alanındaki değişken koşullara hızla ayak uydurup kendilerini yeniden konumlandırma becerisi

Levent Şahverdi Arşivi

göstererek zaferde kritik bir rol oynadılar. Süvariler de kritik manevralar ile muharebenin sonucuna kararlı bir şekilde katkıda bulundular. Kısacası, Rossbach Muharebesi, Avusturya Veraset Savaşı'nın sona ermesi ile Yedi Yıl Savaşları'nın patlak vermesi arasındaki sekiz yıllık ara boyunca, Büyük Friedrich'in ordunun teknolojik gelişimine ve personelin eğitimine yaptığı kaynak yatırımını haklı çıkarmıştı.

Muharebenin ardından, Friedrich hemen Rossbach'tan ayrıldı. 13 gün boyunca Breslau'nun dış mahallelerine ilerledi. Avusturya ordusuna karşı yaptığı Leuthen Muharebesi'nde yine kendisinden çok daha büyük bir orduyu yeniden yenmek için benzer taktikler kullandı.

Leuthen Muharebesi

Kasım ayında Rossbach Muharebesi'nde bir Fransız ve Avusturya kuvvetini bozguna uğratmış olan Prusya Kralı II. Friedrich'in şimdi de başka bir Avusturya ordusuyla yüzleşmesi gerekiyordu. Bu orduya, tartışmalı Silezya topraklarındaki Breslau'yu ele geçiren Charles of Lorraine komuta ediyordu. Lorraineli Charles 66.000 askere sahipti. Basit bir hesapla, Friedrich'in ordusuna karşı ikiye bir oranında üstündü. Ancak Friedrich için bunun pek önemli olduğu söylenemezdi; çünkü Rossbach Muharebesi sırasındaki oranlama da bundan farklı değildi.

5 Aralık'ta Charles, güçlerini, Leuthen köyünü merkez alan Breslau'nun önünde bir sıra hâlinde topladı. Friedrich, son derece disiplinli ordusunun muharebe alanı manevralarındaki olağanüstü becerisinden yararlanmayı planlıyordu. Avusturya'nın sağ kanadına, onları saatlerce kandıracak olan bir saldırı numarası yaparken ordusunun büyük kısmını diğer kanada kaydırdı. Hareketlerini maskelemek için de alçak tepelerden faydalandı. Kusursuz bir düzen içinde ilerleyen Prusya piyadeleri, süvari ve topçu desteğiyle Avusturya hattının sol ucuna dik açıdan bakacak şekilde toplandı. Beklenmedik Prusya saldırısı, Leuthen köyündeki şiddetli muharebeye gelinceye kadar Avusturya hattını sarmıştı bile. Avusturyalılar, muharebe alanına asker transfer etmeyi gecikmeli olarak başardılar. Ancak ölümcül bir Prusya topçu bombardımanı ve Prusya süvarilerinin son saldırısıyla dağılıp muharebe alanından kaçmak zorunda kaldılar. Tek günlük muharebe Avusturyalılara yaklaşık 22.000 zayiata ve Prusyalılara ise 6.000'den fazlasına mâl oldu.

Levent Şahverdi Arşivi

Yedi Yıl Savaşları 6 yıl daha devam etti, hem de giderek daha fazla gücün katılımı ve muharebe alanlarının genişlemesiyle. İspanya 1761'de savaşa girdi, ancak Fransa ile yaptığı ittifak, kendisi için resmen bir felakete sebep oldu. Karayipler'de Havana ve Filipinler'de Manila olmak üzere iki büyük limanını İngiltere'ye bırakmak zorunda kaldı. Bu limanlar, ancak savaşın sonunda imzalanan antlaşmalardan biri olan 1763 Paris Antlaşması ile İspanya'ya geri dönebildi. Savaşın sonunda imzalanan Hubertusburg Antlaşması da 1763 yılında Saksonya, Avusturya ve Prusya arasındaki savaşı sona erdirdi.

Yedi Yıl Savaşları sonunda İngiltere, dünyanın baskın sömürge ve deniz gücü olarak "üstünde güneş batmayan imparatorluğu"nu kurmak için önemli bir adım attı. Fransa'nın Avrupa'daki üstünlüğü ise Fransız Devrimi'ne ve Napoleon Bonapart'ın ortaya çıkışına kadar bir "duraklama" sürecine girdi. Prusya, büyük bir güç olarak statüsünü kanıtladı, bunu herkese kabul ettirdi, Alman devletleri üzerinde hâkimiyet kurmak için Avusturya'ya meydan okudu ve böylelikle de Avrupa güç dengesini alt üst etti.

1759 QUEBEC MUHAREBESİ

1754'te, Virginia milislerinde hırslı ama deneyimsiz 23 yaşındaki bir yarbay, küçük bir askerî birlik ile batı Pennsylvania'nın tartışmalı bir bölgesine gönderildi. Orada, bir kale inşa eden Fransız birliklerini bulacak ve onlara İngilizlerin kendi toprakları gördükleri bu yerden ayrılmalarını emredecekti. Yarbay, talepleri göz ardı edilince sinsi bir saldırı girişiminde bulundu ancak başarısız olunca geri çekilmek zorunda kaldı. Göze batmayan bu olay, iki açıdan önemliydi. Birincisi, genç yarbay daha sonra bütün dünya tarafından tanınacak birisiydi: George Washington. İkincisi, bu gelişme, İngiltere ve Fransa arasında bir savaşın kıvılcımlanmasına neden olan olaylar zincirinin ilkiydi. Kuzey Amerika'daki kolonilerine yönelik İngiliz-Fransız çatışması böylece 1754'te başlamış oldu. Yedi Yıl Savaşları'nın (1756–1763) bir uzantısı hâline gelen bu mücadele süreci, Kuzey Amerika'da "Fransız ve Kızılderili Savaşları" (1754–1763) olarak biliniyordu. Dokuz yıllık bir savaş, Fransa'nın bir kara gücü imajına ağır bir darbe indirdi.

Levent Şahverdi Arşivi

1700'lerin ortalarına gelindiğinde, İngiltere'nin yaklaşık 1.5 milyonluk bir nüfusa sahip Amerikan kolonileri, Atlantik sahil şeridi boyunca sağlam bir şekilde uzanıyordu. Ancak, Appalachianların (Apalaş Dağlarının) batısındaki toprakların kendilerine ait olduğunu iddia eden Fransızlar, İngiliz sömürge bölgelerinin genişlemesini engelliyordu. Kuzey Amerika'daki Fransızların sayısı sadece 70.000 olmasına rağmen, St. Lawrence Nehri'nden Büyük Göller yoluyla New Orleans'a kadar uzanan geniş bir bölgede hak iddia etmekteydiler. Cesur Fransız gezginleri Büyük Göller boyunca batıya doğru seyahat ederek Mississippi ve Ohio nehirleri boyunca güneyi keşfettiler. Yol boyunca ticaret noktaları ve kaleler inşa ederek İngilizlerin batıya doğru hareketine sekte vurdular. Artan sınır olaylarından sonra, 1756'da Fransa ile İngiltere arasında savaş çıktı. İngiliz hedefleri arasında stratejik St. Lawrence su yolunun kontrolünü ele geçirmek de vardı. Bu nehre bakan yüksek kayalıklarda yer alan Quebec, Yeni Fransa'nın başkentiydi. Quebec ele geçirilebilirse, Fransa'nın ana iletişim hattı ile ticaret yolu kesilir ve İngilizler Kuzey Amerika üzerinde tek başlarına hak iddia edebilirlerdi.

James Wolfe asker bir aileden geliyordu. Küçük yaştan itibaren orduda olmayı ve bir fark yaratmayı hayal ediyordu. Hem yetenekleri hem de agresiflik derecesindeki girişkenliği sayesinde, İngiliz ordusunda alışılmadık bir hızla rütbeleri atlayarak yükseldi. Quebec'e yönelik akının komutanlığını üstlendiğinde tümgeneraldi ve sadece 32 yaşındaydı.

Wolfe'un Quebec'teki Fransız rakibi, köklü bir askerî geçmişi olan bir ailenin mensubu, bir Fransız asilzadesiydi: Marquis de Montcalm. O da Wolfe gibi, muharebe alanında bariz bir şekilde cesaret gösteren deneyimli bir askerdi. Wolfe'ta olmayan bir çekiciliğe sahip olsa da Montcalm'ın önemli bir kusuru vardı; sosyal açıdan aşağı seviyede gördüğü kişilere karşı önyargılıydı ki bu tutum o dönemlerde sadece ona mahsus da değildi. Kuzey Amerika'daki birlikleri komuta etmek için atandığında, hem Fransızların müttefiki olan Kızılderililere hem de yerel Fransız-Kanadalılara yönelik küçümsemesini açıkça ortaya koymaktan çekinmedi.

Yeni Fransa'nın Kanada doğumlu genel valisi ile Montcalm arasında çetrefilli bir ilişki vardı. Muharebenin nasıl yapılması gerektiği konusunda radikal boyutta bir fikir ayrılığı yaşıyorlardı. Genel vali, Montcalm'ın aksine, Kızılderilileri ve yerel askerleri kullanarak bir tür gerilla savaşı yapılmasını savunuyordu.

Levent Şahverdi Arşivi

Quebec, St. Lawrence su yolunun kuzey tarafında yüksek, kayalık bir burnun üzerinde yer almaktadır. Doğuda ve güneyde St. Lawrence Nehri'yle, kuzeyinde ise St. Charles Nehri'yle korunur. Surlarla çevrili Yukarı Şehir, nehrin yukarısında bir plato üzerindedir; daha küçük olan Aşağı Şehir ise nehrin yanında, aşağıdadır. Şehrin batısındaki platoda düz Abraham Ovaları uzanır. Bu platonun kenarları boyunca, St. Lawrence'a inen 60 metrelik dik kayalıklar vardır. Fransızlar, topları sayesinde, İngiliz gemilerinin St. Lawrence Nehri'nin yukarılarına çıkmasını engelleyebileceklerine inanıyorlardı. İngiliz birliklerinin St. Lawrence'ın daha aşağısına inip Quebec'e ulaşmasını önlemek için, 90 metre yüksekliğindeki Montmorency Şelalelerinin uçurumunun yakınında sona eren, kuzey yamaç boyunca inşa edilmiş bir dizi tahkimat ve güçlü mevziye sahiptiler. Montcalm, bir İngiliz çıkarması için en olası alanın burası olduğuna karar verdi ve ordusunun çoğunluğunu burada konuşlandırdı.

Öte yandan Wolfe'un bu güçlü mevziyi ele geçirmek için yaklaşık 8.500 adamı vardı. Kuvvetleri sayıca eksik olsa da kaliteliydi: El bombalarıyla desteklenen mükemmel düzende 10 piyade taburuna, Kraliyet Topçu Alayından bir topçu birliğine ve 6 Amerikan korucu (ranger) bölüğüne sahipti.

Wolfe'un birincil astlarının tümü genç, istekli ve yetkin subaylardı. Ordunun intikalini yapan Kraliyet Donanması savaş gemileri ve müretebatı da Wolfe'un ekibine destek veriyordu. Bu filo; yedek top, barut, erzak, insan gücü, tekne ve amfibi iniş tecrübesi açısından önemli bir kaynak sunuyordu.

Diğer tarafta, Montcalm'ın da çeşitli birliklerden oluşan yaklaşık 15.000 personeli vardı. Kuvvetlerinin çekirdeğini sekiz taburluk düzenli Fransız piyadeleri oluşturmaktaydı. Ancak toplamda 5.000 kişiden fazla değillerdi.

Nehirden Geliyorlar

Haziran 1759'da İngilizler, Quebec bölgesine geldiler. Wolfe, Montmorency Şelaleleri yakınlarında, kuzey kıyısındaki Fransız müstahkem hattının en ucuna bir saldırı başlatmaya karar verdi. 31 Temmuz öğleden sonra saldırıya geçen İngiliz kuvvetleri bir Fransız tabyasını ele geçirmeyi başardı, ancak Fransızları ana hatlarına ulaşmayı sağlayacak kadar zorlayamadılar. Kıyı boyunca gelen başka bir grup da bataklığa saplanınca

Levent Şahverdi Arşivi

saldırı iptal edildi. Hedeflerine ulaşamamalarına ek olarak, saldırı girişimi 400'den fazla elit askere mâl olmuştu. Ancak bu sayede, Fransa'nın savunma silahlarına hedef olmadan, nehrin yukarısından gemilerini geçirebileceklerini keşfettiler.

Wolfe, Fransızların direnme gücünü ve iradesini yıpratmak için iki yönlü bir strateji tasarladı: Şehre doğrudan bombardıman yapılacak ve şehir çevresindeki kırsal alan kullanılamaz hâle getirilecekti. Wolfe, ağır toplar ve havanlarla şehri acımasızca dövdü. Bombardıman, yıkıcı yangınlara yol açtı. Quebec'in büyük kısmı dümdüz edildi. Kırsal kesimde yaklaşık 1.400 çiftlik yakıldı. Quebec çevresindeki bölge, duman içinde kalmış çorak bir araziye dönüştü.

Wolfe, şehrin batısındaki uçurumlara yönelik doğrudan bir saldırı yapmaya karar verdi. Montcalm, bu uçurumları gözlemek için birkaç gözcü noktası kurmuştu. Fransız subayların çoğu, bu bölgenin İngilizlere makul bir saldırı imkânı tanımayacak kadar dik olduğuna inanıyordu. Ancak Wolfe, dik bir patikanın zirveye ulaştığı noktayı fark etmişti. Patika bir bariyerle kapatılmıştı. Tepede güçlü bir koruma mevzii vardı. Yakındaki bir batarya da patikanın dibindeki iniş alanını koruma altında tutuyordu. Bütün bu durumu değerlendiren Wolfe, buranın Fransız savunmasında zayıf bir nokta oluşturduğuna karar verdi. Bu patikanın kontrolünü ele geçirmek için geceleyin teknelerden çıkarma yapmaya karar verdi. Plan; saldırı kuvvetinin nehrin yukarısından başlayıp akıntı yardımıyla sessizce kayarak patikanın dibine inmesi, nöbetçileri etkisiz hâle getirmesi, tepeye doğru ilerlemesi ve oradaki gözetleme mevziini ele geçirmesine dayanıyordu. Bu harekâtı takiben ana ordu daha sonra Quebec'i kara tarafından vurabilirdi. Aynı gece başka oyalayıcı ve şaşırtıcı saldırılar da yapılacaktı. Ama asıl ilginç olan, saldırı gücünün sözkonusu patikanın kontrolünü ele geçirmesine izin veren şans faktörünün de İngilizlere yardım etmesiydi.

Fransız Komutan Montcalm, saldırıya geçecek İngiliz gemilerinin karşısına güçlü bir elit birlik kolu ile bir Fransız subayı yerleştirmişti. Subay, gemileri yakından izleyecekti. Görevi, gemilerden gönderilen tekneleri karşılayıp imha etmekti. Ancak Fransızlar kritik gecede akıntıyla süzülen ağır yüklü İngiliz teknelerini fark edemediler.

Patikayı koruyan müfrezenin komutanı Yüzbaşı Vergor'a, o gece şehre erzak getiren bir Fransız tekne konvoyunun geleceği söylendi. İngiliz tekneleri karanlıktan çıktığında, Fransız nöbetçileri doğal olarak onları ikmal konvoyu zannettiler.

Levent Şahverdi Arşivi

Güçlü bir gelgit etkisinde kalan İngiliz teknelerinden bazıları, iniş bölgesini birkaç yüz metre ile kaçırdı. Görünürde hiçbir yolun olmadığı uçurumların dibinde karaya çıktılar. Albay Howe komutasındaki bu hafif birlik uçurumun yamacından yukarıya tırmandı. Beklenmedik yönden gelen bu İngiliz sürprizi, patikanın tepesini koruyan Fransız nöbetçileri hazırlıksız yakaladı.

Bir yandan uçurumdan gelen Howe'un adamları, diğer yandan ise patikayı basan diğer İngiliz birlikleri saldırıya geçti. İki taraftan baskı altına alınan Vergor'un müfrezesi dayanamayarak dağıldı. Wolfe ve İngiliz ordusunun geri kalanı artık karaya çıkıp patikayı tırmanmaya başlayabilirdi.

Şafak sökerken, Wolfe ve 3.000 İngiliz askeri yüzleri şehre dönük şekilde muharebe hattına yerleşmişlerdi. Fransızlar nispeten uzun mesafeden ateş açtılar. Her asker elinden geldiğince hızlı ateş edip tüfeğini yeniden dolduruyordu. Buna karşılık İngilizler, Fransızlarla aralarında yaklaşık 50 metre kalıncaya kadar bekleyip ardından müfrezeler hâlinde ateş ettiler. İngiliz hattının merkezindeki taburlar ateşlerini daha da uzun süre devam ettirdikten sonra tek ve daha koordineli bir yaylım ateşi açtılar. Wolfe, adamlarına tüfeklerine fazladan bir mermi daha koymalarını emretti. Her tüfeğin aynı anda çift mermi atarak gerçekleştirdiği bu yaylım ateşinin etkisi gerçekten de korkunçtu. Fransız saflarını yıkıp geçti. Birkaç dakika içinde her şey bitmişti. Quebec, sadece beş gün sonra 18 Eylül'de teslim oldu.

Yedi Yıl Savaşları sırasındaki İngiliz-Fransız çatışmalarının belirleyici anı, Quebec'in düşüşüydü. Savaşın sonunda İngiltere, Fransa'nın elindeki Kanada ve Hindistan sömürge noktalarını alarak, üstünde güneş batmayan imparatorluğa doğru önemli bir adım attı. Ancak her iki devlet için de yedi yıl süren bu savaşın bedeli ağır oldu.

Fransızlarla girdiği savaşın maliyetini karşılamak isteyen İngiliz hükümdarlığı, Amerika'daki kolonilerine yeni ve ağır vergiler koydu. Bunun yol açtığı hatırı sayılır bir öfke, Amerikan Devrimi'nin temel nedenlerinden biri oldu. İngiltere, Amerikan yurtseverleri ile on yıla yakın mücadele etti ama sonunda sömürgelerin bağımsızlığını tanıyarak ABD'nin kurulmasını kabullendi.

Fransızlar hem Yedi Yıl Savaşları sırasında kaybettikleri yerleri telafi etmek hem de İngilizlerden intikam almak için Amerikan Bağımsızlık Savaşı'nı desteklediler ama umdukları çıkarı da elde edemediler. Paris, Yedi Yıl Savaşları'na ve Amerikan Devrimi'ne yaptığı yatırımın karşılığını alamadı. Yüksek maliyet altında ezilen Fransız monarşisi, hazineyi kurutmuştu. Fransa'da da artırılan vergiler ve sert uygulamalar, halkın

Levent Şahverdi Arşivi

monarşiye karşı tepki göstermesine ve örgütlenmesine yol açtı. Sonuç, dünya tarihini değiştirecek bir gelişmeydi: Fransız Devrimi.

Quebec'in düşmesine bir de İngiltere ve Fransa'nın içinde bulunduğu durum eklenirse aslında bu işten en kârlı çıkan Amerikan kolonileri oldu. Mississippi Nehri boyunca ve Ortabatı'daki diğer bölgelerde Fransız gücünün ortadan kaldırılması, uzun vadede yeni bağımsız Amerikan kolonilerinin Apalaş Dağlarının ötesine genişlemesine ve geri kalan yerleri sahiplenerek kıtasal Amerika Birleşik Devletleri'ne dönüşmesine olanak tanıdı.

1759 QUIBERON KÖRFEZİ DENİZ MUHAREBESİ

1759'da Fransa, İngilizlerin Yedi Yıl Savaşları'ndan çekilmesini sağlamak amacıyla adaya yönelik bir işgal planlıyordu. Ancak Kraliyet Donanması, Brest'teki ana Fransız filosunu ablukaya almıştı.

Kasım ayında, kötü hava koşulları üzerine İngilizler ablukayı daha da artırdılar. Bu arada yelken açan 21 Fransız ağır savaş gemisi muadilleri 24 İngiliz gemisi tarafından takibe alındı. İngilizler, 20 Kasım'da Bretonya'daki Quiberon Körfezi açıklarında Fransızları yakaladı. Batı rüzgârları şiddetini artırmıştı. Fransız komutan, gemilerini körfeze götürdü. İngilizlerin dalgalı denizlerdeki sığlıklarda ve resiflerde kendilerini takibe cesaret edemeyeceğine inanıyordu. Ancak İngilizler körfeze girdi. Umutsuz bir çatışma yaşandı. İki Fransız gemisi battı ve beşi ele geçirildi veya karaya oturdu. Yedi Fransız gemisi ise silahlarını denize attıktan sonra sığ Vilaine Nehri'ne kaçtı. İki gemi kaybeden İngilizler, Fransa'nın deniz gücünü sakatlamış ve işgal tehdidini etkisiz hâle getirmişti.

Quiberon Körfezi Muharebesi, Yedi Yıl Savaşları sırasında önemli bir deniz muharebesiydi. İngiliz filosu, sert çatışmalardan sonra kraliyet donanmasına en büyük zaferlerinden birini kazandırdı. İngiltere'nin Fransız işgali tehdidini sona erdirdi. Muharebe, kraliyet donanmasının dünyanın en önde gelen deniz gücü olma yolunda yükselişinin de sinyalini verdi. İngilizler için bu muharebe, 1759 Annus Mirabilis'in bir parçasıydı.

Levent Şahverdi Arşivi

1759 Annus Mirabilis (Harika Yıl), o yıl boyunca Fransız liderliğindeki rakiplerine karşı kazandıkları önemli bir zaferler dizisiydi.

1776 TRENTON VE PRINCETON MUHAREBELERİ

1776 yılının Aralık ayında, Amerikan sömürgelerinin İngiliz yönetimine karşı isyanı kasvetli ve erken bir sona doğru gitmeye başlamıştı. Sömürgedekiler umut vaat eden erken zaferlere imza attılar, ancak 1776 sonbaharında İngiliz İmparatorluğu intikamını aldı. George Washington, New York ve New Jersey'de geri çekilmek zorunda kaldı. İngilizler, Amerikan yurtseverlerinin birkaç kalesini ele geçirdi. O kış, çoğu kişi Devrim'in başarısızlığa mahkûm olduğuna inanıyordu. Ancak Amerikalılar, Aralık ve Ocak arasındaki sadece 10 günde, Washington'un cesur manevraları ve Trenton ile Princeton'daki muharebeler sayesinde karşı konulamaz bir ivme kazanacaklardı.

Amerikan Devrimi'nin ilk aylarında her şey sömürgedekilerin istediği şekilde gidiyor gibiydi. Aslında, İngiliz ordusu 1776 yılının Mart ayında Boston'dan kaçmak zorunda kaldığında, bağımsızlık yanlılarının çoğu savaşın sona erdiğini düşünüyordu. Bu zaferi, yaz aylarında Bağımsızlık Bildirgesi'nin imzalanması takip etti.

Ancak Ağustos 1776'da, İngiliz Başkomutan Howe, New York'a bir saldırı başlattı ve Amerikalıları o zamana kadarki en büyük muharebe olan Brooklyn Heights'ta mağlup etti. İsyan ordusunun lideri George Washington, kuvvetleriyle New Jersey'e kaçmak zorunda kaldı. Ekim ayında, İngilizler ve Amerikalılar, büyük bir muharebe daha yaptılar, ancak sömürgedekiler bir kez daha mağlup olarak geri çekilmek zorunda bırakıldılar. Bu süreç sonbaharda bir kez daha tekrarlandı; İngilizler New Jersey'de Washington'un güneyine saldırarak bir dizi zafer kazandılar ve isyancılar tarafından İngiliz ilerlemesini geciktirmek için kullanılan birkaç önemli kaleyi hızla ele geçirdiler.

1776 yılının Aralık ayında, her iki taraf da kış kamplarına yerleştiğinde Washington, ordusunun yüzde 90'ını ölüm, firar, hastalık, yakalanma ya da gönüllü askerlerin görev sürelerinin sona ermesi nedeniyle kaybetmişti. Washington'un iyi bir general olarak sahip olduğu ün, moral bozucu

Levent Şahverdi Arşivi

yenilgiler ve geri çekilme dizisinin yol açtığı düşüş yüzünden yara almıştı. Bu da baharda, yani bir sonraki sefer sezonunda orduya yeni katılımlar olmayacağı anlamına geliyordu. O kış her iki taraftaki gözlemcilere göre de "Amerikan deneyi sefil bir başarısızlık olarak, şaşırtıcı olmayan bir sona gelmişti."

Ne var ki 25 Aralık 1776 ve 3 Ocak 1777 arasında, seçkin İngiliz askerleri bir kez değil, iki kez yenildi. Washington'un ünü yeniden artma eğilimine girdi. Bu noktadan itibaren devrim, Yorktown'daki İngilizlerin yenilgisine, ardından da teslim olmasına ve kuşatma altındaki Amerikan Cumhuriyeti'nin bağımsızlığının kabul edilmesine kapı açan karşı konulmaz bir ivme kazanacaktı.

Bu "geri dönüş" ün baş aktörü George Washington'un ta kendisiydi. Genel olarak, Amerikan kuvvetlerini oluşturan, çoğunlukla bağımsız gönüllüleri bir araya getirme becerisi göstermişti. İlerlemeler sırasında, geride kalanlara cesaret vermek için hattın en sonunda geziniyordu.

"Mümkünse Barışçıl Yollarla, Gerektiğinde Zorla!"

İngiliz ordusuna komuta eden general, William Howe adında bir aristokrattı. Québec Savaşı'nda, adamlarına dik ve sarp kayalıklara tırmanarak mücadele etmelerini emretme cüretini gösteren bir subaydı ki bunun sonucunda Fransızları şaşırtarak muharebenin kazanılmasını sağlamıştı. Howe, İngiliz Kraliyeti'nin Amerikan sömürgelerine uyguladığı sert muameleye karşı çıkan ve Amerikalılara sempati duyan, politik açıdan ılımlı bir askerdi. Yine de İngiliz İmparatorluğu'na ve onun "misyon"una kesinlikle inanıyordu.

Howe'nun ağabeyi Richard da benzer bir kariyere sahipti ancak o donanmada görevliydi. On üç yaşındayken denize açılmış olan Richard, gözü pekliği ve kişisel cesareti ile ün kazanmıştı. Komutası altındaki denizcilerin rahatını ve moralini düşünen, filodaki en genç amiral olarak önemli zaferler kazanmıştı. Amerikan kolonileriyle olan çatışma başladığında, Kral III. George, kişisel olarak Howe kardeşlerden; Kuzey Amerika'daki İngiliz kara ve deniz kuvvetlerini kontrol etmelerini ve eğer mümkünse barışçıl yollarla, ancak gerektiğinde de zorla sorunu çözmelerini istedi.

Bir diğer önemli figür ise General Charles Cornwallis'ti. Howe gibi, Cornwallis de yüksek aristokrat tabakasındandı ve o da Yedi Yıl

Levent Şahverdi Arşivi

Savaşları'nın ayrıcalıklıları arasındaydı. George Washington'u New Jersey boyunca kovalayan, Cornwallis'in ordusuydu.

İngiltere'nin Amerikalılara karşı kullandığı askerler; tüfek bölükleri, hafif piyade bölükleri, dragon süvarileri ve mobil topçu birlikleri tarafından desteklenen, İngiliz piyade alaylarının en deneyimli birimleriydi. İngiliz piyadesi genellikle iki saftan oluşan uzun bir hat hâlinde konuşlandırılırdı. Howe'un ordusu aynı zamanda "Hesse"li alaylardan oluşan büyük bir birliğe de sahipti. Bunlar, Almanya'nın Hesse-Kassel bölgesinden toplanan paralı askerlerdi. Sonuçta, yaklaşık 20.000 "Hesse"linin yanı sıra Almanya'nın diğer bölgelerinden gelen yaklaşık 10.000 kişilik paralı askerler de Amerikan kolonilerine karşı savaşta görev aldı. Bunlar, çok disiplinli ve zorlu birliklerdi.

Washington Oyunu Tersine Çeviriyor

Washington, adamlarını Delaware Nehri üzerinden Pennsylvania'ya götürdü. Sonra kendilerini bulmalarını sağlayacak deniz taşıtlarını güney kıyılarında topladı. Böylece İngilizleri, nehri geçip Amerikalıları takip etme olasılığından mahrum etti. Kış başlangıcıyla birleşen bu kurnazlık, İngilizleri durmaya, geçici olarak New Jersey'e yerleşmeye ve ilkbaharı beklemeye mecbur kıldı. Bu zorlu koşullarda, Washington pek ümit verici olmasa da son bir girişimde bulunmaya karar verdi. Askerlerinin, yeni yılın başlamasıyla birlikte sona erecek olan görev süreleri bitmeden harekete geçti. Hedefi; deneyimli bir asker olan Albay Rall'ın komutasındaki, kışı geçirmek için Trenton'a yerleşmiş yaklaşık 1.500 Hesseliden oluşan birimdi.

Washington, üç kola dayanan bir saldırı planladı. Askerleri, Noel'de akşam vakti Delaware Nehri'nden geçip, şafaktan önce Trenton'a ulaşacaklardı. Saldıran kollardan birine bizzat Washington liderlik edecekti. Noel Günü'nde hava açık olmasına rağmen, akşam karanlığı düşünce sert esen poyraz yağmur ve kar getirdi. Bu korkunç koşullarda bu kadar insanı, hayvanı ve teçhizatı hareket ettirmenin zorluğu ve karmaşıklığı, kaçınılmaz olarak Washington'un planlarının aksamasına neden oldu. Nehrin geçilmesi hesapladığından çok daha uzun sürdü. Washington'un gücü toplanıp Trenton'a doğru yürüyüşe hazır olduğunda, güneş çoktan yükselmeye başlamıştı. Daha da kötüsü, hava koşulları diğer iki kolun geçişini engellemişti. Washington devam etmeye karar verdi ve elindeki gücü yürüyüş için iki kısma ayırdı.

Levent Şahverdi Arşivi

Amerikalılar, Trenton'un eteklerine ulaştıklarında dıştaki Hesseli işaretçileri etkisiz hâle getirdiler. İki ana cadde boyunca ateş gücünü yoğunlaştırmak için altı Amerikan top bataryası kullanıldı ve saldırı başladı. İyi konuşlanmış Amerikan topları, Hesselilerin saldırılarının dağıtılmasında ve yeniden örgütlenmelerini önlemede önemli bir rol oynadı. Hesseliler ezilmeye ve geri çekilmeye başladıklarında Rall, iki tüfek mermisi tarafından ciddi şekilde yaralandı. Kesin zayiat sayılarına göre 100 kadar Hesseli öldürüldü ya da yaralandı ve 900'den fazlası esir edildi. Askerî açıdan marjinal öneme sahip olmasına rağmen Washington'un cesur ve başarılı baskınları, Amerikan halkının moralini ve savaş için duyduğu coşkuyu artırdı.

Howe, İngiltere'ye doğru henüz yola çıkmayan Cornwallis'i geri çağırdı ve derhâl New Jersey'i kontrol altına almak için görevlendirdi. Washington, daha iddialı bir taarruz başlatarak momentumu artırmaya kararlıydı, ancak ilave insan gücü gerekiyordu. Buna da bir çözüm buldu; diğer komutanların birliklerini kendi komutası altında bir araya getirmeyi başardı. Ancak aynı zamanda görev süreleri sona ermiş askerleri de ayrılmamaları için ikna etmesi gerekiyordu. Tecrübeli adamlarının yaklaşık 1.400'ünü elinde tutabildi. Bu grup, yaklaşan sefer için sağlam bir "çekirdek kuvvet" sağladı. Washington'un kuvvetleri, Delaware'den tekrar Trenton'a geçti ve Assunpink Creek yakınlarındaki bir sırt boyunca savunma pozisyonu aldı.

Trenton Muharebesi'nde Hesselilerin yaşadığı utanç verici yenilginin intikamını alma niyetinde olan Cornwallis, New Jersey'e saldırdı ve ilerledikçe de güç topladı. Trenton'a yaklaştığında ordusunun kapasitesi 9.000 kişiyi aşmıştı. Yarbay Mawhood komutasındaki yaklaşık 1.000 kişilik bir birimi yedek kuvvet olarak Princeton'da konuşlandırdı. 2 Ocak'ta Assunpink Creek'teki Amerikan kuvvetleriyle çatışmaya girdi. Ormandan ve hazırlanmış pozisyonlarından karşılık veren Amerikalılar; İngiliz ilerlemesine inatla direndiler, birkaç saldırıyı geri püskürttüler, ancak sürekli gelen baskı, geri çekilmelerine neden oldu. Gece olduğunda Cornwallis, saldırıya son verdi. Amerikan hatlarının kırılmaya yakın olduğundan ve sabah muharebe başladığında Washington'un sağ tarafını çevirip zaferini güvence altına alabileceğinden emindi. Cornwallis'in yardımcılarından bazıları onu vakit kaybetmeden saldırıp Amerikalıların işlerini bitirmesi gerektiği yönünde uyardılar. Ancak Washington'ın tuzağa düştüğünü düşünen Cornwallis, bu yerinde tavsiyeyi reddetti.

Levent Şahverdi Arşivi

Bir Gece Manevrası Daha: Amerikalılar Princeton'da

Washington, sırtını nehre vermiş olan ordusunun ertesi günkü muharebede imha edileceğinden endişe duyuyordu. Bir kez daha düşmanı şaşırtacak cesur bir gece manevrası yapmaya karar verdi. Ordusuna gece boyunca Trenton'dan gizlice çıkma ve Cornwallis'in uyuyan ordusunun çevresinden geçen tehlikeli bir yoldan ilerleyerek, Princeton'da bırakılan İngiliz destek birliklerinin üstüne çullanma emrini verdi. Bir grup asker kamp ateşini yakmak için geride kalırken ordunun büyük kısmı gizlice kamptan ayrıldı. Top arabalarının tekerlekleri ve atların toynakları bezlerle sarıldı. Askerlere katı bir sessizlikle hareket etmeleri emredildi. Bu sayede tespit edilmeden hareket eden ordunun öncüleri, 3 Ocak gününün şafağında Princeton'a yaklaşmıştı.

Princeton Muharebesi, Trenton ya da Assunpink Creek'te olduğu gibi Avrupa tarzındaki karşılıklı iki hatta konuşlanmış askerler arasında yaşanan geleneksel bir çatışmadan çok daha fazlasıydı. Açık bir alanda, iki tarafın da yakın mesafeden gerçekleştirdiği yaylım ateşini, saldırılar ve karşı saldırılar takip etti. Muharebenin bir anında gri atının üzerindeki Washington, büyük bir riski göze alıp İngiliz ateşine yaklaşarak Amerikan hatlarını toparlamayı başardı. Sonunda, Amerikalılar, sayıca fazla olan İngilizlere karşı üstün geldi. Washington akıllıca taktikleri ve gösterdiği cesaret ile -İngiliz ateş hattının 50 metre yakınına kadar gitmişti- bir başka zafer daha kazandı. Bazı açılardan bu zafer, askerî bir başarı olmaktan çok, ilham verici bir olaydı. Amerikan milisleri, düzenli İngiliz birlikleri ile aşık atabileceklerini ve onları yenebileceklerini göstermişlerdi.

Amerikan Bağımsızlık Savaşı, birkaç yıl daha devam etti. Fakat asıl dönüm noktası Trenton ve Princeton muharebelerinde elde edilen ikiz zaferlerdi. Bunlar, Devrim'in en karanlık anında; desteğinin azaldığı ve her şeyin genç cumhuriyete karşı dönmekte olduğu anda yaşanan çarpışmalardı. Bu muharebelerinin ardından Washington, bir dizi zeki ve cesur manevra ile ordusunun coşkusunu ve güvenini geri kazandı. Edindiği şöhreti sağlam bir şekilde korudu ve yeni başlayan devrimci hareketi ayakta tuttu. İkiz muharebe zaferlerinden sonra Devrim'in devamı konusunda kimse şüphe duymadı ve ikiz zaferler Amerikalıların, "Büyük İngiltere"den özgürlüklerini elde etmelerine kaçınılmaz bir biçimde yol açtı.

Levent Şahverdi Arşivi

1777 SARATAGO MUHAREBELERİ

1776'da Amerikan kolonileri İngiliz yönetimine karşı bağımsızlıklarını ilan etmişti. George Washington liderliğindeki Amerikalılar Trenton, Assunpink Creek ve Princeton başarıları ile birlik beraberlik içerisinde mücadele ediyorlardı. Washington, askerî mücadelenin bir parçası olarak kurduğu casus çemberleri ile bir yandan sürekli istihbarat sağladığı gibi bir yandan da ortaya attığı dezenformasyonlar ile İngilizleri deliye döndürüyordu. 1777 yılında İngiltere, Amerikan topraklarının kontrolünü yeniden ele geçirmek için hâlen mücadele ediyordu.

Bağımsızlık Savaşı başladığında, Amerikalı isyancıların tek silahlı kuvvetleri, kolonilerden gelen milislerdi. Toplanan İkinci Kıta Kongresi, bir Kıta Ordusu kurulmasına izin verdi ve önemli bir askerî deneyime sahip olan Virginialı George Washington'u da başkomutan olarak atadı. Washington, arka arkaya yaylım ateşi açabilen ve sabit süngülerle formasyon şeklinde manevra yapabilen, Avrupa tarzı disiplinli bir ordu kurmaya çalıştı. Saratoga'daki ordusu ise henüz gençti ve katı bir disiplinden çok şevkle bağlıydı.

İngiltere, kolonilerde yaşadığı sorunu çözmek için işi sıkı tutmak istediğinden harekete geçti. İngiliz General John Burgoyne, Kanada üzerinden New York'u işgale girişti. Temmuz ayında Ticonderoga Kalesi'ni ele geçirdi. Hudson Nehri'ne giden yolu kesti. Burgoyne kuvvetleri, Hudson'dan aşağıya doğru ilerlerken, kısa sürede erzak sıkıntısı çekmeye başladılar. Ağustos ortasında, Bennington'daki bir Amerikan üssüne yaptıkları saldırıla başarısız oldu. Ağır kayıplara uğrayan Burgoyne'ye destek veren Kızılderili yardımcı kuvvetler firar etti. Diğer İngiliz kuvvetlerinden vaat edilen destek de gelmedi. Bu arada General Horatio Gates komutasındaki Amerikan birlikleri, Hudson'ın Bemis Tepelerindeki müstahkem mevkilerini güçlendirerek Burgoyne'nin yolunu kapattılar. İngiliz ordusu, 13 Eylül'de Hudson'ı bir duba köprüsü üzerinden geçti. 19 Eylül'de İngilizler tepelere saldırmak için ilerliyorlardı.

Gates, General Benedict Arnold'a hafif piyade ve tüfek göndererek Freeman Çiftliği mevkisindeki İngiliz sağ kanadını taciz etmesini istedi. Arnold, birimleriyle yüklendi ancak ağır kayıplar verdi. Soldaki Hesselilerin ilerlemesi de Arnold'u, adamlarını Bemis Tepelerine geri çekmeye zorladı. Ama ormanda gizlenmiş keskin nişancılar İngilizleri deliye

Levent Şahverdi Arşivi

çeviriyorlardı. Vatanseverlerin keskin nişancıları, muhtemelen Amerika'ya Alman göçmenler tarafından getirilmiş uzun namlulu çakmaklı tüfekle donatılmışlardı. Daha çok çiftçiler ve ormancılar tarafından kullanılan bir av silahı olan bu tüfek, standart piyade tüfeğinden çok daha isabetliydi. Keskin nişancıların koruması altında çok rahat ilerleyebileceğini düşünen Arnold, Gates'ten genel bir saldırı yapma izni istedi ama talebi reddedildi. Bu nedenle İngilizler ağır kayıplar verseler de savunma alanını ellerinde tutmayı başardılar. Sert bir kavganın ardından Gates, Arnold'u görevden aldı. Burgoyne liderliğindeki İngilizler, 7 Ekim'de bir saldırı daha denedi, ancak yine geri püskürtüldüler.

İtaatsizliği nedeniyle resmen komutadan alınmış olmasına rağmen General Arnold, 7 Ekim'deki çatışmanın en kritik anında birden at sırtında belirdi. Hesseli askerler tarafından tutulan bir tabyaya karşı cesurca bir hücum gerçekleştirdi. Ancak bu esnada vurulan atından düşünce ağır şekilde yaralandı. Yine de Arnold'ın saldırısı Hesselilerin kaçmasına neden oldu ve muharebe alanının kontrolünü Amerikan güçlerine bıraktı.

Amerikalılar, Freeman Çiftliği'ni geri almak için ilerlediler. Bunun üzerine Burgoyne kuzeye yönelerek Saratoga'ya çekildi. Etrafı sarılmış ve Amerikan topçu bombardımanı altında bunalmış olan Burgoyne teslim olmak için pazarlığa girişti ve isteğine kavuştu: 17 Ekim'de İngilizler teslim oldu. Resmî bir jest olarak General Burgoyne, kılıcını General Gates'e sundu. Amerikalı general kılıcın Burgoyne'de kalması gerektiğini söyleyerek, mağlup İngiliz komutanını çadırına davet etti.

Saratoga, İngilizlerin hiç girmemesi gereken bir muharebeydi. Düşman, sayısal olarak üstündü. Ayrıca yüksek zeminde güçlü bir savunma pozisyonuna sahipti. Yoğun ormanlık arazi, Amerikan tüfekçileri için idealdi. Siper kullanma konusunda uzmandılar ve düşman ilerlemesinin kanatlarında konuşlanmışlardı. Bu noktada mantıklı olan, İngilizlerin kuzeye geri çekilmesi idi. Ancak Burgoyne, İngiliz askerleri ve Hesselilerden oluşan gücüne güveniyordu. Hesseliler; Avrupa tarzında savaşmak için eğitilmiş, tüfekleriyle arka arkaya başarılı yaylım ateşi açabilen, süngülerle düşman ateşine doğru ilerleyen, kendi subayları, üniformaları ve silahları olan disiplinli Alman paralı askerleriydi. Burgoyne'nin Saratoga'daki gücünün yüzde 40'ını "Hesse" kuvveti oluşturuyordu ancak onları Amerikan kuvveti kadar etkili bir şekilde kullanamadı. Amerikalı Vatanseverler Hesselilerden özellikle nefret ediyorlardı.

Levent Şahverdi Arşivi

Amerikan tarafında ise Gates'in birlikleri; büyük ölçüde sömürge milisleri ve Kıta Ordusu askerleriydi. Daha eğitimliydiler. Gates, savaş taktikleri konusunda geleneksel bir Avrupa görüşünü benimsedi; Burgoyne'nin ön cepheden saldırı yoluyla almaya çalışacağı tahkimatlarda beklemeyi tercih etti. Astı olan Benedict Arnold'un saldırgan eylemleri Gates'in planını bir dereceye kadar alt üst etti, ancak olumlu bir etkisinin olduğu da yadsınamaz bir gerçekti.

Virginialı Daniel Morgan, Bağımsızlık Savaşı'nın başında gönüllü tüfekçilerden oluşan bir birim kurmuştu. Aynı zamanda Saratoga'da, Geçici Tüfek Kolordusu'na mensup ve keskin nişancı olarak görev yapan 500 tüfekçinin komutanıydı. Keskin nişancılar doğrudan İngiliz subaylarını hedef alıyorlardı. İngilizler Saratoga sonrası, o sırada Pennsylvania'da İngilizlerle savaşan Amerikan Başkomutanı General Washington'a bir protesto mektubu gönderdiler. Amerikalı keskin nişancıların İngiliz subaylarını kasıtlı olarak hedef almasını, meşru ve onurlu bir savaş yöntemi olarak görmüyor, suikast olarak eleştiriyorlardı. Washington, bu protestoya anlamlı bir yanıt verdi: "Sayın Beyefendiler, bizlere meşru ve onurlu bir bağımsızlığı çok gördüğünüz için bu muameleyi hak ediyorsunuz ve görmeye de devam edeceksiniz." Gerçekten de bu muameleyi göstermeye devam ettiler ve öyle başarılı oldular ki Daniel Morgan, Bağımsızlık Savaşı'nın sonunu 1781'de Cowpens Muharebesi'ni kazanan bir general olarak gördü.

Saratoga zaferi sonrasında Amerikan kuvvetleri, 15.000 kişinin sadece 500'ünü kaybetmişti. Karşılarındaki 7.000 kişilik İngiliz kuvvetinin ise yaklaşık 1000'i hayatını kaybetti, geri kalanı da esir alındı. Teslim şartlarına göre, ele geçirilen 6.000 İngiliz askerinin evlerine gönderilmesi gerekiyordu, ancak çoğu, savaşın sonuna kadar tutuklu olarak kaldı. Saratoga Muharebeleri'ndeki yenilgi, İngiliz prestijine yıkıcı bir darbe oldu ve Fransa'yı da Amerikan Bağımsızlık Savaşı'nı desteklemesi gerektiğine ikna etti.

***

Ağustos 1781'de General Charles Cornwallis, 7.000 kişilik bir İngiliz ordusunu Virginia'daki Chesapeake Körfezi'nde bulunan Yorktown limanına götürdü. Güçlendirilmiş bir kamp inşa ettiler ve denizden takviye beklediler. Ancak 5 Eylül'de Fransız savaş gemileri, Chesapeake Körfezi açıklarında bir İngiliz filosunu mağlup ederek Yorktown'u deniz ablukası altına aldı. Amerikan Kıta Ordusu Komutanı General George Washington ve bir Fransız keşif kuvvetinin komutanı olan General Jean-Baptiste

Levent Şahverdi Arşivi

Rochambeau, Cornwallis'in ordusuyla yüzleşmek için 16.000 asker gönderdi. İngilizlerin karşısına sağlam tahkimatlar kurdular. Amerikalılar ve Fransızlar topçu bombardımanı başlattı. İki önemli İngiliz tahkimatı ele geçirildi. Kaçış yolu bulunmayan Cornwallis, 19 Ekim'de teslim oldu. Ve nihayet İngiltere, Amerikalıların bağımsızlığını tanıması gerektiğini kabul etti.

1792 VALMY MUHAREBESİ

Korku ve öfke, ilk önce Fransız Devrim Ordusu'nu motive etti. Yabancı işgali veya karşı-devrim tehdidi, on binlerce erkeği 1791 ve 1792'de askerlik hizmetine gönüllü olmaya teşvik etti. 1789'daki motto, "Her vatandaş bir asker ve her asker bir vatandaş olmalı" idi. 1792 Valmy Muharebesi, çatışmanın motivasyon unsurunun ideoloji olduğu yeni bir savaş çağına işaret ediyordu. Prusyalıların iyi eğitilmiş saflarıyla karşı karşıya gelen eğitimsiz Fransız "yurttaş ordusunun" kazanma azmi, devrimcilikle beslenen yüksek morale dayanmaktaydı. Valmy Muharebesi, askerî olmaktan çok psikolojik bir zaferdi aslında.

1789 ile 1794 arasında devrimciler, Fransız monarşisini yıkıp, giderek radikalleşen bir dizi hükûmet kurdular. 1792'den itibaren, zaman içinde genişleyen bir Avrupalı güçler koalisyonuyla savaş hâlindeydiler. Avusturya Hollandası (bugünkü Belçika) rakip güçler arasındaki çatışmaların yaşandığı ana muharebe alanı hâline geldi.

Fransız devrimci hükûmetleri tarafından yetiştirilen yurttaş orduları birçok muharebeye ve savaşa katıldı. Yaşananlar, idealizmden ve uluslararası kardeşlik arzusundan doğan bir rejim için ironik nitelikteydi. "Özgürlük, Eşitlik, Kardeşlik ya da Ölüm" sözleri; devrimle aynı fikirde olmayan herkesin bir düşman olarak görüldüğünü açıkça ortaya koyan ve Fransa'yı Avrupa'nın geri kalanıyla karşı karşıya getiren bir slogandı. Fransız devrimci orduları, birçok kişiyi "baskıdan" kurtardı ama bunu "süngü" ile yaptı.

Yurttaş Askerin Doğuşu

Önceki dönemlerde savaşlar, genellikle siyasi avantaj ve/veya maddi kazanç elde etmek için yapılıyordu. Bu durum 1790'larda da geçerliydi,

Levent Şahverdi Arşivi

ama şimdi bunlara bir de "ideolojik açıdan üstün olma" faktörü eklenmişti. Bu savaşları "modern savaş tarzı"nın başlangıcı olarak tanımlayan da bu inançtı. Dahası, birbirini izleyen Fransız devrimci hükûmetleri, çatışma baskısı altında, giderek aşırılaştı. Savaşı, zaafa düşen iktidarlarını sürdürmenin bir yöntemi olarak kullanmaya başladılar.

Hitler ve Stalin'in askerî ve ideolojik seferlerinin kökenlerini 1790'ların Fransız devrimci rejimlerine dayandırmak yanlış olmayacaktır.

Bir devrim, geçmişten kopuşu ifade eder ancak yeni hükûmet, çoğu zaman, önceki rejimin dayandığı gücü ve yapıyı çok daha verimli bir şekilde kullanır. Fransız Devrimi'ndeki tek değişiklik, Fransa'da iktidarın merkezileşmesinin, geçmişin tüm kalıntılarının budanmış olması nedeniyle çok daha belirgin hâle gelmesidir. XVII. yüzyıldan itibaren Fransa, sürekli olarak Paris'ten yönetilen güçlü bir bürokratik devlete dönüşmüştü. Halkı üzerinde artan kontrolü ile devlet, siyasi iradesini güçlendirmek için sahaya büyük ordular koyabilmeyi başarmıştı. Geçmiş dönemde askerler, işe alınmış veya istihdam edilmiş kişiler iken, artık hepsinin "özgür insanlar" olması ve savaşmaya ikna edilmeleri dışında, devrimci hükûmetlerin iktidarı sırasında da durum aynıydı. Farklı olan, "yurttaş askerin" doğuşuydu.

Bu siyasallaşmış askerleri intikam ve korku motive etti. Bütün bir ulus öfkeyle bir araya getirilinceye kadar politikayla daha az ilgili yoldaşları uyandırmaya devam ettiler. Hükûmetin tek yapması gereken, bu adamları algılanan düşmana yönlendirmekti. Gerisini bu yurttaş askerlerin öfkeli ruhları halledecekti. Ya da en azından fikir buydu.

Fransız Devrim Ordusu'ndan bir topçu 1793'te Caen'de günlüğüne şunları yazıyordu: "*Ülkemin düşmanlarına acımıyorum. Hepsi kardeşlerimin kanını döktüler ve dökmeye devam ediyorlar. Karşı-devrimciler ve bu rolü oynayanlar, öfkeli ellerde ölümü hak ediyorlar.*"

Kıta Avrupası'ndan Fransız Monarşisine Destek

Devrimin Fransa'yı zayıflattığını düşünen bazı komşu ülkeler, Fransız kraliyet ailesinin yardımına gelmek için iyi bir zaman olduğunu düşündüler. Ağustos 1792'de, Prusya ve Almanca konuşan müttefikleri, krallarına zarar vermeleri hâlinde Paris halkını korkunç şekilde cezalandırmakla tehdit ederek istila başlattılar. Parisli kalabalığın tepkisi, Tuileries Sarayı'na saldırmak ve kraliyet ailesini esir almak oldu. Korku ve öfke, sokakları

Levent Şahverdi Arşivi

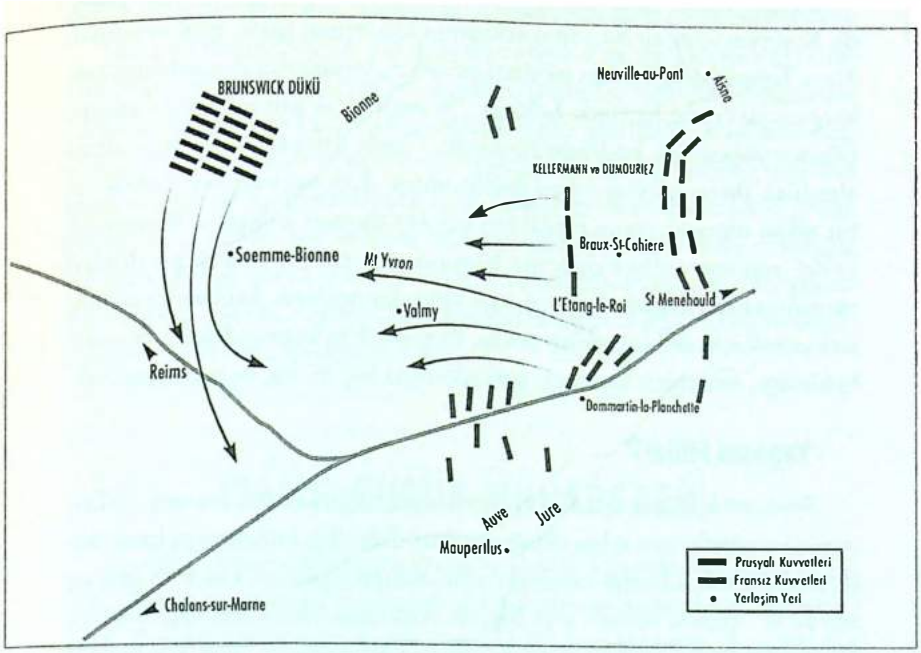
yönetiyordu. Ayaktakımını teşvik eden politikacılar, şaşırtıcı olmayan bir şekilde, içerideki düşmanların ilk ölenler arasında olması gerektiğine inanıyorlardı.

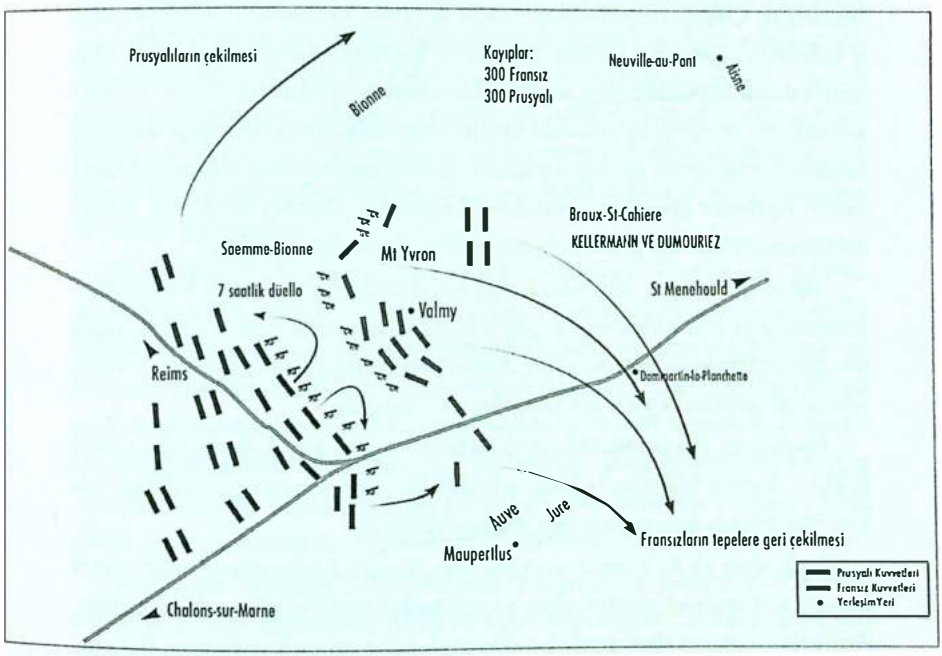
Şehrin koruyucu kalesi olan Verdun, Prusya önderliğindeki kuvvete yenik düştüğünde, devrimciler öfkelerini, aralarında hem siyasi hem de sıradan suçlular olan 1.000'den fazla tutukludan çıkardılar. Hepsi parçalanarak öldürüldü. Bu olay tarihe "Eylül katliamları" olarak geçti. Paris'teki hükûmetin, yabancı düşmanlarına yönlendirilmiş böyle bir öfke sayesinde kendine güven duyması beklenebilirdi. Ancak Devrim Ordusu'nun istikrarsız olduğu ortadaydı. Avusturya Hollandası sınırında Avusturyalılarla yaşanan çatışmada, eğitimi yetersiz ve düzenden uzak bulunan Fransız kuvveti, çareyi kaçmakta bulmuştu. Devrimci generaller yargılandı ve ardından XX. yüzyıldaki totaliter orduları da etkileyecek nitelikte bir paranoya akımı sonucunda idam edildiler.

Avusturya, Fransa'nın istilası için istediği kadar adam çıkaramamıştı. Fransa'ya ilerleyen Alman ordusu, komutanı Brunswick Dükü'nün umduğunun yarısı kadar, sadece 80.000 kişiydi. Sayılar sefer boyunca düşmeye devam etti. Brunswick Dükü, Fransız sınırındaki diğer ordularla bağlantı kurmayı düşünmüştü. Ancak Paris'te yaşanan anarşi ile ilgili haberleri alınca, Fransız başkenti üzerine yürümeye karar verdi. Diğer tarafta ise General Dumouriez, Fransız savunmasını etkileyen kaosun ortasında komutayı devraldı. Kuzey ordusunu Belçika sınırından uzağa ve Sedan'a doğru güneye ilerletti. Argonne ormanı, Fransız ordusuyla Prusyalılar arasında doğal bir bariyer sağladı.

Brunswick Dükü Fransız manevrasını boşa çıkarmaya kararlıydı. Argonne'a girdi ve Dumouriez'i ormanlık alanın güney kesiminde bir pozisyon almaya zorladı. Ancak Brunswick Dükü'nün ilerleme ve takip etme konusunda aşırı ihtiyatlı davranması, Dumouriez'in takviye almasına olanak verdi. Kellermann komutasındaki 25.000'den fazla askerin de katılımıyla Dumouriez'in ordusunun toplam gücü 36 bine çıktı. Doğrudan emri altında sadece 34.000 adam bulunan Brunswick Dükü, kuzeyden Avusturyalılarla bağlantı kurmak istedi. Ancak Dumouriez'in geri çekildiğine dair aldığı yanlış bir rapor, Brunswick Dükü'nü Chalons yolunda Fransız geri çekilişini önlemeye ve Fransızları Valmy köyü yakınlarında muharebeye zorlamaya teşvik etti.

Levent Şahverdi Arşivi

Levent Şahverdi Arşivi

Brunswick'in öncüleri yoğun bir sisin içinden Fransızlara doğru ilerledi. Kasvetin içinden bir top mermisinin kükremesi geldi. Kellermann'ın Yrara Tepesi'ndeki Fransız takviye kuvvetleri, kendilerini Prusyalıların tam karşısında, cephe hattında buldular. Brunswick'in kuvveti topçu ateşine rağmen yola doğru baskısını sürdürdü. Orada daha fazla top ateşi altına alındılar. Bunu izleyen topçu düellosunun, ilerleme üzerinde belirleyici bir etkisi olmadı. Sis ve toplardan yayılan duman kalkınca, Brunswick Dükü ana kuvvetini Valmy'nin karşısına yerleştirdi. Ancak gördükleri memnun edici değildi. Fransızlar iyi konuşlanmışlardı. Muharebe alanını terk etmek için de hiç aceleleri yoktu. Brunswick'in karşısındakiler, görmeyi beklediği, anarşiden beslenen ayaktakımına hiç mi hiç benzemiyorlardı.

"Yaşasın Millet!"

Brunswick Dükü, adamlarına ilerlemeye başlamalarını emretti. Kellermann ise askerlerinin sahip olduğu en önemli özelliği kullanmaya karar verdi; saldırganlık. Devrim rozetinin takılı olduğu şapkasını kılıcının üzerine koydu ve "Yaşasın millet!" diye bağırdı. Ardından bütün adamları çılgınca "Yaşasın millet! Çok yaşa Fransa! Yaşasın Generalimiz!" diye kükremeye başladılar. Orduların savaşmayı, daha doğrusu kaçmamayı düşündükleri o belirleyici anlardan biriydi. Fransızlar kaçmadı. Gördükleri karşısında kontrolünü kaybeden Brunswick Dükü, ilerlemeyi durdurdu. Bir sonraki adımda ne yapacağı konusunda düşüncelere dalmışken bir topçu düellosu başladı. Subaylarıyla yaptığı toplantıda muharebeye devam etmemeye karar verdi. Karanlık çökerken, Fransızlar büyük bir yabancı tehdidini alaşağı ettiklerini bilmenin gururuyla muharebe alanından çekildi.

Tuhaf bir zaferdi. Aslında çok az kan dökülmüştü. Ancak Valmy Muharebesi'nin psikolojik etkisi çok büyüktü. Bir ordu için moralin, belki de eğitimden veya silahtan bile daha önemli olduğunu gösterdi. Valmy, ideolojik güdümlü yeni bir savaş biçimi doğurdu.

Napoleon Bonaparte bu muharebeyi, topçuların değerlerini ispatladıkları "Valmy Meselesi" olarak adlandırdı; "Devrim savaşının ilk aşamalarında, Fransa her zaman topçulukta üstündü."

Açık olan şu ki Fransa devrimcileri, Valmy Muharebesi'nden sonra kendilerini kraliyet ailesini idam edecek kadar güçlü ve güvende hissettiler. Ardından yabancı devletlerle bir dizi muharebe yaşandı ve Fransa; Belçika, Hollanda ve İsviçre'nin yanı sıra Almanya ve İtalya'nın bazı bölgelerini ele

Levent Şahverdi Arşivi

geçirme fırsatı buldu. Napoleon'un sonradan miras alacağı ve tüm Avrupa'nın efendisi olmak için kullanacağı muzaffer bir savaş gücü oluşturuldu.

Şunu söylemek yanlış olmayacaktır; eğer Fransız Devrim Ordusu olmasaydı, Napoleon Savaşları olmazdı. Bununla birlikte Fransızların, sonradan girişikleri tüm muharebelerde galip geldikleri de söylenemez. İdeolojik güdümlü bir ordu çatışmada güçlüdür, ancak rakibi de yerinden kıpırdamayacak kadar kararlıysa, kendine güveniyorsa ve ideolojik açıdan güçlüyse, o zaman söz konusu ordunun kendi morali hızla çökebilir. Nitekim altı ay sonra, Mart 1793'te, Dumouriez'in ordusu Hongen'de bir bozguna uğradı. Zayiatı 2.000 kişiden fazlaydı. Karşısındaki Avusturyalıların ise sadece 40 yaralısı vardı.

1794 FLEURUS MUHAREBESİ

Fransız Devrimi başlangıçta Fransa'nın silahlı kuvvetlerinde kaosa neden oldu. Monarşiye sempati duyan subaylar ülkeden ya kaçmış ya da tutuklanmıştı. Devrimci hükûmet zorunlu askerlik hizmetine başvurdu. Bu uygulama 18-25 yaşları arasındaki tüm erkekleri kayıt altına alan Ağustos 1793'teki genel seferberlik ile doruğa ulaştı. Bu birlikleri eğitmek ve onları eski kraliyet ordusunun kalıntılarıyla bütünleştirmek göz korkutucu bir görevdi. Ancak yeni yurttaş askerlerin devrimci gayretleri ve kalabalık sayıları, deneyimsizliklerini telafi etti. Genellikle sosyal açıdan dezavantajlı sınıflara mensup yeni terfi etmiş subayların önderlik ettiği yeni Fransız ordusu yirmi yıl boyunca Avrupa'ya hâkim oldu.

Haziran 1794'te Fransız General Jean-Baptiste Jourdan'ın ordusu, Avusturya'nın Charleroi Kalesi'ni kuşattı. Avusturya, Hollanda ve İngiliz birliklerinden oluşan ve Coburg Prensi Josias komutasındaki bir koalisyon ordusu, kuşatmayı kırmaya gitti. Ancak kaledeki garnizon, koalisyon ordusu gelmeden önce teslim oldu. Jourdan, 76.000 adamının hepsini, Coburg Prensi'nin ilerlemekte olan 52.000'lik ordusuyla yüzleşmek için konuşlandırmayı başardı. Birliklerinin kalitesine güvenen Coburg Prensi Josias, yine de ordusunu beş kolluk bir formasyon şeklinde ilerletti.

Muharebe başladığı andan itibaren Fransız hattı, şiddetli mücadeleyi sürdürmek için çabaladı. Orange Prensi William'ın Hollandalı askerleri, Fransız solunu neredeyse kırmak üzereydiler. Ancak bir hidrojen

Levent Şahverdi Arşivi

balonundaki hava gözlemcileri tarafından muharebenin ilerleyişinden haberdar edilen Jourdan, kırılma tehlikesinin olduğu yerlerdeki direnişi desteklemek için yedek kuvvetlerini ustaca hareket ettirdi. Çatışmaların doruğa ulaştığı anda, Jourdan bu kez Fransız süvarisini bir hücumla ileri göndererek alanın ortasındaki Avusturya hattını kırdı. Coburg, kayıpları Fransızlardan çok daha az olmasına rağmen geri çekilme emri verdi. Bu zafer sayesinde Fransa, Hollanda'nın kontrolünü ele geçirdi ve devrimci ordunun itibarını hem Fransa'da hem de dünya sahnesinde pekiştirdi.

Fleurus Muharebesi, bir hava unsurunun bir muharebede ilk kez kullanıldığı mücadeleydi. Fransızlar, balon uçuşundan yararlanmak için bir Aerostatik Kolordu oluşturmuşlardı. Bu, 1783'ten itibaren Fransa'da öncülük edilen yeni bir teknolojiydi. Fransız hatlarının arkasında, yere bağlı bir hidrojen balonunda bulunan gözlemciler, bu karışık muharebeyi anlamlandırabildiler. Komutanları General Jourdan'a bir kabloyla mesajlar göndererek, uygun anda uygun kararları vermesini sağladılar ve muharebenin kazanılmasında kilit rol oynadılar. Fransızlar, devrim ordusunda hava gözlemciliğini kullanarak savaş tekniklerinde de devrim yapmışlardı.

1800 MARENGO MUHAREBESİ

Korsika'da doğan Napoleon, kariyerine topçu subayı olarak başladı. 1795'te Paris'te bir ayaklanmayı bastırdıktan sonra terfi ederek bir ordu birliğini komuta etmeye başladı. Savaşlardaki başarısını, siyasi hırsları için bir sıçrama tahtası olarak kullandı. Bu hırs, 1804'te imparator unvanını almasıyla doruğa ulaştı. Saldırgan ve risk almayı seven bir general olarak, Avrupa'nın tüm ordularını geride bıraktı. Fakat 1812'de Rusya'yı işgal ederek boyunu aşan bir işe girişti. Moskova'dan feci bir şekilde geri çekilmesinin ardından, 1814'te sürgüne gönderildi. Ertesi yıl geri döndü. Waterloo'daki yenilgisinin ardından günlerini İngiliz tutsağı olarak geçirdi. 1800 Marengo Muharebesi'nde Napoleon ve ordusu, Avusturyalılarla karşı karşıya geldi. Muharebeye katılan 54.000 askerden yaklaşık olarak beşte biri ya öldürüldü ya da yaralandı.

General Napoleon Bonaparte, 1799'da Birinci Konsül olarak Fransız hükûmetinin başına geçti. Bu sırada Fransa, hâlâ İngiliz-Avusturya koalisyonuyla savaş hâlindeydi. Napoleon iktidarını korumak için askerî zaferlere ihtiyaç duyuyordu.

Levent Şahverdi Arşivi

1800 baharında, General Michael Melas komutasındaki 31.000 kişilik bir Avusturya ordusu, kuzey İtalya'daki Cenova'da Fransız kuvvetlerini kuşattı. Buna karşı Napoleon da İsviçre'deki St. Bernard Geçidi'ni kullanarak Alpler üzerinden ilerleyen bir ordunun başına geçti. Piyemonte'ye girdi. Milan'ı ele geçirdi. Melas'ın Avusturya ile iletişimini kesti. Napoleon'un cesur manevrasına şaşıran Melas, savaşmaktan başka bir alternatif göremedi. Melas, 4 Haziran'da Cenova'da Fransız kuvvetlerini yendi. Ardından, Napoleon'un Piyemonte Ovası boyunca batıya doğru ilerleyen 23.000 kişilik ordusuyla karşılaşmak üzere yürüyüşe başladı.

Sonunda iki ordu, Bormida Nehri'nin karşı taraflarında, bugünkü İtalya'nın kuzeyinde bulunan Marengo köyü yakınlarında toplandı. Napoleon, Melas'ın planından habersizdi. Avusturyalıların savaşmadan kaçmaya çalışacağına ikna olmuştu. Bu yüzden önemli güçlerini ayırmaktan çekinmedi. Olası kaçış yollarını engelleyebilecek gücü bulunan General Louis Desaix komutasındaki bir tümen de ayrılan bu güçler arasındaydı. 14 Haziran sabahı Avusturyalılar Bormida'yı geçip saldırdıklarında Napoleon hâliyle şaşırdı. Avusturyalılar kararlılıkla savaşarak Fransız hattının merkezinde kargaşa yarattılar. Bozgunu engelleyen, sadece Napoleon'un seçkin konsüllük korumalarının direnişi oldu. Avusturyalılar zaferlerini kutlamak üzereyken Desaix'nin tümeni birden muharebe alanına geldi ve şimşek hızında bir karşı saldırı gerçekleştirdi. Sonuçta Desaix öldürüldü, ancak General Francois Kellerman'ın ağır süvarileri cuirassier'ler tarafından yapılan bir saldırı Avusturya kanadını kırdı.

Avusturyalılar kargaşa içinde muharebe alanını terk etti. Melas ateşkes yapmayı kabul etti. Avusturya Piyemonte'yi kaybetti. Muharebenin sonunda elde edilen zaferle, Napoleon'un Fransa liderliği olduğu onaylanmış oldu.

1803 ASSAYE MUHAREBESİ

Assaye Muharebesi, Wellington Dükü'nün en mükemmel zaferi olarak kabul edilir. Muharebe, küçük ama iyi eğitimli bir İngiliz ordusuyla iyi donanımlı ve Avrupa savaş teknikleri üzerine sıkı eğitim almış yerli kuvvetlerin karşılaştığı bir çatışmaydı. Muazzam güçlüklere rağmen elde edilen başarı, sömürge güçlerinin, askerî açıdan sofistike rakiplerle karşılaştıklarında bile

Levent Şahverdi Arşivi

başarılı olduklarını gösterdi. Ayrıca Assaye Muharebesi, Wellington Dükü'nün yeteneklerinin de fark edilmesini sağladı.

Gerçek anlamda Avrupa emperyalizmi, XVI. yüzyılda Amerika kıtasında görülen fetih hareketleriyle başladı. Yeni Dünya'da görev yapan Avrupalı askerler neredeyse hiç zorlanmadan yerli kültürleri yenilgiye uğrattılar. Bunun arkasında lojistik organizasyon, hırs ve tutku gibi bir dizi faktör vardı. Bir avuç İspanyol *conquistador* Aztek ve İnka gibi büyük krallıkları bu sayede yenebildi. Dünyanın başka yerlerinde de benzer bir model tekrarlandı. Yüz yüze gelinen yerli kültürler hazırlıksızdı ve dönemin Batı tarzı savaş teknik ve taktiklerine dayanacak durumda değillerdi. Ruslar Sibirya'yı istila ederken, Portekizli, Fransız ve İngiliz tacirlerin Hindistan'da kurduğu ticaret istasyonları, imparatorlukların atlama taşlarına dönüştü.

Hint Coğrafyasında İngilizler

XVIII. yüzyıl süresince İngiltere'nin Hindistan'la olan ilişkisi, Robert Clive'ın 1757'deki Plassey Muharebesi'nde Bengal *nevvabı* (vali) Siracü'd-Devle'yi yenilgiye uğratmasıyla çok önemli bir noktaya ulaşmıştı. Robert Clive'ın gücü 2.000 *sepoy*[9] ve 900 Avrupalı askere dayanmaktaydı. Nevvab ordusu ise bunun on katından daha büyüktü. Asker sayısındaki ezici farklılığa rağmen, Clive galip geldi. Yenilen *nevvab* ise idam edildi. Bu zafer, İngiltere'nin Bengal ve giderek Hindistan'daki mülklerini güvence altına aldı. İngilizler bölgeden büyük gelir elde etmeye başladılar. Ama sadece bununla da yetinmediler; askerî varlıklarını artırıp güçlendirmek için de yerli nüfustan da faydalandılar.

Tüfekle donatılmış ve Batı tarzı üniforma giyen *sepoy* askerleri XVIII. yüzyılın sonlarında ve XIX. yüzyılın başlarında İngiltere'nin "imparatorluk inşa eden ordusu"nun omurgasını oluşturdular.

Güney Asya'daki en baskın güç olan Babürlerin etkisi, Aurangzeb'in (Evrengzib) ölümüyle 1707'den beri düşüşe geçmişti. İngilizler ise açıkça yükselişteydiler ama bir sorun vardı. Kuzey ve Güney Amerika'daki yerli kültürler, hiçbir zaman Avrupalı askerî güçlerin meydan okumalarına karşı koyamamışlardı. Burada ise aksine bir durum söz konusuydu; Hindistan'daki yerel güçler, karşı karşıya geldikleri gücün doğasını anlamışlardı. İngilizler kendilerini Babürlerin halefleri olarak görmekteydiler. Maratha

9 İngilizler tarafından eğitilen yerli askerler.

Levent Şahverdi Arşivi

konfederasyonu biçiminde örgütlenmiş yerel bir güç de Hindistan'ı yönetme hakkına sahip olduğunu iddia etmekteydi. Konfederasyon, nüfuz sahibi klan şeflerinin, bir *peshwa*[10] önderliğinde, askerî güçlerini birleştirmesiyle oluşmuştu. Bazen klanlar arasında, özellikle liderlik için çatışmalar görülse de İngilizlere direnmek amacıyla çeşitli koalisyonlarda bir araya gelebildiler. Sonuç, ilki 1775-82, ikincisi 1803-05 ve sonuncusu 1817-18 arasında yaşanan üç Maratha Savaşı'ydı.

*Peshwa*lar ve klan şefleri bir akıllılık ederek Avrupalı emperyalist güçlerin arasındaki rekabetten faydalandılar. Sıklıkla Fransız askerî danışmanlardan yardım alarak, feodal ordularını hızla dönüştürdüler. Askerlerini top ve tüfekle donattılar, Batı tarzı askerî eğitime tâbi tuttular. Çok kısa bir sürede de İngilizlere kafa tutar hâle geldiler. Avrupa taktikleri ve Fransız disiplini sayesinde Hindistan'ın savaşçı kabilelerinin yaşadığı değişiklik, İngiliz saha komutanlarının yakınacağı bir düzeye erişti. Buna kabile savaşçılarının doğal cesaretleri, coşkulu saldırganlıkları ve sayısal üstünlükleri de eklenince İngilizlerin yaşadığı çatışmalar, son derecede kanlı hâle geldi.

Maratha ordusu; zırhlı, kılıçlı ve mızraklı geleneksel süvarilerle birlikte tüfeklerle donatılmış, toplarla desteklenen ve Avrupa tarzı eğitilmiş piyadelerin de bulunduğu etkileyici bir kombinasyonuydu.

XVIII. yüzyılın sonlarına gelindiğinde, İngiltere'nin Hindistan'daki rakiplerini alt etmesi artık kolay değildi. Yine de İngilizler, Hindistan'dan elde edilecek servet için öylesine hırslanmışlardı ki yerli halkı bastırmak için çok daha zorlu seferler yürüttüler. Assaye, böyle bir arka plana karşın, İngiliz kuvvetlerinin yerli ordularına başarı kazandığı bir muharebedir. İngilizlerin, özellikle de iyi yönetildiklerinde, savaş becerilerini nasıl kullandıklarını ve üstün sayılara sahip düşman kuvvetleri karşısında güçlerini ne şekilde ortaya koyduklarını göstermesi açısından önemli bir örnektir. Bu muharebede İngilizlerin başında Arthur Wellesley bulunuyordu. Dünya bu komutanı daha sonra başka bir isimle tanıyacaktı: Wellington Dükü.

1845 yılında yapılan bir görüşmede "Sizin için en unutulmaz muharebeniz hangisidir?" sorusuna Wellington Dükü, "Assaye" cevabını verecektir. Napoleon'a karşı Waterloo Muharebesi'ni kazanmış olmasına rağmen bu yanıtı vermesi hayli ilginçtir.

10 Baş şef, şeflerin şefi

Levent Şahverdi Arşivi

Maratha Konfederasyonu, Hindistan'ın orta ve kuzeyindeki Babür Hanedanı'nın yerini almıştı. Londra'nın bir *peshwa* seçiminde bir adayı destekleme girişiminin ardından patlak veren 1779'daki Wadgaon Muharebesi'nde Maratha ordusu, İngilizleri yendi. Yeni bir çatışma çıkması sadece bir an meselesiydi. Nitekim 1803'te beklenen oldu. Bu kez İngilizler daha şiddetli bir şekilde müdahale etmeye kararlıydı. Bengal Valisi Richard Wellesley, küçük kardeşi Arthur'u, Holkar klanı tarafından mağlup edilen *Peshwa* II. Baji Rao'ya, koruma teklif etmesi için gönderdi. Diğer klanlar İngiliz müdahalesine itiraz etti. Wellesley, Maratha bölgesine girdi. Juah ve Kaitna nehirlerinin kesişme noktasında bir orduyla karşılaştı. Yerel ordunun gücü etkileyiciydi: 200 top desteğine sahip yaklaşık 30.000 süvari ve Fransız askerleri tarafından Batı tarzında eğitilmiş ve teçhiz edilmiş 10.000 piyade. Buna karşılık Wellesley'in komuta ettiği gücün tamamı 4.500 kişiden ibaretti; çoğu sepoy ve yarısı süvariydi. Buna rağmen Wellesley kendinden son derece emindi.

Tedarik İçin Yerel Halkla Temaslar

Daha sonra bu muharebe hakkında yazan harp tarihçileri Wellesley'nin, zaferlerine katkı sağlayan lojistik yeteneklerini dile getirdiler. İngilizlerin, Hindistan'daki ordularına nasıl bir lojistik destek sağladığını bilmek önemlidir. Seferler sırasında İngiliz tedarik anlayışı önemli bir rol üstlenmiştir. Tarih boyunca çoğu ordu, ihtiyaçlarını geçtikleri topraklardan sağlamışlardır. Tabiatıyla bu da, yerel halkın tepkisine neden olarak çatışmalar yaşanmasına yol açmış, seferde yaşanan zorluklara bir yenisini daha eklemiştir. Ancak Hindistan'daki İngiliz kuvvetleri, kamplarına gelen tacirlerden yiyecek ve malzeme satın almaya dayanan bir sistem benimsemişlerdi. Bu yaklaşım, sadece çatışmaların azalmasıyla sonuçlanmadı, aynı zamanda yerel halkın sempatisini ve güvenini de sağladı. Ayrıca bu askerî pazarlarda, mal alıp satarken bir yandan da yerel halk arasında casusluk yapan tacirlerden, istihbarat bilgileri de elde edilebiliyordu. Nispeten zengin olan İngilizler, paralarını kullanarak tacirlerin desteğini aldılar. Bu sistemi kurgulayan, Wellesley değildi; ancak detaylara olan hâkimiyeti sayesinde sistemi mükemmel bir şekilde çalıştırdı. Böylelikle Maratha rakiplerine karşı ek bir avantaj elde etmiş oldu.

Levent Şahverdi Arşivi

Wellesley'in "Unutulmaz Muharebesi"

Malzeme trenini, takviye edilmesi için talimat verdiği Naulniah köyünde bırakan Wellesley, düşmanının Assaye'deki konumunu incelemek için yola çıktı. Wellesley, bu keşif sürecini de iyi değerlendirdi: Yaklaşan muharebede, kendi avantajına kullanabilmek için sahayı iyice taradı. Birliklerinin zarar görmeden hem de hızlıca Kaitna'yı geçmelerini sağlayacak bir sığlık keşfetti. Bunun tek anlamı vardı: Düşmana sürpriz yapabilecekti.

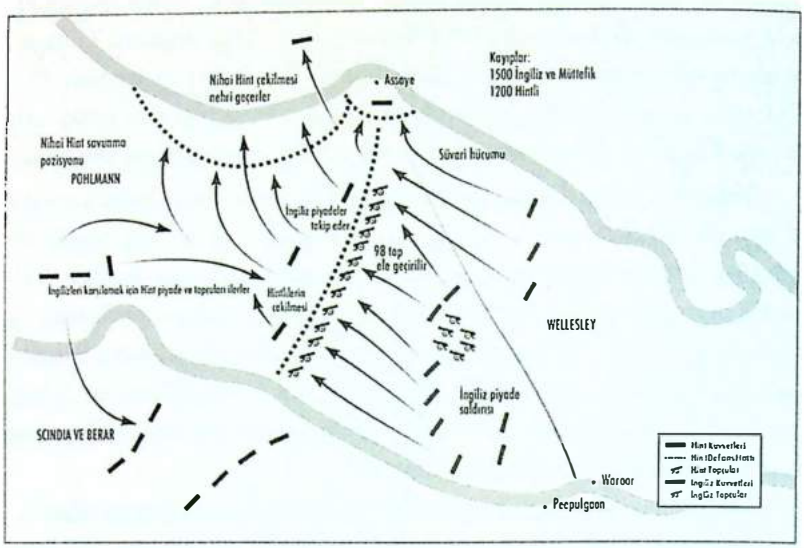
Wellesley nehre doğru yöneldi. Kendisini takip eden birlikleri suya doğru ilerlerken Maratha topçusu tarafından üzerlerine ateş açıldı. Bu gönülsüz ateş Wellesley'nin adamları karşı kıyıya geçtiğinde kesildi. Wellesley, *sepoy*ları asıl İngiliz birliklerinin iki birimi arasına yerleştirdi ve ilerlemeye başladı. Bu sırada Maratha süvarilerinin nehri daha batıdan geçtiği; Wellesley ve güçlerini arka taraftan tehdit edebilecekleri bilgisi geldi. Malzeme treni iyi tahkim edilmişti, bu yüzden muharebe boyunca trenle irtibatı kaybetmeyi umursamadı.

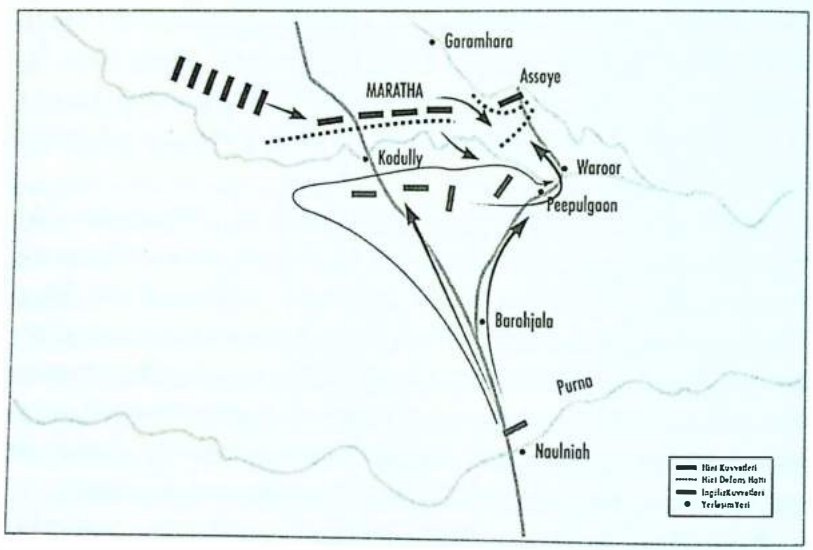
Marathalar, birliklerini nehir tarafından koruma avantajını kaybetmişlerdi. Ancak yine de sayıca üstün ve müthiş bir top gücüne sahiptiler. İki topçu hattı düelloya başladı. Wellesley, eğer atışma uzun sürerse işinin zorlaşacağını biliyordu. Bu yüzden adamlarına, ilerlemelerini emretti. Formasyona liderlik edenler, geleneksel etekleri (kilt) giymiş İskoç 78. Alayı'nın askerleriydi. Bu çatışmayı kazanmanın tek yolu vardı: katıksız saldırganlık. İngilizler süngülerini takıp, iyi eğitimli Maratha birliklerine şiddetle saldırdılar.

Maratha komutanları Berar ve Scindia, Wellesley'in cesaretinden yoksundular. Muharebe alanından çekildiler. Avrupalı danışmanları Hanoverli Pohlmann ise sahada kaldı ve Hint birliklerinin komutasını aldı. İskoç 78. Alayı'nın askerleri hedefe yaklaşık 60 metre mesafe kala durup güçlü bir yaylım ateşi açtılar. Ardından süngüleriyle hücuma kalkıp düşman askerlerinin arasına daldılar. Yaşanan, tam da İngilizlerin tercih ettiği türden, Hindistan'dan İspanya'ya kadar uzanan muharebe alanlarında çoğu zaman düşmanlarını sersemleten sert ve yakın mesafe savaşıydı.

Bir miktar Maratha topunu ele geçiren İskoç 78. Alayı, ikinci bir yaylım ateşi açarak Pohlmann'ın güney kanadındaki birliklerini kırdı. Bu başarının ardından, Wellesley'in *sepoy*ları da Maratha hattını yardılar. Bununla birlikte, erkenden zafer sarhoşu olan *sepoy*lardan bazıları düzenlerini

Levent Şahverdi Arşivi

Levent Şahverdi Arşivi

kaybetti. Yakındaki Maratha süvarilerine karşı savunmasız hâle geldiler. Ancak İngiliz süvarileri sayesinde yeniden düzen sağladılar.

Bu sırada mücadelenin ön saflarındaki Wellesley'nin atı vuruldu ve kuzey kanadındaki İskoç askerleri yoğun ateş altında kaldı. Hayatını kaybetmiş arkadaşlarının bedenlerinin arkasında bir savunma alanı oluşturup içine sığındılar ve İngiliz süvarilerinin dörtnala geçip Assaye köyünün önündeki alanı temizlemesine yetecek kadar bir süre -ki bayağı uzun sayılabilecek bir zaman dilimiydi- bulundukları yeri tutmayı başardılar.

Tüm İngiliz hattı döndü ve Pohlmann'ın adamlarını Juah'a doğru geriletti. Wellesley mücadele ederken altındaki ikinci at da yaralandı. Cesareti adamlarına ilham veriyordu. Öncelikle kendi kişisel güvenliklerini düşünen Maratha liderleriyle Wellesley'in tam bir tezat oluşturduğu kesindi. Yeni bir İngiliz saldırısıyla karşı karşıya kalan Marathalar pes etti. Ekipmanlarının çoğunu geride bırakarak nehri geçtiler.

Wellesley'in zaferi, Hindistan'ın merkezindeki Maratha gücüne kesin bir şekilde gem vurdu. Ama bedeli ağır oldu: 1.500 askeri ölmüş ya da yaralanmıştı. Marathalar da en az 1.200 kayıp vermişti ve geri çekilirken muharebe alanında 98 top bırakmışlardı.

Savaşı, Argaum'da yaşanan bir başka İngiliz zaferi sona erdirdi. Ancak İngilizlerin Hindistan'da zorlu rakiplere karşı daha birçok seferi olacaktı. Bölgenin nihai olarak ele geçirilmesi, XIX. yüzyılın ortalarına kadar süren çetin bir mücadele şeklinde devam etti.

1805 TRAFALGAR DENİZ MUHAREBESİ

8 Ocak 1806'da, İngiltere'de benzeri görülmemiş bir cenaze töreni düzenlendi. Tabut, bir kraliyet cenazesine benzer şekilde, mavnalarla Thames Nehri boyunca taşındı. Ertesi gün, St Paul Katedrali'ne giden sokaklardan geçirilerek, savaş gemisi şeklindeki bir cenaze evine transfer edildi. Gözyaşı döken on binlerce izleyici, katedrali doldurdu ve yollara sıralandı. Bu onura layık görülen adam, üstün bir kuvvete karşı muhteşem ve ezici bir zafer kazanarak milletini, yıllar süren ümitsiz bir istila korkusundan kurtaran bir savaşçıydı. Bu kahraman, zafer kazandığı muharebe meydanında hayatını kaybetmiş bir amiraldi: Horatio Nelson.

Levent Şahverdi Arşivi

Kadırgaların 1571 yılında İnebahtı'da giriştiği mücadeleden sonra, deniz savaşı anlayışı hızlı bir değişim geçirdi. Hangi yönden eserse essin rüzgârın yönüne dayanabilecek kare yelkenleriyle hareket kabiliyetleri artan yelkenliler, derin gövdeleri sayesinde okyanusları geçebilecek kadar malzeme taşıyabiliyorlardı. Bu gemilere ağır toplar da monte edilince yeni bir donanma savaşı dönemi başladı.

Ancak bir geminin önüne veya arkasına yalnızca bir ya da iki top yerleştirilebiliyordu. Bu nedenle toplar esas olarak geminin iki yanına, iskele ve sancağa yerleştirildi. Fakat gemiler, hareket ettikleri yönde ateş edemiyor ve herhangi bir düşman gemisine, aynı anda, silahlarının yarısından fazlasını ateşleyemiyordu. Bu yüzden muharebe hattı formasyonunda çarpışmaya girerlerdi. Filo, gemilerin hepsi aynı yöne hareket edecek şekilde uzun bir kol hâlinde sıralanır; karşılıklı iki savaş gemisi hattı birbirine zıt yönlerde yelken açardı. İki taraf da karşıdaki bütün gemiler batıncaya, ateş alıncaya veya teslim olmasını gerektirecek kadar çok zayiat verinceye kadar birbirlerini topla döverlerdi.

Bu dönemin tipik bir savaş gemisinde, silahlar için iki veya üç güverte olurdu. En büyük savaş gemileri 64 ile 120 top arasında bir silah gücüne sahipti. Bu savaş gemilerinin en ileri teknolojiye göre inşa edilmesi, devasa bir para ve kaynak yatırımını zorunlu kılıyordu, harekât sırasında kullanımları da son derece pahalıydı.

İngiltere ile Fransa Arasındaki Deniz Rekabeti

XVIII. ve XIX. yüzyıllarda deniz savaşında hâkim güç denilince, akla tek ülke gelirdi: İngiltere. İngilizler, Avrupa'ya giden ana deniz yollarını kontrol edilen çok sayıda doğal limana sahipti. Dünyadaki en büyük deniz ticaret ağının yanı sıra bu ağı korumakla görevli en büyük ve en etkili donanmayı da geliştirmişlerdi.

İngiltere'nin bu dönemdeki en büyük rakibi, Fransız Devrimi'nin karmaşasından yeni çıkmış ve iddialı bir askerî dehanın, Napoleon Bonaparte'ın yönetimi altına girmiş Fransa'ydı. Napoleon, şaşırtıcı ve hızlı seferleriyle, İspanya'dan Rusya sınırlarına kadar, Avrupa'nın büyük bir kısmı üzerinde hâkimiyet kurmuştu.Ona bu başarıyı sağlayansa; 700.000'den fazla askere sahip, iyi eğitimli, birleşik bir güç olan Büyük Ordusu (*Grande Armée*) idi.

Levent Şahverdi Arşivi

1804 yılında Napoleon'un ordusu Fransız sahilinde hazır bekliyordu. Birliklerini Manş Denizi'nden karşıya geçirecek binlerce mavnası vardı. Önündeki tek engel, İngiliz donanmasının savaş gemileriydi. Bu tehdide karşı, İngilizlerin stratejisi ise Fransız donanmasının limanlarını terk etmesine izin vermeyerek denizlerin kontrolünü korumaktı. İngiliz gemilerinden oluşan bir filo, tüm büyük Fransız limanlarının etrafında, kendi gemilerine ve mürettebatına çok büyük bir yük getirmesine rağmen fırtınalar sırasında bile devam eden kesintisiz bir abluka sürdürüyordu. Fransızlara karşı bu nöbeti sürdüren ve deniz savaşlarında görev alan birçok gemi ve insan şöhret sahibi oldu, ama hiçbiri Horatio Nelson kadar efsaneleşemedi. Nelson, 1758 yılında müreffeh bir ailede doğdu ve 12 yaşındayken acemi bir denizci olarak sulara açıldı. Rütbeleri hızla atlayarak sonunda kaptan oldu. Bulunduğu birçok muharebe sonrasında, yenilikçi ve atak bir subay olarak ün kazandı. Aynı zamanda muharebeyi ateş hattında yöneten bir liderdi. Bunun bedelini fiziksel olarak da ödedi: Katıldığı muharebelerden birinde, bir gözünü kaybetti; bir diğerinde ise sağ kolu bir tüfek topu tarafından paramparça edildi ve kesilmek zorunda kaldı. Ne var ki bu kayıplar, Nelson'ın başarısını engelleyemedi.

Napoleon'un Mısır Seferi ve Nil Muharebesi

1798'e gelindiğinde, Avrupa'nın hatırı sayılır bir kısmını ele geçirmiş olan Napoleon, Mısır'a sefer yapmaya karar verdi. Ordusunu taşımak için büyük bir savaş ve nakliye filosu topladı. Seferi bizzat yöneterek Mısır'a yelken açtı, İskenderiye yakınlarına çıkarma yaptı ve birkaç muharebeden sonra ilerlemeyi başardı. Napoleon Mısır'da kara ordusuyla savaşırken, donanması Nil Nehri'nin ağzına yakın Ebukir Körfezi'nde, güçlü bir savunma konumunda demirledi.

Fransız filosunu ve Mısır'daki Napoleon'u başarısızlığa uğratmak isteyen İngiltere daha küçük bir gemi gücüyle Nelson'ı bölgeye gönderdi. Nelson, Ebukir Körfezi'ne yelken açtı, akşam karanlığında bölgeye ulaştı ve saldırgan mizacının tipik bir örneği olarak ertesi günü beklemek yerine hemen saldırdı.

Bu saldırıyı takip eden gelişme, tarihte Nil Muharebesi adıyla anıldı. Fransız gemileri daha büyüktü ve daha ağır silahlara sahipti. Ancak İngilizler daha iyi eğitimli ve coşkuluydular. Muharebenin en dramatik anı, 100'den fazla silahı olan devasa bir üç katlı Fransız sancak gemisi

Levent Şahverdi Arşivi

Orient'in, ateş aldıktan sonra, cephaneliğinin patlamasıyla paramparça olmasıydı. Sabahla birlikte, İngiliz filosu kesin bir zafer kazanmıştı. Fransız gemilerinin çoğu ya yakalandı ya da yok edildi. Bu İngiltere için önemli bir zaferdi. Donanma desteğinden yoksun kalan Napoleon, seferden vazgeçmek zorunda kaldı. Nihayetinde ordusunun çoğunu Mısır'da terk etti ve gizlice Fransa'ya geri döndü. İngiltere denizleri kontrol ettiği sürece, Napoleon'un -karada üstün olsa da- dünyanın fethi ile ilgili hayallerinin gerçekleşmesi mümkün olmayacaktı.

Trafalgar Burnu'nda Düello

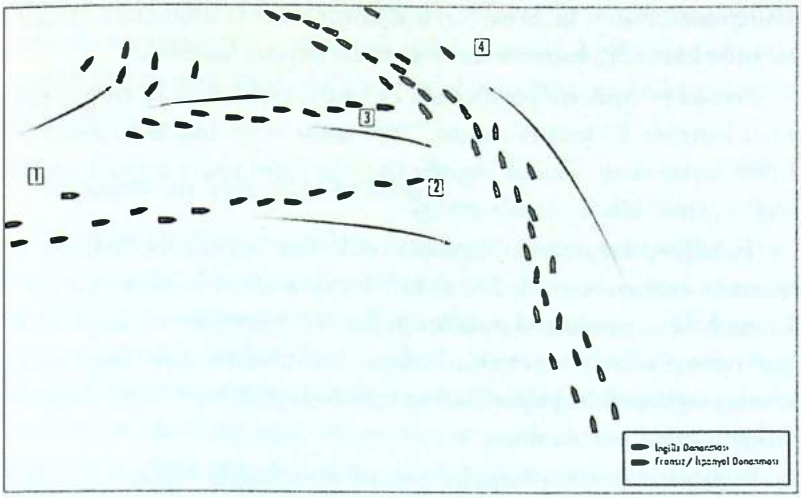
1805'in ortalarına gelindiğinde, geçen onca yıla rağmen İngiliz ablukası hâlâ devam ediyordu ve Napoleon beklemekten yorulmuştu. İspanya ile zaten bir süredir ittifak hâlinde idi. İspanyol donanmasının kontrolünü de eline aldı. Yeni bir planı vardı artık: Fransız ve İspanyol donanmalarını bir araya getirerek olası bir İngiliz direnişini boğacak kadar büyük bir güç oluşturmak. Bu birleşik donanma, İspanya'dan başlayarak Manş'taki İngiliz gemilerini bir kenara itecek veya yok edecek, böylelikle Napoleon'un ordusuna kanalı geçme imkânı verecekti. Söz konusu görevden sorumlu olan Amiral Villeneuve, 33 gemilik bir donanma oluşturdu. Dört güvertesi ve 136 topuyla dünyanın en büyük ve en güçlü gemisi olan devasa *Santissima Trinidad* da bu donanmada yer aldı. Birleşik Filo, 20 Ekim 1805'te Cadiz'den yola çıktı.

Nelson filoyu durdurmakla görevlendirildi. Nelson'ın elinde, 102 toplu sancak gemisi *Victory* de dâhil olmak üzere 27 İngiliz gemisi vardı. Nelson, kaptanlarıyla yaptığı toplantıda yeni ve cesur bir strateji belirledi: Klasik muharebe hattı formasyonunu kullanmak yerine gemilerini Fransızlara dik konuşlandırarak iki kısa hat hâline getirmeyi ve böylece Fransız muharebe hattını doğrudan kesmeyi planladı. Daha sonra gemilerini düşmanın etrafında toplayıp, Fransızları ezmeye çalışacaktı.

Birbirine düşman iki filo, İspanya'nın Trafalgar Burnu açıklarında karşı karşıya geldi. Trafalgar, 60 geminin ve 50.000 kişinin çatıştığı, çağın en büyük deniz muharebesiydi. Nelson düşmana doğru yol alırken donanmasındaki mürettebatına, işaret bayraklarıyla askerî tarihin en meşhur mesajlarından birini geçti: "*İngiltere her erkeğin görevini yapmasını bekliyor.*"

Muharebe, Nelson'ın istediği şekilde gelişti: İki kol formasyonundaki İngiliz gemileri, yaklaştıkları Fransız-İspanyol birleşik donanmasının

Levent Şahverdi Arşivi

1: Nelson'ın planı, düşmanın öncü kolunu ana gövdeden ayırıp olanca gücüyle yükleneceği düşmanı geri hattını imha etmek üzerine kuruluydu. Artçılara saldırmak işi Collingwood'a verilmişti. Başarısızlık ihtimalini daha baştan bertaraf etmek için süratli davranılması öngörülmüştü.

2: Collingwood'un gemisi The Royal Sovereign, düşman hattını yararak arka kısma geçen ilk tekne oldu. Gemi ağır hasara uğramasına rağmen açtığı gedikle amirali takip eden bölüğünün geçebileceği bir boşluk yaratmayı başardı.

3: Merkeze yakın bir yerde duran Nelson benzer bir başarı sergiler. Ne var ki Nelson, kanlı çarpışmalar esnasında Fransız bir keskin nişancının silahından çıkan kurşunla ölümcül bir yara alır.

4: İngiliz gemilerine bordalamaya çalışan Fransız gemileri püskürtülür. Fransızlar muharebeyi kaybeder. Müttefik teknelerinin bazıları kuzeye kaçarken on bir gemi Cádiz Limanı'na sığınır.

ateşine dayanmak zorunda kaldılar. Nelson, gemisi *Victory* ile İngiliz hatlarından birini yönetiyordu. İngilizler; Fransız ve İspanyol donanmalarının muharebe hattını kırmayı başardılar. Çatışma, hemen her mesafeden ateş eden gemilerin birbirine karıştığı, karmaşık bir meydan kavgasına dönüştü. Muharebe ilerledikçe *Victory*, düşman gemileri tarafından kuşatıldı. Nelson, güvertede bir ileri bir geri giderek emirler veriyordu. O sırada, Fransız gemisi *Redoubtable*'ın bir direğinden ateş eden keskin nişancı tarafından vuruldu. Omzuna isabet eden mermi, göğsünden geçti ve omurgasına girdi. Nelson, yaranın ölümcül olduğunu hemen anladı ve o günün ilerleyen

Levent Şahverdi Arşivi

saatlerinde hayatını kaybetti. Neyse ki donanmasının düşmana karşı ezici bir zafer kazandığı haberini duyacak kadar hayatta kalabildi.

Fransız ve İspanyol gemilerinin 11'i hariç geri kalanı ya ele geçirildi ya da batırıldı. Birleşik donanma 7.000 zayiat verdi. İngiliz tarafında ise 1.600 zayiat vardı. Üstelik birçoğu ağır hasar görmesine rağmen tek bir İngiliz gemisi bile kaybedilmemişti.

Trafalgar Muharebesi, Napoleon'un küresel egemenlik hedefini alt etmenin anahtarlarından biri oldu. Her ne kadar Napoleon'un gücü kıtada hâlâ tartışmasız olsa da bu muharebe, Napoleon'un İngiltere'yi işgal etme planlarına son verdi. Trafalgar'da elde edilen zafer, İngiltere'ye koruma sağlayarak Napoleon'a daima direnecek güçlü bir Avrupa ülkesinin varlığını garanti altına aldı.

Trafalgar'dan sonra Napoleon, ordularını, İngiliz Kanalı'ndan geri çekti. Bu defa da kendini feci bir şekilde sonuçlanacak Rusya'nın işgali fikrine adadı. Napoleon'u yenmek için hâlâ bedel ödemek gerekiyordu ama Trafalgar, Napoleon'un yükselişini durduran ve düşüşünün başlangıcını belirleyen muharebeydi.

1805 AUSTERLITZ MUHAREBESİ

Napoleon'un en ünlü zaferlerinden biri olan Austerlitz Muharebesi, Komutan Bonaparte'ın, büyük ordulara sahip rakiplerini ikiye bölecek kadar iyi bir taktik ve manevra ustası olduğunu gösterdi. Austerlitz Muharebesi Napoleon'un Batı ve Orta Avrupa'da rakipsiz olduğunu gösterdi. Ancak yine onun, yenilmez olduğuna duyduğu inançla Rusya'yı işgal ederek aslında imparatorluğunun çöküşünü hızlandırmasına yol açtı. Aşırı güven, bir komutanın kaçınması gereken en büyük ve güçlü düşmandır.

Julius Caesar gibi, Napoleon da her şeyden önce karizmatik bir askerî liderdi. Her biriyle yakından ilgilendiği askerleri, eğer başlarında Napoleon varsa mutlaka başarılı olacaklarına inanıyorlardı. Rusya'da işler ters gitmeye başladığında bile Fransız askerleri, komutanlarına olan inançlarını sürdürdüler

1796-97'deki Kuzey İtalya seferi Napoleon'un askerî ününü artırdı. Kendisininkinden daha büyük ordulara karşı verdiği mücadelelerde zafer kazandı. Muharebe alanlarında, şiddetli saldırganlık ile ustalık gerektiren

Levent Şahverdi Arşivi

stratejik manevraları başarıyla birleştirdi. Düşmanlarının üstün sayıdaki kuvvetlerine parça parça saldırarak başarı kazandı. Muharebe alanında kazandığı başarılar, Paris'teki Devrimci hükûmetin temel kazanımları hâline geldi.

Napoleon'un Sonu Gelmez Hırsı

1798'de Napoleon, İngilizlerin denizler üzerindeki kontrolünü zayıflatmak amacıyla Mısır'ı işgal etti. Ancak Nil Muharebesi'ndeki Fransız yenilgisi bu umudu sona erdirdi. Buna rağmen Napoleon, 1799'da siyasi iktidar üzerindeki gücünü daha da artırdı. "Directoire" hükûmeti yerine Konsüllük kurması ve kendisinin Birinci Konsüllüğe getirilmesini sağlaması söz konusu askerî başarıları kişisel gücünü artırmak için kullandığının kanıtı oldu. Böylelikle sivil idare, sıkı bir şekilde ordunun hizmetkarı konumuna indirgendi. Artık Napoleon, askerî yollarla kendi hırslarını gerçekleştirme özgürlüğüne sahipti.

Şubat 1800'de yapılan halk oylamasıyla, Napoleon'un Birinci Konsüllük makamına ömür boyunca oturması sağlandı, yani Fransa'daki askerî diktatörlük onaylanmış oldu. Mart 1802'de, Amiens'te, geriye kalan tek rakibi İngiltere ile uluslararası bir barış tesis etti. Ancak Mayıs 1804'te kralcıların rejime karşı kuracakları komploları önlemek bahanesiyle imparatorluğunu ilan etti.

Barış antlaşması olsun ya da olmasın, Napoleon'un Fransız yayılmacılığına dair hırsının sonu gelmemiş gibi görünüyordu. Sonunda, 1805'te Trafalgar Deniz Muharebesi'nde aldığı yenilgi sonrasında İngiltere'yi istila etme planlarından vazgeçti. Bu muharebe, İngiliz Kraliyet Donanması'nın denizler üzerindeki kontrolünü kanıtlamıştı. İngiltere'yi istila etmek için hazırlanmış olan kuvvetler daha sonra *Grande Armée*'ye bağlandı. Böylelikle, Napoleon'un Avrupa'nın geri kalanı üzerinde 'haklı' hegemonyasını kurması için elinde 200.000 kişilik bir ordu bulunuyordu. Bu zamana kadar devrimin askerî başarıları olarak görülen olayların, aslında sadece Napoleon tarafından kendi amaçları doğrultusunda sürdürülen bir muharebeler zinciri olduğu ortaya çıktı.

İngiltere Önderliğinde Üçüncü Koalisyon

1805'te Napoleon'a karşı çıkmak için İngiltere önderliğinde Üçüncü Koalisyon kuruldu. 1802'den beri hem İtalya'da hem de Almanya'da yeni

Levent Şahverdi Arşivi

istilalar gerçekleştiren Napoleon, şimdi de Orta Avrupa'daki düşmanlarına karşı inisiyatifi ele almıştı. 1805'te, bir dizi parlak askerî manevrayla rakiplerini aldatarak yanlış yönlendirdi. Ekim ayında, Ulm'de 30.000 kişilik bir Avusturya ordusunu kuşatıp teslim olmaya zorladı. Kasım ayına gelindiğinde, Avusturyalıların Fransa'ya karşı harekete geçmeye çalışmasından sadece iki ay sonra, Viyana işgal altındaydı. Viyana'dan kuzeye ilerlerken, 65.000 kişilik ordusunu Brunn yakınlarında yoğunlaştırmaya başladı.

Düşmanları umutsuzca parçalanmıştı; Arşidük Ferdinand 18.000 askerle Prag'daydı, toplamda 90.000 kişilik kuvvete sahip olan Avusturya ve Rusya imparatorları ise Olmutz'da bulunuyordu. Bunun yanında Ney komutasındaki 20.000 Fransız, 80.000 kişilik bir kuvvetin daha İtalya'dan Alpler'e gelmesini engelledi. Müttefik Avusturya ve Rusya kuvvetlerinden oluşan ordu, Olmutz'dan güneye doğru hareket etti. Napoleon'un sağ kanadını ezmeyi ve Viyana ile iletişim hattını kesmeyi umuyorlardı. Austerlitz köyü yakınlarında bulunan Napoleon, karşısındaki müttefik güçleri bir saldırıya geçmeleri için kışkırtmak adına, kasıtlı olarak ordusunu savunmasız gibi gösterdi.

Beklendiği gibi, 2 Aralık sabahı, Ruslar ve Avusturyalılar, Fransız sağ kanadına yönelen ana saldırılarını gerçekleştirdiler. Fransızlar geri çekildi. Müttefikler, momentumdan yararlanmak için hat boyunca daha fazla adam gönderdi. Aslında Napoleon'un istediği de tam olarak buydu. Başlangıçta birliklerini sisin ve kamp ateşlerinin dumanı ardında gizlemişti. Bu aşamada, Soult komutasındaki kolordusunu Pratzen'in tepelerine doğru karşı saldırıya geçirdi. Bu hamle, müttefik ordusunu bir anda ikiye böldü. Soult daha sonra müttefiklerin sol kanadına saldırmak için döndü. Şaşıran Avusturyalılar ve Ruslar kaçtı. İki Fransız kolordusu daha Brunn-Olmutz yolunda müttefiklere saldırdı. Ruslar cesurca direndi ancak Napoleon'un ordusunun deneyimli askerleri, bu çetin muharebe sırasında ustalıklarını kanıtladılar. Bu, aynı zamanda, Napoleon'un karizmatik liderliğinin belirleyici bir faktör hâline geldiği bir andı. Askerleri zafer kazanarak onu memnun etmek istiyorlardı. Sonunda Rusların üstesinden geldiler. Akşam olduğunda müttefik ordusu çökmüştü. Müttefikler 26.000 zayiat verdiler, Fransızların ise yalnızca 9.000 kaybı vardı.

Napoleon'un en adanmış süvari birliklerinden birinin Austerlitz'deki performansı inanılmazdı. Bu birlik, geleneksel Kuzey Afrika kıyafetleri giymiş Memlûklerdi.

Levent Şahverdi Arşivi

Austerlitz, Napoleon'un en büyük zaferlerinden biri oldu. Avusturya İmparatoru Franz, kayıtsız şartsız teslim olmaya zorlandıktan sonra Napoleon'a Orta Avrupa'da hâkimiyet sağladı. Bu muharebe, Kutsal Roma Cermen İmparatorluğu'nun feshine giden süreçte de önemli bir role sahipti. Çar'ın güçleri aşağılanmış bir şekilde Rusya'ya çekildi. Napoleon başarısının zirvesindeydi ve artık başaramayacağı hiçbir şey olamaz gibi hissediyordu. Bu düşüncesi, Austerlitz zaferini, Napoleon'un kariyerinin geri kalanı için belirleyici bir muharebe hâline getirdi. Bu noktadan itibaren boyunu aşmaya başladı. Alman devletlerini ve Doğu Avrupa'yı fethedebileceğine inandı. Sonraki on yılını bu hırsın peşinde koşarak geçirdi. 1807'de Prusya'yı ezdi ve sonunda Rusya'yı kontrol etmeye çalıştı ama bu, 1812 felaketiyle sonuçlandı. Dağılmakta olan bir orduyla Moskova'dan geri çekilmek zorunda kaldı: Savunmasız kalmıştı.

Austerlitz gibi parlak zaferlerle baş döndürücü hayallere kapılan Napoleon, düşmanlarının gücünü ve dayanıklılığını hafife alarak birçok diktatörün yaptığı hataya düştü.

1809 WAGRAM MUHAREBESİ

5-6 Temmuz 1809'da yaşanan Wagram Muharebesi, Napoleon Savaşları'nın önemli bir çatışmasıydı. Muharebe, İmparator Napoleon Bonaparte'ın, Avusturya Arşidükü ve Teschen Dükü Charles- (Karl) komutasındaki Avusturya ordusuna karşı verdiği, bedeli ağır ama sonucunda zafer elde ettiği bir mücadeleydi. Bu zafer, Fransa'ya karşı Avusturya ve İngiltere liderliğindeki müttefikleri bir araya getiren Beşinci Koalisyonun dağılmasına yol açtı.

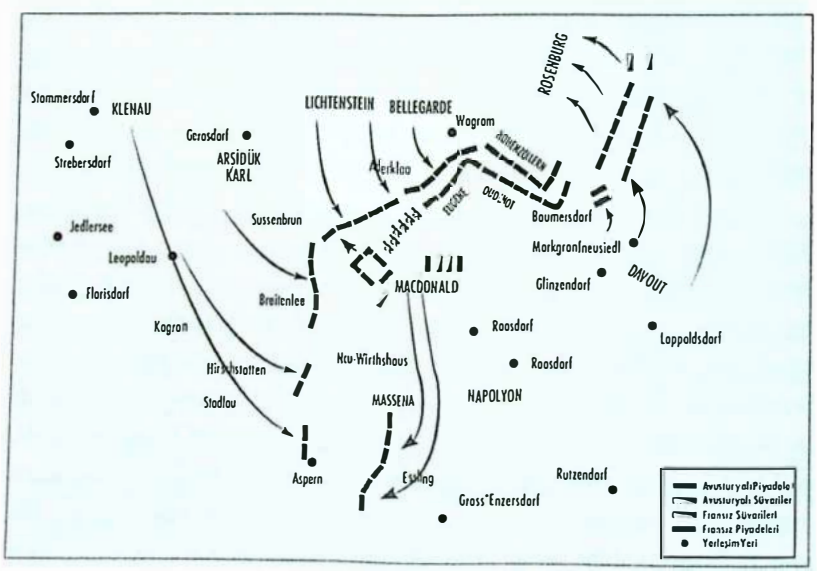
1809'da Almanya'daki Fransız askerî varlığı azaldı. Çünkü Napoleon, 1808 yılında işgal ettiği İber Yarımadası'ndaki savaş dolayısıyla askerlerinin bir kısmını bu bölgeye transfer etmişti. Avusturya İmparatorluğu, bu gelişmeyi, eski topraklarının bir kısmını geri kazanmak için bir fırsat olarak görerek Fransa'nın müttefiki olan Bavyera Krallığı'nı işgal etti. Beklemediği bu hamleyi savuşturan Napoleon, Avusturya kuvvetlerini yendi ve Mayıs 1809'un başında Viyana'yı işgal etti. Arşidük Charles (Karl), aldığı yenilgiye ve imparatorluğun başkentinin kaybedilmiş olmasına rağmen, bir ordusunu Tuna'nın kuzeyine çekerek kurtarmayı başardı. Bu sayede Avusturyalılar, savaşı sürdürebildiler. Mayıs ayının sonlarına doğru

Levent Şahverdi Arşivi

Napoleon taarruza devam etti. Ancak Aspern-Essling Muharebesi'nde sürpriz bir yenilgiye uğradı.

Bir sonraki taarruza hazırlanmak Napoleon'un altı haftasını aldı. Fransız, Alman ve İtalyan askerlerden oluşan 172.000 kişilik ordusunu Viyana çevresinde topladı. 4 Temmuz gecesi, kuvvetlerinin büyük bir kısmını Tuna'dan geçirdi. Karşısında 136.000 kişilik güçlü Avusturya ordusu vardı. Nehri başarıyla geçen Napoleon, Avusturya ordusuna karşı bir akşam saldırısı başlattı. Avusturyalılar, geniş bir yarım daire şeklinde dağılmışlardı, doğal olarak güçlü bir konuma sahiptiler.

Fransızlar başlangıçta bir miktar başarı elde etti ama sonra savunmadakiler üstünlüğü ele aldı ve saldırılar başarısız oldu. Başarısının verdiği şevkle Arşidük Charles, ertesi gün şafak vakti, Napoleon'un kuvvetlerini her iki taraftan çevirmek için tüm muharebe hattı boyunca bir dizi saldırı düzenledi. Saldırılar, Fransız sağına karşı başarısız oldu, ancak sol kanadı neredeyse kırdı. Bu arada Napoleon, bir süvari hücumu başlatarak geçici olarak Avusturya'nın ilerleyişini durdurdu. Daha sonra solunu stabilize etmek için kuvvetlerini yeniden konuşlandırdı. Avusturya ordusunun sağ kanadını ve merkezini vurmak için büyük bir topçu hattı kurdu. Muharebenin gidişatı değişmişti. Napoleon bütün hat boyunca bir saldırı başlattı. Mareşal Louis-Nicolas Davout'nun gerçekleştirdiği hücum, Avusturya ordusunun sol kanadını çevirdi ve Arşidük Charles'ın konumunu savunulamaz hâle getirdi.

Levent Şahverdi Arşivi

6 Temmuz öğleden sonraya doğru Charles yenilgiyi kabul etti. Geri çekilme kararı aldı. Fransızların takip etme girişimlerini de boşa çıkardı. Muharebeden sonra Charles, Bohemya'ya çekilmeye karar verdi. Ancak Fransız kuvvetleri sonunda onu yakaladı ve Znaim Muharebesi'nde yenilgiye uğrattı. Charles ateşkes istemeye karar verdi ve muharebeyi sona erdirdi.

İki günlük Wagram Muharebesi'nde; 1.000 top vasıtasıyla yaklaşık 300.000 kişiye karşı 180.000 mermi kullanılması, muharebe alanında 80.000 kişilik bir zayiata neden oldu. Napoleon tartışmasız kazanan olmasına rağmen, ezici bir zafer elde etmeyi başaramadı. Avusturya'nın kayıpları Fransızların ve müttefiklerininkinden sadece biraz daha fazlaydı. Bununla birlikte yenilgi, Avusturyalıların moralini bozacak ve mücadele azmini kıracak kadar ciddi boyuttaydı. Sonuçta ortaya çıkan Schönbrunn Antlaşması, Avusturya İmparatorluğu'nun bazı bölgeleriyle birlikte tebaasının da altıda birinin kaybedilmesi anlamına geliyordu. Ve Avusturya 1813 yılına kadar karayla çevrili hâlde kaldı.

1812 BORODINO MUHAREBESİ

1805 yılında Trafalgar Deniz Muharebesi'nde aldığı ağır yenilgi nedeniyle Napoleon, İngiltere'yi işgal planından vazgeçerek doğuya, Rusya'ya yöneldi. Ancak başlattığı bu sefer aslında kendisi için sonun başlangıcı olacaktı. Borodino Muharebesi ise seferin kırılma noktasıydı.

Haziran 1812'de Fransa İmparatoru Napoleon, 250.000 kişilik bir orduyla Rusya'yı işgal etti. Ruslar muharebeden kaçınıp geri çekildiler. Eylül ayına gelindiğinde Napoleon Moskova'ya bir hayli yaklaşmıştı. Ancak başlangıçtaki gücünün neredeyse yarısını açlık, hastalık ve firar yüzünden kaybetmişti. Ruslar nihayet bu istilacılarla savaşma zamanının geldiğine karar verdiler. Ordunun başına kıdemli Mareşal Mihail Kutusov getirildi. Kutusov, Smolensk-Moskova yolu üzerindeki Borodino'da pozisyon aldı; yığma toprakla bir sıra tepeyi güçlendirdi.

General Kutusov, 1770'lerde Kırım'da girdiği bir çatışma sırasında gözünü kaybetmişti. Rus vatanseverliğinin vücut bulmuş hâli olarak kabul edilen Kutusov, 1812'de başkomutan oldu. Borodino'da hiçbir manevra yapmadı. Aşırı kayıplarına rağmen, muharebeden sonra ordusunu Moskova'nın ötesine çekerek bozulmadan kalmasını sağladı.

Levent Şahverdi Arşivi

7 Eylül'de Napoleon, Rus hattına sert bir ön cephe saldırısı başlattı. Her iki taraf da diğerine topçu bombardımanı ile ağır kayıplar verdirdi. Arazinin saldırıyı zorlaştırdığı Rus sağında çok az çatışma yaşandı. Bu arada Fransızlar, saldırılarını, General Pyotr Bagration'ın II. Ordusu tarafından tutulmakta olan merkezde ve solda yoğunlaştırdılar. Rus hattının en solu zayıftı, ancak Napoleon bundan yararlanamadı. İki ordu, Rus solundaki Bagration mevziini ve yaklaşık 20 ağır topun bulunduğu Raevsky tabyasını kontrol altına almak için mücadele etti. Fransız birlikleri bu tahkimatı ele geçirdi, Ruslar şiddetli karşı saldırılarla geri aldı, böylece mevki defalarca el değiştirdi.

Öğleden sonra Fransız birlikleri, Raevsky tabyasını ele geçirdi. Böylece Rus hattının merkezi açıldı. Ancak Napoleon, son yedeği olan İmparatorluk Muhafızlarını nihai zafer fırsatından yararlanmak için kullanamadı. Kutusov, ordusunu düzenli bir şekilde geri çekmeyi başardı.

Borodino'daki en şiddetli çatışmaların yaşandığı yer olan Raevsky tabyasında Fransız ve Rus süvarileri birbirlerine girdiler. Toplu piyade ve süvarilerin saldırılarının ve karşı saldırılarının şiddeti, muharebe meydanında savaşan askerlerin yaklaşık üçte birinin öldüğü veya yaralandığı ağır kayıplara yol açtı.

Her iki taraftaki kayıplar da son derece ağırdı: Ruslar 45.000, Fransızlar 35.000 kayıp verdi. Yedi gün sonra Napoleon Moskova'yı işgal etti, ancak kayıpların büyüklüğü nedeniyle bu, buruk bir zaferdi. Fransız birlikleri Moskova'ya girerken bir yangın çıktı ve şehrin büyük bir kısmını yok etti.

Rusları teslim olmaya zorlayamayan Napoleon, birliklerine 19 Ekim 1812'de batıya geri dönme emrini verdi. Kısa süre sonra Napoleon'un *Grande Armée*'si, zorlu kış koşulları altında felaket bir "geri çekilme"ye başladı. Rus ordusu ve partizanlar tarafından taciz edilen aç ve donmuş Fransız kuvvetleri darmadağın oldu. Geri çekilme sırasında hayatta kalmayı başaranların sayısı 30.000'den azdı. Napoleon'un "tükenmiş" kuvvetleri daha sonra 1813'te yapılan Leipzig Muharebesi'ni de kaybetti. Bütün bunlar, 1814'te Napoleon'un devrilmesine yol açtı.

Levent Şahverdi Arşivi

1812 SALAMANCA MUHAREBESİ

1807 ile 1814 arasında İber Yarımadası'nda yaşanan mücadele Yarımada Savaşı olarak adlandırılmaktadır. Napoleon Savaşları'nın bir bölümü olan bu süreç, Fransa ve müttefiki İspanya'nın, kendilerine katılmayı reddeden Portekiz'i İngiltere'nin karşı çıkmasına rağmen 1807'de işgal etmesiyle başladı. Napoleon 1808 yılında ise, dönüp müttefiki olan İspanya'yı da işgal etti. VII. Ferdinand (VII. Fernando) ve babası IV. Charles (IV. Carlos) tahttan indirilip yerine Napoleon'un kardeşi Joseph Bonaparte geçirildi. Ardından Bayonne Anayasası yürürlüğe kondu. Fransız yönetimini reddeden İspanyollar, Mayıs 1808'de Dos de Mayo Ayaklanması'nı başlattılar. İngiltere bir ordu göndererek Portekiz'i destekledi. İspanyol gerillaları da Fransız işgal güçlerine karşı kanlı bir savaşa girişti. Fransızların 1811'de Portekiz'den sürülmesinin ardından 1812'de Salamanca Muharebesi'nde İngiliz-Portekiz ortak gücüyle sırtlarda ve vadilerde çarpışan Fransız kuvvetleri de yenilgiye uğramaktan kurtulamadı.

1812'nin başlarında, Vikont Wellington (Arthur Wellesley, sonraki zamanlarda Dük Wellington) İngiliz, Portekiz ve İspanyol birliklerinden oluşan bir ordunun komutasını üstlendi. Ordusu ile birlikte Portekiz'den hareket ederek, Fransız işgali altındaki İspanya'ya girdi. Bu, İber Yarımadası'nda Napoleon'a karşı verilen savaşın bir parçasıydı. Wellington Haziran 1812'de Salamanca'ya doğru ilerledi. Bölge Mareşal Auguste de Marmont komutasındaki Fransız kuvvetleri tarafından tutulmaktaydı. İki ordunun her birinde yaklaşık 50.000 kişi bulunduğundan güçler eşit görünmekteydi. Ancak Marmont, takviye bekliyordu.

İki taraf, günlerce, birbirlerinin görüş alanında manevra yaptı. Her ikisi de diğerine karşı bir avantaj yakalamaya çalışıyordu. 22 Temmuz'a gelindiğinde, Mareşal Marmont, Wellington'un Portekiz'e geri çekilme hattını kesebileceğine inanıyordu. Ordusunun sol kanadına, İngiliz pozisyonunun sağ kanadını geçme emrini verdi. Fransızlar, Wellington ordusunun önündeki bir sırt boyunca batıya doğru yürüdüler. Ancak bunu yaparken, hatları aşırı derecede gerildi ve diğer Fransız birlikleriyle teması kaybedip ayrıldılar.

Wellington bu fırsatı değerlendirdi. Piyadelerine sırtın batı ucundan yokuş yukarı saldırı emri verdi. Fransızların yürüyen kolunu doğrudan karşılayan İngilizler, bir süngü saldırısı başlattı. Kılıçlarıyla saldıran İngiliz ağır süvarileri, Fransız sol kanadına yıkıcı darbeler indirdi. Fransız komutan

Levent Şahverdi Arşivi

Marmont top ateşiyle yaralandı. Fransızlar lidersiz kalmalarına rağmen yine de direnişlerini sürdürdüler. Ancak şiddeti giderek artan çatışmalar neticesinde, muharebe alanını terk ettiler.

Wellington, Yarımada Savaşı'nda önemli bir dönüm noktası olan Salamanca Muharebesi'nde büyük bir zafer kazanmıştı. Toplamda, sekiz tümeninden beşi imha edilen Marmont'un ordusu 14.000 kayıp verdi. Madrid'i kısa süre sonra Fransız kontrolünden kurtaran Wellington, Napoleon'un İspanya üzerindeki hâkimiyetini ciddi bir şekilde zayıflattı.

1813'teki Vitoria'da da zafer Fransızların olmadı. Fransa'ya karşı oluşturulan Koalisyon güçlerinin başarılı olması sonucunda Napoleon, Nisan 1814'te tahttan indirildi. Yaklaşık iki hafta sonra VII. Ferdinand monarşiyi geri getirdi. Yarımada Savaşı tarihe iki açıdan damga vurdu; Fransız işgali, ilk büyük ölçekli gerilla savaşının başlamasına ve İspanya'daki idari mekanizmayı yok ederek yerine bölgesel cunta yönetimlerinin ortaya çıkmasına neden oldu.

1813 LEIPZIG MUHAREBESİ

Birinci Dünya Savaşı'ndan önce Avrupa'da yapılan en geniş kapsamlı muharebe hangisidir diye sorulsa; cevap, Leipzig Muharebesi'dir. O zamanki Avrupa'nın önde gelen uluslarının çoğunun katıldığı devasa bir çatışmaydı. 1813'te gerçekleşti. Yarım milyondan fazla asker çarpışmaya katıldı. Leipzig Muharebesi, dönemin diğer tüm muharebelerinden, hatta çok daha ünlü olan Waterloo Muharebesi'nden bile daha belirleyiciydi. Neden mi? Çünkü bu muharebe ile Napoleon'un Avrupa egemenliği hayalleri nihayet büyük çaplı bir yenilgiye uğratılmıştı.

Birleşik Fransız ve İspanyol donanmalarının Trafalgar'daki yenilgisi, Napoleon'un İngiltere'yi işgal etme umutlarını yok etmişti. Hırslı kumandan, bu yenilgiden sonra dikkatini anakaradaki yeni fetihlere çevirdi. Potansiyel düşmanları arasında uzun süredir devam eden rekabet ve kızgınlıkları, rakiplerinin kendisine karşı birleşmelerini engellemek için akıllıca kullandı. Sonunda Rusya hedefine odaklandı. 1812'de yarım milyondan fazla askerden oluşan ordusuyla Rusya'ya girdi. Birkaç muharebe kazanmasına ve hatta Moskova'yı ele geçirmeyi başarmasına rağmen sonunda, donmuş ve zayıflamış ordusuyla geri çekilmek zorunda kaldı. Napoleon ve

Levent Şahverdi Arşivi

askerlerinin geri çekilirken karşılaştıkları ciddi zorluklar, daha fazla zayiata neden oldu. Rusya Seferi, Napoleon'un ordusunun neredeyse tamamen yok edilmesiyle sona erdi.

Rusya Seferi'nin Bıraktığı Hasar

Napoleon Fransa'ya döndükten sonra şaşırtıcı bir hızla ordusunu yeniden inşa etti. Rusya'daki mücadeleden sağ kurtulanlar yeni ordu için sağlam bir çekirdek oluşturdular. Yeterli sayıda yeni asker toplamak için, mümkün olan her kaynaktan yararlanılmak zorunda kalındı. Görünüşe göre felaketin eşiğinden oldukça kısa bir sürede geri dönmeyi başarmışlardı.

Dışarıdan bakıldığında Napoleon yine her zamanki kadar güçlüydü, ancak yeni ordusunun birkaç temel zayıflığı vardı. Birincisi, yeni askere alınanlar, gerçekten insan gücünün tam anlamıyla sonunu temsil ediyordu. Bu adamlar da kaybedilirse onların yerini doldurmak imkânsızdı. İkincisi, Fransızlar, Rusya'da yaklaşık 200.000 at ve süvarilerinin çoğunu kaybetmişlerdi. Bu eğitimli atların ve binicilerin yerine aynı tecrübede olan muadillerinin bulunması yeni acemi piyadeler bulmaktan çok daha zordu. Bu nedenle, Napoleon'un yeni ordusu muharebeye girdiğinde, süvari birimi, olması gerekenden çok uzakta kalacaktı. Napoleon'un savaş tarzında süvarilerin en önemli rollerinden biri, yenilmiş bir düşmanın bir daha savaşamayacak şekilde yok edilmesiydi. Ancak önündeki birkaç yıl içinde yaşanacak önemli anlarda Napoleon, süvarileri yeterli düzeyde olmadığı için, yenilgiye uğrattığı hiçbir düşmanının işini tam anlamıyla bitiremeyecekti.

Altıncı Koalisyon

Napoleon'un Rusya'daki yenilgisinin bir başka sonucu da, şimdiye kadar isteksizce de olsa Fransa'nın müttefiki olan birkaç güçlü kıta ülkesinin kaybedilmiş olmasıydı. Bu uluslar, artık Napoleon'u terk etmek ve Fransa'nın düşmanları arasına katılmak için cesaret kazanmışlardı. Bunlardan en önemlisi Prusya'ydı. Prusyalılar; İngiltere, Rusya, İspanya, Portekiz ve İsveç ile bir anlaşma imzaladılar ve Napoleon'u devirmek için ortak hareket etmeye karar verdiler. Bu ittifak "Altıncı Koalisyon" olarak biliniyordu.

Bu isim, yani altıncı defa bir koalisyon kurulmuş olması, Napoleon'un kendisini durdurmak isteyen uluslararası güçlerin kurduğu ittifaklardan

Levent Şahverdi Arşivi

kaç kez sağ çıktığını göstermesi açısından önemlidir. Şimdi geriye kalan tek soru, Avusturya'nın hangi tarafta yer alacağıdır.

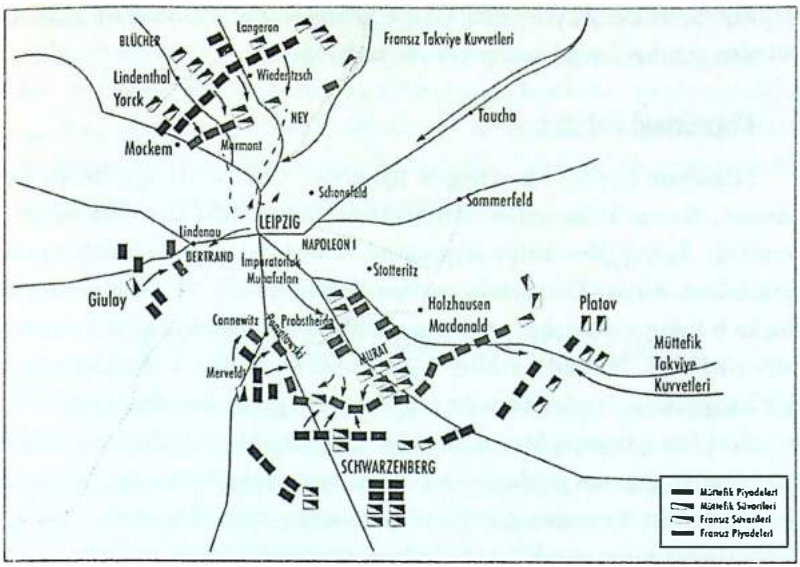
Karşıt güçler birbirine o kadar denk bir durumdaydı ki Avusturya'nın büyük ordusunu gücüne katacak olan taraf avantaj sağlayacaktı. 1813 baharının sonları ve yazı boyunca Avusturya, Avrupa'nın kaderi ortada dururken, bir yandan lafı geveledi, diğer yandan da mantıksız davranışlarda bulundu. Rusya ve Prusya, Napoleon'un sayısal olarak üstün gücüne karşı birleşik bir ordu göndererek agresif hareket ettiler. Napoleon Lützen ve Bautzen'de onları mağlup etti. Birleşik orduyu her seferinde geri çekilmeye zorladı, ancak kısmen süvari eksikliğinden dolayı yok edemedi. Kısacası bu muharebeler, teknik olarak zafer sayılsa da Napoleon'un zayıflıklarını da açığa çıkardı. Ortaya çıkan tablo, Avusturya'yı Altıncı Koalisyon'un yanında yer almak adına cesaretlendirdi.

Ordular Leipzig'de

Yaz sonu ve 1813 sonbaharının başında Napoleon, Almanya'nın her yerinde koalisyon güçleriyle savaştı. Dresden'de zekice elde ettiği zafer, neredeyse tüm mareşallerinin diğer muharebelerde yenilmesiyle dengelendi. Napoleon'un farklı koalisyon ordularını izleme yeteneği, süvari kıtlığı nedeniyle bir kez daha ciddi şekilde engellendi. Sonunda, geriye kalan Fransız kuvvetleri, yani yaklaşık 185.000 asker, Leipzig'de Napoleon'un çevresinde bir araya geldi. Bu sırada, dört ayrı koalisyon ordusu şehre yaklaşıyordu. Toplam asker sayıları yaklaşık 330.000 kişiydi. Bunların en büyüğü, yaklaşık 150.000 kişilik bir Rus-Avusturya kuvvetiydi: Bohemya ordusu. Diğerleri; yaklaşık 50.000 kişiyle Polonya-Rus ordusu, 65.000 askeriyle Kuzey ordusu ve 65.000 personellik Silezya ordusuydu.

Leipzig Muharebesi, 16 Ekim'den 19 Ekim'e kadar sürdü. Birkaç ayrı aşamada gelişti. 16 Ekim sabahı Napoleon ana taarruzunu başlattı. Güneydeki Bohemya ordusuna karşı harekâtı bizzat komuta ediyordu. Bu esnada, General Marmont'a, kuzeyden Leipzig'e doğru gelen müttefik kuvvetlere karşı bir engelleme harekâtı düzenlemesini emretti. Çatışmaların çoğu Wachau köyü ve çevresindeki tarlalarda ve ormanlarda yoğunlaştı. Bu bölgedeki acımasız düello gün boyu devam etti. Köyün mülkiyeti en az üç kez el değiştirdi. Öğleden sonranın erken saatlerinde, özellikle de yoğun bir Fransız topçu barajının Rus hatlarını zayıflatmasının ardından, Napoleon, komutanı Joachim Murat'ya 10.000 süvarinin başında hücuma

Levent Şahverdi Arşivi

geçmesini emretti. Ruslar saldırıyı köreltmek için takviye toplamayı başardılar, ancak gece karanlığı çökmeye başladığında Napoleon'un kuvvetleri düşman hatlarının derinliklerine doğru ilerledi ve hatırı sayılır miktarda toprak kazandı.

Bohemya ordusu, Napoleon'un gün boyu süren saldırısı nedeniyle darbe üstüne darbe yedi, geri püskürtüldü, ama yine de hatları kırılmadı. Napoleon'un büyük saldırısı başarısız olmuştu. Aslında bununla birlikte henüz farkında olmasa da Leipzig Muharebesi'ni kazanmak için elindeki en iyi fırsatı kaçırmıştı. Bu arada General Marmont, Prusyalı General Blucher'in başında olduğu kuzeydeki Silezya ordusunun saldırısını umutsuzca engellemeye çalışıyordu. Leipzig dışındaki köylerin birçoğu, özellikle Fransızların güçlü noktası olan Mockern mezrası, bir kez daha mücadelenin odak noktası hâline geldi. Sonunda Marmont, Prusyalıların düzenlediği bir süvari hücumunda yaralandı ve General Blucher, Mockern mezrasını ele geçirdi.

Altıncı Koalisyon, 18 Ekim'de topyekûn bir saldırı başlattı. Tüm ordular, etrafları çevrili Fransızlar üzerine ilerliyordu. Koalisyonun planı basitti: Zafere ulaşana kadar saldırı. Öğleden sonra, gidişat Fransızların aleyhine dönmeye başladı. Gece çökerken, Fransızların muharebeyi kaybettiği açıktı. Napoleon depresif bir ruh hâline büründü. Leipzig'den geri çekilmek için

Levent Şahverdi Arşivi

yapılan hazırlıklar da yetersizdi. Geriye kalan tek soru, Fransızların giderek daralan çemberden kurtulup kurtulamayacağıydı.

Köprüdeki Felaket

Napoleon önemli bir yenilgiye uğramıştı. Ordusu da ağır bir darbe almıştı. Ne var ki kuvvetleri kırılmamıştı. Alaylar hâlâ disiplinli ve düzenliydi. Leipzig'den kalan adamlarını ve teçhizatını bozulmadan geri çekebilirse, Altıncı Koalisyon'a meydan okuyacak kadar büyük bir orduyla başka bir gün muharebe meydanına çıkabilir ve belki de parlak bir zafer elde edebilirdi. Fransızlar koalisyon güçlerince üç taraftan kuşatıldığından, tek kaçış yolları, bazıları bataklık bölgelerinden geçen, batıdaki geçitlerdi. Geri çekilen ordunun, bu yola ulaşmak için önce Elster Nehri üzerindeki bir köprüyü geçmesi gerekiyordu. Fransız kuvvetleri bütün sabah boyunca bu köprünün üzerinden güvenli bir yere ulaştı. Fakat bir olay, muharebeyi, cesaret kırıcı ancak hayatta kalma potansiyeli yüksek bir yenilgiden ölümcül bir felakete dönüştürdü.

Napoleon generallerinden birine, Fransız ordusu geçtikten sonra Elster Köprüsü'nün havaya uçurulması emrini vermişti. General de albaylarından birini bu iş için patlayıcıların yerleştirilmesiyle görevlendirdi. Bu görevli albayın da hangi birimin artçı olduğunu öğrenmek için karargâha gitmesi gerekti ve geride bir onbaşı bıraktı. Bu sırada birkaç Rus öncüsü, köprüden geçen birliklere ateş etmeye başlayınca, onbaşı panikledi ve patlayıcıların fitilini yaktı. Patlama, yüzlerce Fransız askerini öldürdü. Üstelik henüz köprüyü geçmemiş olan on binlerce Fransız askeri, yaralıların çoğu ve toplarının büyük bir kısmı, nehrin diğer tarafında kaldı. Nihayetinde, mahsur kalan 40.000 kişiden fazla ana birlik askeri ve yeri doldurulamaz nitelikte 300 top, koalisyon güçlerinin eline geçti.

Bu kayıplar Napoleon'u köşeye sıkıştırdı. Müttefikler, Fransızların üstesinden gelemeyeceği, gerçek anlamda kesin bir zafer kazandılar. Sallantılı koalisyon artık ortak bir zafere kavuşmuştu. Muharebenin sonu net bir şekilde görülebiliyordu. Nitekim Koalisyon güçleri 1814'te Paris'e girip Napoleon'u sürgüne gönderdiler ama o, 1815'te adadan kaçarak Fransa'ya geri döndü. Hemen Yedinci Koalisyon kuruldu ve Napoleon ile mücadeleye girişildi.

Son Napoleon dönemi olan ve "Yüz Gün" olarak bilinen sürecin sonunda Wellington, Waterloo Muharebesi'nde Napoleon'u az farkla mağlup

Levent Şahverdi Arşivi

etmeyi başardı. Waterloo, genellikle Napoleon Savaşları'nın belirleyici muharebesi olarak anılır. Gerçekten de Waterloo bu genişletilmiş çatışmadaki son büyük muharebedir. Fakat Avrupa'ya Napoleon'u nasıl yeneceğini öğreten Leipzig'dir. Yedinci Koalisyon'un hızlı tepkisi, Avrupa'nın bu dersi iyi öğrendiğini kanıtlamaktadır. Bu nedenle "Yüz Gün"ün sonucu hiçbir zaman gerçekten şüphe uyandırmamıştır.

1815 NEW ORLEANS MUHAREBESİ

New Orleans Muharebesi, Mississippi Nehri'nin doğu yakasındaki Chalmette plantasyonunda gerçekleşti. General Andrew Jackson'ın bu muharebedeki rolü, onu ulusal bir kahramana dönüştürdü. Gençken, Amerikan Bağımsızlık Savaşı'nda İngilizlere karşı savaşmıştı. 1812'den itibaren Creek[11] *Kızılderililerine karşı yapılan uzun ve acımasız bir seferde Tennessee milislerini yönetti. Sefer 1814'te Alabama'daki Horseshoe Bend'de zaferle sonuçlandı. Askerî geçmişinin verdiği güvenle politikaya atılan Andrew Jackson, 1829'da ABD Başkanı seçildi ve 1837'ye kadar bu görevde kaldı.*

ABD ile İngiltere arasındaki 1812 Savaşı, resmî olarak 24 Aralık 1814'te sona ermişti. İki ülkenin delegeleri Belçika'da bir barış anlaşması imzaladılar. Ancak haberin Atlantik'i geçip Amerika'ya ulaşması zaman aldı. Amerika'daki çatışmalar, ertesi yılın başlarına kadar devam etti. O sırada İngiliz birlikleri, New Orleans yakınlarına çoktan yeniden çıkmışlardı. ABD'li General Andrew Jackson; askerler, milisler ve çeşitli gönüllülerden oluşan derme çatma bir güçle kasabanın savunmasını üstlendi. İlk çatışmalardan sonra, General Edward Pakenham liderliğindeki İngiliz ordusu, 8 Ocak 1815'te tam ölçekli bir saldırı başlattı.

İngilizler New Orleans'a saldırmak için denizden asker çıkarmak zorunda kalmışlardı. Ancak, yaklaşmaları beş ABD gambotu tarafından engellendi. 14 Aralık 1814'te, hafif toplarla donatılmış uzun teknelerde kürek çeken

11 XVI. ile XIX. yüzyıl arasında, ABD'nin güneydoğusundaki Kızılderili (Amerikan Yerlileri) halklarından oluşan bir konfederasyonun parçasıdır. Torunları günümüzde çoğunlukla Oklahoma'da yaşamaktadır.

Levent Şahverdi Arşivi

1.000'den fazla İngiliz denizci ve deniz piyadesi, Borgne Gölü'ndeki bu gambot filosuna saldırdı. 17 İngiliz ve 6 Amerikalının öldüğü şiddetli bir çatışmanın ardından İngilizler gambotları ele geçirdi.

ABD güçleri, Mississippi Nehri ile yakındaki bir bataklığın arasına basitçe yapılmış tahkimatların arkasında sıraya girdiler. Nehrin karşı yakasına bir top bataryası yerleştirdiler. Pakenham, bataryayı ele geçirmek ve ABD hattına yandan ateş etmek için nehrin karşısına bir müfreze göndermeyi planladı. Ancak müfrezenin nehri geçişi gecikince Pakenham'ın piyadeleri iki kol hâlinde ilerledi. İngiliz topçuları ABD bataryasına odaklanırken ABD topçuları da ilerleyen İngiliz piyadelerini ateş altına aldı. Aynı anda sabah sisi kalkınca İngilizleri açığa çıktı. Amerikan tüfekleri ve topları cephe hattına yaklaşmakta olan İngiliz kuvvetlerini biçmeye başladı. ABD hatlarını koruyan hendeğe ulaşabilen birkaç İngiliz askeri de merdivenlerin çok geç kaldırılması nedeniyle orada mahsur kaldı.

Yarım saatten kısa sürede 300 İngiliz askeri öldürüldü. Komutanları Pakenham da ölenler arasındaydı. ABD tarafında ise ölen ve yaralananların toplamı 50'den azdı. Zafer, yeni kurulan ABD'de vatanseverlik duygusunun gelişmesine büyük bir katkı sağladı.

1815 WATERLOO MUHAREBESİ

Napoleon için yolun sonunu belirleyen Waterloo, Wellington gibi daha pratik bir komutanın karizmatik bir savaş lordunu nasıl yenebileceğinin klasik bir göstergesiydi. Wellington, muharebenin genel manzarasını zekice kavrayarak, birliklerini hem korumak hem de gizlemek suretiyle, savaşı kazanmasını sağlayacak bir formül geliştirdi. Sonunda çağının en büyük komutanını devirmeyi başardı.

Napoleon'un dünyası, Moskova'dan geri çekilme sürecinde dağılan orduyla birlikte 1812'de çökmeye başlamıştı. Prusya, 1813'teki Leipzig Muharebesi'nde Avusturya ve Rusya ile güç birliği yaparak Napoleon'u daha da yalnızlaştırdı. İber Yarımadası Savaşı'nda da; "Wellington'un 'Demir' Dükü" Wellesley komutasındaki İngilizler, 1808'den itibaren

Levent Şahverdi Arşivi

İspanya ve Portekiz'deki Fransız askerî gücünü daha da düşürdüler. 1814'te Müttefikler Fransa'yı işgal etti, Paris'i ele geçirdi.

Napoleon yenilmiş olmasına rağmen düşmanlarının önünde zekice manevra yaparak ve onları birkaç küçük yenilgiye uğratarak yine de dehasını göstermişti. Sonunda, imparatorluktan feragat etmek zorunda kaldı ve Elba (Elbe) Adası'na sürgüne gönderildi. Yerine XVIII. Louis tahta çıkarıldı. Avrupa'nın geri kalanı rahat bir nefes aldı; önce devrimci Fransa, ardından da imparatorluk Fransası ile uzun süredir devam eden mücadelenin artık sona erdiğini düşünüyorlardı. Ama ne kadar yanıldıklarının kimse farkında değildi.

Fransa halkının Napoleon'un Avrupa'nın geri kalanına yaşattığı dehşeti unutması ve dönüşü için can atması uzun sürmedi. Eski askerler, son seferlerinde yaşadıkları felaketleri değil, yalnızca zafer günlerini hatırlıyorlardı. Fransa'da hissedilen ekonomik kargaşayı çözmek için bir "güçlü adam" gerektiği söylendi ve Napoleon da bu fırsatı değerlendirdi. Sürgün edilmesinin üzerinden henüz bir yıl bile geçmemişken Elba'dan yelken açarak kaçtı ve Cannes yakınlarında karaya çıktı. En yakın 1.000 muhafızının eşliğinde Paris'e doğru yürüdü. Başkente girdi, Fransız hükûmeti ile ordusunun kontrolünü yeniden devraldı ve kendini tekrar imparator ilan etti. "Yüz Gün" olarak bilinen dönemi başlatarak eski askerlerini toplamaya girişti. Fransa'da nereye giderse gitsin destek topladı. Avrupa'nın diğer hakları ise dehşete düşmüştü.

Napelon'a Karşı Yedinci Koalisyon

Müttefik güçler Viyana Kongresi'nde toplandı. Napoleon iktidarının meşru olmadığını ilan ettiler ve hemen Yedinci Koalisyon kuruldu. Büyük güçlerin her biri Napoleon'a karşı çıkmak için asker tedarik etme sözü verdi. Müttefikler inanılmaz sayıda askeri bir araya getirdiler. Wellington Dükü komutasındaki 95.000 İngiliz, Hollanda ve Alman askeri Belçika'da toplanmıştı. Gebhard von Blücher komutasındaki 124.000 Prusyalı da Wellington'a katılmak için yürüyordu. 75.000 Avusturyalı İtalya'daydı. 167.000 kişilik bir Rus ordusu yavaş yavaş batıya doğru ilerlemekteydi. Buna karşı Napoleon da onu asla terk etmeyen tek niteliği olan karizmasına güvenerek kalabalık bir güç toplamayı başardı. Bunların 75.000'i, eski imparatorlarına katılmak için neredeyse hazır bekleyen, Napoleon'un "silah arkadaşlarım" dediği, eski muharebelerinde görev almış askerlerdi.

Levent Şahverdi Arşivi

Böylesine büyük bir ittifakla karşı karşıya kalan Napoleon, bu orduları yenmenin tek yolunun hızlı hareket etmek ve düşmanlarını birer birer yenmek olduğunu biliyordu. Bu onun en parlak stratejilerinden biriydi ve bu konuda çok yetenekliydi. Prusyalıları ve İngilizleri güçlerini birleştiremeden ayrı ayrı yenmek için hızla kuzeye ilerledi.

16 Haziran'da Napoleon, Ligny'de Prusyalılarla çarpıştı. Saldırganlığı meyvesini verdi ve Prusyalılar geri adım attı. Bu arada, Mareşal Ney, stratejik açıdan önemli bir kavşak olan Quatre Bras'ta İngiliz öncüleri ile mücadeleye girişti. Napoleon, Ney'den Prusyalıların işini bitirmekte kendisine yardımcı olmasını istedi. Ancak İngiliz öncüleri, kendileriyle başa çıkmanın tahmin edilenden çok daha zor olduğunu gösterdi; direnişleri sayesinde, Wellington'a, kuvvetlerinin çoğunu Waterloo'da toplaması için zaman kazandırdılar.

Çeşitli Alman eyaletlerinden gelen askerler, Wellington Dükü'nün ordusunun üçte birinden fazlasını oluşturuyordu. Bununla birlikte, Napoleon'u en çok sıkıntıya sokan, Wellington'un ordusunda İngiliz alaylarının sertliğiydi.

18 Haziran'da Prusyalıları Wavre'a geri çekilmeye zorlayan Napoleon, dikkatini Waterloo'daki Wellington'a çevirdi. İspanya'da İngilizlerle savaşan bazı Fransız generaller, özellikle Mareşal Soult, yaklaşan karşılaşmadan dolayı oldukça endişeliydi, ancak Napoleon onu rahatlattı: "*Wellington tarafından yenilgiye uğratıldığınız için onu iyi bir general olarak görüyorsunuz, ancak size şunu söylüyorum; Wellington kötü bir general ve İngilizler de kötü askerler. Bütün mesele, birisinin kahvaltısını gözünün içine bakarak elinden alıp yemekten daha ciddi olmayacak.*"

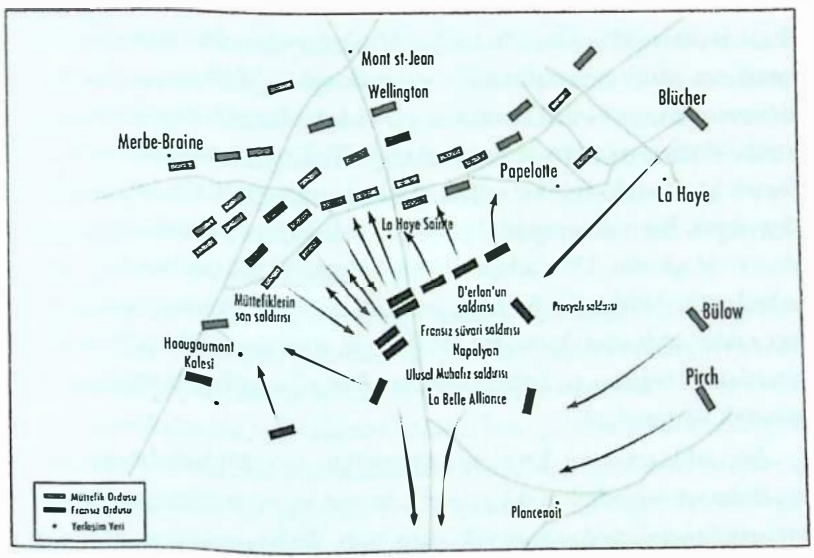
Wellington ihtiyatlı davranıyor

Wellington ise rakibini küçümsemedi. İspanya ve Hindistan'da tecrübe ettiği pratik savaş yöntemlerini kullanarak muharebe alanını analiz etti. İngiliz alaylarının çoğunu, Ohaln Yolu boyunca uzanan alçak bir platonun ters yamacına yerleştirdi, böylece onları düşmanın görüş alanının dışında tuttu ve topçu bombardımanından da korudu. Hougoumont, La Haye-Sainte ve Papelotte'deki yüksekçe duvarlı çiftlik evlerini, kanatlarının ve merkezinin önünde güçlendirilmiş mevkiler olarak kullanarak, herhangi bir düşman biriminin düzen içerisinde ilerlemesini engellemiş oldu. Wellington her şeyden önce ihtiyatlı davranarak, Fransızları, Blücher komutasındaki Prusyalıların kendisine katılmasına yetecek kadar uzun bir

Levent Şahverdi Arşivi

süre tutmak amacıyla savunmacı bir pozisyon seçti. Böylelikle Wellington ve Blücher, daha sonra birleşip Fransızları birlikte alt edebileceklerdi.

Tedbiri küçümseyen ve askerlerinin kendisine dönük tutkusuna güvenen Napoleon, eski tarzıyla saldırıya geçti. Ancak usta bir savaşçı olarak araziyi kavrama yeteneği onu o gün terk etmiş gibiydi. Müttefik hatlarını havaya uçuran devasa bir topçu ateşi ile açılış yapan Napoleon, gün ortasında piyade birliklerini ileri gönderdi. Yoğun kol formasyonunda ilerleyen ve Napoleon'u neşelendiren böyle bir hamle, cesaretsiz bir düşmanı ortadan kaldırmak için yeterli olabilirdi ama İngilizler yerlerinden kımıldamadı. Buna ek olarak, önceki gece yağan yoğun yağmur nedeniyle tarım arazilerinin çamurlu olması Fransız askerlerinin ilerlemesi zorlaştırıyor ve savaşma azimlerini köreltiyordu. Çamur ayrıca top mermilerini emerek mermilerin yerden sekip yeniden zıplamasını da engelliyordu. Buna rağmen, Fransızlar Papelotte'yi ele geçirdi. Müttefik hattı geri püskürtüldü. Baskıyı sürdürmek önemliydi; çünkü Napoleon, Müttefik ordusunu Prusyalılar gelmeden ezmek istiyordu. Bu yüzden de Ney, büyük bir Fransız süvari saldırısı emrini verme onurunu kendi üzerine aldı. Napoleon ise saldırı için en az bir saat erken olduğunu düşünüyordu.

Levent Şahverdi Arşivi

"Kirpi" Formasyonu

Fransız süvarileri Müttefik hatlarına doğru gürlerken, İngilizler kareler hâlinde savunma formasyonları oluşturdular; askerleri sıkı yanaşık nizamda omuz omuza gelip süngü takılı tüfekleri ile kirpi misali düzen aldılar. Süvari hücumu anlamını yitirmeye başladı. Fransızlar, atlarını, bu savunma duvarlarına süremedikleri gibi yanlarından geçerken salladıkları kılıçlar hiçbir etki yapmıyor, üstüne bir de İngilizlerden tüfekle yaylım ateşi yiyorlardı. Muharebe alanındaki sırtın arkasında bulunan bu İngiliz formasyonlarının çoğu, süvari saldırılarının arasında, çatışma sırasında ileriye taşınan Fransız topçularının yıkıcı baraj ateşinden de kaçmayı başarmıştı. Acımasız bir muharebeydi, iki tarafın da pes etmemesi gerektiği gerçeğiyle şiddetin dozu daha da arttı.

Saat altıda Wellington'un fırtınayı atlattığı açıktı. Birlikleri sağlam duruyordu ve yol veren Fransız süvarileriydi. Ancak tehlike hâlâ geçmemişti. Napoleon yaklaşan Prusyalılar üzerinde yoğunlaşırken, Ney adamlarını topladı ve İngiliz hattına yönelik bir başka cesur saldırıyı yönetti. Bu sefer La Haye-Sainte çiftlik evi süpürüldü. Prusyalıların ilerlemesini durdurmayı başaran Napoleon, bunu son bir darbe ile perçinlemek istedi; en sadık ve deneyimli birlikleri olan Eski Muhafızları gönderecekti.

Ney, Eski Muhafızları, zayıflamış Müttefik merkezine karşı yönlendirmek yerine Müttefiklerin sağ kanadının berisine aldı. Bu kanat, Hougoumont çiftlik evi tarafından korunmaktaydı. Çiftlik evinin arkasında, ilerleyen Fransız kollarına öfkeyle ateş eden Müttefik topçu bataryaları vardı. Korkusuzca ateş hattına sokulan Wellington, askerlerini desteklemek için soğukkanlı bir şekilde cephe hattına girdi. Onun varlığı çok değerliydi. Hemen, ortasında kendisinin olduğu kare şeklinde bir savunma düzeni oluşturdu. Dört adam derinliğinde ve iki kol hâlinde örgütlenen askerleri ile birlikte bütün ordu ilerleme emri aldı. Formasyonlar birkaç kez saldırı yedi ama direndiler. Wellington komutasındakiler bunun son fırsatları olduğunu ve hiçbir şeyin kendilerini engelleyemeyeceğini düşünerek ilerliyorlardı.

Saat sekiz civarıydı. Bir tarafta Müttefikler, Eski Muhafızlar tarafından sindirilmeyi reddederken diğer tarafta Prusyalılar, muharebe alanının başka yerlerinde kendi saldırılarını yürütüyorlardı. Wellington genel bir ilerleme emri verdi. İzole Fransız birimleri sonuna kadar umutsuzca savaştı. Ancak diğerleri için, yaşadıkları yetmişti; muharebe alanını bir kalabalık hâlinde

Levent Şahverdi Arşivi

terk ettiler. Napoleon'un zamanı dolmuştu. İngilizler ile Prusyalıların bir araya gelmelerini engelleyememişti. Karizmasına dayalı savaşı tarzı, Wellington gibi bir komutanı yenmekte yetersiz kalmıştı. Üç gün sonra Napoleon, İngilizlerin eline geçti. Atlantik'in ortasındaki ücra St Helena Adası'na sürüldü. 1821'de hayata gözlerini yumdu.

Waterloo Muharebesi, Fransız Devrimi dönemine son veren ve Kıta Avrupası'na tümden hâkim olma niyeti taşıyan yeni bir hükûmetin tekrar ortaya çıkmasını engelleyen muazzam bir zaferdi. Napoleon'un yenilgiye uğratılmasıyla, Fransa'nın askerî rekabet gücü azaldı. İngiltere'nin dünya çapında zenginleşmesine ve imparatorluğunu genişletmesine olanak sağlandı. Bir başka deyişle XIX. yüzyılın "İngiliz yüzyılı" olmasının tohumları, Waterloo'da atıldı.

1819 - 1824 "EL LIBERTADOR" MUHAREBELERİ

Simón Bolívar, ülkesi Venezuela'nın İspanyollardan bağımsızlığını elde etmesi için savaştı. 1813'te ülkeyi kısa süre yönetti. Hükûmeti devrilince İspanyol kralcılar kontrolü yeniden ele geçirdi. Bolívar'ın Boyacá'daki başarısı, Yeni Granada'daki (Kolombiya) İspanyol egemenliğini sona erdirirken 1821 Carabobo Muharebesi'ndeki zaferi Venezuela'nın bağımsız olmasını sağladı. Hem Ekvador'un hem de Peru'nun kurtuluşu için başarılı bir şekilde seferlerine devam etti. Hayali, İspanyolca konuşan Güney Amerika'yı tek bir çatı altına birleştirmekti, ancak bu hiçbir zaman gerçekleşmedi. 47 yaşında Kolombiya'da hayal kırıklığı içinde öldü.

Haziran 1806'da, İngiliz Amiral Popham, Hollanda Güney Afrikası'ndaki Cape Town'u ele geçirme emri aldı. Bu görevin ardından Güney Amerika'dan geçerek Rio de la Plata'nın İspanyol genel valisinin yönetimine son vermeye karar verdi. İlk başta yerel halk, İspanyolların tahliye edildiğini görmekten memnundu. Ancak kısa süre sonra İngilizlere karşı da direniş hareketleri başladı. Bir yıl süren mücadeleden sonra İngilizler sınır dışı edildi. İspanyol yönetimi yeniden sağlandı. Yerel halk bu çatışmadan iki önemli şeyi öğrendi: İlki, İspanya onları etkili bir şekilde savunmak için çok zayıftı ve ikincisi, Avrupa birliklerini yenebilirlerdi. Bu düşünceler,

Levent Şahverdi Arşivi

özellikle Amerikan, Fransız ve Haiti devrimlerinden miras kalan özgürlük ve özyönetim fikirleriyle birleşerek Güney ve Orta Amerika'da bağımsızlık hareketlerinin başlamasını sağladı.

Latin Amerika bağımsızlık hareketlerinde rol oynayan birçok lider arasında Simón Bolívar (1783-1830), çeşitli bölgelerin bağımsızlık mücadelelerine katılmasıyla öne çıkmaktadır. Ailesinin toplumsal piramidin en üst sınıfında yer aldığı Caracas'ta büyümüştü. 1800 yılına gelindiğinde ailesi 250 yıldan fazla bir süredir Yeni Dünya'da yaşamaktaydı. Zenginliklerini, diğer gelir kaynaklarının yanı sıra köle emeğiyle işletilen madenlerden elde eden aristokratlardan oluşan bir aileye mensuptu.

Bolívar önce bir askerî akademiye yazıldı, sonra Avrupa'ya gitti. Paris'te birkaç yıl geçirdi. Bu yıllarda Aydınlanma'nın fikirleriyle de tanıştı. Bir süre sonra politik bir uyanış yaşadı. Duyduğu ve hakkında okumalar yaptığı "özgürlük" ve "özyönetim" ideallerini kendi kıtasında hayata geçirmeye karar verdi.

María Teresa Josefa Antonia Joaquina Rodríguez del Toro Alayza, Simón Bolívar'ın İspanya doğumlu karısıydı. Çift iki yıllık nişanlılık sürecinden sonra evlendi. Ancak mutlulukları sadece sekiz ay sürdü. María Teresa, 21 yaşında sarıhumma hastalığına yakalandıktan sonra hayatını kaybetti. Bolívar bir daha evlenmeyeceğine dair yemin etti ve ölene kadar sözünü tuttu. María Teresa'nın ölümü, Bolívar için bir dönüm noktası oldu. Kendini devrime adadı. Sonuçta altı Latin Amerika ulusunun kurtarıcısı ve Latin Amerika entegrasyon sürecinin atası olarak hatırlanmaktadır.

1807'de Venezuela'ya döndü. Artık Bolívar'ın zihninde anavatanının İspanya'dan bağımsızlığını kazanması gerektiğine dair bir kanaat vardı. Başlangıçta pek kabul görmedi. Birkaç yıl boyunca radikal eğilimlerini bastırmak zorunda kaldı. Ama Bolívar için devrim kaçınılmazdı. Bugün "İlk Cumhuriyet" olarak bilinen Venezuela devletini kurmak için erken bir girişimde bulundu. Ancak kötü bir yenilgiye uğradı. Hareketin liderlerinden biri de Bolívar'a ihanet ederek İspanyol yetkililere bilgi vermişti.

Bir sonraki girişimi, Aydınlanma ideallerini yansıtan birkaç yazılı manifesto eşliğinde yeni bir ayaklanma gerçekleştirmekti. Ancak başarısı yine kısa sürdü. Bir karşı devrimin ardından, Haiti ve Jamaika'da geçireceği bir sürgün dönemi için ülkesinden ayrıldı. 1816'da dönmesiyle birlikte, devrimci hareket daha büyük bir ivme kazanmaya başladı. Dönüm noktası, 1819'daki Boyaca Muharebesi'ydi.

Levent Şahverdi Arşivi

Boyaca Muharebesi

Venezuelalı Simón Bolívar, 1819'da yerel gerillalardan oluşan bir ordu kurdu. Aralarında Llanerolar (kovboylar) ile Napoleon Savaşları'nın İngiliz ve İrlandalı muharipleri de vardı. Bolívar bu karma gücü, Venezuela'dan Yeni Granada'nın, başkenti Bogota'ya doğru bataklıklar ve dağlar boyunca ilerletti. Albay José María Barreiro tarafından komuta edilen ve büyüklüğü yaklaşık olarak Bolívar'ın gücüne eşit olan bir Kraliyet ordusu, onları durdurmaya çalıştı. Çatışan kuvvetler oldukça küçüktü ve her iki tarafta da sadece yaklaşık 3.000 asker mevcuttu. Ancak uzun mızraklarını kullanmalarıyla ünlü Llanerolar, muharebelerde sıkı mücadele etmeleriyle de nam salmışlardı.

İki ordu, 25 Temmuz'da Kolombiya'nın orta kesimindeki Vargas Bataklığı'nda kapıştı. Sonra Bogota'ya doğru hızla ilerlediler. Krallık ordusunun askerleri Teatinos Nehri'ne ulaştıklarında kendilerini bir sürpriz bekliyordu: Bolívar ve askerleri oradaydı. Kraliyet ordusunun öncüleri, zorlu arazilerde yürümekten yorulmuşlardı. Hazırlıksız bir şekilde Boyacá Köprüsü'nden nehri geçerken Bolívar'ın Llanero süvarilerinin saldırısına uğradılar ve mahvoldular. Bolívar'ın ordusunun geri kalanı da birden bire vadiden çıkarak Kraliyet ordusunun ana kuvvetine sürpriz bir şekilde hücum etti. Kraliyetçilerin direnişi kısa sürede kırıldı, Komutan Barreiro dâhil 1.800 kişi esir alındı. Bolívar'ın ordusu ise sadece 66 kayıp verdi. Üç gün sonra Bolívar, Bogota'yı işgal etti. Yeni Granada'daki İspanyol yönetimi de böylelikle sona erdi.

Simón Bolívar'ın 1819'da Boyaca Köprüsü'nde elde ettiği zafer, Güney Amerika'nın kuzeyi için İspanyollardan bağımsızlık kazanılması sürecinin başlangıcı, başka bir deyişle bağımsızlık hareketi için bir dönüm noktası olarak kabul edilir. Simón Bolívar, Güney Amerika'nın bağımsızlık mücadelesinde oynadığı rol nedeniyle "El-Libertador" yani "Kurtarıcı" olarak adlandırılır. Boyaca'yı 1821 Carabobo Muharebesi'nde kazanılan bir başka önemli zafer izledi ve Güney Amerika'nın kuzey çeyreğini kapsayan bir Büyük Kolombiya'nın (Gran Colombia) kurulmasını sağladı. Bolívar bu yeni devletin başkanı oldu.

Güney Amerika'da Özgürlük Rüzgârları

Bolívar'ın astlarından biri, Antonio José de Sucre, gelecek vaat eden bir subaydı. 1822'de bir orduyla Ekvador'a girdi. Bir volkanın yamaçlarında

Levent Şahverdi Arşivi

yapılan dramatik bir muharebeden sonra Sucre galip geldi. Kısa süre sonra Quito'yu ele geçirdi. Sucre'nin bu harekâtı sayesinde Ekvador da bağımsız Güney Amerika ülkeleri listesine katıldı.

Bu arada, Güney Amerika genelinde devrimci hareketler patlak veriyordu. Kıtanın güneyde görülen isyanların en önemli figürü José de San Martin'di. Yeni Dünya'da doğmuş olmasına rağmen, San Martin daha çocukken ailesi İspanya'ya taşınmıştı. Babası askerdi. San Martin, izinden gittiği babası ile birlikte Napoleon Savaşları sırasında İspanya'daki mücadelede hizmet etmişti. Daha sonra görevinden istifa etti ve Güney Amerika'ya döndü. Arjantin Bağımsızlık Savaşı'na dâhil oldu. "And Dağları Ordusu" adlı birimi organize ettikten sonra öne çıkmaya başladı. Bu güçle, geçilmez denilen dağları aştı ve Şili'yi işgal etti. Şili, bir dizi muharebeden sonra, 1818'de bağımsızlığını kazandı. San Martin hatırı sayılır bir üne kavuşmuştu. Arjantin ve Şili'nin özgürlüğünü kazanmasına yardım eden San Martin, kurtuluş hareketini Peru'ya da yayma girişimine odaklandı.

Güney Amerika'nın iki büyük kurtarıcısı, kuzeyde Simón Bolívar ve güneyde San Martin, Peru'ya karşı ortak bir saldırı planlamak için Temmuz 1822'de Guayaquil'de bir araya geldi. Ancak kısa süre sonra kişilik çatışmaları yaşadılar. İşbirliği yapmalarının neredeyse imkânsız olduğunu anlayan ve bunu denemenin bile başardıkları bazı şeyleri yok edebileceğinden korkan San Martin, radikal bir karar aldı. Yaşlandığını bahane edip sahneden çekilmeye karar verdi. Avrupa'ya gitti ve 1850 yılındaki ölümüne kadar orada yaşadı. San Martin'in kendisini kalıcı olarak geri çekmesinden sonra Bolívar, Güney Amerika Devrimci Hareketi'nin tek lideri oldu.

1824'e kadar Kolombiya, Venezuela, Arjantin, Ekvador ve Şili kurtarıldı. Güney Amerika'daki İspanyol sömürge yönetiminin birincil kalesi ise duruyordu: Peru. Buranın kurtarılması pek kolay gözükmüyordu çünkü Peru'da İspanyol kralına sadık 12.000 askerden oluşan güçlü bir ordu vardı. Ülkenin yaylaları da And Dağları ile çevrili, adeta doğal bir kaleydi. Bolívar ve sağ kolu Sucre, Peru'ya karşı yapacakları seferi planlamaya başladılar. İspanya'da yaşanan iç kargaşadan faydalanmaya karar verdiler. Üstelik bu sırada saldırdıklarında bir avantajları daha olacaktı: Güney Amerika'daki kralcı güçlerin İspanya'dan takviye alması mümkün değildi.

Levent Şahverdi Arşivi

Devrimci Ordu Peru Dağlarında

Mayıs 1824'te Devrimci Ordu dağlarda destansı bir yürüyüşe başladı. Askerler, irtifadan kaynaklanan hastalıklara ve sıfırın çok altındaki gece sıcaklıklarına direnmek zorunda kaldılar. Ağustos ayında Bolívar, yaklaşık 9.000 kişilik bir orduyla yüksek Peru platosuna çıkmış durumdaydı. 6 Ağustos'ta Bolívar'ın süvarileri ile Kralcılar, yaklaşık 3.600 metre irtifadaki Junin Gölü yakınlarında birbirlerine girdiler. Kralcı süvariler başlangıçta başarılı oldu, ancak Bolívar'ın atlıları Kralcıları geri püskürttü. Askerî açıdan bakıldığında, Junin Muharebesi alışılmadık bir çatışmaydı çünkü yalnızca atlı kuvvetler arasında ve yalnızca kılıç ve mızrak kullanılarak yapılmıştı. Nispeten küçük bir zafer olmasına rağmen Junin Muharebesi, Devrimci Ordu'nun moralini büyük ölçüde yükseltti. Böylece Bolívar'ın Peru'ya doğru ilerlemesinin önü açılarak Ayacucho Muharebesi'nin zemini hazırlandı.

Bolívar, bazı acil siyasi meseleleri halletmek için yola bölgeden ayrılıp ordunun yönetimini Sucre'ye bırakmak zorunda kaldı. Sucre'nin karşısındaki Kralcı ordunun komutanı ise José de la Serna'ydı. Sucre ve La Serna birkaç ay boyunca birbirlerini gözlediler. Sonunda, iki güç 8 Aralık'ta Ayacucho Ovası yakınında bir araya geldi ve gece için kamp kurdular. O akşam Sucre, hazırladığı zekice planı uyguladı. Müzisyenleri ile bazı avcı ve keşif gruplarını İspanyol kampı yakınlarına gönderdi. Gece boyunca çalınan şarkılarla avcı ve keşif birimlerinin İspanyol kamp ateşleri yönünde rastgele yaptığı atışlar birleşince, Kralcı ordunun askerleri uyuyamadılar. Böylece Sucre amacına ulaştı; rakibinin askerleri yaklaşan muharebeye yorgun gireceklerdi.

Ayacucho Ovası, yalnızca 1.200 metreye 750 metre boyutlarında düz bir arazi parçasıydı. Batı ucunda Sucre bulunuyordu. Sucre'nin ordusu yaklaşık 6.000 kişiydi. Piyade taburlarını bir hat boyunca sıraladı. Süvarilerini ise yedek güç olarak arkalarına konuşlandırdı. Hattın en ucuna da bir top yerleştirdi. Ovanın doğu ucundaki La Serna'nın ordusunda da yaklaşık 7.000 kişi vardı. La Serna elindeki yedi topu piyade hattına yerleştirdi. Bu hattın her iki tarafında da süvarileri vardı. Yedek güç olarak ise büyük bir süvari grubuna ve seçkin askerlerden oluşan bir tabura sahipti. La Serna'nın planı Sucre'nin ordusuna sağ ve sol kanatlardan saldırmaya ve onları sıkıştırdıktan sonra ordunun güçlü merkezini ilerleterek "liberator"ları ezip geçmeye dayanıyordu.

Levent Şahverdi Arşivi

Muharebe, Kralcı sol kanadın saldırısıyla başladı. Bir miktar başarı da elde ettiler. Bunun üzerine İspanyol hattının geri kalanı da ilerledi. Sucre'nin ordusu onları karşılamak için öne çıktı. Böylece muharebe bütün hat uzunluğunca yayıldı. Kralcıların daha ağır olan topçuları, saldırılarına fazladan ivme kazandırdı. Ancak Sucre, yedeklerinin bazılarıyla karşılık verdi. Sağ kanatta, Kralcı saldırıyı durdurmak için hattını güçlendirdi ve ağır darbeler vurmaya başladı. Bu, muharebenin kırılma anıydı. İlerleyen saatlerde muharebe "liberator"ların lehine döndü. Kralcı güçlerin geri kalan organize birlikleri, hâkim yükseklikteki son savunma pozisyonuna doğru çekildiler. Yaralanan La Serna ve kalan adamları Sucre'ye teslim oldu.

Ayacucho'daki zaferle, son İspanyol direnişi de darmadağın oldu. Ayacucho Muharebesi, Latin Amerika'daki İspanyol egemenliğini açıkça sona erdirdiği ve yeni bağımsız olan Güney Amerika uluslarının varlığını güvence altına alıp devamlılığını sağladığı için belirleyici bir muharebe olarak kabul edilebilir. Ayacucho Muharebesi'nden sonraki bir yıl içinde Yeni Dünya'daki tüm bölgeler, Küba ve Porto Riko hariç, sömürge güçlerinin varlığına son vererek bağımsız uluslara dönüştüler.

Güney Amerika'daki Avrupa etkisini azaltmak isteyen Amerika Birleşik Devletleri, yeni kurulan devletleri diplomatik olarak tanımakta hızlı davrandı. Avrupalı güçlerin bölgede sömürge yönetimini yeniden kurma girişimlerinin düşmanca kabul edileceğini ilan eden Monroe Doktrini'ni yayınladı.

Bir zamanlar Amerika'nın büyük bir bölümünü kontrol eden İspanya'nın, Yeni Dünya'daki hükümranlığından elinde sadece Küba ve Porto Riko kaldı. Bu toprakların ve bunlarla birlikte gelen gelirlerin kaybı, İspanya'nın "uluslararası güç ligi"nde zayıflamasına ve önemini büyük ölçüde yitirmesine neden oldu.

1827 NAVARİN DENİZ MUHAREBESİ

Yunanistan'ın Osmanlı İmparatorluğu'ndan ayrılmak için verdiği bağımsızlık mücadelesine Temmuz 1827'de İngiltere, Fransa ve Rusya müdahale ettiler, Yunanistan'ın bağımsızlığının tanınmasını istiyorlardı. Osmanlı Sultanı II. Mahmud bunu reddedince İngiliz, Rus ve Fransız deniz güçlerinden oluşan bir filo Akdeniz'e açıldı. Mısır filosu Mora

Levent Şahverdi Arşivi

Yarımadası'ndaki Navarin Körfezi açıklarında bulunan Osmanlı savaş gemilerine katılınca, İngiliz, Fransız ve Rus filoları bir araya gelerek körfezi ablukaya aldı. Müzakereler durunca, Müttefik komutanlar harekete geçmeye karar verdi. 20 Ekim'de, Birleşik Filo, 70'ten fazla Mısır ve Osmanlı gemisinin demirlediği Navarin Körfezi'ne doğru yola çıktı. Müttefiklerin yalnızca 22 gemisi vardı, ancak silahları çok daha üstündü. Ani bir baskın sonrası dört saat içinde, 70 Osmanlı ve Mısır gemisi, ya imha edildi ya da devre dışı bırakıldı. Müttefik filo ise gemi kaybına uğramadı. Osmanlılar bu olay sebebiyle Müttefiklerden tazminat talep ettiyse de bir sonuç alınamadı. Sadece İngiliz Amirali Codrington yapılanlardan sorumlu tutularak görevinden azledildi. Navarin, yelken çağının son deniz muharebelerinden biriydi.

1846 SOBRAON MUHAREBESİ

XIX. yüzyılın başlarında İngiltere, Doğu Hindistan Şirketi'nin yönetimi vasıtasıyla Hindistan'ın çoğunu kontrol ediyordu. 1845 yılında, Pencap'ta bulunan Sih İmparatorluğu ile İngiltere arasında bir savaş patlak verdi. Aralık ayında, İngiliz kuvvetleri, Ferozeshah'ta (Firuzşah) bir Sih ordusu karşısında yenilgi almaktan kıl payı kurtuldu.

Ordular 10 Şubat 1846'da Sutlej Nehri kıyısındaki Sobraon'da tekrar karşılaştı. Her iki tarafın topçu bombardımanından sonra İngiliz piyadeleri, Sihlerin müstahkem kampına saldırdı. Ağır kayıplarla geri çekilen İngilizler, sonunda tahkimatları aştı ve İngiliz süvarileri kampa girdi. İngilizlerle nehir arasında sıkışıp mahsur kalan birçok Sih, ölümüne savaştı. Yaklaşık 10.000 kayıp verdiler ki bu neredeyse ordularının yarısıydı. Bu yenilgiden sonra Sihler, Pencap'ın bir kısmını terk ettir. 1849'da Sih İmparatorluğu İngilizler tarafından yutularak Hindistan'daki sömürge topraklarının bir parçası hâline getirildi.

1847 MEXICO CITY MUHAREBESİ

ABD, bağımsızlığını kazandıktan sonra, Kuzey Amerika'yı kontrol etmeye kararlıydı. 1812 Savaşı'nda İngiltere ile çatışması tatmin edici bir askerî

Levent Şahverdi Arşivi

sonuç sağlamadı, yalnızca Kanada ile olan sınırın teyit edilmesine yardımcı oldu. Ama yine de İngiltere tarafından yapılacak başka kıtasal müdahalelerin cesaretini kırdı. ABD'nin, tüccarlar ve yerleşimciler önderliğinde batıya doğru ilerlemesi hem daha istikrarlı hem de çok daha verimli oldu. Bu bölgesel genişlemeye itiraz edecek tek bir büyük güç vardı: Meksika. ABD'nin Kuzey Amerika'ya hükmetme mücadelesinin doruk noktası olan Mexico City Muharebesi, inatçı bir kararlılık ile Amerikan askerî profesyonelliği üzerine inşa edilmiş kesin bir zaferdi. Aynı zamanda ABD'yi dünyada büyük bir güç olmaya bir adım daha yaklaştırdı.

1836'da Teksas Cumhuriyeti'nin Meksika'dan ayrılıp bağımsızlığını ilan etmesi, Meksika'nın ABD'nin güneybatısındaki ve Kaliforniya'daki topraklarında hâkimiyet kurma yeteneğini test etti. Nisan 1836'da San Jacinto'daki yenilginin gösterdiği gibi Meksika bunun için pek de istekli değildi ve ABD'nin bu zayıflığı daha da fazla kullanması çok uzun sürmeyecekti. 1845'te ABD Teksas'ı ilhak etti. Yerleşimciler Rio Grande'ye (bugünkü ABD-Meksika sınırını kısmen çizen nehir) kadar, güneyde toprak talep etmeye başladılar. Bu iddiaları desteklemek için Başkan Polk tarafından General Zachary Taylor komutasında, 3.500 ABD askerinden oluşan bir ordu gönderildi. Polk ayrıca California ve New Mexico'yu (günümüzdeki California, Nevada, Utah, Arizona eyaletleri ve New Mexico, Colorado ve Wyoming'in bazı bölgelerini) satın almak istedi. Ancak teklifi reddedildi ve Meksika birlikleri Taylor'ın ordusuyla çatışmak için Rio Grande'yi geçti. Polk'un ihtiyaç duyduğu bahane de buydu; 1846'da Birleşik Devletler Meksika'ya savaş ilan etti.

Taylor'ın Teksas'taki ordusuna yaklaşık 60.000 Amerikalı gönüllü katılmıştı, ancak Meksikalılar da kendinden emindiler; çünkü dört kat daha büyük bir orduya sahiptiler. Meksikalıların sayısal üstünlüğüne rağmen Amerikalılar, başarılı hafif topçuların da yardımıyla Kuzey Meksika'da bir dizi zafer kazanıp üstünlük sağladılar. ABD'nin başarısı, Taylor'un Alamo Kuşatması'nın galibi Santa Anna'yı yenilgiye uğrattığı Şubat 1847'deki iki günlük Buena Vista Muharebesi'nde doruğa ulaştı. Bundan kısa bir süre önce, Albay Stephen Kearny komutasındaki ikinci bir ABD ordusu da batıya doğru yürümüş ve Ocak 1847'de ABD namına Kaliforniya'yı talep etmişti.

Levent Şahverdi Arşivi

Amerikalılar Meksika'da

Meksikalılar yaşadıkları yenilgilere rağmen teslim olmayı reddettiler. Başkan Polk, ordusuna Mexico City'ye yürüyüş emri verdi. Karadan ilerlemek bu zor koşullarda 800 km gitmeyi gerektireceği için, General Winfield Scott komutasındaki 9.000 kişilik üçüncü bir ordu, Meksika Körfezi üzerinden, çıkarma araçlarıyla Vera Cruz'a nakledildi. Meksika'nın deniz gücü ihmal edilebilir düzeydeydi ve bu nedenle Mart 1847'de Vera Cruz'un ele geçirilmesi sorun olmadı. Scott'ın kuvveti daha sonra Cerro Gordo mevkisinde Santa Anna'nın 13.000 kişilik bir ordusuyla yüzleşmek zorunda kaldı. Ancak Meksikalılar kuşatıldı ve yenildi. Mexico City'ye giden yol artık açıktı. Meksikalılar ateşkes talep ettiler. Amerikalıların artık fazlasıyla gerilmiş olduğunu varsayan ve buna güvenen Meksikalılar, görüşmelerle geçen zamanı birliklerini toparlamak ve yeniden konumlandırmak için kullandılar. 8 Eylül'de kaldıkları yerden savaşmaya devam ettiler.

Taylor ve Scott'ın komuta becerilerinin yanı sıra, ABD ordusunun Meksika'daki harekâtı, ABD'nin West Point Askerî Akademisi'nde eğitim almış yetenekli bir subay topluluğu tarafından başarıyla yürütüldü. Bunlar arasında Robert E. Lee, Ulysses S. Grant, Thomas J. Jackson ve George B. McClellan gibi daha Ardından Amerikan İç Savaşı'nda karşıt taraflarda mücadele edecek olan komutanlar vardı. Meksika Savaşı'nda kazanılan deneyim, gelecekteki kariyerlerinde kesinlikle onlara yardımcı olacaktı.

Ateşkes çöktüğünde, Santa Anna'nın ordusunun büyük bir kısmı Mexico City'nin içindeydi. Ancak aynı zamanda yakınlardaki Molino del Rey'de bulunan bir değirmene ve Chapultepec Kalesi'ne de önemli sayıda asker yerleştirilmişti. Ayrıca Mexico City'yi besleyen su kemerlerinin bu iki noktadan geçmesi, onları Santa Anna için daha da önemli kılıyordu. Bu noktaların büyük taş kemerleri de şehrin savunmasına dâhil edildi ve topçuları korumak için aralarına toprak yığıldı.

Molino del Rey'e yapılan saldırıyı General Scott'ın astı General Worth yönetti. Gece boyunca ilerleyen ABD kuvvetleri, 8 Eylül sabahı gün doğumunda pozisyon almışlardı. Chapultepec'ten gelen topçu ateşinin menzili içinde olmalarına rağmen ABD saldırısı başarılı oldu ve Meksikalılar değirmenden kovuldu. Amerikalıların o günkü çatışmada aldığı kayıplar oldukça önemliydi; zayiat 750'den fazlaydı. Böylelikle Scott'ın ordusunun mevcudu 8.500'ün altına düşmüş oldu. Tepedeki kaleye saldırabilmesi için beş gün daha geçecekti.

Levent Şahverdi Arşivi

Scott topçusunu getirdi, Chapultepec bir gün boyunca kuşatma altına alındı. 13 Eylül sabahı, her birinde 250 gönüllünün bulunduğu iki kol, merdivenleri tırmandı ve Meksikalıların elindeki kaleye saldırdı. Şiddetli bir mücadele oluyordu. Amerikan deniz piyadeleri, daha sonra ünlü Deniz İlahisi'nde yer alan ve "Montezuma Salonlarından Trablus Kıyılarına" dizesine ilham veren bir eylem gerçekleştirdiler: Kalenin duvarlarına tırmanan ilk birlikler arasında bulundular. Çatışmaya katılan Amerikan deniz piyadeleri o kadar cesurdu ki 23 subaydan 13'ü bröve aldı. Meksikalılar da daha az cesur değildi; kaleyi savunan Meksikalılar arasında kalede bulunan Askerî Akademi'nin yüz genç öğrencisi vardı. Sonunda kale ele geçirildi ve Scott'ın ordusu dikkatini Mexico City'ye yöneltti. ABD'nin askerî yapılanmasının ve hazırlıklarının Meksikalılarınkinden üstün olduğu kanıtlanmıştı.

Çan Kulesindeki Top

Meksikalılar, başkente giden su kemeri boyunca adım adım ilerleyen Amerikalılara, topçu ateşiyle direniyorlardı. Grant, şehir yolunda Meksikalı askerlerin kanadını çevirmek için bir kilisenin çan kulesini işgal eden küçük bir birime liderlik etti. İçeri girmelerine engel olmaya çalışan papaza söyledikleri ilginçtir: "Sizin göreviniz ruhları kurtarmak, benim işim ise askerlerimi sağ kurtarmak için düşmanlarımı öldürmek. Şu küçük topu çan kulesine yerleştirmeme izin verirseniz her iki taraftan daha az insanın ölmesini sağlayıp birçok ruhu ve bedeni kurtarabilirsiniz." Papaz söylenenleri kabul edip Amerikalıları içeri aldı. Aslında Grant'ın yarım yamalak İspanyolcasıyla bu kadar cümleyi kurup meramını nasıl anlattığı kafalarda bir soru işaretidir ama herhâlde onun ve askerlerinin ellerindeki silahlar da papazın kararını etkilemiş olmalıdır. Sonuçta top, kuleye monte edildi ve yoldaki Meksikalıları ateş altına almaya başladı. Bu hamle, savunucuların kararlılığına ağır darbe vuran kritik bir eylemdi.

13 Eylül gecesi, Amerikan birlikleri şehir surlarının dışındaki evlerde kamp kurdu. Şehre hücum etme beklentisiyle evlerin arasından duvarlara doğru giden geçitleri kesmeye başladılar. Ancak gece boyunca Santa Anna ve ordusu geri çekildi. Santa Anna'nın son eylemi, Amerikalıları biraz sıkıntıya sokabileceklerini umarak tüm hapishanelerin sakinlerini serbest bırakmak oldu. Mexico City'nin politikacıları, şimdi Scott'a yanaşarak vatandaşlarının haklarına saygı duymasını istiyorlardı.

Levent Şahverdi Arşivi

Ertesi sabah, ABD birlikleri, bir kol oluşturarak ilerlemeye başladılar. Şehre girdiklerinde serbest bırakılan mahkûmlar, muhtemelen asker kaçakları ve direnen vatandaşlar tarafından kendilerine ateş edildi. Sokaklar terk edilmişti. Görünmeyen kişilerce evlerin tepelerinden, pencerelerden ve köşelerden ateş açılması dışında, Mexico City bir "ölüler şehri" gibiydi. ABD askerleri, gerilla faaliyetini hızla bastırdı. General Scott, "Montezuma Salonları" ismindeki bir bina kompleksi olan Başkanlık Sarayı'na yerleşti. Muharebe neredeyse bitmişti, barış görüşmeleri başladı.

Meksika'ya karşı kazandığı zafer ile ABD, Kuzey Amerika'da tam hâkimiyet sağladı. Kıtada artık rakibi yoktu ve bu noktadan sonra küresel bir güç hâline gelecekti. Pasifik kıyısındaki toprakların ele geçirilmesi ve Meksika ile arasındaki güney sınırının güvence altına alınmasıyla her şey tamamlandı. Bazı Amerikalılar Başkan Polk'un Meksika'yı ilhak etmesini istedi, ancak bu gerekli görülmedi. ABD; California, Nevada, Utah, Arizona, New Mexico bölgeleri ve Colorado ile Wyoming bölgeleri dâhil olmak üzere 1.300.000 km²'lik ekstra toprak kazanmıştı. Bunun karşılığında, ABD hükûmeti tarafından Meksikalılara 15 milyon dolar verildi. Ne var ki bu olağanüstü fetih yüksek bir bedele mâl olmuştu: Sefer ve savaş masrafı yaklaşık 100 milyon dolara ulaşmıştı ve çoğu hastalıktan olmak üzere 13.000'i aşkın ABD askeri hayatını kaybetmişti. Eleştiriler kısa zamanda yüksek sesle dile getirilmeye başlandı. Amerikalı düşünür Ralph Waldo Emerson şöyle diyordu: "Birleşik Devletlerin Meksika'yı fethetmesi, bir adamın susuzluğunu gidermek için arsenik içmesi gibi bir şey. Uzun vadede altından kalkamayacağımız sonuçları olacak."

Nitekim bugünün bazı tarihçileri, Mexico City zaferi sonrasında güney eyaletlerindeki köle mülkiyetinin yeni bölgelere doğru genişletilmesi konusunda ortaya çıkan gerilimlerin, Amerikan İç Savaşı'na yol açan önemli bir faktör olduğunu iddia etmektedirler.

1854 BALAKLAVA MUHAREBESİ

Kırım Savaşı, o zamanlar Osmanlı İmparatorluğu'nun bir parçası olan Kudüs ve çevresindeki Katolik ve Ortodoks Hristiyan azınlıkların haklarıyla ilgili meseleler nedeniyle 1853'te başladı, 1856'ya kadar da devam etti. Rusya; Fransa, Osmanlı İmparatorluğu, İngiltere ve Sardunya'dan oluşan bir

Levent Şahverdi Arşivi

ittifaka karşı verdiği mücadeleyi kaybetti. Bu savaş sırasında yaşanan 1854 Balaklava Muharebesi, tarihin en efsanevi ve dramatik süvari saldırılarından birine şahitlik etti.

Haziran 1853'te Eflak ve Boğdan'ı işgale girişen Rusya ile Osmanlı Devleti arasındaki gerginliğin giderek tırmandığı bir anda Fransa ve İngiltere'nin de Osmanlı'ya destek sözü vermesiyle Ekim 1853'te savaş başladı. Karadeniz'deki Sinop limanında demirli olan Osmanlı savaş gemileri, Kasım 1853'te bir Rus filosu tarafından imha edildi. İngilizler ve Fransızlar, Osmanlı'nın çökmesi hâlinde bunun Rus ilerlemesinin önünü açacağı düşüncesindeydiler. Eylül 1854'te bir İngiliz-Fransız seferî kuvveti Kırım'a çıktı ve Rusya'nın Sivastopol Limanı'nı kuşattı. 25 Ekim'de kuşatmayı kaldırmak amacıyla hareket eden bir Rus ordusu, İngiliz ana ikmal limanı olan, Kırım Yarımadası'nın batı ucundaki Balaklava'ya saldırdı.

Ruslar ilk olarak, topçularına uygun pozisyon vermek için yüksek yerleri ele geçirdiler. Sonra ovadan limana doğru ilerlediler. Ancak, İngiliz birliklerindeki İskoç piyadeleri oluşturdukları savunma hattıyla Rusların yolunu tıkamayı başardı. İngiliz kayıtlarında bu hat, "İnce Kırmızı Çizgi" olarak tanımlandı. İskoçyalılar, disiplinli yaylım ateşleriyle de iki Rus süvari hücumunu durdurdular. Ardından Müttefik ağır süvarileri karşı saldırıya geçerek Rusları geri püskürtmek için yokuş yukarı hücum ettiler. Ne yazık ki İngilizler için bu, muharebenin sonu değildi.

Ağızdan doldurulan yivsiz top, Kırım Savaşı sırasında her iki taraf için de standart topçu silahıydı. Top tekniği Napoleon Savaşları'ndan bu yana esasen değişmemişti, zamanın topları yekpare gülle veya çeşitli patlayıcı mermiler atıyordu. Ancak genel bir teknolojik devrim de yaşanıyordu. Kırım'daki piyadelerin çoğu, ağızdan doldurulan ancak yivli namluya sahip tüfekler kullanıyordu. 1860'lar, ilk makineli tüfekler ile kuyruktan yükleme yapılan yivli namlulara sahip topların kullanımına şahitlik edecekti.

Bir tepenin zirvesinden muharebe alanını izleyen İngiliz Komutan Lord Raglan, Rusların ele geçirdikleri bazı top bataryalarını imha ettiklerini gördü. Hafif süvarilere topları geri almaları için emir verdi. Ancak mesaj ilgili yere aktarılırken yanlışlık oldu. Hafif süvari komutanı Lord Cardigan aldığı mesajı farklı yorumlayarak *Dragoon*, *Hussar* ve *Lancer* birimlerinden oluşan Hafif Süvari Tugayı'nı Rus top batarya grubuna karşı bir ön cephe hücumuna kaldırdı. Kaynaklarda farklı sayılar verilmesine rağmen hücumda görev alan yaklaşık 660 süvarinin zayiatı 285 kişiydi;

Levent Şahverdi Arşivi

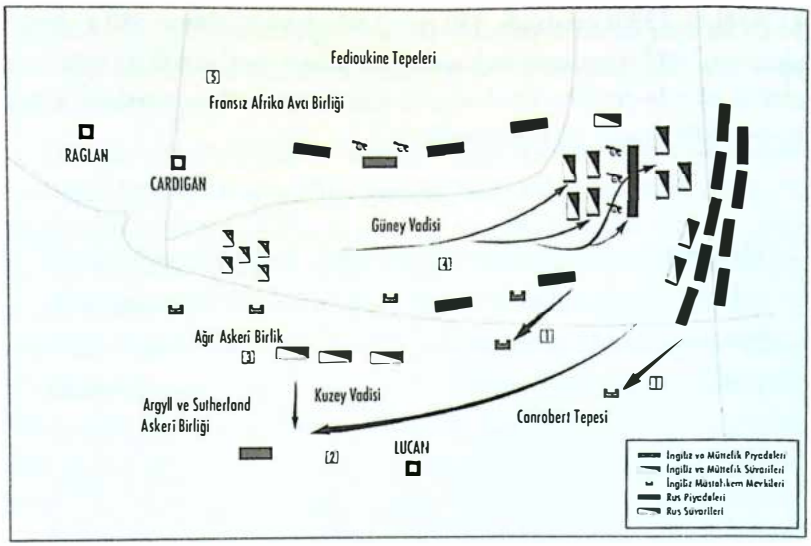
117'si öldü, 133'ü yaralandı, 35'i esir alındı. Ayrıca yaklaşık 380 at dazayi olmuştu. Hafif süvarilerin bu hamlesi bir "askerî hata" olarak ün kazanmış olsa da aslında süvariler Rus hatlarına ulaştılar ve Ruslara neredeyse kendi kaybettikleri kadar bir kayıp verdirdiler.

Dragoon, başlangıçta bir atlı piyade sınıfıydı. Dragoonlar mobilizasyon için atlardan yararlanıyor, ancak attan inip yaya olarak da savaşıyorlardı. XVII. yüzyılın başlarından itibaren, dragoonlann geleneksel süvari olarak kullanımı giderek yaygınlaştı. At sırtındayken, kılıç ve ateşli silahlarla savaşmak üzere eğitildiler. Dragoon alayları, XVII. yüzyılın sonlarında ve XVIII. yüzyılın başlarında Avrupa ordularının çoğunda önemli bir birimdi. Dragoon adı, Fransız ordusunun atlı piyadeleri tarafından kullanılan ve dragon (ejderha) adı verilen bir tabanca versiyonu olan ateşli silah türünden hareketle verilmiştir.

Hussar terimi, Matthias Corvinus komutasında, ağırlıklı olarak Sırp savaşçılardan oluşan, Geç Orta Çağ dönemindeki Macaristan süvarilerinden türetilmiştir. Hussar, XV. ve XVI. yüzyıllarda Orta Avrupa kökenli hafif süvari sınıfının bir üyesiydi. Bu atlıların unvanları ve ayırt edici kıyafetleri, daha sonra, XVII. yüzyılın sonlarında ve XVIII. yüzyılın başlarında Avrupa ordularındaki hafif süvari alayları tarafından geniş çapta kabul gördü.

Lancer (mızraklı), mızrak ile savaşan bir tür süvariydi. Mızrak, MÖ 700 gibi erken bir tarihte Asurlular, daha sonra da Yunan, Pers, Galya, Çin ve Roma süvarileri tarafından kullanıldı. Orta Çağ ve Rönesans boyunca Avrasya'da ağır süvariler tarafından yaygın olarak kullanıldıktan sonra hafif süvarilerin temel savaş unsuru hâline geldi.

Levent Şahverdi Arşivi

1: Muharebe, Rusların Osmanlı birliklerinden yüksek araziyi ele geçirmesiyle başlar.
2: Ruslar daha sonra Güney Vadisi'ne saldırır.
3: Fakat İngilizler tarafından geri püskürtülürler.
4: Yine de Rus topçusu, Kuzey Vadisi boyunca süvari hücumuna hem cepheden hem de falanklardan ateş açar.
5: Fransız süvarileri, Fedioukine tepelerindeki Rus bataryalarına saldırarak İngiliz süvarilerini korumaya çalışır.

Hafif Süvari Tugayı'nın kaybı o kadar sarsıcı bir olaydı ki, Müttefikler o gün daha fazla hareket edemediler. İngiliz Komutan Lord Raglan, Liprandi'nin güçlerini Causeway Tepelerinden taşıma girişimi için piyade tümenlerini kullanma riskini artık alamıyordu. İskeleler geri alınsa bile öncelikleri Sivastopol kuşatması olan birlikler tarafından savunulmaları gerekecekti. Raglan, Balaklava'daki tedarik üssünü Rus saldırılarına daha fazla maruz bırakmaya cesaret edemedi. İki İngiliz Piyade Tümeni bu nedenle yaylaya geri döndü. İskoç alaylarına, Campbell'ın komutası altında vadide kalmaları emredildi. İngilizler, Balaklava'nın önündeki savunma mevzilerine geri çekildiler.

Ruslar için Balaklava Muharebesi bir zaferdi. Morallerinin yükselmesini sağladı. Müttefik tabyalarını ele geçirmişlerdi. Müttefiklerin yedi topu, bulundukları yerden çıkarıldı ve ganimet olarak Sivastopol'e götürüldü. Ruslar, Worontsov yolunun kontrolünü de ele geçirmişlerdi. Dış savunma

Levent Şahverdi Arşivi

halkasının kaybı, Müttefiklerin hareketlerini ciddi şekilde kısıtladı ve onları Balaklava ile Sivastopol arasındaki dar bir alana hapsetti.

Sivastopol, 11 ay daha kuşatma altında kaldı. En sonunda Ruslar, yenilgiyi kabul edip 1856 Paris Antlaşması'nın Karadeniz'le ilgili hükmüne razı geldiler: Rusların Karadeniz'de bulunmaları artık yasaktı.

1859 SOLFERINO MUHAREBESİ

İkinci İtalyan Bağımsızlık Savaşı, 1859'da İkinci Fransız İmparatorluğu ve Sardinya Savoyard Krallığı ile Avusturya İmparatorluğu arasında yaşandı. Fransa-Avusturya Savaşı olarak da adlandırılan bu mücadele, İtalya'nın birliğini tamamlaması sürecinde çok önemli bir rol oynadı.

Avusturya 1859 Nisan'ında Sardinya'ya bir ültimatom vererek silahsızlanmasını talep etti. Ancak Sardinya'dan ret cevabı aldı. Nisan sonunda Avusturya, önce Piedmont'u (Piyemonte), sonra Sardinya'yı işgal etti. Buna karşı, Avusturya İmparatorluğu'nu İtalya'nın kuzeyinden çıkarmayı amaçlayan Piedmont-Sardinya Hükümdarı II. Vittorio Emanuele (Victor Emmanuel), Fransız İmparatoru III. Napoleon ile bir ittifak kurdu.

Mayıs başında Fransa, Avusturya'ya savaş ilan etti. Fransız birlikleri İtalya'ya trenle götürüldü. İlk kez bir ordu demiryolu ile nakliyeliyordu. Fransız birliklerinin Piedmont'a gelişi ile Avusturya işgali durduruldu. III. Napoleon komutasındaki Fransız- Piedmont kuvvetleri, İmparator I. Franz Joseph'in Avusturya ordusuyla Avusturya İmparatorluğu'na bağlı, Kuzey İtalya'daki Lombardiya-Venedik Krallığı'nın Magenta kasabası yakınlarında karşı karşıya geldi.

Louis Napoleon Bonaparte, ünlü imparator Napoleon'un yeğeni ve varisiydi. 1848'deİkinci Fransız Cumhuriyeti'nin cumhurbaşkanı seçildi. 1852'de İkinci Fransız İmparatorluğu'nu kurmak için darbe yaparak İmparator III. Napoleon oldu. Aile geleneği kendisini askerî maceralara atılmaya zorladı. Ama amcası gibi bir taktik zekâya sahip değildi. Fransa'nın, 1853-1856 yılları arasındaki Kırım Savaşı'na ve 1859'da Avusturya'ya karşı İkinci İtalyan Bağımsızlık Savaşı'na girmesine neden oldu. 1870'te Prusya ile savaşa tutuştu ve Sedan Muharebesi'nde yenilerek esir düştü. 1871'de serbest bırakıldı. Son yıllarını İngiltere'de sürgünde geçirdi.

Levent Şahverdi Arşivi

Magenta Muharebesi sırasında III. Napoleon, 58.000'i Fransız ve 1.100'ü Piedmontlu olan ordusuyla Ticino Nehri'ni geçti. Avusturya'nın sağ kanadını geride bıraktı. Mareşal Ferencz Gyulai komutasındaki Avusturya ordusunu geri çekilmeye zorladı. Ülkenin kendine özgü topografyası, ayrıntılı manevraları engelliyordu. Avusturyalılar her evi minyatür bir kaleye dönüştürmüşlerdi ancak bu bile yeterli değildi. Karşılarında, çoğu hâlâ Birinci İmparatorluk tarzı üniformalar giyen, 5.000 Fransız İmparatorluk Muhafızı vardı. Çatışmadaki en büyük darbe de onlardan geldi. Avusturyalıların yapacağı hiçbir şey yoktu. 4 Haziran 1859'daki Magenta Muharebesi büyük bir çarpışma değildi, ancak Fransız-Sardinya ittifakı için kesin bir zaferdi. Mağlup edilen Avusturyalılar, Lombardiya'ya geri sürüldü. III. Napoleon ve ordusu onları doğuya, Mincio Nehri'ne doğru takip etti.

Bu muharebede gösterdiği başarılardan dolayı Magenta Dükü olarak atanan Patrice de Mac Mahon, daha sonra Üçüncü Fransız Cumhuriyeti'nin Başkanı olarak hizmet verecekti.

24 Haziran'da müttefikler Avusturyalılara tekrar saldırdı. Avusturyalıları hazırlıksız yakalamışlardı. Avusturya solundaki birlikler, düşmanı kuşatmak için çok zayıf bir şekilde yayılmışlardı. Üstün müttefik kuvvet tarafından birden baskı altına alındılar. Solferino köyündeki muharebe alanının merkezinde, Avusturyalılar aceleyle kendilerini sağlamlaştırdılar. Böylece Fransız birliklerine büyük kayıplar verdirdiler. Ancak Fransızlar öğleden sonra düşman hatlarını geçmeyi başardı. Avusturya sağındaki San Martino'da, Franz Joseph'in orduları kararlı ancak zayıf bir şekilde örgütlenmiş Piedmontlu güçlerin cesur saldırılarına karşı savaştı. Sonunda Avusturyalılar yenilgiyi kabul ederek muharebe alanını terk ettiler.

Takibi imkânsız kılan fırtınalı bir yağmur nedeniyle Fransızlar, geri çekilen Avusturyalıların peşine düşemedi. Öldürülen, yaralanan ya da kaybolan 40.000 kişilik zayiat III. Napoleon'un devam etme isteğini de yok etmişti. Sonuç olarak, 24 Haziran'daki Solferino Muharebesi'nde Fransız-Sardinya ittifakının elde ettiği zafer, 12 Temmuz'da Villafranca Mütarekesi'nin imzalanmasına yol açarak muharebeyi sona erdirdi.

Muharebenin canlı tanığı olan İsviçreli işadamı Henri Dunant o kadar dehşete düşmüştü ki, 1863'te bugün Kızıl Haç adını taşıyan kurumu kurdu.

Piedmont-Sardinya Krallığı'nın güçleri de muharebe alanının kuzey kanadındaki San Martino'daki çatışmalar sırasında ağır kayıplar verdiler.

Levent Şahverdi Arşivi

Ancak müttefikleri Fransa, daha sonra Avusturya ile barış yaparak Habsburgların Venedik'i ele geçirmesine izin verdiğinden kendilerini ihanete uğramış hissettiler. Bununla birlikte, Piedmont-Sardinya Hükümdarı II. Vittorio Emanuele, bağımsızlık savaşlarının ardından, 1861'de birleşik bir İtalya'nın kralı ilan edildi.

Levent Şahverdi Arşivi

Levent Şahverdi Arşivi

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
TÜFEK

Levent Şahverdi Arşivi

Levent Şahverdi Arşivi

1862 ANTIETAM MUHAREBESİ

4 Eylül 1862 tarihinin, Birleşik Devletler'den ayrılmak isteyen Konfederasyon'un eriştiği en ileri nokta olduğu söylenebilir. Güney Orduları, önce, başkentleri Richmond'un Birlik güçleri tarafından ele geçirilmesini engelledi. Ardından, İkinci Bull Run Muharebesi'nde, Komutan Stonewall Jackson, Washington kentini savunan Birlik ordusunu ezici bir yenilgiye uğrattı. Bir zafer dalgası yakalanmıştı, Güneyli askerlerin morali had safhadaydı ve Konfedere Devletlerin liderliği, bağımsızlık kazanmanın eşiğine geldiğinden emindi. Bu gelişmeler üzerine Robert E. Lee, Kuzey Virginia ordusunu alarak Maryland'e geçti. Başlattığı harekâtın, zaferden önceki son sefer olduğunu düşünüyordu.

1861 yılında göreve başlayan Başkan Lincoln'ün köleliği yasaklayacağı beklentisi, ekonomileri tarıma dayanan ve kölelik düzeninin sürmesini isteyen Güney eyaletlerinin Amerikan Konfedere Devletleri adıyla yeni bir devlet kurma girişimiyle sonuçlandı. 11 Güney eyaleti (Konfederasyon) kölelik konusunda anlaşmazlık yaşadığı Birlik'ten (Kuzey'den) ayrılma kararı aldı.

Birinci Manassas olarak da bilinen Birinci Bull Run, Amerikan İç Savaşı'nın açılış muharebesiydi. Her iki taraf da aceleyle gönüllü ordular topladı. General Irvin McDowell liderliğindeki Birlik güçleri, Washington DC'den hareket etti. Bull Run Nehri'nin arkasındaki Manassas demiryolu kavşağını savunan General Pierre Beauregard komutasındaki Konfederasyon güçleriyle Birlik güçleri burada karşı karşıya geldi. McDowell, birliklerini, Konfederasyon güçlerine sürpriz bir saldırı yapabilmek adına nehir üzerindeki bir sığlıktan geçmeleri için yönlendirdi. Bu girişim, vahşi ve düzensiz bir çatışmayla sonuçlandı. Her iki taraf da son derece heyecanlıydı, ancak eğitimleri yetersizdi, deneyimsizdiler ve donanımları kötüydü. Konfederasyon güçleri, trenle gelen yeni birliklerle takviye edildi ve düzenledikleri genel bir hücumla Birlik askerlerini Washington'a doğru geri sürdüler.

Levent Şahverdi Arşivi

Güney'in Yakaladığı Zafer Dalgası

İki taraf, bir yıl sonra, aynı yerde bir kez daha karşı karşıya geldi. 1862'deki İkinci Bull Run Muharebesi, Kuzey Virginia'da Birlik ve Konfederasyon orduları arasında yaşanan iç savaşın önemli muharebelerinden biriydi. Büyük bir Birlik gücü, kombine bir hücum planlarken, Konfederasyon Generali Robert E. Lee önce saldırmaya karar verdi. Kuzey Virginia ordusunun yarısını Manassas'taki Federal Tedarik Üssü'nü vurmak üzere görevlendirdi. Stonewall Jackson liderliğindeki akıncılar, malzemeleri ele geçirip depoyu yaktılar ve ardından gizlice ormanda pozisyon aldılar. 29 Ağustos'ta, Kuzeyli Komutan Pope'un askerleri, Jackson'ın adamları ile çatışmaya girdi. Güneyliler ağır kayıplarına rağmen yerlerini korudular. Ertesi gün, Lee'nin ordusunun geri kalanı geldi ve James Longstreet liderliğindeki 28.000 kişilik Konfederasyon gücü bir karşı saldırı başlattı. Pope, bu saldırıda iyice hırpalanmış olan ordusunu Washington'a geri çekmek zorunda kaldı. Böylece Lee, kendisininkinden iki kat büyüklükteki bir düşman kuvvetine karşı gerçekleştirdiği stratejik saldırıda başarılı olarak avantaj sağlamıştı.

İkinci Bull Run Muharebesi'nden sonra, Konfederasyon kuvvetleri için Washington'a giden yol artık açılmıştı. Ancak Robert E. Lee, Kuzey'in başkentine doğrudan saldırmak için yeterli güce sahip olmadığını biliyordu. Washington'u "by pass" edip Maryland'i istila etmek için bir plan yaptı. Konfederasyon Kuzey'de ilk kez bir işgal gerçekleştirecekti. En önemlisi de bu adım, Güney'in savunmadan saldırıya geçişini temsil ediyordu.

Birleşik Devletler Başkanı Lincoln, Kasım ayında bir ara seçimle karşı karşıya kalacaktı. Maryland'de başarı kazanacak bir Konfederasyon seferi, Başkan Lincoln'ü itibarsızlaştırabilirdi. En önemlisi de savaş karşıtı Kuzey sakinleri, Lincoln'ü bir barış anlaşması imzalamak konusunda baskı altına alabilirlerdi. Diğer taraftan Maryland'in birçok Güneyli sempatizan barındırdığına inanan Lee, ordusunun varlığı sayesinde bu eyaletin birlikten ayrılmasını sağlayacağını, hatta diğer eyaletleri de tetikleyerek Birlik'e duydukları bağlılığı azaltmaya, belki de Birlik'i terk etmelerine yol açacağını umuyordu.

Aynı zamanda, büyük Avrupalı güçler, Konfederasyon'u siyasi olarak tanınmayı ciddi anlamda düşünüyorlardı. Bu da Konfederasyon'un meşruiyet kazanması ve muhtemelen hayati öneme sahip maddi yardımlarla desteklenebileceği anlamına geliyordu. Bu şartlar altında Lee'nin Kuzey

Levent Şahverdi Arşivi

Virginia ordusunun 4 Eylül'de Maryland'e yürüyüşü, Amerikan İç Savaşı'nın en önemli seferi hâline geldi, hatta belki de son sefer olacağı düşünülmeye başlandı.

Lee ile McClellan Karşı Karşıya

General Robert E. Lee, "Güneyli beyefendi" klişesinin somut hâliydi. Virginia'daki soylu ailelerin birinden gelmekteydi. Babası, Amerikan Devrimi sırasında savaşmış ünlü bir komutandı, George Washington'un yakın bir arkadaşıydı, üstelik Virginia valisi olarak da görev yapmıştı. İç Savaş'ın patlak vermesiyle, Lee'nin doğduğu eyalete güçlü bağlılığı, Birlik ordusundaki üst kademe görevinden ayrılarak Konfederasyon'a hizmet vermesine neden oldu. 1 Haziran 1862'de General Joseph Johnston yaralandıktan sonra Lee, Washington ve Richmond arasındaki koridorda faaliyet gösteren Kuzey Virginia ordusu komutanlığına atandı. Lee'nin en dikkat çekici özelliklerinden biri, birliklerine verdiği güven ve sadakatti; bu da zorlu koşullar altında bile askerlerinden birçok şey talep etmesini sağlıyordu. Öyle ki adamları, kendilerini önce Lee'nin, sonra Konfederasyon'un askerleri olarak tanımlamaktaydılar. Lee için yapmayacakları bir şey yoktu. Lee, birliklerine, cesaret gerektiren beklenmedik manevralar yaptırma, zayıf konumda bile olsa elindeki gücü üstün kılma ve sayısal olarak üstün rakipleri yenmek için her türlü imkânı kullanma yeteneğine sahipti. Ancak Lee'nin bu şüphe götürmez yetenekleri, girişiği mücadeleler sonrasındaki istatistiki tablolara pek de yansımayacaktı. Savaş ilerledikçe, başarı elde etse bile, sınırlı insan gücünün israfına neden olan kaba ön saldırılara güvenmekte ısrar etmesinin bir hata olduğu ortaya çıktı.

Lee'nin Antietam Savaşı'ndaki rakibi, meslek hayatı kendisininkiyle benzerlikler gösteren George B. McClellan'dı. McClellan eski ve saygın bir Pennsylvania ailesinde doğdu. West Point Askerî Akademisi'nde öğrenim gördü. Ciddi ve çalışkan bir öğrenciydi. Mühendislikte uzmanlaştı. Meksika-Amerikan Savaşı'nda çeşitli görevlerde bulundu. Birinci Bull Run Muharebesi'ndeki şok edici Kuzey yenilgisinden sonra McClellan, Washington'a çağrıldı. Başkenti savunan güçlerin komutanı olarak atandı. Bu görev sırasında, en büyük yeteneklerinin hangi konularda olduğunu gösterdi: eğitim ve lojistik. Orduyu yeniden düzenledi, modern tatbikat uygulamalarını zorunlu kıldı, askerleri disipline ederken morallerini de büyük oranda yükseltti. Aynı Lee gibi McClellan da, koşullarını iyileştirmek için gayret ettiği askerleri arasında son derece popülerdi; sürekli ve

Levent Şahverdi Arşivi

enerjik çabaları takdir görüyordu. Ayrıca mühendislik bilgisi sayesinde Washington çevresinde, Konfederasyon kuvvetlerinin geçemeyeceği düzeyde, geniş ve iyi yapılandırılmış güçlü bir tahkimat ağı kurmak için uğraştı.

Bütün bunlara rağmen McClellan'ın bazı zaafları da vardı; düşmanlarının sayısını abartmakta ısrar ediyordu, bu da onun aşırı temkinli davranmasına ve saldırıya geçmekte yavaş kalmasına neden oldu. Muharebe alanında karşısına çıkan fırsatlardan yararlanamadığı çok oldu. Birliklerinin büyük bir kısmını, düşmana saldırı için kullanmak yerine hep yedekte tuttu. Bu yetersizlikler McClellan'ın komutadan alınmasına neden olmuştu ancak halefi Jonh Pope, İkinci Bull Run Muharebesi'nde yenilince Başkan Lincoln, orduyu yeniden inşa etmek için McClellan'ı çağırdı. Kısacası Lee, İkinci Bull Run Muharebesi'ndeki zaferini takiben Maryland'i işgale yönelince ona karşı çıkmak McClellan'a düştü.

McClellan'ın Kaçırdığı Fırsat

Başlangıçta, McClellan'ın eline nadir görülecek bir fırsat geçti. Güney'in komutanı General Lee, ordusunun her bir bölümünün (bunlar Birliğin Harpers Ferry'deki bir garnizonunda birleşecek olan dört gruptu) hareketlerine ilişkin ayrıntılı talimatlar ve zaman çizelgeleri de dâhil olmak üzere harekâta ilişkin planlarını kaleme aldığı, "191 Sayılı Özel Emir" etiketli bir belge yayınlamıştı. Bu emrin kopyaları görevli komutanlara gönderildi. Söz konusu kopyalardan biri, bir grup Kuzeyli asker tarafından şans eseri yerde bulundu ve hızlı bir şekilde McClellan'a ulaştırıldı. McClellan aşırı temkinli oluşu nedeniyle bu istihbarata gereken önemi vermedi ve fırsatı elden kaçırdı. Askerlerini çok ağırkanlı bir şekilde yaydı, bunun sonucunda Harpers Ferry, Stonewall Jackson'ın eline geçti. Lee de, dağılmış ordusunun çoğunu Sharpsburg kasabası yakınlarında toplayabildi, kuvvetlerini bir savunma hattına yerleştirdi ve muharebeye hazırlandı.

McClellan, çeşitli birimler arasında yakın işbirliği ve zaman koordinasyonu gerektiren karmaşık bir saldırı planı geliştirdi, bu sayede Güney birliklerine yönelik baskıyı sürdürebilecekti. Ancak emirleri çok spesifikti. Emrindeki komutanların büyük resmi görmelerini sağlayamadı. Böylece birimler, uyumlu hareket etmek yerine bağımsız hareket ettiler.

Levent Şahverdi Arşivi

Kozlar Paylaşılıyor

Muharebe, 17 Eylül şafağında başladı. Birlik ordusunun sağındaki unsurlar, Stonewall Jackson'ın emri altında Konfederasyon güçlerinin sol kanadına doğru ilerlemeye başladı. Mücadele, Güney hattının gerildiği, uzun süredir ayakta kalan bir mısır tarlasında yoğunlaştı. Saldırganlar ve savunucular yakın mesafeden birbirlerine ateş açtılar. Muharebe alanı her iki tarafın toplarıyla dövüldü. Geride deneyimli askerleri bile şok eden bir kan gölü kaldı.

Muharebenin sıklet merkezi, Güneyli savunmacıların ilerleyen Birlik alaylarına ateş edebilecekleri doğal bir hendek oluşturan yola konuşlandığı merkeze kaydı. Lee, formasyonunun çökmesini engellemek için yedek kuvvetlerini ustalıkla doğru zamanlarda kullandı. Hatta yedek kuvvetler tükendiğinde, tehdit altındaki bölgelere asker göndermek için hattın zayıflamasını bile göze alabildi. Birlik saldırıları, Lee'nin bu oyunu cesaretle oynayabilmesine olanak tanıyacak kadar eşgüdümsüz ve düzensizdi. Lee, gedik içerisindeki adamlarının yerini bir saldırıdan diğerine uygun zamanda değiştirtiyordu. Ama her şeyin bir kırılma noktası, sayılı olan her şeyin de bir sınırı vardı. Yol boyunca, yaklaşık 6.000 ölü ya da yaralı yerlerdeydi. Konfederasyon kuvvetleri ciddi şekilde tükendi. Formasyonlar parçalandı. Savunma, bulundukları bölgeyi inatla elden bırakmayan asker kümelerine indirgendi. Konfederasyon askerlerinin sadece sayıları değil, cephaneleri de azalıyordu.

Kuzeyli Komutan McClellan'ın, savunmasız kalan ve zayıflamakta olan Konfederasyon "merkez"ini ortadan kaldırmak için kullanabileceği, yaklaşık iki kilometre uzakta bekleyen 14.000 kişilik bir birimi vardı. Bununla birlikte, her zaman olduğu gibi, hayalî Konfederasyon lejyonlarından korkuyordu ve yedek kuvvetlerini komuta eden generallere ileri atılmak yerine pozisyonlarını tutmaları için emir verdi. Yine de Birlik saldırılarının karşı konulmaz baskısı, öğleden sonra Konfederasyon kuvvetlerinin kuzeyden ve merkezdeki ilk konumlarından geri çekilmelerine neden oldu. Toprak kaybetmek zorunda kalmalarına rağmen, Güney hatları kırılmamıştı. Muharebe alanının bu bölümlerinde Kuzeylilerin ilerlemeleri de momentumunu yitirdi. Böylece muharebenin odak noktası artık Birlik'in soluna kaydı. Birliğin bu sektördeki komutanı General Ambrose Burnside idi. 12.000 adamını, bir taş köprü sayesinde geçilen, sarp kıyılı akarsuyun bir kıyısına konuşlandırmıştı. Karşısındaki Konfederasyon

Levent Şahverdi Arşivi

birimleri de köprüyü gören yüksek alanda gayet iyi konuşlanmışlardı. Devrilmiş ağaçların arkasında ya da çukurların içinde, tüfekleri ellerinde mevzilenmişlerdi. Öğleden sonra Burnside dar köprüyü geçip Konfederasyon askerlerinin peşine düştü.

Lee'nin Onurlu Yenilgisi

Lee'nin bu yeni saldırı hamlesine karşı koyacak gücü kalmamıştı. Muharebe bir kez daha bir Birlik zaferinin eşiğindeydi. Fakat bu kritik anda, Lee'nin ordusunun geri kalan son büyük bölümü muharebe alanına geldi; General A. P. Hill'in Hafif Tümeni. Hill'in tümeni, Lee'nin ana muharebe hattına doğru ilerleyen Birlik kuvvetlerinin sol kanadına adeta çarptı. Sol taraftaki sayısal üstünlüklerine rağmen toprak kaybederek ilk konumlarına geri çekilen, Birlik güçleri oldu. Hill'in tükenmiş adamları onları takip edemediler. Böylece gün boyu süren çatışmalar sona erdi. Hill'in muharebe alanına tam zamanında gelerek yaptığı dramatik müdahale, General Lee'nin ordusunu yıkımdan kurtarmıştı.

Antietam Muharebesi, tüm İç Savaş'taki en kanlı gündü. Yaşadıkları dehşetten şaşkınlığa uğramış iki ordu ertesi gün hiçbir şey yapmadı ve o gece Lee kuvvetlerini Virginia'ya geri çekmeye başladı. McClellan ise sayısal üstünlüğüne, kullanılmayan destek birliklerine ve 14.000 kişilik taze kuvvetine rağmen, Lee'nin taciz edilmeden gitmesine izin verdi.

Antietam Muharebesi'ni kim kazandı? Taktik olarak Lee, McClellan'ı kesinlikle geride bıraktı. Ama sonunda, muharebe alanından çekilmek zorunda kalan da Lee oldu. Bugünden geriye dönük olarak bakıldığında, muharebenin gerçek önemi, belki de İç Savaş'ın dönüm noktası olmasında yatmaktaydı.

Antietam, Güney'in zafer dizisini kırdı. Birlik ordusuna, Lee'ye karşı dayanabileceğini göstererek Kuzeylilerin moralini artırdı. Lincoln'ün konumunu sağlamlaştırarak partisinin Kongre'yi kontrol etmesini sağladı, böylece savaşın olanca şiddetiyle sürdürülmesine olanak tanıdı. Ayrıca, Konfederasyon ile Avrupalı güçler arasında siyasal tanımaya dayalı flörte de son verdi. Bu, Güney'in savaşa girme nedenine inen en büyük politik darbe oldu.

Son olarak, Antietam Muharebesi'ndeki zafer, Lincoln'e Özgürlük Bildirgesi'ni yayınlamak için beklediği fırsatı verdi. Esasen sembolik olmakla birlikte, bu hareket, temel olarak savaşın niteliğini dönüştürdü;

Levent Şahverdi Arşivi

eyaletler arası hak kavgalarına ya da ekonomik güç elde etme mücadelesine dayanan iç savaşın doğası bir anda milletin ruhu için savaşılan ahlaki bir mücadele hâlini aldı.

1863 GETTYSBURG MUHAREBESİ

Amerikan İç Savaşı'ndaki Konfederasyon davası hiç kimse tarafından General Robert E. Lee'den daha iyi yönetilmedi, ancak Lee de Gettysburg'da düşmanını yanlış değerlendirerek önemli bir yenilgiye uğradı. Birlik'in savunma hattının merkezini kırma saplantısı, cesur ama başarısızlığa mahkûm bir ön cephe saldırısı ile sonuçlandı. Bu noktadan itibaren Konfederasyon savunmaya geçmek zorunda kaldı.

Konfederasyon'un lider generali Robert E. Lee, Napoleon'dan ilhamla manevra sanatını ve stratejik-taktiksel saldırganlığın etkisini çok iyi biliyordu. Bunlar tam da Güney'in ihtiyacı olan şeylerdi. Daha çok tarıma dayalı bir kimliğe sahip olan Güney'in, uzun süreli bir savaşta, nispeten daha sanayileşmiş ve müreffeh eyaletlerden oluşan Kuzey karşısında kazanması beklenemezdi.

Kuzey, 22 milyonluk bir nüfusa çağrı yapabilirken, Güney eyaletlerinde sadece 5.5 milyon beyaz ve 3.5 milyon köle vardı. Daha temkinli olan bir komutan, bu durumda savunma harekâtını tercih ederdi ancak ikisi de West Point Askerî Akademisi'nde eğitim almış olan General Lee ve Konfederasyon Başkanı Jefferson Davis, kendilerininkine benzer koşullarda Napoleon'un da saldırıya geçeceğini biliyorlardı. Erken gelen bir zafer, Güney'e gerçek gücünün çok ötesinde bir kazanç sağlayabilirdi. Üstelik yurtdışında da, İngiltere gibi önemli destekçilerin dikkatini çekebilirdi.

General Lee, Haziran 1862'de, Washington DC'yi tehdit etmek için bir süvari gücü göndererek Kuzey birliklerini Konfederasyon başkenti Richmond'dan uzaklaşmaya zorladı. Eylül 1862'de ise Potomac Nehri'ni geçerek Kuzey'i istila etti. Ancak George B. McClellan liderliğindeki Birlik ordusu tarafından başarısızlığa uğratıldı. Lee, Antietam'da o kadar agresif bir muharebeye girdi ki sonunda çekilmek zorunda kalsa da rakiplerine daha fazla zayiat verdirdi. Mayıs 1863'te, sayısal açıdan dezavantajlı olmasına rağmen, Chancellorsville'de bir savunma muharebesi yapmayı reddederek birbiri ardına gerçekleştirdiği saldırılarla parlak bir

Levent Şahverdi Arşivi

zafer kazandı. Artık birlikleri, Lee'nin bir dâhi olduğuna ve komutada o olduğu müddetçe yenilmeyeceklerine inanıyorlardı. 1863 yazında Lee, Washington DC'yi kuzeyden vurmak için Cumberland Vadisi'ni süpürdü. Ancak, Gettysburg'da Birlik askerlerine rastlayınca, hızla bir savaş planı yapmak zorunda kaldı.

Ateş Gücünde Değişim

Ordular, düşman topraklarında ilerlerken, yiyecek ve erzak aramak için gruplar görevlendirirlerdi. Lee'nin tümen komutanlarından A.P. Hill, Gettysburg kasabasında iyi bir ayakkabı kaynağı olduğunu duydu. Adamlarını oraya gönderdi. Konfederasyon askerleri 1 Temmuz'da kasabada dolaşırken, keşif yapan iki Birlik süvari tugayıyla karşı karşıya kaldılar. Birlik kuvvetleri, sayıca az olmalarına rağmen kuyruktan dolma karabinalarının sağladığı üstün ateş gücüyle Konfederasyon askerlerini uzaklaştırdılar. Gettysburg'da bir çatışmanın gelişmekte olduğu haberini alan Lee, birliklerini konuşlandırmaya ve Kuzey'i muharebeye çekmeye karar verdi.

Gettysburg'a giderek daha fazla Konfederasyon askerî akın ederken, Birlik tugayları da geri çekilerek şehre bakan yüksek arazinin kontrolünü ele geçirdi. Bu bir savunma hareketiydi ve Lee'yi avantajın kendisinde olduğunu düşünmeye sevk etti. Lee eğer baskıya devam ederse Birlik güçlerinin çökeceğini düşündü. Hâlâ Napoleon taktikleri ile düşünüyordu, ancak aradan geçen 50 yıl içinde piyade ateş gücü ve topçu ekipmanları önemli ölçüde gelişmişti. Kurmalı tüfekler ve daha yıkıcı hâle gelen topçu gücü, taktik avantajın "saldırıdan savunmaya" geçtiği anlamına geliyordu. Cüretkâr bir saldırı başlatan askerler, düşman hatlarına ulaştıklarında karşı tarafı aşmak için gereken sayıda olamayabilir ve imha edilebilirlerdi. Lee, savaşın ilk yıllarından itibaren artan kayıp sayılarına rağmen bunu tam olarak takdir edemedi ve karizmatik liderliğin etkinliğine inanmaya devam etti.

Kendinden beslemeli ve kurmalı Spencer marka tüfekler ve karabinalar Christopher Spencer tarafından icat edilmişti. Spencer, dünyanın ilk metal mermili, kendinden beslemeli askerî tüfeğiydi. ABD'de 1860 ile 1869 arasında 200.000'den fazla Spencer tüfeği üretildi. Amerikan İç Savaşı

Levent Şahverdi Arşivi

sırasında Kuzey'in Birlik ordusu tarafından tercih edildi ancak kullanımda olan standart, namludan dolma yivli tüfeklerin yerini alamadı. Spencer karabina ise süvariler için tasarlanmış daha kısa ve daha hafif bir versiyondu. Spencer marka tüfeklerin kabzasının içerisine yerleştirilen mermiler, tetik mekanizmasının altındaki bir manivelanın aşağı-yukarı hareketi ile kuyruktan namluya geçiyor, bu sayede beslenen tüfek, arka arkaya seri atış yapabiliyordu.

Chamberlain'in Savunması

Muharebenin ikinci gününde, Tümgeneral George Meade, Birlik askerlerini, sağ kanadındaki Culp Tepesi'nden, merkezdeki Mezarlık Sırtı boyunca, sol kanadındaki Küçük Yuvarlak Zirve'ye uzanan yüksek araziye etkili bir şekilde konuşlandırmıştı. Birlik ordusu bir saldırıya sürüklenmeyecekti. Lee'nin geçmelerine izin verdiği her saatte, daha fazla Birlik askeri savunma pozisyonunu güçlendirmek için geliyordu. Lee, ilk gün sahip olabileceği itici güç avantajını kaybetmişti. Birliklerini Kuzey pozisyonlarının karşısında ancak daha düşük bir zeminde organize etmek zorunda kaldı. Daha fazla bekleyemeyeceğine karar veren Lee, öğleden sonra bir saldırı başlattı. Lee, Birlik ordusunun sol kanadını sarmayı amaçladı. Longstreet'in kolordusunu, pek de güçlü savunulmayan Küçük Yuvarlak Zirve'ye karşı, daha sonra merkeze dönmek üzere gönderdi.

Amerikan topraklarında o güne kadar yapılmış en büyük muharebeye güçlü bir topçu baraj ateşi ile başlandı. Culp's Tepesi'ne dikkat dağıtıcı bir Konfederasyon saldırısı düzenlendi. Birlik ordusunun dışbükey savunma hattı, Meade'nin kanatlarının her birini güçlendirmenin daha kolay olduğu anlamına gelirken, iletişim içbükey Konfederasyon hatları boyunca uzanıyordu. Longstreet'in birlikleri, Kuzey'in sol kanadının en ucunda bulunan Albay Joshua L. Chamberlain'in 20. Maine'i komuta ettiği Küçük Yuvarlak Zirve'ye doğru ormanlık yamaçlarda ilerledi. Alabama birlikleri dalga dalga saldırdılar, ancak Birlik ordusu güçleri sağlam durdu.

Gettysburg Muharebesi'nden bir yıl önce Chamberlain, Bowdoin Koleji'nde Retorik ve Modern Diller Profesörü olarak görev yapmaktaydı.

Levent Şahverdi Arşivi

Ayrıca köleliğin kaldırılmasına yönelik hareketin tutkulu bir destekçisiydi. Bu iştiyakı, Küçük Yuvarlak Zirve'de ateşli bir savunma yapmasını sağladı.

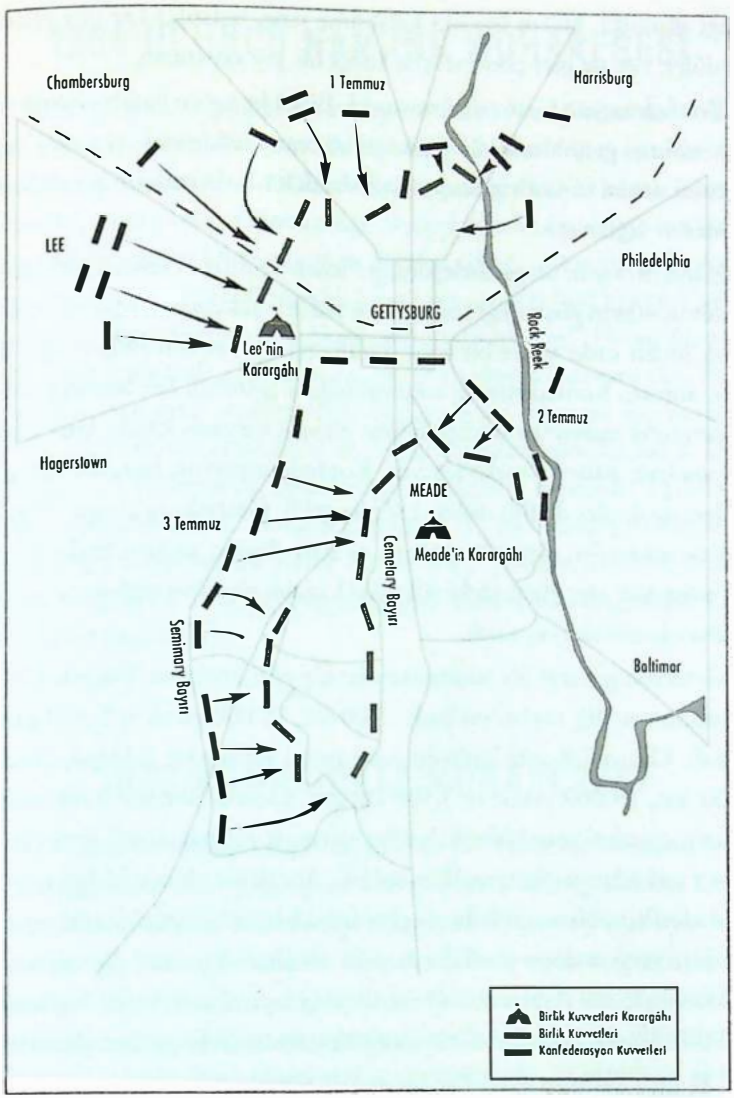
Chamberlain ve askerleri, tekrarlanan Konfederasyon saldırılarına bir saatten uzun süre direndiler. Ancak adamlarının üçte birinden fazlasını kaybetmiş ve cephanesi azalmış olan Chamberlain, kendilerini alt edecek son saldırı gibi görünen bir hamleyle yüzleşmek zorunda kalacağını anladı. Adamlarına süngü takmalarını emretti. Şiddetli savaş narası atan yaklaşık 200 kişi, tepeden aşağı doğru koşarak Konfederasyon güçlerine saldırdı. Gerçekleştirdikleri sayısız yokuş yukarı saldırıdan dolayı bitkin düşmüş olan Alabama birlikleri dağıldı; bazıları teslim olurken, diğerleri geri çekildi. Küçük Yuvarlak Zirve kurtarılmıştı. Birlik ordusunun sol kanadı güvendeydi. Konfederasyon saldırıları başka yerlerde de geri püskürtüldü. Lee, ana hedefinde ulaşmada başarısız olmuştu.

Napoleon Tarzı Savaşın Sonu

Muharebenin üçüncü gününde, her iki taraf da boyun eğmeye istekli değildi. Tümgeneral Meade saldırıya geçmek taraftarı değildi. Bu durum Lee'yi, rakibini sersemletecek nihai saldırı hakkında bir kez daha düşünmeye zorladı. Bu kez, merkezine büyük bir saldırı düzenleyerek, Birlik ordusunu ikiye bölmeye karar verdi. Modern ateş gücü çağında yine Napoleonvari bir hareket yapacaktı. General Lee, planladığı bu büyük saldırı için yaklaşık 15.000 asker topladı. General George E. Pickett, bu askerlere liderlik eden üç tümen komutanından yalnızca biriydi ama adı sonsuza dek saldırı ile özdeşleşecekti.

Konfederasyon ordusunun, Mezarlık Sırtı'na iki saatlik bir topçu bombardımanı yaparak niyetini açıklamasına cevaben Tümgeneral Meade, her iki kanadındaki birlikleri kısmen ortaya kaydırıp merkezini güçlendirdi. Konfederasyon'un ana saldırısı öğleden sonra başladı, Lee'nin binlerce askeri buğday tarlalarından Mezarlık Sırtı önündeki Birlik hatlarına doğru ilerliyordu. Meade, Konfederasyon bombardımanından korumak için geriye çektiği topçularını taarruz hâlindeki Güneyli askerlere ölümcül yaylım ateşi açabilmeleri için hemen ileri doğru sürdü. Lee'nin askerleri, bu ateş fırtınasına rağmen ilerlemeyi sürdürerek inanılmaz bir cesaret gösterdiler. Daha erken bir çağda, süngülerle yapılan kararlı bir saldırı, Birlik hatlarını temizleyebilirdi. Ancak şimdi, hayatta kalan Konfederasyon

Levent Şahverdi Arşivi

askerleri, Birlik askerlerinin menziline yaklaştıkça tüfeklerinin ateş gücüne maruz kalıyorlardı.

Konfederasyon Generali Armistead, Birlik savunmasının bir bölümünü oluşturan taş duvara ulaşmıştı, ancak çevresinde, başlangıçta beraber ilerlediği 15.000 kişiden sadece birkaç yüz kişi kalmıştı. Bu bir katliamdı. Ve Armistead, Birlik toplarının arasında dururken vurularak öldürüldü. Meade hemen karşı saldırıya geçti. Hattına girmiş olan birkaç Güneyli

Levent Şahverdi Arşivi

birliği süpürdü. Hâlen hayatta kalabilme şansı bulanlar Lee'nin yanına döndüler. Lee de geri çekilmekten başka bir şey yapamadı.

Konfederasyon Generali Armistead, Birlik'in topçu bataryalarına yönelik saldırıyı gerçekleştirirken, askerlerini cesaretlendirmek için, şapkasını kılıcının ucuna yerleştirip havaya kaldırarak bütün askerlerinin kendisini görmesini sağlamıştı.

Konfederasyon'un gerçekleştirdiği Pickett Saldırısı, Güneyli birliklerin ve komutanların gösterdiği cesaretin en yüksek noktasını temsil ediyordu, ancak hiçbir ordu böyle bir şoka dayanamazdı. Lee'nin şöhreti ağır bir darbe almıştı. Konfederasyon yıkımın eşiğine gelmişti. Lee bundan sonra bir savunma manevrası muharebesine girmek zorunda kaldı. Artık cesur ilerlemelerle Kuzey'i zorlayamazdı. Konfederasyon'un bundan sonraki günleri sayılı olsa da fiili teslim 1865'te geldi. Gettysburg ayrıca "Napoleon tarzı savaş"ın sonu ile modern ve sanayileşmiş savaşın başlangıcını ilan ediyordu; ateş gücündeki yükselişe karşılık güçlü ve sağlam savunma pozisyonlarına ihtiyaç vardı.

Gettysburg kanlı bir muharebeydi. Üç gün boyunca Kuzeyli Birlik ordusunun verdiği zayiat; yaklaşık 3.500 ölü, 15.000 yaralı ve 5.500 kayıp askerdi. Güneyli Konfederasyon ordusunun zayiatı ise yaklaşık olarak; 4.000 ölü, 19.000 yaralı ve 5.500 kayıptı. Önceki dönem savaşlarında ölülerin cesetleri genellikle muharebe alanında yağmalanmak üzere bırakılır ve ardından toplu mezarlara atılırdı. Ancak bir ulusun birliği için ve siyasi ideallerin hizmetinde bu ölçekte fedakârlıkta bulunan her iki tarafın askerleri, saygıya değer görüldü. Başkan Abraham Lincoln, dört ay sonra muharebe alanını ziyaret etti. Oradaki çatışmayı, ulusun siyasi özgürlüğü ile ilişkilendirdi. Lincoln, Gettysburg Konuşması'nda şunları söyledi:

" Burada hayatını kaybeden bu onurlu askerlerden, adanmışlıklarının ölçüsünü ve amaçlarına bağlı olmanın ne demek olduğunu öğreniyoruz. Muharebe alanında yatan hiçbir askerin boşuna ölmediğini gösterme konusunda kararlıyız."

Muharebe alanı bir Ulusal Park olarak korundu, hayatını kaybedenler bir mezarlığa gömüldü. Gettysburg Muharebesi sonrası görülen bu gelişmeler, bir ulusun askerlerinin hayatlarına daha fazla değer verilecek bir çağın başlangıcını işaret ediyordu.

Levent Şahverdi Arşivi

1864 ÜÇÜNCÜ NANJING MUHAREBESİ

Taiping İsyanı, Qing Hanedanlığı'na karşı, kendi kendini "Göksel Kral" ilan eden Hong Xiuquan liderliğindeki Hristiyanlıktan esinlenen bir grubun ayaklanmasıydı. 1850'lerde Taiping, güney Çin'in büyük kısmına hükmetti, ancak Qing Hanedanlığı, Batılı güçlerin desteğiyle misilleme yaptı. 1864 yılının Mart ayından itibaren Qing, isyancıların başkenti Nanjing'i kuşattı. 500.000 kişilik Qing ordusu 300.000 kişilik Taiping taraftarıyla karşı karşıyaydı.1 Haziran'da "Göksel Kral" Hong Xiuquan öldü, ancak generali Li Xiucheng, şehri savunmaya devam etti. Batılı müttefiklerden gelen malzemelerle Qing ordusu, şehre bir top bombardımanı başlatırken mühendisler de duvarların altına tüneller kazdı. Qing birlikleri, 19 Temmuz'da, tünellerdeki patlamalar sayesinde duvarlarda açılan yarıklardan şehre akmaya başladılar. Üç gün süren çatışmalardan sonra, çoğu teslim olmak yerine intihar eden, yaklaşık 100.000 isyancı hayatını kaybetti. Li Xiucheng yakalanıp idam edildikten sonra isyan giderek etkisini yitirdi.

1866 KÖNİGGRÄTZ MUHAREBESİ

XIX. yüzyılın ortalarında, Prusyalı Otto von Bismarck, Almanca konuşulan düzinelerce özerk prensliği ve krallığı Prusya liderliği altında, tek bir Almanya çatısı altında birleştirmeye çalışıyordu. Böylece Avrupa siyasetinde baskın bir güç hâline gelebilecekti. Bismarck, Alman birleşme hedeflerinin ve Prusya'nın büyük bir Avrupa gücü olarak yükselmesinin, askerî güç yoluyla gerçekleştirilmesi gerektiğine inanıyordu. Geçmişe bakıldığında, Almanya'nın birleşmesinin kaçınılmaz olduğu görülse de yaşanan süreçte önemli bir an hem Bismarck'ı hem de Prusya'yı ön plana çıkardı: 1866 yılında Avusturya'ya karşı savaşılan Königgrätz (diğer adıyla Sadowa) Muharebesi. Bugün bu muharebe ezici bir Prusya zaferi ve Alman birleşmesinin temel taşı olarak görülmektedir. Oysa aslında kolayca diğer tarafa da dönebilecek bir seyir izlemiştir.

Önce Prusya Dışişleri Bakanı sonra da Alman Şansölyesi olarak görev yapacak olan Otto von Bismarck, 1862'den itibaren Alman devletlerinin gevşek konfederasyonunu Prusya önderliğinde birleştirmeyi hedefliyordu. Girişiği bir dizi muharebe, bu amaca ulaşmasına yardımcı oldu. 1864'te

Levent Şahverdi Arşivi

Avusturya'yla ittifak yaparak, Schleswig ve Holstein üzerinde kontrol sağlamak için Danimarka ile savaştı. Bismarck daha sonra Prusya ordusunun büyümesini hem yönetti hem de denetledi. Böylece Prusya ordusu, Alman devletlerinin lideri olduğunu iddia eden Avusturya'nın ordusuyla mukayese edilebilir düzeye geldi.

Alman birliği ve Prusya üstünlüğü hedeflerini 30 yıl boyunca ustaca takip eden Bismarck'ın, aynı zamanda bir siyaset ustası olmasına rağmen, agresif politikalarını uygulamak için üstün nitelikli bir askerî güce ihtiyacı vardı. Savaşta olduğu kadar siyaset konusunda da yetenekli bir ortak buldu: Helmuth von Moltke.

Moltke'nin Prusya Ordusu

Moltke, bir organizasyon ustası ve parlak bir askerî teorisyendi. Prusya ordusunu kıtadaki en zorlu kuvvete dönüştürdü. Rütbeleri hızla atlayarak Prusya Genelkurmay Başkanı oldu. Artık savaş stratejileri konusundaki fikirlerini uygulamaya koyabileceği bir pozisyondaydı. Bir strateji uzmanı olarak Moltke, titiz planlama ve güçlü organizasyon yetenekleri ile gerçek savaşta esnekliğin önemini ön planda tutan pragmatik yaklaşımları bir araya getirmeyi başardı. Sabit tahkimatlar için hareketi ve yan saldırıları tercih etti, hatta savunma durumunda bile bu anlayıştan vazgeçmiyordu. Ateş gücündeki büyümenin, cepheden saldırıları giderek daha pahalı ve modası geçmiş bir saldırı türüne dönüştürdüğünü ilk fark eden kişilerden biriydi. İyi eğitimli personelin değerini takdir etmesi, zamanının ilerisinde bir yaklaşımdı. Yeni teknolojilerin savunucusuydu. Avusturya ile savaş sırasında; askerlerini seferber etmek için demiryollarını ve geniş çapta bir alana yayılmış olan ordunun hareketlerini koordine etmek için de telgrafı yoğun biçimde kullandı. Moltke, Prusya'nın topçu sınıfını tamamen modernize edemedi. Ancak piyadelerini en gelişmiş ilkeler doğrultusunda, özellikle de personelin taşıdığı temel silahlara dayalı olarak organize etmekte ve donatmakta başarılı oldu.

Avusturyalı rakipleri hâlâ namludan/ağızdan dolma tüfekler kullanırken, Prusya piyadelerine modern, kuyruktan dolma tüfekler verildi. Bu tip bir mermi besleme tekniği birtakım avantajlar sunsa da, başlangıçta, bir silahı tekrar tekrar ateşleme kuvvetine dayanacak kadar güçlü bir kuyruk mekanizması yoktu. XIX. yüzyılın ortalarında, bazı silah üreticileri bu soruna çözüm buldular. Geliştirilen bir versiyonda, kartuşu vurmak ve

Levent Şahverdi Arşivi

silahı ateşlemek için keskin, iğneye benzer bir aparat kullanıldı. Ateşleme mekanizması nedeniyle buna "iğneli kurmalı silah" dendi. Prusya ordusunun, birliklerine dağıtmak için seçtiği silah bu oldu.

Benedek Avusturya Kuvvetlerinin Başına Geçiyor

Bu dönemde, kıtadaki en güçlü iki devlet Fransa ve Avusturya İmparatorluğu idi. Birleşik bir Almanya, bu iki devletin hegemonyasına meydan okuyacak; bu nedenle Almanların güçlü ve yeni bir ulus inşa etme girişimi, onlarla doğrudan çatışmayı da beraberinde getirecekti. Özellikle Avusturya, Bismarck'ın Prusya etki alanına almak istediği kilit Germen devletleri ve bölgeleri üzerinde farklı derecelerde kontrol uygulamaktaydı. Avusturya İmparatorluğu aslında Kuzey İtalya, Macaristan, Hırvatistan, İlirya kıyıları, Bohemya ve Transilvanya'nın bazı kısımlarını içeren, geniş, zengin ve kültürel olarak parçalanmış bir diyardı. Avusturya ordusu, özellikle Macar süvarileri, çeşitli muharebelerde başarı ile mücadele etmiş ve iyi bir ün kazanmıştı.

Königgrätz'daki Avusturya kuvvetlerine komuta etme görevi, Macar bir doktorun oğlu olan Ludwig von Benedek'e verilmişti. O da Moltke gibi, hayatının erken dönemlerinde asker olmaya karar vermiş ve 14 yaşında askerî akademide eğitim almaya başlamıştı. İtalya'daki çok sayıda çatışmada mücadele ederken cesaretiyle ün kazanmış, popüler ve başarılı bir subaydı. 1859'daki Solferino Muharebesi'nde, ordunun diğer unsurları kaçarken Benedek, komuta ettiği birim ile birlikte görev alanını tek başına korumuş ve ününü daha da artırmıştı. Prusya ile savaşın yaklaştığı sırada Benedek, Avusturya ordusunun genel komutanlığı için destek gören bir seçimdi.

Ancak Benedek'in "büyük stratejik düşünce" konusunda yetenekli olduğunu söylemek biraz zordu. Diğer faktörlerin yanı sıra, meslek hayatının tamamını İtalya'da savaşarak geçirdiği için Orta Avrupa'nın temel topografyasına bile aşina değildi. Bununla birlikte, görev ona görev verildi, o da kabul etti. Karargâh makamlarını ve komuta düzeylerini, kendisine benzer eksikliklerden mustarip personel arasından seçti, kısacası ordu üst düzey yönetimini bu konuma uygun olmayan yardımcılarla doldurdu. Benedek komutasındaki oldukça ilgisiz Avusturya ordusu personeli ile Moltke yönetimindeki yüksek verimli, makine gibi çalışan Prusyalı rakibi arasındaki dengesizlik, bundan daha belirgin olamazdı.

Levent Şahverdi Arşivi

Alman Eyaletleri Hızla İşgal Ediliyor

Bismarck ve Prusyalılar, Avusturya İmparatorluğu'nun, Alman Konfederasyonu üzerindeki baskın konumundan kurtulmak için bir savaş başlatmaları gerektiğini biliyorlardı. Prusya'yla Avusturya arasında Schleswig-Holstein bölgesi nedeniyle bir gerginlik yaşanınca, Prusya'nın beklediği fırsat ortaya çıktı. 15 Haziran 1866'da Prusya; Hannover, Hessen-Kassel ve Saksonya eyaletlerinden Avusturya ile ittifaklarını terk etmelerini ve silahsızlanmalarını istedi. Eyaletlerin bu talebi reddetmesiyle savaş resmen başladı. Moltke'nin dikkatli planlaması şimdi meyvelerini verecekti. Prusya orduları hızla seferber edildi. Harekete geçildikten sonra da üç eyalet şaşırtıcı bir hızla işgal edildi. Bu eyaletlere boyun eğdirmek, Avusturya İmparatorluğu'nu istila etme planındaki ilk adımdı. Moltke, dört yöne doğru, dört çatallı formasyona dayalı bir saldırı tasarlamıştı. Ayrı yönlere giden ordular, önce, pek çoğu küçük Alman devletleri olan ilk hedeflerini egemenlik altına alacaklar; ardından da ana Avusturya ordusuna karşı bir araya geleceklerdi. Moltke'nin planını eleştirenler, ordu unsurlarını bu kadar yaygın bir şekilde dağıtmanın Prusya'nın saldırı gücünü azaltmasından korkuyorlardı. Ancak Prusya askerlerinin ilerleme hızı Avusturyalılara karşı bir asimetri yarattı, rakiplerinin denge kurmasını engelledi ve Prusya ordusu ilk hedeflerine ulaştı. Bu arada Benedek, ana Avusturya ordusunu bir yay formasyonuna sokarak Königgrätz'ın kuzeydoğusundaki Elbe Nehri'ne sırtını verecek şekilde konuşlandırmıştı. Bu Avusturya ordusu, tüm Prusya ordularının bir araya getirilmesine denk büyüklükteydi; yani yaklaşık 250.000 personele sahipti.

3 Temmuz sabahı şafaktan sonra, Prusya'nın Elbe ordusu ve Prusya I. Ordusu Avusturya ordusunun doğusundan yaklaştı; bir saldırı başlatmaya hazırdılar. Ancak Prusya II. Ordusu hâlâ kuzeyden aşağıya doğru yürüyordu. Prusya II. Ordusu olmaksızın, Elbe ordusu ve Prusya I. Ordusu, Avusturyalılara karşı sayısal üstünlüğü kaybedecekti, hatta neredeyse ikiye bir oranına düşecekti. Moltke ya bekleyecek ya da mevcut güçlerle saldırısını başlatıp Prusya II. Ordusu'nun zamanında gelerek Avusturyalıların kuzey kanadını vurmasını ümit edecekti. Sonunda, saldırmaya karar verdi.

Prusyalıların sağ kanadında, Elbe ordusu, kilit bir köprüyü geçmeyi başardı ancak kararlı bir direnişle karşılaştı. Merkezde ve solda, Prusya I. Ordusu bir nehrin karşısına doğru yürüdü. Saldırı ilk anda durdurulur gibi oldu, ama akın devam etti ve karşı güçler geri sürüldü. İğneli kurmalı

Levent Şahverdi Arşivi

tüfekler üstünlüğünü kanıtlamış; Prusyalıların, kendilerinden daha kalabalık Avusturya birimlerini yenmesine yardım etmişti.

Prusyalılar, bir dizi küçük köyden geçtiler. Ardından Avusturya topçusunun kontrolündeki bir bölgeye geldiler. Avusturya topları mükemmel kalitedeydi. 250'den fazla top, Prusya saflarına yönelik bir mermi fırtınası estirdi. Prusyalılar ağır zayiat verdiler. Prusya solundaki birçok asker, Svir Ormanı'ndan gelen bombardımandan kaçabilmek için sığınacak yer arıyordu. Yoğun bir çatışma yaşandı. Avusturyalılar düşman ilerlemesini durduran ve Prusya hatlarını kırma tehdidinde bulunan bir karşı saldırı başlattılar. En az 13 Avusturya saldırısı gerçekleştirildi ve Prusya hattı bükülme eşiğine geldi. Çaresiz kalan Prusya komutanı takviye başvurusunda bulundu ancak Moltke bunu reddetti. Bu olumsuz cevabın arkasında yine stratejik bir plan vardı. Moltke, Prusya II. Ordusu gelene kadar, genel bir Avusturya ilerlemesi tehdidine karşılık bütün yedeklerin bozulmadan tutulması gerektiğini düşünüyordu.

Benedek İnisiyatif Alamıyor

Avusturyalı bir komutan, adamlarını, Prusya hattının sol tarafının en uzak noktasına doğru harekete geçirdi; neredeyse Prusyalıları kuşatabileceği bir pozisyona doğru ilerlemekteydi. Bu olağanüstü ve beklenmedik bir hamleydi. Avusturyalı komutanın ihtiyaç duyduğu tek şey; başlattığı bu mükemmel hareketi, Benedek'in Prusya merkezini baskı altına alarak desteklemesiydi. Bu an, çatışmanın düğümünün çözüleceği andı, Prusyalılar için muharebenin en tehlikeli dakikalarıydı. Her şey Benedek'in, Avusturyalı komutanın bu hamlesini destekleyip desteklememesine bağlıydı. Benedek, savunmaya devam etmeyi seçti, ilerleme isteklerini reddetti ve ilerlemek yerine bütün toplarının Prusya kuvvetlerini çiğnemesine izin verdi.

Tehlikenin farkında olan Moltke, yapabileceği tek şeyin Prusya II. Ordusu'yla birlikte hareket etmek olduğunu biliyordu. II. Ordu, sonunda geldi ve Avusturyalıların sağ kanadıyla temas sağladı. Aynı zamanda, Prusya'nın Elbe ordusu da çatışmadaki açmazı kırdı ve Avusturyalıların sol yanını sarmaya başladı. Klasik bir çifte kanattan kuşatılma altına giren Avusturya ordusu, parçalanmaya başladı.

Prusyalı generallerin bir kısmı Avusturya ordusunun takip edilip tamamen yok edilmesini istese de Bismarck, uzun vadede Avusturya ile

Levent Şahverdi Arşivi

uzlaşmanın bu devleti nihai bir düşman olarak görmekten daha faydalı olduğunu düşündüğünden, Avusturya ordusunun takip edilmemesi konusunda Moltke'yi ikna etti.

Muharebeden hemen sonra Avusturya İmparatoru Franz Josef, barış isteğinde bulundu. Avusturya artık büyük bir güç olmaktan çıkıyordu. Altı ay sonra 1867 yılında, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu olarak yeniden yapılandırıldı. Königgrätz Muharebesi'ni kazanan Prusya ise Kuzey Alman devletlerinin lideriydi artık.

Prusya 1870'te Sedan'da, Moltke komutasındaki ordusuyla, Fransızlara da hızlı ve küçük düşürücü bir yenilgi tattıracaktı. 1871 yılında ortaya çıkan Birleşmiş bir Almanya'dan daha güçlü olan tek Avrupa ülkesi, Büyük Britanya idi. İngiltere ve Fransa'nın Almanya'ya karşı üstünlük sağlamak için başlattıkları girişimler, insanlığı I. Dünya Savaşı'na götüren unsurlardan biri olacaktı. XX. yüzyılın ilk yarısının politik ve askerî tarihinin, Prusya'nın Königgrätz Muharebesi'ndeki zaferine doğrudan dayalı olduğunu söylemek zor değildir. Ancak savaşın ne kadar kolay bir şekilde bambaşka bir biçimde sonuçlanabileceği de unutulmamalıdır.

1870 SEDAN MUHAREBESİ

Topçular, Sedan şehrini dövdü ve atılgan Fransız süvarilerinin saldırıları bu tür bir ateş gücünün üstünlüğü karşısında bir etkide bulunamadı. Sedan Muharebesi'nde Fransa'yı hızlı ve kesin bir yenilgiye uğratan Prusya, ordusunun Avrupa'nın yeni yenilmez gücü olduğunu gösterdi. Gösterişli bir dönemin sonu gelmişti, ancak galip Prusya'nın kendine duyduğu aşırı güven, birliğini tamamlamasını sağladığı Almanya'nın, iki feci dünya savaşına girmesine yol açacaktı.

Prusya ve Avusturya arasındaki rekabet, 1866'da savaşa dönüşmüştü. Königgrätz Muharebesi'nde Avusturya'yı hızla mağlup eden Prusya, kuzeydeki Alman devletlerinin tartışmasız lideri olmuştu. Bismarck, artık Avusturya'nın gölgesinde olmayan güney Alman devletlerinin de başka bir muharebeyle hizaya getirilmesi gerektiğini düşünüyordu. Fransa İmparatoru III. Napoleon, ihtiyaç duyduğu bu fırsatı Bismarck'a verdi.

III. Napoleon, Alman devletleri arasında yaşanan gelişmeler nedeniyle bölgeyi dikkatle izliyordu. Üstüne bir de, Prusya destekli Hohenzollern

Levent Şahverdi Arşivi

Hanedanlığı'nın İspanyol tahtına ilişkin hak iddia etmesiyle diplomatik bir tartışma başladı. Fransa hemen bu iddiaya karşı çıktı. Ancak Bismarck, diplomatik manevralarla III. Napoleon'u öyle canından bezdirdi ki Fransa İmparatoru'nu Temmuz 1870'te savaş ilan etmeye sevk etti.

III. Napoleon kararından emindi çünkü 1859'da Solferino'da Avusturya'ya karşı verdiği son büyük uluslararası sınav, zaferle sonuçlanmıştı. Ancak 1870'e gelindiğinde hâlen aynı durum da olduğunu düşünmesi büyük bir hataydı; çünkü karşısında 1756-1763 Yedi Yıl Savaşları'ndan beri yükselişte olan bir Prusya ordusu vardı.

Fransız askerî yapısı, Prusya'nınkiyle boy ölçüşemezdi. Prusyalılar, trenlerle taşıdıkları askerlerini hızla harekete geçirirken, Fransızlar savaş hazırlıklarında yavaş ve beceriksizdi. Güneydeki Alman devletleri, Fransa'ya karşı Prusya ile birleşti. General von Moltke komutasındaki üç Alman ordusu ve etkin kurmayları, Ren sınırı boyunca Fransızlarla çatışmaya girdi. Fransızlar sayıca azdı; 230.000 Fransız, 380.000 Almanla karşı karşıyaydı. Fransız ordusu Prusya genelkurmayı tarafından kolayca alt edildi çünkü Prusya'nın saha komutanları yarım asır önce Napoleon'un kendilerine verdiği dersleri iyi öğrenmişlerdi. Mobil savaş tarzına duyulan güven ve uygulamadaki yetkinlik, Fransa ile çatışmada muazzam meyveler verdi. Prusya yöntemi 1870'te Fransa'da çok hızlı bir şekilde başarılı oldu.

Bu yaklaşım, sonraki yüzyılda Alman askerî düşüncesinin ayrılmaz bir parçası oldu. Kısacası, Prusya'nın 1870'teki başarısı, I. Dünya Savaşı'nda yaşanan feci çıkmaza ve II. Dünya Savaşı'nda görülen dramatik gerilemelere yol açan, aşırı bir güven yarattı.

Gravelotte-St Privat Muharebesi

Hızla gelen bir dizi yenilginin ardından III. Napoleon, ordunun kontrolünü generallerine bıraktı. Bunun ardından Fransızların durumu biraz daha iyiye gitti. 18 Ağustos'ta Gravelotte-St Privat Muharebesi ile çatışmalar doruğa ulaştı. Ancak Fransızların zorlu mücadelesine rağmen, Moltke muharebe alanının kontrolünü elinde tuttu. Metz'te bir Fransız ordusunu sıkıştırıp "paketledi." III. Napoleon'un 1859'daki muzaffer komutanlarından biri olan General MacMahon, 120.000 kişilik bir orduyu Kuzey Fransa'ya yönlendirerek bu hırpalanmış güçleri kurtarmak için koşuşturdu. Meuse Nehri boyunca Alman kuvvetleriyle giriştiği çatışmalar MacMahon'ı, Sedan'da nehrin kıvrımında savunma pozisyonu

Levent Şahverdi Arşivi

almaya zorladı. Ancak birdenbire daha fazla Alman kuvveti tarafından kuşatılınca neye uğradığını şaşırdı. Bu durum kelimenin tam anlamıyla bir felaket olarak nitelendirebilirdi. Ordu ile birlikte hareket eden III. Napoleon, yaralı MacMahon'un yerine Ducrot'yu göreve getirdi. Fransızlar, Moltke'nin 200.000 askerinin güneyden, batıdan ve kuzeyden yaptığı baskı ile karşılaşınca sırtlarını Belçika sınırına dayamak zorunda kaldılar.

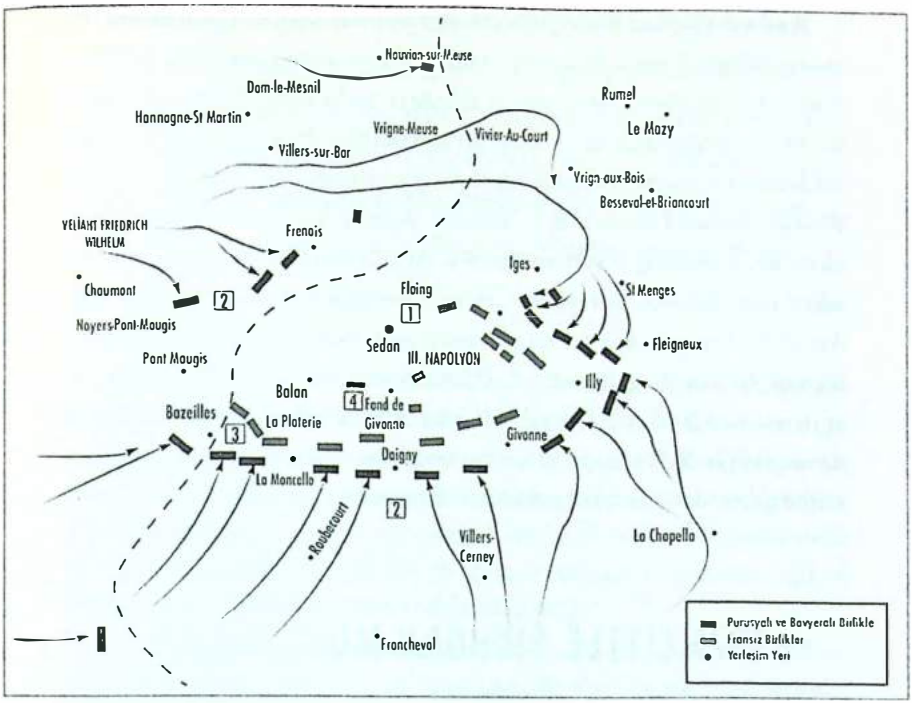
1 Eylül 04.00

Sedan'daki çatışma 1 Eylül'de saat 04.00'da başladı. Topçuların baskın rol oynadığı bir muharebe oluyordu. Sedan'ın tepelerinde, yarım daire şeklinde konuşlanmış Alman topçuları, amansızca ateş edip kasabayı gün boyu korkunç bir bombardımana maruz bıraktılar. Sedan'ın dört bir yanında sekiz yüz Alman bataryası aynı anda ateş ediyordu. Merkezi hedef alan bu bombardıman, kasabayı iki saat içinde yıkıp yerle bir edebilecek güçteydi. Umutsuz bir durumdu. Öğlen vakti Fransızlar, kuşatmadan kurtulabilmek için süvarilerini çağırmak zorunda kaldılar. Fransız süvarileri, dört kez Alman hatlarına saldırdı. Sloganları "bizden biri sağ kaldığı sürece" idi. Almanları bile hayran bırakan cesur bir çaba sergiliyorlardı. Ancak modern ateş gücü, böylesine cüretkâr bir gayrete bile acımadı.

Önde gelen Fransız süvari alayı ileri atıldı, hızla tırısa geçti. Zirveye ulaştıklarında, tırıs dörtnala dönüştü. Prusya piyadelerini süpürüp yok edecekmiş gibiydiler. Daha erken bir dönemde olsaydı, bu denli etkileyici bir hücum, önlerindeki piyadelerin cesaretini kırabilirdi. Ancak şimdi avantaj, kuyruktan beslenen güçlü tüfeklerle donatılmış piyadelerdeydi. Alman piyadeleri bir yaylım ateşi açtı. Sonuç neredeyse inanılmazdı. Önde gelen süvari birimi adeta yok edildi. Fransız askerleri yerlere düştü ve arkalarındaki süvari biriminin hücumunu önlemek için ellerini kaldırdılar. Her yer askerlerin ve atların ölü bedenleriyle doluydu.

Saat 17.00'de Sedan kasabası paniğe kapılan siviller ve çaresiz askerlerle doldu. Hepsi kaçmak için küçük sokaklara sığınıyorlardı. III. Napoleon, askerleri arasında atıyla ilerlerken, Almanlara karşı direnmenin ancak daha fazla katliamla sonuçlanacağını anladı. Beyaz bayrak çekilmesini emretti. I. Wilhelm'e cesur ama alçakgönüllü bir teslim mesajı gönderdi. Sedan, Fransızlar için aşağılayıcı ve ezici bir yenilgiydi. Avrupa için de XX. yüzyıla kadar uzanan etkileri oldu.

Levent Şahverdi Arşivi

1: General MacMahon'un komutasındaki Fransızlar, Meuse Irmağı kıyısında kalan bir boşluğa kurulu Sedan Kalesi'ne doğru çekilirler.
2: Moltke komutasında ilerleyen Prusyalılar, şehri derhal kuşatma altına alarak Fransız mevzilerine top atışına başlarlar.
3: Fransız kuvvetleri, Eylül'ün ilk günü öğleden sonra kuşatmayı yarma teşebbüsünde bulunurlar. Fransızlara 17.000 kayıp ve 20.000 esire mal olan huruç harekâtı korkunç bir başarısızlıkla biter.
4: Ertesi gün III. Napolyon'un teslim olmaya karar vermesi üzerine 83.000 Fransız askeri silah bırakarak tutsak düşer.

Fransızlar sadece bir günde 17.000 zayiat verdiler ve yüz binden fazla Fransız askeri esir alındı. Alman kayıpları ise sadece 9.000'di. III. Napoleon'un ele geçirilmesi ve 2 Eylül'de teslimiyet belgesinin imzalanması, Fransız İmparatorluğu'nun çökmesi anlamına geliyordu. Bunu Paris'te yaşanan yeni bir devrim izledi. Yeniden cumhuriyet ilan edildi. Alman kuvvetlerinin başkenti kuşatması ve yaşanan çatışmalar 1871'e kadar devam etti. Nihayet Mayıs ayında bir barış antlaşması imzalandı.

Levent Şahverdi Arşivi

Antlaşma şartları Fransa için çok ağırdı. Fransızlar, her ikisi de önemli sanayi bölgeleri olan Alsace ve Lorraine'i terk etmek zorunda kaldılar; üstüne bir de büyük bir tazminat ödemeye zorlandılar. Prusya tarafında ise; henüz birliğe katılmamış olan Alman eyaletleri Prusya'nın liderliğinden etkilendi ve sonuçta Bismarck niyet ettiği şeye ulaştı; 1871'de Versailles'da Birleşik Almanya ilan edildi. I. Wilhelm Birleşik Almanya'nın imparatoru oldu. Bu, İkinci Reich'in başlangıcıydı. Aynı zamanda Almanya'nın kendi askerî yeteneklerine "aşırı güven duyma" döneminin de başlangıç tarihiydi. Ancak Fransa, yaşadığı bu aşağılanmayı asla unutmadı. Fransa'da büyük bir kin yaratan bu gelişmeler, I. Dünya Savaşı'nın patlak vermesine yol açan en önemli etkenlerden biri olacaktı. Alman orduları 1914'te bir kere daha geldiğinde Fransızlar ölümüne savaşarak, "Marne Mucizesi" olarak tarihe geçen destansı muharebenin kahramanları olacaklardı.

1876 LITTLE BIGHORN MUHAREBESİ

Büyük Sioux (Siyu) Savaşı (diğer adıyla Kara Tepeler Savaşı) 1876 ve 1877 yıllarında Lakota Sioux ve Kuzey Cheyenne ittifakı ile ABD arasında yaşanan bir dizi savaş ve müzakere süreciydi. Savaşın nedeni, ABD hükûmetinin Kara Tepeler'e sahip olma arzusuydu. Kara Tepeler'de altın keşfedilmişti, bunun üzerine Amerikalı yerleşimciler Kızılderili topraklarına girmeye başladılar. Sioux ve Cheyenne ise topraklarının mülkiyetini terk etmemeye kararlıydı.

XIX. yüzyılın ortalarından itibaren, ABD hükûmeti Amerikan Yerlilerini rezervasyonlara (tecrit edilmiş geniş kamp bölgelerine) göç etmeye mecbur bırakmıştı. Birçok kabilenin, özellikle de Sioux Kızılderililerinin liderleri bu tutuma karşı direndi. 1875'te Güney Dakota'da altın bulunmasının ardından ABD ordusu, yerel halkın bölgeyi terk etmesini sağlamak için birlikler gönderdi. 1876 baharına gelindiğinde, Kabile Şefleri Çılgın At ve Oturan Boğa liderliğindeki birkaç bin Lakota Sioux, Cheyenne ve Arapaho savaşçısı, topraklarındaki beyaz saldırılarına öfkelenip Montana'daki Little Bighorn (Küçük Dev Boynuz) Nehri kıyısında bir araya geldi.

Levent Şahverdi Arşivi

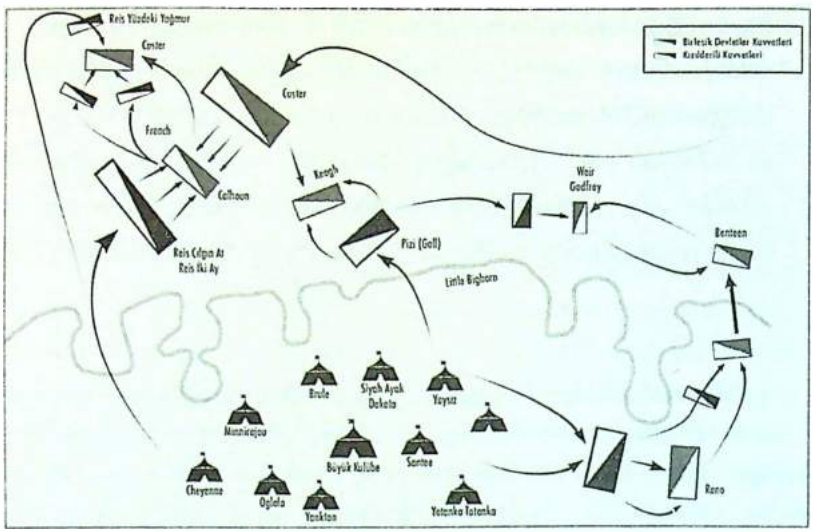
Oturan Boğa, Kızılderili kabilelerinin Little Bighorn kıyısında bir araya gelmesine ilham veren Sioux lideriydi. Muharebe sırasında Kızılderili savaşçıları topladı, kadınların ve çocukların güvenliğini sağladı. Şef Çılgın At ise Amerikalı saldırganlarla mücadeleye girişti. Oturan Boğa muharebeden sonra kabilesiyle birlikte Kanada'ya gitti. 1890'da, savaşın son büyük çatışması olan Wounded Knee (Yaralı Diz) Muharebesi'nde öldü.

25 Haziran'da Yarbay George A. Custer'ın komutası altındaki Amerikan 7. Süvari Alayı'nın yaklaşık 600 askeri, Kızılderili savaşçılarının kurduğu kampı buldu. Yola çıkmadan önce yanına makineli tüfek alması tavsiye edilen Custer, tüfekli adamlarının üstünlüğüne inanarak bunu reddetmişti. Kendine öyle güveniyor ve çatışacağı Kızılderilileri öyle küçümsüyordu ki takviyeleri sadece bir günlük yürüyüş mesafesinde olmasına rağmen Custer, onları beklemek yerine saldırmayı seçti.

Bir Kızılderili savaşçısının teçhizatının önemli parçaları; yay ve oklar, mızraklar, sopalar, kalkanlar ve bıçaklardı. Bunlarla birlikte üzerlerinde, kendilerine sihirli güç bahşeden, ruhlarını dingin ve temiz tutan ve fiziksel koruma sağlayan semboller ile savaş hiyerarşisindeki yerlerini belirten boya ve süsler de taşırlardı. Little Bighorn zamanında savaşçılar, modern öncesi savaş tarzı geleneklerini sürdürmelerine rağmen, beyaz tüccarlardan satın alınan veya düşmanlardan elde edilen tüfek ve tabancaları da kullanıyorlardı.

İlk saldırıyı Binbaşı Marcus Reno komutasındaki yaklaşık 140 asker başlattı. Sürpriz saldırıyla şaşıran Kızılderililer hemen kendilerini toparlayarak hızla karşı saldırıya geçtiler. Reno'nun adamları geri çekilerek bir tepede savunma pozisyonu oluşturdu. Bu sırada Custer, 210 kişilik gücü ile bir sırt boyunca ilerleyerek kampa diğer taraftan saldırdı. Çılgın At'ın savaşçıları yokuş yukarı onlara doğru ilerleyerek Custer'ın adamlarını püskürttü. 7. Süvari Alayı askerlerinin tüfek ateşi, bir süre Kızılderili savaşçıları uzaklaştırdı. Ancak muharebe hattının kırılması Custer ve adamlarını bir felakete mahkûm etti. Çılgın At'ın savaşçıları tarafından inatla takip edilen Custer, bugün "Son Direniş Tepesi" olarak bilinen yerde kapana kısıldı. Müttefik Kızılderililerin son saldırısı, Custer ve adamlarını silip süpürdü. Kurtulan birkaç kişi de kaçmaya çalışırken öldürüldü. 7. Süvari

Levent Şahverdi Arşivi

Alayı'ndan geriye kalan son birim Reno ve adamlarıydı; ancak onlar da ertesi güne kadar direnebildiler. Ve nihayet Kızılderili savaşçılar onların savunma hatlarını da kırdılar.

Her iki taraf da muharebenin çoğunda yaya olarak mücadele etmişti. Tüfeklerini ya kayaların ardından ya da yere yatırıp kendilerine siper ettikleri atların arkasından ateşlediler. 7. Süvari Alayı'nın zayiatı 268 ölü ve 55 ağır yaralıydı. Ölenlerin arasında Custer'ın iki erkek kardeşi de vardı. Kızılderili savaşçılarının ise yaklaşık 300'ü hayatını kaybetti. Little Bighorn Muharebesi, Kızılderililerin ABD hükûmetine karşı kazandığı en büyük zaferle sonuçlandı.

14 yıl sonra, 29 Aralık 1890 günü Amerikan ordusunun 7. Süvari Alayı tarafından Güney Dakota'daki Lakota Kızılderili Rezervasyon Kampı'nı silahtan arındırmak için bir operasyon düzenledi. Çıkan çatışmada, Amerikan ordusu yaklaşık 65 kişi ve Kızılderililer de yaklaşık 100 kişi zayiat verdi. Ancak asıl acı olan, Kızılderili kampındaki 200 kadın ve çocuğun hayatını kaybetmesi ve 50 kadın ile çocuğun da yaralanmasıydı. Bu nedenle burada yaşananlara muharebe diyenler olsa da, bu olay tarihe çok farklı bir adla geçti: Yaralı Diz Katliamı

Levent Şahverdi Arşivi

1879 ISANDLWANA MUHAREBESİ

Isandlwana, XIX. yüzyıl emperyalizminin güçlerine vurulan en büyük darbelerden biriydi. Bu muharebe, sömürge güçlerine, yerli muhalefetin yeteneklerini küçümsememeleri gerektiğini hatırlattı. Başlangıçta İngiliz ateş gücünden korkan Zulu savaşçıları, daha sonra İngiliz hattına doğru hızla ilerlediler ve vahşi bir göğüs göğüse çarpışma dalgasıyla işgal güçlerini alt ettiler.

XIX. yüzyılın sonlarında Batı savaş tarzı rakipsiz görünüyordu. Avrupa imparatorlukları, Afrika'dan Asya'ya kadar dünyanın çoğu yerinde askerî üstünlük göstermiş ve egemen olmuşlardı. Avrupalı yerleşimciler tarafından kurulan ABD bile bir dizi sömürge savaşından sonra Kuzey Amerika'da baskın güç hâline gelmişti. Geliştirdikleri toplar, tüfekler, makineli tüfekler ve lojistik güçleriyle, dünyanın herhangi bir yerindeki yerli direnişçileri bastırabiliyorlardı. Direnişçiler ise genellikle, farklı bir "çağ"dan kalma silahlara erişebiliyorlardı sadece. Ancak 1870'lerdeki iki muharebe, Avrupalıların güven duygusunu köküne kadar sarstı.

Bunların ilki, Haziran 1876'da gerçekleşen Little Bighorn Muharebesi idi. Yarbay George A. Custer ve Amerikan 7. Süvari Tümeni'nden birkaç yüz subay ve asker, bir Sioux kampına yapılan saldırı sırasında öldürüldü. Custer'ın küçümsediği Amerikan Yerlileri iyi tüfeklerle silahlanmışlardı ve hazırlıkları yetersiz durumdaki Amerikan kuvvetlerini kolayca alt ettiler. Bu olaydan üç yıl sonra, Güney Afrika'da bir imparatorluk kurmuş olan İngilizler, daha da büyük bir felaketle karşılaştılar. Üstelik onların karşısında sadece mızraklarla silahlanmış yerli savaşçılar vardı.

Avrupalıların gelişi ve Güney Afrika topraklarına zorla el koymaları, ilhaklardan sorumlu olanların yalnızca kimliklerinin değiştiği bir süreçti. İngilizlerin ve Hollandalıların faaliyetlerinden önce, yerel halkların çoğu, komşu kabilelerin topraklarını ele geçiren ve bölgede güçlü bir krallık kuran saldırgan Zulu'ların elinde benzer bir kader yaşamıştı. Transvaal'deki Boer (Hollanda kökenli) yerleşimciler ile Zulu Kralı Cetshwayo arasında arazinin mülkiyetiyle ilgili ihtilaflar vardı. İngiltere ilk başta, Zulu'ların iddialarını destekledi. Ancak ne zaman ki Transvaal'ın kontrolü İngilizlerin eline geçti, işler değişti. Yerleşimcilerin haklarını savunma ve İngilizlerin en güçlü yerli grubuna meydan okuyarak bölgeye hâkim olduğunu kanıtlama politikası benimsendi. Aralık 1878'de, İngilizler, Cetshwayo'ya,

Levent Şahverdi Arşivi

kabul etmeyeceğini bildikleri bir ültimatom verdiler. Sonraki ay, bir İngiliz ordusu Zulu topraklarına doğru ilerledi.

Güney Afrika'daki İngiliz kuvvetlerinin komutanı Lord Chelmsford, 11 Ocak 1879'da yaklaşık 5.000 İngiliz ve 8.000 yerli askerini Zulu topraklarına soktu. Adamları son teknoloji silahlarla donatılmıştı. İngiliz Martini-Henry tüfekleri dakikada 12 atış yapabiliyordu. Gatling makineli tüfekleri ve topları ise daha da yıkıcıydı. Kısacası sadece mızraklarla ve modası geçmiş sınırlı sayıdaki tüfeklerle silahlanmış bir düşmandan korkmak için pek fazla bir nedenleri yoktu. Ama Cetshwayo'nun 40.000 savaşçıdan daha büyük bir gücü vardı. Modern bir orduya karşı herhangi bir şansa sahip olmak istiyorsa, olabildiğince hızlı bir şekilde İngiliz ateş hattına yakınlaşması gerekiyordu.

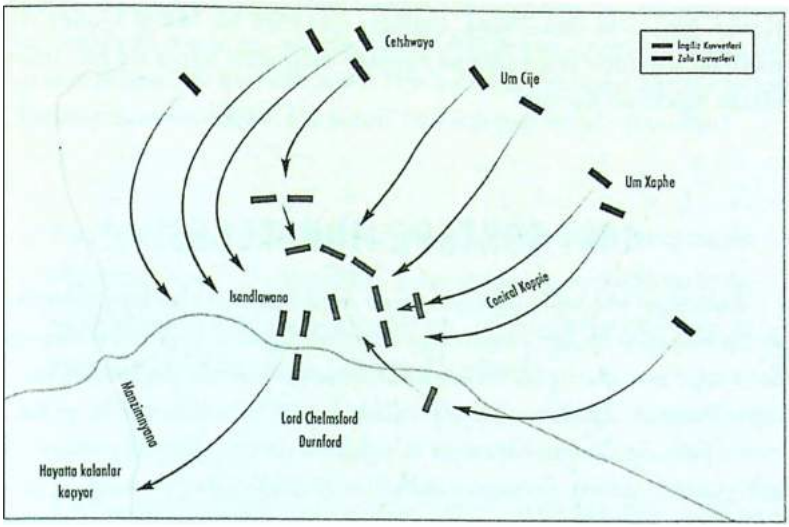
Lord Chelmsford'un planı, Kral Cetshwayo'nun Ulundi'deki başkentini büyük bir kıskaç hareketiyle ele geçirmekti. Bunu yapmak için ordusunu üç kola böldü ama böylece genel gücünü de zayıflatmış oldu. 20 Ocak'ta Chelmsford, Isandlwana'daki merkez koluyla kamp kurdu. Keşif birlikleri Chelmsford'a Zulu'ların yakınlarda toplandığını söylediler. İki gün sonra şafak sökmeden önce Zulularla yüzleşmeye karar verdi. Bu ölümcül bir karardı. Adamlarının bir kısmını, yani yaklaşık 1.700 personeli kampta bıraktı. Diğer yarısı ile ilerledi. Oysa 20.000 Zulu'dan oluşan çok daha büyük bir kuvvet Chelmsford'un kanadı etrafında hareket etmekteydi. Zulu savaşçıları, Isandlwana'ya yaklaşık 8 km uzaklıktaki hafif engebeli kırsalda gizlenmiş yatıyorlardı.

"Canavarların Boynuzları"

Zulular, yandan kanat saldırılarıyla düşmanı ezmeyi planladılar. Hilal biçimindeki bu saldırı tekniğine "canavarların boynuzları" adını veriyorlardı. İngilizler ise bulundukları konumun sınırlarını korudukları sürece güvende olacaklardı, çünkü tüfek ve topçu ateşinin Zulular üzerindeki fiziksel ve psikolojik etkisi korkunçtu. Zulu'ların da kendilerine ait tüfekleri vardı ama tüfek kullanma konusunda çok daha tecrübesizdiler ve çoğu zaman çok yükseğe nişan alıyorlardı.

Isandlwana'da Zulular, dağın etrafındaki düz otlakların kenarındaki oyuklara sığındılar. İngiliz topçularının ateş etmek için toplarından geri çekildikleri anda, gelen mermilerden kaçınmak için alçakta kalmaları gerektiğini çabucak öğrendiler. Çatışmanın en şiddetli zamanlarında

Levent Şahverdi Arşivi

saklanırken, kızgın bir arı sürüsünün uğultusuna benzer alçak bir ses çıkarıyorlardı. Sonunda, merkezdeki Zulu gruplarının yerel komutanları savaşçılarının yerlere yatmasından usandı ve artık ayağa kalkıp savaşmaları için adamlarını teşvik etti.

Zulular yürüme hızında ilerlemeye başladılar, ancak İngiliz hattına yaklaşık 100 metre kala, savaş çığlıkları atarak hücuma geçtiler. Görüntü korkunçtu. İngiliz askerleri panik içinde kampa doğru geri çekildi. Zulular, İngiliz formasyonlarını bozmuştu. Karışıklık inanılmaz boyuttaydı. Zulular kısa sürede İngiliz askerlerinin her birinin çevresini sardılar. Öyle ki askerler körü körüne ve cesurca savaşırken kendilerine yakın buldukları herkese saldırıyorlardı, hatta bazen kendi arkadaşlarına bile.

Her iki taraf da ağır kayıplar verdi. Sonunda, ezici sayıdaki Zulular, zaferi garantiledi. Hayatta kalan İngilizler, Isandlwana'nın arkasındaki nehre giden yol boyunca kaçmaya çalıştılar. Ancak orada da dağı çevreleyen ve kaçış yolunu kesen Zulular tarafından karşılandılar. İngilizler merhamet dileğinde bulunsalar bile kimse bağışlanmadı. 1200'den fazla İngiliz askeri ve yerli müttefikleri katledildi. Zulular da bine yakın kayıp verdiler ve çok daha fazla sayıda yaralıları vardı.

Lord Chelmsford akşam karanlığında kampına döndü. Ertesi sabah doğan gün ışığı, yenilginin gerçek dehşetini ortaya çıkardı. Gücünün zirvesinde sayılan İngiliz İmparatorluğu, aşağılayıcı bir yenilgiye uğramıştı. Gerçi yılın sonlarına doğru Zuluları yenerek bu bozgunun intikamını

Levent Şahverdi Arşivi

aldılar. Ne var ki Isandlwana, İngiltere için kötü bir hatıra; Güney Afrika'daki sömürge faaliyetlerine meydan okuyanlar içinse iyi bir örnek olarak hafızalara kazındı.

1881 GÖKTEPE MUHAREBESİ

Rusya'nın Orta Asya'yı işgalinin doruk noktası Göktepe'nin ele geçirilmesiydi. Bu mücadele Rusların modern savaştaki ustalığını ve kendilerine direnen daha zayıf bir askerî gücü kırma kararlılıklarını gösterdi. Kazanılan kesin zafer, Rusya'nın sınırlarını Hindistan'daki İngiliz İmparatorluğu'na yaklaştırdı. Hatta Asya'da Rus hâkimiyet ve nüfuz alanlarının daha da genişlemesi tedirginliğini yarattı. Göktepe'de katledilen 20.000'e yakın Türkmen ve gerçekleştirilen vahşi Rus katliamlarında ölenler için yakılan ağıtlar, üzerinden bir asırdan fazla bir süre geçmesine rağmen Orta Asya'da hâlâ yankılanıyor.

Rusya, Moğolların ve Türklerin baskın seferlerinden ve akınlarından yüzyıllar boyunca olumsuz yönde etkilenmişti. Ancak XVI. yüzyılda bu süreç tersine dönmeye başladı. Batı Avrupa silahlarını ve stratejik örgütlenmesini benimseyen Ruslar, Kazan ve Astrahan'daki Tatar hanlıklarını yenerek ve ticaret kaleleri oluşturmak için Sibirya'yı işgal ederek bir imparatorluk kurma yolunda ilk adımlarını attılar.

Rus ordusu, iki yüzyıl boyunca gelişti, XIX. yüzyılın ortalarına gelindiğinde artık kendisinden söz edilebilir bir güçtü. Rus yönetimi, Çin'e kadar ulaşan İpek Yolu üzerinde bulunan Orta Asya Türkî devletlerine meydan okuyacak kadar kendinden emindi. Rusya, bu insanlara mamul mal satarak ticari imkânlarını genişletmek istedi. Bunun için, geçmişte sık sık köleleştirme ve köle satma ile itham edilen Rus tüccarlara saygı duyulması sağlanmalıydı. Ayrıca Ruslar, son zamanlarda, 1853–1856 Kırım Savaşı yenilgisinden dolayı bir aşağılamaya maruz kalmışlardı. Bu nedenle özellikle İngilizleri Hindistan'da rahatsız ederek askerî prestijlerini yeniden tesis etmek istiyorlardı.

Çöle Çekilen Türkmenler

1860'larda Rus seferî kuvvetleri Özbekistan'a girdi, Taşkent ve Semerkant'ın önemli ticaret şehirleri ele geçirildi. 1870'lerde Ruslar dikkatlerini Aral Denizi'nin güneyinde, Özbekistan ile Türkmenistan arasındaki

Levent Şahverdi Arşivi

sınırda bulunan Türkmenlerin başkenti Hive'ye çevirdi. Art arda atılan bu adımların sonunda imparatorluk 210.000 km² genişledi. Rus sınırı güneye doğru 500 km ilerlemişti. Tam anlamda yenilgiye uğratılamayan Türkmenler çöle çekildi. İşte şimdi Rusların başı belada demekti.

Kara Kum, "kara çöl" anlamına gelmektedir. Bir zamanlar deniz tabanı olan arazi, suların buharlaşmasıyla, sürekli değişen kum tepelerine dönüşerek kilometreler boyunca uzanmaktadır. İşte Türkmenler hayat izlerine rastlamanın mucize olduğu bu çöle çekilmişlerdi.

İlk Rus ordusu 1878 yılında Türkmenlerin peşinden gitti. Sıcak çarpması, kalitesiz su ve ateşli hastalıklar Rus saflarını zayıflattı. Ruslar, develeri bile ölünce, pes ederek geri döndüler. 1879'da gerçekleşen ikinci denemede Rus askerleri, komutanlarının ölümüne rağmen, Türkmenlerin çamurdan inşa edilmiş kale başkentleri Göktepe'ye ulaşmayı başardılar. Kaleyi bombalayan Rus ateşi erkekleri, kadınları ve çocukları katletti. Rus askerleri kaleyi ele geçirmek için saldırıya geçtiklerinde ise son derece sinirlenmiş Türkmen savaşçılar tarafından geri püskürtüldüler. Ruslar geri çekilirken, Türkmenler başıboş kalanların işlerini bitirdi. 1873'te Türkmen topraklarını neredeyse tamamen ele geçiren bir imparatorluk ordusu için bu feci bir yenilgiydi. Yaşananları haber alan İngilizler, Hindistan'ın kuzeybatı sınırı boyunca uzanan, çekindikleri Rus tehdidinin gerçekten de düşündükleri kadar büyük olup olmadığını merak etmeye başladılar.

Rusların Yeni Hamlesi

Rus General Skobeleff meydan okumayı severdi. Çağdaşları onu yükselen bir yıldız olarak görüyordu. Rus askerî akademisinden yetişen Skobeleff, Prusyalıları hareket hâlindeyken gözlemlemişti. 1870'lerde gerçekleştirilen Orta Asya'ya yönelik seferlerde bulunmuştu. Özbekistan valisi olduğunda, 1879 yenilgisinin intikamını almaya kararlıydı. İnatla bu amaç için çalışmaya başladı.

Skobeleff'in ilk büyük adımı, iletişim ve ikmal hattını korumak için çöl boyunca bir demiryolu hattı inşa ettirmek oldu. Bunu telgraf sistemi

Levent Şahverdi Arşivi

izledi. Buharlı gemilerle malzemelerini Hazar Denizi'nden geçiren Skobeleff, artık hazırdı. Birlikleri, Nisan 1880'de Orta Asya'ya ayak bastı. Skobeleff, Göktepe'de Türkmenlerle ittifak kuran bazı Türkî aşiretleri müzakere yoluyla bölgeden uzaklaştırdı. Ayrıca onlardan binlerce deve tedarik etti. Bir avuç topçu ve makineli tüfekle donatılmış 1.000 askere liderlik eden Skobeleff, Göktepe'ye hızlı bir hücum gerçekleştirdi. Başarısız olan bu saldırı bir yandan Skobeleff'un kararlılığını göstermiş oldu, diğer yandan ise şehri alabilmesinin tek yolunun tam kapsamlı bir kuşatma olduğunu gösterdi. Bu nedenle Skobeleff, ordusunu güçlendirmek için merkezden 12.000 asker ve 100 silah talebinde bulundu.

Kanlı Direniş: Süngüye Karşı Kılıç

Bir Kazak müfrezesine ve nakliye atlarına karşı düzenlenen baskına Türkmenlerin komutanı Tıkma Serdar bizzat liderlik etti. Skobeleff'inki de dâhil olmak üzere Rus atlarının tamamı ele geçirildi. Tıkma Serdar baskında yaralandı. Türkmenler, yardım almak için Hindistan'daki İngilizlere başvurdular, ancak dikkate alınmadılar ve sadece kendilerine güvenmek zorunda kaldılar. Onlara yardım etmek için çevredeki Türkî kabilelerinden 30.000 kadar savaşçı bir araya geldi.

Kasım 1880'de Skobeleff 8.000 askerle genel bir harekâta başladı. Göktepe'ye giden Tekke Türkmen halklarının tüm kasabalarına saldırdı. Baskınlar ve karşı saldırılar her iki tarafın da "canına okudu." Skobeleff, başkent görüş alanına girdiğinde, ordusunu durdurdu. Bölgeyi yakından inceledi. Şehrin suyunun yakınlardaki Yengi Kale'den sağlandığını gördü. İlk buraya saldırdı ve çabucak ele geçirdi. 4 Ocak 1881'de, Ruslar Yengi Kale'den hareket edip Göktepe'nin 730 metre yakınına kadar geldi. İlk paralel kuşatma siperini oluşturdular. Daha sonra başlayan çatışmada Türkmenler, Rus hattına yönelik bir dizi saldırıda bulundu. Rusların sol kanadındaki bir noktada 300'den fazla ölüme neden oldular. 7 Ocak'ta ilk paralel siper güçlendirildi ve ana surlardan 365 metre uzakta ikincisinin yapımına başlandı.

9 Ocak akşamı büyük bir Türkmen topluluğu kasabadan fırladı, bir Rus kuvvetini ezdi, ardından da ikinci paralel hendeği ele geçirdi. Skobeleff, Yengi Kale'den yedekler gönderdi. Böylece Türkmen saldırısı sekteye uğradı. Ruslar, siperlerini ve toplarını geri aldılar. Ama çok sayıda da kayıp verdiler. Bu arada Türkmen atlılarının Rus kampına gerçekleştirdiği

Levent Şahverdi Arşivi

eşzamanlı saldırısı uzaklaştırıldı. Skobeleff daha sonra üçüncü bir hendek kazılmasını emretti ve şehrin doğu tarafındaki surların bombardımanına başlandı. 16 Ocak'ta 12.000 Türkmen savaşçı kasabadan son defa çıktı. Müthiş bir çatışma yaşandı. Ruslar buna hazırdı. Topçu atışları ve süngü saldırıları, Türkmenleri ağır kayıplara uğratarak kasabaya geri dönmelerine neden oldu. Skobeleff lağımcılarına, surların altında tüneller kazmalarını emretti. Türkmenler de kaçınılmaz saldırıya hazırlandı.

23 Ocak gecesi Rus gönüllüler, kasabanın doğu surlarının altına kazılan tünele dinamitleri taşıdılar. Ertesi sabah Skobeleff ana saldırının başlatılmasını emretti. 36 topun çamur duvarlara ateş açmasıyla birlikte Albay Gaidaroff güney surlarına yönelik saldırısına başladı. Aynı anda doğu surunun altındaki lağımda bulunan iki ton patlayıcı da ateşlenince havaya bir toprak ve duman sütunu yükseldi. Savunmadakilerden birkaç yüz kişi hemen öldü. Türkmenlerin çoğu bunun bir deprem olduğunu düşünerek paniğe kapıldılar. Ancak diğerleri gediklere dalan Ruslara karşı cesurca direndiler. Kılıca karşı süngü savaşı başladı. Öğleden sonra Gaidaroff, yıkılan güney surundan şehre girdi. Kısa süre sonra üç Rus kolu da kasabadaydı. Dar şeritlerden ilerliyorlardı. Türkmenlerin son direnişi, kasabanın adını aldığı kutsal Göktepe civarında gerçekleşti. Tıkma Serdar, lağım patlamasının ardından kendi adamlarını toplamaya çalışmıştı ama sonrasında yenilgiyi kabul etmek zorunda kaldı. Son savaşçıları Rus topçuları tarafından biçilirken o, çöle kaçtı. General Skobeleff daha sonra "dragoon"ları ve Kazak süvarileriyle şehre girdi.

Türkmenler, şehirlerinin savunması sırasında yaklaşık 6.500 kişi ve Rus süvarilerini takip ederken de yaklaşık 8.000 kişi olmak üzere toplamda 14.500 kadar zayiat vermişlerdi. Rus zayiatının toplamı ise 1.000 kişinin biraz üzerindeydi. Zayiat sayılarındaki bu eşitsizliğe rağmen Skobeleff'in bu seferde uğradığı kayıplar, Orta Asya'nın işgali için1853'ten beri girişilen önceki tüm seferlerden daha fazlaydı.

Göktepe Muharebesi, kesin bir Rus zaferiyle sonuçlandı. Orta Asya, Rus İmparatorluğu'nun bir parçası olarak kaldı. Daha sonra komünistler de, 1920'lerdeki birkaç kanlı ayaklanmaya rağmen, bölgeyi bu şekilde elde tuttular. Kısacası, Türkmenler Göktepe Muharebesi'nden Sovyetler Birliği'nin çöküşüne kadar, bir asırdan fazla bir süre, bir daha bağımsızlıklarını kazanamadılar.

Levent Şahverdi Arşivi

1896 ADOWA MUHAREBESİ

İtalya ve Afrika yan yana geldiğinde genellikle akla XX. yüzyıldaki Trablusgarp Savaşı, Etiyopya'nın işgali ve II. Dünya Savaşı'ndaki Tobruk ve El-Alameyn muharebeleri gelir. Ancak İtalya'nın emperyalist amaca dayalı Afrika macerası daha önce başlamıştır. Akıllardan çıkmayacak bir hezimetle de hatırlanmaktadır.

1890'larda Etiyopya, Avrupa kontrolünden tamamen bağımsız iki Afrika devletinden biriydi. Komşu devlet Eritre, İtalya tarafından kontrol ediliyordu. Etiyopya'nın hükümdarı II. Menelik, İtalyan vesayetini kabul etmemek için direniyordu. 1895'te Menelik, İtalyan tecavüzlerine karşı 100.000 kişilik bir ordu topladı. Bunun üzerine General Oreste Baratieri liderliğindeki bir İtalyan ordusu, Adowa kasabasında savunma pozisyonu aldı.

Baratieri'nin sadece 18.000 askeri vardı ama modern silahlara sahipti ve bunlara güvenerek saldırmayı seçti. Baratieri'nin birlikleri bir şafak saldırısı düzenlemek için gece karanlığında ilerledi. Ancak, 1 Mart günü şafak vakti, Baratieri'nin adamları zorlu arazide gece hareket ettiklerinden tam bir kargaşa içindeydiler. Çoğu birbiriyle teması kaybetmişti. Dağınık hâldeki İtalyan asker grupları Etiyopyalı savaşçılar tarafından kuşatıldı. 10.000 fazla İtalyan askeri öldürüldü, yaralandı veya esir alındı. Bu hezimetten sonra İtalya, Etiyopya'yı fethetme emellerini 1930'lara kadar rafa kaldırdı.

1898 OMDURMAN MUHAREBESİ

Kılıç ve mızrak kullanan, sayısal olarak üstün Sudanlı isyancıların makineli tüfeklerle donanmış İngiliz ve Mısırlı askerler tarafından ezici bir şekilde yenilmesi, askerî teknolojinin evriminde bir dönüm noktasıydı. Korkunç ve vahşi nitelikte, sanayileşmiş yeni bir savaş çağını müjdeliyordu(!) Omdurman Muharebesi, Batı silahlarının yıkıcı gücünün gösterisiydi. Makineli ve seri atışlı tüfekler 20.000'den fazla Sudanlı isyancıyı öldürdü ya da yaraladı. İngiliz kayıpları ise sadece 500 kişiydi. Böyle bir ateş gücüne karşı konulamazdı.

Batılı sömürge güçleri XIX. yüzyılın sonlarında ve XX. yüzyılın başlarında geniş imparatorluklarını garanti altına almak için makineli tüfekler ve

Levent Şahverdi Arşivi

seri atışlı tüfekler kullandılar. Ancak I. Dünya Savaşı sırasında, bu silahları, sanayileşmiş savaşın tüm dehşetini yansıtacak şekilde birbirlerine karşı muharebe alanlarına sürdüklerinde daha önce neler yaptıklarını ve nelere neden olduklarını bizzat tecrübe ettiler ama yine de olayın vahametini yeterince anlamamış olacaklar ki yaklaşık yirmi yıl sonra ikinci bir dünya savaşında daha da korkunç bir şekilde bir kez daha birbirlerine girdiler.

1898'de İngiltere İmparatorluğu, gücünün neredeyse zirvesindeydi. Napoleon'un 1815'teki yenilgisinden bu yana Britanya İmparatorluğu; tüm Hindistan'ı, Afrika'nın büyük kısmını ve dünyadaki sayısız başka bölgeyi kapsayacak şekilde "şişmişti." İmparatorluk, iktisadi olarak altın çağını geride bırakmıştı. Hem ABD hem de Almanya Britanya ile güçlü bir rekabet içindeydi. Ancak İngiltere çıkarlarını korumak için dünyanın herhangi bir bölgesine askerî güç göndereceği zaman, muazzam mali ve lojistik kaynaklarını harekete geçirerek, ihtiyaç duyduğu desteği yine de sağlayabiliyordu.

Daha önceki ticaret ve zenginleşme motivasyonlarına ek olarak, İngiliz halkının çoğu "imparatorluk" yapısının, kendi medeniyetlerini dünyaya yaymanın bir yolu olduğu fikrine inanmaktaydı. Dünyanın çeşitli bölgelerine yayılan tüccarları ve askerleri, misyonerler ve devlet görevlileri izledi. İngiliz İmparatorluğu, daha önce kaos yaşayan ülkelerde sağlam bir hukuk sistemi tesis edilmesinden gurur duyuyordu.

İngiltere'nin köle ticaretini engelleme yönündeki çabaları, özellikle genel kanaat açısından günümüzde hayli şaşırtıcı gibi görünmektedir. Aslında siyaseten ve stratejik açıdan yapması gereken bir hamleydi. İngiltere, rakiplerinin köle ticaretinden para kazanarak kendisine karşı ekonomik açıdan, bağlantılı olarak da askerî açıdan, güçlenmesini istemiyordu.

İngiltere kendini dünyaya iyilik yapan bir figür olarak hissediyordu. Ancak bu tür "faydaları" memnuniyetle karşılama konusunda isteksiz kalan halklara, iradesini empoze etmek için acımasızca davranıyordu. Aslında İngiltere'yi eleştirenler haksız sayılmazlardı. Tümgeneral Kitchener, Hartum'da öldürülen General Gordon'ın intikamını almak için Sudan'a gittiğinde, sorumlu kişinin kafatasını bir mürekkep hokkasına dönüştürmek istemişti.

Levent Şahverdi Arşivi

Mehdi İsyanı ve General Gordon'ın Öldürülmesi

General Charles Gordon, klasik bir İngiliz imparatorluk figürüydü. Son derece dindardı. Şiddetli bir kölelik karşıtıydı. Aynı zamanda, muhtemelen XIX. yüzyılın en kanlı savaşına yol açan, Çin'deki Taiping İsyanı sırasında Çinli köylülerden oluşan Muzaffer Ordu'nun komutanlığını üstlenmiş parlak bir askerdi. Ancak Çinlilerin ellerine geçen mahkûmları nasıl öldürdüklerini görünce dehşete düşmüştü. 1884'te, Hartum'a gönderildi. Görevi, Dongolalı Muhammed Ahmed el- Mehdi'nin dinsel olarak ilham verdiği son derece başarılı bir isyanın ardından Mısır kuvvetlerinin Sudan'dan tahliyesini denetlemekti.

El-Mehdi yanlısı güçler, Hartum'da Gordon'u kuşattı. Gordon neredeyse bir yıl dayandı. Bir yardım gücünün kurtarma girişimi oldu ama sonunda general, garnizonuyla birlikte katledildi. İngiliz kamuoyu bu olaydan dolayı çok öfkelendi. İngiltere 1890'larda Sudan'ı yeniden ele geçirmeye karar verdiğinde, "Hartumlu Gordon"ın hatırası üzerinden gidildi; kamuoyuna, seferin adeta ondan alınan ilhamla, ona yapılanlara bir tepki olarak gerçekleştirileceği algısı verildi. Aslında pratik açıdan bakıldığında, İngiliz kabinesi, Fransız ve İtalyanların bölgeye yönelik sömürgeci ilgilerinin artmasından endişe duymaktaydı. Bu nedenle de Nil Vadisi üzerinde bir İngiliz-Mısır etkisinin devam etmesini istemekteydi.

Horatio Kitchener Sudan'da

Seferin başına Tümgeneral Horatio Kitchener getirildi. İngiliz-Mısır ilerlemesi, bu kez zekice hazırlandı. Bundan sadece on yıl önce, İngiliz komutası altındaki 10.000 Mısırlı askerden oluşan bir ordunun El-Ubeyd'de Mehdi yanlısı kabileler tarafından yok edildiğinin farkında olan Kitchener, her şeyi bizzat planladı ve denetledi. Bir gambot filosuyla Nil Nehri boyunca hareket etti ve tedarik malzemelerinin nakli için de nehrin yanına bir demiryolu hattı inşa ettirdi. Topçu birimlerinin arasına 20 makineli tüfek yerleştirildi. Ordunun yarısı İngiliz askerlerinden, yarısı ise İngilizler tarafından eğitilmiş Mısırlı birliklerden oluşuyordu. Nitekim Kitchener, el-Mehdi'nin ölümünden sonra onun yerini üstlenen Halife Abdullah ve Osman Dikne liderliğindeki Sudanlı aşiretlerle başa çıkabileceğini kanıtladı; iki yıl boyunca onları çeşitli çatışmalarda yenilgiye uğrattı. Sudanlı isyancılar, güçlerini, Nil yakınlarında ve Hartum'un hemen kuzeyindeki Omdurman'da yoğunlaştırmaya karar verdiler.

Levent Şahverdi Arşivi

2 Eylül 1898 sabahı, Kitchener'in 26.000 kişilik ordusu, Halife Abdullah önderliğindeki 40.000 kabile savaşçısıyla karşı karşıya geldi. Aslında önceki gün, İngiliz süvarileri ile Sudanlılar arasında bir çatışma yaşanmıştı. Kitchener'in birlikleri geceyi, dikenli çalılıklarla çevrili "zariba" adı verilen müstahkem bir kampta geçirdiler. Trompetçiler, sabah 04.30'da birlikleri uyandırdı. Sebebi, Kitchener'ın gün doğarken bir saldırı beklemesiydi. "Zariba"dan çıkan İngiliz süvarileri, Halife Abdullah'ın savaşçılarının ilerleyişinin işareti olan toz bulutunu gördü.

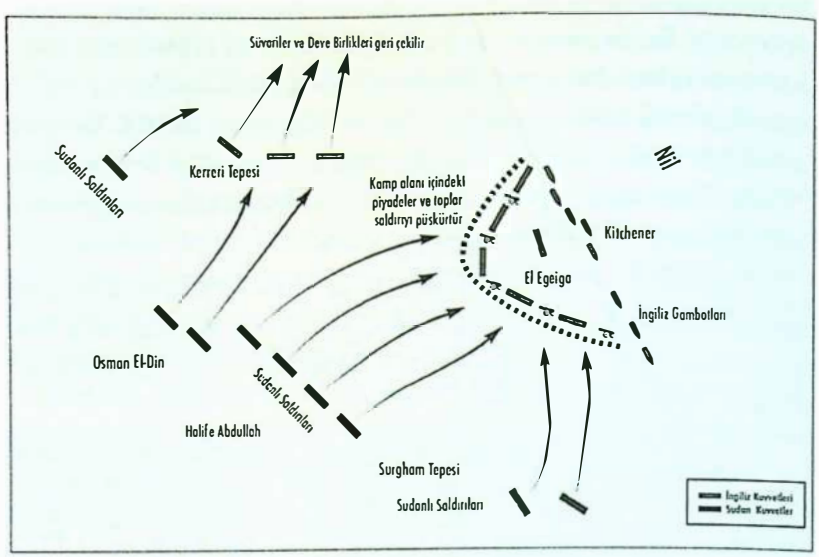
Winston Churchill 21. Mızraklı Süvari (Lancer) Alayı'nın genç bir üyesiydi. Düşmanın yaklaşmasını, günlüğüne; "Allah'ın, Peygamber'in ve Kutsal Halife'nin adını anarak hızla ve kararlı bir şekilde ilerliyorlardı." diyerek not almıştı.

Halife Abdullah, ordusunun ortasındaydı. Savaşçıları ağırlıklı olarak kılıç ve mızrakla donanmıştı. Bazılarında tüfek vardı ancak silahlarının etkisi çok azdı. Sudanlı savaşçılar İngiliz hatlarının yaklaşık 2.500 metre yakınına geldiğinde ortalık cehenneme döndü, Kitchener'in sahra topçusu ve nehirdeki gambotlar aynı anda topçu ateşine başladı. Sudan kuvvetlerinin üzerinde patlayan mermiler, savaşçıları şarapnel yağmuruna tuttu. İngilizler, Sudanlıları menziline alan Lee-Metford tüfekleri ile yaylım ateşi açtılar. Daha sonra Mısırlılar da eski Martini-Henry tüfekleriyle İngilizlere katıldı. Bunları Maxim makineli tüfeklerin ateşi izledi. İngiliz askerlerinin bazıları dakikada 12 atış yapabiliyordu. Silahları aşırı ısınan askerler yedek tüfeklerle ateşe devam ediyorlardı. Sudanlı aşiret üyeleri bu yok edici ateşe cesurca ve pervasızca göğüs gerip, can vermiş yoldaşlarının üzerinden atlayarak saldırılarına devam ettiler. Ancak hiçbiri "zariba"ya ulaşamadı. En başarılı olanları ancak birkaç yüz metre yaklaşabilmişti. Yerde yatan binlerce ölü ve yaralı Sudanlının aksine, İngiliz-Mısır zayiatı yalnızca 60 kişiydi.

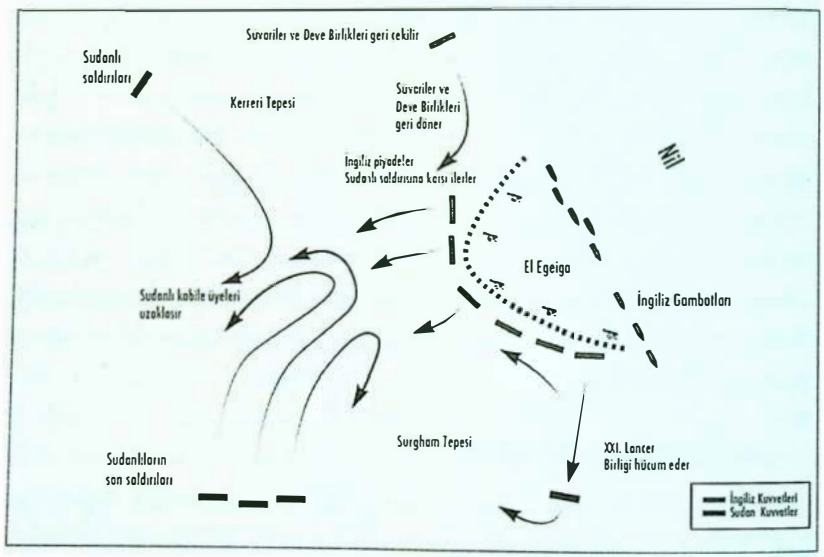
Hendekte Son Çarpışma

Kitchener, birliklerini "zariba"dan çıkardı. Omdurman'a doğru ilerledi. Aslında bu hamle bir kumardı. Nitekim Halife'nin yedek kuvveti, İngiliz-Mısır hattına, usulüne uygun iki saldırı daha gerçekleştirdi. Ancak her iki saldırı da tüfek ve makineli tüfek ateşiyle püskürtüldü. Bu sırada Kitchener, İngiliz ordusunun süvari hücumunu başlatmaya karar verdi.

Levent Şahverdi Arşivi

1. SAFHA

2. SAFHA

Levent Şahverdi Arşivi

Teknolojik olarak gelişmiş piyadeleriyle zafer kazandıktan sonra, çatışmaya eski moda bir son vermek için süvarilerini kullanmak istemişti.

Kitchener 21. Mızraklı Süvari Alayı'na atlarını harekete geçirmeleri emrini verdi. Süvariler çöle doğru atıldılar. Ancak önlerinde görünen bir avuç askerin, kurumuş bir nehir yatağına gizlenmiş 2.000 savaşçı tarafından desteklendiğini bilmiyorlardı. Bu birlikler ortaya çıktığında, süvariler için mantıklı seçenek, atlarından inip karabina tüfeklerini kullanmalarıydı. Ancak "süvari gibi" hücum etme dürtüleri ağır bastı. Çünkü Kahire'den yola çıktıklarından beri hepsinin aklında böyle bir hücum vardı ve 21. Mızraklı Süvari Alayı saldırıya geçti. Subaylar tabanca veya kılıçlarını çekmiş hâldeyken geri kalanlar mızraklarını sıkıca kavramışlardı. Süvari cazibesi askerî mantığa galip gelmişti. Ama onları ağır bir bedel bekliyordu.

Saldırı 30 saniye sürdü. İngiliz atlıları hendeğe daldı. Orada kendilerini ellerinde kılıç ve mızrakla bekleyen kızgın Sudanlı savaşçılar vardı. Atların çarpmasıyla bazı savaşçılar geriye doğru savrulduysa da çoğu hemen süvarilerin çevresini sardı. Askerleri yere düşürmek için atların bacaklarını kestiler. Düşen süvariler hemen paramparça ediliyordu. Vahşi bir çatışmaydı. Hendeğe girenlerin dörtte biri ya öldürüldü ya da yaralandı. İngilizler, muharebe sırasındaki en büyük can kaybını burada yaşadılar. Hayatta kalanlar hendeğin dışına çıkıp toparlanırken Sudanlılar da geri çekilmeye başladı. Süvarilerin ortaya koyduğu, cesur bir performanstı ama aslında askerî sonuç açısından bir anlamı yoktu. Muharebenin sonucu, bu noktaya gelmeden piyade ateş gücüyle zaten belirlenmişti. Sudanlı süvarilerin son saldırısı da cesaretinden dolayı hayranlık uyandırdı, ancak bu çaba da anlamsızdı.

Muharebeyi kazanan Kitchener, Omdurman'a yürüdü. Sudanlılar için kutsal bir yer olan el-Mehdi'nin türbesi, topçu ateşiyle harap edildi. Naaşı Nil'e atıldı, başı ise saklandı. Ancak Kitchener'in yaptıklarını duyan Kraliçe Victoria, Mehdi'nin gömülmesini tavsiye etti. İngiliz askerler, intikamını aldıkları Gordon'un öldürüldüğü noktayı ziyaret ettiler.

Muharebe sonrasında birçok İngiliz komutan ve stratejist, ellerindeki ateş gücünün ortaya koydukları karşısında dehşete düşmüştü. Sonu gelmez bir silah yarışının olası sonuçları üzerinde kafa yormaya başladılar. Ama daha yirmi yıl geçmeden endüstriyel savaşın nelere mâl olacağını hep birlikte öğreneceklerdi.

Levent Şahverdi Arşivi

1898 SAN JUAN TEPESİ MUHAREBESİ

ABD'nin küresel güç statüsüne tırmanışı, bir zamanlar Yeni Dünya'nın güçlü imparatorluğu olan İspanya'nın kalıntılarının Küba'da yıkılmasıyla başladı. Amerikan askerleri, askerî beceriden çok sahip oldukları hevesle, İspanyol tüfek ateşi karşısında ilerlediler. Harekâtın ortasında atının üzerinde kendini gösteren Theodore Roosevelt, bu eylemini, ABD Başkanı olmak için kullandı.

İspanyol-Amerikan Savaşı ve ardından Filipinler'de 1902'ye kadar süren ayaklanma, ABD'nin İspanya'nın eski mülklerini kendisininmiş gibi yutmasına ve böylece emperyal bir güç hâline gelmesine yardımcı oldu. Ayrıca ABD ordusu da, daha çok Amerikan sınırında savaşmaya alışkın mavi giyimli askerlerden; II. Dünya Savaşı ve Vietnam Savaşı sırasındaki tropikal yıpratma muharebelerinde dahi mücadele etme kapasitesine sahip haki giyimli askerlere dönüştü. Küba'daki olaylar, bir politikacının doğmasına da neden oldu: Theodore Roosevelt. Panama Kanalı'nı inşa etmesine ve Rus-Japon Savaşı sırasında barışı sağlama çabalarına rağmen Theodore Roosevelt, ülkesini güçlü bir imparatorluk hâline getirme arzularını asla gizlemedi.

Küba'nın bağımsızlık mücadelesi üzerine İspanya'nın uyguladığı sert yöntemler, Aralık 1897'de ABD zırhlısı *USS Maine*'in, bölgeye gönderilmesine yol açtı. ABD'nin görünüşteki amacı, Küba'daki Amerikan vatandaşlarının haklarını korumaktı. Ancak *USS Maine*, Havana Limanı'na demirli hâldeyken patladı. Olayda 266 kişi hayatını kaybetti. Sabotaj olduğu iddia edildi. Nedeni ne olursa olsun, bu olay ABD'ye agresif bir duruş benimsemesi için gereken bahaneyi sağladı. ABD, İspanya'yı Küba üzerindeki egemenliğinden vazgeçmeye çağırınca İspanya Nisan 1898'de ABD'ye savaş ilan etti. ABD Kongresi de çatışmaların başladığını duyurdu.

Haziran 1898'de, General William Shaffer komutasındaki 17.000 kişiden oluşan Amerikan 5. Kolordusu, Florida'nın Tampa kentinden denize açıldı. Küba'nın güney sahilinde karaya çıktı. Hedefi, 27 km batıdaki Santiago Körfezi'nde demirli bulunan İspanyol filosuydu. ABD donanması hemen saldırmak istedi. Ancak önce kara kuvvetlerinin, kıyıdaki İspanyol bataryalarını temizlemesi gerekiyordu. Santiago dışındaki ana İspanyol savunma hattı, San Juan olarak bilinen bir dizi sırtın üzerinde ve El Caney köyündeydi. Shatter önce El Caney'e saldırmak ve Santiago'nun su kaynağını kesmek istedi. Ancak arazi yapısı, saldırının planlanan zaman

Levent Şahverdi Arşivi

içerisinde akmasını engelledi. Bunun üzerine General Kent, birliklerini San Juan Tepesi'ne yönlendirdi.

Theodore Roosevelt Sahneye Çıkıyor

Theodore Roosevelt, o dönemde deniz kuvvetlerinde bakan yardımcısıydı, "Rough Riders" olarak bilinen gönüllü süvari birliğini yöneten hırslı ve genç bir politikacıydı. Ne var ki gemiye binme karmaşasında, gönüllülerin atlarının çoğu geride bırakılmıştı ve birimin yaya olarak ilerlemesi gerekiyordu. 1 Temmuz 1898'de Rough Riders, Amerikan süvari biriminin kendileri gibi yaya ilerleyen unsurlarına katıldı. İlk hedef, San Juan'daki Kettle Tepesi'ydi. İlerleme aşırı sıcak hava koşullarında gerçekleşti. General Shatter bu şartlardan olumsuz etkilendi ve komutadan çekilmek zorunda kaldı. Bir anda muharebe alanında yaşanan kafa karışıklığı, sonunda Yarbay Roosevelt'in kontrolü ele almasıyla nihayet buldu. Roosevelt adamlarına ilerleme emrini verdi. Böylece saldırı başladı.

Roosevelt'in umduğu, atılgan bir süvari saldırısı değildi, ama beraberindekiler İspanyol savunucularının silah seslerine aldırmadan cesurca tepeye tırmandılar. Bu arada, Amerikan 1. Piyade Tümeni de, Gatling makineli tüfeklerinin etkili koruma ateşi altında, San Juan Tepesi'nin dik yamaçlarına tırmandı. İspanyollar, 6.600 Amerikalıya karşı sadece 4.500 kişiydi. Ancak İspanyollar; beş atımlık hazneye sahip, dumansız fişek ateşleyen, kurmalı 1893 model Mauser tüfeklerle donatılmışlardı. Bu çatışmada Mauser sadece Amerikan Krag tüfeğinden çok daha iyi olduğunu kanıtlamadı, ayrıca Krag tüfeklerinin ABD ordusundaki kullanımına da son verdi. Silahların durumuna rağmen Amerikalıların ateş altındaki gözüpek ilerlemeleri, İspanyolların cesaretini kırdı. Her iki tepe de Amerikalılar tarafından alındı. İspanyollar Santiago'ya doğru çekildiler. El Caney de ele geçirilince Santiago'nun dış savunması tamamen çöktü.

Amerikalıların San Juan Tepesi'ndeki zayiatı 205 ölü ve 1.177 yaralıydı. Ancak İspanyollar açısından sonuç dramatikti. Karadan ilerleyen ABD güçleri tarafından filolarının ele geçirilmesinden korkan İspanyollar, riske girerek, gemilerini limanın sağladığı güvenlik alanının dışına çıkardılar. Ancak bu kez de kendilerini bekleyen ABD filosuyla karşılaştılar. Tek bir Amerikan gemisi kaybedilmeden bütün İspanyol gemileri batırıldı. Yaşanan felaket, İspanya'nın Karayipler'deki varlığını sona erdirdi. Bu

Levent Şahverdi Arşivi

başarıdan sonra Amerika'nın dikkati, çok daha uzun sürecek bir sefer olma potansiyelindeki Filipinler'in pasifize edilmesi konusuna yöneldi.

San Juan'da yaptıkları Roosevelt için bir dönüm noktasıydı. Aslında yaptığı hamle, zekice gerçekleştirilmiş bir saldırı olmaktan çok uzaktı. Ancak askerleri yürüyerek ilerlerken, açığa çıkma pahasına da olsa at sırtında saldırıya komuta eden Roosevelt ateş altında yüksek bir cesaret göstermişti. Kazandığı şöhret, siyasi hırsları için kendisine önemli ölçüde yardımcı oldu. Yardımcılığını üstlendiği Başkan McKinley'nin 1901'de öldürülmesiyle Başkan oldu ve ABD'nin uluslararası gücünü artırmak için güçlü bir politika yürüttü.

1905 TSUSHIMA DENİZ MUHAREBESİ

8 Temmuz 1853'te Japonya'nın Uraga Limanı'nda yaşayan çiftçiler ve balıkçılar rahatsız edici bir manzaraya şahit oldular: Dört yabancı savaş gemisi, körfezin içine korkusuzca girdi ve karaya yakın bir mesafede demirledi. Gemiler Amerikan deniz kahramanı Komodor Matthew Perry komutası altındaydılar. Geride kalan 250 yıl boyunca Japonya, kendini dış dünyaya kapatıp sıkı bir tecrit politikası izlemişti. Sınırları neredeyse tüm yabancı temaslara kapalıydı. Öyle ki diğer ulusların temsilcileriyle görüşmeyi dahi reddediyordu. Bu politika, Japonya'nın Endüstri Devrimi'ni kaçırmasına neden olmuştu. Çeşitli ülkeler Japonya ile ekonomik veya diplomatik ilişkiler kurmaya yönelik en az 18 girişimde bulundu, ancak her biri geri çevrildi. Ancak bu defa Perry, başkalarının başarısız olduğu yerlerde başarılı olmaya kararlıydı..

1853 Temmuz'unda, Amerikalı bir askerî kahraman olan Komodor Matthew Perry, anlayışsızlık, zorbalık ve inatçılıktan aldığı cesareti, emrindeki donanmanın gücüyle harmanlayıp Japon hükûmetinin temsilcileriyle temas kurmayı başardı. Bir sonraki yıl yapılan yeni bir ziyarette, Japon limanlarını Amerikan ticaretine açan Kanagawa Antlaşması'nı müzakere etti.

Perry'nin başarısının büyük bir kısmı Japonya'nın gerçek anlamda bir donanmaya sahip olmamasından kaynaklanıyordu. Bu askerî yetersizlik, Japonlar için bir aşağılanma sebebiydi ve Meiji Restorasyonu'nu başlatan ana etkenlerden biri oldu. Yeni liderlik, şaşırtıcı derecede agresif bir modernleşme ve sanayileşme politikası benimsedi. Japonlar hâlihazırda

Levent Şahverdi Arşivi

erişebilecekleri en iyi yabancı modellere dayanarak ordularını ve donanmalarını yeniden yapılandırmaya karar verdiler.

Büyük Britanya, dünyadaki en büyük, en etkili, en iyi eğitimli ve en güncel teknolojik özellikleri haiz bir donanmaya sahip olmakla ünlenmişti. Bundan hareketle, Japon deniz subayları ve mühendisleri İngiliz Kraliyet Donanması'nın yöntem ve uygulamalarını incelemek için İngiltere'ye gönderildi. İngiliz tersanelerinde en güncel tasarımlara dayanan yeni Japon savaş gemilerinin inşa edilmesi için sözleşmeler imzalandı. Modern Japon ordusunun başlangıçta Fransız modeline dayandırılması düşünülmekteydi ancak Prusya'nın 1866'da Avusturya'yı ve 1870'te Fransa'yı sarsıcı bir yenilgiye uğratmasından sonra Japonlar, Prusya modeli bir yapılanmada karar kıldılar. Almanya'ya gözlemciler gönderildi ve en son model Alman tüfekleri ile toplarından satın alındı.

Tüm bu kritik yenileme çalışmalarına rağmen Japonlar, dışarıdan tehdit olarak algılanmadı ve teknolojik bakımdan geri kalmış bir ulus olarak görülmeye devam etti. Bu varsayım Japonya'yı Kore'den ayıran Tsushima Boğazı'nda yaşananlarla birlikte sonsuza dek değişti. 27 Mayıs 1905'te, artık büsbütün modernleşmiş bir Japon filosu, çok daha büyük bir Rus filosunu burada yok etti. Bu gelişme, Japonya'nın büyük bir güç olarak küresel sahneye girdiğinin ilanıydı.

Japon filosuna katılmak üzere önceki yedi yıl içinde Büyük Britanya'da inşa edilen 6 modern savaş gemisi, Rus-Japon Savaşı'nın başlarına gelindiğinde nihayet sahnedeydi. Amiral gemisi *Mikasa*, 1902 yılında tamamlanan 15.200 tonluk bir savaş gemisiydi. 300 mm'lik ana topları, silah hangi yöne bakarsa baksın yeniden doldurulabiliyordu ve bu, ateş hızını artıran yeni bir teknolojiydi. Bunların yanında çeşitli büyüklük ve güçte 8 güçlü zırhlı kruvazör vardı. Bunların hepsi yakın zamanda yabancı tersanelerde inşa edilmişti ve 150 mm ile 200 mm'lik silahlarla donatılmışlardı. Bu 14 geminin çekirdeğini oluşturduğu Japon savaş filosunda birkaç düzine daha küçük kruvazör ve destroyerin yanı sıra torpido bot filoları da bulunmaktaydı. Japon denizciler son derece disiplinli ve adanmış kişilerdi. Sağlam bir eğitimden geçtikleri ve zorlu tatbikatlara maruz kaldıkları için tecrübelilerdi; muharebedeki rollerini çok iyi biliyorlardı, gemilerini çok iyi tanıyorlardı ve silahlarını çok iyi kullanıyorlardı.

Japon filosundan sorumlu amiral, Togo Heihachiro (Heihaçiro) idi. Genç bir adam olarak, bir İngiliz savaş gemisinin, Japonya'yı bombaladığı

Levent Şahverdi Arşivi

bir olaya tanık olmuştu. Güçlü bir donanmadan yoksun olmaları nedeniyle, bu saldırı cezasız kalmıştı. Togo'nun kariyerini donanmada sürdürmeye karar vermesinde işte bu olay etkili olmuştu. Kraliyet Donanması'nda eğitim alması için askerî öğrenci olarak İngiltere'ye gönderildi. Yedi yıl sonra, çeşitli sınıftaki savaş gemilerinde görev almış ve birkaç küçük deniz muharebesine katılmış olarak Japonya'ya döndü. 1895'te de amiral oldu.

Rusya'nın sahibi olduğu donanma çok daha büyüktü ve üç gruba ayrılmıştı: en modern savaş gemilerine sahip olan Baltık Filosu; Türkiye, Boğazların kontrolünü elinde tuttuğu için adeta hapsolmuş kabul edilen Karadeniz Filosu ve Pasifik Filosu. Japonya'nın yakınlarındaki Port Arthur'da konuşlanmış olan Pasifik Filosu; 7 zırhlı gemi, 7 kruvazör ve daha küçük gemilerden oluşuyordu. Bazı gemilerin oldukça modern olmasına rağmen diğerlerinin modası geçmişti ve mürettebat ekseriyetle eğitimli değildi.

Rus Çar II. Nicholas (Nikolay), doğuda genişleme çabalarına odaklanmaya karar verdi. Oradaki Rus gücünü artırmak için daha fazla asker ve gemi konuşlandırmaya başladı. Açık hedefleri Mançurya ve Kore Yarımadası'ydı. Ne var ki emperyalist emelleri modernize ordusu ile birlikte büyümekte olan Japonya da bu iki bölgeyi çok istiyordu. 4 Şubat 1904'te Japonya, Rusya ile ilişkilerini kopardı ve Rus-Japon Savaşı resmen başladı.

İlk darbeyi Japonlar vurdu; Togo, Port Arthur'a demirli Rus gemilerine karşı sürpriz bir torpido saldırısı başlattı. Bu saldırının psikolojik etkisi daha sarsıcı oldu; Rusların kendilerine olan güvenine büyük bir darbe vururken Japonların moralini de aynı derecede yükseltti. Çar, durumu kontrol altına almak ve kırılmış Rus gururunu onarmak için Rusya'nın en ünlü amirali Stepan Makarov'u, Port Arthur'a gönderdi.

Makarov, savaş gemilerini hızla yeniden yüzdürdü ve Pasifik Filosu'nun ruhunu tekrar canlandırdı ancak Ruslar fazla sevinemedi. Filo'nun başındayken gerçekleştirdiği ilk sorti sırasında Makarov'un amiral gemisi bir mayına çarptı ve birkaç dakika içinde battı. Üstelik Amiral Makarov ile ekibinin 662 üyesini de beraberinde götürdü.

Togo önemli bir şans yakalamıştı. Japonlar, yüz binlerce askeri Mançurya'ya taşıyıp çıkarma yaparak devasa bir istila başlattılar. Yalu Nehri ve Nanshan muharebelerinde Rus ordusunu yenerek, Dalny (Dalian) Limanı'nı ele geçirdiler ve Port Arthur'un etrafını sardılar. Savaşı kazanmak için azami gayret göstermeye kararlı olan Çar, Pasifik Filosu'nu

Levent Şahverdi Arşivi

güçlendirmek için Baltık Filosu'nu gönderdi. İkinci Pasifik Filosu olarak yeniden adlandırılan bu donanma, 4 yeni savaş gemisi ve 3 eski savaş gemisi ile kruvazörler, destroyerler ve destek gemileri kümesinden oluşan hatırı sayılır bir güçtü.

İkinci Pasifik Filosu'na liderlik etmek üzere seçilen kişi, Amiral Zinovy Rozhestvensky idi. Katı bir disiplin anlayışı vardı ama aynı zamanda adaletli bir insandı ve adamlarının refahı için çaba gösterirdi. Rozhestvensky, rakibi Togo gibi Kraliyet Donanması'nın organizasyonuna ve teknolojisine tanıklık ettiği İngiltere'de donanma ataşesi olarak iki yıl geçirmişti. Sadece gemilerini savaş bölgesine götürmek dahi muazzam bir lojistik zorluğa yol açtı. Gemiler kömür destekliydi ve rota boyunca çok fazla dost yakıt ikmal istasyonu yoktu. Güzergâh boyunca belirli aralıklarla 340.000 ton kömür taşıyan tedarik gemilerini konumlandırmak için Hamburg-Amerika Buharlı Gemi Hattı ile sözleşme imzalandı. 15 Ekim 1904'te, İkinci Pasifik Filosu destansı bir yolculuğa çıkarak kendini kanıtlama yolundaki ilk adımı attı.

Bu arada Port Arthur, ilerleyen Japon birliklerinin tehdidi altındaydı. Bu nedenle oradaki Rus filosuna Vladivostok Limanı'na gitmesi emredildi. Kalan savaş gemileri ve kruvazörler Togo tarafından karşılandı. Sarı Deniz Muharebesi'nde, daha etkili olan Japon topçuları Rus amiral gemisini etkisiz hâle getirdi ve 2 kruvazörü de batırdı. Rus filosunun geri kalanı, Port Arthur'a ya da tarafsız limanlara kaçtı ve savaşın kalanında yerlerinden hiç ayrılmadı. Orijinal Pasifik Filosu'nun yok edilmesinden sonra Çar Nicholas, Rozhestvensky'nin filosunu güçlendirmeye karar verdi. Yüzebilen ve silahı olan neredeyse her şey toplandı ve Üçüncü Pasifik Filosu olarak örgütlendi. Bu grup, bir dizi modası geçmiş zırhlı XIX. yüzyıl savaş gemilerinden ve süratsiz kıyı savunma gemilerinden oluşuyordu. Rozhestvensky, bu gemilerin filosunun saldırı kabiliyetine herhangi bir katkı vermeyeceğini fark etti. Üstlerini kendisine bu gemileri yüklememeleri için ikna etmeye çalıştı ancak yine de Vladivostok'a ilerlemeden önce bu gemileri beklemesi emredildi.

Rozhestvensky'nin birleşik filosu, yaklaşık 50 gemiyle, 1905 yılının Mayıs sonlarına doğru Japonya'ya yaklaştı. Donanım bakımından şüpheli birçok geminin varlığına rağmen, Rozhestvensky elinde 7 modern savaş gemisi ve 255 mm ile 305 mm'lik toplam 41 topa sahipti. Buna karşılık Togo'nun 4 modern savaş gemisi ve 255 mm ile 305 mm'lik toplam 17 topu vardı. Rozhestvensky avantajlı görünüyordu ancak Japonlar; hazırlık,

Levent Şahverdi Arşivi

eğitim, topçuluk, hız, moral düzeyleri ve 205 mm'lik toplarıyla açık ara öndeydiler.

27 Mayıs'ın başlarında bir Japon gemisi, Tsushima Boğazı'ndaki Rus filosunu gördü ve konumu ile rotasını bildirdi. Togo karşılamak için harekete geçti. İki filo birbirine yaklaştı. Japonlar ilk önce zırhlılar yerine kruvazörlerini çatışmaya dâhil edeceğinden Togo, filosunun tamamını Rus silahlarının menzili içinde yarım daire şeklinde konumlandırarak her gemiyi birkaç dakika boyunca ateş altına aldı ancak Rus topçular bu fırsattan yararlanamadılar ve manevra ciddi hasar vermeden tamamlandı. Her iki filo da birkaç kolona yerleştirildi ve muharebe iki tarafın göreceli olarak yakın mesafeden karşılıklı ateşleri ile başladı. Japonların iyi yönlendirilmiş topçusu 20 dakika içinde önemli başarılar elde etti. Rusya'nın en yeni savaş gemisini etkisiz hâle getirdi, Rozhestvensky de bu çatışma esnasında ağır yaralandı. Rusların lidersiz kalması ve en iyi gemilerini kaybetmesiyle bir katliama dönüşen muharebe gece de devam etti. Japonlar geri kalan Rus gemi gruplarını bir bir avladı. Donanmanın yok edilmesi üzerine, Rusya barış istemek zorunda kaldı. Japonya, Port Arthur ve Sakhalin Adası'nı ele geçirdi, ayrıca Kore'de de istediğini yapmakta özgür hâle geldi.

Rus-Japon Savaşı'nın felaketle sonuçlanması Rusya'da 1905 ayaklanmasına yol açtı. Geçici olarak bastırılmış olmasına rağmen, bu toplumsal gerilimler, 1917'de Rus Devrimi olarak patlayana kadar kaynamaya devam etti.

Japonya, ilk kez Batılı bir gücü yenme başarısı göstermişti. Japonların kazandığı bu başarı o kadar önemliydi ki Japonya içindeki militarist ve emperyalist unsurları cesaretlendiren ve güçlendiren uzun vadeli sonuçların önünü açtı. XX. yüzyılın başlarında süregelen yayılmacı politikalar, bölgesel saldırganlık ve 1930'lu yıllarda Mançurya'nın istilası bunlardan sadece birkaçıydı.

Rusya denklemden çıkarıldığında, Pasifik'te Japonya'ya direnebilecek tek donanma sahibi ülke olarak ABD kaldı. İki ülke arasındaki rekabet II. Dünya Savaşı'nda karşı karşıya gelmelerine kadar artarak devam etti.

Tsushima Muharebesi, Çarlık Rusya'sının düşmesine zemin hazırladığı gibi, yayılmacı politikasıyla II. Dünya Savaşı'nın küresel bir felakete dönüşmesinin sebeplerinden biri olan militarist bir Japonya'nın yükselişine de doğrudan katkıda bulunmuştur.

Levent Şahverdi Arşivi

1914 TANNENBERG MUHAREBESİ

Tannenberg I. Dünya Savaşı'nın belki de en görkemli ve kusursuz Alman zaferiydi. 1914 Ağustosu'nun sonlarında Rus II. Ordusu kuşatıldı ve imha edildi. Rusya'nın Doğu Prusya'yı işgali de başlamadan sona erdi. Hindenburg ve Ludendorff şöhretlerinin doruğuna tırmanırken Samsonov intihar etti. Büyük Savaş'ın Avrupa Cephesi'ndeki ender mobil çatışmalarından biriydi. Almanların başarılı olma nedenlerini açıklayan Hindenburg, aslında savaş tarzına gelen yeni bir boyutu ortaya koyuyordu: "İstihbaratçılarımız ve keşif uçaklarımız olmasaydı, Tannenberg Zaferi de olmazdı."

Rusya'nın Alman topraklarına yönelik saldırısı iki yönlü oldu. General Samsonov, Rus II. Ordusu'yla Doğu Prusya'nın güneybatısına, General Rennenkampf ise Rus I. Ordusu'yla bölgenin kuzeydoğusuna ilerledi. İki ordu, General Prittwitz'in Alman VIII. Ordusu'na ortak bir saldırı planladılar. Rennenkampf ön cepheden bir saldırıya öncülük edecek, Samsonov ise Prittwitz'i arkadan sıkıştıracaktı. Rusların ilk planı buydu. Ancak Rennenkampf, Gumbinnen Muharebesi'nde VIII. Ordu'ya karşı kazandığı derme çatma zaferin ardından kuvvetlerini yeniden toparlamak için durakladığında bir değişiklik yaptı.

Prittwitz, Gumbinnen'de yaşadıkları nedeniyle sarsıldı. Kuşatılmaktan korkuyordu. Bu yüzden Vistula (Vistül) Nehri'ne çekilme emri verdi. Bu haberi aldıktan sonra Alman Ordusu Genelkurmay Başkanı Helmuth von Moltke, Prittwitz ve yardımcısı von Waldersee'yi görevden aldı. Yerlerine, daha agresif bir ikili getirdi: Paul von Hindenburg ve yardımcısı Erich Ludendorff.

23 Ağustos'ta Doğu Prusya'ya vardığında Hindenburg, Prittwitz'in çekilme kararını derhâl iptal etti. Bunun yerine, Albay Carl Adolf Maximilian Hoffmann tarafından hazırlanan bir eylem planını uygulamayı seçti.

Hoffman, Prittwitz'in harekâtlardan sorumlu başkan yardımcısıydı. Hindenburg ve Ludendorff, Tannenberg'deki müteakip eylem için çok övgü toplamışlardı ancak asıl saldırı planı Hoffmann tarafından ayrıntılı bir şekilde tasarlanmıştı.

Levent Şahverdi Arşivi

Rus II. Ordusu Komutanı General Samsonov, süvari birliklerinin Vistula'da perdeleme yapacağı bir hile önerdi. Ancak teklif Rennenkampf'ın kafasını karıştırdı. Aslında sorun başkaydı: Rennenkampf'ın, 1905'te Mukden Muharebesi'ndeki tavrından şikâyet eden Samsonov'la derin bir kişisel kan davası vardı. Bu nedenle, ortada haklı bir sebep yoksa yardımına gitmeyecekti.

Bu arada, General Hermann von François emrindeki 1. Kolordu, Samsonov'un II. Ordusu'nun sol kanadını karşılamak için demiryoluyla güneybatıya nakledildi. Hindenburg'un Mackensen ve Below komutasında kalan iki kolordusu, Samsonov'un sağ kanadıyla yüzleşmek için güneye yürümek için emir bekliyorlardı. Sonunda Samsonov'un kuzeye hareket eden ordusunu karşılamak için dördüncü bir kolorduya da Vistula'da kalması emredildi. Samsonov ve ordusuna tuzak kuruluyordu.

Tedarik ve iletişim sorunları nedeniyle güvenli bir konumda bulunmayan Samsonov'un bütün bunların üstüne tamamen habersiz olduğu bir şey daha vardı: Rennenkampf güçleri güneybatıya doğru devam etmek yerine eksiklerini gidermek için Gumbinnen'de konuşlanmayı seçmişti. Samsonov, Hoffmann'ın uygulamaya koyduğu bu plandan habersizdi. II. Ordu'nun, sözde geri çekilen Alman VIII. Ordusu'nu takip etmek ve yok etmek için hedefe doğru ilerlediğinden emin olarak üç kolordu büyüklüğündeki on iki tümeni Vistula istikametinde ilerletmeye devam etti. Bu ilerleyiş, bir sonraki fiyaskodaki rolünden dolayı görevden alınacak olan General Yakov Zhilinsky tarafından da desteklenmekteydi. Geriye kalan 6. Kolordu ise kuzeye yani temel hedefi olan Seeburg-Rastenburg'a yöneldi. 22 Ağustos'ta Samsonov'un kuvvetlerinin çoğu Alman hattının uç noktalarına ulaştı, girdikleri küçük çatışmaları kazandı ve Alman kuşatma tuzağına doğru ilerlemeye devam etti.

25 Ağustos'a günü Ludendorff, General François'ya Usdau'da (Uzdowo) mevkisinde Samsonov'un sol kanadına saldırması emrini verdi. François ise bu emri doğrudan reddederek bunun yerine topçu desteğinin 27 Ağustos'a değin hazır olmasını beklemeyi seçti. Bu dikkat çekici bir hamleydi. Ludendorff ile Hoffmann, hemen François'nın karargâhına giderek emri yineledi. François de isteksizce kabul etti, ancak top mermilerinin eksikliğinden şikâyet etmeyi de ihmal etmedi. Hoffmann François ile görüşmeden dönerken istihbarat birimleri tarafından kendisine iki mesaj iletildi. Bunlar Rennenkampf ve Samsonov tarafından hem de şifresiz olarak gönderilmişti ve her iki mesaj da "bomba etkisi" yaratacak nitelikteydi.

Levent Şahverdi Arşivi

Rennenkampf tarafından gönderilen ilk mesaj, Samsonov ile orduları arasındaki mesafeyi ortaya çıkardı. Rus I. Ordusu'nun yürüyüş rotasını daha da detaylandırdı: bu ordunun ilerleyişi Samsonov'un II. Ordusu'na doğru değildi. Mesajın önemi açıktı: Almanlar, Samsonov'un kuvvetlerine yönelik bir saldırıya geçerlerse I. Ordu onlar için tehdit olmayacaktı.

Samsonov tarafından gönderilen mesaj da bir o kadar önemliydi: Samsonov, önceki gün yani 24 Ağustos'ta Orlau-Frankenau Muharebesi'nde, Alman 20. Kolordusu ile mücadeleye girdikten sonra Almanların büyük ölçüde Tannenberg ve ardına doğru çekildiğini belirtiyordu. Sonuç olarak Samsonov'un mesajı, Alman kuvvetlerinin peşine düşmek için planladığı rotanın detaylarını sunuyordu.

Albay Hoffman her iki mesajı da Ludendorff ve Hindenburg'a sundu. Ludendorff bu mesajlara şüpheyle yaklaştı. Rennenkampf ile Samsonov arasındaki kişisel çekişmeyi bilen Hindenburg, Alman VIII. Ordusu'nun planlarını mesajdan elde edilen istihbarata göre değiştirmeyi düşünüyordu. Hindenburg ve Hoffmann, Usdau saldırısına başlamadan önce François'nın yeterli miktarda topçu malzemesi gelene kadar bekleyebileceğini belirttiler. Bu da iki gün sonra yani 27 Ağustos'ta gerçekleşti. François üzerindeki otoritesini sürdürmek isteyen Ludendorff ise saldırının orijinal plandaki gibi başlatılması konusunda ısrar etti ancak François'nın topçu desteği olmadan saldırmaya niyeti yoktu. Ludendorff ile çekişme yaşarken bir yandan da zaman kazanıyordu. Amaçladığı gibi 27 Ağustos'ta 1. Kolordu saldırıya başladı ve dikkate değer başarılar elde etti. François, Rus sınırındaki Soldau'yu kısa sürede aldı. Samsonov'un merkezle iletişimini kesti. Alman güçleri, Samsonov'un solunu sınıra kadar kapana kıstırdı.

Bu aşamada Ludendorff, Rennenkampf kuvvetlerinin ani bir çatışmaya girmesinden endişe ederek, François'ya kuzeye dönmesini emretti. François ise bunun yerine Samsonov'un sınırdan çekilmesini önlemek için kolorduyu doğuya çekmeyi seçti. Ludendorff'un emrine açıkça itaatsizlik anlamına gelmesine rağmen François'nın bu cesur eylemi, bir sonraki kapsamlı başarıya zemin hazırladı.

Berlin'deki Alman Ordusu Genelkurmay Başkanı Helmuth von Moltke de Alman ordusunun doğudaki hedefleri konusunda benzer şekilde tedirgindi. Doğu Cephesi'ni desteklemek için batıdan bir süvari tümeni ve üç kolordu göndermeye karar verdi. Bu karar, telefonla arayarak bilgilendirdiği Ludendorff'u şaşırttı. Birliklerin yer değiştirmesinin, Paris'i

Levent Şahverdi Arşivi

alt etmeyi hedefleyen Schlieffen Planı'na zarar vereceğinin farkında olan Ludendorff, takviyenin gereksiz olduğunu bildirdi ama bu düşüncesi karşılık bulmadı.

25 Ağustos günü, eline geçen Rus telsiz mesajlarından hareketle, Rennenkampf kuvvetlerinin Samsonov'a katılma ihtimalinin düşük olduğuna karar veren Ludendorff, Gumbinnen'de bulunan iki kolorduyu güneye gönderdi. Ertesi gün, Bischofsburg'da kuzeye doğru ilerleyen Samsonov'un 6. Kolordusu ile karşılaştılar ve çatışmaya girdiler. Şaşıran ve insicamını kaybeden her iki tümen de Rus sınırına doğru çekildi.

Güneye hareket eden kalabalık bir Alman ilerleyişine ilişkin uyarıları göz ardı eden General Zhilinsky, 26 Ağustos'ta Rennenkampf'ın I. Ordusu'nu batıya yani zor durumda bulunan Samsonov'a oldukça uzak bir bölge olan Königsberg'e yönlendirdi. Rennenkampf'ın, Samsonov'un yardımına gelmeye meyilli olmadığını da gayet iyi biliyordu. Bu noktadan sonra Samsonov için işler daha da feci bir hâl aldı: Alman sinyal istihbaratı, Zhilinsky'nin Rennenkampf'a gönderdiği şifresiz emrini yakaladı. Ludendorff, derhâl Alman hattının merkezine katılması için Below'u ve General François ile buluşması için Mackensen'i güneye gönderdi.

Samsonov artık iyiden iyiye kuşatılmıştı ve nihayet karşısındaki tehlikenin farkına vardı. Durumu vahimdi, erzak sıkıntısı çekiyordu, iletişim sistemi parçalanmış, kuvvetleri dağılmıştı. 6. Kolordu da çoktan yenilmişti. Sonuç olarak 28 Ağustos akşamı çekilme emri verse de Samsonov kuvvetleri için çok geçti. Askerlerin çoğu silahlarını atıp koşarak etraflarını çevreleyen Alman kuvvetlerine yöneldiler. Rusya sınırından karşı saldırı şeklinde gelen yardımsa zayıf ve yetersizdi.

Muharebe sonunda 95.000 Rus askeri ele geçirildi. Yaklaşık 30.000 Rus askeri ya öldürüldü ya da yaralandı. Toplam sayıları 150.000 civarında olan Samsonov'un adamlarından yalnızca 10.000'i teçhizatları ile beraber kaçabildi. Buna karşılık Almanlar, 20.000'den az zayiat verdiler. Esirlere ek olarak 500'den fazla top ele geçirdiler. Öyle ki ele geçirilen ekipmanı Almanya'ya taşımak için altmış tren gerekiyordu.

Yardımcılarıyla birlikte çevredeki ormanlarda kaybolan Samsonov, felaketin büyüklüğünü Çar II. Nicholas'a bildirme gücünü kendinde bulamayınca intihar etti. Cesedi daha sonra Alman arama ekipleri tarafından bulundu. Kendisine askerî bir cenaze töreni düzenlendi.

Levent Şahverdi Arşivi

Hindenburg ve Ludendorff, Almanya'da kahraman olarak karşılandı. Zafer öylesine parlaktı ki ardından gelen Birinci ve İkinci Masurian Gölleri Muharebelerinde elde ettiği görece küçük olan zaferi dahi parlatmaya yetiyordu. Nitekim Hindenburg, ilerleyen günlerde Erich von Falkenhayn'ın yerine Alman Genelkurmay Başkanlığı'na getirildi ve Ludendorff'u da terfi ettirerek Berlin'e getirtti.

1914 Tannenberg Zaferi, 1410 yılındaki Tannenberg yenilgisinin intikamıydı ve büyük bir propaganda unsuru olarak kullanıldı. Buna karşılık Rusların uğradığı bozgunun boyutu müttefiklerini şoke etti. Herkesin aklında aynı soru uyandı: Tannenberg Muharebesi Rus ordusunun büsbütün yenildiğinin işareti miydi? Masurian Göllerindeki Alman zaferlerinin pek de şaşaalı olmamasına bakılırsa durum böyle değildi. Her zaman olduğu gibi Rus ordusunun esaslı ağırlığı onun hayatta kalmasını sağladı. Böyle olsa da II. Dünya Savaşı'nın son aşaması olan 1945'e değin hiçbir Rus ordusu, Alman topraklarına giremedi.

1914 MARNE MUHAREBESİ

2 Eylül 1914'te Fransız Uçuş Teğmeni Watteau, tarihi değiştirecek bir keşif görevine başladı. Alman ordıları bir aydan kısa bir zamanda Belçika'yı ve Kuzey Fransa'yı geçmişti. Artık Paris'e 70 kilometre mesafedelerdi. Watteau'nun görevi, Alman saldırısının en batı ucunda bulunan General Alexander von Kluck'un ordusunun hareketlerini takip etmekti. Bir süre sonra Watteau, Alman askerlerinin batıya doğru ilerlemeyi bırakıp doğuya yöneldiğini belirtti. Fransız yüksek komutanlığı bu raporu aldığında, Kluck ordusunun yan tarafının olası bir saldırıya açık olduğu anlaşıldı. Marne Nehri boyunca yaşanan bir sonraki muharebe, o kadar istisnai bir zaferle sonuçlanacaktı ki "Marne mucizesi" olarak anılacaktı. Aslında bu mücadele I. Dünya Savaşı'nın en hareketli anlarını oluşturmaktadır. Makineli tüfekler ve ağır toplar bir süre sonra askerlerin derin siperlere hapsolmasına yol açacak ve savaşı kilitleyecekti. Uçakların hava bombardımanı yaparak devreye girmesi siper savaşına yeni bir boyut getirecekti. Tankların ilk ortaya çıkışının nedeni de piyadenin siperden sipere güvenle ulaşmasını sağlamak olarak özetlenebilirdi.

Levent Şahverdi Arşivi

1914'e gelindiğinde Avrupa ulusları, aralarından herhangi ikisinin savaşa girmesi durumunda diğerlerinin de savaşa dâhil edilmesini öngören karmaşık bir ittifak ağının içinde. Bu diplomatik arka plana karşı, gerilimler silsilesi bir savaşın başlama ihtimalini giderek artıyordu. Bu gerilimler arasında; İngiltere ile Almanya arasında devam eden donanma yarışı, Balkanlar'daki etnik huzursuzluk, Alman emperyalist emelleri, Fransa-Prusya Savaşı'nda elde edilemeyen Fransız istekleri ve Avusturya-Macaristan ile Rusya arasındaki bölgesel rekabetler vardı. Anlaşıldığı üzere, I. Dünya Savaşı'nı ateşleyen ve bir bakıma önceden belirlenmiş ittifaklar zincirinin son halkasını teşkil eden kıvılcım, Avusturya Arşidükü Franz Ferdinand'ın bir Sırp tarafından öldürülmesiydi.

Avrupa'nın geneline yayılan bir savaşta Almanlar için en büyük zorluk, bir tarafta Fransa, diğer tarafta Rusya ile yüzleşmek zorunda olmasıydı. Genelkurmay Başkanı Alfred von Schlieffen, savaş ilan edilir edilmez Almanya'nın Fransa'ya karşı derhâl büyük bir saldırı başlatması yönünde bir plan yaptı. Fransa, haftalar içinde yenilgiye uğratılacak, ardından Almanya'nın kusursuz demiryolu sistemi kullanılarak, birlikler hızla Rus sınırına intikal ettirilecekti. Alman ordusunun güçlü sağ kanadı kuzeyden salınacaktı. Paris'i ve Fransız ordusunun ana bölümünü kuşatmadan önce tarafsız olan Belçika'dan geçilecekti. Belçika sınırının ihlali, Büyük Britanya'yı savaşa sokacak gibi gözüküyordu ancak İngiliz ordusunun Avrupa'da kısa sürede konuşlandırabileceği insan sayısı 100.000'den azdı. Hataya veya beklenmedik durumlara mahal vermeyen, kalın hatlı, hassas bir plandı. Schlieffen'e göre her şey sağ kanada bağlıydı; her türlü direnişi kırıp hız kesmeden ilerlemeye devam etmek için sağ kanadın yeterince güçlü olması gerekiyordu. Hatta güç toplamak için diğer kolları zayıflatma riskini almaya dahi hazırdı. Kendisi kadar yürekli olmayan komutanların, askerleri farklı konuşlandırarak planlarını değiştirme ihtimali sürekli olarak kafasını kurcalıyordu. Kendisinden sonra Genelkurmay Başkanı olarak göreve getirilen; Almanya'yı Avusturya-Prusya ve Fransa-Prusya savaşlarında zafere götüren büyük Moltke'nin yeğeni ve adaşı olan Helmuth von Moltke idi. Moltke, Alman merkezine sekiz yeni tümen atadı. Büyük öneme sahip olan sağ kanada ise sadece bir tümen ekledi. Daha da kötüsü, hayati bir anda soğukkanlılığını kaybederek iki kolorduyu vaktinden önce alıp Fransız cephesinden Rus cephesine kaydırdı ve Alman saldırısının gücünü daha da zayıflattı.

Levent Şahverdi Arşivi

Fransız Genelkurmayı, Almanların nasıl davranacağı hakkında bazı yanlış varsayımlarda bulundu. Öncelikle, Almanların Belçika'nın tarafsızlığını ihlal edeceğine inanmadılar; bu nedenle, bu yöndeki bir saldırıya cevap vermek için yeterince hazırlıklı değillerdi. İkincisi, Almanların sahaya sürebilecekleri birlik sayısını büyük ölçüde küçümsediler. Savaşın başlangıcında Fransızlar, 43 Alman tümeni ile karşı karşıya olduklarını düşünüyorlardı ama aslında 83 tümen vardı. Ayrıca Fransızlar, kayda değer bir bütçe ayırarak Almanya sınırı boyunca zincir gibi uzayan kaleler inşa etmiş, herhangi bir saldırı olursa bu kalelerin hedef alınacağına, olası bu saldırının da iyi korunan ağır top bataryaları tarafından bertaraf edileceğine kendilerini ikna etmişlerdi. Savaştan hemen önceki yıllarda, Fransızlar savunma anlayışından saldırı zihniyetine geçmeye başlamıştı. Savaş durumunda uygulamaya koyacakları Plan 17, bu anlayışın bir ürünüydü; "Savaşlara manevi güç ve şevk ile karar verilir, muzaffer olan tarafsa iradesi güçlü olan taraftır." Henüz savaşın başlarındayken Fransız ordusunun resmî saha düzenlemeleri bu felsefeyi yansıtacak şekilde yeniden düzenlendi ve Plan 17 gereğince dört Fransız ordusu, kudretli bir saldırının başlangıç fişeğini ateşlemek üzere Alsace ve Lorraine'de görevlendirildi.

3 Ağustos 1914'te, Almanya Fransa'ya savaş ilan etti. Uzun zamandır üzerinde çalışılan planlar uygulamaya konuldu. Düzenli olarak her gün 550 tren, Ren Nehri üzerinden Alman askerlerini ve teçhizatlarını taşıyordu: Fransa'ya karşı yaklaşık bir buçuk milyon asker sahaya sürüldü. 4 Ağustos'tan itibaren Alman birlikleri Belçika'ya girdi ve İngiltere Almanya'ya savaş ilan etti.

Alman saldırısının en önemli unsuru olan sağ kanadını General Alexander von Kluck tarafından komuta edilen I. Ordu oluşturuyordu. Belçikalıların teslim olmayıp direniş göstermesi planlarının karşılaştığı ilk engeldi. Belçika'daki bazı kaleler olağanüstü bir savunma başlattı ve 15 Ağustos'a kadar da tutunmayı başardı. Bu aksamaya rağmen, Almanların planı büyük ölçüde düşündükleri gibi işliyordu. Bu arada Fransızlar da Plan 17'yi hayata geçirdiler. Savunmadaki Almanlar, Fransızların düşündüğünün aksine çok daha fazla ve daha ölümcül olduklarını kanıtladılar. Bir haftadan az bir sürede, 300.000'den fazla Fransız askeri biçildi. Saldırı, ormanda boğuldu. 24 Ağustos'ta, Fransız ordusu başlangıç hattına çekilmek zorunda kaldı.

Plan 17, Alman "merkez"ine karşı çıkarken, yaklaşık 80.000 kişilik profesyonel bir ordu olan İngiliz Seferi Gücü Mons yakınlarında

Levent Şahverdi Arşivi

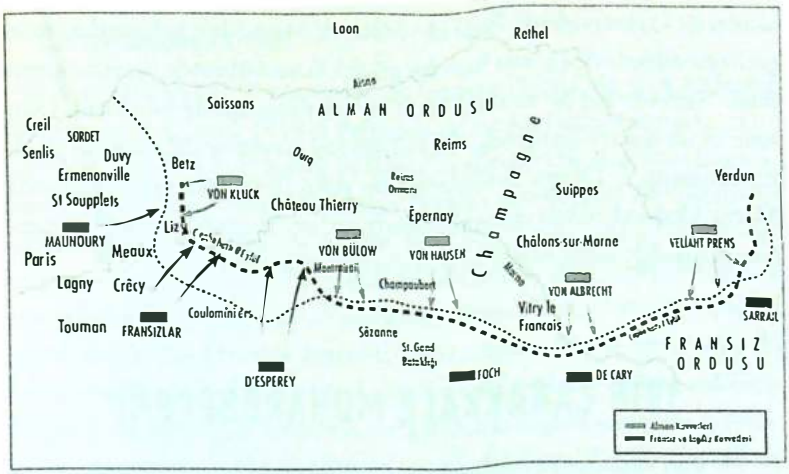
konuşlandırıldı. Burada Kluck'a karşı keskin bir mücadele verdiler ve ilerlemesini kısa süreliğine kontrol altına aldılar ancak açık bir konumda bulundukları için geri çekilmek zorunda kaldılar.

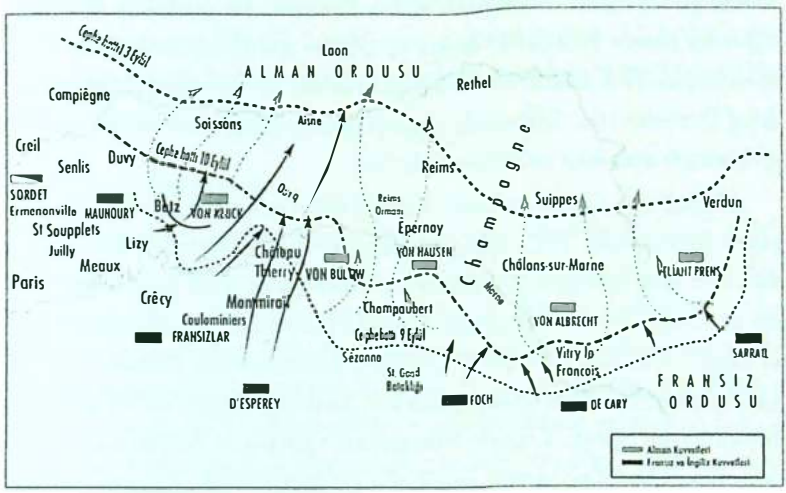
Krizin bu anında, Moltke'nin karşısındaki Fransız kuvvetlerinin genel komutanı General Joseph Joffre idi. Kendine güvenen, basiret sahibi, savaşçı bir askerdi, kısacası kriz zamanı için biçilmiş kaftandı. Fransız ordularının paramparça olmuş kalıntılarını serinkanlılıkla bir araya getirdi. Metodik olarak topladıklarıyla yeni bir VI. Ordu oluşturdu. Bu ordunun tek ve önemli bir görevi vardı: Paris'i korumak.

Beklenmedik Belçika direnişi, Fransızların hevesli saldırıları ve İngiliz Seferi Kuvvetlerinin güç gösterisi, Moltke'nin güvenini baltaladı ve karşısındakilerin gücünü yanlış hesapladığını anladı. Üstüne bir de Doğu Cephesi'nden beklenmedik bir haber geldi; Ruslar, Doğu Prusya'yı işgal etmeye yetecek kadar asker seferber etmeyi başarmışlardı. 25 Ağustos'ta Moltke, iki kolordusunu Fransa'daki saldırıdan çekip Doğu Cephesi'ne gönderdi. Bunlar cepheye ulaştıklarında, Ruslar zaten korkunç bir yenilgiye uğramışlardı. İki kolordunun eksikliği, batıdaki çatışmaların şiddetlenmesi hâlinde ateş hattında oldukça büyük bir boşluk meydana gelmesi ve saldırı kuvvetlerinin önemli bir kısmından mahrum olacakları anlamına geliyordu. Fransız savunmasının âşikar olan zayıflığı, Moltke'nin Fransız ordusunu kuşatmayı amaçlayan ilk plandan sapmasına neden oldu. Bunun yerine onların hattını doğrudan yarmaya karar verdi. Kluck ordusunun rolünü, ana kuşatma kuvveti olmaktan çıkardı. Şimdi aldığı yeni emirlere göre merkezdeki orduların kanatlarını destekleyecekti. Başlangıçta, batıya doğru devam etti ama zayıflamış ordusunun geniş süpürme harekâtını tamamlayamayacağından endişeliydi. 1 Eylül'de ordusunun kaderini belirleyen bu istikamet değişimi, müttefiklerin keşif uçakları tarafından tespit edildi. Artık rüzgâr beklenmeyen bir yönden esmeye başlıyordu.

26 Ağustos'ta General Joseph Gallieni, Paris'in askerî valisi olarak atandı. Yüksek enerjisiyle kendisinin bu role uygun olduğunu kanıtladı. Kluck'un istikamet değişiminin, Almanların kanadına saldırmak için bir fırsat yarattığını ilk fark edenlerden biri oldu. İstikamet değişikliği onaylandıktan sonra, Joffre yeni VI. Ordu'yu kullanmaya karar verdi. Joffre, İngiliz iş birliğini de elde edince 5 Eylül'e kadar karşı saldırı başladı. Kluck tehlikeyi karşılayıp bertaraf etmek için dönmeye başladı ancak bu manevra kendileri ile Almanların II. Ordusu arasında tehlikeli bir boşluk oluşmasına neden oldu. Karşılaşma Marne Nehri yakınında gerçekleşti. Birkaç gün

Levent Şahverdi Arşivi

içinde, Alman ilerlemesi durma noktasına geldi. Karşı atağa geçen Fransız unsurları yaklaşmaya ve varlıklarını Alman kanadında hissettirmeye başladı. İngiliz Seferi Kuvveti, Alman orduları arasındaki boşluğa girerek Kluck ordusunun diğerleriyle olan temasının kesilmesi yönünde ciddi bir tehdit yarattı. 9 Eylül'de, Alman II. Ordusu'nun komutanı, saldırının yetersiz kaldığını görerek askerlerini geri çekmeye karar verdi. Kluck'un ordusu da onu takip etti. Böylelikle Paris ve Fransa kurtarıldı.

Marne Muharebesi ile Alman ilerlemesinin durması, iki tarafın da beklenmedik ya da hazırlıklı olmadıkları bir savaşla karşı karşıya kalmasına neden oldu. Schlieffen Planı'nın başarısızlığıyla Almanlar savaşı kazanma

Levent Şahverdi Arşivi

şanslarını kaybetmişlerdi. İtilaf Devletleri de Marne'daki zaferin devamını getiremediklerinden savaşı hızlı bir şekilde sona erdirmek fırsatını kaçırdılar. Neticede her iki taraf da kanlı bir çıkmazın içinde kilitlendi. Dört sene sonra her şey bittiğinde, 10 milyon kişi ölmüş ve 20 milyon kişi de yaralanmıştı. I. Dünya Savaşı'nın tüm dehşetli ve yıkıcı süreci aslında Marne Muharebesi'nin mirasıdır denebilir; her iki taraf da savaşı bitirmek için yakaladığı tarihî fırsatı burada ellerinden kaçırmıştır.

1915 ÇANAKKALE MUHAREBELERİ

Türkleri küçümseyen İngilizler güneydoğu Avrupa'da yeni bir cephe açma yoluna gitmemişlerdi Müttefikler, sadece donanma ile yaptıkları denemede başarısız olunca birliklerini kıyıya çıkardılar, ancak bu zorlu arazide iyi konuşlanmış Türk askerlerinin ve komutanlarının sert direnişiyle karşılaştılar. İtilaf Devletleri'nin Gelibolu'da yaşadığı hezimet, başka bir amfibi harekât girişiminde bulunma cesaretlerini de kırdı.

Müttefik ve Alman orduları, Kuzey Denizi'nden İsviçre'ye kadar karşılıklı konuşlandı. 1915 itibarıyla Batı Avrupa'da bir atılım için yeterli fırsat ve alan yok gibi görünüyordu. Askerî planlama becerisi yüksek savaş uzmanları yeni bir cephe açmayı düşündüler. Amiralliğin Birinci Lordu Winston Churchill, Kraliyet Donanması'nın Almanya'nın en zayıf müttefiki Osmanlıların elindeki Çanakkale Boğazı'na bir saldırıda bulunmasını önerdi. Kraliyet Donanması, Çanakkale Boğazı'ndan geçip Marmara Denizi'ne girerse İstanbul'u ele geçirebilirdi. Ayrıca Osmanlı bu hamle ile savaş dışı bırakılırsa Rusya, Almanlarla savaşan ordularını güçlendirmek için güney sınırından asker nakletmekte herhangi bir engelle karşılaşmayacaktı. Romanya, Bulgaristan ve Yunanistan gibi tarafsız ülkeler de Avusturya'ya karşı savaşa katılmaya teşvik edilebilir, böylece güç dengesi ittifak devletleri aleyhine değişebilirdi.

Churchill bu planı öne sürdüğü ve behemahâl desteklediği için çok eleştirildi çünkü sonuç tam bir hayalkırıklığıydı. Bununla birlikte söz konusu başarısızlık stratejik değil daha çok taktikseldi. Yine de ne olursa olsun, İngilizlerin yaptığı en büyük hata; Türk askerinin savaş becerisini, kararlılığını ve inancını ciddi anlamda küçümsemiş olmalarıdır.

Levent Şahverdi Arşivi

Çanakkale'de İlk Kan

Osmanlı Devleti, 2 Ağustos'ta Almanlarla imzaladığı gizli antlaşma sonrasında, 4 Ağustos 1914'te Boğazları geçişe kapattığını açıkladı, Harbiye Nezareti de mayın hatları ile Boğaz'ın güvenliğini artırmaya başladı. Bununla birlikte Alman Goeben ve Breslau gemilerinin 10 Ağustos'ta Çanakkale'den geçişine izin verildi. Bu gemileri takip eden İngiliz donanması da Boğaz girişini ablukaya alarak hiçbir savaş gemisinin dışarı çıkarılmayacağını ilan etti. Alman gemilerinin adlarını Yavuz ve Midilli olarak değiştiren Harbiye Nezareti komutanları, Amiral Souchon'u da Donanma Komutanlığına getirdi. Souchon, iki aylık bir uğraşın ardından Osmanlı donanmasını Karadeniz'e çıkardıktan hemen sonra Rus gemilerine ve limanlarına saldırdı. Bunun üzerine 3 Kasım 1914'te Çanakkale Boğazı'nı ablukaya alan Müttefik donanmasının dört gemisi de Boğaz'ın dış tahkimatlarına yönelik bombardıman gerçekleştirdi. 13 Aralık'a gelindiğinde İngiliz B11 denizaltısı, Boğaz'daki mayın hatlarını korumakla görevli Mesudiye zırhlısını batırdı.

Armada Saldırıyor

Çanakkale Boğazı'na yapılacak donanma saldırısı 28 Ocak 1915 tarihinde onaylandı. Saldırı planı aşamalı olarak uygulamaya kondu. Öncelikle, 19 Şubat ve 25 Şubat günlerindeki kapsamlı saldırılar ile dış tahkimatlar susturuldu. Ardından İtilaf donanması mayın temizleme ve kıyı yumuşatma harekâtı kapsamında 1-17 Mart arasında durmaksızın Boğaz'a saldırdı. Bu sırada 7-8 Mart gecesi, Kıdemli Yüzbaşı Tophaneli İsmail Hakkı Bey komutasındaki Nusret mayın gemisi, Nara'dan[1] hareket ederek Çanakkale'nin Erenköy (İntepe) bölgesindeki Karanlık Liman'a ulaşmakla Boğaz'daki 11. mayın hattının tesisini tamamladı. Bu hat diğerleri gibi Boğaz'ın orta hattına dikey değildi, kıyıya paralel olarak İtilaf gemilerinin manevra alanına dökülmüştü ve on gün boyunca tespit edilemedi.

Birleşik Filo Komutanı Amiral Carden, mayınlar tamamen temizlenmeden Boğaz'a girmeyi düşünmüyordu. Muhriplerin koruması ve desteği altında başlatılan mayın temizleme operasyonu, mayın hatlarını koruyan Türk kıyı topçusunun kararlı direnişi nedeniyle sonuçsuz kalıyordu. Geniş çaplı bir saldırı başlatması için Churchill tarafından sürekli baskı altında

1 Nara Burnu, Çanakkale Boğazı'nın en dar ve en derin yeridir.

Levent Şahverdi Arşivi

tutulan Amiral Carden, en nihayetinde hastalığını bahane ederek görevini yardımcısı Amiral de Robeck'e bıraktı. Robeck hiç vakit kaybetmedi ve Churchill'e 2 gün içerisinde Boğaz'a saldıracağını bildirdi.

Amiral de Robeck kurmayları ile yaptığı görüşmeler sonucunda 18 Mart günü saldırıyı başlattı. Boğaz'a girecek formasyondaki gemiler üç saldırı hattı şeklinde örgütlendi. Birinci saldırı hattında *Queen Elizabeth*, *Agamemnon*, *Lord Nelson* ve *Inflexible* zırhlıları; ikinci saldırı hattında Fransızların *Gaulois*, *Charlemagne*, *Bouvet* ve *Suffren* gemileri; üçüncü saldırı hattında ise *Vengeance*, *Irresistible*, *Albion* ve *Océan* bulunmaktaydı. Saldırı formasyonunun sağ kanadını *Triumph* ve *Swiftsure*, sol kanadını ise *Prince George* ve *Majestic* korumaktaydı. *Canopus* ile *Cornwallis* ise takviye ve destek amacıyla formasyonun arkasındaydı. Saldırı sırasında top ve mayınların etkisiyle Birleşik Donanma'nın savaş gücünün üçte biri yok oldu. Fransız Bouvet, İngiliz *Irresistible* ve *Ocean* zırhlıları battı. İngiliz *Inflexible* zırhlısı ile Fransızların iki zırhlısı *Suffren* ve *Gaulois* görev yapamayacak şekilde ağır hasara uğradı. Sonuç itibarıyla, "Yenilmez Armada" olarak nitelendirilen Birleşik Donanma büyük kayıp vererek geri çekilmek zorunda kaldı. Bu saldırı sonrası yaşananlar, İtilaf Devletleri için tam bir felaketti ve Çanakkale'ye yönelik İtilaf seferinin gidişatını tamamen değiştirdi. Müttefik filosu geri çekildi. Donanmanın Boğaz'dan güvenli geçişini sağlamak için bir kara kuvvetinin Gelibolu Yarımadası'na çıkarılması gerektiğine karar verildi.

Amfibi Harekât

Mısır'dan müttefik seferi gücünün askerleri getirildi. Kuvvet; İngiliz, Fransız, Avustralyalı ve Yeni Zelandalılardan oluşuyordu. Avustralyalı ve Yeni Zelandalı askerlerden oluşturulan kolorduya ANZAK adı verilmişti. General Ian Hamilton komutasındaki kuvvet yaklaşık 80.000 personelden müteşekkildi. Hamilton, Güney Afrika ve Mançurya'da savaş deneyimi olan bir askerdi ve modern savaşın doğasını biliyordu. Bir amfibi çıkarma gerçekleştirmenin bir hayli zor olduğunun da farkındaydı. Hamilton'un, askerlerini donatması ve nakletmesi bir ay sürdü. Osmanlı da bu fırsatı savunma mevkisini ve koşullarını güçlendirmek için kullandı. Yeni Kurulan Osmanlı V. Ordusu'nun başına Alman General Liman von Sanders getirildi.

Levent Şahverdi Arşivi

Anzak, aslında Avustralya ve Yeni Zelanda Kara Kolordusu kelimelerinin İngilizce baş harflerinden oluşturulmuş bir kısaltmaydı: **ANZAC,** **A**ustralian and **N**ew **Z**ealand **A**rmy **C**orps.

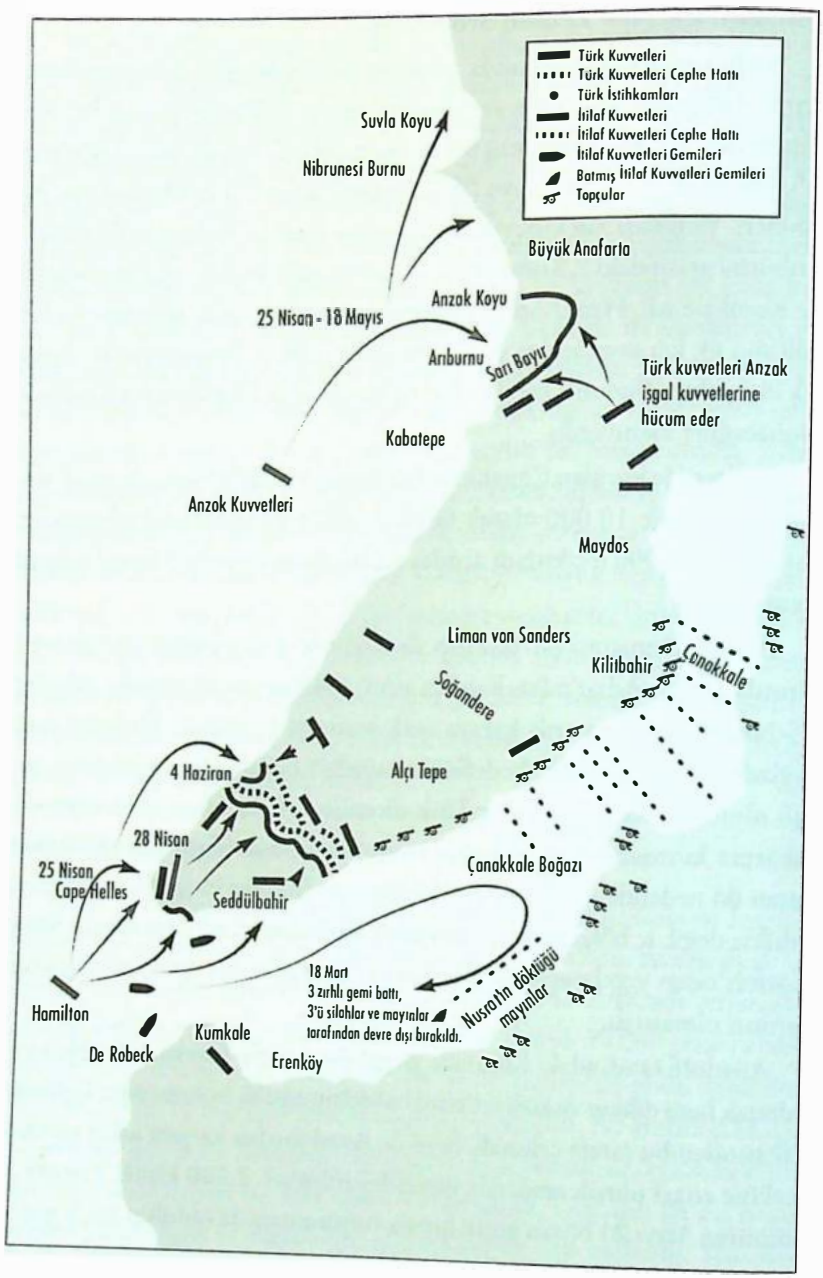
Hamilton, harekât planında, çıkarma yapılacak alanı iki ana parçaya ayırdı: Gelibolu Yarımadası ve Anadolu sahili. Gelibolu Yarımadası'nın güneyinde, harflerle kodlanmış beş noktaya çıkarma yapılacaktı: Zığındere (Y), İkiz Koyu (X), Tekke Koyu (W), Ertuğrul Koyu (V) ve Morto Koyu (S) sahilleri. Yarımada'nın kuzeyindeki çıkarma alanı ise Kabatepe ile Küçük Arıburnu arasındaki Z Kumsalı'ydı. Anadolu yakasındaki çıkarma bölgesi ise Kumkale'ydi. Hamilton'un işi gerçekten zordu çünkü askerlerinin bir bölümü ilk kez savaşacaktı ve kara birlikleri içinde donanmaya güvenen tek kişi yoktu. Bununla birlikte her ne olursa olsun Türklere karşı başarılı olunacağına inanıyordu.

İngiltere'de kurulan Çanakkale Komisyonu hazırladığı "son rapor"da, sefer öncesinde 10.000 olarak tahmin edilen personel zayiatının sefer sonunda 253.000'e çıktığını açıklayacaktı. Kısacası evdeki hesap çarşıya uymamıştı.

Birleşik Donanma'nın muhrip, denizaltı ve uçak gemilerinin himayesi altında Limni Adası'ndan hareket eden nakliye gemilerindeki askerler 25 Nisan sabahı art arda karaya ayak basmaya başladılar. Donanmanın sağladığı topçu desteği, hedeflerin havadan belirlenmesi sayesinde etkili olmuştu. Kıyıya çıkanlar Türk direnişiyle karşılaşmalarına rağmen, çıkarma kumsallarının çoğunda tutunmayı başardılar. Bunun altında yatan iki nedenden biri General Liman von Sanders'in işgal kuvvetlerini sahilde değil, iç bölgelerde durdurmayı düşünmesi, asıl çıkarmanın Saros Körfezi'nden yapılacağına inanması ve buna göre bir savunma hazırlığı yapmış olmasıydı.

Anadolu tarafındaki Kumkale'ye yapılan amfibi harekâtı, Türkleri yanıltarak hem dikkat ve faaliyetlerini harekâtın ağırlık noktası olan Gelibolu yakasından bu tarafa çekmek, hem de Anadolu'dan karşıya asker ve silah sevkine engel olmak amacıyla gerçekleştirilmişti. 2.800 kişilik Fransız 6. Sömürge Alayı 25 Nisan günü kıyıda tutunmuşsa da oldukça kanlı geçen çatışmalardan sonra ilerleyemedi ve yeniden gemilere bindirilerek, 26-27 Nisan gecesi Seddülbahir'e nakledildi. Gelibolu tarafında ise planlandığı gibi altı kumsala çıkarma yapıldı.

Levent Şahverdi Arşivi

Levent Şahverdi Arşivi

Y Kumsalı'na (Zığındere) 2.000 kişilik bir kuvvet çıkarılmıştı. Ancak geceleyin Türk birlikleri tarafından gerçekleştirilen taarruzlar nedeniyle kumsaldaki harekâttan vazgeçildi ve birlikler 26 Nisan sabahı tekrar gemilere alındı. X Kumsalı'na (İkiz Koyu) iki tabura yakın kuvvet çıkarıldı. Türk savunma kuvvetleri savaş gemilerinin top atışı ile uzaklaştırıldığından çıkarmada büyük bir zorluk yaşanmadı. 26 Nisan gecesi X Kumsalı ele geçirildi. W Kumsalı'na (Tekke Koyu) çıkan işgal kuvvetleri çok zayiat vermelerine rağmen kıyıda tutunmayı başarabildiler. İngiliz belgelerinde ele geçirilmesi en zor olan kumsalın V Kumsalı (Ertuğrul Koyu) olduğu belirtilir. Çıkarma birlikleri Türk birliklerinin şiddetli ateşi ile karşılaştılar. Bunun üzerine adeta *Truva Atı* efsanesinden esinlenilerek, çıkarma maksadına göre uyarlanan *River Clyde* isimli eski bir kömür gemisi karaya oturtuldu. Ancak gemi bir kum yığınağı sebebiyle kıyıdan uzakta karaya oturduğundan Müttefikler askerlerini karaya çıkarabilmek için saatlerce uğraştılar ve bu esnada pek çok kayıp verdiler. Karaya çıkanlarsa karşılarında Yahya Çavuş ve askerlerini buldular. S Kumsalı'na da (Morto Koyu) üç İngiliz bölüğü kadar bir kuvvet çıkmayı başardıysa da Türk ateşinin etkisi altında kalarak pek bir ilerleme gösteremedi. Gelibolu'nun kuzeyindeki Z Kumsalı'nın oldukça elverişsiz bir yerine de 8.000 kişilik Anzak kuvveti güçlükle çıkarıldı. İtilaf kuvvetlerinin Z Kumsalı'na çıkmalarının amacı, Yarımada'yı Arıburnu'ndan başlayarak batı-doğu doğrultusunda ikiye bölmekti. Böylelikle lojistik hatlar engellendiği gibi kıyı topçuları da çapraz ateş altına alınacaktı. Marmara ile bağlantı kurulduktan sonra deniz nakliyatını engellemek de mümkün olacaktı, çünkü böylelikle aktarma limanlarının çoğu tehdit altına girecekti. Gelgelelim İtilaf Devletleri Z Kumsalı'na çıktıklarında karşılarında 19. Tümen'i ve Tümen Komutanı Mustafa Kemal'i buldular.

Aslında 19. Tümen, çıkarmanın yapıldığı gün ihtiyat kuvveti olarak görevlendirilmişti ancak işgal kuvvetlerini fark eden Mustafa Kemal bu fırsatı kaçırmadı. Birliklerini hemen alarma geçirdi. 27. Alay'ın bugünkü Kemalyeri-Merkeztepe genel istikametindeki taarruzunu haber alınca 57. Alay'ı taarruza geçirdi. Conkbayırı'nın en stratejik tepesini emniyete aldılar. 57. Alay askerleri, Birleşik Donanma'nın yoğun bombardıman desteğiyle korunan Anzak birliklerine karşı hücuma başladılar ve başardılar da. Anzak ilerleyişi gitgide ivme kaybetti. 27. Alay, süngü hücumuyla Anzak birliklerini sürdü. Kanlısırt geri alındı. 27. Alay ile 57. Alay, Mustafa

Levent Şahverdi Arşivi

Kemal'in liderliğinde gösterdiği başarılı harekâtlarla İngilizlerin planlarını boşa çıkardı. General Hamilton olaya bizzat müdahale etti.

Askerleri tahliye etmenin zor olacağını anlayan Hamilton bu fikirden vazgeçip Arıburnu'ndaki askerlerine emir gönderdi: "Oraya ayak bastınız, şimdi sıra elinizde tutmaya geldi. Tutunmak için siper kazın, kazın, kazın!" Z Kumsalı'nda yaşananlar Batı Cephesi'ndeki gibi kilit bir duruma doğru gidildiğini göstermekteydi. Anzaklar kazdılar, buna karşılık Türkler de kazdılar ve aralarındaki mücadele giderek siper savaşına dönüştü. Ne var ki bu durum kanlı savaşların yaşanmasına engel olamayacaktı.

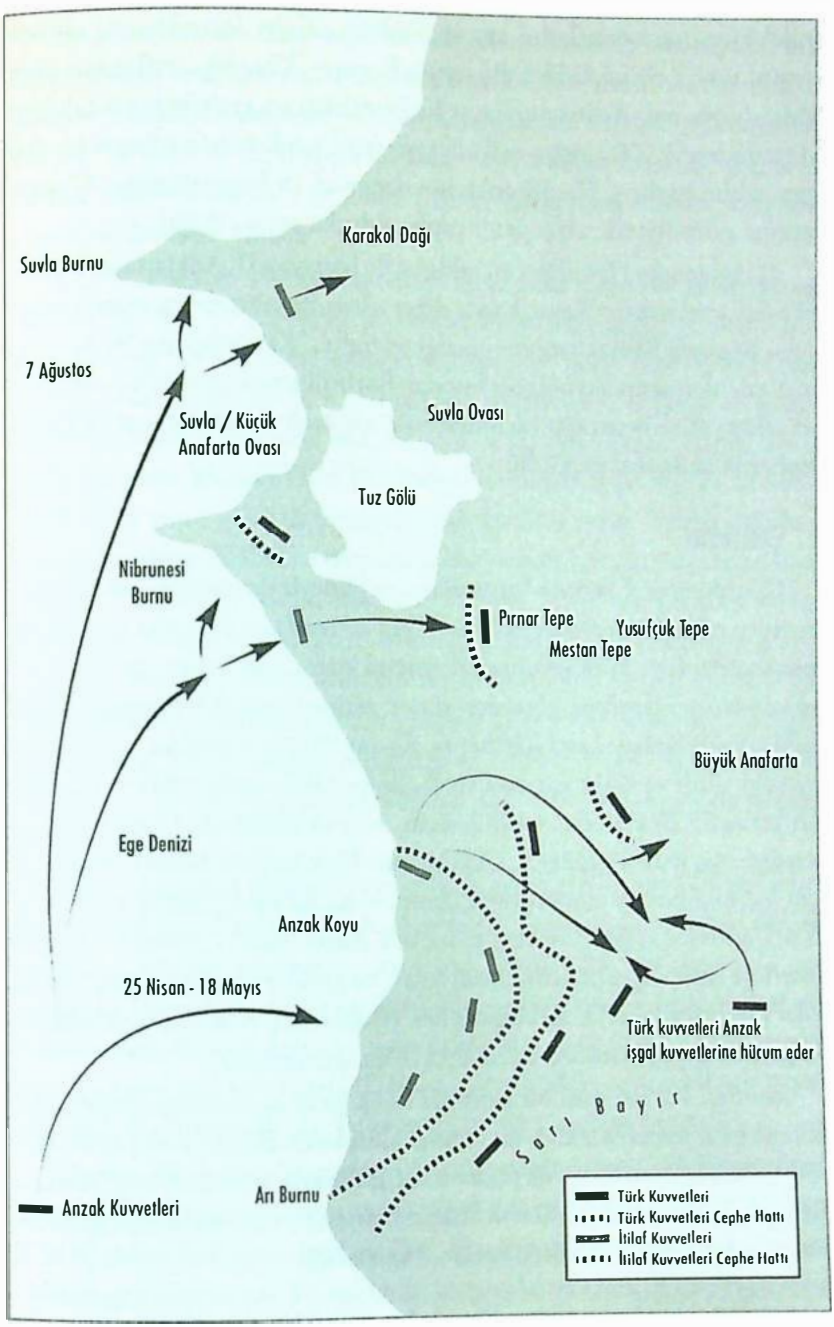
Mustafa Kemal, durumu yakından incelemek amacıyla emir subayını ve birkaç atlı muhafız erini yanına alarak Conkbayırı'na gitti. İki sırtı ele geçirmiş olan Anzaklar süratle ilerlemekteydi. Geri çekilen 27. Alay'ın 8. Bölük'ünden bazı askerlerle karşılaştılar. Neden geri çekildikleri sorulunca cephanelerinin kalmadığını bildirdiler. Mustafa Kemal derhâl inisiyatif aldı: "Düşmandan kaçılmaz, merminiz yoksa süngünüz var. Süngü tak! Yere yat!" Askerler Mustafa Kemal'in emrini yerine getirerek süngü takılı boş tüfekleriyle mevzi aldılar. Anzakların öncü kolu, kaçmakta olan Türk askerinin geri dönerek pozisyon aldığını görünce tuzağa düştüklerini sanıp hemen yere yattı. Onları gören çıkarma kuvvetinin tamamı ilerlemeyi keserek mevzi aldı. Mustafa Kemal yıllar sonra bu olayı, "Savaşı kazandığımız an o andır." diye ifade edecektir.

İkinci Deneme

Hamilton başarısızlığı konusunda sorumluluk sahibi ve açık sözlü biriydi. Düşmanın ileri mevzilerine girildiği için savaşı bir zafer olarak yansıtabilirdi ancak nihai hedefe ulaşılamadığı için bu savaşın kendileri için bir başarısızlık olduğunu itiraf ediyordu. Bununla birlikte İngiliz hükûmeti pes etmezdi. Gelibolu'ya yaklaşık 22.000 ek merminin yanı sıra Ağustos ayında üç İngiliz tümeni daha gönderildi.

Yarımada'nın savunmasını bölmek için büyük bir yarma harekâtı tasarlandı. Sarı Bayır'ın *Anzak Koyu*'nun üzerindeki yüksek zemini hedef alındı. 6-7 Ağustos gecesi, deniz desteği olmadan, yeni tümenler Anzakların kuzeyindeki Suvla Koyu'na çıktılar. Ancak bu birlikler Yarımada'nın şartlarına alışık değildi. Sarı Bayır'a ana saldırıyı yapmak Anzaklara bırakıldı. Koy'un üstündeki zemin, birbirini izleyen sırtlar ve oyuklardan oluşan engebeli araziydi. Karanlıkta Anzaklar yollarını kaybettiler. Türklerle göğüs

Levent Şahverdi Arşivi

Levent Şahverdi Arşivi

göğüse ağır çatışmalar yaşadılar. Yeni birlikler daha şanslıydı, Suvla'ya yaptıkları çıkarma güçlü bir dirençle karşılaşmadı ancak bir kez daha ilk andaki başarıları emirlerini aştı ve Türkler, takviye kuvvetleriyle yüksek zemini tekrar ele geçirdiler. Bu arada Kurmay Albaylığa terfi etmiş olan Mustafa Kemal, Arıburnu Grup Komutanlığı'na getirilmesini takiben Müttefiklere 30.000 kişiye mâl olan ve onları sahillere geri fırlatan bir dizi karşı saldırı başlattı. Hamilton'ın son denemesi de başarısız oldu. Ağustos sonuna gelindiğinde artık geniş çaplı saldırılar sona ermişti.

21 Ağustos'ta Hamilton'un saldırısı ile başlayan II. Anafartalar Muharebesi'ni sonlandıran Kayacıkağılı, diğer adıyla Bombatepe çarpışmasından sonra Mustafa Kemal merkeze geçtiği telgrafta, "Kazandığımız bu kesin ve ezici zaferden sonra bu bölgeye bundan böyle düşman tarafından kapsamlı bir saldırı düzenleneceğini sanmıyorum" diyerek neredeyse 4 ay önceden cephenin akıbetini öngördü.

Çekilme

Gerçekten de Gelibolu Yarımadası'nın güneyinde ve kuzeyinde gerçekleştirilen saldırılar artık küçük hedefli, her iki taraf için de rutine dönüşmüş mücadelelerdi ve Türk askerinin direncini kırmaktan uzaktı. Eylül ayının ortasında Ian Hamilton görevden alındı, yerine General Monroe getirildi. İngiliz Savaş Bakanı Lord Kitchener, Kasım 1915'te Çanakkale'ye gelerek cepheyi gezdi ve kesin kararını verdi. Bölge tahliye edilecekti. Öncelikle Arıburnu ve Anafartalar mevkilerinin, en son olarak da Seddülbahir'in boşaltılması karara bağlandı. Çekilmenin Türk tarafına hissettirilmemesi için hiçbir askere ve albay rütbesi altındaki hiçbir subaya haber verilmedi. Hatta askerler arasında kriket maçı bile düzenlendi. Cepheden ayrılan askerlere hava değişimi için Limni Adası'na gönderildikleri söyleniyordu. İtilaf Devletleri'nin Anzak bölgesinden çekilmesi 20 Aralık'ta, Seddülbahir bölgesinden çekilmesi de 9 Ocak 1916'da tamamlandı.

İstanbul kurtarılmış, bir cephede kesin zafer kazanılmış, emperyalist devletler unutamayacakları bir yenilgi almışlardı. Büyük Savaş'ın en az 2 sene daha uzaması, Rusya'da yaşanan karışıklıkların artarak devrim sürecini hızlandırması ve Bulgaristan'ın İttifak Devletleri yanında savaşa girmesi, Çanakkale'de alınan Türk zaferinin sonuçlarıdır.

Levent Şahverdi Arşivi

1916 BRUSILOV TAARRUZU

Rusya'nın Brusilov Taarruzu sırasında Alman kuvvetlerinin yaşadığı dramatik yenilgi, hızlı ilerleyen bir taarruzla nasıl mücadele edilmesi gerektiğini gösterdi. Titizlikle planlanan ve başarıyla uygulanan Rus ilerleyişi Almanları alt etti. Ne yazık ki başlangıçta görünen ışıltı, sondaki kararlılıkla eş değer değildi. Nitekim bu zafer de Doğu Cephesi'ndeki savaşın nihai sonucunu değiştirmede yeterli olmadı.

Rusya, 1904 ve 1905'te Japonlara karşı onur kırıcı bir yenilgiye uğramıştı. Bu öyle bir yenilgiydi ki Rusya'da köklü bir değişimi tetikledi ve Çar, anayasal bir hükümeti kabul etmek zorunda kaldı. Bunu ülkede hızla gelişen sanayileşme izledi. Rus hükûmeti kuvvetlerini aceleyle en güncel teknolojiye sahip silahlarla donattı. 1907'te Rusya; Fransa ve İngiltere ile müttefik oldu. Böylece Üçlü İtilaf bloğu kurulmuş oldu. Rusya, takriben 25 milyon insan gücünü toplayabilecek kabiliyetteydi. Büyüklüğü hem Almanya'yı hem de Orta Avrupa'daki esaslı rakibi Avusturya-Macaristan'ı yakından ilgilendiriyordu. Bununla birlikte, Rusya'nın iletişimi zayıftı. Bu yüzden Almanya, Rus genel seferberliğinin son derece yavaş tahakkuk edeceğini düşünüyor, doğudaki durumun üstesinden gelmek amacıyla geri dönmeden önce batıda Fransa'yı yenmek için yeterli zamanları olacağına inanıyordu. Ancak beklenen olmadı ve 1914'te Doğu Avrupa'da savaş patlak verdiğinde, Rusya beklenenden çok daha hızlı harekete geçerek herkesi şaşırttı.

Rus ordularının Doğu Prusya ve Galiçya'yı işgal etmesi Alman Genelkurmay Başkanı Moltke'yi paniğe sevk etti. Batıdan asker çekip doğuya gönderen Moltke, böylece batıdaki saldırıyı dumura uğratmış oldu ama Almanlar karşılık vermekte gecikmediler ve Tannenberg Muharebesi'nde Ruslara karşı dikkate değer bir zafer kazandılar. Bu başarının mimarı olan Hindenburg ve Ludendorff, Doğu Cephesi'ndeki mücadelenin başına getirildi. Bu süreçte Ruslar Polonya'da bir dizi yenilgiye uğradı.

Ruslar, Avusturya-Macaristan kuvvetlerine nispetle daha başarılıydı. Bununla birlikte 1915'te tüm taraflar siper savaşında tıkanmıştı. Rus ordusu 1 milyondan fazla asker kaybetmişti. Almanya ve Avusturya-Macaristan, saldırmaya devam etti. Yıl sonunda Rus orduları Galiçya ve Polonya'dan çekildi. Rus ordusu derin bir buhran yaşıyordu. Çar, ordunun komutasını devralmak için müdahale etti. Mühimmat üretimi hızlandırıldı. 1916'nın

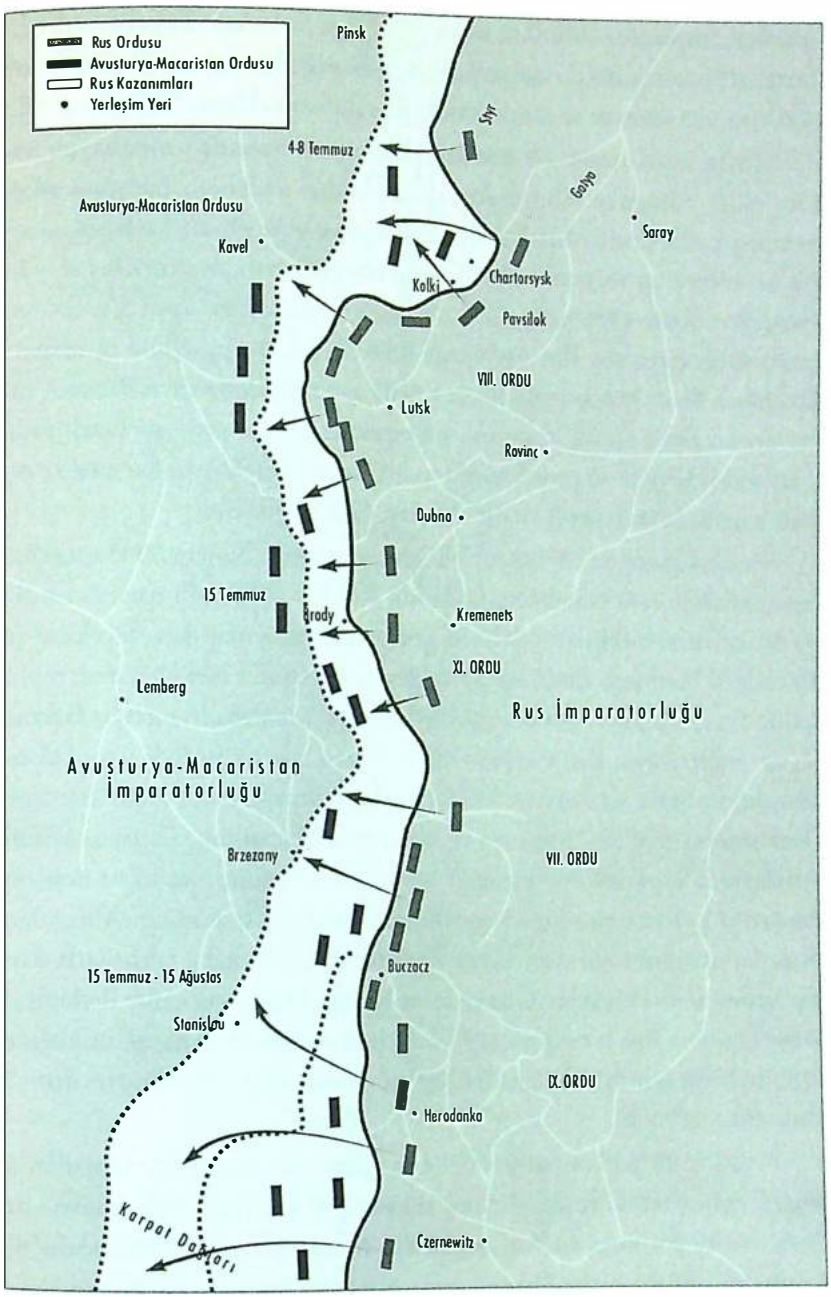
Levent Şahverdi Arşivi

başlarında Rus ordusu görece iyi durumdaydı. Almanların Verdun saldırısı Fransızlar üzerinde muazzam bir baskı oluşturdu. Rusya, Mart 1916'da Naroch Gölü'nün kuzeyine mütecaviz bir saldırı başlatarak müttefikine yardım etmeye karar verdi. Ancak başarısızlıkla sonuçlanan bu girişim, ağır kayıplara neden oldu. Dikkatler Rusya'nın en yetkin komutanlarından biri olan General Alexei Brusilov'a çevrildi.

Brusilov, Rus VIII. Ordusu'nun başına getirilen aristokrat bir süvari subayıydı. Detaylara verdiği önemle birleşen hayal gücü, Brusilov'u 1915'te Rus kuvvetlerinin en başarılı komutanlarından biri hâline getirdi. 1916'da güneybatı sınırında Rus ordularının genel komutanlığına atandı. Düşmanı saldırı dalgaları ile boğmaya dayanan geleneksel Rus yıpratma stratejisi yerine sürpriz harekâtları ve değişken taktiksel yaklaşımları tercih etti. Tüm Avusturya-Macaristan cephesi boyunca önerdiği saldırı planı ile üstlerine güvence verdi. Titizlikle hazırladığı harekât planı, komutası altındaki 4 ordunun (VII., VIII., IX. ve XI. ordular) eşzamanlı saldırısına dayanmaktaydı. Brusilov, Batı Cephesi'ndeki gelişmeleri yakından takip etmişti; istihbarat edinmek için keşif uçağı kullandı. Aldığı gözlem raporlarına dayanarak Avusturya-Macaristan mevzilerine doğru saldırı siperleri kazdı. Gizlilik önemliydi. Planlarını başarıyla kamufle etmeyi başardı. Avusturya-Macaristan kuvvetleri, kendi siper hatlarının yenilmez olduğuna inandıklarından Brusilov cephesindeki hareketliliğe müdahale etmediler. Brusilov'un asker sayısının kendilerininkinden daha az olduğunu düşünen Avusturya-Macaristan komutanları, Rusların bir saldırı planlamadıkları konusunda ikna olmuşlardı.

Brusilov, 4 Haziran 1916'da, keşif uçaklarından elde ettiği bilgilere dayanarak isabetli topçu bombardımanları ile saldırıya başladı. Bunu daha sonra 4 Rus ordusunun Avusturya-Macaristan hatlarına yüklendikleri hücumlar takip etti. Brusilov'un VIII. Ordusu, Lutsk'taki Pripet Bataklıklarının güneyinde gerçekleştirdiği bir akınla Avusturya-Macaristan IV. Ordusu'nu yok etti. Kasabayı sadece iki gün içinde ele geçirdi. Daha güneyde, Rus XI. Ordusu, Avusturya-Macaristan I. ve II. ordularını alt ederek Sopanov'daki düşman hattını aştı. Bunun güneyinde, Rus IX. Ordusu da, Okna'daki Avusturya-Macaristan kuvvetlerine ağır bir darbe indirerek 11.000 esir aldı. Bir ihtiyat kuvveti olan Avusturya-Macaristan VII. Ordusu, Rus XI. Ordusu karşısında geri çekilmek zorunda kaldı; nakliye sistemi çökünce ikiye ayrılan ordunun kaybı yaklaşık 100.000 personeldi. Haziran ayının ortalarında, Galiçya'daki Avusturya-Macaristan

Levent Şahverdi Arşivi

Levent Şahverdi Arşivi

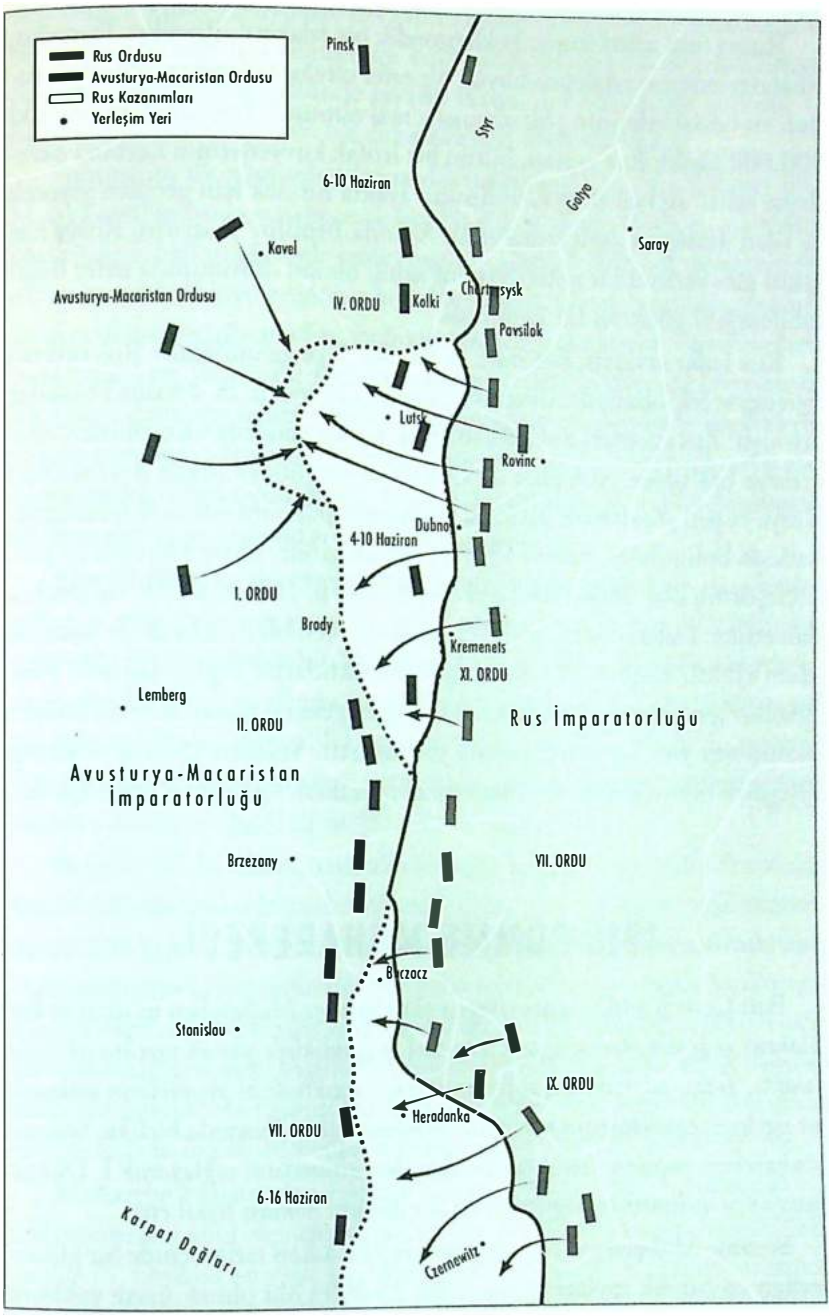
kuvvetleri neredeyse çökmüştü. Rus yüksek komutanlığı, Brusilov'un başarısıyla şaşkına döndü. 80 km'nin üzerinde bir mesafe kat eden Brusilov'un askerleri, toplamda 200.000 esir ve 700'den fazla top ele geçirmişlerdi. Ancak düşmanı daha da ileriye sürecek takviyelerden yoksun olan Brusilov saldırıya son vermek zorunda kaldı. Rus zayiatı yaklaşık 50.000 kişiydi.

Alman ve Avusturya-Macaristan komutanlıklarında panik havası hâkim oldu. Almanlar, Somme'a yapılan saldırı nedeniyle fazladan asker ayıramadı. Avusturya-Macaristan da, İtalya'ya sefer yapma kararlılığından ödün vermek istemiyordu çünkü zaten orada da başı yeterince beladaydı. Neyse ki onların yapamadığını Rus yüksek komutanlığı yaptı; Brusilov'un başarısının heyecanı Rus üst düzey komuta heyetinin oyuna müdahale etmesine, bu da kendisinden ilave büyük zaferler talep edilen Brusilov'un hayatının daha zor ve karmaşık hâle gelmesine yol açtı. 20 Haziran'da Marwitz liderliğinde gerçekleştirilen bir Avusturya-Alman karşı saldırısı, Rus hattını çökertemedi ve 40.000 kişi daha kaybedildi.

Brusilov sonunda 12 tümen daha almayı başardı. Bunları 23 Haziran'da, hücumuna devam etmek için kullandı. Rus IX. ve XI. orduları, Avusturya-Macaristan birliklerini daha da geriye itti. Almanlar da geri çekilse de bunu belli bir düzen içerisinde gerçekleştirdiklerinden birlikleri derli toplu kaldı. Bu arada ittifak komutanlıkları da işin ciddiyetinin nihayet farkına vardı: Falkenhayn, Batı Cephesi'nden Alman takviye birlikleri toplarken Avusturya-Macaristan genel komutanlığı, yapmayı düşündüğü Trentino Taarruzu'nu iptal etti. Almanya ve Avusturya-Macaristan, Temmuz ayının ortalarında özellikle demiryolları olmak üzere üstün ulaşım ve iletişim hatlarını kullanarak güç dengesini değiştirmeye başladılar. Almanlar, Rus ilerleyişinin zayıf olan kuzey kanadına yönelik karşı saldırılarla Rus ilerlemesini durdurdular. Güneyde ise Karpat Dağlarına kadar ilerlemeyi başarmış olan Rus birlikleri zayıf ikmal hatları nedeniyle hayal kırıklığına uğradı. Eylül ayına gelindiğinde Brusilov'un muzaffer taarruzu artık durma noktasına gelmişti.

Brusilov'un parlak hamlesinin sonuçları çok yönlüydü. Almanların Batı Cephesi'ndeki insan gücünü tüketmekle kalmadı, Falkenhayn'ı da istifa etmek zorunda bıraktı. Avusturya-Macaristan için durum daha da kötüydü; ordusu özerk bir güç olma niteliğini kaybederek Alman savaş makinesine eklemlendi ki bu gelişme Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun savaştan sonraki barış sürecinden sağ çıkamamasının nedenlerinden

Levent Şahverdi Arşivi

Levent Şahverdi Arşivi

biriydi. Ayrıca İtilaf devletleri tarafından savaşa katılmaya teşvik edilen Romanya'nın dahlinin ne kadar önemsiz olduğu da ortaya çıktı.

Rusya için nihai sonuç beklenmedik bir felaketti. Brusilov Taarruzu, İtilaf devletlerini etkileyen büyük bir zafer olmasına rağmen, Rus ordusunun en iyi askerlerinin yok olmasına mâl olmuştu. Taarruzun sonundaki 500.000 kişilik Rus zayiatı, bütün bir İttifak kuvvetlerinin kaybına neredeyse eşitti. Ayrıca Rusya, ordusunu ayakta tutmak için gereken yiyecek ve silah desteğini sağlayamıyordu. Aslında Brusilov Taarruzu, Rusya'nın eskisi gibi verimli bir askerî sisteme sahip olması durumunda neler başarabileceğini gösteren bir hamleydi.

Rus halkı savaştan bıkmıştı. Şubat 1917'ye gelindiğinde Rus ordusu neredeyse felç olmuş durumdaydı. Bunun üzerine bir de devrimci baskılar artmıştı. Rus askerleri, subaylarına itaat etmeyi reddederek cepheden firar etmeye başladılar. Almanlar da Lenin'i ve sürgündeki diğer devrimcileri Rusya'ya geri göndererek bu sürece baskıların şiddetini artırmak anlamında katkıda bulundular. Kasım 1917'ye gelindiğinde, Ekim Devrimi'ni gerçekleştirmiş olan Bolşevikler artık iktidardaydı. 16 Aralık 1917'de ateşkes ilan ettiler. Daha sonra Çar II. Nicholas ve ailesi bir evin bodrum katında idam edildi. Komünist rejim böylelikle iktidarını sağlamlaştırdı. Peki Brusilov'a ne oldu? 1920'de Kızıl Ordu'ya general olarak katıldı. Sovyet ordusunun yeniden kurulmasına yardım etti. Yaşanan iç savaş boyunca süregelen ölümcül mücadelelere dâhil olmaktan kurtulmayı da başardı.

1916 SOMME MUHAREBESİ

Batı Cephesi katliamının simgesi olan Somme Muharebesi bütünüyle bir felaketti ve İngiliz komutanları taktiksel değişikliklere gitmek mecburiyetinde bıraktı. Topçu ve makineli tüfekler o kadar baskındı ki piyadelerin anlamlı bir ilerleme kaydetmesini neredeyse imkânsız kıldı. Bununla birlikte Somme Muharebesi, yapılan kritik hatalardan ders alınmasını sağlayarak I. Dünya Savaşı'nın gidişatının değişmesinde bir dönüm noktası teşkil etti.

Somme Muharebesi'nin ilk günü, İngiliz askerî tarihi içinde bir günde verilen en büyük zayiata sahne oldu; 25.000'i ölü olmak üzere yaklaşık 60.000 personel zayiatı vardı. İngiltere'ye ulaşan dehşetli haberler, savaş sırasında eşi görülmemiş fedakarlıklar yapan İngiliz halkının tepkisini bir

Levent Şahverdi Arşivi

anda doruğa taşıdı. O zamana kadar kimse, mücadelesi verilen davanın değerinden şüphe etmiyordu; devletin savaşla ilgili istekleri derhâl karşılık bulduğu gibi nüfusun çoğunluğu tarafından da destekleniyordu ancak Somme, İngiliz halkı gözünde savaşın ihtişamını bütünüyle yok etti ve halkın bu kucaklayıcı tavrı bir daha asla geri dönmeyecekti.

Somme'un ilk gününde hâkî renkli üniformalarıyla ara bölgeyi [No Man's Land] omuz omuza geçerek kati bir ölüme doğru ilerleyen askerlerin görüntüleri, halkın gözünde onları oraya gönderen artık pek de geçerliliği olmayan eski zihniyete sahip generallerin suçu olarak görüldü. Aslında savaşın başından itibaren her cephede, her komutan İngiliz komutanlarla aynı kaderi paylaşıyordu: Böyle bir savaşta nasıl savaşılacağı konusunda hiç kimse deneyim sahibi değildi. Muharebenin ilk gününde İngilizlerin büyük kayıplara uğramasının nedeni, İngiliz topçularının muharebe alanını piyadeleri için temizleyememesiydi. Bu durum, generaller tarafından dikkate alınarak yeni saldırı taktikleri geliştirildi.

Batı Cephesi'ndeki çatışmanın ilk yarısında, generaller ve askerler gelişmiş endüstriyel ve modern savaş yöntemlerinde mutabık kalmaya çalışırken bu mutabakat büyük ölçüde bilgi sahibi olunmadan, el yordamıyla hayata geçirildi. Buna karşılık, 1917 ve 1918'de daha profesyonel taktiklerle yönlendirilen İtilaf orduları zafere giden yolu açtı. Bu nedenle Somme, Müttefiklerin modern savaşın nasıl yapılması gerektiği konusunda yaşadığı anlayış değişikliği ile bir dönüm noktası oldu.

Somme Muharebesi, Müttefikler için hayati önemi haiz Fransızlar üzerindeki Alman baskısını hafifletmek ve ihtiyaç duydukları nefes alanını açmak için yapıldı. Şubat 1916'da Verdun'a yapılan büyük Alman saldırısı, Fransızları sınırlarına gerilettiği gibi insan gücünden de yoksun bırakmıştı. Kuzeye yapılacak bir İngiliz saldırısı, Alman birliklerinin Verdun'dan uzaklaşmasını sağlayacaktı. İngiliz Komutan General Haig, bu dikkat dağıtıcı saldırıda önemli bir Fransız yardımı umuyordu ancak şartlar, Somme'u büyük ölçüde İngiliz Milletler Topluluğu'nun taarruzu hâline getirdi.

Muharebe başlamadan önce, 1 Temmuz günü, Alman hatlarına 1.7 milyon mermi atıldı ve dehşetli bir topçu bombardımanı gerçekleştirildi. İngiliz IV. Ordusu kuzeyde Gommecourt ile güneyde Maricourt arasında uzanıyordu. Güney kanadı boyunca Somme Nehri akıyordu. Saldırıdan bir saat önce, doğudaki yüksek bir yere konuşlanmış olan Almanların tepesine yaklaşık 230.000 mermi yağdı. Baraj ateşinin amacı her türlü

Levent Şahverdi Arşivi

Alman direnişini ortadan kaldırarak İngiliz piyadelerinin mermi kraterleri ile dolan toprakta düşman siperlerine doğru rahatça ilerlemesini sağlamaktı. Ne var ki bu beklenti büyük ölçüde geri tepti...

İtilaf top mermilerinin çoğu, Almanların saklandığı beton barınaklara nüfuz edecek güce sahip değildi. Muharebe alanı üzerinden uçan keşif pilotları harap olmuş manzarayı görüp yanıldılar ve bombardımanın amacına ulaştığına dair yanlış bilgi verdiler. Alman siperleri önündeki tellerin bile kesilemediğini ifade eden gözlem raporları, kıdemli subaylar tarafından göz ardı edildi. Ardından gelen bombardımanlar da artık bir saldırıya karşı tamamen uyanık bulunan Alman topçularını susturmayı başaramamıştı. İşin kötüsü Komutan Haig bu durum hakkında çok az şey biliyordu.

Somme'daki İngiliz askerlerinin çoğu tecrübesizdi. Siper merdivenlerinden tırmanmak ve düşman saflarına ilerlemek dışında, karmaşık taktikler konusunda eğitilmek için yeterli zamanları olmamıştı. Büyük bir cesaretle ara bölgede ilerlediklerinde, Almanlar sığınaklarından çıkarak makineli tüfeklerini ateşlemeye başladılar. Saldırının ilk saatinde İngilizlerin ölü ve yaralı zayiatı 30.000'e ulaştı. Ortalık adeta kan gölüne dönüşmüştü.

Lağımların kullanımı bile tam anlamıyla başarılı değildi. İngilizler tarafından düşman siperlerinin altına tüneller kazılarak tahrip kalıpları yerleştirilip patlatılıyor, böylelikle de Almanların kayba uğraması sağlanıyordu ancak iki temel sorun vardı. Birincisi, kayıplar istenen düzeyde olmuyordu. İkincisi ise tahrip kalıpları son anda patlatıldığından, sağ kalan Almanlar hemen arkadan gelecek olan piyade saldırısına karşı uyarılmış oluyor ve kısa zamanda tedbir alıyorlardı. Kendi siperlerinden dalga dalga çıkan İngilizleri; el bombası, tüfek ve makineli tüfeklerle avlıyorlardı. Alman direnişini susturmadaki başarısızlığa ve ardından gelen ağır kayıplara rağmen, Somme Taarruzu'nun ilk günü bütünüyle başarısız sayılmazdı. Merkez sektörün güney kesiminde, Montauban, Mametz ve Grandcourt dâhil olmak üzere birkaç Alman noktası ele geçirildi, başka yerlerdeki saldırılarsa köreltildi.

İlk günkü kayıpların şoku, Haig'i 5 ay sürecek bir muharebeye girmekten alıkoymadı ve görünen oydu ki bu tecrübeden alınması gereken dersler kısa sürede alınmıştı. Nitekim General Rawlinson'un, 14 Temmuz'da Longueval Ridge'deki Alman savunmasının ikinci hattına yaptığı saldırı, daha verimli taktiklerin kullanıldığına dair bir işaretti. Birlikler

Levent Şahverdi Arşivi

karanlıkta ilerledi. Saldırıdan önce, çok daha küçük bir alanı hedef alan beş dakikalık kısa ama şiddetli bir bombardıman gerçekleştirildi. Baraj ateşi sayesinde Alman ikinci mevzii tamamen yıkıldı, İngiliz piyadeleri Bazentin-le-Petit ile Longueval arasındaki hattı kırmayı başardılar ancak aradaki boşluktan faydalanılamadığı için ilerleme engellendi.

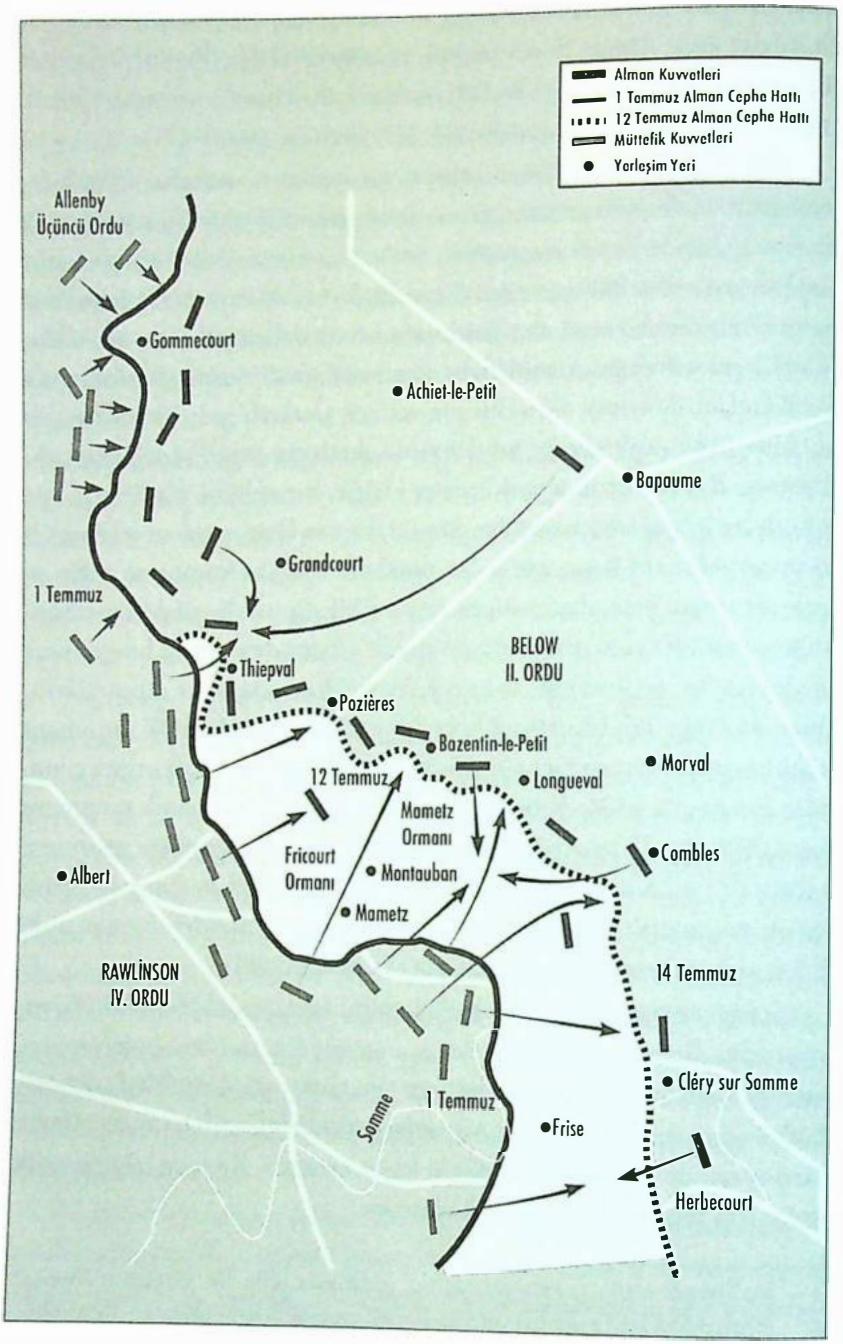
Diğer mevkilerde yaşanan şiddetli çatışmaların ardından İtilaf kuvvetlerinin başka Alman konuşlarını de ele geçirdiği oldu ama bunun da bedeli ağırdı: Pozieres'i ele geçiren Avustralyalılar ve Yeni Zelandalıların toplam zayiatı 23.000'i geçmişti. Almanlar, bir mevki kaybettiklerinde karşı saldırıda bulunma emri almışlardı ama bu da onlara pahalıya mâl oldu. Üstelik şiddetli yağmur, muharebe alanını çamur deryasına dönüştürerek sefaleti daha da artırdı. Buna bir son vermek amacıyla gerçekleştirilen çok sayıda küçük çaplı saldırı, kilitlenmiş noktalarda çözülme sağlayamadı. Zayiatın boyutu arttıkça politikacılar Haig'e, kararlılığını sürdürmesi yönünde baskı yapmaya başladılar. Bunun üzerine Haig, modern teknolojiyi devreye sokmaya karar verdi: "su tankları"[2]. İngiliz komutan; zırhlı ve paletli bu yeni silah platformundan çok etkilenmişti. Bu silahların olabildiğince kısa sürede hazır olmasını istedi. Üretimde yaşanan bir gecikme nedeniyle bu yeni silahın sadece 32'si Eylül ayında hazır durumdaydı. Yine de Haig, bu 32 silahı muharebeye dâhil etti. Mekanik sorunların çözülmemiş olmasına rağmen, 15 Eylül'de tankların ilk defa ortaya çıkışı, tüm bu gelişmelerden habersiz olan Almanlar arasında panik yaratmaya yetti. Nitekim Thiepval'de Almanları korkutmaya ve köyü ele geçirmeye sadece üç tank kâfi gelmişti. Bu yeni ve etkili aktörler, muharebede geniş bir atılım yapmak için henüz yeterli olmasalar da mücadelenin başka türlü bir savaşa evrilmekte olduğunun güçlü bir kanıtıydılar.

Somme Muharebesi İtilaf birliklerinin; Beaumont, Hamel ve Beaucourt'taki Alman savunmasını ele geçirmesiyle Kasım ayında nihayet sona erdi. Muharebe, Almanların yenilmez olmadığını gösterdi. İtilaf askerleri, bedeli ağır olmasına rağmen Almanların yenilebileceğini anladı. Alman kuvvetlerinde ise büyük bir güven kaybı yaşandı. Kısacası, rüzgâr artık onlar için ters yönden esmeye başlamıştı.

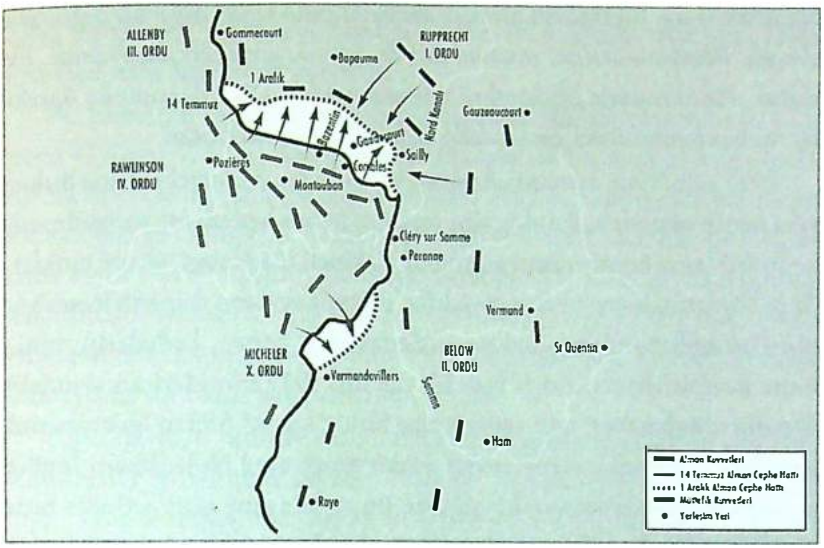
---

2 İngilizcede *tank* "su deposu, sarnıç" anlamına gelir. Bu sözcüğün Modern Hintçedeki *tanku* (su deposu, rezervuar, suni göl) sözcüğünden alıntı olduğuna dair görüşler vardır. Güvenlik gerekçesiyle, I. Dünya Savaşı yıllarında geliştirilen zırhlı, tekerlekli, paletli aracın kod adı olarak kullanılmıştır.

Levent Şahverdi Arşivi

Levent Şahverdi Arşivi

Muharebe sırasında her iki ordu da piyadeleri desteklemek için çeşitli silahlar ve araçlar kullanarak geliştirdikleri taktiklere dayanarak daha net hedeflere odaklanan saldırılar gerçekleştirdiler. "Fırtına Birlikleri"nin saldırıları burada doğdu. İlerleyen piyadenin hemen önüne topçular tarafından bir perdeleme ateşi açılması, piyade-topçu işbirliğine dayanan "kombine taarruz" anlayışını gündeme getirdi.

Gerçek olan şuydu ki bu muharebenin gölgesinde nefes alan hiçbir taraf burada yaşanan dehşeti unutamayacaktı. Somme Muharebesi'nde; İngilizler 420.000, Fransızlar 205.000, Almanlar ise 680.000 zayiat verdiler ve tüm bu katliam, İtilaf kuvvetlerinin sadece 3 km'lik ilerlemesi uğruna yaşandı.

1917 PASSCHENDAELE MUHAREBESİ

İngiliz ordusu tarafından benimsenen yeni taktiğin, teknolojiyle bezenmiş etkileyici bir sonuca kapı aralaması beklenirken, her şey bir anda muazzam kayıplarla şiddetlenen, çamurdan bir kâbusa dönüştü. İlerlemeler şiddetli yağmur nedeniyle tıkandı. Muharebe alanı bir çamur deryasıydı adeta. Somme Muharebesi, İngiliz ordusunu Batı Cephesi'ndeki kilitlenmeyle başa çıkmak için yeni taktikler geliştirmeye zorlayan bir travmaydı. Ancak zor kazanılan bu deneyim, 1917 yazında başlayan Passchendaele (III. Ypres) Muharebesi'nde istenen sonucu almaya yetmedi. Beş aylık muharebe ve yaklaşık 350.000 *kişilik*

Levent Şahverdi Arşivi

zayiattan sonra, İngilizlerin stratejik konumlarında kayda değer bir değişiklik olmadı. Passchendaele'da, yaşanan trajedi, Somme'a eş değer düzeydeydi. Ek olarak, Passchendaele Muharebesi'nde yaşananlar, 1917'de yaşanan önceki iki muharebenin süreci düşünüldüğünde daha da şaşırtıcıdır.

1917'nin Nisan ayındaki Arras ve Vimy Ridge Muharebesi'nde birkaç yeni taktik ve silah kullanıldı: ağır topların hassas hedefleme yapabilmesi, kesintisiz baraj bombardımanı, yoğun makineli tüfek ateşi, gaz ve tanklar. Tüm bunların desteğini alan piyadeler, yağmur ve karın da perdelemesiyle tünelleri kullanarak ön cepheye ilerlemişlerdi. Sonuç, hedeflerin minimum kayıpla ele geçirildiği hızlı bir zaferdi. 1917'nin Haziran ayındaki Messines Muharebesi'nde, açılmış olan birkaç lağım[3] Alman ön cephesini parçaladı. Eşzamanlı olarak hedef odaklı topçu ateşi başlatılırken İngiliz uçakları da hava hâkimiyetini sağladı. Bu sayede yine tüm hedefler hızlı bir şekilde alındı. İtilaf yüksek komutanlığı bu kombine harekâtı geniş ölçekte uygulamanın kilidi kırabileceğini düşünmeye başladı. Bu uygulama Ypres'te hayata geçirilecekti.

Nisan 1917'de Fransızlar, Reims'in kuzeyinde büyük bir saldırı başlattı: Nivelle Taarruzu. Ancak hedefe ulaşmada başarısız oldular. İlk beş günde yaklaşık 130.000 Fransız hayatını kaybetti. Başarısızlık, Fransız ordusunun zaten düşük olan moralini iyice bozdu ve isyanlar patlak verdi. Fransa artık yenilginin eşiğindeydi. Bu durumda İngilizler, Almanların dikkatini dağıtmak için yeni bir saldırı başlatmalıydı. Arras ve Messines başarılarını arkasına alan General Douglas Haig, gözünü Hollanda kasabası Ypres'e dikti. Sırtını Ypres'e dayayan İngilizlerin konumu Alman hatlarının içine doğru bir çıkıntı oluşturmuştu. Haig'in hedefi, Ypres'in 11 km doğusunda bulunan ve Passchendaele Köyü'nü de içine alan yüksek sırttı.

Yeni taktiklerden edindikleri cüzi tecrübeleri de dikkate alan harekât planı 31 Temmuz'da hayata geçirildi. Taarruz iyi başladı. 3.000 bataryanın ateşi ile oluşan devasa topçu bombardımanı, düşman hattının her bir metresine neredeyse 5 ton mermi yağdırdı. Muharebe alanı üzerinde hava üstünlüğünü korumayı başaran İngiliz uçakları keşif uçuşları gerçekleştirdi. Bu başarılı koordinasyonun bir sonucu olarak İtilaf piyadeleri; Bixschoote, Pilckem ve St. Julien sırtları da dâhil olmak üzere, hedeflerinin çoğunu

3 Düşmanın kale duvarlarını yıkmak veya düşman ordugâhına zarar vermek amacıyla, düşman siperlerine doğru yer altından açılan dar yol.

Levent Şahverdi Arşivi

daha ilk gün ele geçirmeyi başardı. Alman ön hattının yaklaşık 2 km'si nispeten hafif kayıplarla alınmıştı.

Bu başarının tam ortasında bazı anlaşmazlıklar da yaşanıyordu. General Gough, V. Ordu'dan sorumlu ana muharebe alanı komutanıydı. Ancak operasyonel bakış açısı, Messines'te zafer kazanmış olan Komutan Plumer'dan ve Gough'un yerine göreve gelmeyi ümit eden Rawlinson'dan daha zayıftı. Üstelik saldırı altı hafta geciktiğinden, elverişli yaz havası da kaçırılmıştı. Müttefik ilerleyişi, Alman hatlarının derinlerindeki güçlü tahkimat noktalarında kararlı direnişlerle karşılaştığında, bir türlü durmak bilmeyecek sonbahar yağmurları da başladı.

Kötü havanın muharebenin taktik uygulamalarına etkisini anlamak için araziyi iyi tanımak gerekir. Harekât alanının zemini, yapışkan ve "ağır" kilden oluşuyordu. Bu kil su geçirmez olduğundan yağan yağmur yüzeyde birikiyordu. Yöredeki çiftçiler tarafından inşa edilen drenaj kanalları da top mermileri tarafından tahrip edildiği için Ypres'teki muharebe alanı çamur, parçalanmış ağaç gövdeleri ve su dolu mermi çukurlarından ibaret bir hâle gelmişti. Bu çamur yığını sadece insanların ve araçların ilerlemesini durdurmakla kalmamış, 40.000 kadar askeri de yutarak ölümüne sebep olmuştur. Öyle ki insanlar bu çamur deryasında ilerlemek için yüzükoyun yatan cesetlerin üzerine basmak zorunda kalmışlardır. Sırt üstü yatan cesetlere basan askerlerin ayağı cesedin kaburgalarına girmiş, o askerler de cesetle birlikte bataklığa dönen çamur deryasına batıp hayatını kaybetmiştir.

İlk sağanak iki hafta sürdü. Almanlar bu "sükûneti" bulundukları konumdaki şartları güçlendirmek için kullandılar. 16 Ağustos'ta İtilaf saldırısı yeniden başladığında Langemarck ele geçirildi ama sonra yağmur tekrar başladı. Hücumun durma noktasına geldiğinin farkında olan Haig, kazanımlarını pekiştirmek istedi.

Gecenin karanlığından faydalanan mühendisler tahtalar ve kütükler kullanarak çamur deryası üzerine yollar inşa etmeye giriştiler ancak gün ışıdığında Almanlar, onca emeği ateş altına aldı. Yolların her seferinde tekrar tekrar yapılması gerekiyordu. Sonu gelmez gibi görünen yağmurun oluşturduğu su birikintileri, gaz mermileri ve cesetlerle kirlenmişti. Üstelik günlük içme suyu tedarikinin de sağlanması gerekiyordu.

Haig, Gough'un yerine daha titiz çalışan Plumer'ı getirdi. Komutanın değişmesinin ardından birliklerin ve topçuların yeniden örgütlenmesi

Levent Şahverdi Arşivi

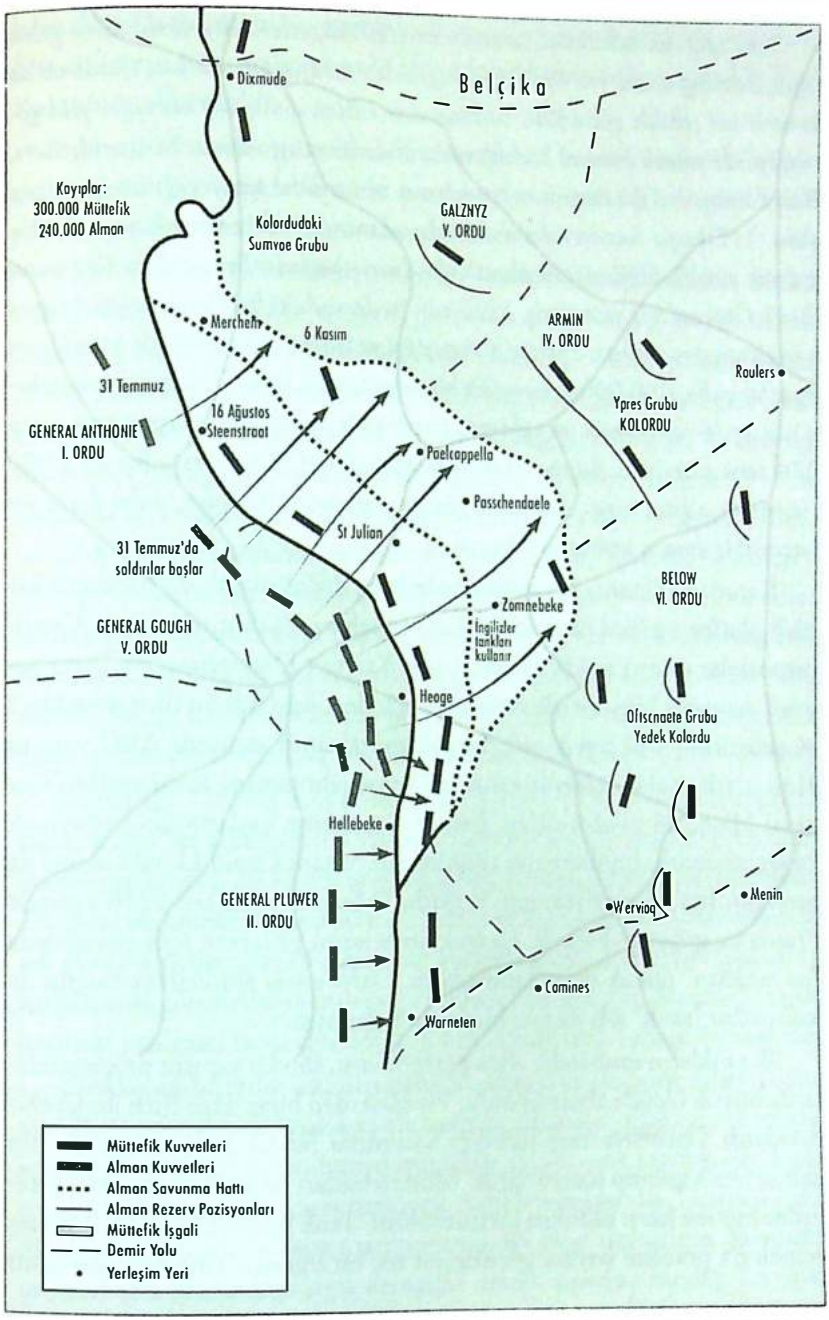
yaklaşık 3 hafta aldı. Bu örgütlenme süreci, yağmurun dindiği ve çamurun git gide kuruduğu, böylelikle herkeste iyimserlik havası oluşturan kuru bir döneme denk geldi. 20 Eylül'de İngiliz ve Avustralyalı birlikler güneyde Polygon Wood ile Gheluvelt'e ve merkezde Zonnebeke'ye doğru ilerlemeye devam ettiler. Avustralyalılar, Gheluvelt platosunu geçerken Alman top mermilerinin kurumuş çamuru havalandırmasıyla oluşan bir toz fırtınasına yakalanarak başka bir deneyim yaşadılar. Ekim ayının başında yağmur yeniden başladı. İtilaf askerleri Passchendaele Köyü'ne yaklaşmak için 4 km'lik "tahta" yol boyunca yürümek zorunda kaldılar.

Çamurun, Batı Cephesi'nde uygulamaya konan yeni taktiklerden elde edilen verim üzerinde çarpıcı bir etkisi vardı. Yüksek patlayıcılı top mermileri çamurun içine gömüldü ve battı. Eğer uçaklar havalanabilseydi, her iki tarafın da üniformaları çamura bulandığı için dostu düşmandan zaten ayıramazdı. Havan topları her ateşlendiğinde taban destek ayakları ve plakaları çamura gömülüyordu. Yoldan çıkan tanklar aynı anda çamura saplanıyordu. Tüfek namluları çamurla doluyor, yaralılar art arda çamurda boğuluyordu.

Almanlar, İtilaf ilerleyişine şiddetli karşı saldırılarla cevap verdiler. Burada ilk kez hardal gazı kullandılar. Zehirli gaz ve çamurlu mermi çukurları askerler için ölümcül bir tehdit oluşturdu. Gazdan kaçmaya çalışan birçok asker gözlerini kapayarak ilerlediğinden ya da gaz nedeniyle görme yetisini kaybettiğinden çamura düştü, gazdan değilse bile çamura batarak boğuldu. Pek azı cesur arkadaşları tarafından kurtarılabildi.

Sonunda Passchendaele'nin kilit noktasını 6 Kasım'da ele geçiren ve Almanları sırttan geri püskürten Kanadalılar oldu. Passchendaele ya da III. Ypres Muharebesi şüphesiz bir askerî başarıydı. Ancak son derece elverişsiz hava koşulları Haig ve generallerinin iyi hazırlanmış planlarını mahvetmişti. Kısa sürede elde edilen önceki zaferlere karşılık, bu kez basit gibi görünen ama tüm bir orduyu adeta kıran çamur engeline takılmıştı. İngiltere'deki taktik gelişmeler, 300.000 kişilik devasa bir kayıp listesiyle karşı karşıya kalan politikacılar için pek bir şey ifade etmiyordu. Almanlar en az 240.000 adam kaybetmiş olmalarına rağmen Belçika'yı işgal altında tutmaya devam ediyorlardı. Savaş bir yıl daha devam edecekti. Bu nedenle Passchendaele, çoğu kişiye bir zafer olmaktan çok bir yenilgi gibi göründü.

Levent Şahverdi Arşivi

Levent Şahverdi Arşivi

1917 CAMBRAI MUHAREBESİ

Yeni taarruz taktikleri, savaşın en etkili aktörlerinden biri hâline gelen tank liderliğindeki bir hamleyle İngilizler tarafından ilk kez Cambrai'de kararlı bir şekilde gösterildi. Burada elde edilen sonuç hoş bir zafer gibi görünüyordu ancak Fırtına Birliklerinin önderlik ettiği Alman karşı saldırıları, Batı Cephesi'ndeki devasa mücadelenin biraz daha uzayacağının göstergesi oldu. I. Dünya Savaşı'nda muharebe alanında elde edilen başarı ölçütü, giderek nitelik değil nicelik olarak görülmeye başladı. Evvelce Brusilov bunu Doğu Cephesi'nde göstermiş, 1917'nin başlarındaki İngiliz zaferleri de aynı noktaya işaret etmişti. Ypres'te birkaç düzine tümenin katılımıyla gerçekleşen üç aylık çaba, 400.000 personellik bir zayiata mâl oldu. Cambrai Muharebesi'nin açılış safhasında ise yalnızca altı piyade tümeni ve onlara destek veren 378 tank sayesinde; düşman şoka uğratıldı, İtilaf kuvvetleri yalnızca 5.000 civarında zayiat verdi. Daha az zayiat verilmesine karşılık, daha fazla yer kazanıldı ama iş bununla bitmedi...

Karada kullanılacak; zırhlı, paletli ve doğal olarak da hareketli bir silah platformu fikri ilk olarak 1914 sonbaharında düşünülmüştü. Çeşitli prototipler ortaya atıldı. Hatta İngiliz Kraliyet Donanması bir "kara gemisi" tasarımı bile önerdi. Amirallik içinde Churchill bu fikri destekledi ve geliştirilmesini teşvik etti. Birçok mütalaanın sonunda ABD yapımı Holt marka paletli traktör şasisinin[4] temel alınmasına karar verildi. General Haig, bu platformdan, hemen üretimine başlanmasını isteyecek kadar etkilendi. İngiltere'nin mühimmat bakanı David Lloyd George da projenin hayata geçirilmesini sağladı. "Mark I" tankları, 1916 yazında Fransa'ya gelmeye başladı. Gerçek amaçlarını gizlemek için envanterde "su tankları" olarak tanımlanmışlardı. Daha sonra aldıkları ve bugün de kullanılan "tank" adı da işte buradan doğmuştu.

İlk tankların muharebe alanı performansı, sürekli yapılan propagandalarda büyük ölçüde abartılıyordu. Piyadelerden biraz daha hızlı ilerleyebiliyorlardı. Darbelere karşı oldukça hassastılar. Sık sık da Batı Cephesi'nin çamuruna saplanıp kalıyorlardı. Mürettebatları ise karbon monoksit zehirlenmesine karşı oldukça savunmasızdı. Tank hareket hâlindeyken ateş açmak da pratikte hayata geçirilmesi zor bir uğraştı. Yine de hayatlarını

4 Aynı zamanda şasi olarak da bilinen araç şasisi, bir organizmanın iskeleti gibi motorlu taşıtın ona bağlı tüm diğer parçalarını taşıyan ana destek yapısıdır.

Levent Şahverdi Arşivi

kolaylaştıracak herhangi bir makineye ihtiyaç duyan piyadelerin moralini kısa sürede yükselttiler. Bunun farkına varan İngiliz savaş propagandası kaynakları da gazeteleri bu amaçla kullanarak tankların itibarını artırdılar. İnşa edilmeye çalışılan bu olumlu imajı desteklemek için de ayrı bir Tank Kolordusu oluşturuldu.

İlginçtir ki tankların Cambrai'den önceki en başarılı "seferleri" cephe gerisindeydi: Savaş giderleri için para toplamak amacıyla İngiltere'deki şehirler gezilip sık sık halkın huzuruna çıkıldı.

1917 yazında, geliştirilmiş 190 adet Mark IV, Passchendaele Muharebesi'nde (III. Ypres Muharebesi) görücüye çıktı. Sonuç, büyük ölçüde hüsrandı. Başarısızlık nedeni olarak baş edilemeyecek kadar kesif bir çamur deryası ve parçalı birimler hâlinde ayrı ayrı kullanılmaları gösterildi. Gelgelelim bu âşikar durum bile General Haig'in tankların "iş bitirici" birer silah olduğu konusunda ikna olmasına yetmişti. Kasım 1917'de, Cambrai'nin sağlam zemininde tüm tankları bir araya getirerek kitlesel bir saldırı formasyonunda kullanmaya karar verdi. Taarruz, başlangıçta bir topçu saldırısı olarak tasarlanmıştı. Tankların görevi ise dikenli telleri kırmak olarak belirlenmişti. Böylece topçular, bu görevi üstlenmek zorunda kalmaktan kurtulmuş olacaklardı. Bir gedik açıldığında ise tankları takip edecek olanlar, kadim süvari alayları olacaktı. Tank komutanlarına gelince, onlar da kullandıkları savaş aracının değerini kanıtlamaya epey istekliydi.

İngiliz III. Ordusu'nun komutanı General Byng, büyük bir sürpriz yapmak için her saldırı öncesi yapılan alışılagelmiş yıkıcı topçu bombardımanına girişmedi. 20 Kasım sabahı tanklar hazırdı. Sisin içine gizlendiler. Topçular da hareket hâlindeki tankların tam önüne bir koruma ateşi açarak güvenle ilerlemelerini sağladılar. Bu gürültülü canavarları birdenbire karşılarında gören Almanların çoğu mevzilerini terk etti. Alman ön cephe hattının yarılması ve içeriye doğru 8 km ilerlenmesi, sadece 10 saat aldı.

Tanklar, üç birimlik takımlar hâlinde çalıştı. Birinci tank, dikenli telleri aşıp ilk siperi makineli tüfek ateşiyle baskı altına alıyor, diğerlerini korumak için düşman siperinin önünde duruyordu. İkinci tank taşıdığı bir demet sopayı içine attığı ilk siperi makineli tüfekle vuruyordu. Üçüncü tank, ilk siperi geçmek için ikinci tankın bıraktığı sopa demetinin üzerinden geçiyor, ardından kendi sopa demetini destek siperine bırakıp bu siperi makineli tüfekle biçiyordu. Sonra birinci tank ilerleyerek ilk iki siperi, diğer tankların bıraktığı sopa demetleri üzerinden geçip üçüncü sipere

Levent Şahverdi Arşivi

kendi sopa demetini bırakıyordu. Böylelikle siperler hem aşılıyor hem de temizleniyordu.

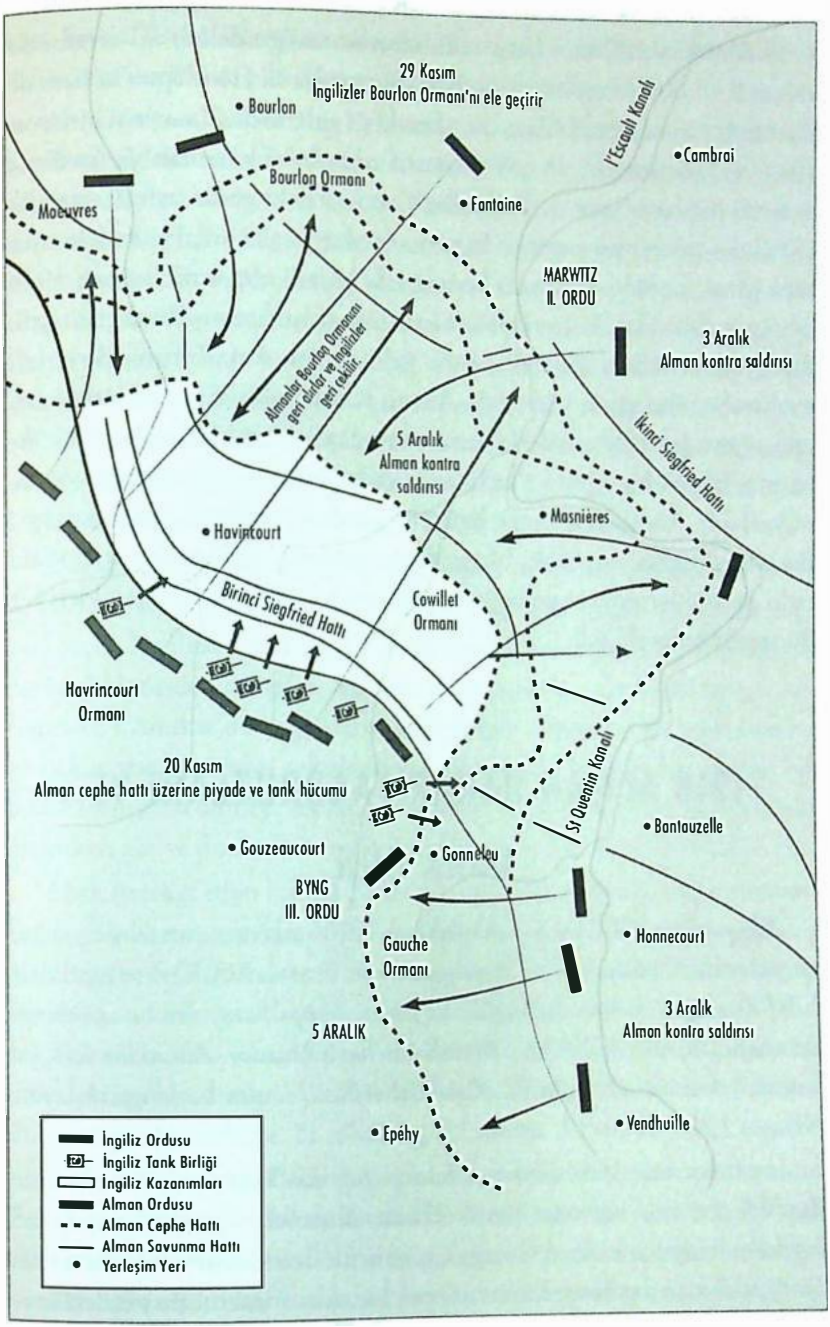
Sinirlerine adeta çelikten bir kalkan ören Flesquières'teki bir Alman top bataryasına mensup birlikler, mevzileri yok edilene kadar yedi tankı imha etmeyi başardılar.

Bu sektördeki Alman mevzilerinin zayıf olduğu biliniyordu. Taarruz için tankların seçilmesinin nedeni de buydu. İngiliz topçuları, karşılarındaki 34 Alman topuna hızla üstünlük sağladı. Ayrıca Almanlar da ön cephelerini derinlemesine savunmayı seçtiler. İhtiyat kuvvetleri, herhangi bir yarma girişimini durdurmaya hazırdı. İlk ilerlemelerinin sonuna doğru tankların gücü tükendiğinde, Almanlar düşman kazanımlarını engellemek için yedek kuvvetlerini topladılar. Tanklarının desteğinden giderek mahrum kalmalarına rağmen İngilizler, 28 Kasım'a kadar saldırıya devam ettiler. Sonunda yaklaşık 10.000 esir aldılar. 200 topu da ele geçirdiler. Ama İtilaf kuvvetlerinin zafer sarhoşluğu kısa sürdü çünkü Almanlar, azimlerinden bir şey kaybetmediklerini kısa süre sonra gösterdiler.

Almanlar, 30 Kasım'da büyük bir karşı saldırı başlattılar. Tank taarruzuyla kaybettiklerinin neredeyse tamamını geri aldılar. Zaten onlar 1916'dan itibaren yeni taktikler geliştirmeleri gerektiğini öğrenmişlerdi. "Savunmada esneklik" taktiği bunlardan biriydi. Askerlere ölümüne direnmeleri yerine daha "akıcı" bir savaş anlayışında mücadele etmeleri öğretildi. Bir Müttefik saldırısından önce geri çekilirlerken ileri karakollardaki makineli tüfek birimleri, İtilaf askerlerini tuzağa düşürmek için bir ağ oluşturuyordu. Düşman saldırısı bu çapraz ateş tarafından köreltilirken en deneyimli Alman birlikleri ve topçu kuvvetlerinin büyük çoğunluğu, bir karşı saldırının ana unsuru olarak yedekte bekletiliyordu.

Bu esnek yaklaşım, "Fırtına Birlikleri" taktiğinin geliştirilmesine yol açtı. El bombaları, havan topları, alev makineleri ve makineli tüfeklerle donatılmış iyi eğitimli askerlerden oluşan küçük birimler, daha zayıf düşman mevzilerini istila etmek için kullanıldı. Bir saldırının hız dengesini korumak gibi bir gayretleri yoktu. Saldırıları sırasında önem verdikleri tek şey, arkalarında daha sonra sorun yaratacak herhangi bir şey bırakmamaktı. Fırtına Birlikleri, taarruzlara liderlik eden uzman kadrolar olduklarından ordunun geri kalanı tarafından "elit askerler" olarak görülmeye başladı. Bu da, bu birliklerin savaşa girerken morallerinin yüksek olmasını sağladı. Cambrai'deki karşı saldırılara öncülük edenler de Fırtına Birlikleriydi.

Levent Şahverdi Arşivi

Levent Şahverdi Arşivi

Başarıları Alman generaller tarafından dikkatle takip edildi. Bu nedenle, 1918'deki çatışmalarda ağırlıklı olarak Fırtına Birlikleri kullanıldı.

6 Aralık'taki Alman karşı saldırısı sona erdiğinde her iki tarafın da yaklaşık 45.000'er zayiatı vardı. Başa dönmüşlerdi. Hem Ypres'in hem de Cambrai'nin başarısızlıkları, bu tıkanıklığı gidermek adına yeni bir savaş yöntemi geliştirmek için çok çaba sarf eden İtilaf komutanlığı üzerinde kasvetli bir hava yarattı. Tankların Cambrai'deki geçici zaferi, stratejik olmaktan çok bir propaganda başarısı olarak iş gördü. İtilaf yüksek komutanlığının, tankları kullanma konusunda hevesli olmasına rağmen 1918 boyunca daha fazla kitlesel tank taarruzuna girişmemesi dikkat çekiciydi. Anlaşılan tankların zamanı henüz gelmemişti. Ama Fırtına Birlikleri muharebe sahnesinin yıldızıydı. Alman komutanlar, Cambrai'deki karşı saldırılarından elde ettikleri olumlu havadan cesaret aldılar. Yeni taktiklerinin, büyük bir saldırıya kalkışacak kadar mükemmel olduğunu düşünüyorlardı. Ancak düşünmek başka bir şeydi, uygulamak başka bir şey... Başarılı olmaksa bambaşka bir şeydi. Almanlar bu kavramlar arasındaki farkı anladıklarında, kendilerini hiç de ummadıkları ve istemedikleri bir durumda bulacaklardı.

1918 ALMAN BAHAR TAARRUZLARI VE KARA GÜN

Almanya'nın I. Dünya Savaşı'ndaki son büyük taarruzunun durduğu gün, gerçekten de Almanya'nın en "kara günü"ydü. Fırtına Birlikleri ve taktikleri İtilaf direnişini kıramadı. İngiliz birlikleri, topçu barajının ve tankların koruması altında ilerliyordu. Morali bir hayli bozulan Almanlar için bu kadarı çok ama çok fazlaydı. Kaiser'in ordusu, sonun başlangıcındaydı. Nihayet 1918 yılının 11. ayının 11. gününün 11. saatinde her şey bitti.

İngilizler, onca yeni silaha ve taktiğe rağmen Ypres veya Cambrai'de istediklerini elde edememişlerdi. Tekrar denemeleri gerekiyor muydu? İngiltere Başbakanı Lloyd George'a göre artık Batı Cephesi'nde daha maliyetli saldırıların peşinde koşmanın pek bir anlamı yoktu. Bu yüzden kaynakların, Avrupa'nın diğer yerlerindeki çatışma alanlarına kaydırılmasını destekledi. İtalyan Cephesi'ne daha fazla İngiliz askeri gönderildi. Hollanda

Levent Şahverdi Arşivi

ve Fransa'daki takviye kuvvetlerinin sayısı azaltıldı. Zaten Amerikalılar da savaşa dâhil olduğundan, yakında gelecek olan askerlerle birlikte Almanlara karşı sayısal üstünlük sağlanabilecekti. Bu arada İtilaf devletleri de, tıpkı daha önce yaptıkları gibi Alman saldırılarını köreltecekti.

Almanya'nın Tannenberg Kahramanı General Erich von Ludendorff kendinden daha emindi. Ne de olsa askerleri artık, düşmanın güçlü noktalarını atlayıp hatlara sızan Fırtına Birlikleri tarafından yönetilen yeni ve daha akıcı taarruz taktiklerinde deneyimliydi. En önemlisi, Ludendorff, sonunda sayısal avantaja sahip olabilmişti. Rusya savaş dışındaydı, devrim sularına dalmıştı. Bu sayede Ludendorff, trenler dolusu askeri Doğu Cephesi'nden batıya kaydırabilirdi. Bununla birlikte ABD'nin savaşa girmesi sorun yaratabilirdi, elini çabuk tutup bir şeyler yapması gerektiğini biliyordu. Amerikalılar savaşa tamamen dâhil olmadan önce yakaladığı taarruz fırsatını kaçırmadı. Almanlar açısından bu fırsat, 1918 baharındaki Ludendorff Taarruzları, diğer adıyla Bahar Taarruzlarıydı.

Ludendorff saldırı noktası olarak İngiliz ve Fransız ordularının Arras ve La Fere arasındaki Somme Savaşı'nın yapıldığı alanda konumlandığı yeri seçti. İngilizler, Fransız Cephesi'nin bir kısmının sorumluluğunu üstlendiklerinden askerleri dağınık durumdaydı, tuttukları hat da kırılgandı. Cambrai'de İngilizlerin yaptığı gibi Almanlar da hassas darbe ve beklenmedik saldırı taktiklerini kullandı. 21 Mart'ta beş saatlik bir bombardımanla sahneyi açtılar. Daha sonra başlayan taarruz, sis içerisinde başlarken gaz ve duman mermileri de Almanları perdelemeye yardım etti.

Hızlı hareket eden Fırtına Birlikleri önderliğindeki 65 Alman tümeni, İngiliz ön hattının yaklaşık 100 km'sini ele geçirdi. Hattı aşırı gerilmiş olan İngiliz V. Ordusu bunalmış durumdaydı. Alman rakiplerinin aksine, fırtınayı ve saldırıyı atlatmak için yeterli kaynağa sahip değillerdi. Sis, İngilizlerdeki kafa karışıklığını ve korku hissini artırmıştı. Kuzeyde ise daha iyi savunma hatlarına sahip olan İngiliz III. Ordusu Alman saldırısını durdurmayı başardı.

Haig, ordular arasındaki, doğal olarak da hattaki boşluğu kapatması için Fransızlara başvurdu. Ancak Retain, Paris'i savunmakla daha çok ilgilendi çünkü Fransa'nın başkenti, Almanların uzun menzilli topçu bataryalarının meziline girmişti. İtilaf hatlarının gerisine sarkan yaklaşık 65 km derinliğinde bir çıkıntı yaratmış olan Alman orduları, ikmal hatlarının uzaması nedeniyle tedarik sorunları yaşamaya başlayınca durmak zorunda kaldılar.

Levent Şahverdi Arşivi

Oldukça başarılı olmasına rağmen, bu ilk saldırı Ludendorff için maliyetli oldu; Alman zayiatı 250.000'e dayanmıştı. İtilaf kuvvetlerinin zayiatı ise bunun biraz altındaydı. Şu hâlde cepheyi kırma girişimi belirleyici olmamıştı. Üstelik bu uğurda en iyi ve deneyimli Fırtına Birliklerinden bazılarını da kaybetmişti. İngiliz tarafında ise V. Ordu'dan arta kalanlar IV. Ordu ile birleştirildi.

Nisan ayında Ludendorff, Ypres yakınlarında yeni bir taarruza başladı. Böylelikle kanal limanlarının güvenliğini sağlamayı ve İngilizler ile Fransızlar arasındaki bağlantıyı kesmeyi hedefliyordu. Almanlar seçtikleri zayıf noktayı kullanarak bu sefer İtilaf hatlarında bir gedik açmayı başardılar. Dalga dalga gelen saldırıları sayesinde Almanlar, III. Ypres Muharebesi'nde kaybettikleri yerleri geri aldılar. Sadece İngilizler, Belçikalılar ve Fransızlar tarafından gösterilen sert direniş, büyük bir cephe yarılmasını engellemeyi başardı. Ayın sonunda, İtilaf karşı saldırılarının şiddeti, Ludendorff'u başlattığı taarruzu durdurmaya zorladı.

29 Mayıs'ta Ludendorff, İtilaf Devletleri'ne başka bir büyük darbe vurmak için harekete geçti. Bu kez hedefinde Aisne Nehri'ndeki Fransızlar vardı. İtilaf kuvvetlerini yine ufalayan Almanlar, 30 km uzunluğunda göz dolduran bir derinlik ele geçirdiler. Almanları ancak bölgedeki yeni güç olan Amerikalılar durdurabildi.

Haziran ayında, İtilaf hatlarına yönelik başlatılan iki Alman saldırısı daha, iyi organize olmuş Fransız ve Amerikan orduları tarafından kontrol altına alındı. İtilaf uçakları ve topçuları, Almanların elindeki köprüleri bombalayarak ikmal hatlarını tahrip etti. Ludendorff için zaman daralıyordu. Taktik olarak Almanlar güçlerini kanıtlamışlardı ancak stratejik bir zafere ulaşamamışlardı. Ludendorff'un kayıpları çok büyüktü ve savaşı sürdürme iradesi, her geçen dakika askerlerden uzaklaşıyordu. Buna karşılık her ay savaşmaya istekli 300.000 Amerikalı, Batı Cephesi'ne geliyordu.

"8 Ağustos 1918, Alman ordusunun kara günüydü. Korktuğum ve sık sık ihtarda bulunduğum her şey burada, tek bir yerde gerçek oldu. Savaş makinemiz artık istenileni vermekten uzaktı."

Ludendorff

Levent Şahverdi Arşivi

Ağustos ayının başında, inisiyatif artık Ludendorff'ta değil, İtilaf kuvvetlerindeydi. Büyük çaplı sürpriz bir saldırı gerçekleştirdiler. Sayıları neredeyse olması gerekenin iki katına çıkarılmış olan Rawllnson komutasındaki İngiliz IV. Ordusu'nun birlikleri gece hareket ettirilerek gizlilik sağlanmıştı. Öyle ki İtilaf komutanlarının çoğu dahi yaklaşan saldırıyı bilmiyordu. 8 Ağustos sabahı, gün doğumundan önce alçak bir sisle örtülmüş 456 tank ve beraberindeki İngiliz, Kanada ve Avustralya birlikleri, Somme Nehri'nin güneyindeki Amiens'teki kara boyunca devam eden bir topçu baraj ateşinin arkasında ilerledi. Zayıf kalmış Alman hattı çöktü, yaklaşık 13 km de geri gitti. Morali bozulan Almanlar bu sefer daha düşük bir şiddetle karşılık verdi. Bu ilk gün İtilaf zayiatı düşük seviyede kalırken 12.000 Alman, savaş esiri olarak ele geçirildi. Bazıları artık savaşın dışında kaldıkları için dudaklarında bir gülümseme ile teslim olmuşlardı.

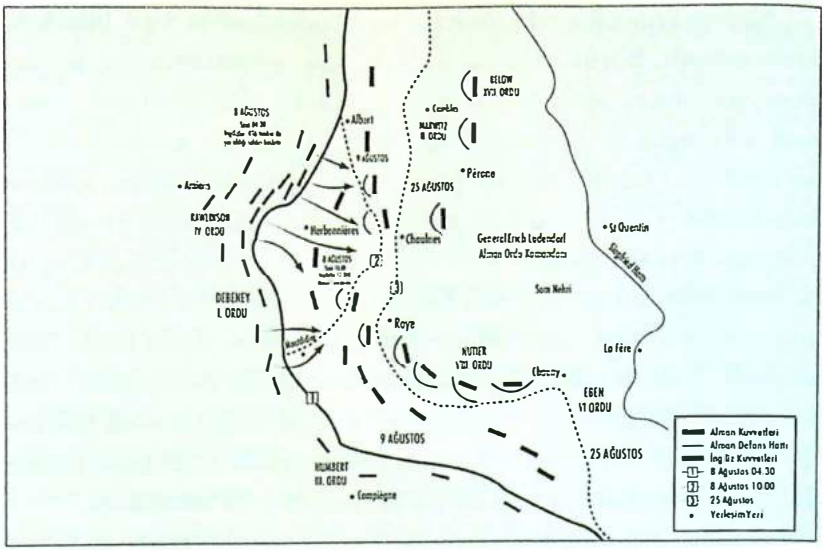
Ludendorff'u en çok endişelendiren ve 8 Ağustos'u "Almanya'nın kara günü" olarak adlandırmasına neden olan saik, ordusundaki mücadele etme isteğinin ortadan kalkmaya başlamasıydı. İlk saldırı sırasında pes eden binlerce Alman askeri arasında 281 de subay vardı. Direniş göstermeden silahlarını atıvermişlerdi. İrade savaşı İtilaf kuvvetleri tarafından kazanılmıştı.

Her zaman olduğu gibi, bu ilerleme de her iki tarafı şaşırtmıştı. Uç noktalardaki birliklere ikmal malzemeleri ulaştırılamadığından ve onlarla iletişim kurmakta güçlük çekildiğinden, İtilaf kuvvetleri durmak zorunda kaldılar. Yine de Almanlara sağlam bir darbe indirmişlerdi.

İletişim ve ikmal sorunlarının ilginç bir nedeni vardı: Kilitlenmiş siper savaşının statik kesinlikleri yerini birdenbire dinamik savaşın sürekli değişen koşullarına bırakmıştı. Hantallaşan ordular bu duruma uyum sağlamakta güçlük çektiler. Topçular, piyadeleriyle bağlantı kurmakta başarısız oluyordu; formasyonlar arasındaki yanal iletişim, her bir hareket olduğunda bozulma eğilimindeydi.

21 Ağustos'ta İngiliz III. Ordusu kuzeye doğru başka bir saldırı düzenledi. Üzerindeki baskı azalan IV. Ordu da ilerlemeye devam etti. İtilaf kuvvetlerinin birbirini izleyen saldırıları, Almanları püskürtmenin tek yolu gibi görünüyordu. Sızma taktikleri İngilizler tarafından da en az Almanlar kadar etkili bir şekilde kullanıldı. İngiliz piyadelerinin eğitim kılavuzunda yer alan "Şüpheye düştüğünüzde devam edin, emin olamayınca mümkün olduğunca çok Alman'ı öldürecek olan taktik neyse onu yapın. Açığa çıkan

Levent Şahverdi Arşivi

bir kanattan da korkmayın." söylemi muharebe alanındaki ilerlemeyi cesaretlendirmiş ve kolaylaştırmış görünüyordu.

Ludendorff son kozunu da kaybedince İtilaf karşı saldırısı ezici darbeler vurmaya başladı. General Pershing komutasındaki ABD I. Ordusu, Eylül ayında Meuse-Argonne bölgesine düzenlenen bir saldırıda ustalığını ve cesaretini kanıtladı. Fransızlar, Fransa-Prusya Savaşı'nda kaybettikleri ve kendilerini aşağılanmış hissettikleri Sedan'ı yeniden ele geçirdiklerinde ulusal özgüvenleri az da olsa yerine geldi. Kuzeyde, İngiliz kuvvetleri Hindenburg Hattı'na saldırdı ve 5 Ekim'de hattın içine girdiler. Alman yüksek komutanlığı panik hâlindeydi. Ludendorff, Almanya'da destek alamadığı için "sırtından bıçaklandığına" inanıyordu.

"Sırtından bıçaklanma" aslında bu savaştan sonra güçlenecek bir efsaneydi. Nitekim Hitler ve Nazilere verilen desteğin büyük bir kısmı, bu efsaneye inanan ve savaşın intikamını almak isteyenler tarafından sağlandı.

Alman liderler bu noktada ateşkes istemeyi düşündüler. İngilizler, Ekim ayında yeni saldırılarla baskıyı sürdürdüler. Selle Nehri üzerindeki Alman savunmasını kırdılar. Almanlar daha sonra ABD Başkanı Wilson'dan görüşme ve ateşkes talebinde bulundular ancak Wilson, askerî bir diktatörlükle müzakere etmeyeceğini söyledi. 27 Ekim'de Ludendorff istifa etti. İki gün sonra, Alman Açık Deniz Filosu isyan etti. Almanya genelinde gösteriler patlak verdi. Halk, 1917'deki kötü hasattan bu yana adım adım açlığa yaklaşıyordu: 1917 kışı Almanya'da "şalgam kışı" olarak anılıyordu.

Levent Şahverdi Arşivi

Alman hükûmetinin yenilgiyi kabul etmekten başka seçeneği yoktu. Savaşın son aylarında Almanya yarım milyon adamını daha kaybetmişti. Kaiser tahttan çekildi ve Hollanda'ya kaçtı. Alman İmparatorluğu yerini cılız bir demokrasiye dayanan cumhuriyete bıraktı. 11 Kasım 1918 günü, saat 11.00'de bir ateşkes ilan edildi. Ateşkes imzaları Ferdinand Foch'un Compiègne Ormanı'ndaki kendi tren vagonunda atıldı. Alman ordusu 1914 öncesi sınırlarına çekildi ve I. Dünya Savaşı böylelikle sona erdi.

11 Kasım 1918, İngiltere için bir Anma Günü olarak tarihe geçerken Almanlar tarafından bir utanç günü olarak anıldı. 11 Kasım 1918 günü, ateşkesin imzalandığı ana kadar yaklaşık 2.800 asker daha hayatını kaybetti. Aradan yıllar geçip de 1940 yılına gelindiğinde Fransa'yı dize getirecek olan Hitler, 11 Kasım Ateşkesi'nin imzalandığı aynı vagonun içinde Fransızların teslimiyetini kabul edecekti.

1921 SAKARYA MEYDAN MUHAREBESİ

İstiklal mücadelesi boyunca yaşanan her muharebe hayati öneme sahipti elbette, ama bu muharebelerden biri diğerlerinden ayrılıyordu. Büyük teknik ve maddi zorluklarla girişilen o muharebede eğer başarısız olunsaydı, her şey o gün bitecekti. Ancak Türk ordusunun kararlılığı ve adanmışlığı, mutlak galibiyetten başka bir sonuca ihtimal tanımamıştı. Bu destansı muharebe Sakarya Meydan Muharebesi'ydi. Kasım 1920'de kurulmaya başlayan düzenli ordu, 10 Ocak 1921 günü I. İnönü Muharebesi'nde yaşanan şiddetli çarpışmalar sonucunda Yunanları yenerek zafer kazanmıştı. 23 Mart günü Yunan ordusunun Bursa ve Uşak cephelerinden saldırıya geçmesiyle başlayan II. İnönü Muharebesi de Türk ordusunun zaferi ile sonuçlandı. Ardından 10 Temmuz'da yine Yunan ordusunun taarruzu ile başlayan Kütahya-Eskişehir Muharebeleri Türk ordusunun Sakarya Nehri'nin doğusuna geri çekilmesi ile sonuçlandı. Bir sonraki muharebe olan Sakarya Meydan Muharebesi ise Millî Mücadele'nin kaderini belirleyecekti.

Sakarya Meydan Muharebesi, Türk Kurtuluş Savaşı'nın en hayati muharebesidir. Türk ordusunu savunma durumundan taarruz durumuna taşıyan ve böylelikle de Büyük Taarruz'daki zaferin yolunu açan muharebedir. Bu muharebe Kütahya-Eskişehir Muharebeleri'nde alınan yenilgi sonrası başlamış, hatta orada kazanılmıştır.

Levent Şahverdi Arşivi

İnönü Muharebelerinin Türk ordusu tarafından kazanılması ve Türk Milli Mücadele hareketinin askerî alanda elde ettiği her zafer sonrası, siyasal alanda da başarılı sonuçlar elde etmesi, İngiltere'yi çileden çıkarmıştı. Bu cümleden olarak Yunanistan üzerindeki baskısını artıran Londra, kapsamlı bir taarruz ile Anadolu Hareketi'nin merkezi olan Ankara'nın bir an evvel ele geçirilmesini istedi. O zamana kadar pek de endişeli görünmeyen Yunanlar II. İnönü Muharebesi'nden sonra durumun ciddiyetini anlamışlardı. Yunan Küçük Asya Ordusu Komutanı General Papulas, Türk ordusunun kısa sürede düzene sokulduğunu ve güçlendiğini fark etmiş ve bu gücünü artırmasına fırsat vermeden harekete geçmek gerektiğini Atina'ya bildirmişti. General Papulas'ın bu raporunu, Türk ordusunun henüz taarruz kabiliyetine erişmediği şeklinde değerlendiren Yunan Kralı Constantin, İngilizlerin de teşvikiyle kuvvetlerini bir kat daha artırarak Kütahya-Eskişehir mevzilerine yerleşmiş olan Türk kuvvetlerine karşı yeni bir taarruz kararı verdi. Yunanlar, II. İnönü'de aldıkları yenilgiden sonraki üç ay içinde orduyu silah, donanım ve asker bakımından güçlendirmek için Yunanistan'da genel seferberlik ilan ettiler, 18-45 yaş arasındaki tüm erkekler silahaltına çağrıldı.

Yunan ordusu, 10 Temmuz 1921'de, Bursa'dan Kütahya ve Eskişehir'e, Uşak'tan Afyon'a doğru harekete geçti. 14–18 Temmuz günlerinde yaşanan şiddetli çarpışmalar sonrasında Kütahya'yı kontrol altına aldılar. Mustafa Kemal Paşa 18 Temmuz'da Batı Cephesi Karargâhı'na geldi. Durumu inceledikten sonra cephe komutanına, "Batı Cephesi birliklerinin Eskişehir'in kuzey ve güneyinde toplanmasının, bu arada ordunun güçlendirilmesi ve yeniden tanzimi için düşman ordusuyla araya mümkün olduğu kadar büyük bir mesafe bırakılmasının, bunu sağlamak için de Sakarya'nın doğusuna kadar çekilmenin uygun" olacağını bildirdi. Böylece İnönü muharebelerinden bu yana uygulanan stratejik savunmaya devam edilecek, Kütahya Yunan ordusu tarafından ele geçirilmiş olsa da yeni bir savunma bölgesi oluşturmak üzere zaman kazanılacaktı. 21 Temmuz'da başlayan Eskişehir Muharebeleri, Batı Cephesi birliklerinin 25 Temmuz'da Sakarya'nın gerisine çekilmesiyle sona erdi. Ancak bu çekilme kararı, Yunanların Türk ordusu karşısında baskın çıktığı yönünde bir sonuç anlamına asla gelmiyordu. Aksine, bu çekilme, Yunan ordusu için sonun başlangıcı oldu.

Türk ordusunun geri çekilme taktiği, savaşın kaderini belirlediği gibi Yunanların stratejik hatalarını da su yüzüne çıkarmıştı. Yunan ordusunun

Levent Şahverdi Arşivi

takibinin hangi yöne olduğu, niteliği, taktiği Türk keşif birlikleri tarafından tespit edilerek an be an cephe komutanlığına bildiriliyordu. Bu arada ordu da Ankara'ya kadar gitmemiş, düşmanı Sakarya Nehri'ne kadar çekerek bizatihi nehri bir taktiksel avantaj olarak kullanmak istemişti. Bu doğrultuda, cepheyi, nehir kıvrımlarının doğu yönüne paralel olarak oluşturdu. Arkasında Ankara düzlükleri bulunan Türk ordusu güneyden kuzeye; güney kısmında yoğun, merkez kısmında yakın ama seyrek ve kuzeyde de orta düzeyde bir yoğunlukla mevzilenip beklemeye başladı. Ayrıca düşman lojistiğine zarar vermek için kullanılacak olan Türk süvarileri de ağırlıklı olarak ordunun güneyine konuşlandırılmıştı.

Mustafa Kemal Paşa, ordunun Sakarya'nın doğusuna çekilmesi kararını verdiği zaman bunun birtakım tartışmalar doğuracağını biliyordu. Nitekim, TBMM'de bu yüzden bazı anlaşmazlıklar yaşandı: Meclis'teki muhalif grup bu olumsuz durumdan Mustafa Kemal'i sorumlu tutarken, Mustafa Kemal'i destekleyenler de Türk ordusunun bir an evvel başarıya ulaşmasını bekliyorlardı. Bu konu üzerine yapılan bir dizi mütalaa ve tartışmalar sonrasında TBMM, 5 Ağustos'ta aldığı bir kararla tüm yetkilerini Mustafa Kemal Paşa'ya devretti ve başlangıçta üç ayla sınırlı olmak üzere Mustafa Kemal'e Başkomutanlık unvanı verdi. Alınan bu kararla tartışmalar son bulmuş ve Meclis topyekûn Milli Mücadele'ye odaklanmıştı. Başkomutan Mustafa Kemal ilk icraat olarak ordunun insan gücü, taşıt, araç ve gereç eksiklerinin mümkün olduğunca kısa sürede tamamlanması amacıyla 7-8 Ağustos 1921'de Tekâlif-i Milliye Emirleri'ni (Millî Yükümlülük Vergileri) yayınladı. Ama bir sonraki muharebe çok kısa bir süre sonra cereyan ettiği için memleketin dört bir yanında yaşayan halktan ve dost ülkelerden orduya gönderilen yardımların çok az bir kısmı yerine ulaşabilmiş, dolayısıyla bu emirlerin getirileri bu muharebe için beklendiği kadar olmamıştı.

Kütahya Eskişehir Muharebelerinde Türk ordusunu geri çekilmeye mecbur eden Yunanlar bu durumu büyük bir başarı olarak duyursalar da Türk ordusunun hâlâ savaşma gücünün olduğunu biliyorlardı. Buna karşın, büyük bir meydan muharebesiyle bu işi halledeceklerini düşünüyorlardı.

Yunanlar bu muharebeden bir zafer elde edeceklerinden o kadar eminlerdi ki Yunan Kralı Konstantin, İngiliz Subaylarını Ankara'da vereceği bir ziyafete bile davet etmişti. 13 Ağustos 1921'de harekete geçen Yunan ordusuna 15 Ağustos'ta Kral Constantin tarafından "Ankara'ya!" komutu verilmişti. Diğer yandan 12 Ağustos günü Polatlı'daki cephe karargâhına

Levent Şahverdi Arşivi

gelen Başkomutan Mustafa Kemal Paşa, Yunan kuvvetlerinin Türk ordusuna sol kanattan saldıracağına kanaat getirerek gerekli düzenlemeleri yapmıştı.

23 Ağustos'ta başlayan Yunan taarruzunun amacı Türk mevzilerini kuşatıp Türk ordusunu tamamen yok etmekti. Sakarya Meydan Muharebesi genel olarak üç aşamada cereyan etmişti. 23-31 Ağustos tarihleri arasındaki birinci aşamada, Yunanların sürekli taarruzları karşısında Türk askeri savunma durumundaydı. 26 Ağustos'ta Yunan askerinin 100 km'yi bulan savunma hattına sol kanattan yaptığı çevirme hareketi sonrası Türk ordusunun batıya bakan yönü güneye çevrilmiş ve cephe Ankara'nın 50 km güneyine kadar kaymıştı. Bu sırada Mustafa Kemal Paşa birliklerine şu tarihî mesajı geçmişti: "Hattı müdafaa yoktur, sathı müdafaa vardır. O satıh bütün vatandır. Vatanın her karış toprağı vatandaşın kanıyla sulanmadıkça terk olunamaz. Onun için küçük büyük her birlik bulunduğu mevziden atılabilir. Fakat küçük büyük her birlik ilk durabildiği noktada yeniden düşmana cephe kurup savaşa devam eder. Yanındaki birliğin çekilmeye mecbur olduğunu gören birlikler ona tabi olamaz. Bulunduğu mevzide sonuna kadar dayanmaya ve karşı koymaya mecburdur. Vatan mutlaka selamet bulacak, millet mutlaka mutlu olacaktır. Çünkü kendi selametini, kendi saadetini memleketin ve milletin saadet ve selameti için feda edebilen vatan evlatları çoktur." İşte bu mesaj sayesinde Türk askerinin kendinden sayı ve mühimmat olarak çok üstün durumdaki Yunan kuvvetleri karşısındaki direnişi artmıştır. Mustafa Kemal Paşa'nın söylemine uygun olarak yıkılan mevzilerin yerine yenisi kurulurken, şehit olan askerin yerini bir başkası alarak Yunan ordusunun taarruz gücü kırılmıştır.

Muharebenin bu ilk aşamasında top seslerinin Ankara'dan duyulması Ankara halkını az da olsa tedirgin etse de TBMM'de bulunan üyeler son kişi şehit olana kadar meclisi savunma kararlılığını göstermiştir.

Muharebenin ikinci aşamasını oluşturan 1-5 Eylül arası günlerde Yunan askerinin gücü tükenmeye başlarken, Türk kuvvetleri de karşı taarruza hazırlanıyordu. Bu aşamada Yunan birlikleri zaman zaman bazı küçük başarılar elde etse de bu aşama taraflar arasında genel itibarıyla dengede gitmiştir. Sürekli taarruzla karşılaşan Türk askeri, büyük bir inanç ve kararlılıkla bulunduğu mevzileri savunmuştur. İkmal kuvvetlerinden çok uzaklaşan ve moral bakımından da çöken Yunan ordusunda ise galibiyet arzusundan çok yorgunluk belirtileri ortaya çıkmaya başlamıştır.

Levent Şahverdi Arşivi

Son aşama olan 6-13 Eylül arasında Türk ordusunun daha agresif hareket ettiği görülmektedir. 7 Eylül'de Türk askerinin keşif taarruzunda başarılı sonuçlar alınmasının yanı sıra tedarik hatlarında görülen sorunlar, Anadolu halkının desteği ile giderilmiştir. Yunan ordusunda baş gösteren moral kaybını, yorgunluğu ve açlığı değerlendiren Mustafa Kemal Paşa, 10 Eylül'de beklenen en uygun anın geldiğine inanarak Türk askerine genel bir saldırı emri verdi. Çok çetin geçen Beyliktepe, Duatepe ve Kartaltepe çatışmaları sonunda Yunan ordusunun direnme gücü tamamen kırıldı. 13 Eylül'de Yunan ordusunda bozgun o kadar büyük bir hâl almıştı ki mühimmatlarını ve yaralılarını dahi muharebe meydanında bırakıp Afyon'a doğru kaçmaya başlamışlardı. Kaçan Yunan askerleri bir müddet Türk askeri tarafından kovalanmış ancak yakalama imkânı olmadığı için takip bırakılmıştır.

Sakarya Meydan Muharebesi ile askerlik mesleğine geri dönerek Başkomutan sıfatıyla ordusunu ilk defa yöneten Mustafa Kemal Paşa'ya, elde ettiği zaferin ardından TBMM tarafından Gazilik unvanı ve Mareşallik rütbesi verilmiştir.

23 Ağustos'tan 13 Eylül'e kadar 22 gün, 22 gece aralıksız devam eden Sakarya Meydan Muharebesi hiç şüphesiz tarihte görülen ender mücadelelerden biridir. Yunan ordusunun taarruz gücü kırılmıştır. Sakarya Muharebesi'nin kazanılması TBMM'nin içte ve dışta prestijini oldukça artırmıştır. Muharebenin bitmesinden sonra Kurtuluş Savaşı'nın Doğu Cephesi 13 Ekim 1921 Kars Antlaşması'yla, Güney Cephesi ise 20 Ekim'de Fransızlarla imzalanan Ankara Antlaşması'yla tamamen kapanmıştır. İngilizlerle de 23 Ekim'de bir anlaşma imzalanarak esirlerin karşılıklı değişimine karar verilmiştir. TBMM, artık hem askerî hem de siyasal üstünlüğünü tüm dünyaya kabul ettirmiştir. Bundan sonraki muharebenin nerede ve ne zaman olacağına da Türk Ordusunun Başkomutanı Mareşal Mustafa Kemal Paşa karar verecekti.

1937 NANKING KATLİAMI

II. Dünya Savaşı'nın Asya faslı, bilinenin aksine, 1941 Pearl Harbor Baskını ile değil, 1937'de Japonya'nın Çin'i işgaliyle başladı. O zamanki Çin başkenti Nanking'i ele geçiren Japonya, muhalifi Çinli milliyetçileri

Levent Şahverdi Arşivi

kesin bir şekilde mağlup etti. Artık Çin anakarasının önemli kısımlarının efendisi Japonlardı. Ne var ki zaferden sonra Japon birliklerinin barbarca davranışları tüm dünyayı şoka uğrattı. Yaşanan korkunç katliamlar ve tecavüzler, savaşta esir edilmiş askerlere ve sivillere yapılan zulüm aslında bir silsilenin başlangıcını temsil ediyordu. XX. yüzyıl boyunca ve XXI. yüzyılın başında dünyanın birçok yerinde, benzer zulümler devam etmiş ve etmektedir.

1894-95 Çin-Japon Savaşı ile başlayan Japonya'nın yayılmacı seferleri, 1904-05 Rus-Japon Savaşı ve Japonya'nın Alman kolonilerini ele geçirdiği I. Dünya Savaşı boyunca devam etti. 1920'lerde iç savaş ile sarsılan Çin'in zayıflığından faydalanan Japonya, 1931'de Mançurya'yı işgal etti: hem de uydurma bir gerekçeyle! Çinlilerin Mukden ile Port Arthur arasındaki demiryolunu havaya uçurma girişimi olarak anılan Mukden Olayı'nı bahane eden Japonlar eyaleti ele geçirdi. Manchuko adı verilen bölgenin başına Çin'in son imparatoru Pu Yi, kukla hükümdar olarak getirildi. Bunun üzerine Çin, Japonya'ya etkili bir ticaret boykotuyla karşılık verdi. Bu boykota misilleme olarak da bir Japon ordusu Şangay'a ayak bastı. Ardından yaşanan şiddetli muharebenin sonunda Çin, boykotunu sona erdirmeyi kabul etti. İki ülke arasındaki gerginlik bu noktadan sonra had safhaya ulaştı.

Japon toplumu giderek militaristleşiyordu. 1936'da bir grup subay, hükûmeti ele geçirmeye ve Çin'in fethi için baskı yapmaya çalıştı. Bu darbe girişimi bastırıldı ancak isyancıların istediklerini almak için bekleyecek zamanı yoktu.

7 Temmuz 1937'de Çin'in bütünüyle işgal edilmesi için bir hareket fişeği arayan Japonya, bahane olarak Kuzey Çin'de bulunan Tientsin yakınlarındaki Marco Polo Köprüsü'nde bir çatışma uydurdu. Ardından gerçekleşen şiddetli mücadelede, sonuç Japonya'nın lehine oldu. Japonya, son teknoloji silahlarla donatılmış 300.000 kişilik iyi eğitimli kara ordusu, oldukça etkili donanma ve hava kuvvetleri ile o dönem Asya'daki en modern güçtü. Japonya'nın karşısındaki Çin ittifakı, donanımsız ve eğitimsiz askerlerine ek olarak ne deniz ne de hava kuvvetlerine sahipti. Ana Çin ordusu, 2.000.000 kişiden oluşan ve başkent Nanking çevresinde konuşlanmış olan General Çan Kay-şek liderliğindeki Milliyetçi kuvvetlerdi. Kuzeybatı Çin'de komünistlere ait 150.000 askerlik bir gerilla ordusu vardı. İki Çinli grup Japonya'ya karşı birleşmeyi kabul etti, ancak bunun çok da güven veren bir ittifak olduğu söylenemezdi.

Levent Şahverdi Arşivi

1937 yazında, Japon orduları Pekin ve Tientsin'i ele geçirdi. Ardından tüm Çin muhalefetini alt ederek batıya ve güneye ilerlediler. Ancak sonbaharda, Çin nüfusunun ve askerî güçlerinin direnişi Japonları yavaşlatmaya başlamıştı. İkmal hatları uzamıştı. Şangay'a gerçekleştirilen ikinci bir saldırı güçlü bir direnişle karşılaştı. Japonlar şehri tamamen kontrol altına almak için birkaç ay süren amfibi çıkarmalar ve hava saldırıları gerçekleştirdi. Eylül ayında, Çin'in kuzeybatısındaki bir Japon tümeni, Kuzeybatı Çin grubunun bir tümeni tarafından yenilgiye uğratıldı. Bu başarı Çinlilerin moralini büyük ölçüde yükseltmekle kalmadı ülkenin bu bölgesinde komünistlerin gücünü de pekiştirdi.

Japonlar, Çin'in fethinin kolay olacağını düşünmüşlerdi, ancak Çinliler onları beklediklerinden çok zorladı. Şangay fatihi olan Japonlardaki bu hayal kırıklığı ve öfke, batıda bulunan milliyetçilerin elindeki Nanking'e taşındı. Kasım 1937'de üç Japon ordusu Nanking'e doğru adeta yarışır gibi yol aldılar. Gözleri kararmıştı, acımasızca ilerleyerek önlerine çıkan köyleri ve kasabaları yok ettiler.

Suzhou, Tal Hu Gölü'nün doğu kıyısında bulunan tarihî bir şehirdi. Antik kanalları ve köprüleriyle ünlüydü. Suzhou'ya "Çin'in Venedik'i" deniliyordu. Şehre giren Japonlar şehir sakinlerini katlettiler ve tarihî simge olan yapılarını yaktılar. Binlerce kadını da Japon askerleri için seks kölesi olarak kullanmak üzere götürdüler. Günler içinde, nüfus 350.000'den 500'ün altına düştü ve bu sadece başlangıçtı.

7 Aralık'ta Japon orduları Nanking'e yaklaşmıştı. Savunmayı gerçekleştiren 300.000 kişilik Çin ordusu, şehrin arkasındaki Yangtze Nehri nedeniyle mahsur kaldı ve kararlı bir direniş gösteremedi. Çan Kay-şek, son dakikada alınan kaotik bir "şehirden geri çekilme" emri verdi. Kalan askerler için teslim olmaktan başka çare yoktu. General Matsui Iwane, bu bölgedeki Japon kuvvetlerinin genel komutanıydı. Başkentin fethini kendisini taçlandıran bir zafer olarak gördü. Japon ordusunun başarısını uluslararası arenada bir propaganda gösterisine çevirmek istedi. Şehre girişin, Çinlileri ve dünyanın geri kalanını etkileyecek nitelikte bir disiplin içinde yapılması gerektiğine dair katı emirler verdi. Yağma ve kötü davranışlara müsamaha gösterilmemeli ve vatandaşları korumak için muhafızlar görevlendirilmeliydi. Ancak bu büyük plan, hastalığı ve komutasındaki bir değişiklik nedeniyle hayata geçirilemedi.

Levent Şahverdi Arşivi

İmparator Hirohito, Nanking'deki Japon kuvvetlerinin komutasına amcası Prens Asaka Yasuhiko'yu getirdi. Kraliyet ailesinin bir üyesi olduğundan sahip olduğu yetki, sahadaki diğer komutanlardan üstündü. Asaka, acımasız General Nakajima'dan etkilendi. Birliklere, tüm savaş esirlerini infaz etmeleri talimatı verildi. 13 Aralık'ta şafak sökmeden önce, sadece 50.000 Japon askeri Nanking'in duvarlarını aştı. Kendilerini 90.000 Çinli asker ile 500.000 sivilin efendisi olarak buldular.

Üstün sayılarına rağmen Çinliler, özellikle Şanghay'da gösterdikleri direnişi göstermediler. Bunun nedenlerinden biri, Nanking'deki Çin ordusunun Şangay'dan çekilmesi sebebiyle artık tükenmiş durumda olmasıydı. İkincisi ise savaş sonrası adil muameleye tâbi olacaklarına dair verilen sözlerin direnişten daha çekici görünmesidir.

Nanking'i savunan askerlerin çoğu silahlarını atarak teslim olmayı tercih etti. Şehirdeki Çinli komutanlar, az sayıda koordineli harekât yaptılar. Çinlilerin moral bakımından bu feci düşüşü, Japonlara belki de alabilecekleri en büyük zaferi sunmuştu. Trajik olan, adil muamele sözlerinin sadece bir aldatmaca olmasıydı. Çinli askerler bağlandı, ardından da infaz edilmek üzere götürüldü. Böylesine kolay, beklenmedik bir zafer, Japon ordusunun Çinli tutsaklara duyduğu saygının tamamen ortadan kalkması anlamına geliyordu. Bu bir soykırımın başlangıcıydı.

Seferin başlarında Çinlilerden ürken Japon askerleri, artık korkaklıklarından dolayı onları hor görüyorlardı. Sayıca çok az olan Japonlar; Çinlileri küçük gruplara böldüler kollarını bağladılar, onları ölüm tarlalarına götürdüler ve infaz ettiler. Bir araya toplanan Çinliler makineli tüfeklerle öldürüldü. O kadar çok asker öldürüldü ki onları gömmek için yeterli çukur olmadığından bazıları ya yakıldı ya da Yangtze Nehri'ne atıldı.

Çin askerlerin idam edilmesi sonrası, Japon ordusu Nanking'e akın etti. Sivillere vahşice saldırdı. Erkekler, kadınlar ve çocuklar rastgele vuruldu. Mermiler bittiğinde kılıçlar ve süngüler kullanıldı. Her sokakta cansız insan bedenlerinden yığınlar oluştu. Sivillerin infazı onlar için bir rutin hâline geldi. Japon askerleri, en kısa sürede en çok Çinliyi kim öldürecek diye iddiaya girip yarışmalar düzenlediler. Cinayet sıkıcı hâle gelince, korkunç işkenceler icat edildi. Pek çok Japon, ellerinde Çinlilerin kesik başları ile, işkencenin ve katliamın tadını çıkardıklarını göstermek için sırıtarak birbirlerinin fotoğraflarını çekti. Her yaştan kadın, Japon askerlerinin kurduğu çeteler tarafından acımasız cinsel saldırılara maruz

Levent Şahverdi Arşivi

kaldı. Tecavüz edilenler daha sonra parçalanarak, şanslı olanlarsa vurularak öldürdü. Günlerce devam eden eylemler mide bulandırıcı ve barbarcaydı. Üstelik subaylar da askerlerini cesaretlendiriyordu.

17 Aralık'ta General Matsui hasta yatağından kalkıp şehre girdiğinde, taşkınlıklar durdu ve korku yatıştı. Askerlerinin yaptıkları hakkında duydukları karşısında kendisi de şoke oldu ancak katledilen 300.000 Çinli erkek, kadın, çocuk veya tecavüze uğrayan 80.000 kadın için artık çok geçti. Matsui'nin onaylamamasına rağmen, zulüm haftalarca devam etti.

Japon ordusu Nanking'e girdiğinde şehirde birçok Batılı iş insanı ve tüccar vardı. Bunlardan biri de Alman vatandaşı ve bir Nazi Partisi üyesi olan iş insanı John Heinrich Detlef Rabe'di. Yaşananlardan o kadar etkilendi ki oturduğu evin bahçesine kazdırdığı çukurlarda ve evinin bodrumunda 700'e yakın kadını, genç kızı ve çocuğu sakladı. Japon askerlerinin müdahalesini engellemek için de evinin girişine Nazi partisinin sembolü olan "swastika"lı (gamalı haç) büyük bir bayrak astı. İronik bir şekilde Avrupa'da Yahudileri katleden swastika, uzakdoğuda Çinlilerin hayatını kurtardı. Daha sonra John Heinrich Detlef Rabe'nin kurulmasına önayak olduğu Nanking Güvenlik Bölgesi'ne sığınan yaklaşık 250.000 Çinli, katliam ve tecavüzlerden kurtarıldı.

"Nanking Katliamı" XX. yüzyılın en büyük savaş zulümlerinden biridir. Japon hükûmeti olayın üstünü örtmeye çalıştı ve bir dereceye kadar da başardı. Zira bu dehşet, Batı vicdanında Alman ve Rus zulmü ölçüsünde karşılık bulamadı. Söz konusu vahşeti yaşatan askerlerin cezalandırılmaması, bu tür bir barbarlığın II. Dünya Savaşı'nın geri kalanında Japon ordusu arasında kabul edilebilir bir davranış olarak görülmesine neden oldu. Japonlar ele geçirilen yerlerde, sivillere ve savaş esirlerine en korkunç şekilde muamele etmeye devam ettiler. Çinliler için ise ders açıktı: Kimseden merhamet bekleyemezlerdi. Direnişleri daha uzun yıllar devam edecekti.

1939 KHALKHIN GOL MUHAREBESİ

1939'da Rusya ile Japonya arasında yaşanan Khalkhin (Halhin) Gol Muharebesi, neredeyse her seviyede tuhaf bir ihtilaftı. Bu ihtilaf, Moğolistan, Mançurya ve Çin'in birleştiği noktadaki 10 kilometrelik özelliksiz bir bozkır

Levent Şahverdi Arşivi

şeridiyle ilgili sınır anlaşmazlığı olarak ortaya çıktı. Aslında iki taraf da çatışma istemiyordu. Resmî olarak ilan edilmiş herhangi bir savaş da söz konusu değildi. Böyle olsa da sonuçta 5 ay süren ve on binlerce zayiatla sonuçlanan bir mücadele yaşandı. Aslında Khalkhin Gol, yeni silahların denenmesi için önemli bir teknolojik test alanı oldu ve nispeten az bilinen bir olay olarak kaldı. Ancak Khalkhin Gol ilginç bir biçimde II. Dünya Savaşı üzerinde doğrudan ve önemli etkiler yarattı.

Japonya, XIX. yüzyılın sonlarında hızla sanayileşmeye başladı. Ancak büyük ölçekli makineleşmenin gerektirdiği doğal kaynakları elde etmekte zorlanıyordu. Bunun üzerine emperyalist emeller geliştirdi. İhtiyaç duyduğu hammaddelerin bulunduğu bölgeleri ele geçirmeye odaklandı. Doğal olarak da hedefinde öncelikle Asya ana karası vardı. Askerî kanat özellikle de ordu komutanları, Mançurya, Kore ve diğer ana kara bölgelerini hedefleyen yayılmacılığın en ateşli savunucularıydı. Ordu imparatorun onayını alınca da bu anlayış politik ortama egemen oldu. Bu anlayış, 1930'larda Japonya'nın Mançurya ve Çin'i işgal etmesiyle sonuçlandı. Buralara düzenlenen seferlerde Japon ordusu, kendilerini son derece güvende hissettiren bir dizi başarı yaşadı. Artık sırada Moğolistan ve Sibirya vardı.

1930'larda Japon silahlı kuvvetlerinin Mançurya'yı işgal eden kısmı, ordunun geri kalanıyla anlaşılması güç bir ilişki geliştirmişti. Bu ordu, Manchukuo adlı kukla devletin bünyesinde örgütlenmişti ve kuruldukları bölge nedeniyle Kwantung ordusu olarak biliniyordu. Komutanlarının genel Japon politikasını izlemesi beklenirken bu ordu, yarı özerk olarak faaliyet gösteriyordu. Khalkhin Gol Muharebesi'nin temel nedeni, Japonların kukla devleti Manchukuo ile Rusların yakın ilişki içinde olduğu Moğolistan arasındaki belirsiz sınırlardı. Japonların, 50 kilometre derinliğe kadar ilerlediğini iddia ettikleri ve Moğolların Khalkhin Gol olarak adlandırdıkları bu bölge ile ilgili Rus tezi ise sınırın sadece 20 kilometre derinlikte olduğuydu.

Mart 1939'da Kwantung ordusundan Binbaşı Masanobu Tsuji, küçük sınır çatışmalarına nasıl tepki verileceği konusunda yeni bir kılavuz hazırladı. Binbaşı Tsuji, yabancı ırkları aşağı gören ve onlarla başa çıkmak için uygulanacak şiddet ve vahşetin haklı olduğuna inanan fanatik bir Japon militaristi ve milliyetçisiydi. Bu yöndeki talimatları da bir hayli ilginç olmakla birlikte esasen onun kişiliğini yansıtıyordu: "Herhangi bir Sovyet unsuru sınırı geçerse derhâl imha edin." ya da "Sınırların açıkça

Levent Şahverdi Arşivi

tanımlanmadığı yerlerde, yerel komutanlar kendi inisiyatifleriyle sınırları belirleyeceklerdir." gibi talimatlar bu cümledendir.

11 Mayıs 1939'da Moğolistan Halk Cumhuriyeti'nin 20 kişilik bir devriyesi, Halha Nehri ile Nomonhan Köyü arasındaki tartışmalı bölgeden geçerken tespit edildi. Manchukuo'nun süvari birimden 40 personellik bir grup, kısa bir çatışmadan sonra onları uzaklaştırdı. Her iki taraf da yaşanan olayı üst mercilere rapor ettiler. Japonlar düşman unsurlarını tespit etmek için 50'den fazla uçak gönderdi. Bu arada Ruslar da hemen harekete geçtiler. Hafif tanklar ve topçular eşliğinde bir piyade taburunu olay yerine gönderdiler. Japonlar bu gücü tespit ettiğinde, Tsuji'nin düşmanı imha etme direktifini uygulamaya karar verdiler. Topçu ve paletli keşif araçlarının desteklediği 2 binden fazla personeli Sovyet unsurlarını bulup ezmek için yolladılar.

28 Mayıs'ta sert bir çatışma gerçekleşti. Japonlar, Rus kuvvetlerinin hem büyüklüğünü hem de kalitesini küçümsemişti. Ruslar, hafif tanklarını ve zırhlı araçlarını bile ağır toplarla donatmıştı. Japonların silahları ve zırhları nispeten zayıf olan birliklerini çiğnediler. Japon yüksek komutanlığı bu çılgınlıktan kaçınmak gerektiğini düşünüyordu. Ancak Tsuji tutkuyla sert bir çıkışta bulundu: "Gerektiği gibi hareket etmezsek bir istilayı davet etmiş oluruz." Bunun üzerine Kwantung ordusu personeli yeni bir saldırı için büyük bir güçle geldi. Bu grup, Japonya'nın tek bağımsız tank tugayıydı. İki "orta" ve bir "hafif" tank alayından oluşuyordu. Japonlar, bu güçlü ordulara karşı koymak için Rusların yalnızca yaklaşık 1000 piyade ve bir düzine tank toplayabileceğini tahmin ediyordu. Ancak kendine çok güvenen Japonlar, Rusların bölgeyi güçlü bir ordu ile takviye ettiklerini tespit edememişlerdi. En önemlisi, 70 kadar zayıf Japon tankına karşılık Rusların, neredeyse tamamı daha ağır silahla donatılmış 186 tankı ve 266 zırhlı aracı vardı. Ayrıca Rus ordusuna yeni bir komutan atanmıştı: Georgy Zhukov. Bu komutan, Rusya'nın en büyük generallerinden biri olduğunu kanıtlayacaktı.

Bazı hava çatışmalarından sonra Japonlar saldırıları başlattı. Bir Rus piyade alayı üzerine başarılı bir gece saldırısı düzenledi. Zhukov da tanklarıyla karşı saldırıya geçti. Ancak tanklarıyla kendilerini destekleyen piyade birlikleri koordine olamadılar. Zhukov'un güçlü zırhlılarının çoğu Japon intihar saldırılarıyla muharebe dışı kaldı. Ancak Zhukov; tanklarını, topçularını ve uçaklarını belli bir koordinasyon içinde kullanarak düzenlediği karşı saldırılarla önce Japonların ilerleyişini durdurdu, sonra da kuşatma altına aldığı

Levent Şahverdi Arşivi

Japon birliklerini ve araçlarını imha etmeye başladı. Geriye kalan Japonların, şiddetli ateş altında nehrin karşısına çekilmeye çalışmaktan başka seçeneği yoktu. Japon saldırıları devam etti ancak muharebenin dengesi kesin olarak Rusların lehine kaymıştı.

Japon saldırıları engellendiğinde, Zhukov kendi büyük saldırısını başlatmak için güç toplamaya başladı. Hemen bir plan yaptı: Rusların merkezdeki güçleri Japonları yerinde tutarken ağır tanklara dayanan sağ ve sol kanatları düşmanı kuşatacaktı. Bu plana göre, 20 Ağustos'ta saldırısını başlattı. 29 Ağustos'a kadar Japonlar üç cepte sıkıştırıldı ve büyük ölçüde imha edildi.

Bu ilan edilmemiş sınır muharebesinin, Japonya ve Rusya'nın yanı sıra II. Dünya Savaşı'nın seyri ve sonucu üzerinde önemli ve kapsamlı etkileri oldu.

Japonlar için, ordularının Khalkhin Gol'deki beklenmedik başarısızlığı, stratejik planların dramatik bir şekilde yeniden şekillendirilmesine yol açtı. Muharebeden önce, kara ordusu stratejide daha egemendi ve kuzeye yayılma politikası güdüyordu. Şimdi ise egemenlik Japon donanmasına geçmişti. Artık Asya ana karasına saldırmak öncelikli hedef değildi. Donanma, kaynak ve hammadde bakımından zengin bölgelerin bulunduğu güneye doğru yayılma politikasını benimsedi. Artık Japon emperyalizminin yeni hedefleri vardı: Hollanda'nın Doğu Hint Adaları, Fransızların Hindiçin'i ve Filipinler. Bu coğrafyada Japonlar için tehdit oluşturabilecek tek güçse ABD donanmasıydı. Bu nedenle, Japonlar, planlanan fetihlerini gerçekleştirmek için ABD deniz kuvvetlerini ortadan kaldırmaya odaklandı. Çözüm Pearl Harbor'a bir saldırı olarak şekillendi.

Yaşanan muharebe Rus tarafında da önemli sonuçlar doğurdu. 1939 yazı boyunca hem İngiltere hem de Almanya aktif olarak Rusya ile ittifak arayışına girdiler. İngilizler ve Fransızlar, Hitler'in hırslarını engellemek için Rus yardımı peşindeydi. Hitler ise Rusların kendisine saldırmayacağına emin olana kadar Batı Avrupa'yı işgal etmeyi başaramayacağını biliyordu. Sonunda Stalin, Almanya ile bir saldırmazlık antlaşması imzalamayı seçti. Bu anlaşmaya göre her iki taraf hem Polonya'yı aralarında paylaşıyorlardı hem de Baltık'ta kendi etkinlik ve egemenlik alanlarını oluşturuyorlardı. Stalin'in Hitler'i tercih etmesinin temel nedeni aslında Khalkhin Gol Muharebesi'ydi. Özellikle Almanya'nın sonunda Rusya'ya yöneleceğinden şüphelenen Stalin, Hitler ile müzakere hâlindeyken yaşanan Khalkhin Gol

Levent Şahverdi Arşivi

Muharebesi nedeniyle, Japonya'yı doğu sınırında ciddi bir tehdit olarak gördü. Doğuda Japonya'ya ve batıda Almanya'ya karşı iki cephede birden savaşmaktan çekindi. Antlaşmanın imzalanmasından bir hafta sonra, Alman tankları Polonya'ya girdi. Khalkhin Gol Muharebesi, Avrupa'da yeni bir dünya savaşının başlamasında kilit rol oynamış oldu.

Khalkhin Gol Muharebesi, II. Dünya Savaşı'nın gidişatını da etkiledi. Savaşın arifesinde Stalin'in paranoyası, Rus ordusunun tecrübeli ve her biri lider niteliğindeki subaylarının neredeyse tümünün tasfiye edilmesine neden oldu. Hitler saldırmazlık antlaşmasını bozup Haziran 1941'de Rusya'yı istila ettiğinde, bu tasfiyelere uğrayan Rus ordusu direnemeyecek kadar hazırlıksız durumdaydı. Neyse ki Rus ordusunda hâlâ savaş tecrübesine sahip bir grup asker ve subay vardı. Hitler'in işgalci ordusunu durdurmada büyük bir rol oynadılar. Bunlar Khalkhin Gol Muharebesi gazileriydi. En başta da General Zhukov'un kendisi vardı. Khalkhin Gol'deki başarısından dolayı derhâl Genelkurmay Başkanı olarak atandı. Bu görevinde, Rusları toparlamak ve ilerleyen Almanlar ile savaşmak için; piyade, tank, topçu ve uçak kombinasyonuna dayanan geniş ölçekli saldırılar düzenlemek için Khalkhin Gol Muharebesi'nde edindiği deneyimini ve bilgisini kullandı. Diğer yandan da Khalkhin Gol, başta tanklar olmak üzere birçok yeni silah için bir test alanı oluşturmuştu. Ruslar zırhlı araçlarının yeni tasarımlarından bazılarını denediler. Tanklarını büyük kalibreli toplar ile donattılar. İstilaya başladıklarında Almanların karşılaştığı en büyük sürpriz; çoğu durumda Alman panzerlerinden daha güçlü silahlara sahip ve zırhlı olan kaliteli Rus tankları ile yüz yüze gelmeleriydi.

Rus askerlerinin Japonya ile mücadele ederken doğuda edindiği deneyim de işe yaradı. Alman işgalinin en büyük tehdidi oluşturduğu anda Ruslar; 18 tümen, 1.700 tank ve 1.500 uçağı Moğolistan'dan Batı Cephesi'ne naklettiler. Bu deneyimli askerlerin intikali, Almanların ilerlemesini durdurma konusunda kritik rol oynadı. Zhukov, Stalingrad'da önemli bir zafer elde etti. Komuta ettiği Rus karşı saldırıları ile Almanları durdurdu, geri püskürttü, Sovyetler Birliği sınırlarının dışına sürdü, bununla da kalmayıp onları Almanya içlerine kadar takip etti ve Berlin'e girdi. Bu saldırılarda Zhukov, Khalkhin Gol'de kusursuz hâle getirdiği kuşatma taktikleri ile tank, topçu ve hava kuvvetlerinin kombine hareket etmesine dayanan saldırı taktiklerini tekrar tekrar kullandı. Diyebiliriz ki eğer Khalkhin Gol Muharebesi yaşanmasaydı Rusya; liderlik, taktik, teknoloji, tecrübeli asker

Levent Şahverdi Arşivi

konusunda rakiplerinin gerisinde kalacak ve Hitler'in başarıya ulaşmasını engelleyen bu üstünlük sağlanamamış olacaktı.

1940 FRANSA MUHAREBESİ

II. Dünya Savaşı'nın hemen başında Fransa'nın aldığı yenilgi, Hitler'in en büyük ödülüydü. Hava gücü ile mekanize ve motorize piyade birimlerinin kombine saldırılarla daha statik bir düşmanı ezdiği acımasız bir "yıldırım savaşı" gösterisiydi bu. Kötü donanımlı ve kötü yönetilen Fransızlar, Ardennes Ormanı boyunca zırhlıların taarruzu karşısında şaşkınlıklarını atamadan alt edildiler. Fransa Muharebesi, Hitler'in batı Avrupa'daki saldırısının doruk noktasıydı. Bu muharebe, Kıta Avrupası'ndaki Nazi muhalefetini de sona erdirdi. Burada uygulanan Yıldırım Savaşı taktiklerinin getirdiği başarı, Hitler'i 1941'de Rusya'yı istila etme kararı alması yönünde teşvik etti.

II. Dünya Savaşı'nın üzerinden yıllar geçtikçe, aslında bu korkunç ve yıkıcı savaşın, XX. yüzyılın ilk yarısını sarsan bir dizi çatışmanın doruk noktası olduğu da görüldü. Almanya'nın 1914'te başlattığı ve 1945'te mutlak Alman yenilgisiyle sonuçlanan çatışmaları "İkinci Otuz Yıl Savaşı"[5] olarak nitelendirmek ve Avrupa'daki iki dünya savaşını askerî açıdan bir arada düşünmek bu anlamda akla daha uygun görünüyor. Zira her iki savaşta da temel strateji aynıydı; Almanya önce Batılı güçleri yenerek endüstri merkezlerini güvence altına alacak, ardından da Doğu Avrupa'yı fethetmek ve Rusya'yı yenmek için hareket edecekti.

Nazilerin İlk Hamlesi: Polonya

Askerî teknikler açısından, 1916'da öğrenilen, 1918'e kadar geliştirilen ve 1930'lar boyunca devam ettirilen dersler, 1939-1941 arasındaki hızlı fetihleri sırasında Almanya'ya büyük fayda sağladı. Bu zaferlerin özünde I. Dünya Savaşı'nın Batı Cephesi'ndeki siperlerde doğan Fırtına Birlikleri vardı. Adolf Hitler de siperlerde savaşmış ve yaşadıklarını hayatına "yön veren anlar" olarak görmüştür. 1942'de, yaptığı bir konuşmada, "1914-18 Savaşı'nın tamamını cephede yaşamamış olsaydım, her bir Alman'dan

5 Patrick J. Buchanan, *Churchill, Hitler, and "The Unnecessary War"*, Three Rivers Press, New York, 2008, s. 147

Levent Şahverdi Arşivi

yapabileceği en büyük fedakarlığı talep etme hakkım olduğunu düşünmezdim." demiştir.[6] Nitekim Naziler, başlangıçta en büyük destekçilerini Büyük Savaş'a katılmış ve "sırtından bıçaklanma" söyleminin etkisinde kalmış eski Alman muharipleri arasında bulmuştu.

Nazi Almanyası'nın Orta ve Doğu Avrupa'daki yayılması, Avusturya'nın Mart 1938'de ilhak edilmesiyle başladı. Aynı ay içerisinde Bohemya ve Moravya da Avusturya'nın akıbetine uğradı. Hitler'in 1 Eylül 1939'da Polonya'yı işgal etmesi, Fransa ve İngiltere'ye savaş ilan etmekten başka çare bırakmadı. Böylece II. Dünya Savaşı da başlamış oldu. Alman ordusu hızla Polonya'ya girdi. Ayın sonunda Varşova'yı ele geçirdi. Bu başarı, Almanya'nın karşı konulmaz taarruz efsanesini doğurdu: Yıldırım Savaşı. Bu söylem kısmen doğrudur. Polonya ordusu güçlü bir direniş gösterdi. Hatta birkaç kez Almanları durdurmayı bile başardı. Ancak Alman ordusu, daha büyük bir güçle ve ani istila politikasıyla kendisine büyük avantaj sağlıyordu. Buna ek olarak, Sovyet ordusu aynı ayın ortasında doğu Polonya'yı işgal ederek Nazi Almanyası ile anlaşma yapmak suretiyle oradaki varlığını "onurlandırmıştı." Bütün bu zorluklarla mücadele edebilmek için cesaret yeterli değildi. Polonya yenilgiyi kabullenmek zorunda kaldı. Bu zaferin ardından, Hitler de dâhil olmak üzere herkes artık Almanların birer askerî deha, ordularının da yenilmez olduğunu düşünmeye başladı.

II. Dünya Savaşı'nın ilk yıllarındaki Alman stratejisi ve taktikleri, I. Dünya Savaşı'nın ikinci yarısında alınan derslere dayanıyordu. Manevraya ve saldırı ivmesini sürdürmeye dayalı, kara ve hava kuvvetlerinin kombine taarruzları başarının anahtarıydı. Avcı ve bombardıman uçakları, süratle hava sahasına hâkim oluyor ve düşmanı vuruyorlardı. Bunu takip eden zırhlı motorize kollar da düşman hatlarında delikler açıyordu. Piyade taktikleri Fırtına Birliklerinin uyguladığı yöntemlere dayandırılmıştı. İyi eğitimli ve ağır silahlı otonom askerî gruplar; hızla hedeflere saldırıyor, düşmanla temas sağlanana kadar birbirlerini destekliyor ve ardından zayıf noktalara baskı yapıyorlardı. 1918'den sonraki 20 yıllık süreçte uçaklarda, tanklarda ve zırhlı araçlarda gelinen teknolojik seviye, bu tür taktiklerin uygulanmasını büyük ölçüde kolaylaştırdı. Bununla birlikte Alman ordusunun 1939'da ulaştığı "modernizasyon" derecesi gereğinden fazla abartılmamalıdır.

6 Joachim C. Fest, *The Face of The Third Reich*, Weidenfeld & Nicolson, Munich, 1963, s. 255

Levent Şahverdi Arşivi

Alman propaganda filmleri, düşman hatlarını parçalayan tanklara ve arkalarından motosikletlerle ilerleyen birliklere odaklanmayı sevse de, kuvvetlerin çoğu, I. Dünya Savaşı ordularının yaptığı gibi, bir at hızında ilerledi. Zira Alman askerî taşımacılığının büyük çoğunluğu atlıydı. Her alayda sadece 73 motorlu taşıta karşılık 683 at vardı. Savaş boyunca Alman ordusu tarafından toplamda üç milyon civarında at kullanıldı. Modern imkânları bütünüyle uygulama ve bu ağırlığın üstesinden gelme girişimleri de her zaman başarılı olmadı. Almanya'nın çok övülen paraşütçüleri Norveç'te zor anlar yaşadı. Ardından Girit'te ağır kayıplar verilmesi de onları "elit piyade" rolüne indirgedi.

Yatıştırma Politikası

İngiltere'nin deniz ablukası girişimlerini boşa çıkarmak için Danimarka ve Norveç'i fetheden Almanya, nihayet savaşın başlamasından dokuz ay sonra en önemli düşmanlarıyla yüzleşmek için batıya döndü. İlginç olan bu süre zarfında Fransa'nın, Almanya'nın endüstriyel kalbi olan Ren bölgesine saldırmamasıydı. Bunun en açık ve kısa açıklaması, I. Dünya Savaşı'nın gölgesinin Müttefiklerin üzerine vurmasıydı. Ne İngilizler ne de Fransızlar başka bir dünya savaşı istemiyordu. Her ikisi de ilkinde çok acı çekmişlerdi. Bu yüzden Almanya'nın bölgesel emellerine uyum sağlamak için "yatıştırma" politikası izlemişlerdi. Üstelik iki savaş arası dönemde, Almanlar gibi ordularını modernize etmek ya da büyütmek gibi bir icraatları da olmamıştı.

Olası bir savaş durumunda Müttefikler, ilk savaştaki Batı Cephesi'nde uygulanan ve büyük ölçüde durağan savunmalara dayanan savaş tarzını yeniden hayata geçireceklerini düşünüyorlardı. Bu amaçla Fransa, Maginot Hattı adını verdiği bir dizi tahkimata dünyanın parasını yatırdı. Almanya'nın kendi savunma hattı olan Westwall'un (Batı Duvarı) da benzer şekilde zapt edilemez olduğuna ve Ren Bölgesi'ni istila etmenin insani maliyetinin çok yüksek olacağına inanıyordu. Böylece Fransa ve İngiltere, Almanlar doğuda meşgulken ordularını ellerinden geldiğince yeniden silahlandırıp büyüterek bir savunma savaşı vermeye karar verdiler.

Levent Şahverdi Arşivi

Hatta savaşı tırmandırmamak uğruna Almanya'yı hava bombardımanı ile vurmak fikrinden bile kaçındılar. Müttefikler, Belçika ve Hollanda'nın da bir savunma koalisyonu çerçevesinde kendilerine katılmasını istedi. Ancak her iki küçük ülke de benzer şekilde Hitler'i kışkırtmayı istemediğinden bu fikir buhar oldu uçtu. Ama ecelden kaçmak mümkün değildi; hesaplaşma vakti Mayıs 1940'tı.

10 Mayıs 1940 günü Alman orduları batıya saldırırken tarihin garip cilvelerinden biri olarak Winston Churchill, Neville Chamberlain'in istifasının ardından İngiltere'de başbakanlık koltuğuna oturdu. Asla teslim olmayacaklarına dair söylemleri ile İngiltere'nin savaş süresince ayakta kalmasını sağladı, tabii biraz (!) da ABD'den yardım alarak.

Sadece 6 Hafta

10 Mayıs'ta Alman orduları Hollanda ve Belçika'yı işgal etti. Hollanda ordusu, Müttefiklere doğru çekilecekken, ülkenin kuzeyinde kaldı. Eban Emael Kalesi'ne dayanan Belçika'nın kuzeyinde bulunan ana savunma hattı şiddetli çatışmalardan sonra Almanlar tarafından ele geçirildi. Akabinde Rotterdam'ın ağır bir bombardımana tutulması Hollandalıları teslim olmaya mecbur etti.

Rotterdam saldırısının sivil nüfusu da hedef alması ve bir vahşete sahne olması, Müttefiklerin gelecekteki tavrını da belirlemiş oldu ve bu sebeple Müttefikler, Almanya'ya yönelik hava bombardımanları sırasında asker-sivil ayrımı yapma gereği duymadı. Özellikle; Dresden, Köln, Hamburg gibi Alman şehirleri İngiliz ve Amerikan bombardıman uçakları tarafından neredeyse haritadan silindi.

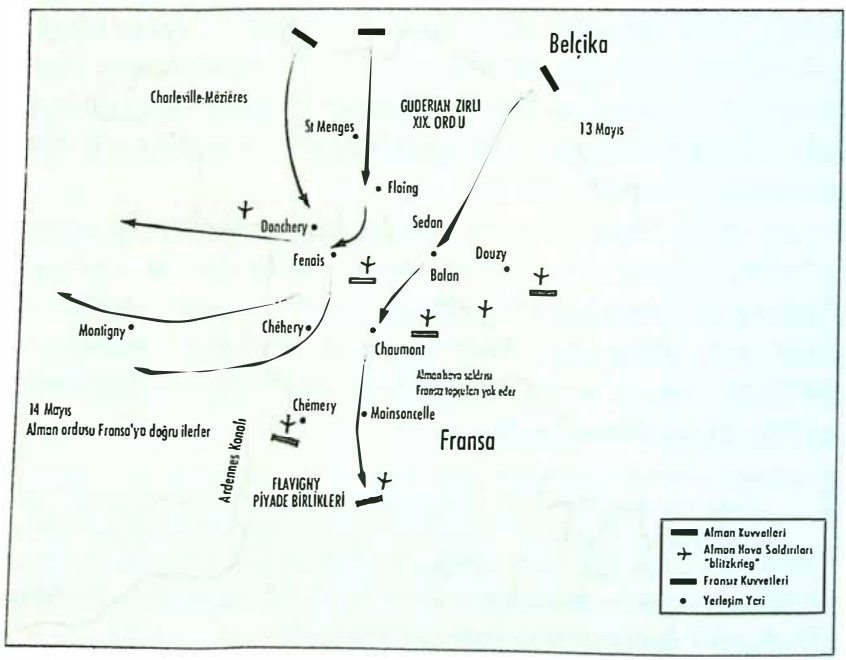
Almanların Liege'e saldırması Schlieffen Planı'nın[7] bir kez daha devreye sokulduğunun işaretiydi. Almanlar bu şekilde Belçika üzerinden ilerleyince Fransızlar, I. Dünya Savaşı'nda izlenen stratejinin tekrarının yaşandığına ve savunma pozisyonunda beklemekte haklı olduklarına emin oldular. Gelgelelim Almanların da bu harekât hakkında Fransızların düşünmesini istediği şey tam olarak buydu.

7 Alfred von Schlieffen'in I. Dünya Savaşı'nda Fransa ve Rusya'ya karşı geliştirdiği plan. Fransa ile Rusya'ya karşı iki cephede savaş tasarlayan Alfred von Schlieffen, daha yavaş seferber olan Rusları küçük bir kuvvetle denetim altında tutarken, Alman kuvvetlerinin büyük bölümüyle daha tehlikeli bir düşman olan Fransa'yı alt etmeyi planlamıştı.

Levent Şahverdi Arşivi

Belçika sınırına doğru ilerleme devam ederken Fransızlar, General Rundstedt'in Ardennes Ormanı üzerinden gerçekleştirdiği tank ve zırhlı araçlarla desteklenen saldırısına pek hazır değillerdi. Almanlar Meuse (Maas) Nehri'ni geçti. Amansız Junkers Ju 87, başka bir deyişle Stuka dalıcı bombardıman uçaklarının yardımıyla Fransız kanadını parçalayan Almanlar, daha sonra Manş Denizi limanlarına yönelerek Müttefik ordularını böldüler. Belçikalılara yardım etmeye gelen İngiliz Seferi Gücü, kendini Manş Denizi'ne püskürtülmüş buldu. Hitler, Luftwaffe adıyla anılan hava kuvvetlerinin sahillerdeki Müttefik birliklerini yok etmesine izin verdiği için kara birliklerini Dunkirk'ü ele geçirmekten alıkoydu. Ancak Luftwaffe başarısız oldu. Yüz binlerce İngiliz, Fransız ve Belçikalı asker İngiltere'ye tahliye edildi. Müttefiklerinden kopan Belçika kuvvetlerinin yapacağı tek şey kalmıştı: teslim olmak.

Hollanda'nın fethinin başarılması ve İngiltere'nin Kıta Avrupası'ndan çıkarılmasıyla, Alman orduları yeniden bir araya gelerek güneye saldırdı. Luftwaffe, demiryolu bağlantılarını vurarak Fransız birliklerinin hareketini yavaşlatmaya yardımcı oldu. Fransız Hava Kuvvetleri ise tam tersine, yetersiz bir donanıma sahipti ve göklerdeki Almanlarla baş edemiyordu. Fransız planlamasının kendilerinin sonunu getirecek derecede kusurlu olduğu kanıtlanmıştı: Maginot Hattı boyunca bir savunma alanı stratejisine

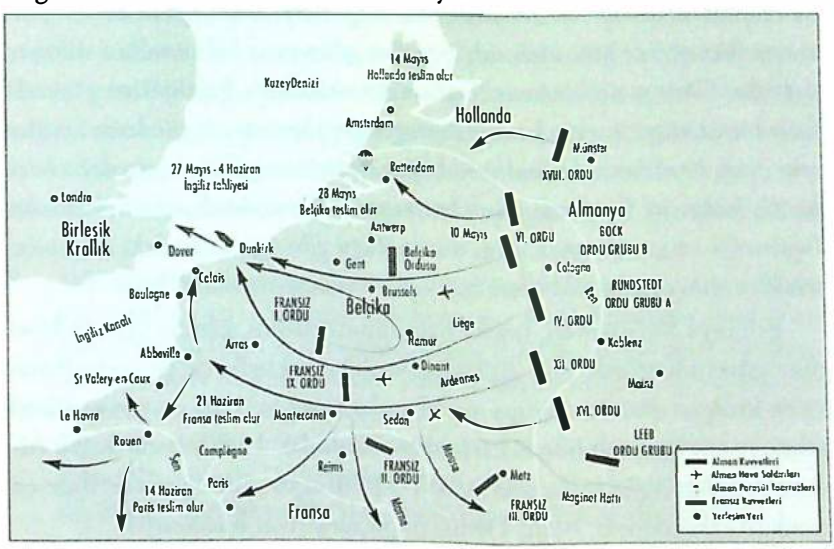

Levent Şahverdi Arşivi

bağlı kalan Fransızlar, şimdi muhteşem kalelerinin çevresinden dolaşarak kuzeyden gelen ana Alman saldırısını hayretle izliyorlardı.

Almanların işgalleri Manstein Planı'na dayanıyordu ancak bu özgün bir plan değildi. İlk plan General Franz Halder tarafından hazırlanmış ancak planları taşıyan kurye treni kaçırıp bir uçakla ilgili yere ulaşmaya çalışırken uçağın düşmesi sonucu taslaklar Belçikalıların eline geçmişti. 10 Ocak 1940 günü yaşanan ve Mechelen Olayı olarak anılan bu gelişmeden sonra planlar defalarca revize edildi. Plan dâhilinde etkinlik gösteren Guderian ve Rommel, panzer savaşının inceliklerini dünyaya tanıttılar. Panzer-uçak dayanışmasına dayalı akınlar askerî otoriteleri hayretler içerisinde bıraktı. Alman 7. Zırhlı Tümeni'nin komutanı Rommel ve adamları o kadar hızlı hareket ettiler ki Alman yüksek komutanlığı bile nerede olduklarını tespit edemiyordu. Bu nedenle Rommel'in kuvvetlerine "Hayalet Tümen" adı takılmıştı.

Açıkta yakalanan Fransızlar, daha donanımlı ve daha kararlı Alman askerlerine rakip olmaktan uzaktı. Moralleri tamamen çöktü. 9 Haziran'da Alman panzer tümenleri Paris'in batısındaki Seine Nehri'ne ulaştı. Birkaç Fransız kuvveti şiddetle direndi ve karşı saldırılar başlattı. Ancak Alman ilerlemesini durdurmada başarısız oldular. 13 Haziran'da Paris düştü. Fransız hükûmeti güneye taşındı. 3 gün önce Almanya'ya katılmış olan İtalya da Fransa'ya savaş ilan ederek siyasal baskı uygulamaya başladı. Alman zırhlı tümenleri, Atlantik kıyısındaki limanlara ve Fransa'nın merkezine doğru motorlarını homurdatarak ilerliyordu.

Levent Şahverdi Arşivi

17 Haziran'da Fransa Başbakanı Reynaud, Almanya'ya karşı direnişini sürdürmek için İngiltere'ye katılmayı reddetti ve görevinden ayrıldı. Yerine geçen I. Dünya Savaşı gazisi ve Verdun Savunması'nın mimarı General Pétain, Almanlardan ateşkes istedi. 21 Haziran'da, Fransa'nın resmî teslimi, 1918'de ateşkesin kabul edildiği Compiegne Ormanı'ndaki tren vagonunda Hitler'le tanışan Fransız General Huntziger tarafından imzalandı. Almanya için bu tatlı bir intikamdı. Hitler daha sonra gerçekleşmesi muhtemel başka sembolik eylemleri önlemek için vagonu imha ettirdi

Fransa toplam 6 hafta içinde savaş dışı bırakılmıştı. Bu, Fransa-Prusya arasındaki 1870 Sedan Muharebesi'nden bile daha aşağılayıcı bir yenilgi olmakla kalmadı, dünyanın geri kalanını da Alman savaş makinesinin yenilmez olduğuna ikna etti. Kuşkusuz Almanya, 1870'ten beri içten içe bilediği Batı Avrupa'nın tartışmasız efendisi olma amacına ulaşmıştı. Üstelik artık doğuya uzanıp toprak kazanma hırsının peşinden koşması için de önünde bir engel kalmamıştı. İngiliz müdahalesinin zorlanmadan ve muhakkak bir şekilde yenilgiye uğratılması, Hitler'i bir an İngiltere'yi işgal etmeyi düşünmeye dahi sevk etti.

1940 BRİTANYA MUHAREBESİ

İngilizler, Hitler'in ülkelerini işgalini engellemek için hava kuvvetleri ile meydan okudular. Britanya Muharebesi, harp tarihi içerisinde en yeni askerî teknolojide usta olmanın önemini göstermesi bakımından dikkate değerdir. Göring, uçaklarının İngiltere'yi bombalama kabiliyetini gözünde fazla büyütmüştü, bu yüzden kayıpları gün geçtikçe arttı. İngilizlerin Spitfire avcı uçağı ise radarın da yardımıyla, yeteneklerini sergilemek için daha önce hiç bu kadar iyi bir fırsat yakalamamıştı. Britanya Muharebesi, Hitler'in İngiltere'yi istila etme planlarını durdurduğu gibi işgal altındaki Avrupa'yı temsilen Almanya'ya saldırmak için onlara zaman da kazandırdı.

Britanya Muharebesi, İngiliz halkının direnişini, kararlılığını ve kendine güvenini artırdı. Son 200 yıllık tarihlerinin belki de en savunmasız ve en kırılgan anında, Avrupa'nın Napoleon'dan bu yana en yırtıcı askerî şahsiyetinin işgal tehdidiyle karşı karşıya kaldılar. 1940 yazına doğru Alman orduları doğu ve batı Avrupa'yı süpürmüştü. Şimdiyse ellerinde en modern teknolojiyle, Manş Denizi'ni geçmeleri an meselesiydi.

Levent Şahverdi Arşivi

İngiltere'yi İşgal Düşüncesi

Hitler, İngiltere'nin işgali için Sea Lion Harekâtı'nın planlarını hazırlatmıştı. Ancak Alman kara ve donanma komutanlarının Alman Hava Kuvvetleri (Luftwaffe) konusunda çekinceleri vardı. Bu nedenle hava hâkimiyeti sağlanmadan bu amfibi harekâtın başarılmasının imkânsız olduğuna Hitler'i inandırdılar. Führer, son darbeyi indirmeden önce Britanya göklerine hâkim olup olamayacağını Luftwaffe komutanına sordu. Göring, Luftwaffe ile Dunkirk'teki (Dunkerque) İngiliz ordusunu ezmeyi başaramamıştı. Kaybettiği prestijini tekrar kazanmak için bu fırsatı değerlendirmeye karar verdi. İngiltere'yi kısa sürecek ama yıkıcı bir hava harekâtı ile Hitler'e teslim etme sözü verdi. Sonuç, Luftwaffe ile İngiliz Kraliyet Hava Kuvvetleri (RAF) arasında yaşanan Britanya Muharebesi oldu.

Göring, Kuzey Denizi kıyısındaki tüm hava meydanlarını kullanabildiğinden İngiltere'deki hedeflerin hepsi, Luftwaffe'nin tüm uçaklarının menzilindeydi. Buna karşılık, bu hedefleri korumakla yükümlü olan RAF, yalnızca 650 savaş uçağına sahipti. Basit bir hesaplamayla 1 İngiliz uçağının karşısında 4 Alman uçağı bulunuyordu.

1940 yılında yaşanan hava muharebesinde İngiliz amatörlüğünün Alman profesyonelliğine karşı verdiği direniş, uzunca bir süre Hz. Davud ile Goliath (Câlût)[8] arasında yaşanan mücadeleye benzetildi. Ancak bu "efsane" sorgulanmaya değerdir. Göring'in seferi aslında Almanların kendilerine duydukları aşırı özgüvenin klasik bir örneğidir. Basit bir hata yapılarak Alman hava unsurlarının ezici bir üstünlüğe sahip olduğu ve bunun yeterli olacağına inanılmıştı. Oysa Almanlar, Polonya ve Fransa'nın eski moda, kötü donanımlı hava kuvvetleri ile uğraşmaya alışmıştı. Şimdi ise karşılarında profesyonel ve yetenekli RAF pilotları vardı. Teknik olarak, Almanlar uzun menzilli ikiz motorlu uçaklarına çok güveniyorlardı.

8 Yahudi ve Hristiyan kaynaklarında: Tanah ve Eski Ahit'e göre Antik Filistin şehri Gat'tandır. 1. Samuel 17. bölüme göre Antik Filistinliler, İsrail Kralı Şaul (İslam'da Tâlût) ile savaş hâlindeydiler ve Câlût her gün İsrail askerlerini düelloya davet ediyordu. Sadece Davud Câlût'un karşısına çıkmaya cesaret edebildi ve onu sapanıyla yendi.
İslâmiyet'te: Bakara Sûresi'nde (249-251) Hz. Davud ve Câlût'tan kısaca bahsedilir. Câlût'un kafir bir kavimden olduğu, Hz. Davud tarafından öldürüldüğü ve Allah'ın Hz. Davud'a hükümdarlık bahşettiği söylenir.

Levent Şahverdi Arşivi

Rakipleri ise sekiz makineli tüfekle donatılmış Spitfire'dı ve bu makine gerçek anlamda bir yüksek teknoloji ürünüydü. RAF pilotlarının, tahliye edilen İngiliz birliklerini Luftwaffe'nin saldırılarından korumaya çalıştıkları Dunkirk göklerindeki muharebeler, ileride neler yaşanacağına dair bir fikir vermişti.

Churchill, Parlamento'ya verdiği demeçte, kurtarma harekâtının içinde bir zafer gizli olduğunu ve bu zaferin RAF pilotları tarafından kazanıldığını söyledi.[9] Tahliye sırasında sahillerde kurtulmaya çalışanlar ise olayı farklı boyutuyla yaşıyorlar, RAF korumasının eksikliğinden şikâyet ediyorlardı. Bir dereceye kadar haklı oldukları gerçekti. Hava Komutanı Mareşal Sir Hugh Dowding, İngiltere'yi korumanın önemine vurgu yaparak Dunkirk üzerindeki muharebede tüm uçaklarını riske atmayı reddetmişti. Bu nedenle gönderilen uçaklar geniş bir alanda faaliyet göstermek zorunda kaldılar ve her yere yetişemediler. Ancak Spitfire iyi performans gösterdi. Almanların Messerschmitt Me 109 ve Me 110 uçaklarından daha becerikli olduklarını kanıtladılar. Aslında sahadaki Alman pilotlar mesajı almışlardı. Çoğu İngiliz avcı uçaklarının sergilediği ağır direniş hepsini etkilemişti. Dunkirk, İngiliz pilotlarına yakında ciddi olarak ihtiyaç duyacakları bir savaş deneyimi kazandırmıştı. Bütün bunlara rağmen RAF'ın İngiltere'deki itibarı tüm zamanların en düşük seviyesindeydi. İngiltere'nin işgali anlamına gelen Sea Lion Harekâtı'nın bir parçası olan Göring'in hava hâkimiyeti seferi, 10 Temmuz 1940'ta başladı.

Kartal Günü

İlk aşama, Kanal Muharebesi'ydi. Alman uçakları İngiliz sahil kasabalarına ve ticaret gemilerine üç hafta boyunca saldırdılar. Göring, İngiliz uçaklarını bir "ölüm bölgesi"ne çekmeyi umuyordu. Ancak RAF pilotları, İngiliz soğukkanlılığını profesyonellikle birleştirerek bu tuzağa düşmedi. Üstüne bir de kaybettiklerinin iki katı kadar Alman uçağı düşürdüler. Aslında Hitler, Alman hava kuvvetlerinin üstün gelmesinin, İngilizleri Alman şartlarına göre hazırlanacak bir barışı kabul etmeye mecbur veya teşvik edeceğini ummuştu. Ancak Luftwaffe'nin bu açılış muharebelerindeki başarısızlığı, caydırmak bir yana Churchill'i daha da kararlı hâle getirdi. Bunun üzerine Hitler, İngiliz ana karasına büyük bir hava saldırısı

9 Patrick J. Buchanan, *Churchill, Hitler, and "The Unnecessary War"*, Three Rivers Press, New York, 2008, s. 251.

Levent Şahverdi Arşivi

emri verdi. Luftwaffe, 860 bombardıman, 250 dalıcı bombardıman ve 850 avcı uçağını bir araya getirebilecek kapasitedeydi.

13 Ağustos ezici darbe için seçilen gündü. Tarihe "Kartal Günü" olarak geçti. 1.485 Alman uçağı gökyüzünü doldurdu. İngiliz uçaklarını yerde imha etmek amacıyla RAF havaalanlarına yöneldi. Olaylar neredeyse baştan itibaren kötü gitti. Bombardıman uçaklarına eskortluk görevi üstlenen Alman avcılarına gelen bir telsiz mesajı, baskınların iptal edildiğini bildirdi. Avcılar da üslerine geri döndüler. Ancak kimse bombardıman uçaklarına haber vermedi, ve bu uçaklar korunmasız olarak yola devam ettiler. RAF, yalnızca 13 avcı kaybederken Luftwaffe 45 uçak yitirdi. Ertesi gün, 70 Alman uçağına karşılık 27 İngiliz uçağı kayıp verildi. Bu oran iki gün daha devam etti. Ancak bombardıman turları sırasında Almanlar 16 İngiliz uçağını yerde imha etmeyi başardı. İngiliz halkı başını gökyüzüne çevirdiğinde, ülkenin hayatta kalması için savaşan RAF pilotlarını çıplak gözle bile görebiliyordu. RAF'ın şöhretinin artması, Dunkirk'in karanlık günlerini, hatırlanması zor bir anı hâline getirdi. Kısacası "Günah Keçileri" kısa zamanda "Kahramanlar"a dönüşmüştü. Churchill durumu kendi üslubu ile özetledi: "Muharebe alanında hiçbir zaman bu kadar büyük bir çoğunluğun, bu kadar az insana borçlu olduğu görülmemiştir."[10]

Göring, hava kuvvetlerinin ağır kayıplar vermesine alışkın değildi. Bunlar kolay iyileşmeyen yaralardı. Bombardıman pilotlarının iki yıllık eğitime ihtiyacı vardı. Britanya Muharebesi'nde verdiği kayıplar, gelecekteki operasyonlarda Alman bombardıman akınlarının etkinliğini ciddi şekilde düşürecekti. Alman uçak üretimi de olması gerektiği kadar verimli değildi. Savaşın doruğunda İngiliz fabrikaları ayda beş yüz avcı uçağı üretiyordu. Bu, Almanlar tarafından gerçekleştirilen üretimin iki katıydı. Ayrıca, Alman uçakları çoğu zaman optimum savaş etkinliği sağlayacak şekilde üretilmiyordu. Avcı Me 109'lar "çok fazla" yakıt tüketiyordu, dalıcı-bombardıman uçağı Ju 87 Stuka "hantal"dı ve avcı / bombardıman sınıfı Me 110 ile bombardıman uçağı Heinkel 111 "kısa" menzilliydi.

O dönemki şartlar itibarıyla Almanya, iki adet dört motorlu yerine üç adet çift motorlu bombardıman uçağı üretilebiliyordu. Göring, Hitler'in "bombardıman uçaklarının ne kadar etkin olduğunu değil, kaç tane olduğunu" soracağına inanıyordu. İşin ilginci haklıydı da, Hitler hep bunu yaptı. Hatta dünyanın ilk turbojet motoruna sahip Heinkel

10 Buchanan, s. 253.

Levent Şahverdi Arşivi

firmasının uçağı He 178, ilk uçuşunu 27 Ağutos 1939'da yaptı. Alman Hava Kuvvetleri buna gereken ilgiyi göstermedi, ellerindeki atılımın değerini bilemedi. Piston motorlu Messerschmitt Me 109 avcı uçağına çok yatırım yapılmıştı. Yıllar sonra bu ilgisizliğin nedeni olarak Heinkel'den önce kendilerinin prototip üretim sürecine girdiklerini açıklayacaklardı ama iş işten geçmiş olacaktı.

Erken Uyarı

İngiliz hava savunmaları belirleyici bir avantaja sahipti: Radar[11]. Bu sayede onlara yaklaşan Almanların tam olarak nerede olduklarını öğreniyorlardı. Dolayısıyla, sayıları daha az olan İngiliz avcı uçakları, gelen uçakları karşılayabiliyordu. Böylelikle İngilizler dörde bir sayı dezavantajını radar sayesinde neredeyse eşitlemiş oldular. İngiliz avcıları gündüzleri etkindi, bombardıman uçakları ise geceleri faaliyete geçip mavnalarında Manş Denizi'ni geçme emri bekleyen Hitler'in askerlerine saldırıyordu. Yeterli İngiliz uçağını düşürmeyi başaramayan Göring, RAF havaalanlarına saldırmaya devam etti. 24 Ağustos ile 6 Eylül arasında birçok "avcı istasyonu" hizmet dışı bırakıldı. Bu arada RAF, 290 uçak kaybetti. Ama Luftwaffe hâlâ büyük kayıplara maruz kalıyordu. Bunun yanında RAF'ın insan gücünün azalması tehlikeli boyutlara ulaşmaya başladı. Bin pilotunun neredeyse dörtte biri ya öldürüldü ya da yaralandı. Yedek pilotlar hevesliydi ancak deneyimsizlerdi. Bu da onları gökyüzünde daha savunmasız hâle getiriyordu. Britanya'nın hava savunmasının en zayıf olduğu nokta buydu. Goring bu stratejiye devam etseydi, RAF'taki yıpranma Luftwaffe'ye zaferi getirebilirdi. Ancak İngilizlerin bir operasyonu muharebenin kaderini değiştirdi.

Blitz: İngiltere Yanıyor

İngilizler daha önce Almanya'daki liman, rıhtım, tersane gibi hedefleri vurmuşlardı ancak 25 Ağustos 1940 gecesi RAF, Berlin'e yönelik ilk hava akınını gerçekleşti. 95 uçak, Berlin'in merkezine yakın Tempelhof Havaalanı'nı ve Siemensstadt'ı bombalamak için Almanya'ya gönderildi. Berlin ve çevresi vuruldu. Hasar hafif olsa da Alman halkının, özellikle de Hitler'in, üzerindeki psikolojik etkisi büyük oldu. Berlin'e yönelik

11 Radar kelimesi, **RA**dio **D**etection **A**nd **R**anging (sinyal ile tespit etme ve menzil tayini) kelimlerinden türetilmiş bir kısaltmadır.

Levent Şahverdi Arşivi

bombardımana misilleme olarak Hitler de Luftwaffe'nin hedefinin İngiliz havaalanlarından ve hava savunmalarından İngiliz şehirlerine kaydırılması emrini verdi: Londra'yı bombalama yasağı böylece kalkmış oldu.

Sabırsız ve zafere aç Göring, planlarını değiştirerek İngiltere başkentine büyük bombardımanlar düzenledi. Göring'in, dikkatini askerî havaalanlarından başka taraflara çevirmesi, tam da sorunlarla boğuşmakta olan, RAF'a nefes alma şansı verdi. Bu stratejik plan değişikliği, muharebenin sonucunu etkileyen önemli bir Alman hatasıydı.

İlk büyük hava saldırısı 7 Eylül'de gerçekleşti. 650 bombardıman uçağı, Londra'nın Thames kıyısındaki rıhtımlara 670 tondan fazla yüksek etkili bomba attı. Burada 458 sivil hayatını kaybetti. 15 Eylül'de bombardıman doruk noktasına ulaştı: 1.000'den fazla bombardıman uçağı, şehre yönelik büyük bir akın gerçekleştirdi. Maliyet git gide ağırlaşıyordu: Almanlar 56 bombardıman uçağı, RAF ise 26 avcı uçağı yitirdi. Bu kayıp sonrası Luftwaffe, gündüz akını düzenlemeyi bırakarak gecenin koruyucu örtüsü altında hareket etmeyi seçti. Bombardıman, Londralıların *Blitz* adını verdikleri süreç boyunca devam etti. Bu yaşananlar, şehrin sivil nüfusu için korkunç bir deneyimdi. Bahçelerine kazdıkları sığınaklara girerek ya da metro istasyonlarına inerek bombardımana dayandılar. Sonunda Hitler pes etti. Yaklaşan kış, kötü hava şartlarının da habercisiydi. Böylelikle tarihler 17 Eylül'ü gösterdiğinde Sea Lion Harekâtı sonsuza dek erteledi.

Britanya Muharebesi, İngilizler tarafından kazanılmasına ve istila tehdidi ortadan kalkmasına rağmen Alman bombardımanı sürdü. Böylece 1941'e kadar İngiliz sivilleri muharebenin ön cephesinde kalmaya devam ettiler. Londra ve diğer İngiliz şehirlerine yapılan hava akınlarında toplam 43.000 sivil hayatını kaybetti.

1941 GİRİT MUHAREBESİ

Girit Adası'na yapılan Alman saldırısı, tarihteki ilk büyük hava indirme akınıydı. Binlerce iyi eğitimli Alman paraşütçüsü, gökyüzünden İngiliz ordusunun muharebe pozisyonlarına yağdı. Bu onların hava gücünün dikkate değer bir gösterisiydi. Öyle ki İngilizlerin adayı terk edip Kuzey Afrika'ya sığınmalarına neden oldu. Ancak Almanların karşılaştığı zayiat o kadar fazlaydı ki böyle bir operasyona bir daha asla yeltenmediler. Gelgelelim,

Levent Şahverdi Arşivi

Müttefiklerin dikkatini çeken bu harekât, İngiliz ve Amerikan ordusunda hava indirme tümenlerinin kurulmasına yol açtı.

1941'de Hitler, Barbarossa Harekâtı'nı planlarken, Almanya'nın Güney Avrupa kanadının korunması gerektiğine karar verdi. Mart 1941'de Yugoslavya naibi Prens Paul ile görüşüp Romanya ve Macaristan ile birlikte Mihver (Eksen) devletlere katılması için bir antlaşma imzaladı. Ancak Yugoslavya'da bu tür bir ittifakı reddeden bir zihniyet, ülke içinde bir darbe gerçekleştirdi ve birkaç gün içinde planları bozdu. İngiliz birliklerinin Yunanistan'a gelişi, Hitler'in Balkanlar üzerindeki hâkimiyetini daha da tehdit eder hâle geldi. Yugoslavya'yı ve ardından Yunanistan'ı işgal etmeye karar verdi. Her iki operasyon da bir aydan kısa bir süre içinde, çok az bir kayba karşılık büyük kazançlarla sonuçlandı.

Yugoslav ve Yunan direnişi yıllar içinde büyüyecekti. Bu iki fethin en önemli sonucu, Hitler'in hem kendi yeteneklerine hem de askerlerinin yeteneklerine olan inancının büyük ölçüde artması oldu. Yaklaşık 17.000 İngiliz askeri Yunanistan'dan Girit Adası'na çekilmişti. Bu kuvvet, Almanya'nın Balkanlar üzerindeki kontrolü için hâlâ bir tehdit oluşturuyordu. Hitler'in, Müttefikleri Güney Avrupa'dan kovmak için son bir darbe indirmesi gerekiyordu. Bu amaçla, Batı Avrupa'da 1940 yılındaki Yıldırım Savaşı taktikleriyle kendini kanıtlamış, üstün vasıfları haiz, yeni bir askerî birimi kullanmaya karar verdi: havadan indirme birlikleri yani paraşütçüler.

Bir İlk: Fallschirmjäger

Hitler'in hava indirme birlikleri Alman ordusunun elit birimlerinden biriydi. Alman Paraşütçüleri (Fallschirmjäger), son derece eğitimliydiler. Üstelik birlik, beraberliklerini ve bağlılıklarını kardeşlik düzeyine taşımışlardı. Her türlü görevi her an yerine getirmek için hazır durumdaydılar. 1940'ta Belçika ve Hollanda'daki Alman İstilası sırasında olağanüstü başarı elde etmişlerdi. Belçika'nın devasa tahkimatı Eben Emael Kalesi'ni zorlu bir savaştan sonra ele geçirdiler. Böylelikle bölgedeki Müttefik savunmalarına büyük bir darbe indirmiş oldular. Benzer hava indirme akınlarını daha sonra Hollanda'nın stratejik açıdan önemli noktalarına da başarılı bir şekilde gerçekleştirdiler. Hitler şimdi çok güvendiği paraşütçülerini büyük bir seferde tekrar kullanma hevesindeydi.

Hitler'in Girit'e yapmayı düşündüğü harekâtın adı "Merkür" (Mercury) olarak kararlaştırıldı. Amaç, Ada'nın hava üslerini ele geçirmekti.

Levent Şahverdi Arşivi

Saldırı, tamamen "hava indirme" olarak, yaklaşık 10.000 paraşütçü ile gerçekleştirilecekti. General Kurt Student'ın komutası altındaki paraşütçüler; bombardıman ve avcı uçakları tarafından korunan 75 planör ve 500 nakliye uçağıyla bölgeye intikal edecekti. İşgal iki aşamalı planlanmıştı. İlk dalga Maleme, Khanla ve Suda Körfezi'ne inecekti. Ardından nakliye uçakları, Rethymnon ve Kandiye'deki havaalanlarına saldırıyı yapacak olan ikinci dalga birliklerini almak üzere geri döneceklerdi.

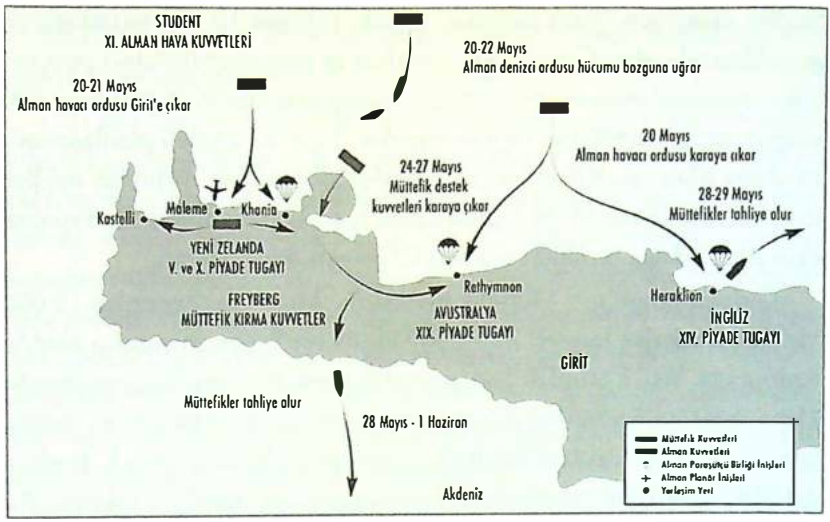
Girit'teki İngiliz ve Müttefik birliklerine Mısır'dan gönderilen 12.000 kişilik bir takviye kuvveti ile 14.000 kişilik bir Yunan garnizonu katıldı. Komutada, Yeni Zelandalı Tümgeneral Bernard Freyberg bulunmaktaydı. Hava indirme öncesinde gerçekleştirilen Alman hava saldırıları, Ada'da konuşlanmış olan az sayıdaki RAF uçağını geri çekilmeye zorladı. Böylece Ada'daki Müttefik askerleri hava korumasından mahrum kaldılar. Bu büyük bir hataydı.

Yukarıdan Gelen Ölüm

Merkür Harekâtı, ağır bir hava bombardımanının ardından 20 Mayıs 1941 günü şafak vakti başladı. Uçaklarından atlayan paraşütçüler, gökyüzünden bir sürprize doğru süzüldüklerinin farkında değillerdi. Müttefik askerleri hazır bir şekilde onları bekliyordu. Alman şifreli mesajları, Ultra birimi tarafından yakalanmış ve kodları kırılmıştı. Müttefikler, yaklaşan Alman işgalinin tamamen farkındaydı. Havadaki Alman paraşütçüleri aşağıdan açılan ateşle karşı karşıya kaldı. Yüzlerce paraşütçü daha ayağı yere değmeden hayatını kaybetti, bazıları ise Ada'ya ulaşamadan denizde kayboldu.

İlk günün sonunda, hava indirme birlikleri, Müttefik hava üslerinden hiçbirini ele geçirememişti. Yine de Maleme dışında bazı tahkimat noktaları alınmıştı. Korkunç kayıplara rağmen General Student saldırılara devam etmekte ısrar etti. İkinci günde indirme yapan paraşütçüler sayesinde, Maleme havaalanının kontrolü sağlandı. Hemen takviye birlikleri gönderildi. Alman 5. Dağ Tümeni ilk gelenler arasındaydı. Ancak uçaklarının çoğu Ada'ya yaklaştığı esnada düşürüldü. Bununla birlikte, Maleme'yi tutmalarını sağlayacak kadar asker hayatta kalmayı başarmıştı. Birkaç gün içinde daha fazla takviye ulaştırılması neticesinde, daha fazla zayiat verilmesine rağmen, Alman güçleri yavaş ama emin adımlarla Ada üzerindeki kontrol alanını genişletti. Girit'e ulaşmanın tek yolu gökyüzüydü

Levent Şahverdi Arşivi

çünkü İngiliz Kraliyet Donanması denizi kontrol ediyordu. Deniz yoluyla gerçekleştirilen iki takviye gönderme girişimi İngiliz gemileri tarafından engellendi. 27 Mayıs'ta Müttefik birliklerinin çoğu Ada'yı terk etmişti. Alman paraşütçüleri, Kandiye'deki son havaalanını da ele geçirdi. İngiliz ve Yunan kuvvetlerinin geri kalanı teslim oldu.

Girit'in Bedeli

Alman zaferinin bedeli ağırdı. Paraşütçülerin en az dörtte biri öldürülmüştü. Çok daha fazlası da yaralanmıştı. Merkür Harekâtı'nın toplam zayiatı 5.670 personeldi. Paraşütçüler bir "sürpriz silah" olarak tanımlanacak olursa Girit harekâtı sırasında devreye alınan bu sürpriz biraz fazla abartılmıştı. Hitler, bir hayli güvendiği ve saldırıda öncelikle tercih ettiği askerlerinin uğradığı kayıplar karşısında şoka uğradı. Bu yüzden bir daha asla büyük bir hava indirme harekâtı yapmadı. Bundan sonra Alman paraşütçüleri, doğu ve batı cephelerinde elit piyade olarak görev yapacaktı.

Bir bakıma Girit, Alman hava indirme akınlarının ve paraşütçülerinin mezarı olmuştu. Bununla birlikte Müttefikler, bu elit birliklerin disiplini, saldırı formasyonu, eğitimi, kararlılığı ve birbirlerine olan bağlılıklarından çok etkilenmişlerdi. Hava indirme harekâtlarının stratejik ve taktiksel öneminin de farkına vardılar. Hemen harekete geçen İngilizler 1941 yılının sonlarına doğru 1. Hava İndirme Tümeni'ni kurdular. Bunu 1943'te kurulan 6. Hava İndirme Tümeni takip etti. Amerikan ordusu da 1942 yılında 101. ve 82. Hava İndirme Tümenlerini kurdular. Almanlardan

Levent Şahverdi Arşivi

esinlenilerek oluşturulan bu birimler, savaşın geri kalanında kendi ülkeleri için inanılmaz yararlılıklar gösterdi.

1941 BARBAROSSA HAREKÂTI

Barbarossa Harekâtı, Hitler'in uzun zamandır beklenen Sovyetler Birliği'ni işgal eylemiydi ve bu hedefine neredeyse ulaşıyordu. Dönemin önde gelen iki ideolojik süper gücü arasında yaşanan harekât, XX. yüzyılın en yıkıcı ve acımasız savaşının başlangıç fişeği oldu. Alman zırhlı tümenleri hızla ilerledi. Şaşkına dönen Rus askerini kuşattılar. On binlercesi teslim oldu. Stalin yıkılmıştı. Ancak Almanya'nın ilk başarıları bir yandan sert Rus iklimine takılırken, diğer yandan Sovyet ordusunun askerî direnişini artırdı.

Sovyetler Birliği'nin işgali, bir bakıma Hitler'in siyasi kariyerinin doruk noktasını teşkil edeken, diğer taraftan oynadığı en büyük kumardı. Hitler bu savaşı, Almanya sınırları dışında yaşayan halkını merkeze alan geniş ölçekli bir kolonizasyon planıyla beraber yürüteceği "yaşam alanı" (Lebensraum) politikasının uygulama adımlarından biri olarak görmesinin yanı sıra, bu hareketi Bolşevik Slav halkına yönelik bir haçlı seferi olarak da telakki ediyordu. Führer için, Almanlar bütün bir Asya'yı Uralların ardına sürene kadar Avrupa'nın güvenliği garanti altına alınmış olamazdı. Ona göre Rusya'yı yok etmek Avrupa'nın geri kalanına Nazi Almanyası'nın bir armağanı olacaktı. Tabii bunun doğal sonucu olarak da diğer tüm devletlerin onu desteklemesini bekliyordu. İşgal harekâtının başlaması ile yaşananlar dikkate alınırsa bir çeşit pan-Avrupa fikrini gerçekleştirme emelinde olduğu da söylenebilir.

Almanya'nın Sovyetler Birliği'ni işgal ettiği gün İtalya, aralarındaki antlaşma yükümlülüklerini yerine getirerek Sovyetlere savaş ilan etti. Daha sonra çatışmaya katılan Romanya'yı; Macaristan ve Finlandiya izledi. Üç devlet de çok sayıda birlik gönderdi. Tarafsız İspanya bile bir sefer gücü oluşturdu. Avrupa'daki idealist genç erkekler Nazilerin bu harekâtını komünizme karşı adil bir savaş olarak görüyorlardı. Norveç, Danimarka, Hollanda, Belçika, Fransa ve Yugoslavya'dan gelen gönüllülerden bir "yabancı gönüllü lejyonu" kuruldu. Bir Orta Çağ haçlı seferi ruhunu benimseyen mücadeleye Papa XII. Pius bile destek verdi. Bu şartlar altında, Hitler'in harekât için seçtiği kod adının, haçlı seferlerine katılan bir Alman kralının adı olması şaşırtıcı değildi: Barbarossa.

Levent Şahverdi Arşivi

Lebensraum Aşkına

Hitler'in bir araya getirdiği güç, şimdiye kadar görülen orduların en büyüklerinden biriydi. Baltık'tan Karadeniz'e uzanan 1.700 km'lik bir sınır boyunca 3 milyondan fazla asker ve 3.000 tank hazırdı. Saldırı, 22 Haziran 1941'de şafaktan önce başladı.

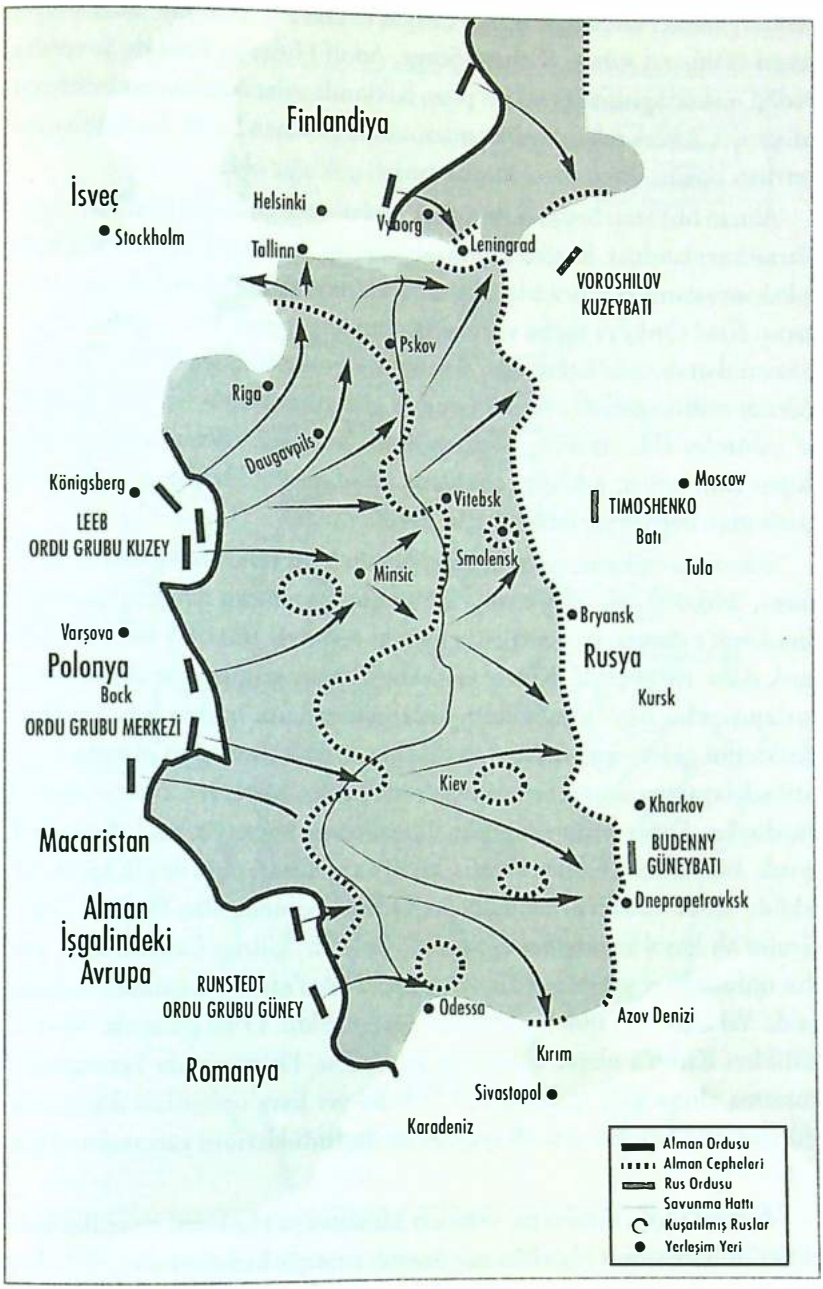
Hitler, yapacakları seferde generallerinden beklentilerini iletti: "Savaş, batıdaki çatışmadan çok farklı olacak. Doğuda tatbik edilecek katı tutum, geleceğe yönelik bir iyiliktir. Liderler, askerlerinden vicdan perdesini yırtma fedakârlığını göstermeyi talep edebilirler." Kan banyosunu ima eden bu konuşma, Almanların Rusya'da ilerlerken yaptıklarının ve ardından Rusların Berlin'e ilerlerken aldıkları intikamın zemin taşlarını teşkil etmiştir. Sonuçta da ortaya, XX. yüzyılın en utanç verici ve kanlı mücadelesi çıkmıştır.

İlerleyen Alman ordusunun arkasında Einsatzgruppen vardı. Bunlar, Yahudilerin ve "Bolşeviklerin" imhasında uzmanlaşmış askerlerdi. Generallerinin "vicdani eğilimlerine" güvenmeyen Hitler, bu ölüm mangalarının komuta kademesini ayırarak doğrudan Heinrich Himmler'e bağladı. Himmler'e güvenebilirdi çünkü Almanya ve Polonya'da yaptıklarıyla "vahşet kapasitesi"ni kanıtlamıştı. Einsatzgruppen, Hitler'in "Kızıl Ordu'nun siyasi komiserlerinin, yakalandıkları yerde infaz edilmesini" öngören ve kötü şöhretiyle dünya kamuoyuna mâl olmuş 6 Haziran tarihli emrini yerine getirdi. Doğudaki savaş hiç kuşkusuz, "merhametsiz bir savaş" olacaktı.

Şiddetli bir hava bombardımanı altında, 3 ana Alman ordu grubu Sovyet topraklarına girdi. Hedefleri, kuzeydeki Başmelek'ten güneydeki Hazar Denizi'ne kadar bir Alman sınırı oluşturmalarını sağlayacak Leningrad, Moskova ve Kiev şehirlerini ele geçirmekti. Panzer tümenleri Sovyetler Birliği'nin derinliklerine girdi. Bu hamle, Kızıl Ordu'yu parçaladı. Daha yavaş hareket eden topçu ve piyadeler de bütün Rus direnişlerini söndürdü. Alman kuvvetlerinin hızı ve taktiksel etkinliği Sovyetleri şaşkına çevirdi. Rus askerleri, bir anda etraflarının sarıldığını ve ceplerde mahsur kaldıklarını fark etmişlerdi. Ağır makineli tüfeklerin yoğun ateşini takiben, Alman tankları ceplerden içeri giriyordu. O karışıklıkta, Rus subayların çoğu buldukları araçlara binerek muharebe alanını terk ettiler. Komutanın olmadığı bir durumda askerin de yapabileceği pek bir şey kalmıyordu.

23 Ağustos 1939'ta Sovyet-Alman Saldırmazlık Paktı, Alman Dışişleri Bakanı von Ribbentrop ve Sovyet Dışişleri Bakanı Vyacheslav Molotov

Levent Şahverdi Arşivi

Levent Şahverdi Arşivi

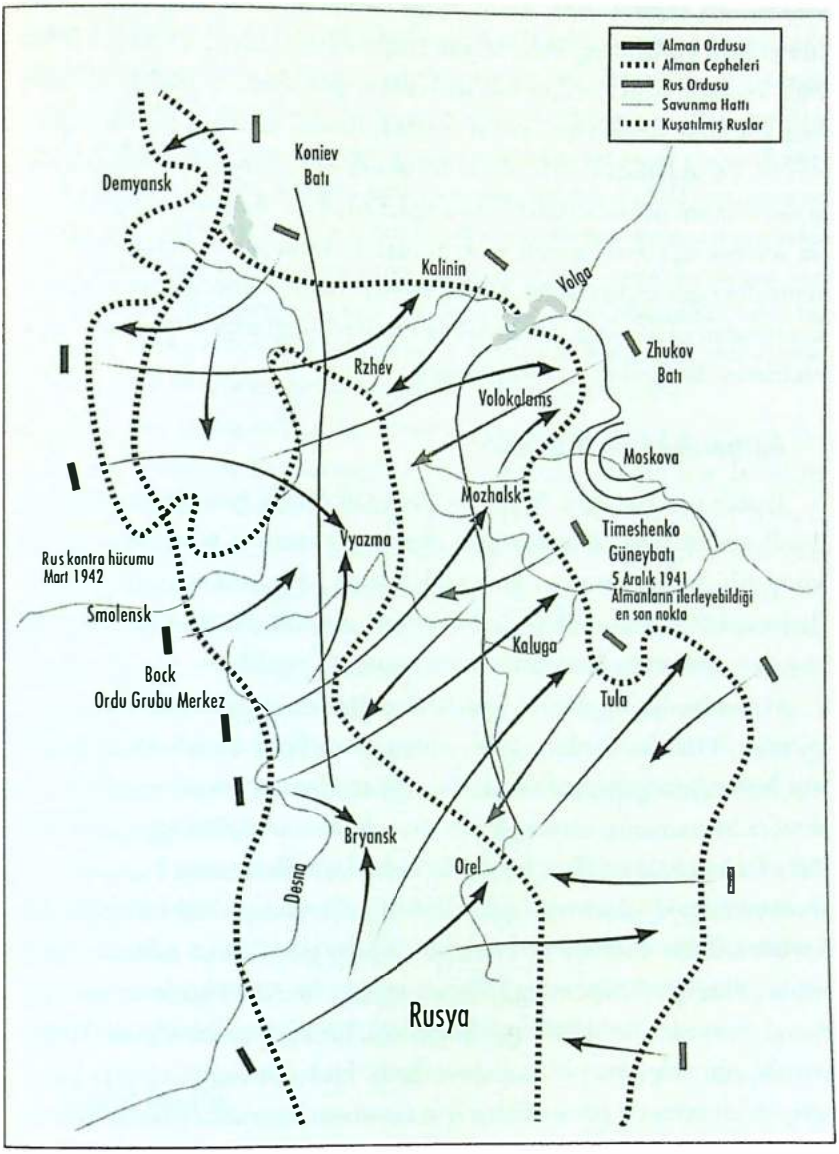
tarafından imzalanırken arka planda gülümseyen bir Stalin vardı. II. Dünya Savaşı sırasında hem Nazi Almanyası hem de Japon İmparatorluğu'nda bir Alman gazeteci kimliğiyle gizlice çalışan ve kod adı "Ramsay" olan Sovyet askerî istihbarat subayı Richard Sorge, Adolf Hitler'in 1941'de Sovyetler Birliği'ne karşı girişeceği saldırı planı hakkında aylar öncesinden istihbarat edinmişti. Ancak saldırmazlık antlaşmasına güvenen Stalin, bu istihbarata gereken önemi vermedi ve bunun bedeli çok ağır oldu.

Alman birlikleri Sovyetlerin Baltık devletlerine girdiklerinde "kurtarıcı" olarak karşılandılar. Riga'da Letonyalı direnişçiler, Kızıl Ordu birlikleriyle sokak savaşlarında mücadele ediyordu. Estonya'da anti-komünist gruplar, kaçan Kızıl Ordu'ya darbe vurma fırsatını kaçırmadı. Nazi işgalinin başlamasından sonraki haftalarda, Baltık halklarının birçoğu öfkelerini yerel Yahudi nüfusa çevirdi. Almanların da göz yummasıyla birlikte katliam ve zulümler aldı yürüdü. Ukrayna'da ise köylüler, alkışlarla Panzerlere doğru akın ettiler, askerleri çiçeklerle karşıladılar; "Hristiyan savaşçılar" tarafından özgürleştirildikleri için mutluydular.

Temmuz ortalarına gelindiğinde, Alman Merkezî Ordu Grubu Minsk'i almış, 290.000 esir elde etmiş, 2.500 Sovyet tankını da ele geçirmişti. Smolensk'e doğru devam eden panzer tümenleri, 100.000 esir ve 2.000 tank daha ele geçirdi. Kuzey ve Güney kanat grupları ise ilerlemekte zorlanıyordu; büyük mesafeler nedeniyle tedarik hatları uzadığından eksiklerini gideremiyorlardı. Üzerine bir de tank tümenleri psikolojik ve fiziksel dayanma sınırlarını zorluyorlardı. Hitler, Merkezî Ordu Grubu'nu durdurdu. Diğer ordu gruplarına kaydırmak amacıyla bazı tümenleri ayırdı. Bu hareket, Güney Ordu Grubu'na yardımcı oldu ancak kritik bir şekilde Moskova'daki ilerlemesini geciktirmek zorunda olan Merkezî Ordu Grubu'nu hayal kırıklığına uğrattı. 26 Eylül'de, Güney Cephesi'nde, beş Rus ordusu Kiev yakınlarındaki Dinyeper Nehri'nin bir kıvrımında sıkışıp kaldı. Yaklaşık 665.000 Sovyet askeri teslim oldu. Daha güneyde, Alman birlikleri Kırım'a ulaştı. Kuzey Ordu Grubu, Ekim ayında Leningrad'ı kuşatma altına aldı. Luftwaffe, 4.500 Sovyet hava unsurunu düşürerek gökyüzünün hâkimi oldu. Kayıpları ise düşürdüklerinin yarısından daha azdı.

Merkezî Ordu Grubu'na, yeniden Moskova'ya yürümesi emredilmişti. Hitler'in Barbarossa Harekâtı'nın önemli stratejik hedeflerinden biri olan Moskova Muharebesi'nde sert bir direnişle karşılaşmayan Almanlar, Sovyet başkentinin 65 km yakınına ulaşmıştı. Ancak yolları çamura çeviren

Levent Şahverdi Arşivi

Levent Şahverdi Arşivi

sonbahar yağmurları Almanya'nın ilerleyişini yavaşlattı. Kısa bir süre sonra gelen kış yağmuru kara dönüştürdü. Mareşal Georgy Zhukov (Georgi Jukov), Moskova savunmasının başına geçti ve Rostov'da bir Rus karşı saldırısında başarılı oldu. Aralık ayında bunu tam 100 adet yeni Sovyet tümeninin kullanıldığı daha büyük karşı saldırılar izledi. 15 Aralık itibarıyla kuzeyde Klin, 16 Aralık'ta da Kalinin geri alındı. Buradaki birlikler batı yönünde ilerlemeye devam ederken Alman taarruzu büyük ölçüde durdu. Bu anlamda denilebilir ki Moskova Muharebesi II. Dünya Savaşı'nın dönüm noktalarından birini teşkil ederken, Barbarossa Harekâtını da sekteye uğratan önemli ve aynı ölçüde kanlı bir muharabeydi. Bu cephedeki gelişmeleri duyan Hitler, küplere bindi. Generallerinin çoğunu komutadan uzaklaştırdı. Ordunun kontrolünü doğrudan eline alan Hitler, emirlerini Berlin'den vermeye başladı.

Barbarossa'nın Ardından

Barbarossa Harekâtı, Sovyetler Birliği'ni paniğe sürüklemiş, orduları 3 milyondan fazla zayiat vermişti. Bunların yarısı eve dönemeyen mahkumlardı. Stalin, hayatının en büyük kriziyle karşı karşıyaydı ancak Nazi ilerlemesiyle sarsılmış olsa bile başkentini asla terk etmeyecekti. Stalin'in meydan okuyan bu katı tutumu, ordusuna da yayıldı.

Hitler ise hiç şüphesiz çiğneyebileceğinden epey büyük bir lokma ısırmıştı. Onu bu denli cesaretlendiren sebep belki de Alman ordularının başlangıçta geçtikleri ülkelerin çoğu tarafından Sovyet rejimine son verecek kahramanlar olarak görülmeleriydi. Ne var ki Nazi işgal yönetimi daha baskıcı hâle geldikçe bu destek buharlaştı. Barbarossa Harekâtı'nın maliyeti de çok yüksek olmuştu. Hitler burada yaklaşık 800.000 personel kaybetti. Tıpkı Polonya ve Fransa'da olduğu gibi Alman saldırısı karşısında çökeceğini düşündüğü Sovyet devleti üzerine kumar oynamıştı. Ancak Sovyetler Birliği çok genişti, üstelik bir hayli de kararlıydı. Teslim olmaktansa yok olmaya hazırlanıyorlardı. Hitler'in birlikleri, kışa kadar sürecek bir savaş ön görmedikleri için tamamen hazırlıksız yakalandılar ve yaz üniformaları içinde dondular. Tankları buz üzerinde hareketsiz kaldı. Barbarossa, zamanla bir yıpratma savaşına dönüştü. Nihayet Alman ordusunun tükenen insan gücü, Hitler'in kara imparatorluğunu bir Müttefik saldırısına karşı savunmasız bıraktı.

Levent Şahverdi Arşivi

1941 PEARL HARBOR BASKINI

Japonya, ABD'den gelecek muhtemel bir Pasifik saldırısını önlemek amacıyla Pearl Harbor askerî üssüne sürpriz bir baskın düzenledi. Bu "önleyici saldırı" kusursuz bir şekilde uygulandı, yıkıcı etkileriyle de tarihe bir noktada yön verdi. Japon uçak formasyonları, limana demirli Amerikan zırhlılarını bombaladı ya da torpilledi. Ancak ana hedefteki Amerikan uçak gemileri orada değildi. Japon saldırısı ABD deniz gücüne zarar verdi ama yok edemedi. Japonya'nın bu ölümcül darbe ile amaçladığı şey, ABD'nin savaşın seyrine olası etkilerini devre dışı bırakmaktı ama bunun yerine savaşa dâhil etti. Amiral Yamamoto'nun korktuğu başına gelmişti: "Japonya, uyuyan devi uyandırmıştı." Bu sonuçla Japonlar buz kesilirken Batılı Müttefikler rahat bir nefes aldı çünkü ABD'nin savaşa girmesi, Japonya ve Almanya'yı yenmelerine katkı verecek devasa bir yardımın gelmesi anlamına geliyordu.

Militarist Japon hükûmeti, 1940'a gelindiğinde ABD ile savaşın kaçınılmaz olduğuna kanaat getirdi. Eylül ayında, Almanya ve İtalya ile "Mihver ittifakı" üzerinde anlaşmaya varıldı. Almanya Japonya'ya, I. Dünya Savaşı'ndan sonra Müttefikler tarafından ele geçirilen tüm eski kolonilerini alabileceği konusunda güvence verdi. Ayrıca Japonya'nın Almanya ile ilişkileri, Sovyetler Birliği ile yaşanabilecek olası bir sorunun çözümüne de yardımcı olabilirdi çünkü Kızıl Ordu, 1939'da yaşanan kısa süreli Khalkhin Gol Muharebesi'nde, Japonya'yı yenmişti. Ancak Avrupa'daki durum değişince Japonya, Nisan 1941'de Sovyetler Birliği ile saldırmazlık anlaşması imzaladı. Anlaşmanın içeriği her iki taraf için de oldukça münasipti.

Japonlar; hem Çin'deki savaşlarını sürdürmek, hem güneydeki Avrupa kolonilerini elde etmek, hem de ABD ile savaşmak için petrol de dâhil olmak üzere yeterli tedariklerinin olduğuna inanıyorlardı. Ancak kendilerine duydukları aşırı güven ve kibir, aklıselimi perdelemiş, yanlış hesaplarına birer kuvvet çarpanı olarak etki etmişti.

Hedef Pasifik

Eylül 1940'ın sonunda, Japon birlikleri, bölgedeki Fransız zayıflığından yararlanarak Çinhindi'nin kuzeyini işgal etmeye başladı, hem de ABD Japonya'yı buraya müdâhil olmaması yönünde uyarmış olmasına rağmen. Sonuç, Japonya'ya gemi ile yapılan çelik sevkiyatına koyulan ambargo

Levent Şahverdi Arşivi

oldu. Çinhindi'ndeki Japon işgalinin devam etmesi üzerine Washington, Temmuz 1941'de ABD'deki Japon varlıklarını dondurma kararı aldı. Eylül ayında ise ABD hükûmeti, Japonya'ya karşı mücadelelerinde Çinlilere destek olmak üzere gönüllü Amerikalı pilotlardan oluşturulacak olan "Uçan Kaplanlar" adında bir uçuş grubuna zımnen onay verdi. Gerilim arttıkça, her iki taraftaki büyükelçiler tansiyonu düşürmeye çalıştı. Ancak Ekim ayında General Hideki Tojo Tokyo'da hükûmetin başına geçti. Üstelik uzlaşmaya hiç de niyeti yoktu. Derhâl ABD ve Avrupa kolonilerine yönelik Japon harekât planlarını hazırlattı. ABD'nin, Çin ve Çinhindi'nden çekilme talepleriyle karşı karşıya kalan Tojo, zaten savaştan başka bir alternatif de göremiyordu.

Mitchell'ın Kehaneti

Amerikalı General William Lendrum "Billy" Mitchell, I. Dünya Savaşı sırasında Amerikan ordusunda görev yapmış ve savaş sonrası kariyerini özerk Amerikan hava kuvvetlerinin kurulmasına adamıştı. Uzak Doğu'ya yaptığı ziyaret sonrasında yaklaşık 350 sayfalık bir rapor hazırladı. Saptamalarının ardından yaptığı yorum adeta bir kehanetti. Mitchell, Amerikan silahlı kuvvetlerinin en kısa zamanda özerk bir hava kuvveti birimi oluşturmak zorunda olduğunu vurgulamasının yanı sıra Japonların bu konuda ileriye dönük ciddi programlar hazırlamakta olduklarını da söylüyordu. Özellikle Pasifik Okyanusu'nda tam denetim sağlamak isteyen Japonların uygun ortamı yakaladıklarında hava gücünü kullanarak saldıracağı olası hedefleri sıralamaktaydı. Mitchell'ın listesinin en tepesinde tanıdık bir isim vardı: Pearl Harbor. Mitchell, bu saptaması yüzünden bayağı sorunlar yaşadı. 1936 yılında hayata gözlerini kapadı. 5 yıl sonra, öngörüsü gerçek oldu.

Rol Model: Taranto

Amiral Isoroku Yamamoto, saldırının arkasındaki akıldı. Deniz savaşlarının geleceğinin "uçak gemisi"nde yattığını biliyordu. Bu yüzden 1930'larda Japonya'da bir uçak gemisi geliştirme programı başlatmıştı. Ayrıca ünlü Mitsubishi A6M2 Zero avcı uçağının yapımını da teşvik etmişti. Yamamoto, Washington'da deniz ataşesi olarak görev yaptığından gücünü ilk elden bildiği ABD ile savaş fikrine karşı çıktı. Ancak karar verildiğinde, bunun kesin bir yenilgi darbesiyle olması için çalışmalara başladı. Minoru Genda, saldırının detayları üzerinde çalıştı. Kasım

Levent Şahverdi Arşivi

1940'ta Taranto'da gerçekleştirilen İngiliz baskınını örnek aldı. İngiliz bombardıman uçakları uçak gemilerinden havalanıp İtalyan gemilerini batırmıştı. Genda bu görev için yeni torpidolar ve bombalar tasarladı. Bunun için Japonya'nın en deneyimli havacılarından biri olan Komutan Mitsuo Fuchida ile birlikte çalıştı. Fuchida saldırıyı yönetecek liderdi.

Japon I. Hava Donanması, 6 uçak gemisi ile destek zırhlılarını ve denizaltıları içeriyordu. Filo, Koramiral Nagumo komutasında 26 Kasım 1941'de yola çıktı. Japonya'nın savaş planları aslında ABD istihbaratı tarafından biliniyordu. Japon kodları kırılmıştı. Ancak beklenti, darbenin Malaya veya Filipinler'e olacağı yönündeydi. ABD sinyal istihbaratı birimleri Nagumo'nun filosuyla teması kaybetti çünkü Japonlar radyo sessizliğini[12] sıkı bir şekilde sürdürüyordu.

Japonya'nın Pearl Harbor'daki ABD donanma üssüne habersiz saldırı eylemi, Japon stratejisinde yeni bir şey değildi. Japonya, 1904'te Rusya'ya karşı giriştiği savaşta da ilk saldırıyı gerçekleştiren taraftı. Torpido botları, herhangi bir resmî savaş ilanı yapılmadan önce Port Arthur'daki Rus filosuna saldırmıştı. 1941'deki saldırının tek farkı torpidoların uçaktan atılmasıydı.

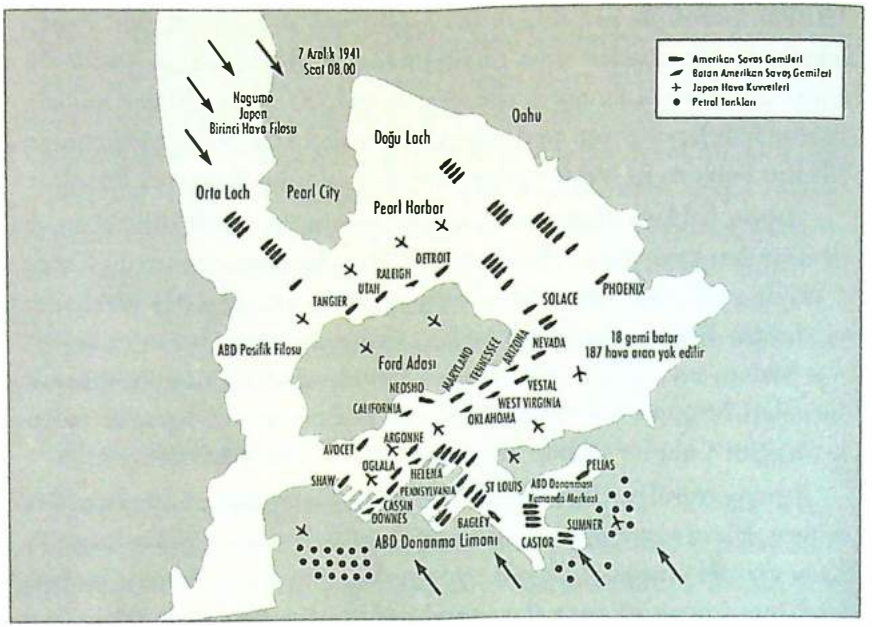
Tora, Tora, Tora

7 Aralık 1941 sabahı Nagumo'nun filosu, ABD donanma üssü Pearl Harbor'ın bulunduğu Hawaii'nin 440 km kuzeyindeki toplanma noktasına ulaşmıştı. Nagumo'nun sahip olduğu güç etkileyiciydi: 104 torpido uçağı (Nakajima B5N2), 135 dalıcı-bombardıman uçağı (Aichi D3A1) ve 81 avcı uçağı (Mitsubishi A6M2 Zero). Saat 06.00'da ilk uçak dalgası hedeflere doğru yola çıktı. Herkes "Tora, Tora, Tora!" diye bağırıyordu. "Kaplan" anlamına gelen "Tora" saldırının şifresiydi. Yaklaşık iki saat sonra, ABD donanma mürettebatı günlük çalışma rutinleri için uyanırken, Japon uçakları Ford Adası çevresinde demirleyen savaş gemilerine saldırmaya başladı.

Genda'nın özel olarak tasarlanmış torpidoları, limanın sığ sularında çalışacak şekilde değiştirilmişti. Onları engelleyecek savunma ağı yoktu. Ortaya çıkan yıkım çok büyüktü. Saldırıyı yöneten Fuchida, Ford Adası

12 Telekomünikasyonda radyo sessizliği veya Emisyon Kontrolü, bir alandaki tüm sabit veya mobil radyo istasyonlarının güvenlik nedeniyle iletimi durdurmasının istendiği bir durumdur.

Levent Şahverdi Arşivi

çevresinde demirleyen filonun üzerinden uçarken gözlerine inanamadı. ABD gemileri arasındaki mesafe 450-900 metreden daha yakındı.Bu şekilde bulunmalarını anlamak zordu.

USS Nevada'yı iskele pruvasından vuran torpido büyük bir delik açtı ve kaptanı, gemiyi batırıp liman girişini kapatmak yerine, karaya oturtmak gibi güç bir karar vermek zorunda kaldı. USS Arizona, hem torpido hem de bombalarla vuruldu. Altı torpido isabeti alan USS West Virginia Liman'ın dibine battı. USS Oklahoma yediği torpidolar nedeniyle yan yattı. USS Maryland ve USS Tennessee, yanlarına demirli diğer gemiler sayesinde torpidolardan kurtuldular ama bombalardan kaçamadılar. Hatta USS Arizona'da başlayan yangın USS Tennessee'ye sıçradı. USS California da iki kez vuruldu. Kuru havuzda yatan USS Pennsylvania'ya da bir bomba isabet etti. Toplamda sekiz savaş gemisi harap olmuştu.

Sabah saldırısı, ABD hava savunmasını tamamen hazırlıksız yakaladı. Oahu'nun beş havaalanında bulunan uçaklar neredeyse tamamen yok edildi. Gökyüzünde Japonlara direniş gösterecek hiçbir şey yoktu. Kırk beş dakika sonra, Japonların ikinci saldırı dalgasına ait uçaklar geldiler ve kendi bombardıman turlarını gerçekleştirdiler. Yanan filodan çıkan duman, pilotların görüşünü engellediğinden ilkinden daha az hedefe isabet kaydedebildiler.

Levent Şahverdi Arşivi

Dev Uyanıyor

Her şey bittiğinde 3.000'den fazla Amerikalının hayatını kaybettiği anlaşıldı. Toplam 18 gemi ve 187 uçak harap duruma gelmişti. Japonlara göre bu zekice yürütülen bir baskındı. Japonya, ABD Pasifik Filosu'nu tamamen gafil avlamıştı. Artık Amerikalılar da İngilizler de Japon pilotların gözlük taktıkları için iyi olmadıkları yönündeki önyargıdan[13] vazgeçmişti.

"Dün, 7 Aralık 1941, utanç içinde hatırlayacağımız bir gün; Amerika Birleşik Devletleri, Japon İmparatorluğu'nun deniz ve hava kuvvetleri tarafından aniden ve kasıtlı olarak saldırıya uğradı... Kongrenin, 7 Aralık 1941 Pazar günkü Japonya'nın provoke edilmemiş ve alçakça saldırısından bu yana, Amerika Birleşik Devletleri ile Japon İmparatorluğu arasında bir savaş hâlinin var olduğunu beyan etmesini istiyorum."[14]

ABD Başkanı Franklin D. Roosevelt'in

8 Aralık 1941 günü Kongre'de yaptığı konuşma

ABD Pasifik Filosu, saldırıdan sonra 6 ay kendine gelemedi. Bu zaman boşluğundan faydalanan Japonya, 1941 yılı bitmeden Hong Kong, Malaya ve Filipinler'e saldırdı. O zamanlar yıkıcı bir darbe gibi görünse de Pearl Harbor'a yapılan saldırı aslında Müttefiklere bir miktar fayda da sağladı: ABD artık savaşın içindeydi. Londra'yı rahatlatan bu durum, Hitler'in kısa bir süre sonra ABD'ye savaş ilan etmesiyle pekişti.

Aslında bu baskın göründüğü kadar yıkıcı değildi. Örneğin, üç ABD uçak gemisi de saldırı sırasında limanda değildi ve bunlar, Pasifik'teki savaşta anahtar silahlar olacaktı. Ayrıca hasar almış savaş gemilerinden yalnızca ikisi bir daha yüzemedi; diğerleri sığ sulardan kurtarılarak onarıldı.

13 Michael V. Gannon, *Pearl Harbor Betrayed*, Henry Holt and Company, LLC., New York, 2001, s. 57

14 Percy L. Greaves, Jr., *Pearl Harbor: The Seeds And Fruits Of Infamy*, Mises Institute, New York, 2010, s. 49

Levent Şahverdi Arşivi

ABD bu saldırıdan dolayı öfkeye boğulmuştu. Japonya ve Almanya'ya karşı sert bir savaşa hazırdı. Uzun süren savaşın gösterdiği bir gerçek vardı: Japonya, 1941'de başlattığı ABD mücadelesinde kendi gücünü de rakibinin gücünü de yanlış hesaplamıştı.

1942 MIDWAY MUHAREBESİ

Tsushima Muharebesi'ni takip eden 35 yıl boyunca, büyük silahlı savaş gemileri dalgaların hâkimiydi. Ancak 7 Aralık 1941'de, Pearl Harbor'a yapılan Japon saldırısı yeni bir deniz savaşı çağının başlangıcını işaret ediyordu: Bir zamanlar korkutucu olan savaş gemisinin modası artık geçmişti, yeni egemen silah, uçaklardı. Gerçekten de Pasifik'teki savaş, her iki tarafın da öngördüğünden farklı gelişti. Savaş gemilerinin yakın mesafeli çatışması mücadelenin ana manzarası olmadı. Bunun yerine, birbirlerinden yüzlerce kilometre uzaktaki uçak gemileri; avcı, bombardıman ve torpido uçaklarından oluşan filolarının yaptığı düellolar ve akınlar ile mücadeleye girdiler. Çoğu zaman gemiler birbirlerini bile görmedi. Bu "uçak gemisine karşı uçak gemisi" maçlarının en çarpıcı ve en önemlisi 1942 Haziran'ında Midway Adası çevresinde yaşandı.

Midway Muharebesi'ni şekillendiren kişi, Japon filosu komutanıydı: Isoroku Yamamoto'ydu. Kendisi, Japon Deniz Harp ve Subay okullarında eğitim gördü. Daha sonra birkaç yıllığına Amerika Birleşik Devletleri'ne gönderildi. Harvard Üniversitesi'ne devam etti. Washington D.C.'de donanma ataşesi olarak atandı. Japonya'ya döndüğünde, uçak gemisi Akagi da dâhil olmak üzere birçok gemiye komuta etti. Bu deneyimi nedeniyle Yamamoto deniz muharebelerinde hava gücü kullanmanın önemini anlamıştı. Bu yüzden hep hava gücü kullanmayı savundu.

Yamamoto ve Nimitz Karşı Karşıya

Yamamoto, Japon kara kuvvetlerinin Çin ve Mançurya'da atıldığı maceraya direnen donanma fraksiyonuna dâhildi. Amerika Birleşik Devletleri ile Pasifik'te bir savaşa girilmesine karşıydı. Amerikalıların devasa doğal kaynaklarını ve endüstriyel kapasitelerini Japonya'yı ezmek için kullanabileceklerinden korkuyordu. Bununla birlikte Japonya, Pasifik'te kaçınılmaz olarak ABD ile karşı karşıya geleceği bir genişleme politikası

Levent Şahverdi Arşivi

benimseyince Yamamoto da ülkesinin zafer şansını en üst düzeye çıkarmak için bir plan geliştirmek zorunda kaldı. Onun fikri, ABD filosunun savaş ve uçak gemilerini imha edecek ya da devre dışı bırakacak böylelikle de Japon donanmasına serbest harekât alanı yaratacak bir saldırıydı. Bu sayede Japon donanması, doğal kaynakları Japonya için hayati öneme sahip olan Filipinler ile Hollanda'nın Doğu Hint Adalarını ele geçirebilecekti. Ne var ki Pearl Harbor'a yapılan baskın, beklentilerini tam olarak karşılayamadı çünkü Pearl Harbor saldırısı sırasında ABD uçak gemileri liman dışındaydı.

Savaş ilerledikçe denizdeki zaferin hava gücüyle belirleneceği açıkça ortaya çıktı. Bu durumda Japonya ile Pasifik'teki hâkimiyet kazanma emelleri arasında duran yegâne engel, bu bir avuç dolusu Amerikan uçak gemisiydi. Yamamoto, bu gemileri, üstün Japon kuvvetlerinin tuzağına çekip burada gireceği muharebelerle batırmak için bir plan yapmaya başladı. O her zaman karmaşık ve tüm güçlerin kullanıldığı operasyonları tercih etmişti. Amerikan uçak gemilerini tuzağa düşürmeye dayalı planı da en ayrıntılı planlarından biriydi. Geniş bir armadası ve planlanan işgalleri gerçekleştirmek için binlerce askeri taşıyan nakliye gemileri bulunuyordu. Dört büyük gemiden oluşan ana saldırı gücü, Amiral Nagumo tarafından yönetildi. Planın anahtarı, Amerikan savunmasının Pearl Harbor'dan önceki son direniş noktası, adeta ileri karakolu olan küçük bir adaydı: Midway. Japonların ana saldırı gücü Midway'i bombalayacak, askerler de çıkarma yapıp Ada'yı işgal edeceklerdi. Bu arada, başka bir görev gücü Alaska'ya giden Aleut ada zincirini işgal edecekti. Yamamoto, Amerikalıların Midway'i savunacaklarından ve bu amaçla uçak gemileri ile ABD Pasifik Filosu'nun kalıntılarını Pearl Harbor'dan Midway'e göndereceklerinden emindi. İşte tam o anda, Japon uçak gemilerindeki uçaklar tarafından okyanusun dibine gönderileceklerdi. Japonlar, Midway'de onlara karşı koymak isteyen Amerikalıların en fazla iki uçak gemisini muharebe alanına sokacaklarını düşünüyorlardı. Bu yüzden dört Japon gemisi Amerikalılarla mücadele etmek için fazlasıyla yeterli olacaktı. Ama öyle olmadı: Dört Japon gemisinin 248 uçağına karşılık 233 uçağa sahip üç büyük Amerikan uçak gemisiyle karşılaştılar. Japonların kendilerine duydukları aşırı güven planda açık vermelerine neden oldu. Amerikan istihbaratı Japon kodlarını deşifre etmeyi başarmıştı. Midway'i hedef alan saldırının zamanı da dâhil olmak üzere stratejinin temel taslaklarını bütünüyle biliyorlardı.

Yamamoto'nun rakibi, Amerikan donanmasında uzun yıllar görev yapmış olan Amiral Chester Nimitz'di. Nimitz, sert, disiplinli ve gözüpek

Levent Şahverdi Arşivi

bir komutandı. Pearl Harbor saldırısı sonrasında, ABD Pasifik Filosu'nun başkomutanlığına atanmıştı. Midway'de, muharebeyi yürütmek için seçtiği yardımcıları, son derece deneyimli olan uçak gemisi komutanları Jack Fletcher ve Raymond Spruance'dı. Yamamoto'nun planını öğrenen Nimitz, Japonlara ciddi bir darbe vurmak için bir fırsatı olduğunu gördü. Ada'yı güçlü bir şekilde takviye etti. Havaalanının çevresinde savunma mevzileri oluşturuldu. B-17 "Uçan Kale" bombardıman uçaklarından oluşan bir filoyu Ada'daki havaalanında konuşlandırdı. Uçak gemilerini de Yamamoto'nun uçak gemilerini pusuya düşürmeyi düşündüğü noktaya, Midway Adası'nın yaklaşık 600 kilometre kuzeydoğusuna yerleştirdi.

Pasifik'te Kaderi Tayin Eden 30 Dakika

4 Haziran günü şafakta, ana Japon uçak gemisi grubu, Midway'e 108 uçaklı bir saldırı gücü havalandırdı. Bu güçler, Midway'den kalkan Amerikan savaş uçakları tarafından karşılandı. Modası geçmiş Amerikan uçakları, daha hızlı, manevra kabiliyeti yüksek, daha ağır silahlı Japonlar tarafından düşürüldü. Midway Havaalanı da Japonlar tarafından bombalandı. Bu arada, her iki taraf da diğerini arayıp bulmak için keşif uçakları kullanıyordu. Nagumo'nun keşif uçaklarının çoğu, ağır kruvazörlerden mancınıklar tarafından fırlatıldı. İçlerinden biri olan 4 numaralı uçak, mancınıkla ilgili problemlerden dolayı Kruvazör Tone'dan yarım saat geç fırlatıldı. Şans eseri 4 numaranın araştırma için görevlendirildiği sektör, Amerikan uçak gemilerinin pusuda bekledikleri alandı. Bu yüzden Japonlar, muharebede hayati öneme sahip bir yarım saat kaybettiler.

Bu arada Fletcher ve Spruance, en az iki Japon uçak gemisinin yerini bildiren raporlar almıştı. Sabahın erken saatlerinde Hornet ve Enterprise, 67 dalıcı bombardıman uçağı ve 29 torpido uçağının da dâhil olduğu 116 uçaklık bir saldırı gücünü hedeflere yönlendirdi. Amerikalılar, uyumlu bir grup olarak uçmak ve saldırmak yerine hâlâ eski koordinasyon sistemlerini kullanıyorlardı. Bu nedenle filolar birbirinden ayrıldı, farklı aralıklarda ve yüksekliklerde harekâta devam ettiler. Daha da kötüsü, filoların bazıları hatalı rota takip ettiklerinden hedeflerini tamamen kaçırdılar. Bu uçaklara ek olarak, ABD kara ordusu bünyesindeki bir grup orta büyüklükteki bombardıman uçağı birimi, donanmaya bağlı dalıcı bombardıman uçakları ve bazı torpido uçakları, Midway'den havalandırılarak Japon uçak gemilerine yönlendirilmişti.

Levent Şahverdi Arşivi

Bir uçak gemisinin, hava saldırılarına karşı kendini savunurken oluşturduğu ilk ve en iyi savunma hattı, kendi avcı uçaklarıdır. Normal şartlarda bunlar, düşmana ait bombardıman, dalıcı bombardıman ve torpido uçaklarını durdurur ve uçak gemisi düşman uçaklarının menziline girmeden önce düşürürlerdi. Çatışma durumlarında, uçak gemilerinin üzerinde Muharebe Hava Devriyesi'ne ait avcı uçakları sürekli olarak döner ve havadan güvenliklerini sağlardı. Hem Japon hem de Amerikan donanmalarında görev yapan uçak gemilerini korumak için Muharebe Hava Devriyesi kullanılması, standart bir prosedürdü. 4 Haziran sabahı Japonlar, güçlü uçaklardan ve deneyimli pilotlardan oluşan Muharebe Hava Devriyesi birimlerine sahiptiler.

İlk Temas

Japon uçak gemilerine ilk ulaşan Midway uçaklarıydı. Japon Muharebe Hava Devriyeleri 37 Amerikan uçağının 18'ini vurdu, geri kalanların çoğu da bomba ve torpidolarını erken bırakmaya zorlandı. Daha sonra 14 tane B-17, yüksek irtifadan saldırı turuna başladı. Bombalarını düşman uçaklarının onlara ulaşamayacağı yükseklikten bıraktılar ancak herhangi bir Japon gemisine tek bir isabet bile kaydedemediler.

Yamamoto, Nagumo'ya uçaklarının yarısını ABD uçak gemilerinin ortaya çıkması durumunda kullanılmak üzere anti-gemi silahlarıyla dolu olarak yedekte tutmasını emretti. Nagumo bu emre itaatsizlik etti. Bu uçakların, Midway Adası'na ikinci bir saldırı başlatması için bombalarla silahlandırılmasını emretti. Tam o anda geç havalanmış olan 4 numaralı Japon keşif uçağı, Amerikan gemilerini tespit ettiğini telsizle bildirdi. Bu arada Fletcher, Hornet ve Enterprise'ın zaten uçuşta olan uçaklarına Yorktown uçak gemisinden havalanan uçakların da katılmasını istedi. Amerikalıların üç uçak gemisi de muharebeye dâhil olarak Japonlara büyük bir sürpriz yaşatıyorlardı. Hornet ve Enterprise'ın ilk uçak grupları Nagumo'nun gemilerine ulaştı. Görebildikleri üç uçak gemisine karşı saldırı turu başlattılar. Koordineli olmayan ve dalgalar hâlinde gelen dalıcı bombardıman uçakları ile torpido uçakları cesur saldırılar yaptılar. Ancak Japon uçaksavar silahları ve Nagumo filosunun avcı uçakları, Amerikan uçaklarının büyük bir kısmını düşürdü. Yaklaşık 100 Amerikan bombardıman unsuru Nagumo'nun gemilerine salınmış ama hâlâ bir isabet kaydedememişlerdi. Amerikan torpido uçaklarının saldırıları gene de bir açıdan başarılı oldu.

Levent Şahverdi Arşivi

11; Yukarı [15]

Torpido uçakları, gövdelerinin altındaki torpidoyu atabilmek için deniz seviyesine çok yakın uçmak zorundaydı. Amerikalıların torpido uçaklarını vurmaya çalışan Japon muharebe hava devriyelerinin avcı uçakları çok alçak irtifaya indiler ve hedeflerinin peşinden giderken dağıldılar. Yorktown ve Enterprise'dan diğer uçak filoları geldiğinde; yüksek irtifadaki Amerikan avcı uçakları daha aşağılarındaki Japon avcı uçaklarını avlarken, Amerikan dalıcı bombardıman uçakları da kendilerine müdahale olmaksızın Japon gemilerine saldırabildi. 4 dakika içinde, Japonya'nın önde gelen uçak gemilerinden üçü, Akagi, Kaga ve Soryu telafi edilemez şekilde yaralandı. Son Japon uçak gemisi olan Hiryu da uçaklarını havalandırdı. Bu grup nispeten küçük bir güç olmasına rağmen kıdemli Japon pilotları saldırılarını kararlılıkla Yorktown'a yönlendirdi. 7 Japon dalıcı bombardıman uçağının 3'ü doğrudan isabet kaydetti ve 2'si de bombalarını hasar verecek kadar yakına düşürdü. Muharebenin son harekâtı, Amerikalıların kalan uçakları ile Hiryu'ya saldırmasıydı. 4 bomba isabeti alan Japon uçak gemisi alevler içinde kaldı. Öğleden sonra her şey bitmişti.

Midway Muharebesi, Pasifik'teki savaşın dönüm noktasıdır. Midway'de yaşanan 4 dakikalık hareketlilik, Pasifik'teki güç dengesini kalıcı olarak değiştirdi. Midway'den önce, Japonya uçak gemisi bakımından sayıca üstündü. Midway'de Japonların 4 uçak gemisi; Akagi, Kaga, Hiryu ve Soryu batırıldı. Pasifik donanmaları yeri doldurulamayacak bir kayıp yaşadı. Amerikan donanması ise bir uçak gemisini, Yorktown'u kaybetti. Midway'den sonra Amerika Birleşik Devletleri, ülkesinin sanayi kapasitesi sayesinde uçak gemisi sayısını sürekli olarak artırarak avantaj elde etti. Midway'den önce, Japonlar her zaman muzaffer ve her zaman saldırgandı. Midway'den sonra ise roller tersine döndü. Japonlar, sürekli olarak küçülen bir imparatorluğu savunmak zorunda kalırken savaşın geri kalanında sürekli saldıran taraf ABD oldu.

---

15 Formasyon uçuşundaki pilotlar tespit ettikleri düşman unsurlarını diğerlerine haber verirken saat kadranındaki rakamları kullanırlar. 12, uçağın burnunu ve ileriyi; 3, tam sağı; 6, uçağın kuyruğu ve tam arkayı; 9 ise tam solu ifade eder. Diğer rakamlar da bunlara göre sıralanır. Ayrıca "yukarı" ve "aşağı" sözleriyle de yön dışında düşman unsurlarının irtifaya dayalı konumları belirtilir.

Levent Şahverdi Arşivi

1942 STALINGRAD MUHAREBESİ

1941'in başlarında Almanya, gücünün zirvesindeydi. İnşa ettiği özgüvenin doruk noktalarında, ordusu ve yıldırım savaşı taktikleri ile yenilmez olarak görülüyordu. Askerleri son derece iyi eğitimliydi, tecrübelilerdi ve gerçek savaş durumlarını deneyimlemiş, test edilmişlerdi. Bu tecrübelere sahip Alman ordusu, 3.300 tank ve 3.5 milyonluk personeliyle muazzam bir askerî güçtü. Aslına bakılırsa Rusya da modern tankları ve uçaklarıyla dünyanın en büyük ordusuna sahipti. Gelgelelim askerinin morali bozuktu ve sağlam bir eğitimden geçmemişlerdi. 1930'larda Stalin'in paranoyası nedeniyle ciddi bir tasfiye süreci yaşanmış ve ordu neredeyse tüm kıdemli subaylarından yoksun kalmıştı. Netice itibarıyla Rus ordusu büyük bir güç olsa da liderlikten ve moralden yoksundu. Şu hâlde Hitler, bu fırsatı kaçırmayıp eski müttefikini sırtından bıçaklayacak ve Rusya'yı istila edecekti.

Rusya'nın potansiyel gücü ve ordusunun büyüklüğü göz önüne alındığında, Hitler'in basit bir stratejik hata yapıp böyle bir düşmanı ele geçirmek için iki cephede aynı anda savaşmaya karar vermesi akla pek uygun görünmüyordu. Öyleyse Hitler neden Rusya'yı istila etmeyi seçti? Bunun birkaç olası nedeni vardır. 1941'in başlarında Hitler, Batı'daki savaşın aşağı yukarı bittiğini varsayıyordu. Amerika Birleşik Devletleri çatışmaya girmemişti ve girmeye de meyilli görünmüyordu. Kalan tek düşman İngiltere'ydi. İngilizler, donanmaları sayesinde adalarında güvende olsalar da Dunkirk'ten çekilirken bütün teçhizatlarını Fransa'da bıraktıkları için kara orduları pek tehdit oluşturmuyordu. Askerî beceri ve veriminin zirvesinde bulunan Alman ordusu eğer bu verimi sahaya aksettirmezse git gide körelip bu avantajını kaybedecekti. Hitler ve Nazilerin ırkçı ideolojisi, Rusların kolay bir av olduğu inancını körükleyip duruyor ve bu inanç toplumda önemli ölçüde karşılık buluyordu. Ruslar, Slav ırkına mensuptu ve Nazi ideolojisine göre Slav ırkı düşük bir ırktı. Kısacası Ruslar, Almanlardan daha niteliksiz olarak kategorize edilmişti. Hitler, "Aryan Alman" askerlerinin kısa zamanda Rus ordularını parçalayacağını varsaydı.

Doğu'ya Doğru

Rusya'nın işgaline ilişkin harekâtın kod adı Barbarossa'ydı. Klasik bir yıldırım savaşı olarak tasarlanmıştı. Mızrak ucu formasyonundaki zırhlı birlikler, dar cephelerdeki Rus hatları boyunca dalacak, ardından hızla

Levent Şahverdi Arşivi

düşman bölgesinin derinliklerine ineceklerdi. Daha sonra geri manevra yaparak Rus ordusunun devasa parçalarını çember içine alacaklardı. Panzerler Rus kuvvetlerini bölerken, tankları takip eden piyade ve topçular, izole edilmiş Rus gruplarını teslim olmaya zorlayacaktı. Ordusu tamamen ortadan kaldırılan Rusya'nın mecburen teslim olacağına inanılıyordu. Uzun süreli bir savaşa girişmek veya savaşı Rusya'nın derinliklerine taşımak ilk planın bir parçası değildi. Almanların bu stratejiyi uygulamasına farkında olmadan Ruslar yardımcı oldu. Böylelikle Almanlar ordularının büyük bir kısmını sınır boyunca yığdılar.

Barbarossa Operasyonu 22 Haziran 1941'de, yoğun bir topçu barajı ve hava saldırısı ile başladı. Sonra panzerler ilerlerdi. İlk birkaç ay, Almanlar için arka arkaya gelen başarılar ve zaferlerle geçti. Panzerler Rus hatlarını delerek Rusya'nın derinliklerine inmeye başladı. Bazı panzer grupları, daha önce duyulmamış bir hız seviyesine eriştiler: günde ortalama 80 kilometre.

İstila devam ederken, Alman askerlerinin aklı bulanmaya başladı. Yüzlerce kilometre ilerlemişler, yüzlerce asker öldürmüşler ve yüzlerce tank imha etmişlerdi ama karşılarında hâlâ sonu gelmez gibi görünen Rus toprakları uzanıyordu ve her zaman ele geçirmeleri gereken başka bir yer daha oluyordu. Daha da kötüsü kaç asker öldürdükleri ya da kaç tank yok ettiklerinin de bir önemi yoktu çünkü sürekli yenileri çıkıyordu. Almanlar Rus ordularını hangi oranda imha ederse, Ruslar Almanların yarattığı açığı aynı oranda derhâl kapatıyordu. Üstelik bu işi sonsuza dek yapabilecekmiş gibi görünüyorlardı. Diğer yandan, Almanlar, deneyimli askerlerinin ya da değerli tank kayıplarının yerine yenilerini ikame etmekte bir hayli zorlanıyordu.

Rusların Sadık Müttefiki

1941 kışına kadar Alman ordusu, bir dizi şaşırtıcı zaferi kazanarak Rusya'nın 1300 kilometre içine ilerledi ve o zamana kadar mevcut adamlarının ve araçlarının yaklaşık yüzde 65'ini kaybetti. Sonunda, mevsim döndü, yağışlar bastırdı. Toprak bir çamur deryasına dönüştü. Almanların ilerleyişi ivme kaybederek yavaşlamaya başladı. Ancak bu daha başlangıçtı, en kötü aktör henüz sahneye çıkmamıştı. Rusya'nın ezelî müttefiki ve nihai silahı adım adım yaklaştıktan sonra nihayet 1 Aralık'ta göründü: "General Kış." Sıcaklık yaklaşık -40° dereceye düştü. Hitler, Rusların kış gelmeden önce yenileceğine inandığından Alman askerlerine kışlık

Levent Şahverdi Arşivi

üniforma yedeklemeyi gereksiz görmüştü. Sonuç olarak Alman birlikleri, dondurucu soğukların pençesinde kelimenin tam anlamıyla "buz tuttu". Silahlardaki yağ akışkanlığını kaybetti ve silahlar ateşlenemez hâle geldi. Uçaklar havalanamadı. Tank motorları dondu. Araç-gereçlerdeki metal parçalar bile soğuktan kırılgan hâle geldi ve koptu. Alman ilerleyişi Moskova'dan sadece 65 kilometre mesafede durdu. Almanlar kışı geçirmek için buralara yerleşti.

Yeniden

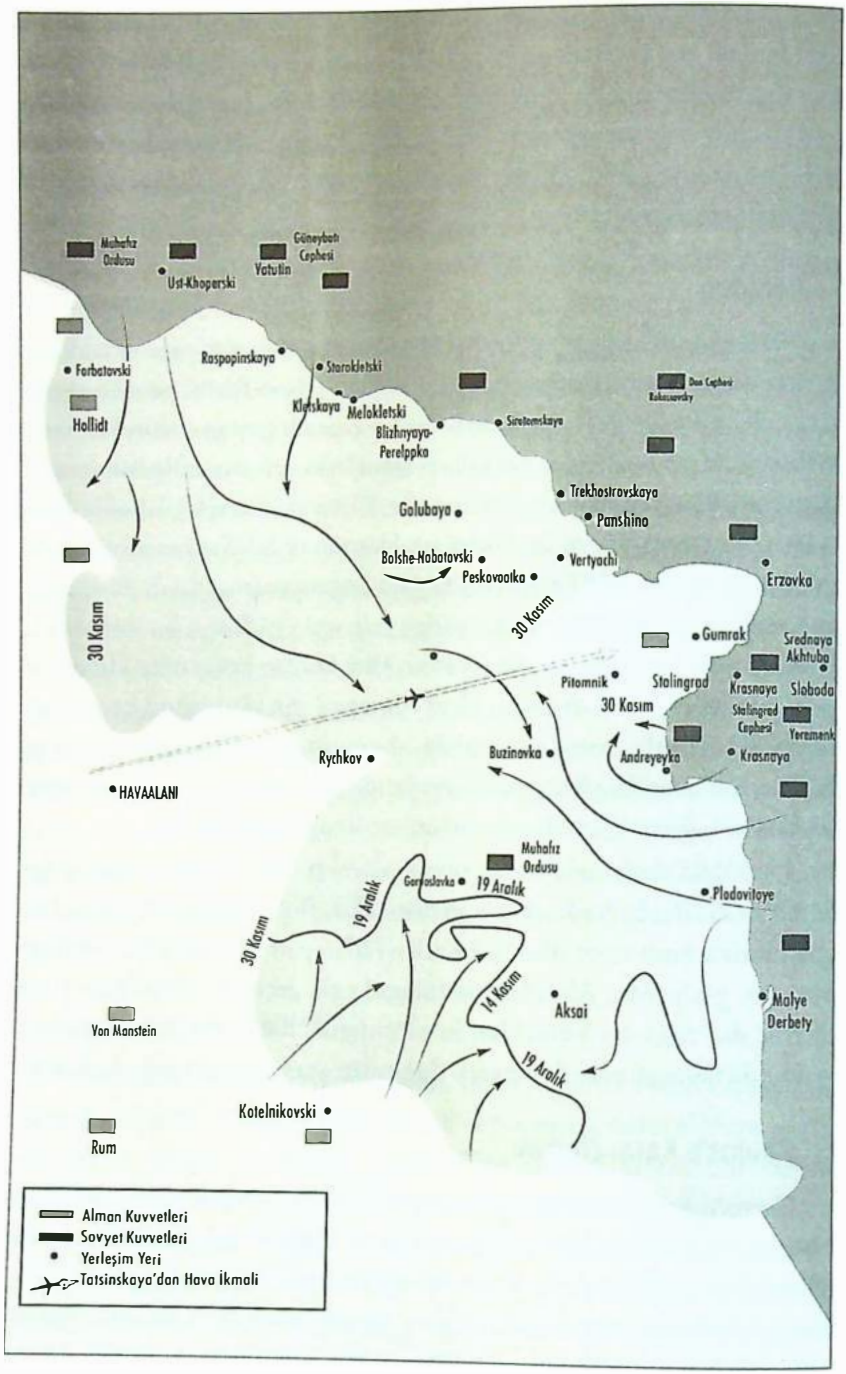
1942 yazının başlarına gelindiğinde Almanlar Rusya'ya yapılan saldırıya devam etmek için hazırdı. Hitler kış boyunca hedeflerini gözden geçirmişti. Bu hedeflere ulaşma yolundaki en önemli pay petrolündü. Artık makinelerle yürütülen bu savaşta, makinelerin çalışmaya devam etmesi için önemli miktarda yakıt gerekiyordu. Almanya'nın tek güvenilir yakıt kaynağı Romanya'ydı ancak Hitler, uçaklarının ve tanklarının motorlarını çalışır hâlde tutmak için başka bir kaynak bulma arzusundaydı. Rusya'nın kullandığı petrolün çoğu Kafkasya'dan geliyordu ve Rusya bu ihtiyacının %80'ini yalnızca Bakü'den karşılıyordu. Tüm bunları hesap eden Hitler, bir taşla iki kuş vurmak istiyordu: Hem Almanya için yeni petrol kaynakları edinecek hem de Rusya'nın petrole ulaşmasını engelleyecekti. Böylece Führer, Kafkasya'daki Rus petrol kuyularını kontrol altına almak amacıyla, saldırısını Güney Cephesi'nde yoğunlaştırmaya karar verdi.

1942'deki ilerlemelerin iki amacı olacaktı: Bir Alman grubu Volga Nehri'ndeki Stalingrad'a doğru ilerleyecekti. Bu bölgede çok sayıda büyük fabrika vardı ve en önemlisi Kafkasya'dan petrol getiren demiryolları buradan geçiyordu. Almanlar Stalingrad'ı ele geçirebilirlerse Rusya'nın ihtiyaç duyduğu bu kaynakları kesebilirlerdi. İkinci bir Alman ordusu grubu da daha güneye ilerleyerek doğrudan petrol sahalarına ulaşacaktı.

Paulus'a Karşı Zhukov

General Friedrich Paulus, Stalingrad'ı ele geçirmekle görevlendirildi. Ordusu şehre ulaştıktan sonra saldırı için hazırlandı. Ancak Stalin, kendi adını taşıyan kentte etkili bir duruş sergilemeye karar verdi. Rusların bir adım daha geri gitmeyeceğine dair bir yönerge yayımladı. Bu emri yerine getirmek için tüm Rus ordusu birliklerinin, cephe hatlarının en gerisinde makineli tüfekler ile donatılmış birimler oluşturmasını istedi. Bu adamlara

Levent Şahverdi Arşivi

Levent Şahverdi Arşivi

verilmiş tek emir vardı: "Geri çekilen kim olursa olsun vurulacaktır." Bu emirde asker, subay, rütbeli, rütbesiz ayrımı yapılmamıştı. Bu komutla birlikte artık Kızıl Ordu'da geri çekilmek, ileri gitmekten daha fazla cesaret gerektiriyordu. Ağustos ayında Stalin, en önemli kozunu sahaya sürdü: General Zhukov'u Alman işgaline karşı savunmayı örgütlemekle ve direnişe komuta etmekle görevlendirdi.

Saplantının Adı: Stalingrad

Almanlar ilk başta Stalingrad'ı uçaklarla bombaladı. Şehir beton yığınları ve inşaat molozlarına dönüştü. Alman piyadeleri daha sonra ileri harekete geçtiler. Bu hareketle birlikte Ruslar, şehrin küçük bir kesimine sıkıştı. Süreç çok yavaş ilerliyordu. Bu tür meskûn mahallerde yapılan sokak çatışmalarında, Almanların hareket kabiliyetleri ve üstünlükleri anlamını yitirdi.

1942'ye gelindiğinde Hitler, Stalingrad'ın sembolik değerini saplantı hâle getirdi. Kaynaklarının ve birliklerinin bir kısmını Kafkasya petrol sahalarından çekip Stalingrad'a yönlendirmeye başladı. Halbuki bu aşamada Kafkaslardaki ilerleme daha önemliydi. Buralardaki petrol havzalarını ele geçirmek için kullanılması gereken tank birimleri, bunun yerine Stalingrad'a doğru yola çıktı. Hitler, şehir için girişilecek muharebede kullanmak amacıyla daha fazla askerî birliği sevk etmeye başlayınca Stalingrad, Rusya'daki bütün savaşın odak noktası hâline geldi. Aslında Ruslar da şehre takviye göndermişlerdi ancak akıllıca bir hile de yapmışlardı: Almanları meşgul etmek için şehri az adamla savunmak gibi bir oyun oynadılar. Özellikle keskin nişancılar Almanları deliye döndürüp yavaşlatırken Rus ordusu gizlice bir yedek kuvvet oluşturdu. 1942 kışı yaklaştığında, petrol alanlarına ilerleyen bütün önemli Alman birimleri nihayet azaldı, çünkü çoğu birim zaten Stalingrad'a yönlendirilmişti. Kış yaklaşırken Ruslar sadece birkaç yüz metrelik bir zeminde kaldılar, ama hedeflerine ulaşmışlardı. Almanlar işe yaramaz bir muharebede kendilerini kurutmuştu. Kış geldiğinde, Alman saldırısı nihayet durdu. Şimdi sıra Rus karşı saldırısına gelmişti.

Rus Blitzkrieg'i ve Kırılma

Stalingrad'ı kasıtlı olarak takviye etmeyen Zhukov ve Rus komutanları büyük bir yedek kuvvet topladı. Toplanan bu adamlarla Almanlara

Levent Şahverdi Arşivi

saldırdılar. 2 yıl süren mücadele, 1930'larda Stalin'in temizlik operasyonunda öldürülen subayların yerine, modern savaş tecrübesi olan yeni subayların gelmesini sağlamıştı. Bu subaylar, Yıldırım Savaşı taktiklerini taklit ettiler ve Almanlara karşı bu taktikleri kullandılar. Khalkhin Gol'de olduğu gibi Zhukov, merkez sahayı düşmanı yerinde tutmak için kullanırken sol ve sağ kanatları kerpeten ağzı gibi yönlendirdi. İki güçlü Rus ordusu, Stalingrad'ın her iki tarafındaki Alman hatlarına doğru adeta volkan gibi patladı. Paulus ve ordusunu tuzağa düşürdüler. Hitler, Stalingrad'a yaptığı saldırının başarısız olduğunu kabul etmedi. Hatta Paulus ve ordusunun henüz yol yakınken gündeme getirdikleri kaçma önerilerini de tamamen reddetti. Ocak 1943'ün sonuna gelindiğinde, Almanlar artık etkin bir şekilde savaşamıyordu. Paulus, ordusunun sefil olmuş kalıntılarını teslim etmek zorunda kaldı. Bütün bir Alman ordusu ilk kez teslim oluyordu. Bu, Almanlar için hem maddi hem de psikolojik bakımdan travmatik bir kayıptı.

Almanlar bazı saldırı girişimlerinde bulunsalar da II. Dünya Savaşı'nın geri kalanında daha ziyade savunma savaşı yaptılar. Stalingrad, Nazi Almanyası için savaşın dönüm noktası oldu. Stalingrad'dan önce Almanlar, yenilmezlik havasındaydı. Paulus'un, ordusu ile birlikte teslim olması bu havayı tamamen dağıttı. Artık ufukta Rus toprakları yerine, yıkılan özgüvenlerinin tozu toprağı vardı. Stalingrad'dan önce Almanlar imparatorluklarını sürekli geliştiriyor ve genişletiyorlardı, ancak bu muharebeden sonra ellerindekini kaybetmemek için tamamen savunmaya çekildiler. Doğu Cephesi, Almanların Rus kaynakları ile rekabet edemediği bir yıpratma savaşına dönüştü. Almanlar sonsuz sayıdaki Rus'u öldürdükçe ya da yakaladıkça Ruslar bu kayıpları sineye çekip direnmeye devam etti. Sonunda Almanlar, toprakları bir uçtan bir uca uzanan geniş ve durdurulamaz Kızıl Ordu karşısında çaresiz kaldı. Zhukov ve askerleri kaybettikleri toprakları yeniden ele geçirdikten sonra kararlı bir şekilde Almanya'ya ilerledi ve sonunda Berlin'e, Reichstag'ın çatısına Sovyetler Birliği bayrağını dikti.

Levent Şahverdi Arşivi

1942 İKİNCİ EL-ALAMEYN MUHAREBESİ

Alman Komutanı Rommel'in Kuzey Afrika'daki yenilmez ordusu Kahire'yi ele geçirmenin eşiğinde görünüyordu. Ancak İngilizler büyük bir karşı saldırı düzenledi. Almanları ve İtalyanları geriye sürdüler. Saldırısını yıkıcı topçu bombardımanları ile başlatan Britanyalı Mareşal Montgomery, Alman panzerlerini vurmak için uçakları kararlı bir şekilde kullandı. Kuzey Afrika'da Müttefiklerin elde ettiği zafer, savaşta önemli bir dönüm noktası oldu. Akdeniz'in kontrolü, özellikle İngilizler için hayati önem taşıyordu. Mısır'daki Süveyş Kanalı'nın kaybedilmemesi, Hindistan ve Avustralya'ya uzanan en kısa deniz yolunun etkinliğini korudu. Churchill muharebenin önemini "Alameyn'den önce hiç zaferimiz yoktu. Alameyn'den sonra da hiç yenilgimiz olmadı." diyerek vurgulamıştı.

İtalya'nın Faşist lideri Mussolini, Süveyş Kanalı'nı ele geçirerek bölgedeki nüfuzunu artırmak ve ustalığını göstermek hevesindeydi. 13 Eylül 1940'ta İtalya Mısır'ı işgal etti. Ancak General Wavell komutasındaki İngiltere'nin "çöl gücü", kendisinden daha büyük olan İtalyan ordusunu yendi. İşgalcileri Mısır'ın dışına attı. Wavell, üstüne bir de Kuzey Afrika'daki İtalyan kolonilerini ele geçirdi. Mussolini büyük bir aşağılanma tehlikesiyle karşı karşıyaydı. Hitler, müttefikine General Erwin Rommel ve Alman Afrika Kolordusu'nu (Afrikakorps) yardım olarak gönderdi.

Çöl Tilkisi, Çöl Farelerine Karşı

Rommel, Ocak 1942'de saldırısını başlattı. İngiliz VIII. Ordusu'nu Bingazi'ye sürdü. Alman tankları, Müttefik unsurlara karşı ustalıklarını kanıtladılar. VIII. Ordu Mısır'a çekilmek zorunda kaldı. Tobruk düştü. Durum İngiliz birlikleri için tehlike arz etmeye başladı. Bölgeye hâkim olan "Çöl Tilkisi" Rommel, başarılı bir darbe daha vurabilirse Mısır'ı alabilirdi. Ancak Afrikakorps, kat ettiği geniş mesafe nedeniyle, tedarik sorunları yaşamaya başladı. Hitler, Rommel'in Süveyş Kanalı'nı ele geçirmesini istedi. Ancak Sovyetler Birliği'ndeki savaş, kaynaklarını tamamen emmekte olduğu için Rommel'e ekstra destek vermesi mümkün değildi.

Ağustos 1942'de Korgeneral Bernard Montgomery, VIII. Ordu'nun komutanı olarak atandı. Bu ordu, bir süre sonra "Çöl Fareleri" olarak anılacaktı. Eğer General Gott bir uçak kazasında ölmemiş olsaydı, Montgomery (kısaca, Monty) asla göreve getirilmeyebilirdi. Monty, komutanlık

Levent Şahverdi Arşivi

seçiminde ikinci sıradaydı. Kişisel alışkanlıklarında biraz püriten olan Monty; alkol kullanmazdı, sigara içmezdi ve en geç saat 21.30'da yatağına çekilmiş olurdu. Monty, başarılı bir ordunun kalbinde iyi bir moralin yattığını biliyordu. Elinde, düşman tarafından Mısır'a geri sürülmüş çöl birlikleri vardı. Onları tanımak ve durum hakkında bilgilendirmek için çok zaman harcadı. Ordunun kendine özgü bir karakter inşa etmesini sağladı. Bunu pekiştirmek ve askerlerinin kendilerine duymaya başladıkları güveni artırmak için küçük bir zafere ihtiyacı vardı.

Monty Farkı

Rommel, Temmuz 1942'den beri İskenderiye'deki kritik İngiliz deniz üssünden sadece 160 km uzakta bulunuyordu. Kahire'de olağanüstü hâl ilan edilmişti. Rommel, Mısır'a yaptığı uzun yolculuğun son aşamasını bekliyordu. 31 Ağustos'ta ani bir panzer saldırısıyla İngilizleri hazırlıksız yakalamayı umuyordu. Ama Montgomery onu bekliyordu. Alman tankları başlangıçta İngiliz sol kanadını aştı ancak Alam el-Halfa'daki bir tank tugayı tarafından durduruldu. İngiliz zırhlı birimi panzerleri önce hareketsiz kıldı, ardından da İngiliz uçaklarının desteğiyle Almanlar geri püskürtüldü. Montgomery temkinliydi. Hemen karşı saldırı arayışına girmedi. Son darbeyi indirmek için metodik bir hazırlık yapmayı tercih etti.

Rommel için durum pek de iyi görünmüyordu. 17 aylık çöl savaşından sonra, 96.000 kişilik ordu gücü epey zayıflamıştı. Orduda çeşitli hastalıklar yayılmıştı. Müttefiklerin 1.200 tankına karşılık elinde sadece 600 tankı kalmıştı.

Montgomery'nin Alam el-Halfa'daki zaferi, birliklerine muazzam bir moral oldu. Ordunun kapasitesini 150.000 personele yükseltti. İngiliz Çöl Hava Kuvvetleri, tam bir hava hâkimiyetine sahipti ve Alman mevzilerine acımasızca saldırıyordu. Bu sırada Rommel de hastalığa yakalandı. Geçici olarak Almanya'ya uçtu. Komutayı General Stumme'ye bıraktı. Churchill'in baskılarına rağmen Montgomery aceleye getirilmezdi. Bir mayın tarlası iki orduyu ayırıyordu ve birbirlerinin kanatlarını çeviremezdi. Kuzeyde Akdeniz kıyısı vardı. Güneyde ise Sahra Çölü'nün kenarındaki aşılamaz Kattara Çöküntüsü yer alıyordu.

Levent Şahverdi Arşivi

Savaş Hilesi

Monty, girişeceği saldırının nerede ve ne zaman gerçekleşeceği konusunda "Çöl Tilkisi" Rommel'in kafasını karıştırmak için bir dizi aldatmaca uyguladı. Bunların tamamı Bertram Harekâtı olarak tarihe geçmiştir. Müttefik askerleri, Eylül ayında, kuzey sektöründeki kamuflaj ağlarının altına atık malzemeleri yığdılar. Bunların cephane veya yiyecek çöplüğü gibi görünmesini sağladılar. Mihver gözcüleri bunları doğal olarak fark etti, ancak hemen ardından hiçbir saldırı eylemi gerçekleştirilmediğinden ve "döküntüler" görünüşte hiç değişmediğinden, daha sonra bunlar göz ardı edildi. Müttefik askerleri geceleri harekete geçerek çöpleri cephane, benzin veya erzak ile değiştirdiler. Böylece VIII. Ordu Mihver Güçler tarafından fark edilmeden ileri bölgede erzak toplamayı başardı. Aldatmaca bununla da kalmadı. Almanların saldırının aslında olduğundan çok daha geç ve daha güneyde gerçekleşeceğine inanmasına yol açan bir de sahte boru hattı inşa edildi. Yanılsamayı pekiştirmek için kontrplak çerçevelerden oluşan sahte tank maketleri ciplerin üzerine yerleştirilerek Almanların göreceği şekilde güneyde konuşlandırıldı. Diğer taraftan ikmal kamyonu kılığına sokulmuş tanklar gizlice asıl saldırı bölgesi olan kuzeye nakledildi.

Montgomery, 23 Ekim akşamı büyük saldırısına başladı. I. Dünya Savaşı sırasında subay olarak eğitilmişti ve topçuların değerini iyi biliyordu. Açılışı topçular yaptı. 10 km'lik bir cephe boyunca 1.000 topun devasa baraj ateşi gece vakti gökyüzünü aydınlattı.

> "Kuzey Afrika'da daha önce böyle bir şey yaşamadık. El-Alameyn'deki tüm muharebe boyunca devam etti. İngiliz topçuları olağanüstü isabet oranıyla mevzilerimizi ateş altına aldı ve çok ağır kayıplar vermemize neden oldular."[16]
>
> Erwin Rommel

16 Martha Byrd, *A World in Flames: A Concise History of World War II*, Smithmark Publishers Inc., New York, 1969, s. 167-168

Levent Şahverdi Arşivi

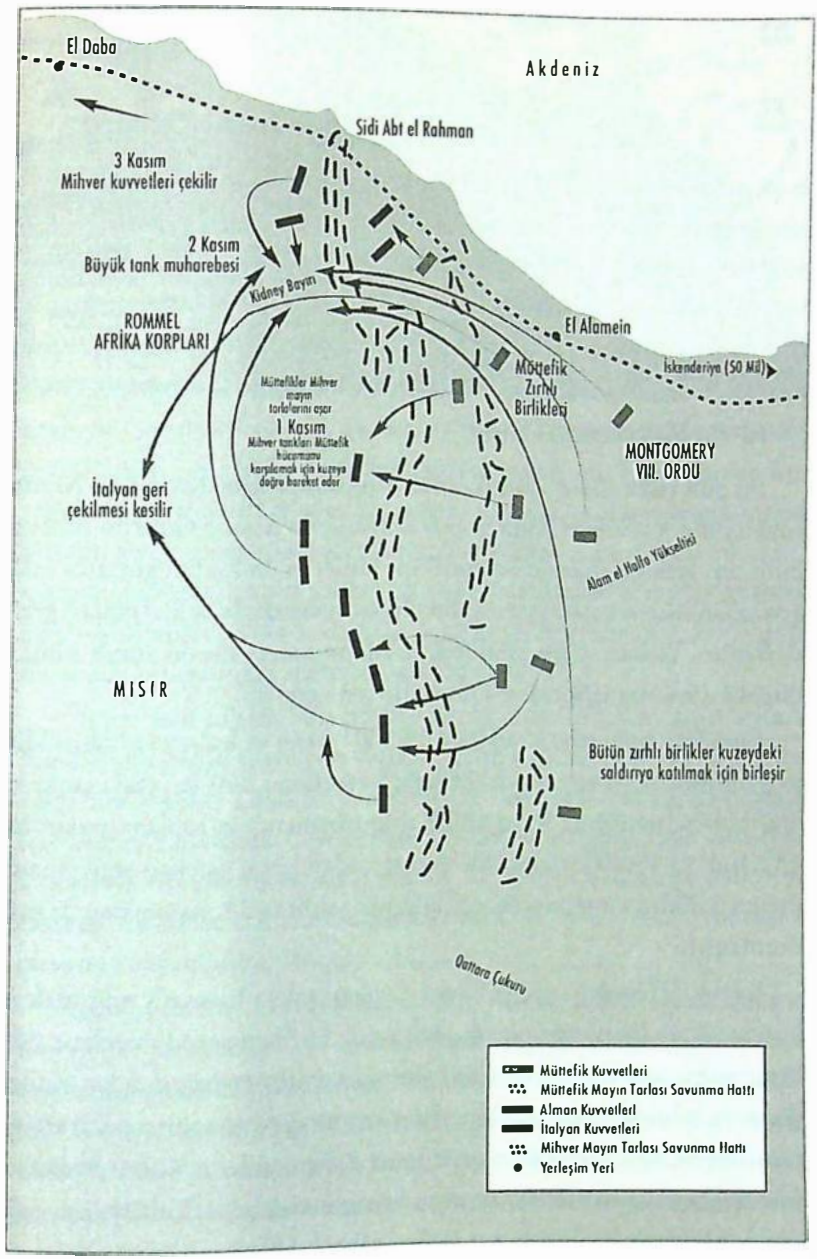
Montgomery, kusursuz bir saldırı planı hazırlamıştı. Baraj ateşinin başlamasından yaklaşık yirmi dakika sonra, Kattara Çöküntüsü yakınlarında dikkat dağıtma amaçlı sembolik bir saldırı başlattı. Asıl saldırı kuzeyde, Müttefik Zırhlı Kolordusu İtalyan kuvvetleri tarafından savunulan zayıf Mihver sol kanadına darbe vurduğunda geldi. İngiliz piyadeleri mayın tarlaları boyunca tankların ilerleyebileceği iki koridor açtı. İtalyanlar beklenenden daha sert savaştı. Hatta bir Alman panzer karşı saldırısı ilerlemeyi neredeyse durdurdu. Bu sırada Alman komutan Stumme geçirdiği kalp krizinin ardından hayatını kaybetti. Afrika'ya geri dönen Rommel, 25 Ekim'de komutayı ele aldı.

Darbe İniyor

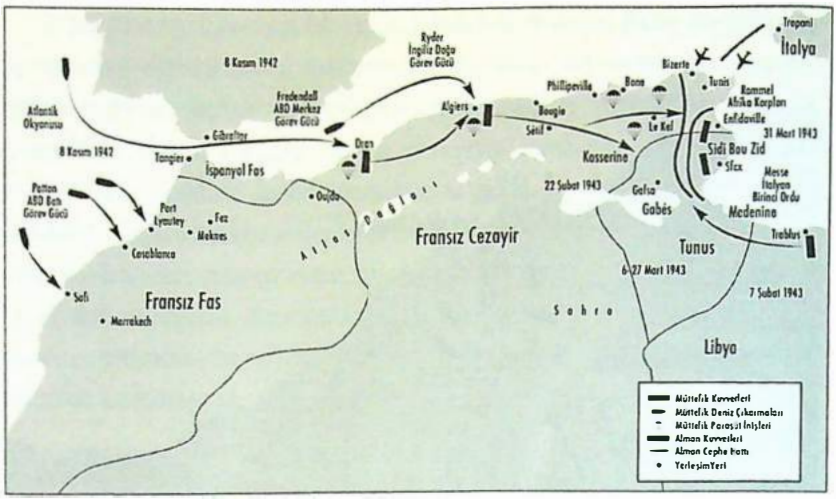
Montgomery, 26 Ekim günü güneydeki bu dikkat dağıtıcı saldırıyı durdurdu. Tüm gücünü kıyı boyunca baskı kurmak için kullandı. Avustralya 9. Tümeni, Alman 164. Tümeni'ni denize karşı tutarken, tanklar bir hafta boyunca birbirleriyle kıyasıya bir mücadeleye girdi. Hava üstünlüğünün Müttefiklere olağanüstü bir katkısı oldu. İngiliz uçaklarının yakın desteği altındaki Müttefik tankları daha rahat hareket ediyorlardı. Müttefik uçakları ve tankları Alman panzerlerini vurdukça Rommel'in kullanabileceği zırhlı gücü hızla azalıyordu. Rommel; yakıt, cephane ve yeni araç talebine yetişemiyordu. Çöl Tilkisi kırılma noktasına gelmişti. Avustralyalılar Alman 164. Tümeni'ni neredeyse kuşatırken Rommel de birliklerini 1 Kasım'da yeni bir savunma hattına çekti.

Muharebenin bu aşamasında yakaladığı ivmenin ne kadar önemli olduğunu bilen Monty, askerlerini hızla topladığı gibi Kidney Hill'in güneyine daldı. Kendilerini daha fazla tankın takip etmesi için mayın tarlalarından bir yol açılması gerekiyordu. Yeni Zelanda 2. Tümeni bu görevi yerine getirirken Müttefik topçuları açtıkları baraj ateşi ile onları koruma altına aldı. Alman Panzerler ilerlemeyi durdurmak için son bir hamle yaptı, ancak günün sonunda sadece 35 tankları kullanılabilir durumdaydı. Artık yapabilecekleri çok az şey vardı. Müttefik hava bombardımanları ve topçu ateşi, bu zamana kadar ölümcül ve yenilmez kabul edilen Almanların, ünlü 88 mm'lik tanksavar silahlarını susturdu. Rommel geri çekilmek istedi ama Hitler İngilizlerle yüzleşmesi konusunda ısrar etti.

Levent Şahverdi Arşivi

Levent Şahverdi Arşivi

Afrika Macerasının Sonu

İki gün daha süren çatışmalarda Afrikakorps ağır darbe aldı. Montgomery'nin kuvvetleri Kidney Hill sektöründe Alman hatlarını nihayet kırdı. Bu gelişme üzerine Rommel'in, Hitler'in emirlerini göz ardı edip geri çekilmekten başka çaresi kalmadı. Bu hareketiyle de İtalyanları geride bıraktı. Tedbiri elden bırakmayan Montgomery durdu ancak Alman direnişi artık yok edilmiş ve muharebe sona ermişti.

Buradaki muharebede yaklaşık 59.000 Alman ve İtalyan ya öldürüldü, ya yaralandı ya da esir alındı. Mihver kuvvetlerin 500'den fazla tankı ve 400'den fazla topu da imha edildi. Montgomery'nin toplam zayiatı ise 432 tank ve 13.000 personeldi. Monty, adamlarını gereksiz yere yıpratmamaya dikkat etmiş, ancak gerektiğinde saldırganlık yapmaktan da geri durmamıştı.

Kuzey Afrika'daki savaş, Doğu Cephesi'ndeki haşmetli mücadeleye kıyasla küçük bir gösteri olarak görünse de El-Alameyn Muharebesi, Akdeniz bölgesindeki Mihver etkinliğini sona erdirmesi bakımından gidişat üzerinde belirleyici olmuş, Müttefikler için bir dönüm noktası teşkil etmiş, yanı sıra Meşale Harekâtı kapsamında Amerikalıların Kuzey Afrika'ya asker çıkarmalarına olanak vermişti. Sonuç olarak bu zafer, İtalya'nın işgal edilerek Hitler'e karşı ihtiyaç duyulan ikinci cephenin açılması ve böylece Kızıl Ordu üzerindeki baskının hafifletilmesi sürecini başlatmıştı. Tüm bunların yanında, Müttefiklerin moralinin yükselmesinde de çok etkili

Levent Şahverdi Arşivi

olmuştu. Kısacası 1942 yılı itibarıyla savaşın gidişatı Müttefiklerin lehine dönmüş; Hitler savunmaya geçmişti.

1943 KURSK MUHAREBESİ

II. Dünya Savaşı sırasında yapılmış en büyük tank muharebesi olan Kursk, Sovyetler Birliği'ndeki Alman taarruzunu kesin olarak "ezdi". Binlerce tank birbirine girdi. Almanya'nın kusursuz Tiger tankı vahşi bir savaş makinesi olduğunu ispat ederken Sovyet T-34'ü de intihar saldırısı gibi dalışlarla değerini kanıtladı. Bu noktadan itibaren Hitler'in güçleri geri çekiliyordu.

Hitler'in savaş makinesi, Stalingrad'daki muazzam insan ve malzeme kaybıyla "sarsılmış" olsa da tamamen "bitmiş" sayılmazdı. Stalingrad'da 200.000'den fazla kişiyi kaybettikten 6 ay sonra Almanya, Güney Rusya'daki Kursk'ta Kızıl Ordu'yu kuşatmak ve parçalamak için yeterli kuvveti topladı. Stalin, askerlerinin Kharkov'daki yenilgisine kısa zaman önce tanık olmuştu. 1943'te bir yaz saldırısını riske atamayacak kadar ihtiyatlıydı. Batılı Müttefiklerin Akdeniz'de ikinci cephelerini açmasını bekliyordu. Bu sırada bir savunma stratejisi benimseyecekti.

"Lucy" kod adlı bir Sovyet casus çemberi, Stalin'i Almanya'nın Kursk mevkisinde saldırı niyetinde olduğu konusunda uyardı. Harekâtın kod adını bile verdiler: Zitadelle. Bu istihbarat, Ruslara Kursk'u güçlendirmek için zaman kazandırdı. 3 ay boyunca, yarım milyondan fazla demiryolu vagonuyla tedarik malzemesi getirildi. Hitler'in saldırıya geçmekte gecikmesi, savaşı kazanmasını sağlayacak yeni nesil süper tankları bekliyor olmasına dayandırıldı: Panter ve Tiger.

Kursk'ta Ruslar, tanksavar hendekleri, mayın tarlaları, gizli tanksavar mevzileri, gömülmüş T-34 tankları, tank tuzakları, alev makineleri ve topçu bataryaları ile korunan güçlendirilmiş üç ana hat inşa etti. Buradaki fikir, saldıran zırhlıları dört bir yandan gelecek ateş ağına düşürmekti. 48.000'den fazla havan ve topçu mevzisi ile 6.000 km'lik uzunlukta hendek ve siper kazıldı. Kilometre başına ortalama 1.500 mayın döşendi. Karşı saldırıları gerçekleştirmek amacıyla güçlendirilmiş hatlar arasında bir dizi T-34 tankı yedekte tutuldu. Bu, şimdiye kadar kurulmuş en büyük "tank tuzağı"ydı ve Hitler'in güçleri işte bu tuzağa doğru ilerliyordu.

Levent Şahverdi Arşivi

Zitadelle Harekâtı basit ve netti. Çıkıntının kuzeyinden ve güneyinden gerçekleştirilecek iki saldırı kolu, Kursk'ta bir araya gelecekti.

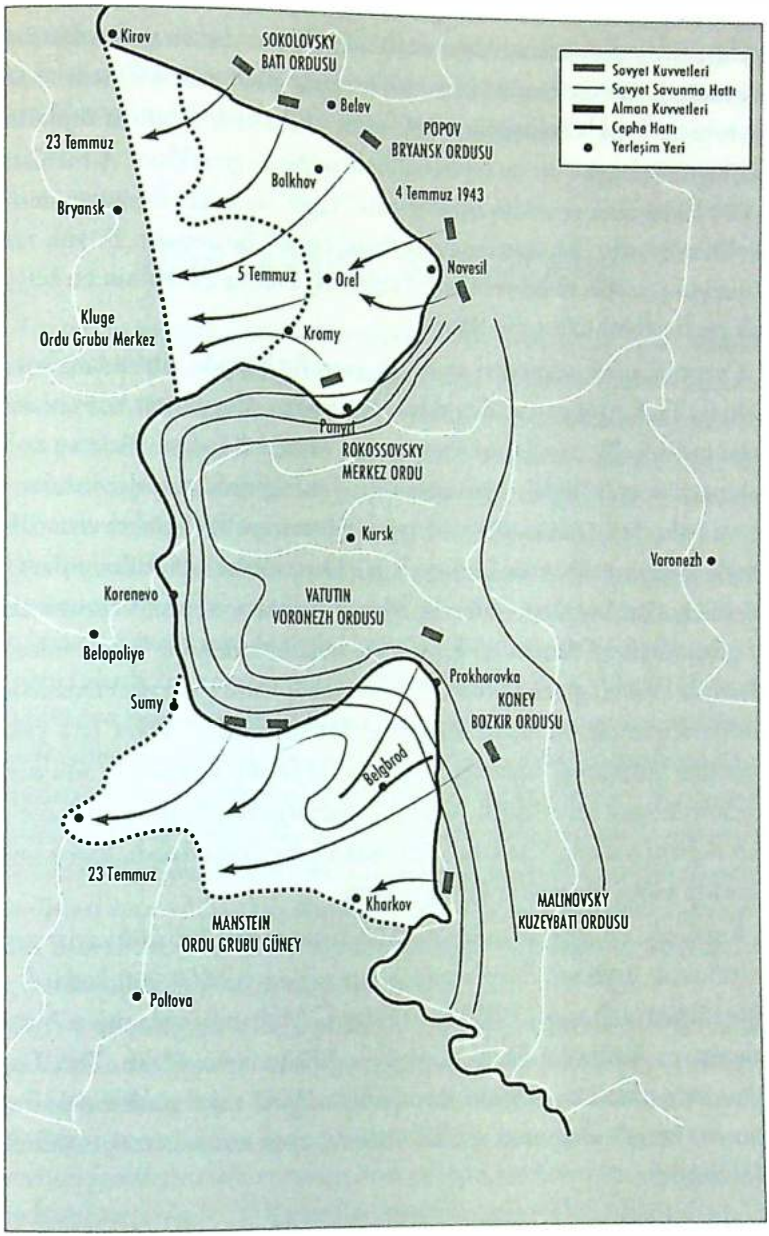
Muharebe, 5 Temmuz 1943'te başladı. Her iki taraftan toplam 6.000 tank ve 4.000 uçak karşı karşıya geldi. Alman tank "as"ı Michael Wittmann, Hitler'in çok inandığı yeni Tiger tanklarının komutanıydı. Bağlı olduğu 1. SS Panzer Alayı, güney sektöründe 2. SS Panzer Kolordusu ile birlikte faaliyet gösteriyordu. İlk gün, Michael Wittmann'ın Tiger tankları Sovyet siperlerini geçti. Bir ok formasyonu oluşturarak ilerlemeye başladılar. Ancak büyük bir tuzağa doğru gittiklerinden habersizlerdi. Bir süre sonra kamufle edilmiş Rus tanksavar silahları ölüm kusmaya başladı. Ağır zırhlı "Tiger"lar, bu ilk saldırıyı geçiştirdikleri gibi birkaç silahı da imha ettiler. Bir sonraki sınavları Rusların T-34 tanklarına karşıydı.

"Tiger"lar, rakipleri T-34'leri karşılamak için ilerlerken bir Alman tankına arkadan ateş açıldı. Bu, Sovyetlerin yaratmaya çalıştığı tipik kargaşa girişimlerinden biriydi. "Tiger"lar ateşi görmezden geldi T-34'lerle temasa geçtiler ve Almanların üstün silahları belirleyici oldu. Birkaç Sovyet tankı imha edildi. İkinci savunma hattına devam eden Wittmann, günün sonunda sekiz T-34 ve yedi tanksavar topunu savaş dışı bırakmıştı. Alman öncüleri mayın tarlalarında ve tanksavar hendeklerinde yollar açarak tankları desteklediler. Ancak kaydedilen bu ilerleme, Sovyetler tarafından planlanan savunma labirentinin sadece başlangıcıydı.

Alman ilerleyişi, yalnızca taretleri görülecek kadar toprağa gömülmüş bir dizi tank, hendek, mayınlar, gizlenmiş top ve tanksavarlarla ağır şekilde güçlendirilmiş Tepe 220.5'teki Sovyet mevzilerinin önünde durdu. Uçaklar ve piyadeler tarafından desteklenen Tiger tankları, 5 saat süren şiddetli çatışmalardan sonra tepeyi aldılar. Bu Almanlar için küçük bir zaferdi ama bedeli büyük oldu; asker sayıları azalmış ve değerli tankları hasar görmüştü. Bu yıpratıcı mücadele, muharebe alanının her yerinde tekrarlandı. Sovyetler de ağır kayıplara uğruyorlardı ancak Alman saldırısını tüketecek derinlikte müthiş bir savunma taktiği uyguladıklarını kanıtladılar.

General Zhukov, Kursk Muharebesi'nde Stavka (Genel Karargâh) koordinatörüydü. Vasilevski ile birlikte Sovyet zaferinin ana mimarı olarak kabul edilmektedir.

Levent Şahverdi Arşivi

Levent Şahverdi Arşivi

İlk iki savunma hattını aşan ve yaklaşık 50 km ilerleyen Almanlar, Kursk'a doğru son bir hamleye hazırlanıyorlardı. Bu noktada Sovyetler, bir karşı saldırı için Kursk şehrinin güneydoğusunda yer alan Prokhorovka'da yedeklerini devreye soktu. Alman zırhlılarını devre dışı bırakıp yok etmeyi umuyorlardı. Sovyet karşı saldırısı, 12 Temmuz günü şafak sökmeden önce, 5. Muhafız Tank Ordusu'nun 830 tank ve kundak motorlu topların[17] öncülüğünde büyük bir ön cephe saldırısı şeklinde gerçekleşti. Almanlarda ise 500 kadar tank ve saldırı silahı vardı. "Tiger"lar saldırı formasyonlarına liderlik ediyordu. Muharebe alanı, hafif eğimli bir ovaydı. Büyük tank formasyonları için mükemmeldi. Sahne, II. Dünya Savaşı'nın en büyük tank muharebesi için artık hazırdı.

Çatışma, uçak saldırıları ve topçu ateşi ile başladı. Ardından Rus 5. Muhafız Tank Ordusu, saldırıya hazırlanmakta olan panzer kuvvetlerine darbe indirdi. İlk karşılaşma vahşiceydi. Muharebe alanı yüzlerce zırhlı makine için çok küçük görünüyordu. Tank grupları, izole korular ve meyve bahçeleriyle kamufle edilerek bozkır üzerinde hareket etti. Silah sesleri, tankların dinmek bilmeyen güçlü motorlarının kükreyişleri ile birleşti. Sovyet tankları, ilerleyen Alman formasyonlarının arasına tam gaz girdi. Öyle ki Alman tank şoförleri vizörlerinden bir T-34 tankının sadece bir kısmını görebiliyordu. T-34'ler, rakiplerini çok yakın mesafeden yere seriyordu çünkü güçlü topları ve devasa zırhları "Tiger"lara yakın çatışmada bir avantaj sağlamıyordu. Her iki tarafın da tankları son derece yakın temasa geçmişlerdi. Vurulan tankların birçoğunun cephane ve yakıt deposu patladı. Yırtık kuleleri, metrelerce uzağa fırladı, bazen savaş hâlindeki başka bir tankın üzerine düştü.

Kursk'taki çatışmanın sonunda, Alman kuvvetleri 200.000 zayiat verdi ve 500 tank kaybetti. Sovyetlerin insan zayiatı ise 860.000 kadardı ve kaybettikleri tank sayısı 1.500 civarındaydı. Muharebenin vahşeti Alman ilerlemesini durdurdu. Kursk'ta yeni bir girişim olmayacaktı. Yeni Tiger ve Panter tankları değerlerini kanıtladıkları gibi, zayıf yönleri de ortaya çıkmıştı. Yani umduğunun aksine, Hitler'e savaşı kazandıracak makineler onlar değildi.

17 Kundak Motorlu Topçu Sistemi, tekerlekli veya paletli bir şase üzerinde başka bir aracın çekme gücüne gereksinim duymadan manevra kabiliyeti olan topa denir ve hem kundağı motorlu obüsleri hem de roket atan platformları kapsar.

Levent Şahverdi Arşivi

Prokhorovka'daki tank muharebesinden iki gün önce, Rusların Batılı Müttefikleri Sicilya'ya çıkmayı başarmıştı. Bu harekât ile Orel'deki başka bir Sovyet saldırısını değerlendiren Hitler, Kursk'taki saldırıyı iptal etmesi gerektiğine ikna oldu. Almanlar, Kursk Muharebesi'yle Doğu Cephesi'ndeki inisiyatiflerini kaybettiler. Sıra Kızıl Ordu'daydı: Onlar da kısa süre sonra Alman işgalcileri Berlin'e püskürtmeye başlayacaklardı.

1943 TARAWA MUHAREBESİ

Tarawa'ya yapılan saldırı, Amerikan askerî tarihinin en kanlı muharebelerinden biriydi. Bu, Pasifik'te "adalar turu" çatışmalarında önemli bir muharebeydi. Amerikan deniz piyadeleri Japonların yoğun direnişi karşısında karaya çıktı. Bu cesur bir hareketti ama cepheden saldırı anlayışı için zorlu bir dersti. Bu çatışmadan birçok şey öğrenildi ve bu öğrenilenler daha sonra başka yerlerde büyük etki yaratmak amacıyla kullanıldı.

Pearl Harbor'dan bir yıl sonra, ABD gonanması ve ABD ordusu, Pasifik sahnesinde Japonya'ya yönelik karşı saldırılara hazırlanıyordu. Gerekli olan tüm birlikler, gemiler ve uçaklar Hawaii, Fiji Adaları ve Yeni Hebridler'de yer alan üslerde bir araya getirildi. Amiral Nimitz, Amerikan 5. Filosu ile 100.000'den fazla askerden oluşan devasa bir amfibi kuvvetin başındaydı. Hedefi Gilbert Adalarıydı. Bu, Amerikan hava gücünü Japonya'ya daha da yaklaştıracak olan "adalar turu" seferinin ilk adımı olacaktı. Bu stratejik noktanın seçilme nedeni, Japonların elindeki adaların atlama taşı olarak buranın kullanılmasıydı. Gilbert Adaları ele geçirildikten sonra orada hava üsleri inşa edilecekti. Bunları kullanarak da Marshall Adalarına saldırı düzenlenecekti. Orası alındıktan sonra sıra diğerine gelecekti ve bu şekilde Japon ana karasına yaklaşılacaktı.

Ne var ki çok geçmeden Japonlar bu stratejiyi anladılar. Gilbert Adalarını Makin ve Tarawa "atol"[18]lerindeki büyük savunma düzenekleriyle "ağır" bir şekilde güçlendirdiler. Saldırı, 13-17 Kasım 1943 tarihleri arasında Japon mevzilerinin hava bombardımanı ile başladı. Bunu, çıkarma kuvvetleri gemilerini terk etmeden önce gerçekleştirilen donanma topçularının baraj ateşi izledi. 20 Kasım'da, Amerikan piyadeleri Makin'deki 250 Japon askerini çabucak alt etti. Ancak Japon denizaltıları karşı saldırıya

18 Mercan resifleriyle çevrili ada kümeleri.

Levent Şahverdi Arşivi

geçti ve bir eskort gemisini batırdı. Makin'in ele geçirilmesinin ardından Amerikan kuvvetleri dikkatlerini Tarawa'ya çevirdi. Benzer şekilde sorunsuz bir operasyon bekleniyordu. Ama öyle olmadı...

Tarawa hem doğal hem de insan yapımı bir kaleydi. Ada'yı çevreleyen mercan kayalığı, gemiler için zorlu bir engeldi ve içindeki boşluklar da Japonlar tarafından mayınlarla doldurulmuştu. Daha ilerideki plajlar dikenli tellerle kaplıydı. Koreli köle işçilere dört yüzden fazla beton silah mevzii ve sığınak inşa ettirilmişti. Singapur'dan alınan 20 mm'lik kıyı savunma toplarının yanı sıra gizlenmiş sahra topları ve kazılmış siperlere yerleştirilerek kamufle edilmiş tankları da içeren savunma ağı, düşman birlikler için ciddi bir meydan okumaydı. Tuğamiral Shibasaki, yaklaşık 5.000 donanma muhafızından oluşan bir garnizon kuvvetine komuta ediyordu. Bu gücün yarısı, elit bir birim olan Özel Donanma Çıkarma Birlikleri'nin üyeleriydi.

Değerlendirme sonucunda Tarawa'daki Japon savunmasının üstesinden gelmenin en iyi yolunun, sürpriz bir saldırı olduğuna karar verildi. Bu nedenle donanma, çıkarma öncesi bombardıman yapmayacaktı. Topçuların yakındaki bir adaya yerleştirilerek destek vermesi fikri de reddedildi. Bunun tek bir anlamı vardı; birlikler, düşman savunmasına karşı hiçbir yumuşatma yapılmadan çıkarma yapacaklardı. Tarawa Atol'ünün güneybatı köşesindeki Betio Adası'na saldırmak için seçilen birim, Tümgeneral Julian Smith komutasındaki 2. Deniz Piyade Tümeni'ydi. Amerikan Deniz Piyadeleri amfibi harekâtlarda ustaydı. İlk saldırı dalgalarının amfibi traktörler (Amtracs) ile taşınmasına karar verildi. Ancak ellerinde bunlardan yalnızca 125 adet mevcuttu. Bu, diğer birliklerin tekneyle gönderilmesi gerektiği anlamına geliyordu. Eğer tekneler mercan resiflerine takılırsa, o zaman deniz piyadeleri, düşman ateşi altında lagün sularında yürümek zorunda kalacaklardı. Görüntü pek iç açıcı değildi. General Smith'in askerlerinin sadece iki koruması olacaktı: Üniformaları ve piyadelerinin birbirlerine olan bağlılığı.

Amtrack aslında, Paletli Amfibi Araç (Amphibious Vehicle Tracked) kelimelerinin kısaltmasıdır. Amerikan ordusunun envanterinde Paletli Çıkarma Aracı (Landing Vehicle Tracked, kısaca LVT) olarak yer almaktadır. Başlangıçta gemilerden kıyıya ikmal malzemesi taşımak amacıyla inşa edilmişlerdi. 2.000 kg kargo taşıyabiliyorlardı ancak silahları yoktu. Zırh korumasından da yoksundular. Paletleri ve süspansiyonları, zorlu arazide kullanıldıklarında güvenilmezdi. Ancak deniz piyadeleri kısa bir süre sonra LVT'nin bir saldırı aracı olarak potansiyelini fark etti. LVT-1'in ilk

Levent Şahverdi Arşivi

operasyonel kullanımı lojistik destek amacıyla Guadalcanal'da gerçekleşti. LVT-1, bu sefer sırasında taktik yeteneklerini, çok yönlülüğünü ve amfibi operasyondaki potansiyelini kanıtladı. LVT-1'ler silahsız olduğundan, deniz piyadeleri onları silahlandırmaya karar verdi. LTV-1, üç adet 30 kalibrelik ve bir adet 50 kalibrelik makineli tüfekle donatıldı. Tam donanımlı 18 deniz piyadesi taşıyacak şekilde iç dizaynı değiştirildi. LTV'nin geliştirilmesi yavaş ilerledi. Yeniden tasarlanması sonucunda ortaya LVT-2 Buffalo çıktı. Zırhlı versiyonlarının yanı sıra ateş destek versiyonları da üretildi.

50 LVT-2 ile 75 LVT-1 Tarawa'daki operasyona katıldı. İlk günün sonuna gelindiğinde sadece 35 tanesi ayakta kalabilmişti.

Amerikan saldırısı, 20 Kasım 1943 sabahı Betio Adası'nın kuzey kıyısına yapılan akın ile başladı. Askerler "Amtrack"larına bindiler ve mercan resifleri boyunca ilerlediler. Son dakikada gerçekleştirilen bir donanma bombardımanı Japon topçularını susturmaya yetmemişti. Top mermiler, ilerleyen çıkarma araçlarının arasına düşmeye başlayınca, donanmanın destek gemileri uzaklaştı. Amerikan deniz piyadeleri artık tek başlarınaydılar. "Amtrac"ları sahile yaklaşan deniz piyadeleri, kısa süreli donanma bombardımanının Japon savunmasını köreltmediğini fark edince ürktüler. Bunun üzerine Japon topları ve makineli tüfekleri, çıkarma birliklerini yoğun bir ateşe tuttu.

"Amtrac"taki son birkaç dakika, tam bir heyecan karmaşasıydı: Japon havan ve topçu ateşi yakınımıza düştükçe, çıkarma aracı beşik gibi sallanıyordu. Bir yandan da paletler mercan resifine çarptıkça sıçrıyorduk. Üzerimize açılan ateşin yoğunluğu nedeniyle ne yapacağız derken biri "Şuraya bakın!" diye bağırdı. Onun gösterdiği yöne, denize baktığımızda 4 Hellcat gördük. Doğrudan üzerimize geliyorlardı. O kadar alçaktan geçtiler ki pilotun yüzünü seçebildim. Aracımızın paleti sahile değdiğinde o dört uçak çıkarma yapacağımız alanı makineli tüfekleriyle dümdüz etti. Biz şanslı olanlardandık. Diğerlerinin yolunu böyle temizleyenler olmadı.

Er Robert T. Reder,
2. Deniz Piyadesi Tümeni

Levent Şahverdi Arşivi

Amerikan deniz piyadelerinin ilk taburu, daha sahile ulaşamadan birliklerinin yüzde 10'unu kaybetti. Ardından gelen taburlar sadece denizde yaklaşık yüzde 20 zayiat verdiler. Hayatta kalan birlikler sahile ulaştığında, koruganlardan açılan yoğun ateşle yüzleşmek zorunda kaldılar. Bazı deniz piyadeleri, mevzilere cesurca saldırdı; el bombaları ve patlayıcılarla onları imha ettiler.

Başçavuş William Jennings Bordelon, öldürülmeden önce dört makineli tüfek yuvasını yok etti ve iki yaralı yoldaşını kurtardı. Bu eylemleri nedeniyle ölümünden sonra kendisine Kongre tarafından Onur Madalyası verildi.

"Amtrac"lar tükendiğinde, sonraki birlikler teknelere bindi ama mercan resiflerine takıldılar ve göğüslerine kadar gelen suda yürümek zorunda kaldılar. Bazı Amtrac mürettebatı, mercan resiflerinde yakalanan askerleri kurtarmak için araçlarını ateş altında cesurca ilerlettiler. Toplayabildikleri askerleri sahile bırakıp geri döndüler. Artık öğle vakti olmasına rağmen deniz piyadeleri hâlâ 6 metre genişliğindeki sahil şeridinde sıkışıp kalmışlardı. Yavaş ama emin adımlarla, 5.000 adamı akşam karanlığında karaya çıkarıncaya kadar sahilde görev yapmak üzere takviye kuvvetleri oluşturuldu. Amerikan askerleri daha sonra patlayıcılar ve alev silahları ile Japon mevzilerini yok etmek için hindistan cevizi ağacının gövdelerinden inşa edilmiş mania duvarının üzerinden tırmandılar. Çıkarma sırasında zayiat 1.000'i aşmıştı. Neyse ki Japonlar karşı saldırı yapmadı. Deniz piyadeleri de topları parça parça karaya getirmek için gece karanlığını kullandı.

Ertesi gün, ikinci bir Amerikan çıkarması Japon ateşi ile karşılandı. Ancak giderek daha fazla asker karaya çıktı. Amerikan topçularının Japon sığınaklarını vurmasıyla muharebenin ibresi Amerikalılardan yana dönmeye başladı İki gün daha süren çatışmalardan sonra Tarawa'nın güvenliği sağlandı.

Tarawa'da 1.000'i ölü ve 2.100'ü yaralı olmak üzere Amerikan zayiatı yaklaşık 3.100'ü bulmuştu. Bu oranlara bakıldığında Tarawa, ABD silahlı kuvvetlerinin yaşadığı en kanlı çatışmalardan biriydi. Bu haberler Amerikan ulusunu şoka uğrattı. Tarawa garnizonundaki 3,700 Japondan sadece, biri subay ve on altısı asker olmak üzere 17 kişi sağ ele geçirildi. Bunun yanında savunma inşa etmek üzere Japonlar tarafından Tarawa'ya getirilen 1.200 Koreli köle işçiden sadece 129'u hayatta kaldı.

Amerikalıların; büyük askerî gücüne, silah çeşitliliğine, asker sayısının fazlalığına, malzeme bolluğuna rağmen Japonlara karşı kolay bir zafer kazanılmadı. Bu tür ön cephe saldırıları, donanma ve uçak bombardımanları

Levent Şahverdi Arşivi

ile dikkatli bir şekilde desteklenmeli ve mercan resiflerinin aşılması için daha fazla Amtrack kullanılmalıydı. Bunlar, Amerikan deniz piyadelerinin daha fazla Japon ada-kalesini ele geçirmesine yardımcı olacak değerli dersler arasındaydı. Ama en büyük ders hiç kuşkusuz herkes için aynıydı: Zafere giden yol oldukça uzun, tehlikeli ve çetrefilliydi.

1943 ATLANTİK MUHAREBESİ

1939 ile 1945 yılları arasında, Atlantik Okyanusu'nun dev dalgaları içinde ölümcül bir mücadele yaşandı: Atlantik Muharebesi. Alman denizaltılarının İngiltere ile Kuzey Amerika arasındaki bağlantıyı kesmekle tehdit ettiği bu "İkinci Britanya Muharebesi", Müttefiklerin hava ve deniz güçlerinin, tespit edilmesi oldukça zor olan bir düşmanı yenmek için nasıl iş birliği yaptığını gösteren mükemmel bir örnekti. Deniz hâkimiyetinde neredeyse rakipsiz görülen ve buna alışkın olan Alman denizaltıları (U-botlar), uçak saldırıları ve destroyerlerin derinlik bombaları tarafından yakalanmaya başladıklarında savaşın seyri de değişti. Atlantik Muharebesi aslında II. Dünya Savaşı'nın en belirleyici etkenlerinden biriydi çünkü karada, denizde veya havada fark etmez, başka bir yerde olan her şey, sonuçta Atlantik'te yaşananlara bağlıydı.

1939'da Kraliyet Donanması, Almanya'ya etkili bir Kuzey Denizi ablukası uyguladı. Almanya, Kuzey Amerika ve İngiltere arasında seyreden İngiliz ticaret gemilerine saldırmak için denizaltılar göndererek misilleme yaptı. Çatışmanın ilk yılında Almanya, toplamda yaklaşık 4.5 milyon tona karşılık gelen, 677 ticari gemiyi batırdı. Bu tür kayıplar devam ederse İngiltere yiyecek, silah ve diğer değerli kaynaklardan mahrum kalacak ve savaşı sürdürme kabiliyetini yitirecekti. Ticaret İngiltere'nin her şeyiydi. Ticaret yolları budanırsa ülkesinin savaşı kazanamayacağını Churchill çok iyi biliyordu.

Fransa'nın 1940 yılında düşmesinin ardından Almanya, Atlantik kıyısında birçok liman edindi. U-botlar için bombardımana dayanıklı sığınaklar inşa edildi. Bu sayede U-bot etkinliği önemli ölçüde arttı. Yalnızca 1941'de, 3.7 milyon ton tutarında gemi batırıldı. Müttefiklerin bu iflah olması zor düşmana karşı saldırmak için yapabileceği çok az şey var gibi görünüyordu. Alman denizaltıları 19.000 km'ye kadar seyir yapabiliyordu. ABD savaşa girdiğinde, ülkenin doğu kıyıları Amerikan ticari gemilerini

Levent Şahverdi Arşivi

avlayan denizaltıların hedefi hâline geldi. U-botlar, 1942'de yaklaşık 500 gemi batırdı. Kayıplara ayak uydurmak için yeterli gemi üretemeyen Müttefiklerin durumu git gide kritik hâle geliyordu.

1 Mayıs 1943'te, savaş boyunca toplanan en büyük Alman denizaltı filosu Atlantik'e girdi: Tam 134 denizaltı! Aldıkları emir basitti: "Saldır! İlerle! Batır!" Müttefik nakliyesine öldürücü bir darbe vurmak niyetindeydiler. 1943 Mart'ının ilk yirmi gününde, Alman U-botları 60'ı Kraliyet Donanması koruması altındaki konvoylarda olmak üzere toplam 72 gemiyi batırdı. Alman radyo yayınları, tüm zamanların bu en büyük konvoy savaşında edindikleri başarıyla övünüyordu. Haksız da sayılmazlardı, batırılan onca Müttefik gemisine rağmen Almanlar yalnızca bir denizaltı kaybetmişlerdi. İngiliz Deniz Kuvvetleri Komutanlığı yetkilileri alarma geçti. I. Dünya Savaşı'nda değerini kanıtlamış olan konvoy sistemi, Müttefik nakliyesini korumada başarısız olursa Kraliyet Donanması ne yapabilirdi?

Almanya, Yeni Dünya ile Eski Dünya arasındaki iletişimi koparmaya. 1943 Mart'ının ilk 20 gününde olduğu gibi bir daha hiç bu kadar yaklaşamadı.

Neyse ki konvoy sistemi öyle ya da böyle hâlâ çalışıyordu. Eğer gemiler bağımsız ve dağınık bir şekilde seyretseydi, bu kayıp tablosu daha da kötü olurdu. Kraliyet Donanması, denizaltıları tespit etme ve akabinde ortadan kaldırma kabiliyetini yavaş yavaş geliştirdi. Mayıs 1943'te ne kadar ilerlediği net olarak test edilecekti. Bu süreçte donanmanın yanı sıra pek çok başka alanda da ilerleme kaydedildi: örneğin, hava koruması ve silahlar. Sunderland ve Catalina deniz uçaklarına (uçan botlar) sahip olan RAF Sahil Komutanlığı'nın envanterine, Nisan 1943'te uzun menzilli B-24 Liberator bombardıman uçaklarının da eklenmesiyle birlikte hava desteği de önemli ölçüde iyileştirilmiş oldu. B-24'ler, konvoy rotalarının tüm alanlarını denetleyebildikleri gibi yeni ve gizli bir de silah taşıyorlardı: Mark 24 Mayını. Aslında bir mayından çok bir torpido olan Mark 24, yapısındaki bir cihaz sayesinde denizaltı pervanelerinin çıkardığı gürültüyü algılayıp hedefleyebiliyordu. Dalışa geçen bir denizaltı tespit edildiğinde uçaktan atılan Mark 24, U-botlarda yıkıcı etki yapıyordu.

Nisan 1943'te Atlantik sahnesine üç yeni eskort uçak gemisi katıldı. Bu gemiler, konvoylar seyrederken uğradıkları saldırı noktalarına yetişen ve denizaltılarla savaşan Amiral Sir Max Horton komutasındaki destek gruplarına eklendi. Eskort gemileri de yeni silahlarla donatıldı. Bunlardan

Levent Şahverdi Arşivi

biri, 24 adet oval bomba fırlatabilen "Kirpi" adındaki platformdu. Eskort gemisinin önüne yerleştirilen Kirpi, attığı bombalarla denizaltıları bir ateş çemberine hapsediyordu. U-bot saldırıları hakkında elde edilen istirahat, U-bot haberleşme kodlarının kırılmasıyla büyük ölçüde artırıldı. Santimetrik radar ve telsiz yön bulma donanımının da devreye girmesiyle U-bot sürülerinin lokasyon tespiti kolaylaştı. Bu geliştirilmiş hava ve deniz gücü kombinasyonu, Mayıs 1943'te ani ve çarpıcı sonuçların ortaya çıkmasına neden olacaktı.

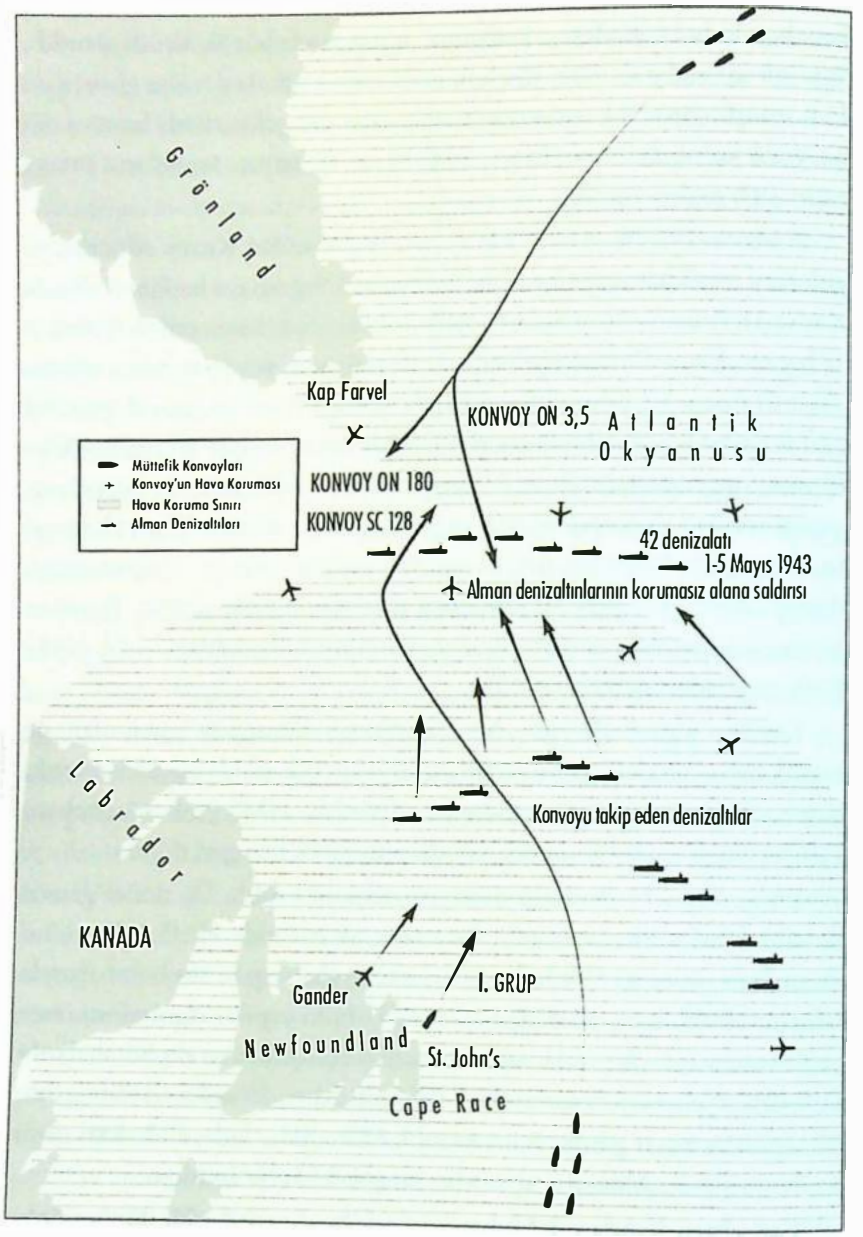
1 Mayıs 1943'te, ONS.5 konvoyu İngiltere'den Kuzey Amerika'ya giderken kötü havaya yakalandı. Formasyon dağılmaya başlamış olsa da Komutan Peter Gretton ticaret gemilerinin yanında kaldı, onları toparladı ve batıya doğru seyre devam etti. U-bot sürüleri konvoyu takip ediyor, zaman zaman da saldırıyordu. 4 Mayıs günü, tam 42 denizaltı büyük bir saldırı başlatmak için bir araya geldi. Saldırı gece başladı. 6 U-bot, eskort filosunu geçmeyi başardı ve 7 gemiyi batırdı. Tarih tekerrür edecekmiş gibi görünüyordu ancak sonraki gün işler tersine döndü. Müttefik sinyal istihbaratçıları U-botlara iletilen emirleri yakaladı. Şifreleri kırıp mesajları deşifre ettiler. U-botlar, saldırılarını tekrarlama emri almıştı. Buradan hareketle lokasyonu tam olarak saptanan Alman denizaltısı U-192, HMS Pink tarafından derhâl batırıldı.

Denizin yüzeyinde önce, bir denizaltının ölümünün işareti olan, üç büyük hava kabarcığı belirdi. Ardından gelen çok sayıda küçük kabarcık, denizin kaynıyor gibi görünmesine neden oldu. HMS Pink mürettebatı, zaferlerinden emin bir şekilde ava devam etmek için geri döndü.

Daha sonra 11 denizaltı daha mücadeleye katıldı. Üç ticaret gemisi ile saldırı hâlindeki üç gemi daha vurularak batırıldı. HMS Pelican, radarında tespit ettiği U-438'i tam dalarken yakalayıp su altı bombalarıyla batırdı. HMS Spey, yüzeyde başka bir U-botu şaşırttı; denizaltını önce topla vurdu ardından dalış yaparak kaçmaya çalışırken su altı bombalarını kullandı. Çatışmanın sonunda 6 denizaltı battı, 5'i enkaz hâline geldi, 12 tanesi de hasar gördü. Buna karşılık Müttefikler sadece 12 ticari gemi kaybetmişlerdi. Almanlar açısından bu çok kötü bir sonuçtu.

Gerçekten de Atlantik Muharebesi'nde bu çatışmalar bir dönüm noktasıydı. Denizaltı mürettebatının morali çökünce denizaltılar sahadan çekildi. Hava düzeldikçe B-24'ler ve eskort uçak gemilerinden gelen uçaklarla birlikte daha fazla yıkım vuku buldu. Mayıs ayı sonunda 41

Levent Şahverdi Arşivi

Levent Şahverdi Arşivi

U-bot imha edilmiş, 37 tanesi de hasar görmüştü. Almanlar bu süreçte yaşananları "Kara Mayıs" olarak adlandırdı.

Amiral Dönitz, Hitler'e verdiği raporda yenilgiyi Müttefik uçak ve radarlarına mâl ederek, "düşmanın bizi hangi dalga boyunda bulduğunu bile bilmiyoruz. Gücümüzü korumalıyız, aksi takdirde düşmanın eline geçeceğiz." diyordu.[19]

Bu noktadan sonra Atlantik'te Alman U-bot saldırıları devam etse de eylemlerinin verdiği zarar giderek azaldı ve Atlantik, Müttefikler için ölüm kalım mücadelesi verilen bir alan olmaktan çıktı.

1944 NORMANDİYA ÇIKARMASI

Müttefiklerin Nazi işgali altındaki Avrupa'ya girdiği gün, dünya tüm zamanların en büyük amfibi çıkarmalarından birine tanık oldu. Planlama titizlikle yapılmıştı. Çıkarma birlikleri en iyi araç ve teçhizatla donatılmıştı. Aslında harekâtın başarısı veya başarısızlığı, çıkarma gemilerinden fırlayıp, ölümcül makineli tüfek ve topçu ateşine karşı sahillere ayak basan adamların cesaretine bağlıydı. Genel olarak bir zafer olsa da, Omaha Plajı'ndaki kanlı olaylar savaşın bedelinin ne kadar ağır olduğunu bir kez daha gözler önüne serdi.

Savaş döneminde İngiltere'nin lideri olan Winston Churchill, 1944'te Batı Avrupa'nın Müttefikler tarafından ele geçirilmesi için hazırlanmış olan Overlord Harekâtı'nın planlaması sırasında, tecrübelerinden faydalanılacak ya da söyledikleri dinlenecek son kişi bile değildi. Savunduğu ilk büyük amfibi harekât I. Dünya Savaşı'nda 1915'te Gelibolu'ya karşı düzenlenmiş ve sonuç korkunç bir başarısızlık olmuştu. 1942 yılında Hitler'in kıyı savunmasına yönelik bir keşif çıkarması olan Dieppe de kanlı bir şekilde sonuçlanmıştı. Churchill, hazırlıkların devam ettiği süre boyunca, çıkarma kuvvetlerine yardımcı olacak yaratıcı alet önerilerini değerlendirerek kendini teselli etti. Bu tür yeniliklerden biri, kod adı "Dut" (Mulberry) olan yapay limandı; hatta küçük ölçekli ilk denemeleri

19 Clint Willis (Ed.), The War, Balliett & Fitzgerald İnc, New York, 1999, s. 134-135.

Levent Şahverdi Arşivi

banyosunda yapmıştı. İnsan yapımı buzdağlarından uçak gemileri yaratma fikri pek de pratik değildi.

İngiliz Kanalı (Manş Denizi) üzerinden Avrupa'yı işgal etme kararı, 1943 yılının 15-25 Mayıs günleri arasında, Churchill'in Washington D.C.'deki Trident Konferansı'nda[20] ABD Başkanı Roosevelt ile görüştüğü zaman alındı ve planlama derhâl başladı. Saldırı zamanı olarak Mayıs 1944 seçildi. ABD kuvvetleri İngiltere'ye nakledildi. Yoğun bir eğitim süreci başladı. Bu esnada, Alman istihbaratının kafasını karıştırmak için Bodyguard Harekâtı adı verilen bir aldatma operasyonu başlatıldı. Aldatma harekâtı kapsamında; kurulumların açılması, General Patton komutasında bir ordunun kurulması, nakliye konvoyları, cephane depoları, tank taburları, uçak filoları, karargâh binaları dâhil her türlü kurgusal detay düşünülmüştü. Bunların yanı sıra Almanlara yanlış istihbari bilgilerin ulaşması da sağlandı. Bodyguard Harekâtı amacına o kadar iyi hizmet etti ki çıkarma günü Hitler ile ekibi, Pas de Calais yönünden bir ana saldırı gelmesini beklediler. Bu olası tehdit nedeniyle de Normandiya'ya gönderilmesi gereken takviye kuvvetleri beklettiler.

Hitler'in Atlantik Duvarı, Müttefiklerin üstesinden gelmeleri gereken önemli bir engeldi. Kuzey Kutup Dairesi'nden İspanya sınırına kadar 2.600 km boyunca uzanıyordu. 1940'tan itibaren, tüm Fransa kıyılarına devasa beton sığınaklar inşa edildi. 1943'te, Atlantik Duvarı'nın inşası sırasında ayda 760.000 metreküp beton döküldü. Nisan 1944'te ise dökülen betonun aylık ortalaması 200.000 metreküp civarındaydı. "Çöl Tilkisi" Mareşal Erwin Rommel, 1943'te savunmanın komutasını devraldı. İstila kuvvetlerini sahillerde durdurma çalışmalarını yönetti. Kıyılara 6 milyondan fazla mayın döşendi ki bunların çoğunluğu toprağa gömülmemiş, çıkarma botlarını batırmak amacıyla kuma saplanmış tahta direkler üzerine yerleştirilmişti. "Kirpi" olarak bilinen binlerce engel kuma gömülmüştü. Bunlar düşman tanklarının ilerlemesini durdurmak için çelikten yapılmış büyük, sivri uçları olan engellerdi. Bir kısmı beton sığınaklar içinde sabit bırakılan, bir kısmı ise dışarıda hareket hâlinde bulunan binlerce ağır makineli tüfek ve yüzlerce top, savunma sisteminin ateş gücünü oluşturuyordu. Hatta iç bölgelere doğru, bir dizi makineli tüfek yuvasının yanı sıra tank taretlerinin toprağa gömülmesiyle oluşturulmuş koruganlar da

20 Üçlü Washington Konferansı.

Levent Şahverdi Arşivi

bu ateş gücüne destek veriyordu. Panzer ve piyade tümenleri de istila kuvvetlerinin üstüne çullanmak için komut bekliyordu.

Kötü hava koşulları nedeniyle yaşanan ertelemeler sonrası Müttefiklerin Overlord Harekâtı nihayet 6 Haziran 1944'te gerçekleşti. 4.000 gemilik bir donanma 176.000 adamla yola çıktı. Seçilen çıkarma alanı, Normandiya'daki Cotentin Yarımadası'nın doğusundaki sahillerden oluşuyordu. Beş çıkarma noktasına; Utah, Omaha, Gold, Juno ve Sword kod adları verildi. Amerikan ve İngiliz birliklerinin karşısında, deneyimli Alman askerleri ile daha az etki gücüne sahip Mihver müttefiklerinin bir araya gelmesiyle kurulan Alman VII. Ordusu vardı. Harekâtın Yüksek Komutanı olarak ABD'li General Eisenhower, Kara Kuvvetleri Komutanı olarak ise İngiliz General Montgomery görevlendirildi. General Bradley komutasındaki ABD I. Ordusu Utah ve Omaha'ya ayak basarken, General Dempsey komutasındaki İngiliz II. Ordusu ile bir Kanada kolordusu da Gold, Juno ve Sword sahillerine çıkarma yapacaklardı. İlk gün iyi geçip de kıyıbaşı tutulabilirse toplam bir milyon Müttefik askeri bu başarıdan yararlanabilecekti.

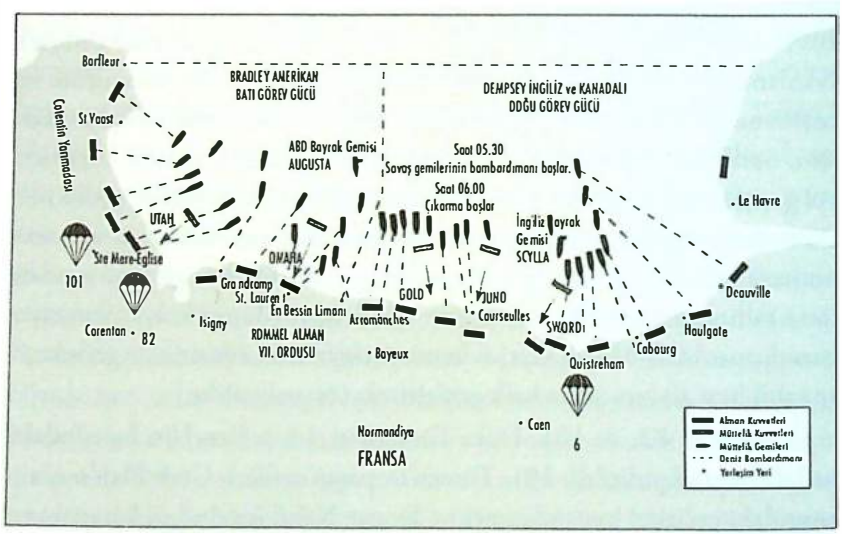
Amfibi çıkarmanın başarısı, ele geçirilen sahil başını genişletecek güvenli bir yerleşim yerinin kurulmasına bağlıydı. Tedarik bağlantısını koruyarak malzeme temininin sürmesi ve askerî kuvvet toplanması, iç bölgelere doğru ilerleme için hayati öneme sahipti. Ancak Amfibi kuvvetler, sahile yeterli kuvvet ulaşmadan, güçlü bir düşman karşı saldırısına uğrarsa savunmasız yakalanacaktı. Bu kritik dönemde düşmanın karşı saldırı düzenleme ve başlatma kabiliyetini yavaşlatmak veya bu ihtimali ortadan kaldırmak için, özellikle çıkarma alanlarının doğu ve batı kanatlarındaki köprüler, yol geçişleri ve kavşak noktaları gibi kilit hedefleri ele geçirmek gerekliydi. Bu nedenle amfibi çıkarmadan önceki gece, düşman hatlarının arkasına bir hava indirme harekâtı gerçekleştirildi. Sahillerin biraz gerisine yapılan hava indirmeler, amfibi kuvvetlerin sahillerden çıkışını kolaylaştırmayı, bazı durumlarda Alman kıyı savunma bataryalarını etkisiz hâle getirmeyi ve sahil başı alanını daha hızlı genişletmeyi amaçlıyordu.

Amerikan 82. ve 101. Hava Tümenleri, Utah Beach'in batısındaki hedeflere yönlendirildi. 101. Tümen'in paraşütçüleri, Utah Plajı'nın arkasındaki geçitleri kontrol etmek ve Douve Nehri üzerindeki karayolu ve demiryolu köprülerini yok etmekle görevlendirildi. 82. Tümen'in görevleri ise Merderet Nehri üzerindeki iki köprüyü ele geçirmek ve Douve üzerindeki iki köprüyü ise imha etmekti. Doğu kanadındaki İngiliz 6. Hava

Levent Şahverdi Arşivi

İndirme Tümeni de Caen Kanalı ile Orne Nehri üzerindeki köprüleri sağlam bir şekilde ele geçirmek, doğudaki 10 km boyunca uzanan Dives üzerindeki beş köprüyü imha etmek ve Sword çıkarma sahiline bakan Merville top bataryasını yok etmekle görevlendirildi. Paraşütçülerin bir kısmı uçaklardan atlarken bir kısmı da ağır teçhizatlarla birlikte planörlere binerek harekât alanına intikal ettiler.

6 Haziran'da Müttefik uçakları ve gemileri tarafından gerçekleştirilen büyük bir bombardıman ile çıkarma başladı. Ancak ön bombardımanın çoğu Alman sahil savunmasının gerisinde kaldı. Bu başarısızlığın en çok hissedildiği yer Omaha sahiliydi. Amerikan çıkarma gemileri oradaki hedef sahile yaklaşırken, dalgalı deniz nedeniyle amfibi tankların çoğu battı. Mürettebat da tanklarıyla birlikte dibe sürüklendi. Karadaki askerleri desteklemek için görevlendirilen 33 tanktan geriye yalnızca 6 tanesi kaldı. Amerikan askerleri dalgalı sularda boğuldu, sahile çıkanları da Alman makineli tüfekleri, havancıları ve topçuları karşıladı. Sahilde izli mermilerin her yöne uçuştuğu, top ve havan atışlarının kumları havalandırdığı can alıcı bir fırtına esiyordu. Cesetler sahile vururken yaralı dahi olmayan bazı askerler de ölü taklidi yaparak Almanların dikkatini çekmeden dalga gücüyle sahile ulaşmaya çalışıyorlardı. Bazıları karaya ayak basmak için yaklaşık bir saat suda sürüklenmek zorunda kaldılar.

Amerikalıların Omaha'ya yaptığı çıkarma bir felakete dönüşmüştü. Akşam karanlığı da çöktüğünden 3.000'den fazla asker hayatını kaybetmişti.

Levent Şahverdi Arşivi

Amerikan "Ranger" taburunun Omaha Sahili'ne tepeden bakan Pointe du Hoc'a[21] yönelik cüretkâr akını da bir başka önemli hadiseydi. Yapılan keşif uçuşlarında sahilin bu bölümünü koruma altına alan ve sığınaklara yerleştirilmiş Alman top bataryaları tespit edilmişti. Albay Jim Rudder komutasındaki 2. Ranger Taburu'na bu uçurumları tırmanıp top bataryalarını yok etmek gibi "harika" bir görev verildi. Çıkarma sabahı saat 04.00 civarında Ranger'lar, çıkarma gemileri ile uçurumların altındaki sahile yaklaştıkları gibi ağır ateş altına alındılar. Karaya çıktıklarında, uçurumun dibinden kıskaç kancalarını 30 metre yukarıdaki tepeye ulaştıracak teçhizatlarını ateşlediler ancak halatlar, çıkarma sırasında suya batıp ıslandıkları için 15 metreden daha fazla uzayamadı.

Onlara yardım edecek merdivenler ve süngülü Ranger'lar, yoğun ateş altında korkusuzca ilerleyerek uçuruma tırmanıp kayaları aştılar. Yarım saat sonra 100 Ranger, hedeflerini yok etmek için ilerliyordu. Ama sığınaklarda 155 mm'lik toplar yoktu çünkü Almanlar topların yerini değiştirmişti. Komutan Rudder, silahları tespit ve imha etmeleri için devriye birimleri gönderdi. Daha sonra Alman askerleri karşı saldırıya geçti. Tecrit edilmiş Amerikan "Ranger"ları iki gün süren şiddetli bir çatışmaya girdi. Her şey bittiğinde karaya çıkan toplam 225 Ranger'ın 135'i ya ölmüş ya da yaralanmıştı. Zayiat oranı yüzde 60'tı.

İngilizler, dalgalı denizlerin ve güçlü savunmanın kendilerini zora soktuğu Gold sahilinde de benzer sorunlarla karşı karşıya kaldılar. Özel olarak tasarlanmış tanklar, İngiliz birliklerinin ilerlemesini sağlamak için yardıma geldi. Mayınları patlatarak temizlediler ancak 1.000 personellik zayiatı engelleyemediler.

Parçalanmış bedenler ve teçhizat arasında kalan Kanadalılar, yine de Juno sahiline ayak bastı. Karşılaştıkları direniş ve üzerlerine yağan mermiler umurlarında değilmiş gibi saldırıyorlardı, çünkü hepsinin kafasında Dieppe Çıkarması'nda hayatını kaybeden Kanadalıların intikamını almak vardı. Bu öyle bir motivasyondu ki iç bölgelere doğru diğer tüm Müttefik kuvvetlerden daha fazla ilerlediler. Kanadalıların da zayiatı 1.000 kişi kadardı.

Sword sahiline çıkarma yapan birlikler, yaklaşık 1.200 kişilik zayiata rağmen Alman savunmasını kırmayı ve iç kesimlerde biraz olsun ilerlemeyi başardılar.

---

21 Fransa'nın Calvados ilinin kuzeybatı Normandiya sahilindeki İngiliz Kanalı'na bakan 100 metrelik bir uçurumun bulunduğu burun.

Levent Şahverdi Arşivi

Utah sahilinde yanlış sektöre gerçekleştirilen çıkarma, Amerikan askerlerini kıyının daha yoğun savunulan bölümünde karaya ayak basmaktan kurtardı. Yoksa Utah'ta da, Omaha'daki zayiata yakın sayılar telaffuz edilebilirdi.

Günün sonunda, Müttefik birlikleri karaya çıkmış ve şiddetli Alman karşı saldırılarına rağmen kararlı bir şekilde orada kalıp kıyı başını tutmuşlardı. Müttefikler, Kuzey Afrika, İtalya ve Dieppe'deki amfibi operasyonlarından elde ettikleri tecrübeler sayesinde başarılı olmuşlardı. Sonraki günlerde, sahillere daha fazla adam ve malzeme çıkarıldı. Müttefikler güçlerini artırdılar. Sıradaki aşama, çıkarma bölgelerinden iç bölgelere ilerlemeyi gerektiren zor bir aşamaydı. Nitekim, çıkarmadan daha uzun sürecek ve daha çetin geçecekti.

1944 BULGE MUHAREBESİ

Ardenler (Fr. Ardennes) Taarruzu ya da Bulge (Çıkıntı) Muharebesi, Hitler'in Batı Avrupa'da cereyan eden savaştaki son kumarı olarak tanımlanır. Alman tankları ve birlikleri, gizlice nakledildikleri Ardenler ormanından, sis ve kar örtüsü altında çıktılar ve Müttefikleri hazırlıksız yakaladılar. Hatta saldırılarının başarısını garantiye almak için Amerikan hatlarının arkasından Amerikan Askerî Polisi üniformalı adamlarını sızdırarak karışıklık çıkardılar. Bütün bunlara rağmen Amerikalılar toparlandı, Komutan George S. Patton imkasızı başarıp olaya müdahale etti ve Amerika Bastogne'daki konumu korudu. Buraya kadarki hikâye her yerde bilinenle aynıdır. Bilinmeyen şeyse, Hitler'in bu son kumarı ya da saldırıyı tertip etmesinin amacının aslında, Sovyetler Birliği'ne karşı verdikleri mücadeleyi yoğunlaştırabilmek için Müttefiklerle "barış masasına oturmak" olduğudur.

1871'de Alman Birliği tamamlanıp Alman İmparatorluğu krulduğu günden beri Alman askerî stratejistlerinin en çok korktuğu şey başlarına gelmişti: 1944 sonbaharında Hitler, iki cephede birden yıkıcı bir savaş veriyordu.

Batılı Müttefikler Normandiya'dan çıkıp Ren Nehri'ne doğru ilerliyorlardı. Doğuda, daha önce aldıkları yenilgileri bir bir galibiyete çeviren Kızıl Ordu, Avrupa boyunca Berlin'e doğru hızla yürüyordu. Hitler, diğerine konsantre olabilmek için cephelerden birini etkisiz hâle getirmek

Levent Şahverdi Arşivi

zorundaydı. 1943'te Stalin ile barış anlaşması yapmak için eline bir fırsat geçmişti ama şimdi bunun için de çok geçti. Sovyet güçleri artık çok başarılıydı. İntikam hisleri de çok güçlüydü. Hitler'in, topyekûn yenilgiyi önleyebilmek ve III. Reich olarak adlandırdığı Nazi Devleti'nin en azından bir kısmını koruyabilmek için tek şansı kalmıştı: Batılı Müttefiklerle anlaşma masasına oturmak. Bunu başarmak için Hitler'in Batılı güçlere; Ren Nehri'ne kadar savaşmaya değmeyeceğini ve Almanların Müttefik ilerlemesini durdurabilecek güce sahip olduğunu kanıtlaması, nihayet bu ilerleyişin onlar için maliyetli olacağını göstermesi gerekiyordu. Almanların 1944'ün sonunda Ardenlere saldırmasının ardındaki mantık buydu. Gerçekten de bu, Hitler'in Batı arenasında oynadığı son kumardı; bu oyunun sonunda ya barış antlaşması imzalama şansı yakalayacaktı ya da Berlin'e kadar ortada doğru düzgün bir savunma kalmayacaktı.

Ardenler ormanı, Belçika ile Almanya arasındaki sınırda yer almaktadır. Yoğun ormanlık arazi ve dar köy yolları, motorlu kollara saldırmak için uygun bir alan vermiyordu. Zaten Almanlar da bu nedenle batıya doğru sürpriz bir saldırı için burayı seçmişti. Bu bölgedeki benzer bir zırhlı saldırısı, 1940'ta Fransızları gafil avlamıştı. Almanlar bu stratejiyi tekrarladı. 16 Aralık'ta, 10'u zırhlı, 24 tümenden oluşan üç panzer ordusu, tükenmiş ABD ordusu birimlerine saldırdı. Müttefik hatlarında bir çıkıntı oluşturdular. Bundan dolayı Ardenler Taarruzu Amerikalılar tarafından Bulge yani Çıkıntı Muharebesi olarak anılmaktadır.[22]

> Alman harekât planına göre, VI. SS Panzer Ordusu, Anvers Limanı'na ilerleyecekti. V. Panzer Ordusu ise Meuse Nehri'ni geçecek ve kuzeyden kıyıya doğru sarkacaktı. Her ikisinin de kanatları güneydeki VII. Ordu tarafından korunacaktı. Almanlar bu harekât için, yaklaşık olarak; 500.000 asker, 1.000 tank ve çoğunluğu avcı olmak üzere 1.000 uçak ayırmıştı.[23]

22 Almanya ise bu harekâtı *Unternehmen Wacht am Rhein* yani "Ren Savunma Harekâtı" olarak zikreder. "Rundstedt Taarruzu" olarak da bilinir.

23 Almanların bu taarruz hareketinde kullandığı asker ve araç sayıları hakkında farklı değerlendirmeler bulunmaktadır. Burada sunulanlar hepsinden faydalanılarak verilmiş ortalama değerlerdir.

Levent Şahverdi Arşivi

Alman zırhlı birimlerinde Tiger tankının en son sürümü de görev almıştı: Tiger II ya da Müttefik askerlerinin deyimiyle King Tiger. Yaklaşık 20 cm'lik zırhı, 88 mm'lik seri top atış kapasitesi ve menzili ile Müttefiklerin sahaya sürebileceği tüm tankları geride bırakan müthiş bir makineydi. Bu teknolojik avantajın yanı sıra Führer'in koruması olarak ünlenmiş 1. SS Panzer Tümeni de tank "as"ı Jochen Peiper komutasında harekete geçerek taarruzun öncülüğünü yaptı, bir başka deyişle "mızrak ucu" görevini üstlendi.

Harekât, 16 Aralık günü saat 02.00'de Blankenheim'da başladı. Peiper'in panzer birimleri küçük orman yollarında hızla ilerledi. Amerikan direniş cepleri ve savunma yuvaları ile karşılaştığında, etraflarından dolaştı. Bunların hâlledilmesini piyade birliklerine bıraktı. Peiper'in isteği, bir an evvel Anvers'e ulaşmak, böylece de Müttefikleri ikiye bölmekti.

Amerikalılar fena yakalanmıştı. Ardenler üzerindeki kapalı gökyüzü, Müttefiklerin hava desteğini ciddi şekilde sınırladı. Sis, görüş mesafesini 90 metreye düşürdü. Müttefik kamyonlar çamur ve balçıkla boğuşmak zorundaydı. Muharebe alanı etrafındaki asker ve malzeme hareketliliği, kar başlayınca bir kaosa dönüştü. Amerikan üniformalı ve mükemmel İngilizce konuşan Alman birimleri bu kaosu had safhaya taşıdı. Amerikan 106. ve 28. tümenleri çöktü. Çıkıntının kuzeyinde Amerikan 5. Kolordusu, güneyinde ise Amerikan 4. Tümeni tutunuyordu.

Karşı direnişle doğrudan temasa geçmeyi piyadelere bırakan Peiper bu süreçte yakıt kaybetti ve planlanan zamanın gerisinde kaldı. Amerikalılar Alman saldırısından o kadar şaşkına dönmüş hâldeydiler ki Peiper geri çekilen Amerikan ordusunun araçlarından oluşan bir kolona katılarak Honsfeld'e girdi. Burada tanklarının yakıtını yenileyen Peiper, birimlerinin bir Amerikan kolunu yendiği ve birçok Amerikan askerini ele geçirdiği Ligneuville'e doğru ilerledi. Hitler'in fanatikleri olan Waffen SS, mahkûmlara karşı özellikle acımasız tavır sergiledi. Baugnez Kavşağı yakınlarında yaklaşık 100 silahsız Amerikalı asker kurşuna dizildi.

Peiper'in, SS katliamlarının bizzat farkında olup olmadığı belirsizdir, ancak komutan olarak bu savaş suçunun sorumluluğunu üstlenmek zorunda olduğu muhakkaktır. Alman tarafında kimlerin haberdar olduğu bir tarafa, gerçek olan bir şey vardır ki bu katliamlar Amerikan askerlerinin eskisine nazaran daha şevkle ve intikam hissi ile dolu olarak savaşmasına

Levent Şahverdi Arşivi

yol açmış, bu da Amerikan savunmasını daha dirençli, daha katı ve daha kararlı hâle getirmiştir.

Peiper, Müttefik hatlarındaki çıkıntının kuzey kenarında Stavelot'a doğru yoluna devam etti. Sadece 13 Amerikan askeri bu pozisyonu savunarak Alman kolunu durdurmayı başardı. Bu cesur hareket, Müttefiklere bölgeye daha fazla takviye kuvveti nakletmek için zaman kazandırdı. Peiper, Stavelot'u aldı ama Amerikalılar tarafından da kuşatıldı. İkmal hattını kesen Amerikalılar, 2.000 askeri ve 200 aracı, kaçamayacakları bir cepte sıkıştırdılar. Stavelot'a geri dönmek zorunda kalan Peiper ve adamları, çaresizce savaştı ancak Amerikalılar yaklaştığında çok azı kaçmayı başardı. Peiper yakalandı. Böylelikle Alman saldırısının "mızrak ucu" kırılmış oldu. Şimdi dikkatler, çıkıntının kalbindeki nokta ile buradaki Amerikan savunmasına kaydırıldı: Bastogne.

Müttefik Başkomutanı General Dwight D. Eisenhower (lakabı Ike), Alman ilerlemesini durdurmak için yedeklerini devreye sokmak zorunda kaldı. Amerikan 101. Hava İndirme Tümeni, V. Panzer Ordusu ile yüzleşmek için Bastogne kasabasına geldi. 82. Hava İndirme Tümeni, kuzey kanadını takviye etti. Güneyde, General George S. Patton III. Ordu ile Almanların güney kanadına beklenmedik bir saldırı gerçekleştirdi ve imkânsız olduğu düşünülen mükemmel bir manevrayla oruduyu buraya döndürdü. Yaklaşık 18.000 Amerikan askeri Bastogne çevresini doldurdu. Hitler, bu küçük Belçika kasabasının ne pahasına olursa olsun ele geçirilmesi konusunda kararlıydı. Bununla birlikte, karşısındaki Amerikalılar da Almanlar tarafından tamamen kuşatılmış olmalarına rağmen, Bastogne'da tutunmak konusunda aynı derecede kararlıydı.

22 Aralık'ta, Alman subaylar tarafından Bastogne'deki savunmayı komuta eden Tuğgeneral McAuliffe'ye, teslim olması yolunda bir not iletildi. McAuliffe, subayları ile yaptığı bir görüşmeden sonra resmî Amerikan cevabını Almanlara iletti: "Çatlaklar". Bu meydan okuma, Noel arifesinde ağır bir bombardımanla başlayan, şiddetli bir Alman saldırısıyla karşılandı. Ardından şehrin batı kesimine kararlı bir tank akını düzenlendi. Çatışma şiddetliydi, ancak Amerikalılar deneyimli Alman birliklerine karşı pozisyonlarını korudular. Üstelik Almanların dışında bir de sis, yağmur, kar ve dondurucu soğukla uğraşıyorlardı. Amerikan sıhhiye birimleri, siperleri sürekli dolaşarak askerleri kontrol etmek zorundaydılar.

Levent Şahverdi Arşivi

Bastogne'nin güneyindeki Patton, 4. Zırhlı Tümen'e derhâl oraya intikal etmeleri için kendi üslubunca emir verdi: "Gölgenizden bile hızlı olun!" Bu arada, Bastogne'da gökyüzü açıldı. Müttefikler nihayet hava hâkimiyetini kullanarak Alman ikmal hatlarını vurabilirdi. Öyle de yaptılar, hatta ilerlemekte olan Alman panzer ve piyade kollarına ağır darbe vurdular. 26. "Yankee" Piyade Tümeni'nin desteğinde ilerleyen 4. Zırhlı Tümen, Bastogne çevresindeki çemberi kırıp bir koridor açmayı başardı. Tümen'in 37. Tank Taburu'nun D Bölüğü de Bastogne'a ulaşarak kuşatmayı sona erdirdi.

Bastogne'deki Amerikalılar 2 Ocak'ta fırtınayı atlattı. Muharebe tamamen sona erdi. İngiliz ve ABD kuvvetleri kuzeyde karşı saldırıya geçti. Patton ise güneyde ilerlemeye devam etti. Bu durumda Hitler, bitkin panzer tümenlerini geri çekmek zorunda kaldı.

Patton böylece kuşatma altında kalmış olan 101. Hava İndirme Tümeni'nin askerlerini de kurtarmıştı ama paraşütçüler kurtarılacak durumda olduklarını asla kabul etmediler. Bunu duyan Patton onlara bir mesaj gönderdi: "... Umarım ziyaretimizden memnun kalmışsınızdır çünkü size ulaşmak için bayağı bir Almanı tekmelememiz gerekti."[24]

Bulge Muharebesi'nin maliyeti her iki taraf için de ağırdı. Muharebeye katılmış olan yaklaşık 600.000 Amerikan askerinin zayiatı 19.000'i ölü olmak üzere toplamda 81.000 civarındaydı. İngiliz zayiatı ise 200'ü ölü toplam 1.400 personeldi. Almanlar içinse durum daha kötüydü. Toplamda yarım milyonu bulan Alman askerinin zayiatı yaklaşık 100.000'di. Kullanılabilir hâlde kalan tank sayısı yaklaşık 150, uçak sayısı ise iki elin parmağı kadardı. Ardenler Taarruzu'nun Almanlar açısından iki sonucu vardı. İlk olarak batıdaki Alman direnişi sona ermişti. İkincisi ve daha önemlisi ise Almanların ana yurt savunması artık iyiden iyiye zayıflamıştı.

Normandiya Çıkarması sonrasında Batı Avrupa'da yaşanan en büyük ve en maliyetli çatışma olarak anılan Bulge Muharebesi, Müttefik kuvvetler için Berlin'e giden yolu açtı, onlar da gereken neyse onu yaptı ve Ren Nehri'ni geçti.

24 Tim Ripley, *Patton Unleashed, December 1944 – January 1945*, MBI Publishing Company, New York, 2003, s. 184.

Levent Şahverdi Arşivi

1945 BERLİN MUHAREBESİ

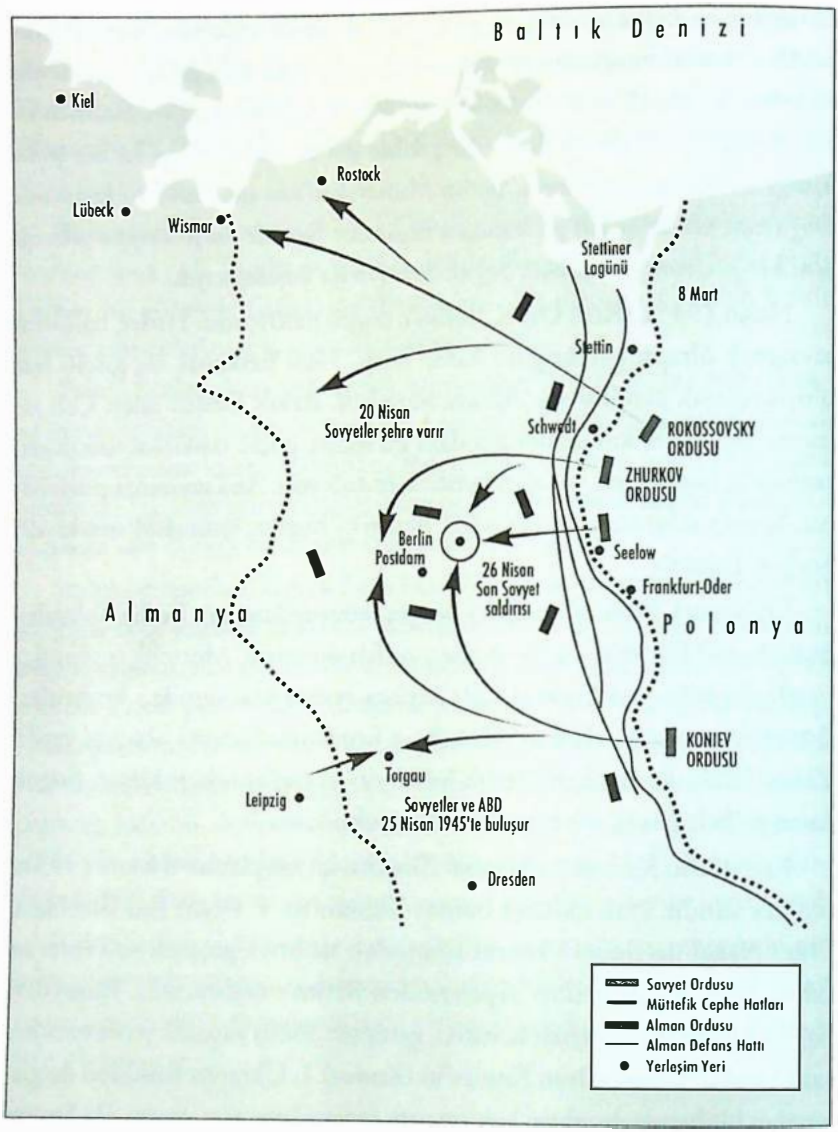
1945'teki Berlin Muharebesi, II. Dünya Savaşı'nın Avrupa topraklarında cereyan eden son çatışmasıydı. Nazizmin başkentine gerçekleştirilen büyük bir saldırı ve dünya tarihindeki en önemli olaylardan biriydi. Sovyet komutanları, Berlin'i hangisinin alacağına dair bir yarışa dahi girdi. Kızıl Ordu askerleri de şiddetli ve acımasız bir şekilde savaştı. Sovyet zaferi Stalin'in en mutlu anıydı: III. Reich, kesin bir şekilde yok edilmişti. Ama bu her şeyin bittiği anlamına gelmiyordu. Berlin Muharebesi'nin son bulması, komünist Doğu'nun neredeyse elli yıl boyunca kapitalist Batı ile karşı karşıya geleceği yeni bir yüzleşme süreci olan Soğuk Savaş'ın da başlangıcıydı.

Nisan 1945'te Kızıl Ordu, Berlin'e doğru ilerliyordu. Hitler, halkının savaşarak ölmesi gerektiğine karar verdi. Nazi başkenti, üç güçlü hat oluşturularak kendini savunmaya hazırladı. Baltık Denizi'nden Çek sınırına kadar 300 km uzunluğundaki bu hatlar, güçlü tahkimat noktaları, tanksavar hendekleri ve top mevzileri ile doluydu. Ana savunma pozisyonu, Sovyet saldırısının beklendiği Berlin'in hemen önündeki mevkiydi: Seelow Tepeleri.

İşin ilginci, Batılı Müttefikler Sovyet ordusundan önce Berlin'e ulaşabilirdi. Ancak Hitler'in vadettiği alternatifsiz direnişin, Müttefik toplumlar nezdinde kabul edilmesi zor bir zayiata neden olacağından korktular. Bunun yanında bir de Kızıl Ordu'nun kendisiyle çatışma olasılığı vardı. Zaten Stalin ile Batılı Müttefik liderlerin beyanlarında yaklaşan Soğuk Savaş ın belirgin izlerine rastlamak mümkündü.

Kızıl Ordu Komutanı Mareşal Zhukov, saldırı planını 8 Mart 1945'te Stalin'e sundu. Plan oldukça basitti. Zhukov'un 1. Beyaz Rus Birlikleri, Oder Nehri üzerindeki köprübaşlarından saldırıya geçecek ve Hitler'in tahmin ettiği gibi Seelow Tepelerinden Berlin'e saldıracaktı. Kuzeyden başlayacak başka bir kanat hareketi, geniş bir dönüş yaparak şehre batıdan saldıracaktı. General Ivan Koniev'in (Konev) 1. Ukrayna Birlikleri de güneyden bir hamleyle şehrin kuşatmasını tamamlayacaktı. Stalin, iki Sovyet komutanı arasında şehre ilk kimin gireceği konusunda rekabet olduğunu bildiği ve bunu teşvik ettiği için planı onayladı. Böylelikle hedefe ulaşma arzusunun yanına bir de rekabet eklenecek ve bu agresif tutum sayesinde savaş kesin bir şekilde son bulacaktı.

Levent Şahverdi Arşivi

Levent Şahverdi Arşivi

Son saldırı için Berlin'e 29 Sovyet ordusunu konuşlandırmak iki hafta sürdü. Bu son direnişin her bakımdan acımasız bir atmosferde geçmesi bekleniyordu. Şehirde hâlâ iki milyon insan vardı. Hepsi Kızıl Ordu askerlerinin Sovyetler Birliği'nde tanık olduğu ölüm ve yıkım nedeniyle kendilerinden intikam almasından korkuyordu. Haklıydılar. Berlin'in dış mahallerine yaklaşmakta olan güruh, kalbi intikam dolu bir orduydu. Diğer tarafta bir milyon Alman erkeği, Sovyetleri durdurmak için canlarını feda etmeye hazırdı. 1.500 tank ve 9.000 top ile donanmış yorgun cephe birliklerinin yanı sıra, vatandaş milislerinin "Volkssturm" olarak bilinen çok sayıda genç ve yaşlı gönüllüsü vardı. Hitler şehirdeydi. Sığınağının derinliklerine sızmıştı. Her yerde zorlu barikatlar inşa edildi. Kızıl Ordu en ufak bir aksaklık riskini göze almaya niyetli değildi: 2 milyondan fazla asker ile binlerce top, tank ve roketatardan oluşan müthiş bir güç toplandı.

Berlin saldırısı; topçu, roketatar ve uçaklar tarafından başlatılan büyük bir bombardımanla birlikte, 14 Nisan'da şafaktan önce başladı. Bombardıman o kadar yoğundu ki ilerlemeye çalışan Sovyet askerleri, çalkantılı zeminde hareket etmekte zorlandı. İlk Alman savunma hattına vardıklarında, topçu barajının dövdüğü pozisyonların terk edilmiş olduğunu gördüler. Araçlar çamura saplandı. Yoğun bir toz ve duman bulutu ilerlemeyi engelledi. Tanklar, Seelow Tepelerinin yumuşak topraklarında hareket kabiliyetini yitirme noktasındaydı. Bu halleriyle Alman karşı saldırıları için sabit hedefler hâline geldiler. Sovyet kayıpları artmaya başladı. Stalin'in korktuğu şey de buydu. Hemen Koniev'e şehri güneyden almasını emretti. Bu arada Zhukov'un adamları, çektikleri bütün acılara rağmen yavaş ama emin adımlarla ilerleyerek 20 Nisan'da kuzey eteklerine ulaşmıştı.

20 Nisan Hitler'in doğum günüydü. Bu vesileyle arkadaşlarıyla bir araya geldi. Kafalarındaki plan, Hitler'in Bavyera Alplerinde bir Nazi direniş noktası oluşturmak için Berlin'den ayrılmasını sağlamaktı. Alman komutanlar Heinrich Himmler ile Hermann Goring Berlin'i terk etti. Ancak Hitler kalmaya karar verdi. Son bir Alman karşı saldırısının hayati bir son dakika zaferi sağlayacağına inanıyordu. Şehrin tamamında gaz ve elektrik kaynakları kesilmişti. Yorgun ve korkmuş Berlin sakinleri için çok az yiyecek kalmıştı.

Son Sovyet darbesi, bir başka büyük hava bombardımanı sonrasında 26 Nisan'da geldi. General Chuikov'un 8. Muhafız Ordusu şehre giren ilk Sovyet birliğiydi. Merkeze doğru blok blok savaşırken Panzerfaust tanksavar roketleri ile donatılmış Alman gençleri ve yaşlıları tarafından karşılandı. Sovyet mürettebat, roketleri saptırmak için tanklarına kum

Levent Şahverdi Arşivi

torbalarını belirli bir açıda yerleştirerek veya ince demir levhalar takarak hızlı bir şekilde "tank savunması" geliştirdiler. Koniev'in birlikleri de güneyden merkeze doğru savaşarak ilerliyordu. Bütün bunlar Zhukov'u rahatsız etti. Zira şehrin merkezine ulaşma yarışını Koniev kazanacakmış gibi görünüyordu.

Koniev'in askerleri, bir sis perdesi altında Neisse ve Spree nehirleri üzerinden amfibi bir saldırı gerçekleştirerek Berlin'e daha kolay giriş yapmışlardı. Koniev, tanklarını Reichstag'a yönlendirdi. Ancak ateş etmeye başladıklarında hemen durması söylendi çünkü Sovyet birliklerini vuruyorlardı. Önde gelen Sovyet komutanlarının ikisi de artık Berlin'in merkezindeydi. Ama Zhukov üstündü. Sonunda Koniev, Zhukov'un komutası altındaki Vasili Chuikov'un (Çuykov) ve VIII. Muhafız Ordusu'nun şehrin kalbini ele geçirmesine boyun eğmek zorunda kaldı.

Asker, sivil, kadın, erkek, genç, yaşlı birçok Alman, Sovyetlerin intikamıyla yüzleşmek yerine kendilerini öldürdü. Bu tür intihar düşünceleri, Hitler'in derinlerdeki sığınağına da nüfuz etti. Führer, halkını, kendisini hayal kırıklığına uğratmakla suçladı. Diktatör olmak böyle bir şeydi işte: Hitler, halkının kendi politikasından kaynaklı olarak yaşadığı yıkımı, zorluğu ve dehşeti görmezden gelip onları suçladı ve hiç kimseye acımadı. Artık çıkış yolu kalmamıştı. Küçük bir törenle, uzun süredir metresi olan Eva Braun ile evlendi. Birlikte sığınaktaki özel odalarına çekildiler. Burada zehir alan Hitler, kendini başından vurdu. Hitler'in ve Eva Braun'un vücutlarının Sovyetler tarafından ele geçirilmesini istemeyen Hitler'in hizmetkarları, daha sonra bahçedeki sığ bir mezarda ikisinin de bedenini yakarak Führerlerinin son emrini yerine getirdiler. Hitler'in ölüm haberiyle muharebenin sonu da gelmişti. Alman garnizonu, Sovyet komutanlarla bir ateşkes müzakere etmeye çalıştı ancak Ruslar, yalnızca koşulsuz teslimiyetle ilgileniyorlardı.

Çatışmalar Almanlar için her zamankinden daha umutsuz bir şekilde devam ederken Zhukov'un 150. Tüfek Tümeni'nden, küçük bir grup Reichstag'a girdi. Binayı güvenli hale getirmek için göğüs göğüse savaştı ve kat kat ele geçirdi. Sekiz saatlik mücadelenin ardından Sovyet askerleri binanın çatısına ulaştı. 30 Nisan'da Reichstag'ın çatısında Sovyetlerin orak ve çekiç amblemli kızıl bayrakları dalgalanıyordu.

Berlin'deki çatışmalar nihayet 2 Mayıs'ta sona erdi. Sivil veya asker toplam 200.000'den fazla Alman vatandaşı başkentlerini korumaya çalışırken hayatını kaybetti. Kızıl Ordu da ağır kayıplar vermişti. Ruslar, hayatta kalan sivillere yönelik saldırılarında ve tecavüzlerinde merhamet

Levent Şahverdi Arşivi

göstermediler. Kazanılan kanlı bir zaferdi. Üstelik Berlin halkı neredeyse 50 yıl bu travmayı atlatamayacaktı, çünkü şehirleri 1989'da Berlin duvarı yıkılıncaya kadar Sovyet işgal güçleri ile Batılı Müttefik kuvvetler arasında bölünmüş olarak kalacaktı.

1945 OKINAWA MUHAREBESİ

Pasifik Savaşı'nda Amerikan güçleri tarafından gerçekleştirilen son ada saldırısı, Japon intihar saldırılarının korkunç gösterilerine sahne oldu. Kamikaze uçakları Amerikan gemilerini hedef aldı. Japon siviller, kendi askerlerinin kışkırttığı bir panik içinde kendilerini öldürdüler. Okinawa'da her iki tarafın uğradığı kayıpların oranı git gide korkunç boyutlara ulaşınca Amerikalılar kendileri açısından daha az kayıpla sonuçlanacak bir yol seçti ve Japonya ana karasına saldırmak yerine atom bombası kullanmaya karar verdi.

1945'in başında tüm dünya Japonya'nın Batılı Müttefikler tarafından mağlup edilmesinin kaçınılmaz olduğu konusunda hemfikirdi. Ancak herkes, Japonya'nın yenilgiyi kabul etme konusundaki direncinin savaşı daha da uzatmasından korkuyordu. Pasifik arenasındaki başarısızlıklara rağmen Japonya, hâlâ Güneydoğu Asya'nın çoğunda tutunuyordu, hatta 1944'te Çin'de başarılı bir sefer bile gerçekleştirmişti. Japon liderliğinin, kendi adalarını boşaltacağı ve savaşı; Kore, Mançurya ve Çin'deki üslerden devam ettireceği bile düşünülüyordu.

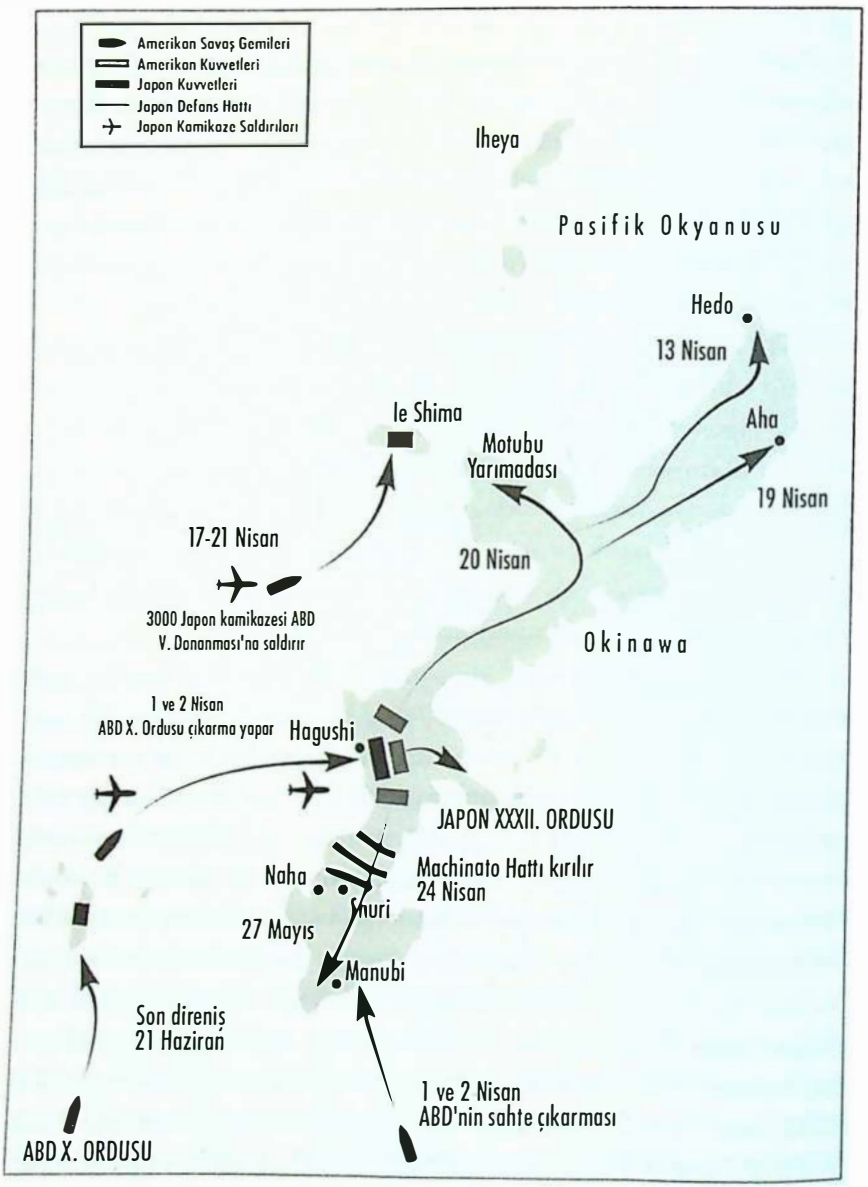
Amerikalılar "adalar turu" stratejileri ile Pasifik Okyanusu boyunca doğudan itibaren ilerleyerek Mart 1945'te Iwo Jima'ya ulaştılar. Bir sonraki hedefleri, Formosa ile Kyushu arasındaki mesafenin tam ortasında ve Japonya'nın en güneyinde bulunan Ryukyu Adalarıydı. Bu gruptaki en büyük ada Okinawa'ydı ve Japonya'yı daha yıkıcı hava saldırılarıyla vurmak için mükemmel bir hava üssü potansiyeline sahipti. Bir başka deyişle Okinawa, Japonya ana karasının işgali için bir atlama taşı olacaktı.

Japonlar, Pasifik'teki mücadele sırasında tecrübeli ve yetenekli pilotlarını kaybedince yeni bir stratejiye yöneldiler: Kamikaze yani ilahi rüzgâr. Sadece havalandırma ve kullanma eğitimi alan pilotlar, patlayıcı yüklü uçaklarıyla Amerikan gemilerine dalış yapacakları intihar görevleri üstlenmeye başladı. "Kamikaze" sadece uçakla da sınırlı kalmadı; insan güdümlü bomba Ohka, insan güdümlü torpido Kaiten, torpido botlar,

Levent Şahverdi Arşivi

denizaltılar, destroyerler de bu strateji kapsamında kullanıldı. Hatta devasa muhrip Yamato bile son seferinde intihar görevine çıkmıştı: Son görev yeri Okinawa Adası'ydı.

Amerikalılar Iceberg (Buzdağı) Harekâtı'nı uygulamaya karar verdiler. Amerikan X. Ordusu'nun yaklaşık 180.000 personelini taşıyan Amiral Nimitz'in 5. Filosu, harekâtın merkezinde yer alıyordu. Amerikan uçak gemisi gücüne, dört uçak gemisi ve bir savaş gemisi ile İngiltere de katıldı.

Levent Şahverdi Arşivi

Deniz üstünlüklerine rağmen Amerikalılar, Japon hava saldırılarının devam etmesinden tedirgindiler, hatta korkuyorlardı demek daha doğruydu. Hem Formosa hem de Kyushu hâlâ düşmanın elindeydi. Okinawa'da yaklaşık 130.000 Japon askeri bulunuyordu. Buna ek olarak Japon ordusu tarafından korkutulmuş olan yerli halk, Amerikan işgaline boyun eğmektense intihar etmenin daha iyi olduğuna inandırıldığı için her türlü eylemde bulunma potansiyeline sahipti.

Amerikan operasyonu, istila filosuna yönelik hava tehdidini etkisiz hâle getirmek amacıyla Kyushu ve Formosa'daki uçak üslerine doğru hava saldırılarına başladı. Japonlar bunlara, Amerikan uçak gemilerine yönelik Kamikaze dalgaları ile karşılık verdi. USS Franklin, kamikazeler tarafından o kadar kötü vuruldu ki çekilmesi gerekti. Bu saldırılar sırasında İngilizlerin çelik uçuş güverteli uçak gemileri, Amerikalıların ahşap uçuş güverteli uçak gemilerinden daha sıkı dayandı. Fakat Amerikan hava kuvvetleri, Japon saldırılarını durdurmayı başardı ve Amerikan donanması Okinawa'ya saldırmaya hazırlandı. Çıkarma öncesi eskort gemileri tarafından baraj ateşi başlatıldı. Kerama Adası'nın ele geçirilmesi, işgal filosu için güvenli bir demirleme alanı sağladı. Ancak Ada'da, kamikazenin ürpertici bir varyantını keşfettiler: hepsi işgal filosuna karşı kullanılmak üzere tasarlanmış, patlayıcılarla dolu 350 intihar botu. Şans eseri ele geçirilmeleri, Müttefik gemilerine yönelik büyük bir tehdidi ortadan kaldırmıştı.

Çıkarmalar 1 Nisan'da başladı. Bir saldırı kuvveti, sahte bir akın düzenleyerek Japon savunmasının dikkatini Ada'nın güneydoğu sahiline yönlendirdi. Gerçek çıkarma gücü, 60.000 askerle Hagushi'nin batı kıyısındaki sahillere yöneldi. Çıkarma sırasında direniş olmadı çünkü Japonlar daha iç kesimlerde savunmaya geçmeyi planlamıştı. Amerikalılar kıyı başını sağlamlaştırırken Japonlar yaklaşık 350 kamikaze uçağı gönderdi. Deniz piyadelerinin sahile çıkmak için içinde bekledikleri Tank Çıkarma Gemisine (LST) kamikazeler arka arkaya saldırdı ve çarptı. "Amtrack"-ların içinde bekleyen hatta uyuyan deniz piyadeleri neye uğradıklarını şaşırdılar. Bazıları hemen orada hayatını kaybetti bazıları ise yaralandı. Deniz piyadelerinin en çaresiz kaldıkları şey başlarına gelmişti: Japonların Banzai saldırılarını kontrol edebiliyorlardı ama kamikazeler üzerinde hiçbir kontrolleri yoktu.

Amerikan filosu, kamikaze saldırısına iki muhrip ve birkaç küçük gemi kurban verdi. Ancak Amerikalılar, o zamana kadar inşa edilmiş en büyük savaş gemisi olan Yamato'yu, yanındaki 4 destroyer ve 1 kruvazörle

Levent Şahverdi Arşivi

birlikte dört saatlik hava bombardımanının ardından batırmayı başardı. Bu eylem Japon donanmasının varlığına son verdi.

Amerikalılar daha iç kesimlerde ilerledikçe Machinato Hattı ile karşılaştılar. Kayaya oyulmuş, birbiriyle bağlantılı kusursuz bir dizi müstahkem mevkisinin toplamı olan bu savunma hattını temizlemek için türlü biçimlerde devam eden zorlu ve yorucu çatışma Deniz piyadelerini yıldırmadı. Hatta işlerini daha da zorlaştıran şiddetli yağmurlar bile Amerikalıların moralini etkileyemedi. Deniz piyadeleri harekâtın bütün yükünü üstlenmişti. Ada'nın kuzeyine ve güneye doğru ilerleyerek iki cephede savaştılar. Machinato Hattı, nihayet 24 Nisan'da delindi ama iş bununla bitmedi. Daha sonra altında bir tünel labirenti bulunan Shuri Kalesi'ne kanlı bir saldırı yapılması gerekti. Burası 28 Nisan'da kanat saldırıları ile ele geçirildi. 27 Mayıs'ta Ada'nın başkenti ele geçirildi. Güneydeki direniş ise ancak 21 Haziran'da sona erdirilebildi.

Amerikalılar harekât sırasında toplamda yaklaşık 3.000 kamikaze saldırısıyla karşı karşıya kaldı. Bu sortiler Japon hava gücünü tüketti ama 21 Amerikan gemisinin de savaş dışı kalmasına neden oldu. Savaşta Japon kayıpları son derece yüksekti. Savunmaları, giderek artan intihar saldırılarına dönmüştü. Yaklaşık 4.000 Japon uçağı imha edildi. Japonlar bu süreçte kendi hava kuvvetlerini neredeyse yok etmişlerdi. Bunun yanında en az 107.500 Japon askeri öldürüldü. 20.000 daha fazlası ise onları ele geçirmeye çalışarak kendi hayatlarını riske atmak istemeyen Amerikan askerleri tarafından mevzi olarak kullandıkları ya da saklandıkları mağaralarda öldürüldüler.

Amerikan kaynaklarına göre deniz piyadeleri tarafından Japonların saklandığı mağaraların temizlenmesi bir protokole dayandırılmıştı. Önce teslim ol çağrısı, ardından mağaranın girişine atılan el bombaları, sonra içeri doğru ilerlerken açılan makineli tüfek ateşi, ardından patlayıcıların mağaranın derinliklerine atılarak patlatılması, son olarak da alev makineleri ile mağaranın tamamen temizlenmesi. Bu mücadeleye "Okinawa Cehennemi" adının verilmesi boşuna değildi.

Amerikan X. Ordusu'nun yaklaşık 7.500 ölü ve 33.000 yaralı, Amerikan donanmasının ise yaklaşık 5.000 ölü ve 4.700 yaralı zayiatı vardı. Bu bedeli çok büyük olan bir zaferdi. Artık ABD'nin B-29 ağır bombardıman uçaklarının menziline girmiş olan Japonya'ya yönelik hava

Levent Şahverdi Arşivi

bombardımanları giderek Japon endüstri bölgelerine yoğunlaştı ve sivil nüfusta büyük bir yıkıma yol açtı.

Okinawa, Japonların ana vatanlarını hangi boyutlarda savunabileceğini gösterdi. Japonların bu tutumunu diğer stratejik kaygılarla birleştiren Amerikan yönetimi, savaşı sona erdirmek için atom bombası kullanmaya karar verdi. Japonya'nın karadan istila edilmesi ile gerçekleşecek büyük kayıpların, atom bombalarının yol açacağı kayıpları gölgede bırakacağını düşündüler. Bir başka deyişle Amerikalılar kendileri bedel ödemek yerine, bedeli Japonlara ödeterek bir bakıma Pearl Harbor'un intikamını aldılar: 1945 yılının Ağustos ayında, Hiroşima ve Nagazaki'ye iki atom bombası atıldı. Dünya askerî tarihine geçen bu iki nükleer saldırı, bölgeyi saniyeler içinde tüm canlı cansız varlıklarıyla birlikte yok etmesi ve etkileri günümüzde dahi devam eden yıkımı bir tarafta tutulursa Okinawa gibi bir işgal girişimine gerek kalmadan Pasifik'teki savaşı ve II. Dünya Savaşı'nı sona erdirdi.

1950 INCHON ÇIKARMASI

Kore Savaşı, Soğuk Savaş döneminin ilk büyük çatışmasıydı. Nükleer silahlı süper güçler, Uzak Doğu'da, bir sınır anlaşmazlığının karşıt taraflarını destekleyerek birbirleriyle savaştılar. ABD'nin Inchon'a (İnçon) yaptığı çıkarma, Kuzey Korelilerin ilerlemesini tamamen durdurdu ve Amerikalıları çatışmanın merkezine yerleştirdi. Bu durum, Çinlilerin olaya müdahalesini kışkırtmak gibi istenmeyen bir yan etkiye yol açtı.

1945'te Japonların teslim olmasının ardından 38. Paralel, Kuzey Kore, yarımadayı bölen hat olarak belirlendi. Bu paralel, zamanla bir Soğuk Savaş sınırı hâline geldi. 38. Paralel'in kuzeyinde Sovyetler Birliği'nin etkisiyle komünizm baskındı, güney ise Amerikan etkisi altındaydı. 1950'ye gelindiğinde, uzun ve şiddetli bir iç savaşın ardından, komünistler Çin'de zafer kazanarak Sovyetler Birliği'ne rakip olacak güçlü bir komünist bir ülke oluşturmuşlardı. Bu gelişme, Sovyetler Birliği tarafından eğitilen ve ihtiyaçları karşılanan Kuzey Kore komünist rejimini cesaretlendirdi. Kore Yarımadası'nı komünist yönetim altında yeniden birleştirme çabasıyla Haziran 1950'de Güney Kore'yi işgal etti.

Levent Şahverdi Arşivi

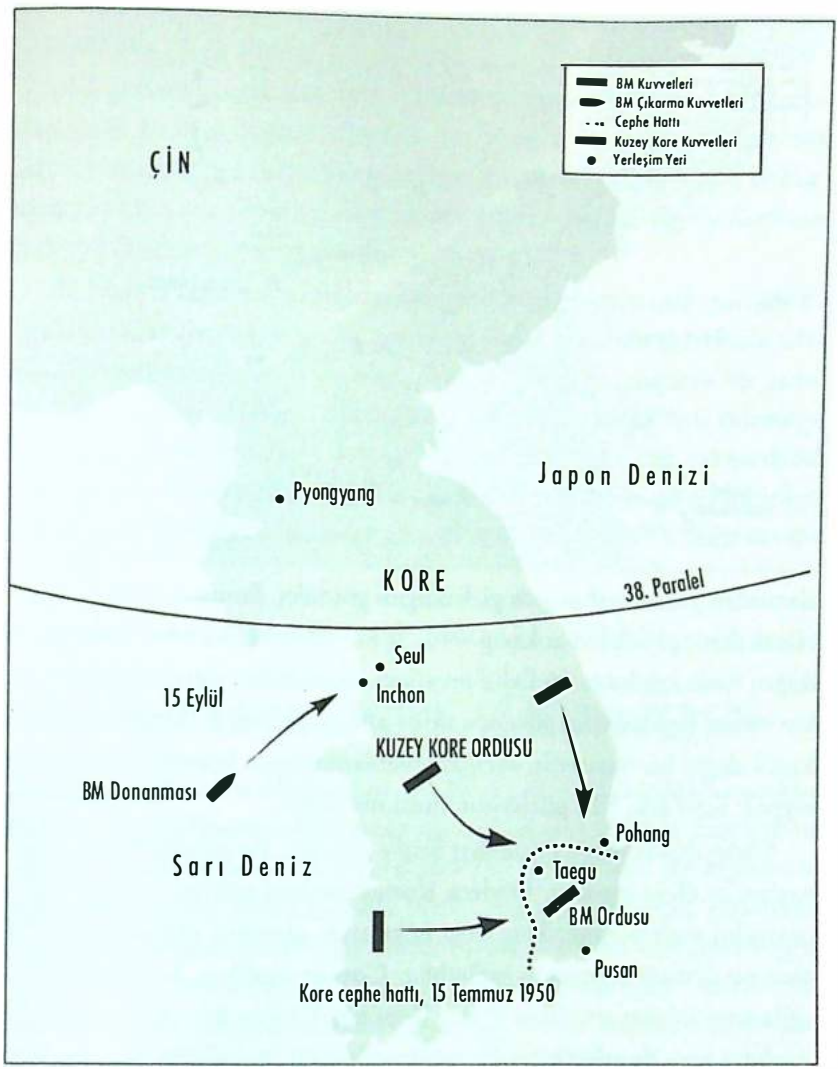
O dönem yeni kurulan Birleşmiş Milletler (BM), komünist saldırganlığa son verilmesi çağrısında bulundu. ABD'nin başrolünü üstlendiği bir BM gücü, Güney Kore Cumhuriyeti ordusunun işgale direnmesine yardım etmek için gönderildi. General Douglas MacArthur, BM gücünün başına komutan olarak atandı. Ancak BM kuvveti başlangıçta işgalcilere direnecek kadar güçlü değildi. Hatta Kore'nin güney ucundaki Pusan'a kadar sürüldü. BM'nin kararlı bir darbeyle karşılık vermesi gerekiyordu. Bu darbe Inchon'da indirilecekti.

Korgeneral Walker'ın komutası altındaki Amerikan VIII. Ordusu, Ağustos 1950'de Pusan'da Kuzey Korelilere karşı umutsuzca direniyordu. MacArthur'un bir sonraki hamleyi düşünmek için yeterli zamanı yoktu. BM misyonu mutlak bir yenilgiyle karşı karşıyaydı. Amerikan ordusunun onuru zedelenmişti. Kore'nin tamamı komünistlerin eline düşmek üzereydi. Sadece bir ay içinde, MacArthur ve komuta ekibi Kore'nin merkezini hedef alan ustaca bir saldırı planladı. Seul'ün batısında ve 38. Paralel'den çok da uzak olmayan Inchon'da karaya bir amfibi harekât düzenlenecekti. Böylece, Kuzey Kore ana kuvvetinin arkasına sarkılacak ve ikmal yolları kesilecekti. Bu harika bir fikirdi ancak BM'nin bunu baştan sona detaylı bir şekilde planlayacak zamanı yoktu. Inchon bölgesi, bazıları tarafından böyle bir çıkarma için elverişli bir bölge olarak görülmedi, bu yüzden bu plan tehlikeli bir kumar olarak kabul edildi. Fakat tüm kaygılara rağmen, amfibi operasyon 15 Eylül 1950'de hayata geçirildi.

Nadir yaşanan yüksek gelgitler, çıkarma gemilerine Inchon'ın çamur tabakalarının üzerinden güvenli bir geçiş sağladı. 260 BM gemisinden oluşan bir filo, dar kanallardan ve sayısız küçük adanın arasından geçti. Hava koruması, 214. ve 323. Amerikan Deniz Piyadesi Avcı Filolarının Vought F4-J Corsair uçakları tarafından sağlandı. Çıkarma için 1. Deniz Piyadesi Tümeni seçilmişti. Bu tümenin, II. Dünya Savaşı sırasında Pasifik'te çetin yollarla öğrendiği taktiksel tecrübelerinden burada faydalanılabilirdi. Inchon çıkarması, Amerikan birliklerinin 1945 Okinawa Harekâtı'ndan bu yana yaptığı ilk büyük amfibi saldırısıydı.

Düşman tarafından tutulan bir kıyıya yaklaşmak büyük riskler içermesine rağmen Amerikan deniz piyadeleri, Kuzey Korelileri tamamen gafil avladı. Limanı koruyan Wolmi-do, ilk ele geçirilen adaydı. Amerikan deniz piyadeleri, sığ bir geçitten geçirdikleri tankları kullanarak yakınlardaki Sowolmi-do Adası'nı da kontrol altına aldılar. 200 Kuzey Koreli öldürüldü veya yakalandı. Ancak 100 kadarı teslim olmayı reddedince

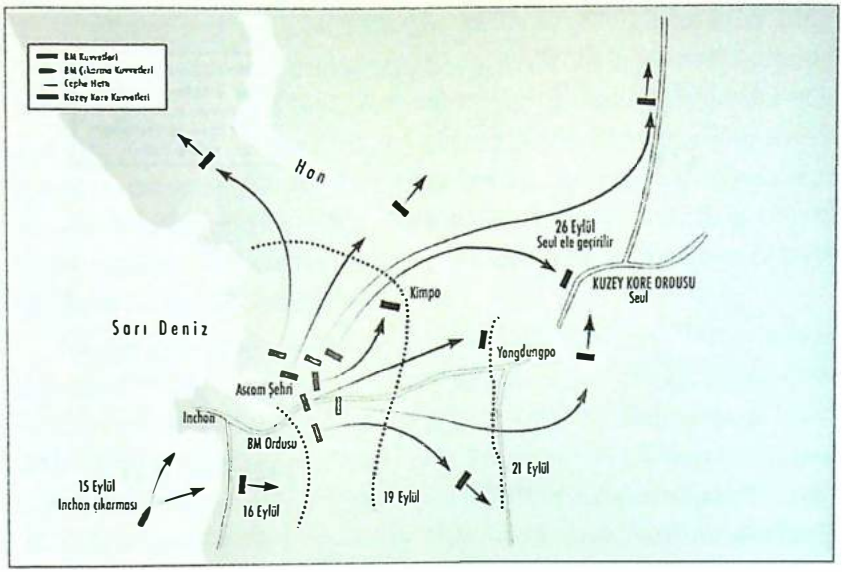
Levent Şahverdi Arşivi

deniz piyadelerinin buldozerleri tarafından, kaçtıkları mağaralarda öldürüldü. Güvenlik sağlandığına göre artık ana saldırı gücü, sahillere yönelik harekâta başlayabilirdi.

Amerikan deniz piyadelerinin ilk dalgası, kod adı "Kırmızı" olan sahile ayak bastı. Ancak ilerleyebilmek için savunma duvarını merdivenlerle aşmak zorundaydılar. Bunun ötesinde ise düşman askerleriyle dolu siperler ve sığınaklar vardı. Şiddetli çatışmada deniz piyadeleri ilk kayıplarını verdi. "Mavi" sahile çıkarma yapan birlikler de bir savunma duvarıyla mücadele etmek zorunda kaldılar. Daha sonra da bazı hedeflerinin muharebe

Levent Şahverdi Arşivi

alanından yükselen dumanla gizlendiğini gördüler. Bununla birlikte, genel olarak deniz piyadeleri az kayıp verdi. İç kesimlerdeki Inchon-Seul yoluna doğru baskı kurdular. 16 Eylül'ün erken saatlerinden itibaren, Amerikan kuvvetleri kıyıbaşlarını güvence altına almıştı. Harekât, MacArthur için kayda değer bir başarıydı, özellikle planlanmasının hızından dolayı. Bu sayede, Kore'deki BM güçlerinin durumu değişti.

5 gün içinde deniz piyadeleri Seul'e yaklaştı. Bu süreçte Kimpo Havaalanı'nı ele geçirdiler. Böylece Komünist kara gücünün aldığı hava desteğini azaltıp Amerikan hava hâkimiyet alanının genişlemesini ve akın sayılarının artmasını sağladılar. Corsair uçakları, hava koruması sağlamaya devam etti; hem Kuzey Kore'nin T-34 tanklarını *napalm*[25] ile vurdular hem de askerlerini kaçmaya zorladılar. 26 Eylül'de Seul kuşatıldı, ardından da BM güçleri tarafından kurtarıldı. Bu arada, Inchon'daki saldırı ile koordineli olarak, Amerikan VIII. Ordusu Pusan çevresindeki kuşatmayı kırdı. Öngörüldüğü gibi Amerikalıları çevreleyen Kuzey Kore ordusu, Inchon'daki çıkarma sonrasında ikmal hatları kesildiğinden, arka tarafından tehdit altına alınmıştı. Pusan'dan çıkan Amerikan kuvvetleri kısa

25 *Napalm* bombası, belirli sayıda yanıcı sıvıların pelteleştirilmiş benzin ile karışımı. II. Dünya Savaşı'nda, Harvard Üniversitesi'nden Louis Fieser'in başkanlık ettiği bir kimya grubu tarafından geliştirildi. İlk olarak Pasifik'te Tinian Muharebesi'nde kullanıldı.

Levent Şahverdi Arşivi

süre sonra Seul'dekilere katıldı. Kuzey Kore ordusu adeta çöktü; yaklaşık 125.000 askeri esir alındı.

BM güçleri, Kuzey Kore yenilgisinden yararlanmak için hızla harekete geçti. Kuzeye doğru ilerleyerek 38. paraleli geçip Kuzey Kore'nin derinliklerine doğru ilerlediler ve ülkenin çoğunu kontrol altına aldılar. Mançurya ile sınır konumundaki Yalu Nehri'ne ulaştılar. Kuzey Kore'nin başkenti 20 Ekim'de ele geçirildi.

Bu hızla elde edilen askerî başarı, komünist dünyayı paniğe sürükledi. Özellikle Çin alarma geçti. 38. paralel geçildiği takdirde müdahale tehdidinde bulunmuş olan Çin, Mançurya'da birlikler toplayarak bu hamleye karşılık verdi. General MacArthur, bu birliklerin gücünü anlamaya çalışırken Çin ani bir darbe vurdu. Yaklaşık 300.000 Çinli, savaşa dâhil olarak BM kuvvetlerini geri sürdü. Bu hamle Inchon'da gerçekleştirilen çıkarmanın başarılarını tamamen boşa çıkardı. Savaş, 1953'e kadar devam edecekti.

1950 WAWON / KUNU-Rİ MUHAREBESİ

Wawon / Kunu-ri Muharebesi 27-29 Kasım 1950 tarihleri arasında Kuzey Kore'deki Wawon yakınlarında yaşanan çatışma dizisiydi. Ch'ongch'on Nehri Muharebesi sırasında Amerikan VIII. Ordusu'nun sağ kanadının çökmesinden sonra, Çin'in Gönüllü Halk Ordusu (GHO), BM güçlerinin geri çekilme yolunu kesmek için Kunu-ri'deki kritik yol kavşağına doğru hızla ilerledi. Türk ordusu, I. Dünya Savaşı sonrasında İtilaf Devletleri'ne karşı verdiği Kurtuluş Savaşı'ndan bu yana ilk kez bir muharebe yaşıyordu. Türk Tugayı, GHO'nun ilerlemesini Wawon'da geciktirmeye çalıştı. Muharebe sırasında, kendisinden daha kalabalık olan Çin kuvvetleri tarafından kuşatılan Türk Tugayı, inatçı direnişi ve kararlı harekâtları sayesinde Çin tuzağını kırarak Amerikan 2. Piyade Tümeni'yle tekrar birleşebildi. Sert Türk direnişiyle karşılaşan GHO'nun ilerlemesinin gecikmesi, diğer BM kuvvetlerinin çok sayıda zayiat vermeden geri çekilmesini ve Aralık ayında yeniden toparlanabilmesini sağladı.

1950 ortalarında Kuzey Kore ordusunun ağır darbe yemesinden sonra Çin, sınırına çok yaklaşmış olan BM kuvvetleri üzerine GHO'yu göndererek Kore Savaşı'na dâhil oldu. Bir dizi sürpriz saldırı ile Çin kuvvetleri,

Levent Şahverdi Arşivi

Güney Kore'nin 2. Kolordusu'nu yok ederek Amerikan VIII. Ordusu'nun sağ kanadını dağıtmayı başardı. Böylece BM kuvvetlerinin 4 Kasım'dan beri Yalu Nehri'ne doğru devam eden ilerleyişi tamamen durdu. BM Başkomutanı General Douglas MacArthur, Amerikan VIII. Ordusu'na 24 Kasım 1950 günü "Noel'de Evde Taarruzu"nu başlatma emrini verdi. Kore'ye yeni intikal etmiş olan Türk Tugayı, Amerikan 9. Kolordusu'nun ihtiyat kuvveti olarak atanarak bu taarruzun bir parçası hâline getirilmek suretiyle VIII. Ordu'nun ilerleyiş formasyonundaki merkez sektörünün tam arkasına yerleştirildi.

25 Kasım'da Çin taarruzu gerçekleşti. Amerikan VIII. Ordusu'na karşı önceki başarılarını tekrarlamak umudunda olan Çinliler, yine Güney Kore'nin 2. Kolordusu'na saldırdı. Çin kuvvetleri 26 Kasım'da, Amerikan 1. ve 9. Kolordularına karşı güçlü karşı saldırılar başlattı. Ana Çin kuvveti, Tokchon'daki Güney Kore 2. Kolordusu'nun savunmasını çökertti. Çin saldırısı endişe verici boyutlara ulaştı. Bunun üzerine Türk kuvvetleri BM'nin sağ kanadını koruma pozisyonuna çekildi. Türklerin 1. Taburu'nu Kunu-ri'nin 15 mil doğusunda, Takchon'un yarı yolunda bulunan Wawon'a nakletmek, boşaltmak ve ardından dönüp 2. Tabur'u almak için kamyonlar görevlendirildi. Ancak gelen kamyonların yetersiz kalması nedeniyle Türk birliklerinin bazıları yaya olarak yola çıktı. Emirler, karşı emirler ve iletişimin zaman zaman kopması, durumu içinden çıkılmaz bir karmaşaya sürükledi.

Türk birliklerine yolu kapatmaları ve Unsong-ni'yi güvenlik altına almaları iletildi. Türklerin durumu bu noktada pek de iyi görünmüyordu, dolayısıyla güneydoğuya çekilmek zorunda kaldılar. Bu geri çekilme, Türk birliklerinin doğu kanadı ile Amerikan 2. Tümeni'nin doğu kanadının açığa çıkmasına neden oldu. Tuğgeneral Yazıcı, adamlarına Kunu-ri'nin kuzeydoğusundaki Wawon yönünde hareket etmelerini emretti. Tugay, kolorduyla iletişimi kaybetmişti. Bu nedenle Yazıcı sorumluluğu üstlendi ve adamlarına Wawon'da konuşlanmalarını emretti. Wawon'a vardıklarında, yürüyerek ve tank desteği olmadan Tokchon'a saldırdılar. Arazi, Tongjukkyo Nehri boyunca, Chongchon Nehri'ni Taedong drenajından ayıran dağ boşluğuna doğru akıntı yönündeydi. Burada, Tongjukkyo Nehri'nin kaynak suları çok sayıda küçük akarsuya ayrılmaktaydı.

Hava gözlem raporlarından, yüzlerce Çinlinin Tokchon'a doğru ilerlediğine dair istihbarat alındı. ABD 2. Tümen Komutanı Tümgeneral Laurence Kaiser, iki Türk müfrezesine artçı koruma görevi verdi. Çinliler

Levent Şahverdi Arşivi

Türk Tugayı'nı yakından takip etti. Keşif birimi, yaklaşmakta olan Çinlilerle Karil L'yong Geçidi'nde çatışmaya girdi, teması kesemedi. Sadece birkaç adam hayatta kaldı. Türkler tek bir hedefe ulaşmış ve kelimenin tam anlamıyla düşmanı bağlamışlardı. Çinliler defalarca Türk pozisyonunu almaya çalıştı fakat ağır kayıplar verdi ve tüm saldırıları püskürtüldü. Son olarak, Tugay'ın sayısal olarak üstün Çinliler tarafından kuşatıldığını anlayan Yazıcı, geri çekilme emri verdi.

Türk birlikleri sıfırın altındaki havada tecrit edilmiş durumdaydı. Emirleri tam olarak anlaşılamamıştı. Tüm bunlar yetmiyormuş gibi Çinliler gece boyunca davullar, düdükler, flütler, çanlar, ziller çalıp yüksek sesle bağırarak, gülerek, haykırarak uyumalarını engellemeye çalıştılar. Mücadele BM güçlerinin bozgunu hâline gelmişti. Düşman güçleri sürekli taktik ve yön değiştirdi. Türk Tugayı ile iletişim yeniden sağlandı ve ABD'nin 38. Alayı ile birleşmesi, kanadını koruması ve batıya doğru bir geri çekilme rotası sağlaması emredildi. Bu önemli direktif, geri çekilme karmaşası içinde, gitmesi gereken yere iki saat geç ulaştı. Kol, karmaşa ve tıkanıklık içine girdi. Türkler Wawon'a yaklaşırken bir kez daha ağır düşman ateşiyle karşılaştılar. Türk birlikleri yeniden bir araya gelip savunma pozisyonlarını alamadan Çinliler gelmişti ve bu düzensiz kolu dağıttılar. Askerlere bir kez daha dönmeleri emredildi. Türk 9. Bölüğü, geri çekilen ana gövdeyi koruduğu için saldırının en ağır baskısını üstlendi. Tugay'ın 3. Taburu'nun 10. Bölüğü, genel karakol hattını kurma emri aldı. 3. Tabur Komutanı Binbaşı Lütfü Bilgin, 10. ve 11. bölüklerin kanadını savunması için 9. Bölüğü gönderdi. Çinliler 10. bölüğe darbe vururken 9. ve 11. bölükleri kuşatmaya devam etti. 28 Kasım sabahı Çinliler, 9. Bölüğün bulunduğu konumda birçok Türk askerini şehit ettiler.

Düşman takviye kuvvetleri tüm tugayı kuşatmaya çalışmıştı. Ancak Tuğgeneral Yazıcı, kanadını korumak ve kuşatılmamak için adımlar attı. Türkleri kurdukları tuzağa düşürdüklerini sanan Çinliler, 3. Tabur'un güçlü direnişiyle karşılaştıktan sonra birdenbire dağıldılar. Çekilme sırasında Çinliler Türk kuvvetlerine ezici bir güçle saldırdılar. Tugay ağır kayıplar verdi. Bu sırada Türklerin Amerikan 9. Kolordusu'ndan aldığı tek destek tank müfrezesi ve kamyon taşımacılığıydı. Buna, tugayın topçu bataryaları da eklenince tugayın bir kısmı hayatta kaldı. 27 Kasım'da Tokchon'a giden Türklere yönelik mesaj akışı ve sürekli değişen emirler, 9. Kolordu ile VIII. Ordu'nun, hızla büyüyen olayları yorumlamakta yaşadığı yüksek düzeydeki belirsizliği yansıtıyordu. Kesin olan bir şey vardı ki gün içinde Çinliler

Levent Şahverdi Arşivi

Wawon'da lider konumda bulunan 1. Tabur'a saldırdı ve bu pusu Türklere yıkıcı bir darbe indirdi. Tabur kuşatıldı. Türk askerleri süngüleriyle göğüs göğüse bir çatışmaya girdi. İki Türk bölüğünün Wawon'un doğusunda hâlâ savaşmakta olduğu ve yaklaşık 400 kişinin yaralandığı bildirildi.

Tuğgeneral Yazıcı, Kunu-ri'nin güneydoğusundaki daha büyük bir köy olan Taechon'daki karargâhındaydı. Türkler öğleden sonraya kadar Wawon'da direndiler ve ardından Wawon'un güneybatısındaki başka bir noktaya çekildiler. Çinliler yine çevirme harekâtı ile Kunu-ri'ye doğru çekilen Türkleri geride bıraktılar. Türk taburu araçlarının çoğunu kaybetti. Hayatta kalanlar, diğer tüm kaçış yolları ortadan kalkınca tepelere tırmandılar. O zamana kadar Çinliler tüm yolları tutmuştu. Türkler, birliklerinin geri kalanının yeniden örgütlenmesi ve düzenli bir savunma hattı oluşturması için zaman kazanmak amacıyla geciktirici hamlelerle savaşmaya devam etti.

Amerikan 2. Tümeni Karargâhı'nda Türkler ve harekâtları hakkında bilgi edinmek gittikçe zorlaşıyordu. Türklerin konumuna gönderilen tanklar defalarca geri çevrildi. Karışıklık, Amerikan askerlerinin silahları da dâhil olmak üzere konumlarını ve ekipmanlarını terk etmeleri gibi şaşırtıcı olaylara yol açtı. Çinliler aynı anda hem her yerde hem de hiçbir yerdeydiler. Çinlilerin hareketleri hakkında edinilen bilgiler arada sırada teyit edilmekle birlikte genellikle hatalıydı. Önde olduğu bildirilen Çinlilerin, askerlerin üzerine doğru arkadan ilerlediği ortaya çıktı. Bunun üzerine Türkler komuta yerini boşaltmaya karar verdi.

Çinliler ve Kuzey Koreliler kadar, dağlık arazi ve hava da acımasız bir düşman hâline gelmişti. İletişim kurulamayan ve koordine edilemeyen Türkler yiğitçe savaştılar ve birçok Amerikalı birimin hayatta kalmasını sağladılar.

Nihayet ortalık sakinleştiğinde BM'nin Kasım 1950'deki Çin saldırısına verdiği yanıt, gerçekleşmesi beklenmeyen büyük bir geri çekilme olarak tanımlandı. MacArthur'un Kasım saldırıları için kullandığı "Noel'de Evde" söylemi, hem ordunun hem de politikacıların kulaklarında uzun süre çınladı.

Amerikan askerî danışmanları tarafından silahlandırılan ve buradaki mücadeleye angaje edilen Türkler, o dönem içinde bulundukları şartlar göz önüne alındığında, Kurtuluş Savaşı'ndan bu yana girdikleri bu ilk çatışmada umulandan ve belki de beklenenden daha iyi iş çıkardılar. Bağlı

Levent Şahverdi Arşivi

oldukları Amerikan birimleri, çatışmalardaki becerilerine, kararlılıklarına ve azimlerine saygı duydular. Birlikte savaştıkları Amerikalı askerler Türk askerlerden, "Savunmada kalmak yerine saldırmayı tercih eden ve asla geri çekilmeyen savaşçılar"[26] olarak bahsetmişlerdir.

Türk devriyeleri ile ilgili yazılanların da hayli ilginç olduğunu ifade etmek gerekir. Örneğin, Türk devriyelerinin bildirdiği imha edilmiş düşman askeri sayıları diğer bütün devriyelerden sürekli daha yüksek olunca bazı Amerikalı karargâh subayları bu rakamlarla alay etmiş, bunun üzerine Türk askerleri düşman cesetlerini yanlarında karargâha getirmeye başlamışlardır. Bu hadiseden sonra "alay", yerini kısa sürede "saygıya" bırakmıştır.[27]

27 Kasım gecesi, Türk tugayının keşif müfrezesi, Çinliler ile ilk teması sağladı. Çin saldırısının yakın olduğunu anlayan Türklerin ileri taburu, Wawon'a giden yolda hızla savunma konumuna geçti. Kısa süre sonra Çin kuvvetleri, Türk savunma hatlarına saldırıya başladı. Ağır ateş, Çinlileri püskürtmeyi başardı. Ancak düşman kuvvetleri, Türk birliklerinin sol kanadına doğru yayılmaya devam etti. 28 Kasım günü akşam karanlığında yaşanan göğüs göğüse mücadele, her iki tarafta da ağır kayıplara neden oldu. Wawon'un Çinlilerin işgal ettiği tepelerle çevrili olduğunu gören Tuğgeneral Tahsin Yazıcı, komutası altındaki Türk tugayına 5 kilometre batıdaki Sinimri bölgesine doğru çekilmesini emretti.

Türk tugayı gece çekilirken Çinliler onları yakın takibe aldı ve topçu batarya ateşi ile sürpriz saldırılar düzenleyerek Türk birliklerini vurmaya başladı. Bu sırada, Türk karargâhının tabur ile iletişimi kesildi; tugayın geri kalanı izole edilmişti. Ancak Türk askerleri yılmadan, cephaneleri bitene kadar inatla mücadele ettiler. Öyle ki Çinliler takviye istemek zorunda kaldı. ABD 9. Kolordusu güvenli bir şekilde Kunu-ri'ye çekilmeyi başarsa da Türk tugayının çilesi bitmemişti. 29 Kasım'da Amerikan 38. Piyade Tümeni, pusudan kurtulan Türkleri Kunu-ri'de buldu. Aynı gün öğleden sonra Çinliler, Türk ve Amerikan birliklerine karşı saldırılarını yeniledi. Ama istediklerine asla ulaşamadılar.

Türk tugayının Wawon ve Kunu-ri arasındaki tek BM gücü olduğu göz önüne alındığında, Çin'in ABD 2. Piyade Tümeni'nden önce Kunuri'yi ele

26 T.R. Fehrenbach, *This Kind of War: The Classic Korean War History*, 50th Anniversary Edition, Potomac Books, 2001, s. 176.

27 Charles J. Hanley, *Ghost Flames: Life and Death in a Hidden War, Korea 1950-1953*, Public Affairs Publishing, 2020, s. 201-203.

Levent Şahverdi Arşivi

geçirememiş olması, Türklerin görevlerini yerine getirdiklerinin kanıtıdır. Uğradığı ağır kayıplara rağmen Türk tugayının gösterdiği fedakârlık ABD VIII. Ordusu tarafından unutulmamıştır. 13 Aralık 1950'de ABD VIII. Ordu Komutanı General Walton Walker, Çinlilere karşı verdikleri yiğitçe mücadeleden ötürü Türk tugayına 15 Gümüş ve Bronz Yıldız madalyası takdim etmiş ve bu davranış Kore'de görev yapan Türk askerleri tarafından memnuniyetle karşılanmıştır.

"Türkler, Kore Savaşı'nın en kötü koşullarında cesur ve asil bir şekilde savaşarak kendilerini ve askerî becerilerini kanıtladılar. Onlardan çok az şey istendi ve beklendi ama onlar ağır kayıplar vermek pahasına askerî onurlarından ve birlikte savaştıkları askerlere duydukları bağlılıktan ödün vermediler. Buraya geldiler ve bizlerle beraber savaştılar. Kendi canları pahasına birçok Amerikalı askerin evlerine dönmesini sağladılar. Onlar, Amerikan VIII. Ordusu'nun kalbinde asla unutulmayacak anılara ve kaybolmayacak bir yere sahiptirler. Cesaretlerini süslü kelimelerle ifade etmeye hiç gerek yoktur çünkü cesaretleri kendi başına dimdik durmaktadır."[28]

General MacArthur

1954 DIEN BIEN PHU MUHAREBESİ

Dien Bien Phu, askerî özgüvenin klasik bir örneğidir. Viet Minh'i ileri teknolojiye sahip silahlarının zafer kazanacağı kesin bir muharebeye çekmeyi uman Fransızlar, kendilerini daha üstün bir güçle kuşatılmış hâlde buldular. Fransız paraşütçüler, dalga dalga gelen Vietnam saldırılarına karşı çaresizce bir hayatta kalma mücadelesi verdiler.

Kuzeybatı Vietnam'daki Dien Bien Phu kasabası ormanla çevrili, ulaşılması pek de kolay olmayan bir bölgededir. Çaba gösterip bütün zorluklara katlanarak oraya varabilirseniz, tarihte yaşanmış destansı bir muharebenin izleri sizi karşılayacaktır; etrafa dağılmış sığınaklar, tanklar ve topçu bataryalarından artakalanlar. Burası Vietnamlılar için ulusal kurtuluş mücadelesinin en büyük zaferlerinden birinin elde edildiği yerdir. Batılı

28 William Manchester, *American Caesar: Douglas MacArthur 1880-1964*, Little, Brown and Company Publishing, 2008, s.141-142.

Levent Şahverdi Arşivi

güçler için ise Dien Bien Phu Muharebesi, II. Dünya Savaşı'nın ardından Asya'daki imparatorluklarının çöküşünü simgeleyen özel bir yenilgidir.

Japonlar, II. Dünya Savaşı'nın başlarında; İngilizleri, Amerikalıları, Fransızları ve Hollandalıları Güneydoğu Asya'da mağlup ettiklerinde sadece bir zafer kazanmadılar. Yerli milliyetçiler üzerinde etki bırakarak savaş sonrası sömürge yönetimlerine meydan okumaları için onları teşvik etmiş oldular. Oysa söz konusu Batılı güçler, 1945'ten sonra imparatorluklarını yeniden kurmayı umuyorlardı. Ancak otoriteleri derinden sarsılmıştı. 1947'de İngiltere Hindistan'dan hızla uzaklaşırken 1948'den itibaren de Malezya'daki komünist gerillalara karşı uzun ama sonunda başarı kazandığı bir savaşa girdi, ancak yerel halk en nihayetinde bağımsızlığını kazandı. Hollandalılar Endonezya üzerindeki kontrollerini 1949'da sona erdirdi. Fransız Çinhindi'nde, "Vietnam Bağımsızlık Birliği" anlamına gelen ve genellikle "Viet Minh" olarak kısaltılan "Viet Nam Doc Lap Dong Minh Hoi" lideri Ho Chi Minh, 2 Eylül 1945'te bir cumhuriyet ilan etti. Bu gelişme, XX. yüzyılın ikinci yarısındaki en uzun ve en sert askerî mücadelelerden biri olarak tarihe geçecek bir dizi savaşı başlattı.

Ho Chi Minh, 1954'teki Dien Bien Phu Savaşı'nda Fransızları yenilgiye uğrattı. 1955'ten 1975'e kadar süren ve ABD ile müttefiklerine karşı verilen Vietnam Savaşı sırasında da ülkesinin lideri ve savaşın önemli bir figürü olacaktı. Ho Chi Minh, politikacı olmasının yanı sıra yazar, şair ve gazeteciydi. Fransızca, Çince ve Vietnam dilinde birçok kitap, makale ve şiir yazmıştı. Vietnam'ın tek bir devlet olması için çok çalıştı. 1975 yılında istediği oldu ama o göremedi; çünkü 1969 yılında hayata gözlerini yummuştu.

Fransızlar bölgedeki kolonilerini kaybetmek istemiyorlardı. 1946'da Vietnamlı komünistlerin kontrolündeki Haiphong'u bombalayarak bağımsızlık hareketine karşı çıktılar. Olay, I. Çinhindi Savaşı'nın başlangıcı oldu. 1950'den itibaren hem Çinli hem de Rus komünistler tarafından cesaretlendirilen Viet Minh, savaşın henüz yoğunlaşmadığı başlangıç anlarından itibaren Fransızları birkaç yenilgiye uğrattı. Aralık 1950'de Mareşal Jean de Lattre de Tassigny, Çinhindi'deki Fransız kuvvetlerinin komutasını aldı. Fransız kontrolü yeniden sağlansa da Viet Minh isyanları devam etti. Ocak 1953'te Fransız gemileri bir dizi Viet Minh üssünü imha etti. Fransızların yeni komutanı General Henri Navarre, bir "nakavt darbesi" indirmeye karar verdi. Laos sınırına yakın bir köy olan Dien Bien Phu, bu darbenin indirileceği yer olarak seçildi.

Levent Şahverdi Arşivi

Fransızlar, Vo Nguyen Giap komutasındaki Viet Minh gerillalarını, geleneksel bir muharebeye çekmek istiyorlardı. Böylelikle Fransızların silahları ve lojistik destekleri, vur-kaç taktiğini tercih eden düşmanı rahatça tüketebilecekti. Dien Bien Phu'nun merkezindeki uçak pisti, savaş sırasında Fransızlara tedarik temini sağlayacağından stratejinin en önemli unsuruydu. Fransız garnizonlarının yerli gerillaların saldırılarına direnmesinde etkili olan bu taktik, Vietnam'da 70 yıl işe yaramıştı. Her nasılsa bu modası geçmiş model, Fransızlara Kasım 1953'te pozisyon almaları için güven vermişti.

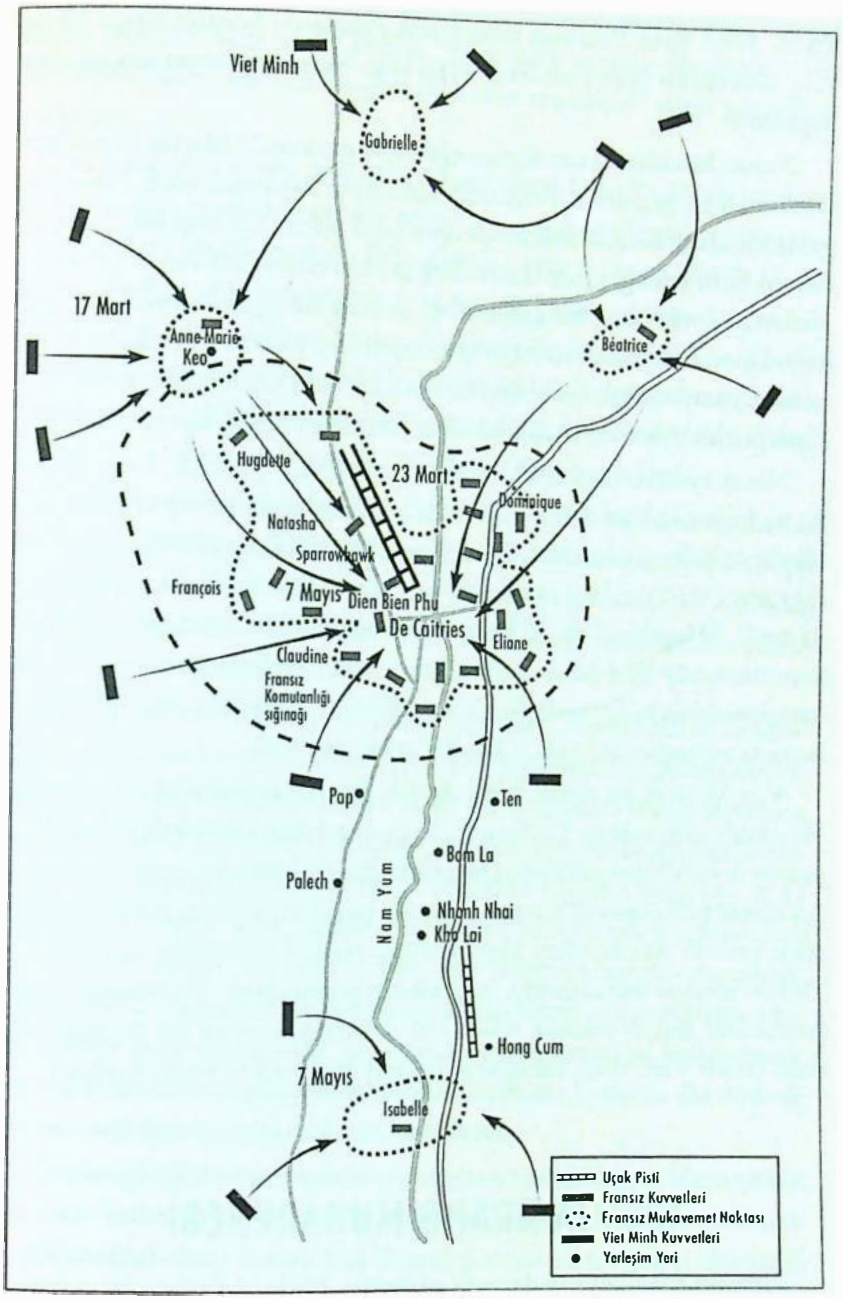
Tuğgeneral Christian de la Croix de Castries komutasındaki Fransız kuvvetinin gücü 10.000 personelin biraz üzerindeydi. Bunların arasında, dünyanın dört bir yanındaki sorunlu noktalarda savaşmış en elit askerleri haiz, Fransız Yabancı Lejyonu birimleri de vardı. Savunma hattının etrafındaki güçlü tahkimat noktalarına 28 adet obüs ve 10 adet M-24 hafif tankından yerleştirildi. Viet Minh, bu savunmalardan gözü korkmak şöyle dursun, nihai ve belirleyici bir muharebeye kararlı bir şekilde hazırdı; 37.000'den fazla asker ve 200 top bataryasından oluşan büyük bir kuvvet toplanmıştı. Fransızlar, rakiplerinin iradelerini ve mücadele azimlerini son derece yanlış hesaplamıştı. Bunun bedeli, harp tarihinin birçok örneğinde görüldüğü gibi, ağır olacaktı.

Ormanda savaşmak için kamuflaj giyen Komünist Viet Minn gerillaları, başlangıçta Fransızlar tarafından; disiplinden uzak, yağmacı ve yetersiz görülmüşlerdi. Fransız üst düzey komutanları da Viet Minh gerillalarının uyguladıkları vur-kaç taktiklerinin düzenli ordu karşısında işe yaramayacağına kanaat getirmişti. Ancak gerillalar Dien Bien Phu'daki muharebe alanında yeteneklerini kanıtladılar.

Birkaç aylık hazırlıktan sonra Viet Minh, 13 Mart'ta kod adı "Beatrice" olan Fransız tahkimat noktasına yönelik şiddetli bombardımanla ana saldırısına başladı. Bu bombardımanın savunmalarını un ufak ettiği Lejyonerler, General De Castries onlara geri çekilmelerini emredene kadar, 8 saatten fazla bir süre, cesurca mevziilerini tutmayı başardılar.

Daha sonra Viet Minh, Cezayirli askerler ve Lejyon havan birimi tarafından tutulan "Gabrielle" noktasına saldırdı. De Castries; paraşütçüler, Çinhindi askerleri ve M-24 tanklarının katılacağı bir karşı saldırı emri verdi. Saldırı dalgaları Nam Yum Nehri'ne ulaştığında ağır top ateşine maruz kalınca Çinhindi askerleri geri çekildi. Lejyonerler, Gabrielle'deki

Levent Şahverdi Arşivi

Levent Şahverdi Arşivi

silah arkadaşlarını kurtarmaya kararlı olarak savaşmaya devam ettiler, ancak sayıları azdı ve mevzinin terk edilmesi gerekiyordu. Böylece Viet Minh, Dien Bien Phu'nun hâkim yüksekliklerini kontrol altına almış oldu. Silahlarını uçak pisti etrafındaki tüm Fransız tahkimat noktalarına doğrulttu.

Fransız harekâtının can damarı olan uçak pistinin 23 Mart'ta Viet Minh tarafından ele geçirilmesi Fransızlar için sonun başlangıcı oldu. Havadan paraşütle atılan tedarik malzemelerinin çoğu düşmanın eline geçti. Ancak Fransız hava desteği yerdeki birliklere yardım etmek için cesurca operasyonlarına devam etti. Bu çabanın sonucunda 62 uçak kaybedildi. Gece karanlığından faydalanmak için gerçekleştirilen hava indirme harekâtı sırasında, paraşütçü takviye kuvvetlerinin çoğu daha havadayken öldürüldü. Uçak pistini terk eden Fransızlar, ellerinde kalan birkaç kaleye çekildiler.

Nisan ayında, "Isabelle"de şiddetli çatışmalar yaşandı. Lejyonerler bir ay boyunca Viet Minh saldırı dalgalarına karşı direnip cephaneleri tükenene kadar dayanırken, Fransız ordusundaki Kuzey Afrikalı askerler firar etti. Mart'tan beri saldırı altında olan "Eliane", 6 Mayıs'a kadar dayandı. "Huguette" ve "Claudine" de ağır saldırı altındaydı. Giap'ın komutasındaki Viet Minh gerillalarının üstün sayılarına ve ateş gücüne karşı koyulamadı. General De Castries nihayet 7 Mayıs'ta çekilmek üzere komuta sığınağından çıktı. "Isabelle" o akşam düştü.

Viet Minh'in bu zaferi, Vietnam'daki Fransız egemenliğini dramatik bir şekilde sona erdirdi. Vo Nguyen Giap, uyguladığı taktiklerle Fransızları şaşırttı ve hazırlıksız yakaladı; Dien Bien Phu'yu Fransızları ezmek için bir örs olarak kullanarak düşmanını alt edip çatışmayı tersine, kendi istediği şekle çevirdi. Ancak zafer, Vietnamlılara en az 8.000 ölüye ve yaklaşık 15.000 yaralıya mâl olmuştu, yani zaferin bedeli ağırdı. Fransızların muharebedeki zayiatı yaklaşık 4.000 ölü ve yaralıydı ancak bu sayının çok daha fazlası Viet Minh kamplarında savaş esiri iken hayatını kaybetti.

1965 IA DRANG MUHAREBESİ

Vietnam Savaşı'nın başlarında yürütülen Pleiku Seferi'nin bir parçası olan Ia Drang Muharebesi, ABD ordusu ile Kuzey Vietnam ordusu arasındaki ilk büyük çatışmaydı. Ia Drang, hem ilk büyük ölçekli helikopter hava

Levent Şahverdi Arşivi

indirmesinin gerçekleştirilmesi hem de Boeing B-52 Stratofortress stratejik bombardıman uçaklarının ilk kez taktik destek rolünde kullanılması yönüyle dikkat çekicidir. Yanı sıra Ia Drang, birçok harp tarihçisi tarafından "Ho Chi Minh'i savaşı kazanabileceğine ikna eden muharebe" olarak tanımlanmaktadır.

Ia Drang Muharebesi, X-Ray ve Albany olarak adlandırılan iki helikopter iniş bölgesi çevresinde odaklanan iki ana çatışma sahasından oluşuyordu. Chu Pong Masifi'nin doğu eteğindeki iniş bölgesi olan X-Ray'de 14–16 Kasım 1965'te yaşanan çatışmada, Yarbay Hal Moore komutasındaki 7. Süvari Alayı'nın 1. Taburu ve destek birimleri görev yapıyordu. 17 Kasım'da Ia Drang Vadisi'nin daha kuzeyindeki iniş bölgesi olan Albany'de yaşanan ikinci çatışma ise Yarbay Robert McDade komutasındaki 7. Süvari Alayı'nın 1. Taburu ve destek birimlerinin yetki alanındaydı.

İniş bölgesini teşkil eden X-Ray'in uzantıları, helikopterler tarafından yapılan indirmede sürekli olarak mekik dokunmasını zorunlu kıldı. Öyle ki ilk indirme yaklaşık 11.00'de gerçekleşirken taburun son birlikleri ancak 15.30 gibi yere ayak basabildiler. Bu sırada yerdeki birlikler yoğun bir mücadeleye girdiler.

İniş bölgesi X-Ray'deki Amerikan kuvvetleri, sayısal olarak kendilerinden üstün bir kuvvet tarafından çevrelenmiş olarak, yoğun ateş altında mücadele ettiler. Hava gücü ve ağır topçu bombardımanı desteği sayesinde, bu imkânlardan yoksun olan Kuzey Vietnam kuvvetlerini üç günlük muharebe sonunda geri püskürtebildiler. Öldürme oranının neredeyse 10'a 1 olduğu iniş bölgesi X-Ray çatışması, Amerikalılar için taktik zaferi olarak kabul edilmektedir. Bununla birlikte iniş bölgesi Albany'de yaşananlar bambaşkaydı. Pusuya düşen Amerikan taburu Kuzey Vietnamlılarla yakın mesafeden çatışmaya girdiği için hava ve topçu desteğini kullanamadı. Amerikalılar mevcut güçlerinin %50'den fazlasını kaybetti. Bu nedenle her iki taraf da bir ölçüde zafer iddia edebildi.

İniş bölgesi X-Ray'de yaşanan çatışmalar sırasında Kuzey Vietnamlılar bir ara o kadar üstün hâle geldiler ki yaralı Amerikalı askerler bile mücadeleye dâhil oldu. Yarbay Hal Moore, bir Amerikan askerî biriminin tamamen kuşatılmış ve yok edilme tehlikesi altında olduğunu ifade eden, acil müdahale talep kodu "Kırık Ok" bildiriminde bulundu. Gerçekleştirilen yakın mesafe hava desteği ve bombardımanı sırasında bazı Amerikalı

Levent Şahverdi Arşivi

askerler, kendi hava kuvvetleri tarafından atılan bombalarla vurularak dost ateşi altında hayatını kaybetti.

"Yılan" çağrı kodunu kullanan Hava Binbaşı Bruce Crandall, Huey helikopter pilotları arasında saygın bir liderdi. İniş bölgesi X-Ray çatışmalarında 7. Süvari Alayı'nın askerlerini hayatta tutmak için tüm deneyim ve becerilerini devreye sokmak durumundaydı. Binbaşı Crandall, yaklaşık saat 11.00'de 7. Süvari Alayı'nın askerlerini iniş bölgesi X-Ray'e taşıyan 8 Huey helikopterine liderlik ediyordu. İniş bölgesini düşman unsurlarından temizlemeyi ve indirme yapacak helikopterleri korumayı amaçlayan Amerikan topçu bataryaları, pilotlar alçalırken Huey'lerin önüne yoğun bir şekilde mermi yağdırıyordu. Baraj ateşi, helikopterler yere temas etmeden bir dakika önce durdu. Mükemmel bir koordinasyon sağlamışlardı. Crandall'ın Huey'i yere temas gerçekleştirdiğinde muharebe alanına ilk adım atan kişi Yarbay Moore oldu ve B Bölüğü'ne derhâl bölgeye yayılmasını emretti. Her biri ancak 6 adam taşıyabilen Huey'lerden sadece 8 tanesi bir seferde iniş bölgesini kullanabiliyordu. B Bölüğü'nün adamları, taburun geri kalanı gelene kadar iniş bölgesini elde tutmak zorundaydılar.

Crandall'ın Huey'leri askerleri taşımaya devam ederken beşinci tur indirme sırasında helikopterlerin ağır düşman ateşine maruz kaldığını gören Yarbay Moore bir sonraki sekiz Huey grubuna görevlerini iptal etmelerini emretti. Ancak "Yılan" bu emri takacak bir pilot değildi. Crandall, Moore'un adamlarının daha fazla desteğe ihtiyaç duyacağını bildiğinden, hava köprüsünü muharebeye daha yakın olan topçu üssü Falcon'a yönlendirdi. Gönüllü pilot toplayarak helikopterlere cephane yükleyip X-Ray'e geri döndü. Her dönüş yolculuğunda çatışma daha da yoğunlaşıyordu. Artık ormandaki ağaçların patlamalar ve mermilerle parçalandığı görünebiliyordu. Crandall ve kendisine katılan gönüllü pilotlar ateş altında üç Huey'i yere indirdi, cephaneyi teslim etti ve yaralıları alarak tekrar havalandı. Crandall o gün benzer şartlar altında tam 14 tur yaptı. Hatta bu turların üçünde; vurulmuş olan helikopterini içindeki yaralılar ile birlikte üsse geri döndürmeyi başarmasının ardından helikopterinden inip hemen kalkışa hazır diğer bir helikoptere binerek çatışma bölgesine geri döndü. "Yılan" kodunu kullanmasının sebebi de yere inanılmaz derecede yakın uçabilmesiydi.

Ia Drang Muharebesi'nin ilk gününde, 7. Süvari Alayı'nın 1. Taburu mevcudunun dörtte birini, yani yaklaşık 110 adamını kaybetmişti.

Levent Şahverdi Arşivi

Bir müfrezesi ile temasını kaybeden, ağır kayıplara uğrayan ve beklenmedik bir direnişle karşı karşıya kalan 1. Tabur, 7. Süvari Alayı'nın 2. Taburu'nun B Bölüğü tarafından takviye edildi. Çatışmalar ertesi gün devam ederken iniş bölgesi 7. Süvari Alayı'nın 2. Taburu'nun A Bölüğü ve 5. Süvari Alayı'nın 2. Taburu tarafından tekrar takviye edildi, üstelik kayıp müfreze de kurtarıldı. Bu pozisyona yapılan son Vietnam saldırıları 16 Kasım sabahı püskürtüldü. Üç günlük muharebenin sonunda iniş bölgesi X-Ray'de Kuzey Vietnam'ın zayiatı 850'si ölü olmak üzere yaklaşık 1.000 personeldi. Vietnam kuvvetleri eridiğinde 7. Süvari Alayı'nın 2. Taburu'nun geri kalanı ve 5. Süvari 1. Taburu'nun A Bölüğü geldi. Öğleden sonra 7. Süvari Alayı'nın 1. Taburu ve 7. Süvari Alayı'nın 2. Taburu B Bölüğü yeni iniş bölgesi olan Falcon'a indirildiler.

İniş bölgesi Albany'deki mücadele başka bir hikâyeydi. 17 Kasım'da, 7. Süvari Alayı'nın 2. Taburu'na helikopterle alınacağı ve yeni bir yere taşınacağı iniş bölgesi Albany'ye hareket emri verildi. 5. Süvari Alayı'nın 2. Taburu diğer bir yeni iniş bölgesi olan Columbus'a ilerlerken, 7. Süvari Alayı'nın 2. Taburu'nun kalanları ve 5. Süvari Alayı'nın 1. Taburu'nun bölükleri iniş bölgesi Albany'ye yürüdü. İlerleyen birlikleri giderek gerilen Albany kuvveti, öğleden sonra pusuya düşürüldü. Kuzey Vietnamlılar, kolun uzunluğu boyunca her taraftan büyük bir pusu kurduğunda, Amerikan birimi ormanda ilerliyordu. C ve D bölükleri, Kuzey Vietnam saldırısının en ağır darbesini yedi. İki bölükteki askerlerden çoğu birkaç dakika içinde vurulmuştu. Ancak hemen takviye aldı ve tahliye edilerek kurtarıldı. Çatışma bittikten sonra muharebe alanında 400'den fazla Vietnam askeri yatarken, iniş bölgesi Albany'e indirilen orijinal kuvvetin 500 kişilik personelinden 150'si hayatını kaybetti, yaralılardan da sadece 84'ü göreve dönebildi. C Bölüğü'nün yüzde 93'ü zayiattı: yarısı ölmüş geri kalanlar ise yaralanmıştı.

Ia Drang Muharebesi sırasında F-4, F-5, A-8 Skyraider uçakları tarafından bombardıman ya da yakın hava desteği olmak üzere toplamda 740 görev uçuşu gerçekleştirildi. Bunların 27'si "Kırık Ok" olarak rapor edildi. B-52 Stratofortress ağır bombardıman uçakları da yüksek irtifadan 96 adet bombardıman görevi üstlendiler.

Ia Drang Vadisi Muharebesi, Amerikan birlikleri ile Kuzey Vietnam kuvvetleri arasındaki ilk temas olduğu için önemliydi. Üst düzey Amerikalı liderler, ABD kuvvetlerinin bu tür muharebelerde Kuzey Vietnamlılara önemli hasar verebileceği sonucuna vardılar. Ancak muharebe sahasında

Levent Şahverdi Arşivi

Kuzey Vietnamlıların büyük ölçekli çatışmalara girmeye hazır oldukları anlaşıldı. Ayrıca Kuzey Vietnamlılar da giriştikleri mücadeleden önemli bir ders çıkardılar: Amerikan birlikleriyle yakın çatışmaya girdiklerinde, üstün Amerikan ateş gücünün etkilerini ortadan kaldırabilecek imkân ve kabiliyette olduklarını gördüler. Amerikan topçuları ve hava gücü, askerlerinin hayatını tehlikeye atmamak için yakın çatışmalarda kullanılamıyordu. Bu ders, savaşın geri kalanı için standart Kuzey Vietnam taktiği hâline geldi.

İniş bölgesi X-Ray'deki çatışma, Amerikan gazeteci Morley Safer tarafından hazırlanan ve yine Amerika'da faaliyet gösteren radyo-televizyon ağı CBS bünyesinde yayımlanan "Battle of Ia Drang Valley" adlı özel programda yer buldu. Bunun yanı sıra, Yarbay Hal Moore ile savaşta görev yapmış gazeteci Joseph L. Galloway tarafından hazırlanan, eleştirmenler tarafından da beğeni toplayan *We Were Soldiers Once ... And Young* adlı kitapta da kapsamlı belgeler ve bilgiler ışığında anlatıldı. 1994 yılında hem Amerika hem de Kuzey Vietnam tarafında savaşan eski askerler Moore ve Galloway ile birlikte savaşın yaşandığı yere gittiler. O zamanlar ABD'nin Vietnam ile diplomatik ilişkileri yoktu. Düzenlemesi bir yıl süren riskli gezi, Terence Wrong'un yapımcılığını üstlendiği ödüllü ABC News belgeselinin bir parçasıydı. Son olarak, Moore ile Galloway'nin kaleme aldığı kitap 2002 yılında Randall Wallace'ın yönetmenliğini yaptığı, Mel Gibson ve Barry Pepper'ın rol aldığı "We Were Soldiers" (Bir Zamanlar Askerdik) adıyla beyaz perdeye aktarıldı.

1967 ALTI GÜN SAVAŞI

Altı Gün Savaşı, Haziran 1967'de İsrail ile üç Arap devleti; Mısır, Suriye ve Ürdün arasında cereyan eden kısa ama kanlı bir çatışmaydı. Üç devletin bölgedeki İsrail yayılmasına karşı bir ittifak oluşturması üzerine İsrail Savunma Kuvvetleri, ilk olarak Mısır ve müttefiklerinin hava kuvvetlerini adeta sakat bırakan beklenmedik önleyici hava saldırıları başlattı. Bunun akabinde bir kara harekâtı düzenleyerek Mısır, Suriye ve Ürdün'e üstünlük sağlamak suretiyle topraklarını genişletti. Kısa savaş, BM'nin aracılık etmesiyle imzalanan bir ateşkes neticesinde sona erdi. Altı Gün Savaşı, Orta Doğu'nun haritasını önemli ölçüde değiştirdi ve bugüne kadar süregelen jeopolitik sürtüşmelere zemin hazırladı.

Levent Şahverdi Arşivi

Altı Gün Savaşı, aslında İsrail ile komşu Arap devletleri arasında yıllardır yaşanan diplomatik sürtüşme, siyasi gerginlik ve askerî çatışmaların bir uzantısıydı. 1948'de, İsrail'in kuruluşuyla ilgili anlaşmazlıkları takiben, Arap ülkelerinden oluşan bir koalisyon, Birinci Arap-İsrail Savaşı'nda yeni doğmakta olan Yahudi devletine karşı başarısız bir girişimde bulunmuştu. İkinci büyük çatışma 1956'da yaşandı: Süveyş Krizi. Mısır Cumhurbaşkanı Cemal Abdünnasır'ın Süveyş Kanalı'nı millileştirilmesine yanıt olarak İsrail, İngiltere ve Fransa, kanala yönelik tartışmalı bir saldırı düzenlediler.

Orta Doğu'da 1950'lerin sonlarında ve 1960'ların başlarında görece bir sakinlik dönemi hüküm sürdü. Ancak siyasi durum "bıçak sırtında" durmaya devam etti. Arap liderler, askerî kayıplarından ve İsrail'in 1948 Savaşı'ndaki zaferinin yarattığı yüz binlerce Filistinli mülteciden mağdur durumdaydılar. Bu arada birçok İsrailli, Mısır ve diğer Arap ülkelerinden gelecek bir tehditle karşı karşıya olduklarına inanıyordu. Bu şekilde bir dizi sınır anlaşmazlığı, Altı Gün Savaşı'nı adeta tetikledi.

1960'ların ortalarından itibaren, Suriye destekli Filistinli gerillalar ile İsrail Savunma Kuvvetleri arasında çatışmalar yaşanıyordu. Nisan 1967'de çatışmalar bir üst noktaya taşındı. İsrail ve Suriye şiddetli bir hava ve topçu muharebesiyle birbirine girdi; sonuçta 6 Suriye uçağı imha edildi. Bu mücadelenin ardından, Sovyetler Birliği Mısır'a bir istihbarat bilgisi geçti: İsrail, Suriye ile olan kuzey sınırına tam ölçekli bir işgal hazırlığı için asker naklediyordu. Bu bilgi yanlıştı ancak yine de Mısır'ı harekete geçirmeye yetti. Cumhurbaşkanı Nasır tepkisel ve agresif kararlar aldı. Suriyeli müttefiklerine verdiği desteği göstermek adına Mısır kuvvetlerine Sina Yarımadası'na ilerlemelerini emretti. Üstüne bir de, burada 10 yıldan fazla bir süredir İsrail-Mısır sınırına muhafızlık eden BM Barış Gücü birliğini sınır dışı etti. 22 Mayıs'ta İsrail için bir deniz geçidi olan ve Kızıldeniz ile Akabe Körfezi'ni birbirine bağlayan Tiran Boğazı'nı İsrail'in kullanımına kapadı. Bir hafta sonra da Ürdün Kralı Hüseyin ile bir savunma antlaşması imzaladı.

Orta Doğu'daki durumun kötüleştiğini gören Amerikan Başkanı Lyndon B. Johnson, bir yandan her iki tarafı da ilk atışı yapmamaları konusunda uyardı diğer yandan da Tiran Boğazı'nın yeniden açılması için uluslararası bir deniz operasyonuna destek toplamaya çalıştı. Ancak Johnson'ın planı hiçbir zaman hayata geçirilmedi. 1967 Haziran'ının başlarında İsrailli liderler, Arap askerî yığınağına yönelik önleyici bir saldırı başlatmak için oylama yaptılar.

Levent Şahverdi Arşivi

5 Haziran 1967'de İsrail Savunma Kuvvetleri, Mısır'a yönelik koordineli bir hava saldırısı olan Focus Harekâtı'nı başlattı. O sabah, İsrail'den yaklaşık 200 uçak havalandı. Akdeniz üzerinden batıya doğru süzülerek kuzeyden Mısır'a yaklaştılar. Radarlara yakalanmamak için deniz üzerinde inanılması güç bir alçak irtifa uçuşu gerçekleştirdiler ve Mısırlıları gafil avladılar. 18 farklı havaalanına gerçekleştirdikleri akınlar ile Mısır hava kuvvetlerinin yaklaşık yüzde 90'ını "yerde" imha ettiler. İsrail daha sonra saldırı menzilini genişleterek Ürdün, Suriye ve Irak hava kuvvetlerini de yok etti. 5 Haziran gününün sonuna gelindiğinde Orta Doğu semaları İsrailli pilotların kontrolündeydi. Hava hâkimiyetini tamamen ele geçirmiş olan İsrail, aslında zaferi garantilemişti ancak şiddetli çatışmalar birkaç gün daha devam etti.

Kara muharebelerinde topçuların harekât kabiliyeti aslında ilerlemenin hızını belirliyordu. İsrail, sağladığı hava hâkimiyeti sayesinde çok hızlı hareket edebildi çünkü topçuları beklemek yerine bir telsiz mesajı ile çağrılan av-bombardıman uçakları hedefleri derhâl imha ediyordu. Bir başka deyişle İsrail kara kuvvetleri, hava kuvvetlerinin jetlerini "seyyar topçu" olarak kullandı.

Mısır'da kara muharebesi 5 Haziran'da başladı. İsrail tankları ve piyadeleri, hava saldırılarıyla uyumlu olarak sınırı geçip Sina Yarımadası'na ve Gazze Şeridi'ne saldırdı. Mısır kuvvetleri önce güçlü bir direniş gösterdi. Ancak İsrail jetlerinin gerçekleştirdiği amansız akınlar nedeniyle Mareşal Abdülhakim Amir genel bir geri çekilme emri verdi ve Mısır ordusu kendini bir kaosun içinde buldu. Sonraki birkaç gün boyunca İsrail kuvvetleri, Mısırlıları Sina üzerinden takip ederek ağır kayıplar verdirdi. Yollar Mısır konvoylarından arta kalan parçalanmış araçlarla doluydu.

Altı Gün Savaşı'nın ikinci cephesi, 5 Haziran'da Ürdün'ün Kudüs'teki İsrail mevzilerini bombalamaya başlamasıyla açıldı. Bu saldırının nedeni, Ürdünlülerin Mısır'ın zafer kazandığı şeklinde aldıkları yanlış bir haberdi. Bunun üzerine İsrail derhâl harekete geçerek Doğu Kudüs ve Batı Şeria'ya yönelik yıkıcı bir karşı saldırı ile cevap verdi. 7 Haziran'da İsrail Paraşütçüleri Kudüs'ün "Eski Şehri"ni ele geçirdi ve zaferlerini Ağlama Duvarı'nda dua ederek kutladı.

Altı Gün Savaşı'nın son aşaması İsrail'in Suriye ile olan kuzeydoğu sınırında gerçekleşti. 9 Haziran'da gerçekleşen yoğun bir hava bombardımanının ardından İsrail tankları ve piyadeleri, Suriye'nin Golan Tepeleri

Levent Şahverdi Arşivi

adı verilen ve yoğun olarak korunan bölgesine ilerledi. Ertesi gün Golan'da İsrail bayrağı dalgalanıyordu.

Suriye, Golan Tepelerinde Fransızların Maginot Hattı'na benzer nitelikte kapsamlı bir savunma tahkimatı inşa etmişti. Ancak bu sektöre yönelik akın sırasında İsrail'in sahip olduğu önemli bir avantaj vardı: Mossad ajanı Eli Cohen'in (1965'te Suriye'de deşifre olup idam edilmişti.) görevi sırasında Suriye mevzilerine ilişkin topladığı detaylı istihbarat. İsrail birlikleri Suriye tahkimatlarını, mevzilerini, sığınaklarını, topçu bataryalarını, makineli tüfek yuvalarını, adeta elleriyle koymuş gibi bulup imha ettiler.

10 Haziran 1967'de BM aracılığı ile ateşkes yürürlüğe girdi. Altı Gün Savaşı başladığı gibi aniden sona erdi. Sadece 135 saat içerisinde Araplar yaklaşık 20.000, İsrailliler ise yaklaşık 800 zayiat vermişti.

Altı Gün Savaşı, Orta Doğu'da çok önemli jeopolitik sonuçlar doğurdu. Bu zafer sonrası İsrail, bir haftadan kısa bir süre içinde Mısır'dan Sina Yarımadası ile Gazze Şeridi'ni, Ürdün'den Batı Şeria ile Doğu Kudüs'ü ve Suriye'den Golan Tepelerini alarak topraklarını üç kat genişletti. İsrail'de ulusal gururun artmasına yol açsa da bu kazanç aynı zamanda Arap-İsrail çatışmasını daha da körükledi. Ayrıca Batı Şeria ve Gazze Şeridi'ni ele geçiren İsrail devleti bir milyondan fazla Filistinliyi de nüfusuna katmış oldu. Birkaç 100.000 Filistinli daha sonra İsrail yönetiminden kaçtı. Ancak mevcut durum, 1948'de Birinci Arap-İsrail Savaşı sırasında başlayan mülteci krizini daha da derinleştirerek ardı arkası gelmeyen siyasal kargaşanın ve şiddetin temelini attı.

Arap devlet liderleri, aldıkları yenilgilerin şiddeti karşısında şoka uğradılar. Mısır Cumhurbaşkanı Nasır derhâl istifa etti, ancak Mısır vatandaşları büyük sokak gösterileriyle desteklerini gösterdikten sonra göreve geri döndü. Suriye'de devletin kilit noktalarında değişiklikler yaşandı. Ürdün Kralı Hüseyin ise Kudüs'ü kaybetmenin üzüntüsü içerisinde uzun süre halkının karşısına çıkamadı. Mağlup olan Arap liderler, Ağustos 1967'de Sudan'ın Hartum kentinde bir araya gelerek İsrail ile "barış olmayacağına, onları tanımayacaklarına ve müzakere etmeyeceklerine" dair söz vererek bir anlaşma imzaladılar. Bu karar Altı Gün Savaşı'nın Arap-İsrail savaşlarını henüz bitirmediğinin göstergesiydi. Hakikaten de büyük bir çatışma daha yaşandı ama bu kez İsrail gafil avlandı, hem de en yetkili ağızdan aldığı istihbarata rağmen.

Levent Şahverdi Arşivi

1968 TET TAARRUZU

Büyük resme bakıldığında Soğuk Savaş'ın sıcak noktalarından biri olan Tet Taarruzu, kendi konjonktüründe düşünüldüğünde Kuzey Vietnam'ın ABD ile savaşında belirleyici bir muharebe kazanma girişimiydi. Bu girişimle birlikte, birkaç şehir ve kale aynı anda saldırı altına alındı. Ancak Kuzey Vietnamlılar, düşmanlarının askerî gücünü yanlış hesaplamışlardı. Verdikleri kayıplar çok yüksek olmasına rağmen ABD medyası bunu farklı cephelerden servis ederek bir Kuzey Vietnam zaferi olarak göstermeyi başardı.

Batı medyası hiçbir zaman düşman bir ülkeye Vietnam'daki Tet Taarruzu sırasında olduğundan daha etkili bir şekilde yardım etmemişti. Kuzey Vietnamlıların savaşa bakışı, ABD'den farklıydı. Kuzey Vietnamlılar için kesin bir zafer elde edilmesi sadece askerî yollarla değil, sonucu belirleyen politik veya diplomatik yollarla da sağlanabilirdi. Gerçek şu ki Kuzey Vietnamlılar 1968 ABD Başkanlık seçimlerinin yaklaşmakta olduğunu biliyorlardı. Dünya kamuoyu da genellikle Kuzey Vietnam'ın lehine düşünüyordu. Büyük bir saldırı, Kuzey Vietnamlıların hâlâ mücadele gücüne sahip oldukları konusunda dünyaya güvence verecekti. Üstelik Amerikan kamuoyunun savaşı desteklemesi de engellenebilecekti. ABD medyası da bu amaca uygun habercilik faaliyetlerinde bulunuyordu.

Tet, Çinceden türemiş Vietnamca bir kelime olup yeni yılın başlangıcı anlamına gelir ve Vietnamlıların kutladığı bir tatil günüdür. Bu atmosferin dışına çıkan Kuzey Vietnamlılar, 30 Ocak 1968'de geleneksel ateşkesi bozmak suretiyle Güney Vietnam'a yönelik büyük bir saldırı başlattılar. Kuzey Vietnam ordusu ve Viet Cong[29] gerillaları, yaklaşık 80.000 kişilik bir kuvvetle 44 eyalet başkentinden 36'sına saldırdılar. Ana hedefte Saigon (Saygon) ve Hue bulunuyordu. Amerikalılar ve Güney Vietnamlılar büyük saldırı karşısında şaşırdılar ancak kısa zamanda toparlanarak önce tutundular, ardından etkili bir şekilde karşılık verdiler. Bununla birlikte, siyasi açıdan en büyük etki, Güney Vietnam'ın başkenti Saygon'a yönelik komünist saldırıya aitti.

Silahlı Viet Cong gerillaları, ki operasyonları intihar komandolarına benzer bir konsept arz ediyordu, Saigon'daki ABD Büyükelçiliği'ni işgal

29 Vietnam Ulusal Kurtuluş Cephesi. 20 Aralık 1960'ta Güney Vietnam yönetiminin çökertilmesi, Kuzey ve Güney Vietnam'ın yeniden birleştirilmesi amacıyla oluşturulan siyasi örgüt.

Levent Şahverdi Arşivi

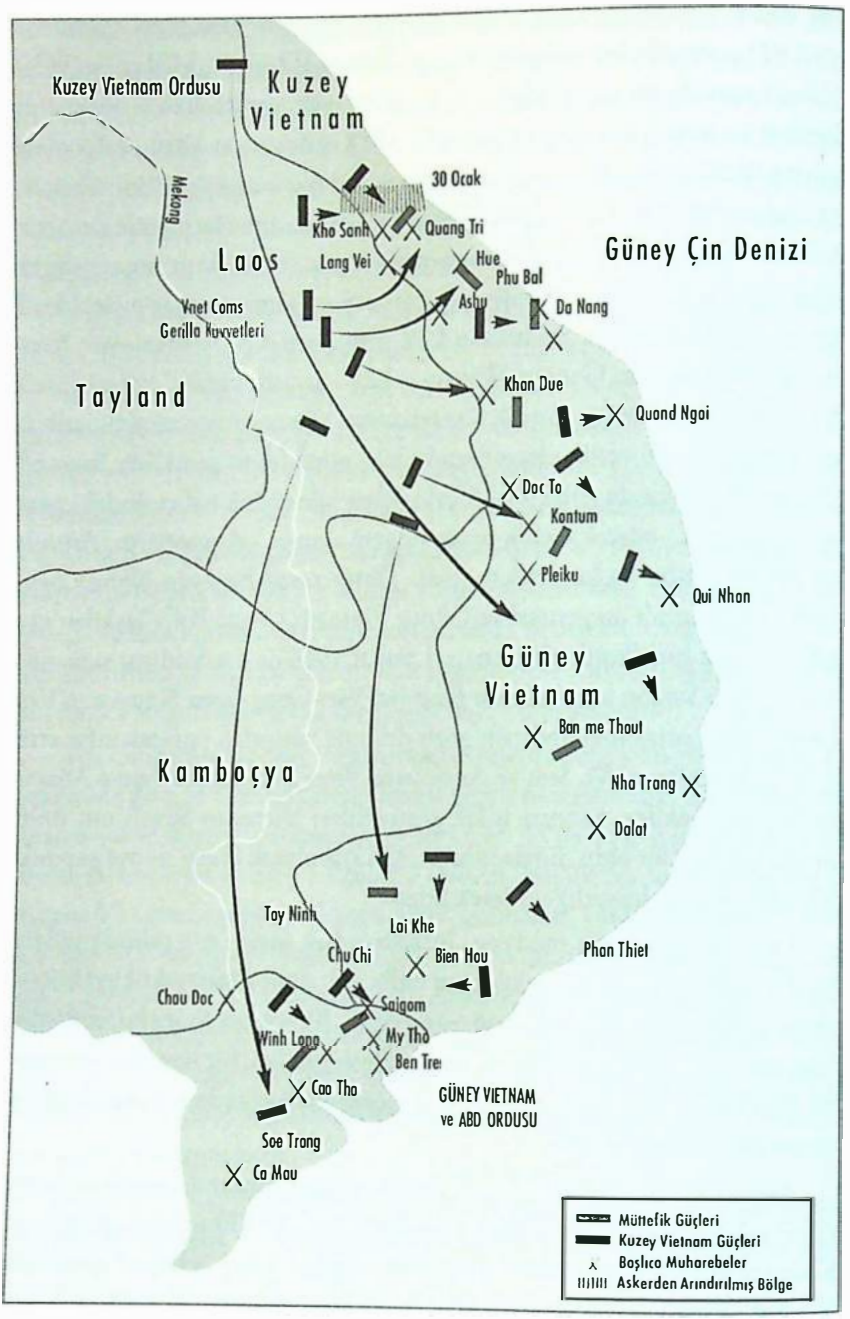
ettiler. Bu eylem, sadece birkaç sokak ötedeki otelde kalan Batılı gazeteciler üzerinde muazzam bir etki yarattı. Viet Cong'un böylesine cüretkâr bir saldırı yapabilmesi, muharebe alanının mutlak "efendileri" oldukları ve ABD generallerinin saldırıyı kontrol altına aldıkları iddialarının yalan olduğunu ifade ediyordu. Viet Cong saldırısı çoğu gazetecinin önyargılarını besledi ve dünya kamuoyu nezdinde ABD ordusunun kötü performans gösterdiği, dolayısıyla savaşı kazanamayacağı fikrini güçlendirdi. Gerçekte, sadece 12 Viet Cong gerillası elçiliğe sızmış, altı saat içinde de hepsi öldürülmüştü. Aslında bu, savunma güçlerine çabalarının boşa gittiğini düşündürerek, rakibin paniğe kapılmasını sağlamayı amaçlayan klasik bir gerilla saldırısıydı. Saldırıdan kısa süre önce ABD ordusunun Vietnam'daki komutanı General Westmoreland, savaşın kazanıldığı yönünde bir açıklama yapmıştı. Ancak Amerikalılar televizyonlarını açtıklarında durumun hiç de verilen beyanattaki gibi olmadığını gördüler. Saigon[30] (Saygon) elçiliğinde görevli CIA çalışanları bile elçilik bahçesindeki pencerelerden ateş ederek elçilik binasını geri almaya çalışıyorlardı. Aslında en büyük darbe başka yerden geldi. Tümgeneral Nguyen Ngoc Loan, Güney Vietnamlı bir general ve Güney Vietnam Ulusal Polis Teşkilatı'nın şefiydi. Ağır bir alkolik olan Loan, 1 Şubat 1968'de Tet Saldırısı sırasında Vietnam'ın Saigon kentinde ele geçirilen Viet Cong üyesi Nguyenen Van Lem'i sokak ortasında herkesin gözü önünde başından vurarak infaz etti. NBC kameramanı Vo Suu ve Associated Press fotoğrafçısı Eddie Adams tarafından çekilen yargısız infaz görüntüleri Vietnam Savaşı'nın ünlü simgelerinden bir oldu. Böylece başta ABD'de olmak üzere, dünya çapında Vietnam Savaşı karşıtlığı giderek arttı.

Hue şehrinde Batı medyası, İmparatorluk Sarayı'nın aslında sadece hafif hasar gördüğü hâlde yıkıldığını iddia etti. Aynı saldırı taktikleri birçok yerde farklı başarı derecelerinde tekrarlandı. İlk şoktan sonra komünistler tam anlamıyla yenilgiye uğradı. Bu, maliyeti yüksek bir harekât olmuştu: 45.000 Kuzey Vietnam askeri ve Viet Cong gerillası sadece birkaç haftalık çatışmada öldürülmüştü.

Antik Hue kentine ilk Kuzey Vietnam saldırısı sırasında, orada bulunan ABD askerleri güçlü bir direniş gösterdi. Dien Bien Phu Muharebesi'nin Kuzey Vietnam komutanı ve galibi Vo Nguyen Giap, şehri ele geçirmek için dokuz tabur görevlendirdi. ABD deniz piyadelerinin takviye kuvvetleri,

30 Şimdiki adıyla Ho Chi Minh şehri

Levent Şahverdi Arşivi

Levent Şahverdi Arşivi

Hue'daki arkadaşlarını kurtarmak için kuzeye koştular. Ancak bütün takviye kuvveti 80 deniz piyadesi, 100 kadar Güney Vietnam askeri ve 4 adet M-48 tankından oluşuyordu. Bu küçük kurtarma grubu Kuzey Vietnam ordusu tarafından pusuya düşürüldü. Buna rağmen ağır ateş altında Amerikan yerleşkesine ulaşmak için ilerlemeye devam ettiler. Daha fazla Amerikan deniz piyadesi onlara katıldı ve sonunda hırpalanmış takviye kuvveti, kuşatma altındaki Amerikalılara ulaşabildi. Böylesine inatçı bir mücadele, XIX. yüzyılda ulusal kutlamalar için örnek teşkil edebilirdi, ancak bu çatışma "Vietnam Savaşı'nın 1968'deki bir parçası" olduğu için böyle bir kahramanlıkla gurur duymak entelektüel açıdan uygun görülmemişti.

Hue'nun başka bir yerinde Viet Cong, Güney Vietnamlı sivillere yönelik korkunç bir katliama girişti. Phu Cam Katedrali'ne giren Viet Cong gerillaları, çeşitli yaş gruplarından yaklaşık 400 kişiyi bir araya topladı. Bunların bazıları komünistlerin hazırladığı ölüm listelerinde adı olduğu için, bazıları askerlik çağında oldukları için ve diğerleri de sadece zengin göründükleri için toplanmıştı. Bu kişiler en son güneye doğru yürürken görüldü. İki yıl sonra, Hue şehrinin 15 km uzağındaki yoğun ormanlık alanda bulunan bir dere yatağındaki toplu mezarda kemikleri bulundu.

Aslında Vietnam'daki komünistlerin sicili çok iyi değildi ancak savaş karşıtı tepkileri tetikleyen unsurlardan biri, belki de en önemlisi, Amerikalı askerlerin güney ve kuzey fark etmeksizin tüm Vietnemlılara kötü davranmasıydı. Bu durumu ortaya çıkaranlar ise gazeteciler oldu.

The New York Times tarafından 1971'de yayınlanan *The Pentagon Papers*, ABD'nin Vietnam Savaşı'ndaki gerçek rolü hakkında şoke edici bilgilere ışık tutan ve Johnson yönetiminin bu role ilişkin olarak hem halka hem de Kongre'ye yalan söylediğini kanıtlayan ve bu yalanları inceleyen bir dizi makale, belge ve çalışmadır. Özgür bir basının önemini hatırlatmak için bugün de geçerliliğini korumaktadır. Bu çalışmanın içerisinde Vietnam'da görev yapan Amerikalı bir askerin "Viet Cong gerillarını nasıl tespit ediyorsunuz?" sorusuna verdiği yanıt aslında Amerikan ordusunun nasıl hareket ettiğinin bir kanıtıdır:

> "Çekik gözlü, nefretle bakan ve elinde silah olan birisiyse, kesin Viet Cong'dur. Eğer çekik gözlü, nefretle bakan ama elinde silah olmayan birisiyse, o zaman Viet Cong sempatizanıdır. Eğer çekik

Levent Şahverdi Arşivi

gözlü, gülümseyerek bakan ve silahsız biriyse, o zaman işiniz zordur çünkü ondan her şey beklenir."

Vo Nguyen Giap'in saldırısı başarısız olsa da ABD medyası Tet'i Kuzey Vietnam için bir zafer olarak göstermeye devam etti. Bu tür bir siyasi baskı, ABD'yi Mayıs 1968'de Paris'te barış görüşmelerine katılmaya itti. Yeni seçilen Başkan Richard Nixon, 1969'da ABD'nin Vietnam'dan çekilme planlarını duyurdu. Tet Taarruzu Kuzey Vietnam'ın dikkatini, Güney Vietnam mevzilerinden çekip Amerikan kuvvetlerine zayiat vermeye yöneltmesine neden oldu. Böyle bir strateji, sonunda başarıya ulaştı. Yaşananlar, medyada yer alan savaş haberleri üzerinde sıkı bir kontrol sağlamaya çalışan Batılı hükûmetler için sağlam bir ders oldu. Amerikan toplumu üzerindeki sarsıcı etkisini uzun süre koruyan görüntüleriyle Vietnam, savaş karşıtı söylemleri küresel düzeyde artırarak 68 Hareketi'nin başlaması hususunda da bir dönüm noktası oldu.

1973 YOM KİPPUR SAVAŞI

Mısır ve Suriye güçleri, 1967'deki Üçüncü Arap-İsrail Savaşı sırasında kaybettikleri toprakları geri almak umuduyla 6 Ekim 1973'te İsrail'e karşı koordineli bir saldırı başlattı. Zamanlama İsrailliler açısından manidardı: Yahudi takvimindeki en kutsal gün olan Yom Kippur. İsrail Savunma Kuvvetlerini şaşırtan Mısır birlikleri Sina Yarımadası'nın derinliklerine doğru ilerlerken, Suriye de İsrail birliklerini Golan Tepelerinden atmak için mücadele etti. Ancak karşı saldırıya geçen İsrail, Golan Tepelerini yeniden ele geçirdi. 25 Ekim 1973'te ateşkes yürürlüğe girdi.

1967 yılında yaşanan Altı Gün Savaşı sonucunda elde ettiği dikkat çekici zafer ile İsrail, Sina Yarımadası'nı, Gazze Şeridi'ni, Batı Şeria'yı, Doğu Kudüs'ü ve Golan Tepelerini ele geçirmişti. Mısır, Suriye ve Ürdün birliği ağır darbe yemişti. 1970'te Mısır cumhurbaşkanı olan Enver Sedat, kendini ekonomik açıdan sorunlu bir ulusun lideri olarak buldu. İsrail'e karşı sonsuza kadar mücadele etmeyi göze alması mümkün görünmüyordu. Barış yapmak suretiyle Sina'da istikrar ve düzen sağlamak istiyordu. Ne var ki 1967 zaferinden sonra İsrail'in düşündüğü barış şartlarının Mısır lehine olması pek mümkün değildi. Bu yüzden Sedat, İsrail'e tekrar saldırmak için cüretkar bir plan tasarladı. Bu hamlesi başarısız olsa bile İsrail'i Mısır'la

Levent Şahverdi Arşivi

barış yapmanın gerekli olduğuna ikna edebilirdi. Önce siyasal hazırlığa başlayan Sedat, 1972'de 20.000 Sovyet danışmanını Mısır'dan çıkardı, üstüne bir de Washington ile yeni diplomatik kanallar açtı. İsrail'in en önemli müttefiki olan ABD, gelecekteki barış görüşmelerinde önemli bir arabulucu olacaktı. Yanı sıra Suriye ile yeni bir ittifak kurup İsrail'i hedef alan bir saldırı planlandı.

Görüşmeler

10 Eylül 1973'te düzenlenen zirvede bir araya gelen Mısır lideri Enver Sedat ve Suriye lideri Hafız Esad yeni bir savaşı göze almaya hazırdılar. Ancak 1967 savaşından kalan tek lider olan Ürdün Kralı Hüseyin aynı fikirde değildi. Bu yüzden farklı bir konumda kalmayı tercih etti. Buna göre askerî bir operasyon sırasında Ürdün birliklerinin faaliyetleri, Golan Tepelerindeki Suriyelilere yardımla sınırlı kalacak ve sadece pasif bir savunma rolü oynayacaklardı. İşte bu tavrından dolayı Kral Hüseyin 6 Ekim 1973 günü başlayan harekâttan haberdar edilmedi.

25 Eylül 1973 akşamı, Tel Aviv'in kuzeyinde bulunan "güvenli" misafirhanede Mossad'ın önemli bir konuğu vardı: Ürdün Kralı Hüseyin. Ürdün Kraliyet Hava Kuvvetlerine ait bir helikopter ile İsrail'e gelen Kral Hüseyin, acil koduyla görüşmek istemişti. Mısır lideri Enver Sedat ve Suriye lideri Hafız Esad ile toplantı yaptığını anlatan Hüseyin, İsrail'in saldırıya uğrayacağını, ancak Ürdün'ün bu savaşın bir parçası olmayacağını bildirdi. İsrail Savunma Bakanlığı ile üst düzey güvenlik ve istihbarat yetkilileri yaptıkları değerlendirme toplantısında, Arapların kaybetmeleri muhtemel böyle bir savaşa girmeyeceğine karar verdiler. İlk ağızdan alınan bu denli önemli bir istihbaratı küçümsemeleri, İsrail yönetiminin ve Mossad'ın en büyük hatalarından biri olarak tarihe geçmiştir. 6 Ekim 1973'te dördüncü Arap-İsrail savaşı başladığında, İsrail askerlerinin çoğu Yom Kippur'u kutlamaları dolayısıyla mevkilerinden uzakta bulunuyorlardı.

Levent Şahverdi Arşivi

İlk Darbe: Hava Saldırısı

6 Ekim günü öğleden sonra saat 14.00'te Bedir Harekâtı adlı büyük bir hava saldırısı başladı. 200'den fazla Mısır uçağı, üç hava üssüne, Hawk füze bataryalarına, üç komuta merkezine, topçu mevzilerine ve birkaç radar istasyonuna eşzamanlı saldırılar düzenledi. Refidim ve Tamada'daki havaalanları geçici olarak hizmet dışı bırakıldı. Ophir'deki bir Hawk bataryasına hasar verildi. Hava saldırısı, Bar Lev Hattı'na ve arka alandaki komuta noktaları ile toplama üslerine karşı bir saate yakın süren 2.000'den fazla topçu bataryasının katıldığı baraj ateşiyle birleştirilmişti. Aynı zamanda, 14 Mısır Tupolev Tu-16 bombardıman uçağı, Kelt füzeleri ile Sina'daki İsrail hedeflerine saldırdı. İki Mısır Tupolevi de İsrail'in merkezindeki bir radar istasyonuna iki Kelt füzesi ateşledi. Füzelerden biri devriye gezen bir İsrail Mirage uçağı tarafından düşürüldü. İkincisi ise denize düştü. Saldırı aslında İsrail'i uyarma girişimiydi; Mısır, topraklarının derinliklerindeki hedeflerin bombalaması hâlinde İsrail'e karşı misilleme yapabilecek güçte olduğunu göstermek istiyordu.

Savaşın bu noktasında özellikle hava muharebeleri ve hava üstünlüğü konusunda harp tarihçilerinin vardığı sonuçlar ile savaşan devletlerin verdiği ve verdirdiği zayiat konusunda farklılık bulunmaktadır. Bazı yazarlar, ilk saldırının başarısının, planlanmış olan ikinci saldırının gerekliliğini ortadan kaldırdığını iddia etmektedirler. Bu iddialarına kanıt olarak da Mısır'ın saldırı sırasında beş uçak kaybettiğini kabul ettiği açıklamayı göstermektedirler. Diğer taraftan bazı yazarlar da aslında 18 Mısır uçağının düşürüldüğünü ve bu kayıpların planlanan ikinci saldırı dalgasının iptaline yol açtığını söylemektedirler. Onların kanıtı da İsrail'in yaptığı açıklamadır. İsrail, bir çift F-4E Phantom uçağının, Şarm El-Şeyh üzerinden 28 Mısır MiG uçağı ile girdiği çatışmada sekiz MiG'i fire vermeden düşürdüğünü açıklamıştır. Bu konuda hemfikir olunan tek gerçek vardır: Savaş sırasında hayatını kaybeden Mısırlı pilotlarından biri, Cumhurbaşkanı Sedat'ın üvey kardeşi Yüzbaşı Atıf Sedat'tır.

Suyun Gücü

Mısır kara orduları o zamanki askerî gereklere göre "güncellenmiş" Sovyet silahlarıyla etkileyici ilerlemeler kaydettiler. Bunun üzerine Irak güçleri de kısa süre sonra savaşa katılırken Suriye Ürdün'den destek aldı. Olası bir İsrail karşı saldırısının kısa süre içinde gerçekleşeceğini ve bunun

Levent Şahverdi Arşivi

da üç zırhlı tümen vasıtasıyla yürütüleceğini tahmin eden Mısırlılar, kendi saldırı güçlerini roket güdümlü el bombalarıyla ve az sayıda olmakla birlikte daha gelişmiş Sagger güdümlü füzeler gibi çok sayıda personel tarafından taşınabilen ve kullanılabilen tanksavar silahlarla donatmışlardı. İsrail'in ilk zırhlı karşı saldırısında yıkıcı bir etki yaratabilmelerinin sebebi de bu silahlardı. Kanalı geçecek beş piyade tümeninin her biri RPG-7 roketleri ve RPG-43 bombalarına sahipti. Yaklaşık 12 saat boyunca herhangi bir zırh desteğine sahip olmayacakları için Mısır birlikleri bir tanksavar güdümlü füze taburu ile takviye edilmişti. Bunun yanında Mısırlılar, geçiş noktalarına ayrı rampalar inşa ederek Süveyş Kanalı'nın doğu kıyısındaki İsrail kum duvarına mukabil 21 metreye varan yüksekliğe ulaşarak hem saldırı hâlindeki piyadelere koruma ateşi sağladılar hem de ilk İsrail zırhlı karşı saldırısıyla baş ettiler. Mısır büyük ölçekli ve etkili tanksavar silah stratejisine ek olarak, yerden yukarı yükselen SAM füze kalkanı ile İsrailllilerin yakın hava desteğine de engel oldu. Bu taktikler, İsrail'in savaşın başlarında yaşadığı başarısızlığın temel nedeni oldu.

Mısır ordusu, İsrail savunmasını geçmenin hızlı ve etkili bir yolunu bulmak için büyük çaba harcadı. İsrailliler, Süveyş Kanalı'nın kendilerine ait kıyılarına, 60 derecelik eğime sahip 18 metre yüksekliğinde büyük kum duvarlar inşa etmiş ve duvarların su hattını betonla güçlendirmişlerdi. Mısırlı mühendisler bu engelleri temizlemek için başlangıçta patlayıcılar ve buldozerlerle denemeler yaptılar ama sonuç alamadılar. Sonra bir istihkam subayı, basınçlı su kullanmayı önerdi. Test edilen fikrin başarılı olduğu görülünce İngiltere ve Doğu Almanya'dan basınçlı su püskürtebilen cihazlar ithal edildi. Böylelikle, kanaldan gelen su kullanılarak kum duvarı etkili bir şekilde aşıldı.

Washington'daki Amerikan Yahudiler İsrail için acil yardım talep ettiler. Washington bir ikilem içindeydi; müttefiki İsrail'e tedarik sağlamak, Arapların iyi niyetini yok etme riskini taşıyordu. Amerikan Dışişleri Bakanlığı'nda hayat adeta durmuştu. Hava konvoyu tekrar tekrar ertelendi. Tedarik malzemelerinin düşünülenden daha yavaş ulaştırılması İsrail ordusunu hem hayal kırıklığına uğrattı hem de öfkelendirdi. Bu sırada Mısırlılar saldırılarını sürdürüyorlardı. ABD, gelen raporlarda kullanılan dilin giderek sertleşmesinden İsrail'in durumunun ciddi olduğunu anlıyordu.

Sonuç olarak Enver Sedat savaşın başlarında üstün geldi. Mısır, Altı Gün Savaşı'nda kaybettiği toprakları geri almıştı. Ancak Ruslar yaklaşan tehlikeyi hissettiler. Hemen devreye girerek Sedat'ı ateşkes çağrısına uymaya

Levent Şahverdi Arşivi

davet ettiler ama dinletemediler. Bu sırada Washington'da Başkan Nixon tavır değiştirdi ve İsrail'e yapılan silah sevkiyatındaki gecikmelere son verdi. ABD'nin hava köprüsü ile sağladığı silah desteği İsrail'e bir hayli yardım etti. Birkaç gün sonra tamamen seferber olan İsrail Savunma Kuvvetleri, karşı saldırıya geçerek Arap kuvvetlerine ağır personel ve teçhizat kayıpları verdirmeye ve Arap kuvvetlerini tümden püskürtmeye başladı. Yine ABD'nin göz yummasıyla saldırılarını hızlandırdı ve Mısır'a girdi. ABD, Mısır'ın yenilmesini istiyor ama tamamen ortadan kaldırılmasını da menfaati gereği onaylamıyordu. Washington'ın baskısı üzerine İsrail, Kahire'den sadece 100 km uzaktayken Mısır yönetimi ile masaya oturmak zorunda kaldı. 25 Ekim'de Birleşmiş Milletler tarafından ateşkes sağlandı.

Savaşın Ardından

Yom Kippur Savaşı, İsrail'e ağır kayıplara mâl oldu. İsrailliler hükûmetin bu saldırıya hazırlıksız yakalanmasını ağır bir şekilde eleştirdi. Bu nedenle ülkenin başbakanı Golda Meir, Nisan 1974'te istifa etti. Mısır, Yahudi komşusu karşısında nihai zaferi elde edememiş olsa da Enver Sedat'ın bu ilk başarısı Mısır'ın Orta Doğu'daki prestijini büyük ölçüde artırarak barış fırsatı yarattı. Suriye için Yom Kippur Savaşı bir felaketti. Beklenmedik Mısır-İsrail ateşkesi, Suriye'yi askerî yenilgiyle karşı karşıya bıraktı ve İsrail, Golan Tepelerinde daha fazla toprak ele geçirdi. Bu hamleyi unutmayan Suriye, 1979'da Mısır'ı Arap Ligi'nden çıkarmak için diğer Arap devletleriyle birlikte oy kullanacaktı.

1978 yılına gelindiğinde, Mısır Cumhurbaşkanı Enver Sedat ile İsrail Başbakanı Menachem Begin, ABD Başkanı'nın dinlenme mekânı olan Camp David'de 12 gün süren gizli müzakerelerde bir araya gelerek 17 Eylül 1978'de Camp David Antlaşması'nı imzaladılar. İmza töreni Beyaz Saray'da Başkan Jimmy Carter huzurunda gerçekleşti. Bunu 1979 yılındaki Mısır-İsrail Barış Antlaşması izledi. Öyle ki Sedat ile Begin, Nobel Barış Ödülü'ne layık görüldüler. Ne var ki Arap coğrafyasında bu fotoğraf çok farklı algılanıyordu. Araplar Sedat'ı bu hareketinden dolayı hep ihanetle suçladılar ve 6 Ekim 1981 günü, Yom Kippur'un yıl dönümü için yapılan resmigeçit sırasında Sedat, kendi askerleri tarafından öldürüldü.

İsrail, barış anlaşmasının bir parçası olarak Sina Yarımadası'nı 1982 yılında Mısır'a iade etti. Pratikte ne derece gerçekleştiği hâlâ zaman zaman tartışma konusu olsa da 2005 yılında Gazze Şeridi'nden çekildiğini

Levent Şahverdi Arşivi

duyurdu. Ancak Altı Gün Savaşı'nda ele geçirdiği Golan Tepeleri ile Batı Şeria'da varlığını sürdürdü.

1980 HÜRREMŞEHR MUHAREBESİ

İran-Irak Savaşı, 22 Eylül 1980'de Irak'ın, komşu İran'ı işgal etmesiyle başlayan uzun süreli bir silahlı çatışmaydı. Savaş neredeyse 8 yıl sürdü ve 20 Ağustos 1988'de İran'ın BM aracılığıyla ateşkesi kabul etmesiyle birlikte aslında bir çıkmazla sonuçlandı. Irak'ın işgal mantığı öncelikle İran'a darbe indirerek Ayetullah Humeyni'nin 1979 İran Devrimi hareketini Şii çoğunluklu Irak'a ihraç etmesini ve Sünni egemen Baas liderliğini tehdit etmesini engellemekti. Irak, Basra Körfezi'ndeki egemen devlet olarak İran'ın yerini almayı da istemişti. Bu, devrim öncesi İran'ın muazzam ekonomik ve askerî gücü ile ABD ve İsrail gibi ülkelerle yakın ittifak içinde olması nedeniyle daha önce mümkün görülmüyordu. Yıllardır devam eden sınır anlaşmazlığı sürecine dayanan savaş, Irak'ın İran'ın petrol zengini Huzistan (Khuzestan) Eyaletini ve Şattülarap'ın doğu yakasını ilhak etmeyi planlamasının bir sonucu olarak başladı. Hürremşehr[31] *Muharebesi, taraflar arasında yaşanan büyük çarpışmalardan biriydi. Vahşeti ve şiddetli ile hatırlanan muharebe 22 Eylül-10 Kasım 1980 tarihleri arasında yaklaşık 50 gün sürdü.*

Savaştan önce, Hürremşehr ağırlıklı olarak üst sınıflardan yaklaşık 220.000 nüfusa sahipti ve İran'ın en seçkin mahallelerinden bazılarına ev sahipliği yapıyordu. 1979'daki İran İslam Devrimi'nin ardından, hükûmet karşıtı gruplar Irak'a katılmak için Huzistan vilayetinde çok sayıda bombalama eylemi gerçekleştirdi. Bu dönem aynı zamanda İran ve Irak arasında sık sık sınır ihlallerine sahne oluyordu. Nihayet, 17 Eylül'de Irak Cumhurbaşkanı Saddam Hüseyin, 1975 Cezayir Antlaşması'nı geçersiz ve hükümsüz ilan etti. Bu hamleyi başlayacak bir savaşın geri sayımı olarak gören İranlılar, Hürremşehr'i savunmak için şehrin dış mahallelerinde bir dizi mevzi hazırladılar. İlk mevzide askerler, ikincisinde tanklar, toplar ve tanksavar silahları vardı.

31 Yabancı kaynaklarda "Khorramshahr" olarak geçen şehir İran'ın Huzistan eyaletinde yer alan son derece stratejik bir noktadır.

Levent Şahverdi Arşivi

1975 Cezayir Antlaşması, Irak ve İran arasındaki Şattülarap su yolu ile Huzistan bölgesini kapsayan sınır anlaşmazlıklarının sona ermesini amaçlıyordu. Bu antlaşmayı imzalarken Irak'ın diğer bir düşüncesi de Kürt ayaklanmalarını sona erdirmekti.

22 Eylül öğleden sonrası Irak, ülke çapında bir dizi hava saldırısı ve top bataryalarının yaylım ateşiyle işgalin ilk aşamasını başlattı. Şehir ateş ve duman örtüsüne bürünmüş, su ve elektrik gibi temel hizmetler kesilmişti. Gece karanlığında 500 Irak tankı Hürremşehr-Ahvaz yoluna doğru ilerledi. Şehrin ileri karakollarının çoğu 23 Eylül sabahı Irak'ın mekanize tümenleri tarafından imha edildi. Ancak Iraklıların bu meşguliyeti, İranlılara şehir içinde ve çevresinde savunma hazırlamaları için yeterli zaman verdi. Iraklılar, hilal formasyonuyla Hürremşehr'i çevrelemeye başladı. İşgalin üçüncü ve dördüncü günü, Hürremşehr-Ahvaz yolunu ele geçirmeye ve tutmaya çalışan Irak güçleri, sıkı bir direnişle karşılaştı. Şehri koruyan garnizonun büyük bir kısmının ortadan kaldırılmasına rağmen Irak kuvvetleri planlanandan yavaş ilerliyordu. Muharebenin ilk günlerindeki temel sorunlar; komuta birliğinin olmaması, ağır silahların yer değiştirmesinde zaman kaybedilmesi, mühimmat tedarikinin gecikmesi ve yaralılar için yeterli ambulans olmamasıydı.

Ancak 30 Eylül'de şehrin çevresindeki alanı büyük ölçüde ele geçiren Iraklılar, Hürremşehr'in hem Abadan'la hem de Huzistan eyaletinin geri kalanıyla bağlantısını kestiler. Irak ordusu Hürremşehr'in kapısına dayanmıştı.

Irak komando birliği, en güneydeki liman üzerinden Hürremşehr'e giren binlerce Irak kuvvetinden ilki oldu ancak bu kuvvet püskürtüldü. Bu haberin ardından Irak 3. Tümeni'ne ait tanklar ve mekanize birlikler o gün şehre akın başlattı. Devrim Muhafızları, *Pasdaran* tanksavar silahlarıyla karşı saldırılarda bulunarak, Irak kuvvetlerini çeşitli noktalarda yavaşlattı. Irak tank kuvvetinin muazzam ağırlığı, tanksavar ekiplerine karşı etkiliydi ancak İran tanklarıyla karşılaşıldığında, Irak saldırısı hız kaybetti. Şiddetli çatışmalardan sonra Iraklılar, şehrin eteklerinde eski pozisyonlarına püskürtüldü.

Iraklılar, ilk saldırının ağır kayıplarını telafi etmek için toparlanırken bir yandan da şehri ateş altında tutuyorlardı. Bölgeye tank ve asker gönderilerek Irak kuvvetleri takviye edildi. 14 Ekim'de Iraklılar, birliklerini ilerletmek ve gözlem noktaları kurmak için gece karanlığından faydalanarak

Levent Şahverdi Arşivi

harekete geçtiler. Bu taktik sayesinde Özel Kuvvet ve Komando birimleri şehrin önemli kavşak noktalarını ve limanını ele geçirdi. Güvenlik sağlandıktan sonra Irak tankları ve zırhlıları İran garnizonunu ve ana karayolunun kontrolünü sürpriz bir şekilde ele geçirdi. Tanklar şehir sokaklarında ilerlerken piyadeler de evlerin içinde İran Devrim Muhafızları ve gönüllülerle çatışıyordu.

Irak kuvvetleri 21 Ekim'de şehir merkezindeydi. Şimdi hedeflerinde hem Hükûmet binasını hem de Hürremşehr'i Abadan'a bağlayan köprüyü ele geçirmek vardı. Harekât planına göre, beş tabur piyade ve Özel Kuvvetler, bu hedefleri kırk sekiz saat içinde ele geçirmeliydi. 24 Ekim'de operasyon başlatıldı. İran ve Irak güçleri arasında başlayan beş saatlik acımasız mücadele sonrasında köprü, Iraklıların elindeydi. Hükûmet binasına doğru ilerleyen Irak tankları çevredeki sokaklarda ve mahallelerde yoğun bir direnişle karşılaştı. Çatışmalar şehir merkezine yaklaştıkça, dar sokaklarda etkili bir şekilde ateş edemeyen tankların rolleri, piyadelere destekle sınırlı kaldı. Azalan mühimmat, sürekli tekrarlanan Irak saldırıları ve yorgunluk, şehri savunan İran kuvvetlerini yıpratmaya başladı.

24 Ekim öğleden sonrasında Iraklılar hükûmet binasını ele geçirdiler ancak İran güçleri tarafından püskürtüldüler. Ancak gece gerçekleştirilen ikinci bir akın ile binanın kontrolü Iraklıların eline geçti. 25/26 Ekim gecesi, İranlı kuvvetlerin artakalanları, geride kalmış bir avuç gönüllünün sağladığı koruma altında Karun Nehri'ne doğru çekilerek şehirden ayrıldılar. 10 Kasım günü Hürremşehr tamamen Irak'ın kontrolü altındaydı.

Hürremşehr, Saddam Hüseyin'in güçleri tarafından tamamen harap edilmiş, çok az bina sağlam kalmıştı. Abadan ve Ahvaz gibi diğer büyük şehir merkezleri de harabeye dönüşmüştü ancak hiçbir yer Hürremşehr kadar kötü değildi. Savaşın sona ermesinden yıllar sonra, bazı binalar yaşananların genç kuşaklar tarafından hatırlanması amacıyla harap durumda bırakıldı. Hürremşehr, İran-Irak Savaşı'nın birincil ve en önemli muharebelerinden biriydi. Bu nedenle İran halkı arasında efsanevi bir role ulaştı.

Şehirde Iraklı askerlerin dışında hiç kimse kalmamıştı. Ancak personel zayiatının fazla olması ve sert hava koşulları nedeniyle Iraklılar, İran'a karşı daha fazla saldırı gerçekleştiremedi. Şehir, İranlıların Huzistan eyaletini yeniden ele geçirmek için Beytü'l-Mukaddes Operasyonu'nu başlattığı Nisan 1982'ye kadar Irak'ın elinde kaldı.

Levent Şahverdi Arşivi

Yıllardır süren savaşın verdiği bitkinlik, ekonomik yıkım, moral çöküntüsü, askerî kilitlenme, Irak güçleri tarafından İranlı sivillere yönelik kitle imha silahları kullanıldığına dair haberler ve bu haberlerin getirdiği uluslararası tepki, artan ABD-İran askerî gerilimi gibi bir dizi neden, 1988 yılında Birleşmiş Milletler tarafından bir ateşkesin gündeme getirilmesine yol açtı.

İran-Irak Savaşı, kullanılan taktikler açısından I. Dünya Savaşı ile gösterdiği benzerlikler dolayısıyla gündemde kaldı. Bunlar arasında takviye edilmiş savunma hatlarına gerilmiş dikenli teller, büyük çaplı siper savaşı, makineli tüfek mevzileri, süngü saldırıları, İranlıların insan dalgası saldırıları, kimyasal silahların yaygın kullanımı ve Irak'ın sivil hedeflere yönelik kasıtlı saldırıları sayılabilir. Her iki taraftan toplamda 500.000'i asker olmak üzere 1 milyondan fazla kişi hayatını kaybetti. Trajik olan bir başka noktaysa bu savaşın tazminat veya sınır değişikliği gibi herhangi bir sonuca sahip olmamasıdır. Özetle onca kan, galibi olmayan bir savaş için dökülmüş, küçük menfaatler uğruna her iki ülkenin kaynakları da ciddi zarar görmüştür.

1982 PORT STANLEY MUHAREBESİ

Falkland Savaşı'nda İngiltere, modern savaş çağında XIX. yüzyıl tarzı bir "sömürge savaşı"nın mümkün olduğunu gösterdi. İngiliz görev gücü, 13.000 km'lik bir deniz tedarik hattına bağlı kalarak üstelik kara üssü olmadan etkin bir şekilde mücadele etti. Port Stanley'nin İngiliz kuvvetleri tarafından yeniden ele geçirilmesi, Vietnam sonrası karamsarlığı ortadan kaldırarak diğer dünya güçlerini, yabancı krizlere müdahale etmeleri konusunda adeta cesaretlendirdi.

İngiltere'nin Falkland'deki varlığı 1690'a kadar uzanır. Donanma Kaptanı John Strong, etkin bir nüfusun bulunmadığı Adalara ilk ayak basan kişiydi ve İngilizler XVIII. yüzyılın ortalarında buradaki takımadalarda bir yerleşim kurmaya başladılar. Yaklaşık 10 yıl sonra da bölgeyi terk edip İspanyol kontrolüne bıraktılar. 1820'de bağımsız olan Arjantin, yüzyılın başlarında Adaları İspanyol kraliyetinden miras aldığını öne sürerek Falkland Adaları üzerinde hak iddia etti. Bunun üzerine 1833'te Falkland'a geri dönen İngiliz birlikleri Arjantinli yetkilileri sınır dışı etti ve İngiltere'nin adalar üzerindeki iddiasını yeniden gündeme getirdi. Bölgede balina ve

Levent Şahverdi Arşivi

fok avcılığı konusunda Arjantin ile önceden çatışma hâlinde olan ABD tarafından desteklenen İngiltere, Falkland Adalarını resmî kolonisi ilan etti. Güney Amerika halkı, Adalar üzerinde kendi egemenliğini ilan etti ki Arjantinliler adalara o zamandan beri Las Malvinas demektedirler.

İngilizler, 1833'ten itibaren mülkiyetleri altında olan Falkland Adalarını, Güney Atlantik'te stratejik önem taşıyan bir deniz üssü olarak kullandılar. Ancak İngiliz Hükûmeti, uzun vadede parlak bir gelecek görmediği Falkland'ı müreffeh ve güvenli kılmak için yatırım yapma konusunda isteksiz davrandı. Hatta XIX. yüzyıl sonlarında ve XX. yüzyıl başlarında Ada sakinlerini Arjantin'e katılmaya ikna etmeye çalıştığı anlar bile oldu ama II. Dünya Savaşı sonrası her şey değişti. Üzerinde yaşayanların adanın egemenliği üzerinde "son söze sahip" olacağını garanti eden 1968 tarihli anlaşma dönüm noktası oldu. Adaların Arjantin egemenliğini kabul etmesini ancak İngiliz yönetimi altında kalmasını öngören geri kiralama düzenlemesi de feshedildi. İki ülke arasında uzun süredir devam eden gerginlikler 1982'de en üst noktaya taşındı. Arjantinli hurda metal işçileri, Falkland sektöründeki Güney Georgia Adası'nda bulunan ve zamanında balina avcılığı yapılan terk edilmiş bir istasyona ülkelerinin bayrağını diktiler. İki hafta sonra her şey değişti.

Falkland Adaları için savaş, 2 Nisan 1982'de Arjantin birliklerinin Adaların başkenti Port Stanley'i ele geçirmesiyle başladı. Anahtar konumdaki İngiliz karakollarını herhangi bir kayıp vermeden kontrol altına aldılar. Ardından Arjantin, Adaları ilhak ettiğini açıkladı. Bir gün sonra Güney Georgia da Arjantin'in elindeydi.

İngiliz Hükûmeti'ni ve halkını derinden sarsan olaysa gazetelerde görülen bir resimdi: Teslim olan İngiliz askerleri. Bu ne Londra'daki yönetim ne de İngiliz yurttaşları tarafından kabul edilebilir değildi çünkü onlar asırlardır hiçbir şeye teslim olmayan ordularıyla övünürlerdi. Öyle ki 1781 Yorktown, 1916 Kutü'l Amare ve 1942 Singapur teslimiyetleri gibi sayısı birkaçı geçmeyen hadise İngiliz harp tarihinde kara gün olarak adlandırılmaktadır.

Vietnam Savaşı'nın ardından birçok Batılı güç, yurtdışına müdahale imkân ve kabiliyetlerinden şüphe duyar hâle gelmişti. İngiltere'nin de yaşanan durumu kabul etmesi, maliyetli ve riskli bir savaştan kaçınması kolay olurdu. Ancak Falkland nüfusunun çoğu kendilerini İngiliz olarak görüyordu. Başbakan, "Demir Lady" lakaplı Margaret Thatcher, despot

Levent Şahverdi Arşivi

devletlere karşı güçlü bir antipati duyuyordu. Bunun İngiltere'nin düzeltebileceği bir yanlış olduğuna inanıyordu. Ancak Falkland, 13.000 km uzakta, yani dünyanın öbür ucundaydı. Buna karşılık, Arjantin'in burnunun dibindeydi. Dolayısıyla buraya müdahale etmek, Londra için büyük bir kumardı.

İlk adım olarak Arjantin, Birleşmiş Milletler tarafından saldırgan ilan edilip kınandı. Bu sırada İngiltere, bir görev gücü oluşturdu. İngiliz kuvvetleri 5 Nisan 1982'de yola çıktı. Amiral Sir John Woodward komutasındaki kuvvet, içlerinde iki hafif uçak gemisi olan HMS Hermes ve HMS Invincible'ın da bulunduğu 30 parça gemiden oluşuyordu. Görev gücünde, 4.000 kişilik Kraliyet Deniz Komandoları ile Paraşüt Alayı'ndan oluşan amfibi bir kuvvet de vardı. Bu birlikler daha sonra İskoç Muhafızlar, Galli Muhafızlar ve Gurkalar'dan oluşan 1.000 personellik birliklerle takviye edildiler. İngiliz ordusunun özel kuvvetleri olan SAS (Special Air Service) ve SBS (Special Boat Service) müfrezeleri de aktif olarak görev gücüne katılmışlardı. Hava desteği, uçak gemilerinde konuşlanmış dikey havalanıp inebilen 22 Harrier tarafından sağlanacaktı.

Atlantik Okyanusu'nun ortasındaki Ascension Adası, görev gücünün İngiltere'den hava yoluyla ikmal edilmesini sağlayan hayati bir mevki sağladı. Bu gücün karşısında ise, General Mario Benjamin Menendez'in komutası altındaki adalarda bulunan 15.000 Arjantinli asker vardı. Ana karada üslenen ve Exocet gibi modern güdümlü füzelerle donatılmış olan Arjantin Hava Kuvvetleri güçlüydü. Arjantin savaş gemileri de yakında konuşlanmıştı.

Kraliçe II. Elizabeth'in oğlu, Kraliyet Donanması'nda helikopter pilotu ve eğitmen olarak görev yapan Prens Andrew, Falkland Savaşı sırasında, havadan yere saldırı, Exocet füze saptırıcısı ve yaralı tahliyesi dâhil olmak üzere birçok görevde uçtu.

SAS ve SBS birimleri, 18 Nisan'dan itibaren Adaların savunma sisteminin keşfine başladı. Bu sayede 25 Nisan'da yeniden ele geçirilen Güney Georgia, Kraliyet Donanması'nın üssü olarak kullanılmaya başlandı. Adaların çevresinde 320 km'lik güvenli bölge ilan edildi. Bir denizaltı, Arjantin savaş gemisi ARA General Belgrano'yu batırdığında İngiltere bu alanı daha da güçlendirmiş oldu. İngiliz kuvvetleri daha sonra Adalar'daki havaalanlarını bombalayarak çıkarma hazırlıklarına başladı. Ancak Arjantin hava gücü darbe yemek şöyle dursun, Exocet füzeleriyle yedi

Levent Şahverdi Arşivi

İngiliz gemisini batırmayı, altı gemiye de ağır hasar vermeyi başardı. Bu, İngilizler için büyük bir darbe oldu. SAS, Pebble Adası'na bir gece baskını düzenledi; buradaki havaalanına ağır hasar verdi ve 11 uçağı imha etti.

SAS, İngiliz ordusunun özel kuvvetler birimidir. 1941'de bir alay olarak kurulmuş, daha sonra 1950'de bir kolordu düzeyinde yeniden örgütlenmiştir. Birim; terörle mücadele, rehine kurtarma, doğrudan eylem ve gizli keşif gibi bir dizi görev alanında uzmanlaşmıştır. Yaptığı her şey son derece gizli tutulan birim, 1980 yılında dünya televizyonlarına çıktığında ünlenmiştir. 22. SAS Alayı'na bağlı birimler, İran Büyükelçiliği'ni basan teröristleri kameralar karşısında tamamen etkisiz hale getirirken ikisi hariç bütün rehineleri kurtarmayı başarmıştır.

Büyük İngiliz çıkarması 21 Mayıs'ta San Carlos'ta başladı. Kraliyet Deniz Komandoları ve paraşütçüler bir kıyıbaşı elde ettiler. Hava üstünlüğü mücadelesi sırasında İngiliz Harrier uçakları sadece bir kayba karşılık 15 Arjantin uçağını düşürdü. Sonraki birkaç gün içinde, karaya çıkan yaklaşık 5.000 asker, iç kesimlere doğru ilerlemeye başladı. İngilizlerin, Arjantin güçlerinin bulunduğu konumlara baskın düzenlediği Goose Green'de şiddetli bir çatışma yaşandı. Sonuçta güney kanatları emniyete alınan İngilizler, artık ana hedefleri olan Port Stanley'e doğru ilerleyebilirdi.

Tümgeneral Jeremy Moore, Port Stanley'e karşı düzenlenen kara operasyonlarından sorumluydu. Kraliyet Deniz Komandolarının bir kısmı ile paraşütçüler, bataklık arazide yürümek gibi zor bir görev üstlendiler. SAS ile bazı Kraliyet Deniz Komandoları ise Port Stanley'nin yaklaşık 15 km batısındaki Kent Dağı'na helikopterle indirme yaptılar. Oradan, başkentteki Arjantinli savunma birimlerini gözlemleyebildiler. İngiliz birlikleri ilerlemeye devam etti ancak Stanley'nin güneyindeki Bluff Cove'a yapılan amfibi çıkarma, Arjantin uçaklarının saldırısına uğradı. Birçok İngiliz askeri bu esnada kaybedildi.

Port Stanley için yapılan savaşın son çatışmaları şehre bakan tepelerde gerçekleşti. 11 Haziran gecesi, Kraliyet Deniz Komandoları; Longdon, Two Sisters ve Harriet dağlarındaki üç kilit Arjantin pozisyonunu ele geçirdi. Darwin ve Goose Green'de galip gelen 2. Paraşüt Taburu, 13 Haziran'daki bir gece akınında Wireless Sırtı'nı aldı. Onların güneyinde, İskoç Muhafızları, Tumbledown Dağı'nı ele geçirmek için Arjantin deniz piyadeleri ile kapıştı. "Gurkha"lar, Stanley'nin sadece 5 km batısında, William Dağı'nda ilerledi. Yüksek ve hâkim mevziler böylelikle İngilizler

Levent Şahverdi Arşivi

tarafından kontrol altına alınmış oldu. Port Stanley'deki durumunun tehlikesini gören Arjantinli General Menendez 14 Haziran'da teslim oldu. Stanley'de dalgalanan Union Jack Bayrağı, Falkland Adalarının bir kez daha İngilizlerin olduğunu gösteriyordu.

Başarılı sonuç alınmasına rağmen, Falkland Harekâtı mükemmel değildi. Bu yüzden bazı yönlerden eleştirildi. Örneğin, Kraliyet donanması, Arjantin hava kuvvetlerinin yeteneklerini küçümsediği için gemilerini Arjantin füzelerine kurban etmişti. İngiltere'deki komutanlar ile muharebe alanındakiler arasındaki iletişim hatalıydı. SAS ise çok bağımsız hatta başına buyruk hareket etme eğilimindeydi. İngiliz zayiatı yaklaşık 260 ölü ve 800 yaralı olarak kayda geçti. Arjantin zayiatı ise daha büyüktü: yaklaşık 11.500 esir, 1.000 ölü ve 3.000 yaralı.

İngiltere'nin Süveyş 1956'dan beri böyle bir silahlı saldırı düzenlemediği ve ana kara ile muharebe alanı arasındaki mesafenin bir hayli fazla olduğu düşünüldüğünde, Port Stanley'nin yeniden ele geçirilmesi askerî cesaretin dikkate değer bir örneğiydi. Askerî başarının yanı sıra bu zaferin siyasi getirisi de oldu: Bu sayede Batılı liderler yurtdışına müdahale etme konusunda özgüven tazeledi. Zira Falkland Harekâtı başarılı olmasaydı, Başkan Bush 1990'da "Irak'ın Kuveyt'i işgaline karşı çıkarken" Margaret Thatcher'ın kendinden bu kadar emin bir şekilde ona destek çıkması pek mümkün olmazdı. Bu zaferin ektiği cesaret tohumundandır ki, döneminde büyük yankı uyandıran ABD'nin Irak müdahalesi, güvenlik sağlama gerekçesiyle Körfez'e yığılan 500.000 Amerikan askeri, Irak ve Kuveyt'e atılan tonlarca bomba ve binlerce sivilin ölümüyle belleklerdeki yerini korumaktadır.

1988 ELVEDA KÂBİL

1988 yılında Rusların Kâbil'den çekilmesi Sovyetler Birliği için kesin bir yenilginin son eylemiydi. Bu gelişme, müstakil bir muharebenin değil, Rusların Afganistan'da bulunduğu süre içinde gerçekleşen ve savaşma iradesini giderek tüketen bir gerilla savaşının sonucuydu. Batılı silahlarla donatılmış mücahitler, yüksek teknolojiye sahip Sovyet kuvvetleri için bir rakipten çok daha fazlası olduklarını kanıtladılar. Afganistan'dan çekildikten 2 yıl sonra da Sovyetler Birliği çöktü.

Levent Şahverdi Arşivi

Rusya güneyindeki Müslüman devletleri yıllar boyunca meşru askerî menfaat alanı olarak gördü. XIX. yüzyılda Orta Asya'daki Türkî devletleri işgal etti. Bu süreç XX. yüzyılda Sovyetler Birliği adı altında da devam etti. 1979'da Sovyet güçleri Afganistan'ı işgal ettiğinde süreç karmaşık bir hâl aldı. Soğuk Savaş, ABD ve Batı odaklı diğer güçlerin Sovyet rejimini reddeden tüm isyancıları desteklemesi anlamına geliyordu. Rusların Afganistan macerası, Soğuk Savaş'ın son büyük mücadelesi oldu.

Sovyetler'i Afganistan'ın işgaline yönlendiren yaklaşım, XIX. yüzyıl Rus veya İngiliz sömürge güçlerinin deneyimlerinden kaynaklanmıyordu. Aslında bu eylemin kökeni Sovyetlerin Doğu Avrupa'daki Soğuk Savaş başarılarına dayanıyordu. Ruslar, Çekoslovakya'nın işgali sırasında kullandıkları tekniklerin aynısını kullanarak Afganistan'daki büyük şehirleri, radyo istasyonlarını ve stratejik enerji merkezlerini hızla ele geçirdiler. Sürgünde bulunan Afgan komünist Babrak Karmal'ı iktidara getirdiler. Kızıl Ordu, bir yandan Afgan ordusunun direnişini ortadan kaldırdı bir yandan da gücünü sağlamlaştırmaya başladı. Ancak Çekoslovakya'daki tecrübelerden Afganistan'da faydalanamayacaklarını anlamaları da çok sürmedi.

Bazı Batılı kaynaklara göre, Vietnam Savaşı aslında ABD ve müttefiklerinin Güney Vietnam Cumhuriyeti'nde devlet ile komünist gerillalar arasında yaşanan bir iç savaşa müdahale etmelerinden başka bir şey değildi. Sovyetler de Afganistan'da muhafazakâr İslamcılar ile komünistler arasında yaşanan çatışmalara karışarak iç savaşın bir parçası hâline gelmişlerdi. Kısacası, Afganistan "Rusya'nın Vietnam'ı" oldu.

Sovyet tankları 1979 Noel'inde Afganistan'a girdi. Kuzeyden gelen dört motorize piyade tümeni, bölgeye intikal etmiş olan üç hava indirme tümeni ile bir araya geldi. Bir hava tümeni başkent Kâbil'de güçlü bir direnişle karşılaştı, ancak Afgan ordusunun unsurlarını etkisiz hâle getirmeyi başardı. Sarayında kuşatma altına aldıkları Başkan Amin'i öldürdüler. Sovyetler, iktidara getirdiği Cumhurbaşkanı Karmal ile ülkeyi pasifize etmeye çalıştı ama halkın büyük bir kısmı onlara karşıydı.

1970'lerde, yani Sovyetler'in Afganistan'a belirgin olarak ilgi gösterdiği ilk dönemlerde Sovyetler; eğitim ve kadın hakları reformlarını desteklemiş ancak Müslüman muhafazakârlar buna karşı çıkmıştı. Aynı kitle, 1980'ler boyunca Sovyet egemenliğine karşı savaşacak bir gerilla

Levent Şahverdi Arşivi

ordusu olan mücahitleri oluşturdu. Şubat 1980'de Kâbil'de gerçekleşen bir ayaklanma Sovyet birlikleri tarafından bastırıldı ve bu esnada 500 Afgan öldürüldü.

Başlangıçta Sovyetler Birliği, modern silahlardaki avantajını büyük ölçüde kullandı. Gerilla üslerini imha etmek ve kuşatılmış birliklerini kurtarmak için hava saldırıları gerçekleştirdi ve silahlı helikopterlerini kullandı. Sovyetler, isyancıları dağlara doğru çekilmeye zorlayarak yerleşik vadileri temizlemeyi başardı. Ancak Sovyet mevzilerine ve kasabalarına giden malzeme, gerillaların kurduğu pusular tarafından sürekli olarak ele geçiriliyordu. 1984'e gelindiğinde Sovyetler savaşa 100.000'den fazla asker sokmuştu ama yine de görünürde hatırı sayılır bir zafer yoktu. Giderek umutsuzluğa kapılan Sovyet yönetimi Mücahitlere karşı kimyasal ve biyolojik silahlar kullanmaya başladı. Her yer personel mayınları ile dolduruldu. Afgan çocuklarına yönelik de oyuncak şeklinde patlayıcılar geliştirildi. Savaş uzadıkça insani zeminden giderek uzaklaşılıyordu.

Sovyetlerin, ülkelerini kontrol altına aldığını inkâr etseler de Afgan isyancıların durumu pek iç açıcı değildi. Tek ve birleşik bir komuta merkezi yoktu. Sahada bağımsız faaliyet gösteren çeşitli gruplar sık sık birbirleriyle de savaşıyordu. 1980'lerin ortalarına gelindiğinde mücahitler, Pakistan üzerinden yönlendirilen ancak esas olarak ABD tarafından sağlanan gelişmiş silahlar almaya başladılar. Omuzdan ateşlenen Stinger uçaksavar füzeleri, Rus hava kuvvetleri üzerinde yıkıcı bir etki bıraktı. 1987 ve 1988 yılları boyunca ortalama 2 günde 1 Rus uçağının bu füzeler tarafından düşürüldüğü hesaplanmaktadır. Elbette Ruslar açısından bu kayıplar sonsuza kadar sürdürülemezdi. Yanı sıra Sovyetler Birliği içinde daha derin değişiklikler gerçekleşiyordu ve bu dip dalga, Rusların savaşı sürdürme kabiliyetini de derinden etkiliyordu.

1980'lerde ABD Başkanı Ronald Reagan, sağladığı birikimle ülkesinin cephaneliğini genişletti. Amerikan topraklarını ve hava sahasını nükleer saldırıdan korumak için Star Wars olarak da anılan, anti-balistik füze savunma sistemi çalışmalarına başladı. Bilindiği gibi Karşılıklı İmha Doktrini nükleer silahlı iki süper güç arasında önemli bir barış atmosferi sağlamıştı. Ruslar için başa çıkmanın imkânsız olduğu bu yeni savunma sistemi Soğuk Savaş'ın güç dengesini bozdu. Sovyetler Birliği, Reagan'ın meydan okumasına, yeni askerî teknolojiye daha fazla harcama yaparak yanıt vermek zorunda kaldı. Ancak bu defa da Sovyet ekonomisi iflas etti. Zaten halihazırda halkına dinamik ve zengin bir ekonomi sağlayamayan

Levent Şahverdi Arşivi

komünizm, bunun üstüne böyle bir gelişmeyi de destekleyemezdi. Sovyetler Birliği lideri Mihail Gorbaçov, Sovyetler Birliği ayakta kalacaksa bunun ancak ekonomik ve siyasi bir reformla gerçekleşebileceğini fark etti. Ne var ki olaylar kontrol edebileceğinden daha hızlı ilerliyordu

1986'da Reagan, 320 milyar ABD doları tutarında rekor bir savunma bütçesi talep ederek baskıyı artırdı. Ertesi yıl, II. Dünya Savaşı'ndan bu yana ABD tarafından finanse edilen en büyük gizli askerî harekât olan Afganistan'da 630 milyon ABD doları harcandı. Suudi Arabistan ve diğer zengin Müslüman devletler de isyancılara para ve silah yardımında bulundu. Bu arada, Gorbaçov'un daha şeffaf siyasi rejim anlayışı sayesinde Sovyet medyası, Afganistan'daki savaşı daha gerçekçi şekilde takip edebildi, sıradan askerlerin yaşadığı ölüm ve yıkımı bildirdi, hatta geri çekilme taleplerini dile getirme cesaretini dahi gösterdi. Gorbaçov, savaşın ekonomik ve siyasi kaynaklarını tükettiğini görebiliyordu. Geri çekilmeyi Reagan ile müzakerede bir pazarlık unsuru olarak kullanmayı umuyordu. Ancak bu teklif Amerikalılara çekici gelmiyordu çünkü Kızıl Ordu'nun Afganistan'da meşgul olduğunu ve prestij kaybettiğini görmekten memnundular.

14 Nisan 1988 tarihli Cenevre Antlaşması'nın ardından, Sovyetler Birliği Afganistan'dan aşamalı olarak geri çekilmeye başladı ve bu çekilme birkaç ay sürdü; Sovyet güçleri önce Celalabad ve Kandehar'daki güney sınır mevkilerinden çekildiler. Sonra 1988 Sonbaharı ile 1989 Şubat'ı arasında Orta Afganistan'dan ayrıldılar, ayrılırken de Muhammed Necibullah'ın başkanlığında Afganistan Demokratik Cumhuriyeti adlı bir rejimi Kâbil'de bıraktılar. Savaş sırasında görev yapan 650.000 Rus askerinin yaklaşık 15.000'i ölü veya kayıp olarak kaydedildi, yaklaşık 420.000'i ise yaralı ya da hepatit ve tifo gibi hastalıklardan mustarip olarak zayiat kayıtlarında kendilerine yer buldu. Savaş sırasında 1 milyondan fazla Afgan'ın da hayatını kaybettiği sanılmaktadır.

Rusların geride bıraktıkları Necibullah rejimi, Afgan milliyetçileri ile Müslüman köktendinciler arasında çıkan iç savaşta varlığını koruyamadı. 1991'de köktendinci bir rejim ülkeye hâkim oldu. Batı desteği ile gelen silahlar, ülkeyi askerîleştirmiş ve birçok Afgan'ın iç çatışmalar sırasında ölmesine neden olmuştur. 1991'in sonunda Sovyetler Birliği çöktü. Son Sovyet lideri Gorbaçov'un yerini Boris Yeltsin aldı. Eski Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin yerine bağımsız devletler ortaya çıktı. Sovyet ordusunun Afganistan'da edindiği tecrübe, Orta Asya'daki Çeçen ayrılıkçılara

Levent Şahverdi Arşivi

karşı verilen savaşta devreye sokuldu. Soğuk Savaş sona erdi, lakin yeni bir savaş dönemi başladı.

1991 KÖRFEZ SAVAŞI

Çöl Fırtınası Operasyonu, uluslararası bir hatayı düzeltmeyi amaçlayan ve Irak'a karşı Batı ile diğer Arap ülkelerinin oluşturduğu koalisyon tarafından gerçekleştirilen büyük çaplı bir taarruzdu. O zamanlar muazzam bir kumar olarak kabul edilen bu harekât, yüksek teknolojiye sahip modern silahların dehşetli askerî gücünü gösterdi. Cruise füzeleri, hassas bombardıman silahları, saldırı helikopterleri ve gece görüş sistemleri ile donatılmış tanklar, Irak kara kuvvetlerini alt etmek için kombine akınlar ve operasyonlarda kullanıldı.

Soğuk Savaş'ın sona ermesi ve Sovyet iktidarının parçalanmasıyla, ABD dünyadaki tek süper güç olarak kaldı. Amerika'nın askerî imkânları diğer tüm ulusların çok ilerisindeydi. Eğer isterse "dünya polisi" rolünü rahatlıkla üstlenebilirdi. Bununla birlikte, bu "demokrasi ülkesi"nde, doğrudan "ulusal savunması" ile ilgili olmayan mücadelelere ve emperyalist emelleri haiz herhangi bir denizaşırı savaşa dâhil olma konusunda her zaman bir ihtiyat ve çekingenlik olmuştur.

Bir ülkenin içte veya dışta gireceği mücadelenin, ulusal güvenlik dışında bir nedenle gerçekleşmesini meşru bulmayan kesimler, Amerikalıların mesnetsiz yurtdışı çatışmalarda ölmesini görmekten hoşlanmıyorlardı. Bu nedenle ABD, her iki dünya savaşına da girmek konusunda isteksiz davranmıştı. XX. yüzyılın sonlarında, Vietnam Savaşı'nın etkisiyle bu duygu belirgin şekilde arttı. Vietnam'daki olaylar, Amerikan ordusunun kendisinden daha zayıf bir düşmana karşı savaşma eğilimini köreltmişti. Fakat bu görüş, 1990 yılında Irak Kuveyt'i işgal ettiğinde bir meydan okuma ile karşı karşıya kaldı. Amerika artık savaş politikaları ile ilgili bir yol ayrımına gelmişti.

2 Ağustos 1990'da Irak, sınır komşusu olan küçük petrol devleti Kuveyt'i işgal etmeye başladı. Irak'ın lideri Saddam Hüseyin, Kuveyt sınırındaki petrol sahası üzerinde hak iddia ediyordu. BM, işgali kınadı ve Irak'a derhâl geri çekilme çağrısında bulundu. Suudi Arabistan, bu hareketin Irak'ın bölgedeki tüm petrol üretimini kontrol etmesine yol açabileceğinden korkuyordu. Irak'ın bu hırsı, Arap petrolüne bağımlı olan ve bu

Levent Şahverdi Arşivi

kadar değerli bir kaynağın "düşman bir diktatörün" eline geçmesini göze alamayan Batı uluslarını uyardı. Irak ordusu güçlü durumdaydı. İran'la yaşadığı 1980-88 savaşının da etkisiyle iyi silahlanmıştı ve deneyim sahibiydi. İslam Devrimi'ni gerçekleştiren İranlılar, bölgede istikrarı bozan bir güç olarak görüldüğü için bir dönem Batılılar Saddam'ı desteklemişti. Ama şimdi Saddam Batı'ya açıkça meydan okuyordu. Artık tüm gözler bölgenin "gizli aktörü" ABD'ye çevrilmişti.

Karar alma sürecinin yaşandığı 1990'ın kriz haftalarında, İngiltere Başbakanı Margaret Thatcher, Washington DC'de Başkan George Bush'u[32] ziyaret etti. İngiltere, Batılı bir gücün yabancı bir saldırgana karşı uzun mesafelere rağmen savaşıp kazanabileceğini Falkland Savaşı sırasında zaten göstermişti. Bunu örnek gösteren İngiltere'nin Demir Lady'si, "Irak diktatörü"ne "haddini bildirmesi" için ABD Başkanı'nı cesaretlendirdi.

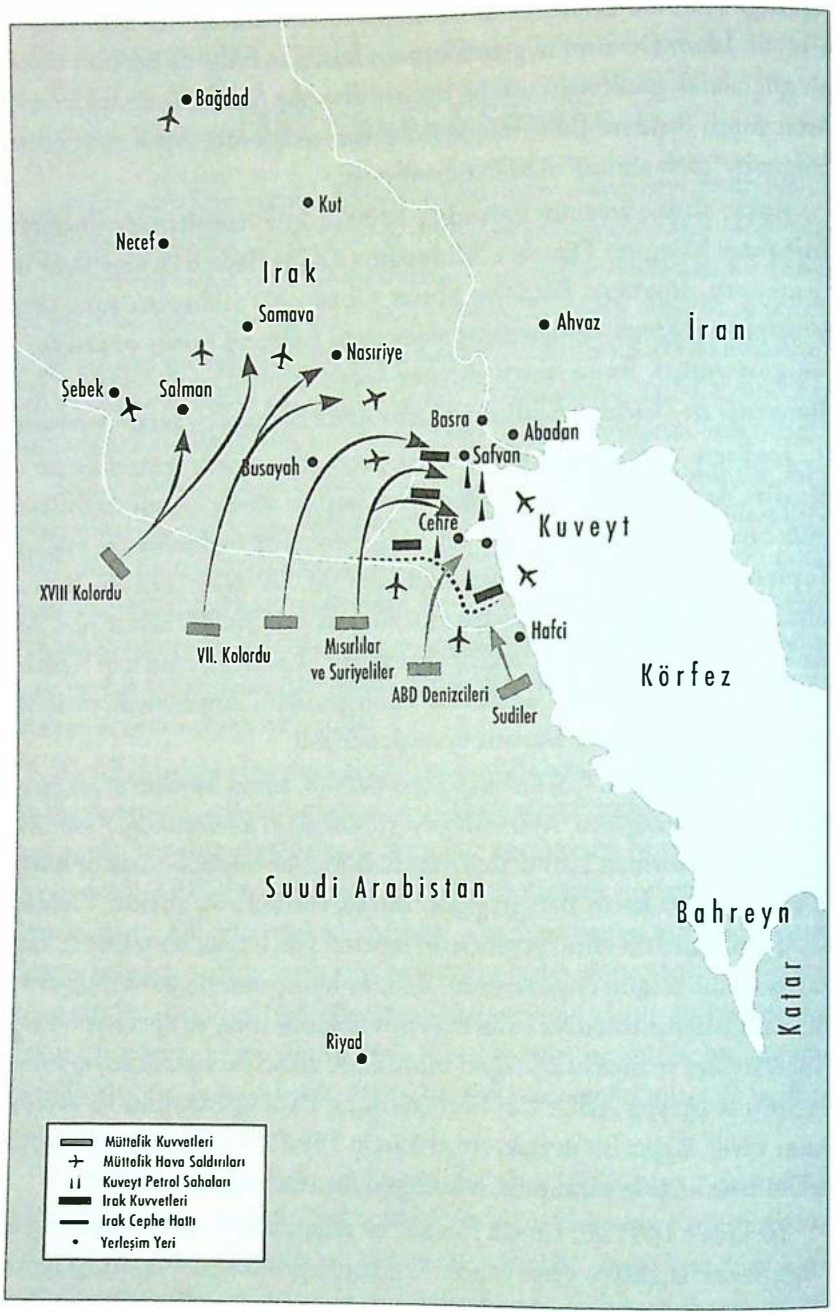
İngiltere ve Fransa da dâhil olmak üzere diğer Batılı müttefiklerin ve bir dizi Arap devletinin desteğini alan Başkan Bush, Suudi Arabistan-Irak sınırının yakınına büyük bir koalisyon gücü toplanmasını sağladı. Toplamda 18 ülke, bu orduya yaklaşık 600.000 asker sağladı. Bunun yaklaşık 530.000'i Amerikalı personeldi. Irak ise 550.000 askere ve 4.200 tanka sahipti. Irak'a yönelik genel harekâtın ilk aşaması olan Çöl Kalkanı Harekâtı kapsamında, Saddam'ın saldırganlığını engellemek amacıyla koalisyon güçleri sınır boyuna konuşlandırıldı.

İkinci aşamanın, Çöl Fırtınası Harekâtı'nın, amacı Saddam'ın güçlerini Kuveyt'ten çıkarmaktı. Müttefik kuvvetlerin genel komutanlığı Amerikalı Korgeneral Norman Schwarzkopf'taydı. Böylesine büyük bir Irak ordusuyla karşı karşıya kalan Batı gergindi. Birçok yorumcu ve analist, Vietnam ve Afganistan'daki kötü tecrübelerin toplamı gibi büyük bir felaketle karşı karşıya kalınacağını öngörüyordu. Kısacası kimse umutlu görünmüyordu. Bir kara istilasının ihtiva ettiği risklerin farkında olan ve operasyona sağlanan siyaset ve medya desteğini sürdürmek amacıyla yüksek kayıplardan kaçınmak isteyen ABD, Çöl Fırtınası'nı bir hava operasyonu ile açmaya karar verdi. Başka bir deyişle, Amerikan'ın 1980'lerde yatırım yaptığı yeni askerî teknolojiye kendini ve etkinliğini kanıtlama fırsatı verildi.

16 Ocak 1991'de, Cruise füzeleri ve radarda fark edilemeyen F-117 Nighthawk uçakları, perdeyi açtı. Saddam rejiminin kalbine sızıp hayati öneme sahip iletişim merkezlerini ve hava savunma sistemlerini tahrip

32 Baba Bush (görev süresi 20 Ocak 1989-20 Ocak 1993)

Levent Şahverdi Arşivi

Levent Şahverdi Arşivi

ederek inkâr edilemez bir başarı elde ettiler. Irak'ın hava kuvvetleri pilotlarının çoğu, bu saldırı ile yüzleşmek yerine İran'a uçtu ve savaşın geri kalanına katılmadı. Ardından koalisyon güçlerinin konvansiyonel bombardıman akınları başladı. 24 saat boyunca kesintisiz devam eden saldırılarda Irak'ın, koalisyon uçaklarının hava üstünlüğüne karşı koyma kabiliyeti tamamen yok edildi.

Batı'nın temel korkusu, Saddam'ın İsrail'e Scud füzeleriyle saldırarak çatışma alanını genişletme ihtimaliydi. İsrail misilleme yaparsa, koalisyonun Arap unsurları geri çekilme eğilimi gösterebilir, bu da koalisyonun çökmesine neden olabilir ve Saddam'ı yenmek zorlaşabilirdi. ABD, Irak tarafından gelecek olası füze tehdidine karşı kendini savunmasına yardımcı olmak için İsrail'e Patriot füze savunma sistemi sağladı.

Patriot füzeleri, askerî açıdan beklendiği kadar etkili olmadı belki ama İsrail'i savaşın dışında tutmayı başardığı için siyasi etkileri göz ardı edilemeyecek kadar önemliydi. Bu arada, İngiltere'nin SAS birliği de dâhil olmak üzere koalisyonun Özel Kuvvetler birimleri, Scud füzelerini bulup imha etmek için Irak hatlarının arkasına gönderildi. Saddam'ın devam eden füze saldırıları da sınırlı kaldı ve İsrail'i kışkırtmakta başarısız oldu.

Irak üzerinde tam bir hava üstünlüğü sağlanınca Çöl Fırtınası Harekâtı'nın kara saldırısına başlandı. Hedef, Irak işgal gücünü Kuveyt'ten çıkarmaktı. Bunu başarmak için Schwarzkopf, devasa bir kuşatma harekâtı planladı. Oyalama amaçlı sahte saldırılar yapıldı. Ana saldırı ise Suudi Arabistan sınırından kuzeye ve ardından doğuya doğru geldi.

24 Şubat 1991 günü Irak'ın ön cephelerine yoğun bir hava ve topçu bombardımanı ile kara saldırısı başladı. Sonra Amerikan 17. Kolordusu ve 101. Tümeni ile Fransız 6. Daguet Tümeni, Irak'ın derinliklerine daldı. İngiliz 1. Zırhlı Tümeni'nin de dâhil olduğu Amerikan 7. Kolordusu doğudan Kuveyt'e doğru harekete geçti. Son olarak da ABD deniz piyadeleri ve Arap kara kuvvetleri Kuveyt sınırı üzerinden doğrudan başkente ilerledi.

İlk müttefik bombardımanı o kadar yoğundu ki birçok Irak askeri sığınaklarında öldürüldü. Kalanlar da o kadar sarsıldı ki hemen teslim olmayı seçtiler hatta bazıları insansız keşif araçlarına teslim oldu. Koalisyon güçlerinin gece görüş kabiliyetli ve seyreltilmiş uranyum uçlu mermileri, Irak tanklarına karşı büyük bir avantaj sağladı: karşılaşılan direniş düşünülenden daha azdı ve hızla aşıldı. Saddam'ın ordusunun elit çekirdeğini oluşturan, caydırıcılığı yüksek Cumhuriyet Muhafızları

Levent Şahverdi Arşivi

da hızla kuşatıldı ve şiddetle bombalandı. 28 Şubat'ta kara savaşı sona erdi ve "Kuveyt kurtarıldı."

Batı medyası, elde edilen zaferi bir "hindi avı" olarak tasvir etmeyi tercih etti. Saddam'ın İran'a karşı girdiği mücadelede, teknik imkân ve personel kabiliyeti bakımından düşman kuvvetleri ile denge hâlinde olması savaşın istenen düzlemde ilerlemesini sağlamıştı. Ancak bu defa karşısında bütçelerinin neredeyse üçte birini askerî harcamalara ayıran batılı güçler vardı ve Koalisyon güçlerinin yarattığı asimetri, kendine çok güvenen Irak ordusunun kısa zamanda çözülmesine neden olmuştu.

Vietnam tecrübesini gözönünde bulundurmaktan vazgeçmeyen ABD, harekât hedefini "Kuveyt'e özgürlük sağlamak" ile sınırladığından, savaşı Irak topraklarına taşımadı. Saddam'ı devirmek ve "halkını kurtarmak" için girişilecek bir savaş Batı'da pekâlâ geri tepebilirdi ve ABD, müttefiklerinin gözünde dahi saldırgan olarak algılanabilirdi. Bu, küçük bir kazanç karşılığında dünyayı ve Arap desteğini kaybetme riskini göze almak demekti.

Bölgede yaşanan kısa süreli isyanlar Bağdat'taki rejimi devirmek için yeterli olmamıştı. Aslında Batılı güçler, İran'ın ve Suriye'nin hırslarına karşı koymak, göreceli barış ortamını sürdürmek ve bölgesel güç dengesini korumak için Irak rejiminin kuvvetli ama izole bir güç olarak kalmasından memnundular. Bu yaklaşım, bir süre daha akıllıca bir karar gibi görünecekti, en azından bir on yıl daha.

Körfez Savaşı'nda toplamda 400'den fazla koalisyon askeri hayatını kaybetti, 1000 kadarı da yaralandı. Irak'ın tahminen 100.000 ölü ve 300.000 yaralısı vardı. Kayıplardaki eşitsizlik, Körfez Savaşı'nı, 100 yıl önceki 1898 Omdurman[33] Savaşı'ndan bu yana askerî alanda benzeri görülmemiş teknolojik üstünlüğün kesin bir göstergesi hâline getirdi. Savaş, Sovyetler Birliği'ni dolaylı olarak askerî bir rakip olarak denklem dışına attı ve ABD'yi muharebe alanlarının "tartışmasız efendisi" hâline getirdi. Ama bir süre sonra Sovyetler Birliği'nin yaşadığı gibi "tartışmasız efendi" de bölgede gerçekte ne olduğunu anlayacaktı.

33 İngilizlerin kolonileştirme politikalarının bir uzantısı olarak Sudan ile gerçekleştirdiği kanlı savaşa sahne olan şehir. Üstün silah güçlerini kullanan Britanya tarafında ölü sayısı yaklaşık 48 iken, Sudan 12.000'e yakın ölü, 5.000 de esir vermiştir.

Levent Şahverdi Arşivi

1993 MOGADİŞU CEHENNEMİ

ABD gibi bir süper güç için, Doğu Afrika ülkesi Somali'deki bir "kabile savaşını bastırmaya yardım etmek" basit bir operasyon gibi göründü. ABD Özel Kuvvetleri, isyancı liderleri aramak üzere Mogadişu şehrinin merkezine baskın yaptı. Ancak helikopterleri düştü. Askerler aniden "şehirde yaşayanlar" tarafından kuşatıldı. Alınan zayiat, Amerikan halkını şoka uğrattığı gibi ABD'nin "dünya polisi" rolünü de hızla sona erdirdi.

1974'te Tümgeneral Siyad Barre'nin iktidarı ele geçirip Etiyopya ile uzun bir savaşa girişmesinden bu yana, Afrika Boynuzu'nun ucundaki Somali'de iç savaş sürüyordu. 1988'de Etiyopya ile çatışmalar sona erdiğinde, Somali'deki çeşitli klanların ülkeye hâkim olmaya çalışması bir kabile savaşına yol açtı. Bu kabilelerin biri diğerine kesin olarak üstün gelebilecek güçte değildi. Ancak Ocak 1991'de hükûmetin kabile isyancılarının saldırılarına ülke çapında yaklaşık 50.000 kişinin öldüğü güçlü askerî harekâtlarla yanıt vermesiyle çatışmalar doruk noktasına ulaştı. 27 Ocak'ta General Barre'nin başkent Mogadişu'dan kaçmasıyla Somali kaosa sürüklendi. Gıda tedariğinin sağlanamaması, vatandaşların açlıktan ölmesi anlamına geliyordu. Yaşanan insani kriz, BM'yi müdahale etmek zorunda bıraktı. Amerika da Aralık 1992'de buradaki insani krize müdahale etmek amacıyla ülkeye asker gönderdi. Ancak yaşanan gelişmeler bir anda ABD'yi asıl amaçlarından saptırarak olaylara doğrudan müdahale eder hâle getirdi.

Uzun süredir aralıksız yaşanan iç savaşın tarihini bilmeyen birçok insan için bu müdahale, askerî gücün iyi amaçlar için de kullanılabileceğini gösterecek bir örnek olabilirdi. Açlık çeken kadın ve çocukların televizyona yansıyan görüntüleri müdahalenin aciliyetini iyiden iyiye artırmıştı. BM ile birlikte çalışan ABD, Körfez Savaşı'nda çok büyük bir zafer kazanmıştı. Şimdi Beyaz Saray'ın yeni bir sahibi vardı: Bill Clinton. Yeni Başkan, çaresizlere barış ve yiyecek yardımı götürecek Amerikan askerî gücünün ahlaki temsil kabiliyetini kanıtlamaya hevesliydi. Ancak müdahaleyi başlatan BM Genel Sekreteri Boutros Ghali, daha önceden, General Muhammed Aidid liderliğindeki bölgenin önde gelen klanlarından birine karşı çalışan Mısırlı bir diplomattı. Aidid'i destekleyen Somalililer, Ghali'yi BM kaynakları ile ABD ordusunu kullanarak kendilerine karşı savaşan bir düşman olarak görüyorlardı. Bu rahatsız edici geçmiş, tüm operasyonu tehlikeye attı: ABD ordusu ve BM müttefikleri; Pakistan,

Levent Şahverdi Arşivi

Avustralya ve Nijerya kuvvetleri Somali'ye vardıklarında "kurtarıcılar" olarak değil "savaşılacak başka bir güç" olarak görüldüler.

Gothic Serpent Harekâtı, 1993 yılında Somali İç Savaşı sırasında Amerika liderliğindeki bir koalisyon gücü tarafından Somali'nin başkenti Mogadişu'da gerçekleştirilen askerî bir operasyondu. Harekâtın birincil hedefi, Muhammed Farrah Aidid'i ele geçirmekti.

Mogadişu'da BM'yi desteklemek için görevlendirilen askerlerin rolü, savaşan klanların yarattığı anarşiyi azaltmaktı. Başlangıçta iki tarafın birbiri ile çatışmasını engellemek amacıyla yaklaşımlar sergilendi. Ancak bunlara gösterilen sert tepkiler durumu değiştirdi. Klanlar arasındaki çatışmalar durmadığı gibi BM kuvvetlerine de saldırılar başlayınca doğrudan müdahale yöntemine geçildi. Bu amaçla, 3 Ekim 1993 tarihinde, yaklaşık 140 seçkin ABD Delta Kuvveti üyesi ve Ranger askeri, General Aidid'in klanından iki önemli kişiyi ele geçirmek için Mogadişu'nun kalbindeki bir binaya helikopter ile indirme yaptılar. Aslında iyi silahlanmış ABD birlikleri tarafından hızlıca gerçekleştirilecek ve etkili bir şekilde sonuçlandırılacak basit bir operasyon planlanmıştı. Ne de olsa akında, Iraklılara karşı kendilerini kanıtlamış iki askerî birim görevlendirilmişti. Ancak başından itibaren harekât planında bazı sorunlar vardı. Birincisi, operasyon gün ışığında gerçekleştiriliyordu. İkincisi, Delta ve Ranger unsurları helikopter ile indirme yapacaklar, ancak operasyon sonrası tahliye, kara yoluyla Humvee birimleri tarafından gerçekleştirilecekti. Bu da Mogadişu sokaklarında köşe kapmaca oynamak anlamına geliyordu. Üçüncüsü ve en önemlisi, helikopterler üslerinden havalandıkları anda Mogadişu'daki klanların haberi olmuştu: Herkes operasyon birimlerini bekliyordu.

Hedef bölgeye gelen Amerikalılar indirme yaparken Blackhawk helikopterlerinden biri düştü. Yakalama operasyonu birden kurtarma operasyonuna dönüştü. Düşen helikoptere ulaşmak için uğraşan Amerikan askerleri şehrin kalbinde, kimi otomatik tüfekler ve el bombaları ile silahlanmış, kimi sadece sopa ve taş fırlatan öfkeli Somalililer tarafından kuşatıldılar. Daha sonra bir Blackhawk daha düşürüldü.

Düşen ikinci Blackhawk helikopterinin pilotu Michael Durant çaresizdi çünkü müdahale ekibinin çoğu, bir kurtarma operasyonu için ilk kaza yerine gitmişti. Durant'ın yardımına iki Delta keskin nişancısı, Başçavuş Gary Gordon ve Birinci Sınıf Çavuş Randy Shughart yetişti. Bölgeye intikal etmek için gönüllü olmuşlar ancak istekleri ilk iki defasında reddedilmişti.

Levent Şahverdi Arşivi

Üçüncü taleplerinden sonra nihayet izin verildi. İkinci kaza mahalline inen iki keskin nişancı hemen helikopter enkazına ulaştılar ve sağ kalanlara saldıran Somalililer ile çatışmaya girdiler. Gordon öldürülünce, Shughart, Durant'ı yakındaki bir eve taşıyarak güvence altına aldı. Sonra helikopterin yanına dönerek mevzi aldı, saldırganlara karşı savunma yapmaya devam etti. Yaklaşık 10 dakika daha dayandıktan sonra öldürüldü. Somalililer daha sonra kaza bölgesini ele geçirdiler. Durant dışında herkesi öldürdüler. Durant da neredeyse dövülerek öldürülüyordu, ancak Aidid'in milisleri tarafından kurtarıldı ve esir alındı.

Harekât sırasında gösterdikleri cesaret ve etkinlikten dolayı Başçavuş Gary Gordon ve Birinci Sınıf Çavuş Randy Shughart ölümlerinin ardından Onur Madalyası ile ödüllendirildi. Vietnam Savaşı'ndan bu yana Onur Madalyası kazanan ilk askerler onlardı. Madalyalarını ABD Başkanı Bill Clinton Beyaz Saray'da düzenlenen bir törenle eşleri Stephanie Shughart ve Carmen Gordon'a takdim etti.

Takviye ve tedarik alamayacak durumda olan askerlerin, yetenek ve becerilerinin hayati önem taşıdığı anlardan biri yaşanıyordu. Taraflar arasındaki çatışma bütün bir gece boyunca sürdü. Somalililerin kaza mahalline yakın Amerikan mevzilerine yönelik saldırıları, gece savaşı için donanımlı ve eğitilmiş tek hava birimi olan Nightstalkers'ın AH-6J Little Bird savaş helikopterlerinin makineli tüfek ve roket atışları ile etkisiz hâle getirildi.

Ertesi gün, BM gücüne dâhil Malezya ve Pakistan birliklerinden gelen zırhlı personel taşıyıcı takviyesi sayesinde ABD birlikleri güvenli bölgeye kaçmayı başardı, ancak harekâta katılanların 18'i hayatını kaybetmiş, 70'i de yaralanmıştı. Somalililerin zayiatı ise 500'ü ölü, yaklaşık 1.000'i yaralı toplam 1.500 kişiydi. Amerikan ateş gücünün ölümcül olduğu kanıtlanmıştı ancak çok güvenilen yüksek teknolojinin, yakın mesafeden yaşanan meskun mahal çatışmalarında kolayca saf dışı bırakılabileceği anlaşılmıştı. Blackhawk helikopterleri omuzdan atılan RPG ile vurulup düşürülmüştü.

Yaşananlar yeterince kötüydü, ama Amerikalıların hazmedemediği şey, helikopterden düşen pilotlardan birinin sokaklarda sürüklenmesiydi. Somalili kalabalık tarafından parçalanan ve hakarete uğrayan Amerikalı pilotun cesedinin görüntüsü tüm dünyaya yayıldı. Klan liderlerini etkisiz hâle getirmeyi veya iç savaşı bastırmayı başaramayan bu ve benzer nafile operasyonlar, Somali üzerindeki tüm planın hızlı bir şekilde yeniden

Levent Şahverdi Arşivi

düşünülmesine yol açtı. 31 Mart 1994'te Amerikan kuvvetleri alelacele geri çekildi. ABD dersini almıştı.

Bu hadiseden sonra "insani amaçlar için" askerî güç kullanmaktan geri duran Amerika, 1994'te Ruanda'da meydana gelen ve soykırıma dönüşen iç savaş sırasında bir milyondan fazla Ruandalı öldürülürken BM ile birlikte askerî güç göndermeyi reddetti. Üstelik bölgeyi takip eden gazeteciler ve diğer kanaat önderlerinin de Batı'dan müdahale etmesini istemesine rağmen. Belli ki Mogadişu'da yaşadıkları deneyimler, "iyi niyetlerini" önemli ölçüde aşındırmıştı.

1995 KRAJINA TAARRUZU

Storm (Fırtına) Harekâtı, II. Dünya Savaşı'ndan bu yana Avrupa'da görülen en büyük askerî taarruzdu. Hırvatistan, 5 gün içinde Sırp askerî üstünlüğünün bir yanılsamadan ibaret olduğunu gösterdi. Sırpların gerçekleştirdiği paramiliter saldırıları paramparça ederek halkının özgürlüğünü güvence altına aldı. Ne var ki Hırvat kuvvetlerinin bu askerî başarısı git gide intikama dönüştü: Korkunç bir zulüm ile yüzleşme sırası Sırplara gelmişti.

Yugoslavya aslında ilk olarak, I. Dünya Savaşı'nın sonucunda kalıcı çözümün bir parçası niteliğinde, 1918'de İtilaf Devletleri tarafından icat edilmiş yapay bir devletti. Tarihte birkaç kez farklı yapı ve idarelerle kurulmuş olan bu Balkan devleti, temelde Slovenya, Hırvatistan, Sırbistan, Karadağ, Makedonya ve Bosna-Hersek gibi eyaletlerden oluşan federal bir yapıydı. I. Dünya Savaşı sonrası yapılanmadan en fazla rahatsız olanlar Sırplar ve Karadağlılardı çünkü bağımsız devletlerini yitirmişler ve bu yeni devletin bir eyaleti hâline gelmişlerdi. II. Dünya Savaşı yılları geldiğinde faşist devletlerin istilasına uğrayan Yugoslavya, bağımsızlık savaşı verdi. II. Dünya Savaşı yıllarında Nazi Almanyası'na karşı verdiği etkin mücadele ile tarihte yer bulan Tito liderliğindeki Yugoslavya, 1945'ten sonra Sovyet bloğundan bağımsız bir komünist ülke oldu. Soğuk Savaş'ın sonunda, Sovyetler Birliği'nin ve uydu rejimlerinin çöküşüyle birlikte Doğu Avrupa'da özyönetime ulaşma yolunda artan etnik baskılar, farklı etnik gruplardan oluşan Yugoslavya'nın parçalanmasına yol açtı.

1990 yılında bu siyasi yapıdan ayrılan ilk ülke Slovenya oldu. Slovenya'yı Hırvatistan ve Bosna-Hersek izledi. Bağımsızlığa yönelik bu müstakil

Levent Şahverdi Arşivi

hamleleri, kendisine yönelik saldırı beyanı olarak algılayan Sırbistan giderek daha fazla rahatsız oldu. Sırp kontrolündeki Yugoslav ordusu, Hırvatlar ve Boşnaklarla çatışmaya girdi. Katolik Hırvatlar, Müslüman Boşnaklar ve Ortodoks Sırplar arasındaki asırlık etnik düşmanlık, bölge genelinde sivillere yapılan zulümleri körükledi. 1992'den itibaren BM, barışı tekrar tesis etmek adına bölgeyi pasifize etme çabalarına dâhil oldu. Ancak dışarıdan kararlı bir askerî müdahalenin olmaması, çatışmaların devam etmesine ve sivil halka uygulanan zulmün soykırım düzeyine ulaşmasına neden oldu. 1994'ün sonuna gelindiğinde yaklaşık 400.000 insan kaybedilmişti. 1995 yılında Hırvatistan, Krajina (Krayina) bölgesinde büyük bir saldırı başlatarak Sırbistan ile savaşı kesin bir şekilde sonlandırmaya karar verdi.

Bosna'nın batısındaki Hırvatistan'ın Dalmaçya kıyılarına doğru bir parmak gibi uzanan Krajina bölgesi, 1991'den beri yerel Sırplar tarafından kontrol ediliyordu. Hırvatistan bu bölgede kendi egemenliğini sağlamak istiyordu. Bu cümleden olarak Bosnalı güçlerle geçici bir ittifak kurdu. Sırplar da bölge üzerinde kontrol elde etmek isteyen diğer gruplarla karşı karşıya gelmeye hazırdı. Saldırı 25 Temmuz 1995'te Bosansko Grahovo'da başladı. Hırvatlar Bosna'nın batısında bulunan bir tepenin zirvesine uzanan bir yol inşa ettikten sonra tanklarını Sırp cephesine doğru gönderdiler. Onları saldırı birlikleri takip ediyordu. Krajina'ya yönelik harekât sırasında Hırvatlar, 100.000'den fazla asker, yüzlerce tank ve topçu bataryası ile düzinelerce helikopter ve savaş uçağından oluşan görkemli bir kuvveti bir araya getirmişlerdi. Karşılarındaysa 50.000'den az Krajinalı Sırp vardı. Storm (Fırtına) Harekâtı kapsamındaki Hırvat taarruzu, 4 Ağustos sabahı Sırp hatlarına yönelik büyük bir topçu ve roket bombardımanı ile başladı. Krajina bölgesinin başkenti olan Knin Hırvatların ana hedefiydi. Kente ilk yarım saat içinde yaklaşık üç yüz mermi yağdı. Hırvat bombardımanının amacı, sivil halk arasında korku yaymak ve onları cephe hattından uzaklaştırmaktı. Sırp askerlerinin çoğu, aileleri olan milisler oldukları için cepheyi terk etmeye başladı. Gün boyunca devam eden topçu ateşi, askerlerin yanı sıra çok sayıda sivilin de ölümüne neden oldu.

ABD kaynaklarına göre Amerikan savaş uçakları saldırıyı sadece gözlemlemek için bölge üzerinde uçtu, ancak Sırp hava savunmaları tarafından hedef alındı ve karşılık vermek zorunda kaldı. Bu bakış açısına göre ABD, Sırpların iddia ettiği gibi Hırvatlar için herhangi bir örtülü Batı desteğinin parçası değildi.

Levent Şahverdi Arşivi

Hırvatlar üç ayrı saldırı düzenledi. Knin'deki saldırıyı eski bir Fransız Yabancı Lejyoneri olan Albay General Ante Gotovina yönetti. Saldırı, Sovyet yapımı T-55 tanklarıyla donanmış Hırvat Muhafız Tugaylarının öncülüğünde gerçekleşti. Knin'in güneyine yönelik Hırvat ilerlemeleri Krajinalı Sırpların saldırılarıyla karşılandı. Böylece Muhafız Tugaylarının doğudan yaklaşması daha kolay oldu. Bu arada, binlerce mülteci şehrin dışına çıkmak için kuzeye yöneldi. Krajina'daki Sırp komutanları Sırbistan'dan takviye almayacaklarını duyduklarında, birliklerine Bosna'ya geri çekilme emri verdiler. Bu gelişme Knin çevresindeki savunmaların hızla düşmesine neden oldu. 5 Ağustos'ta Hırvat tankları şehrin içindeydiler. BM Barış Gücü, bağımsız Hırvatların Sırpları öldürmelerini engellemek için hiçbir şey yapamadı. Kırsal kesimdeki Sırp evleri de yağmalandı ve siviller öldürüldü. Sonuç olarak Hırvatlar, geçmişte bunu ilk kez uygulayan Sırplar kadar etkili ve acımasız yöntemlerle bölgede etnik temizlik yapabileceklerini gösterdiler.

BM askerleri, Yugoslavya'da iç savaşın başından sonuna kadar askerî faaliyetleri gözlemlese de tarafların taarruzlarını durdurmak için çok az şey yapabildi. Her iki tarafın sivilleri de intikam hissini mesleki görevlerinin önüne geçiren askerler tarafından kötü muameleye maruz bırakıldı. BM Barış Gücü bu kıyıma karşı da neredeyse hiçbir şey yapmadı. İşin ilginci 1990'da Irak kuvvetleri Kuveyt'i işgal ettiğinde dünyada yer yerinden oynamış, BM hemen bir koalisyon gücü oluşturarak bölgeye askerî müdahale kararı almıştı. Anlaşılan o ki petrol ve ekonomik çıkarlar, insan canından daha değerliydi.

Knin'in ele geçirilmesiyle, Krajina'nın kuzey sınırı boyunca başka yerlerde de direniş kırıldı. Savunmadaki Sırpların Knin'dekinden daha sert savaşması da işe yaramadı. Bir Hırvat Muhafız Tugayı, Sırp mevzilerine yapılan bir ön cephe saldırısında tanklarının yüzde 40'ını kaybetti. 6 Ağustos'ta, mülteci konumuna düşen yaklaşık 180.000 Sırp, bölgeden dışarı akıyordu, ancak kaçan askerî kollara düzenlenen saldırılar ve bu kollarla yaşanan şiddetli çatışmalar sırasında birçok sivil, Hırvat topçularının mermileri ve hava bombardımanları altında hayatını kaybetti. 7 Ağustos'ta BM nihayet ateşkes sağlamayı başardı. Böylece mültecilerin bölgeden sağ salim çıkmalarına izin verildi.

Taarruz sonunda Hırvatistan'ın zayiatı yaklaşık 500 ölü ve 2.500 yaralı olmak üzere 3.000 civarındaydı. Krajina'yı Sırp direnişinden kurtaran Storm Harekâtı, Hırvatistan için kesin bir zaferdi. Zira bölgedeki

Levent Şahverdi Arşivi

güç dengesini değiştirerek şimdiye kadar baskın olan Sırpları savunmaya geçmek zorunda bırakmıştı.

2003 IRAK'A ÖZGÜRLÜK (!)

Irak'ın İşgali, İkinci Körfez Savaşı ya da koalisyon güçlerince verilen adıyla Irak'a Özgürlük Harekâtı "cesurca" tasarlandı ve "şiddetle" uygulandı. ABD liderliğindeki koalisyon güçleri 40 günden kısa bir süre içinde Irak askerî direnişini yok etti, Bağdat'ı ele geçirdi ve Saddam Hüseyin rejimini yıktı. Dünya kamuoyuna, ülkeye özgürlük getirmek şeklinde sunulan harekâtın ardından Irak'ta yaşanan travmatik olaylar, askerî operasyonun başarısı hakkındaki yargıları bulanıklaştırdı. "Irak'a Özgürlük" ABD açısından son 60 yılın tartışmasız en iyi yürütülen askerî seferlerinden biriydi. Koalisyon güçlerinin hâkimiyetinin tam ve kayıplarının son derece az olduğu bu harekât, stratejik ve pratik sorunları ihtiva etmekle birlikte genel olarak askerî bir başarı olarak görülmüş, işin insani yönü ise kimi koalisyon çevrelerince "her çatışmada görünlen olaylar" olarak yorumlanmıştır.

17 Mart 2003'te Başkan George W. Bush, Irak liderliğine açık bir ültimatom verdi. Bu ültimatoma göre, Saddam Hüseyin ve oğulları Irak'ı 48 saat içinde terk etmezse ABD dilediği bir zamanda Irak üzerine bir askerî harekât başlatacaktı. Bu bariz bir tehditti ancak "oğul" Bush'un bu cesareti göstermesinin ardında sağlam bir dayanak vardı: Başta ABD ve İngiltere olmak üzere, Kuveyt'in sınır bölgelerinde konuşlanmış 260.000'i aşkın Koalisyon askeri.

ABD Başkanı George W. Bush ve İngiltere Başbakanı Tony Blair'e göre koalisyon, "Irak'ı kitle imha silahlarından arındırmayı, Saddam Hüseyin'in terörizme verdiği desteği sona erdirmeyi ve Irak halkını özgürleştirmeyi" hedefliyordu. Blair'e göre tetikleyici unsur, Irak'ın sahip olduğu iddia edilen nükleer, kimyasal ve biyolojik silahları bırakması için kendisine verilen "son fırsatı" da tepmesiydi. Zira ABD ile İngiltere, Irak'ın sahip olduğu iddia edilen bu silahları "dünya barışı" için acil ve tahammül edilemez bir tehdit olarak görüyordu.

Irak'ın işgaline Fransa, Kanada, Almanya ve Yeni Zelanda hükûmetleri de dâhil olmak üzere bazı uzun süreli ABD müttefikleri şiddetle karşı çıktı. ABD'nin BM'yi by-pass etmek istemesinin nedeni de buydu.

Levent Şahverdi Arşivi

Aslında Irak'ın işgalinin arka planında yatan sebepler başkaydı. ABD'nin 11 Eylül 2001'de uğradığı saldırılar ülkenin stratejik hesaplarının değişmesinde büyük rol oynamıştı. Bir diğer neden ise çoğu zaman gözden kaçan bir durumdu: Irak, çıkardığı petrolün büyük bir kısmını Çin'e, hem de euro üzerinden satıyordu. Bunun yanı sıra o tarihlerde ABD'de yapılan anketlere göre Amerikalılar savaşa girmek yerine diplomatik bir çözüm bulunması gerektiği noktasında birleşiyor, savaşa girildiği takdirde ABD'ye yönelik terör tehdidinin artacağından endişe ediyorlardı.

Irak'ın koalisyon kuvvetleri ile yüzleşmesi büyük belirsizlikler taşıyordu. 1990-1991 Körfez Savaşı'nın yıkımını yaşamış olan Irak askerî güçleri, savaşın ardından ülkeye yönelik askerî yaptırımların artması nedeniyle moral bakımından düşük olmakla birlikte komuta zaafı içindeydi. Batılı istihbarat unsurlarına göre bütün olumsuzluklara rağmen silahaltında 400.000, yedekte 200.000 ve Saddam'ın paramiliter yapılanması kapsamında 45.000 kişilik Fedai kuvvetiyle birlikte Irak ordusu yaklaşık 650.000 personel gücündeydi. Ezcümle, muharebe kabiliyetindeki yetersizliklere rağmen Irak ordusu, Körfez Savaşı'ndan ders çıkarsın ya da çıkarmasın, büyük çoğunluğu savaş görmüş bir güçten oluşuyordu.

Irak'ın üst düzey askerî komuta heyeti, genişletilmiş bir hava harekâtı ile karşılaşacaklarını hesap etmişti ancak yanılıyorlardı. Amerikalı General Tommy Franks'ın komutası altındaki Koalisyon güçleri, bazı birimlerini kuzeyden başkent Bağdat'a gönderirken diğer birimlerini de güney Irak'taki kilit mevzileri güvence altına alacak acil bir kara harekâtı başlatmak üzere işe koşacaktı. Amaç, Irak'ın büyük şehir merkezlerinin çoğunu atlayarak doğrudan Bağdat'a gitmek ve Irak'ı ezerek rejim değişikliğini olabildiğince kısa sürede gerçekleştirmekti. Bu harekât planı, Irak ordusunun açık arazi savaşında karşılaşacağı teknolojik dezavantajlardan etkilenmemek için muharebe alanını meskûn mahallere yani şehirlere kaydıracağı endişesine dayanıyordu.

Bush'un ültimatomuna yanıt gelmeyince "Irak'a Özgürlük Operasyonu" 19 Mart'ta başladı. Harekâtın ilk aşaması 1991'de olduğu gibi bir hava saldırısıydı. ABD saldırı uçakları ve Tomahawk füzeleri, Saddam Hüseyin ve 55 Iraklı lideri ortadan kaldırmayı umarak Bağdat'taki hedeflere hassas saldırılar yaptı. Bu bir nevi "baş kesme" saldırısıydı ve büyük ölçüde başarısız oldu.

Levent Şahverdi Arşivi

Güney için saldırı planı üç yönlüydü. 3. Piyade Tümeni liderliğindeki ABD ordusu 5. Kolordusu, Fırat Nehri'nin batı yakasındaki çölün içinden Bağdat'a doğru ilerleyecekti. Nehrin doğusunda, 1. Deniz Piyadesi Seferi Kuvvetleri Nasıriye'ye doğru hareket edecek, Fırat'ı geçecek ve Nehrin doğusundan Bağdat'a ilerleyecekti, böylece ordu oluşumları ile kıskaç hareketinin bir kolunu oluşturacaktı. Son olarak Amerikan deniz piyadeleri tarafından desteklenen İngiliz kuvvetleri, ülkenin en güneyindeki El-Fav Yarımadası'nı güvence altına alıp Basra'yı ele geçirecekti. 20-21 Mart gecesi Koalisyon güçleri Irak-Kuveyt sınırına yöneldi. Operasyon hızlı başladı. Irak sınır karakolları topçu ateşi ve ABD ordusunun Apache helikopterlerinin hassas saldırılarıyla yok edilerek Irak sınırını aşacak olan kara gücüne kolay hareket imkânı sağladı. 20 Mart'ın sonlarında, İngilizler ve Amerikan deniz piyadeleri, ABD unsurları kuzeye dönmeden önce Um Kasr Limanı'na baskın düzenleyerek bölgeyi güvenlik altına aldı. El-Fav Yarımadası, birleşik silahlı amfibi harekâtı ile işgal edildi. 21 Mart'ta İngiliz 7. Zırhlı Tugayı, Basra'nın dış mahallerine ulaşmıştı. Bir şehir savaşında sivil kayıplarının yüksek düzeyde artmasından çekinen İngilizler durdu. Öncelikle Basra'daki sivillerin şehirden serbestçe çıkmasına izin verdiler. Diğer yanda, 1. Deniz Piyadesi Tümeni, batıya doğru Nasiriye'ye dönmeden önce Irak'ın güneyinde bulunan ve dünyanın en büyük petrol-gaz rezervlerinden birine sahip olan Rumaila petrol sahasını güvence altına aldı. Fırat üzerindeki hayati köprüler ile Nasiriye'nin güvenliğini sağlama vazifesi, Görev Gücü Tarawa'ya yani 2. Deniz Piyadesi Seferi Tugayı'na verilmişti. Bu görevin icra edildiği bölgede kötü sürprizlerden biri yaşanacaktı.

Irak'a Özgürlük Harekâtı'nın kuzey ayağı, Türkiye'den Kuzey Irak'a doğru eş zamanlı bir saldırıyı içeriyordu. Türk hükûmeti, topraklarının ABD kara kuvvetleri için bir atlama noktası olarak kullanılmasına müsaade etmemekle birlikte hava üslerinin kullanılmasına izin verdi. Bu nedenle kuzeydeki harekât esas olarak, ABD 10. Özel Kuvvetler Grubu'nun güçlü desteğiyle hareket eden Kürt Peşmerge paramiliterleri tarafından üstlenildi. Dahası 173. Hava İndirme Tugayı'ndan 1.000 asker paraşütle atlayarak Başur Havaalanı'nı güvence altına alınca Kürtlerin aldığı konvansiyonel destek arttı. Kuzeydeki Irak birlikleri güneye doğru çekilmeye başladı. 28 Mart'ta kod adı "Viking" olan harekât kapsamında ABD ve Kürt birlikleri, El-Kaide terör örgütüyle bağlantılı İslami bir grup olan Ensar el-İslam'ın ana kampını, şiddetli bir çatışmadan sonra ele geçirdi. Yeşil

Levent Şahverdi Arşivi

Hat Muharebesi olarak bilinen müteakip bir çatışmada başka bir Kürt ve ABD kuvveti, yakın hava desteği sayesinde, Irak'ın 13. Piyade Tümeni'ni mağlup ederek Saddam Hüseyin'in olası son direniş kalesi olan Tikrit'te güvenliği sağladı.

Koalisyon kuvvetlerinin Irak'ta karşılaştığı en büyük zorluklar zaman ve mesafeydi. İlerlemenin devam ettiği her saat Koalisyon ikmal hatları giderek daha da geriliyordu. 22 Mart sonunda 3. Piyade Tümeni, Irak'ın yaklaşık 250 km içine girmişti. Bu hat üzerinde ikmalin devam etmesi ve hattın korunması gerekiyordu. İkmal yapılamazsa harekât yavaşlayabilir hatta durma noktasına gelebilirdi. Koruma sağlanamazsa Irak kuvvetleri Koalisyon bağlantılarını kesebilir ve kuvvetleri parçalayabilirdi. Direniş yerel noktalarda şiddetliydi ancak genel stratejiyi etkileyecek kadar yoğun değildi. Irak askerleri, koalisyonun ateş yağmurunda ölmektense teslim olmaya daha meyilli görünüyordu. Bununla birlikte 23 Mart'ta Nasiriye civarında endişe verici olaylar yaşandı.

Nasiriye civarında görev yapan ve 3. Piyade Tümeni'nin bir parçası olan 507. Bakım Bölüğü, Saddam'ın Fedaileri tarafından pusuya düşürüldü. 11 asker burada hayatını kaybederken 7'si de esir alındı. Görev Gücü Tarawa'nın deniz piyadeleri esir arkadaşlarını kurtarmak için derhâl bölgeye intikal etti. Girişilen şiddetli ve kanlı çatışmada 18 Deniz Piyadesi daha hayatını kaybetti. Ancak bu kez askerleri vuran Fedailer değil, kendilerine yakın hava desteği sağlayan bir A10 Thurderbolt uçağıydı. Kısacası, deniz piyadelerini hayattan koparan "dost ateşi" olmuştu.

Nasiriye'de güvenliği sağlamak ay sonunda mümkün olacaktı fakat o zamana kadar deniz piyadeleri kuzeye doğru ilerlemeye devam etmişti. 1. Deniz Piyadesi Seferi Kuvveti'nin alay düzeyinde örgütlenmiş üç muharebe takımı vardı. Bağdat'a doğru iki kol olarak ilerleme kaydettiler: 5. ve 7. muharebe takımları doğrudan başkente yönelirken, 1. Muharebe Takımı doğu kanadını süpürerek ilerliyordu.

Birinci Sınıf Er Jessica Dawn Lynch, 23 Mart 2003'te Nasiriye Savaşı sırasında konvoyu Irak güçleri tarafından pusuya düşürüldüğünde 507. Bakım Bölüğü'nde birim tedarik uzmanı olarak görev yapıyordu. Lynch ağır yaralandı ve yakalanarak esir edildi. 1 Nisan 2003 tarihinde ABD Özel Harekât Kuvvetleri tarafından kurtarılması ise Amerikan medyasında geniş yer buldu. Zira bu hadise, II. Dünya Savaşı'ndan bu yana Amerikalı savaş esiri bir kadının ilk başarılı kurtarılışıydı.

Levent Şahverdi Arşivi

ABD'nin ilerlemesi gittikçe zorlaşıyordu. Ana ABD ordusunun batıdaki ilerleyişi, 4 Cumhuriyet Muhafız Tümeni'nin artan direnişiyle karşı karşıyaydı. 25 Mart'ta Amerikan 3. Piyade Tümeni, Necef çevresindeki çatışmaya kilitlendi. Sadece iki gün süren çatışmalarda 300'den fazla Irak askeri öldürüldü. Bölgedeki büyük kum fırtınası Koalisyon güçlerinin ilerleyişini emekleme seviyesine indirgedi. Bu süre, Iraklılara nefes alıp ikmal hatlarına yeniden saldırabilecek kadar toparlanmak için imkân sağladı. Ancak Necef, ABD kuvvetleri tarafından kademeli olarak kontrol altına alındı: 26 Mart'ta kuşatıldı, topçu ve hava bombardımanı ile dövüldü, ardından Nisan başında 101. Hava İndirme Tümeni tarafından düzenlenen akın ile ele geçirildi. Koalisyon güçleri başkente adım adım yaklaşıyordu.

Irak'ın en güneyinde gerçekleşen Basra mücadelesi ise devam ediyordu. 27 Mart'ta şehrin etrafında yaşanan büyük bir tank muharebesinde, Kraliyet İskoç Dragoon Muhafızları, 14 Irak tankını imha etmeyi başardı. 30 Mart'ta, James Harekâtı kapsamında şehre yönelik büyük bir saldırı gerçekleştirildi. İngilizlerin, Paraşüt Alayı ve SAS (Özel Kuvvetler) askerleri tarafından desteklenen ve 7. Zırhlı Tugayı tarafından başlatılan harekât, çetin çatışmalardan sonra ancak 6 Nisan'da hedefine ulaştı ve Basra İngilizlerin eline geçti.

Irak operasyonu esnasında ele geçirilen her şehirde hatta her kasaba ve köyde, Irak yönetiminin ani çöküşünü, yağma ve orantısız şiddet takip etmiştir. Irak kuvvetlerine, Iraklı yöneticilere ve Saddam taraftarlarına uygulanan şiddet domino etkisi yaratıp ülkede içinde bulunan husumetli gruplara da sıçramış, bu gruplar da birbirine saldırmıştı. Kontrolden çıkan bu kaos ilerleyen zamanlarda herkesin aşina olduğu bir hikâyeye dönüşecekti.

İngilizler Basra için savaşırken, ABD 3. Piyade Tümeni Kerbela'nın batı yakasına saldırdı, Fırat'ı geçti ve Bağdat'a dayandı. Irak güçlerinin direnişi çökmeye başladı. Bağdat'ın eteklerindeki Cumhuriyet Muhafızlarının Medine Tümeni gibi, Fedailerin bir karşı saldırısı da 3-4 Nisan'da imha edildi. Doğudaki deniz piyadeleri de bu arada şehre yaklaşıyordu.

Amerikalı komutanlar Bağdat'ı almak için cüretkâr bir strateji belirlediler. 5 Nisan'da, 3. Piyade Tümeni'nin ağır silahlı 2. Tugayı, başkente doğru *thunder run* adını verdikleri bir çevirme harekâtı gerçekleştirdi. Birim, tanklar ve Bradley zırhlı savaş araçları tarafından desteklenen yaklaşık 750 personelden oluşuyordu. Bu güç, aslında Bağdat direnişini test etmek için görevlendirilmiş bir keşif gücüydü. Tüm yol boyunca şiddetli

Levent Şahverdi Arşivi

ateş altında ilerleyen birimin hemen her aracı vuruldu fakat daha sonra ABD'nin elinde olan Saddam Uluslararası Havaalanı'na[34] ulaştı.

Thunder run, bir hedefe ulaşmak için ağır silahlar, zırhlı araçlar ve saldırı taktikleri kullanan bir askerî konvoyun, aşırı tehlikeli bir rota boyunca yüksek hızda durmaksızın ilerlemesidir. Saldırının gücü, hızı ve yoğunluğu, zorlu silahların ve teçhizatın kullanımıyla birleşir, düşman unsurları şaşırtır ve savunma sistemlerinin hızla aşılmasını sağlar.

7 Nisan'da gerçekleştirilen ikinci *thunder run* başkentin idari merkezini hedef aldı. ABD akşama doğru Saddam'ın saraylarını ele geçirdi. Bu arada tedarik yolunu güvence altına almak için izlediği güzergah, kıvrımlı sokaklarda süren çatışmaların şiddetlenmesine yol açtı. Amerikan deniz piyadeleri Diyala Köprüsü'nü zorlayarak şehrin doğu kısımlarına giriyor ve bu alanları güvence altına alıyorlardı. 8 Nisan'a gelindiğinde Dicle Nehri'ne yaklaşan ABD askerleri şehrin işgalini etkin bir şekilde tamamlamış bulunuyordu. Kuzeydeki harekât kapsamında da 10 Nisan günü Kerkük kontrol altına alınmıştı. Saddam Hüseyin'in memleketi Tikrit, 15 Nisan'da Amerikan deniz piyadelerinin görev gücü tarafından ele geçirildi. Böylelikle Irak'ın merkezindeki son önemli direniş noktası da ortadan kaldırıldı. Harekâtta artık sona gelinmişti. Nitekim 1 Mayıs 2003'te USS Abraham Lincoln adlı geminin uçuş güvertesine inen ABD Başkanı George W. Bush, Irak'taki savaş operasyonlarının resmen sona erdiğini ilan etti.

9 Nisan'da, Saddam Hüseyin'in Firdevs Meydanı'nda yükselen heykeli bir Amerikan zırhlı aracı tarafından devrildi. Bu esnada çekilen fotoğraflar ve yayımlanan kısa film harekâtın sembolü hâline geldi.

Tarih, Başkan Bush'un "düşmanlıkların sona erdiği"ne ilişkin dramatik açıklamasının her bakımdan kusurlu olduğunu bugün göstermektedir. Operasyon sonrası uygulamaların kötü planlanması, yalnızca Bağdat'ta her ay birkaç bin kişinin ölümüne sebep olan bir kaosu körükledi. "Irak'a Özgürlük" operasyonunun dikkat çeken yönlerinden biri de Irak halkının büyük bir kısmının koalisyon askeri ile yabancılaşmasıydı. Tahminler çoğu kez büyük farklılıklar göstermekle birlikte operasyon sırasında yaklaşık 30.000 Iraklı sivil öldürüldü. Kimi kaynaklara göre işgal, işgal sonrasında çıkan iç savaş ve sonrasında gerçekleşen sivil kayıpları ile mülteci durumuna düşenlerin sayısı milyonları bulmuştur. Daha sonra elde edilen kanıtlar bu

34 Bugün Bağdat Uluslararası Havaalanı.

Levent Şahverdi Arşivi

kayıpların yüksek bir yüzdesinin düşman eylemlerinden ziyade gelişigüzel kullanılan Amerikan ateş gücünden kaynaklandığını göstermektedir. Dahası, Saddam rejiminin düşmesi ve Irak ordusunun kontrolsüz dağıtılması sonucu birçok Iraklı yok yere hayatını kaybetmiş, bu kaos kabileler, aşiretler, dinler ya da mezhepler arası çatışmaların patlamasına yol açmıştır.

Hadiseye askerî cepheden bakılacak olursa "Irak'a Özgürlük" sloganıyla başlatılan bu harekât "hedefe hızla ulaşmak" anlamında, modern kara harekâtlarının ezici veya etkili bir modelidir denebilir. Yanı sıra elbette kusursuz ve sorunsuz gerçekleşmemiştir. Örneğin, muharebe alanındaki pek çok Amerikalı komutan, Savunma Bakanı Donald Rumsfeld'in asker sayısını sınırlandırma kararının, ilerleme ve güvenlik uygulamalarında ciddi sorunlara yol açacağını öngörmüştü. Nasiriye ve diğer yerlerdeki direnişler de kararlı bir savunma gücünün ne kadar etkili olabileceğini gösterdi. Sonuç olarak, başından itibaren şiddetli ve sorunlu olan bu savaş; Amerika tarafında 130 ve İngiliz tarafında ise 33 personel kaybıyla son buldu. Zaten harekâtın öncesi, harekât sırası ve sonrasında yaşanan kıyımlar, koalisyon güçleri açısından hep kendi kayıplarının azlığı dile getirilerek perdelenmiştir.

Levent Şahverdi Arşivi

Levent Şahverdi Arşivi

SON SÖZ

İster kan davası, ister altın, onur veya insanları özgür kılmak için olsun, savaş, tarihteki sonuçları en kalıcı insan eylemi olarak varlığını sürdürmektedir. Entelektüel ilerleme; hastalığı tedavi ederken, geniş metropoller inşa ederken ve gerçekten küreselleşmiş bir dünya yaratırken, savaş olasılığı azalmadığı gibi savaş da ne ritminden ne insanlara yönelik ölümcüllüğünden bir şey kaybetmedi.

Muhalif devletler tarafından verilen amansız savaşlar, muharebe alanında hâkimiyet yaratmak için yeni doktrinlerden ve teknolojiden yararlanmaya yönelik daha acil bir dürtü yarattı. İster Roma'nın ağır piyadeleri barbar ordularını biçiyor olsun, ister ağır zırhlı şövalyeler talihsiz Orta Çağ piyadelerini darmadağın etsin, ister kuşatma kuleleri ve mancınıklarla Rönesans şehirleri dümdüz edilsin, ister son derece disiplinli askerler ağızdan dolma tüfekleriyle yaylım ateşi açıp Napoleon ordularını yok etsin, ister bir düğmeye basarak ateşlenen akıllı füzelerle bir tahkimat bölgesi havaya uçurulsun, savaşın ana formülünde ve insanlığa verdiği zararda hiçbir değişiklik yoktur.

Modern çağda; karayı, denizi ve gökyüzünü aynı anda kontrol etmek için sofistike teknolojiyi kullanma yeteneği, ordulara muharebe alanında benzersiz bir hâkimiyet kazandırdı. Silahlanma seviyesindeki üstünlüğün her ne kadar başarı şansını artırsa da savaş kazanmada kendi başına yeterli olacağını söylemek imkânsızdır. Teknolojinin artan kullanımı, daha iyi eğitilmiş, daha iyi motive olmuş birliklere olan ihtiyacı ortaya çıkardı. Böylece tarihsel perspektif içinde; efendisi adına savaşmak için askere alınan "talihsiz", savaşabilen ve sonuna kadar savaşmaya devam edebilen deneyimli profesyonel "istekli" ile yer değiştirdi.

Savaş, aynı zamanda, dost kayıplarını kabul edilebilir bir minimum ile sınırlarken, düşmana maksimum miktarda yıkımın nasıl uygulanacağına dair sonsuz ciltler kaleme alan ve savaş "sanatını" inceleyen bilgili kişilerin hayal gücünü de yakaladı. Filozoflar, şairler, politikacılar ve psikopatlar,

Levent Şahverdi Arşivi

hepsi ya şanlı savaş vaadi ve macerasıyla ya da yurtlarını savunmak için vatansever bir ihtiyaçla yönlendirildiler.

Sun Tzu, Machiavelli, Clausewitz, Liddel Hart ve diğerlerinin sözleri hem komutanlara ilham vererek zafere ulaşmayı öğretti hem de bugün bile kabul edilen düzeyde savaşın nasıl uygulanması gerektiğine dair bir ölçüt sundu. Tüm bu gelişmeler boyunca savaş liderleri; muharebe alanına komuta eden ve uluslarının toplayabileceği en iyi silahları kullanarak insanlarını sonsuz zafere veya utanç verici bir yenilgiye götüren adamlar olmuşlardır.

Sanayinin ve teknolojinin gittikçe daha karmaşık silahlar üretmedeki kudretine rağmen, Hiçbir ilerleme şu gerçeği durduramamıştır: Savaşta insanlar öldürür ve öldürülür.

Levent Şahverdi Arşivi

SEÇİLMİŞ KAYNAKÇA

Adcock, F.E., *The Greek and Macedonian Art of War*, Berkeley, CA: University of California Press, 1962.

Adler, Mortimer J., ed. *The Revolutionary Tears*, Chicago: Encyclopedia Britannica, 1976.

Alexander, Bevin, *How Great Generals Win*, New York: Norton, 1993.

Ambrose, S., *D-Day*, New York, 1994.

_____, *Citizens Soldiers*, New York, 1997.

Aspery, Robert B., *War in the Shadows*, Garden City, NY: Doubleday, 1975.

Ayton, Andrew, and J.L. Price, *The Medieval Military Revolution*, New York: Barnes & Noble, 1995.

Bain, David Haward, *Sitting in Darkness*, Boston: Houghton Mifflin, 1984.

Bakeless, John, *Turncoats, Traitors and Heroes*, Philadelphia: Lippincott, 1959.

Barnett, C., *The Lost Victory*, London, 1995.

Barr, Stringfellow, *The Mask of Jove*, Philadelphia: Lippincott, 1966.

Bartlett, Thomas, and Keith Jeffrey eds., *A Military History of Ireland*, New York: Cambridge University Press, 1997.

Beeler, John, *Warfare in England, 1066-1189*. Ithaca, NY: Cornell University Press, 1995.

Bell, J. Bowyer, *The Secret Army*, New York: John Day, 1970.

Bellesiles, Michael A., *Arming America*, New York: Knopf, 2000.

Berton, Pierre, *Flames Across the Border*, Boston: Little, Brown, 1981.

Billias, George Athan ed., *George Washington's Opponents*, New York: Morrow, 1969.

Billings, Malcolm, *The Cross and the Crescent*, New York: Sterling, 1988.

Birnbaum, Louis, *Red Dawn at Lexington*, Boston: Houghton Mifflin, 1986.

Black, Jeremy, *War and the World*, New Haven, CT: Yale University Press, 1998.

Blanning, T.C.W., *The French Revolutionary Wars 1787-1802*, London, 1996.

Blond, G., *La Grande Armee*, London, 1995.

Bobrick, Benson, *Angel in the Whirlwind*, New York: Simon & Schuster, 1997.

Bond, B., & Cave, N., (editors), *Haig: A Reappraisal*, Barnsley, 1999.

Bourne, J. Liddle, P., Whitehead, I. (editors), *The Great World War 1914-45*, London, 2000.

Bowers, John, *Chickamauga and Chattanooga*, New York: Avon, 1994.

Boxer, C.R., *Four Centuries of 'Portuguese Expansion*, Johannesburg: Witwatersrand University Press, 1961.

Boyle, Andrew, *The Riddle of Erskine Childers*, London: Hutchinson, 1977.

Bowden, M., *Black Hawk Down*, London, 1999.

Bradford, Ernie, *The Sword and the Scimitar*, New York: Putnam, 1974.

Bresler, Fenton, *Napoleon III*, New York: Carroll & Graf, 1999.

Brice, Martin, *Forts and Fortresses*, New York: Facts on File, 1990.

Levent Şahverdi Arşivi

Brockelmann, Carl, *History of the Islamic People*, New York: Capricorn, 1960.

Brown, M., *1918 Year of Victory*, London, 1998. Brownstone, David, and Irene Franck, *Timelines of War*, New York: Little, Brown, 1994.

Bungay, S., *The Most Dangerous Enemy*, London, 2000.

Burn, A.R., *Persia and the Greeks*, New York: Minerva Press, 1962.

Bury, J.B., *The History of the Later Roman Empire*, New York: Dover, 1958.

Cannon, J., and Ralph G., *The Oxford Illustrated History of the British Monarchy*, New York: Oxford University Press, 1988.

Carr, Caleb, *The Devil Soldier*, New York: Random House, 1992.

Carrington, Henry B., *Battles of the American Revolution*, New York: Promontory Press 1998.

Carver, Michael, ed., *The War Lords*, Boston: Little, Brown, 1976.

Casson, Lionel, *The Ancient Mariners*, New York: Minerva Press, 1959.

Caulfield, Max, *The Easter Rebellion*, Boulder, CO: Roberts Rinehart, 1995.

Chambers, Anne, *Granuaile*, Dublin: Wolfhound Press, 1986.

Chandler, David, *The Art of Warfare on Land*, London: Hamlyn, 1974.

_____, ed., *The Dictionary of Battles*. New York: Henry Holt, 1988.

_____, ed., *Great Battles of the British Army*, Chapel Hill, NC: University of North Carolina Press, 1991.

_____, *The Campaigns of Napoleon*, London, 1966.

Chang, I., *The Rape of Nanking*, New York, 1997.

Chappell, M., *The Somme 1916*, London, 1995.

Chidsey, Donald Barr, *The Siege of Boston*, New York: Crown, 1966.

Childers, Erskine, *The Riddle of the Sands*, New York: Dover, 1976.

Churchill, Winston S., *My Early Life*, New York: Scribner's, 1958.

Cipolla, Carlo M., *Guns, Sails and Empire*, New York: Minerva Press, 1965.

Clancy, T., & Franks, R, *Into the Storm*, New York, 1997.

Clari, R., Edgar Holmes McNeal, trans., *The Conquest of Constantinople*, New York: Norton, 1964.

Clauswitz, Carl von., *On War*, Princeton, NJ: Princeton University Press, 1984.

Coogan, Tim Pat, and George Morrison, *The Irish Civil War*, London: Weidenfeld & Nicolson, 1989.

Cooper, Matthew, *The German Army, 1933-1945*, Lanham, MD: Scarborough House, 1978.

Cox, Tom, *Damned Englishman: A Study of Erskine Childers (1870-1922)*, Hicksville, NY: Exposition Press, 1975.

Gumming, William P., and Hugh Rankin, *The Fate of a Nation*, London: Phaidon Press, 1975.

Danvers, F.C., *The Portuguese in India*, London: W.H. Allen, 1894.

Davidson, Basil, *The Lost Cities of Africa*, Boston: Little, Brown, 1959.

Dawson, Christopher, *The Making of Europe*, New York: Meridian, 1959.

De Camp, L. Sprague, *The Ancient Engineers*, Garden City, NY: Doubleday, 1963.

Delbruck, Hans, *History of the Art of War*, Lincoln, NE: University of Nebraska Press, 1990.

Descola, Jean, *The Conquistadors*, New York: Viking, 1957.

de Rosa, Peter, *Rebels: The Irish Rising of 1916*, London: Corgi Books, 1991.

Derry, T.K., *A Short History of Technology*, New York: Oxford University Press, 1960.

Levent Şahverdi Arşivi

Diagram Group, *The Weapons: An International Encyclopedia from 5000 BC to 2000 AD*, New York: St. Martins, 1990.

Diamond, J., *Guns, Germs and Steel*, London, 1997.

Diaz del Castillo, Bernal, *The Bernal Diaz Chronicles*, Garden City, NY: Doubleday, 1956.

Doblhofoer, Ernst, *Voices in Stone*, New York: Viking, 1961.

Donovan, T., *The Hazy Red Hell*, London, 1999.

Dos Passos, John, *The Portugal Story*, Garden City, NY: Doubleday, 1969.

Duffy, Christopher, *Siege Warfare*, New York: Barnes & Noble, 1996.

Duggan, Alfred, *The Story of the Crusades*, Garden City, NY: Doubleday, 1966.

Dunan, Marcel, ed., *Larousse Encyclopedia of Ancient and Medieval History*, New York: Harper & Row, 1963.

Dunnigan, James F., and Albert A Nofi, *Dirty Little Secrets*, New York: Morrow, 1990.

Dupuy, R.E., & Dupuy, T.N., *The Encyclopedia of Military History*, London, 1986.

Dupuy, R. Ernest, *Compact History of the Revolutionary War*, New York: Hawdiorn Books, 1963.

Eggenberger, David, *An Encyclopedia of Battles*, New York: Dover, 1985.

Einhard and Notker the Stammerer, *Two Lives of Charlemagne*, Baltimore: Penguin, 1969.

Ellis, John, *The Social History of the Machine Gun*, New York: Pantheon, 1975.

Elphick, P., *Singapore: the Pregnable Fortress*, London, 1995.

Esposito, Vincent J., *The West Point Atlas of American Wars*, New York: Praeger, 1960.

Esposito, V.J., & Elting, J.R., *A Military History and Atlas of the Napoleonic Wars*, London, 1999.

Falls, Cyril, *A Hundred Years of War, 1850-1950*, New York: Collier, 1953.

Faragher, John Mack., ed., *The American Heritage Encyclopedia of American History*, New York: Holt, 1998.

Fehrenbach, T.R., *This Kind of War*, New York, 1963.

Fichtenau, Heinrich, *The Carolingian Empire*, New York: Harper, 1964.

Fischer, David Hackett, *Paul Revere's Ride*, New York: Oxford University Press, 1994.

Fletcher, Richard, *The Quest for El Cid*, New York: Knopf, 1990.

Fleming, Thomas J., *Now We Are Enemies*, New York: St. Martin's, 1960.

Franklin, Benjamin, *Writings*, New York: Library of America, 1987.

Frantz, Joe B., *Texas: A Bicentennial History*, New York: Norton, 1976.

Fuller, J.F.C., *A Military History of the Western World*, New York: Da Capo, 1987.

Gannon, M., *Black May*, London, 1998.

Ghirshman, R. *Iran*, Baltimore: Penguin, 1964.

Glantz, D.M., & House, J.M., *The Battle of Kursk*, Kansas, 1999.

Goldhagen, D.J., *Hitler's Willing Executioners*, London, 1996.

Gordon, CD., *The Age of Attila*, Ann Arbor, MI: University of Michigan Press, 1966.

Grant, Michael, *Dawn of the Middle Ages*, New York: Bonanza, 1986.

Grant, U.S., *Personal Memoirs of U.S. Grant*, New York, 1885-86.

Grau, L.W., *The Bear Went Over the Mountain*, Washington, 1996.

Greaves, C. Desmond, *1916 as History*, Dublin: Fulcrum Press, 1991.

Griffith, P., *The Art of War of Revolutionary France 1789-1802*, London, 1998.

_____, *Battle Tactics of the Civil War*, New Haven, 1989.

_____, *Battle Tactics of the Western Front*, New Haven, 1994.

Levent Şahverdi Arşivi

Grousset, Rene, *The Empire of the Steppes*, New Brunswick, NJ: Rutgers University Press, 1970.
Gudmundsson, Bruce I., *Stormtroop Tactics*, Westport, CT: Praeger, 1989.
Guy, A.J., & Boyden, RB. (editors), *Soldiers of the Raj*, London, 1997.
Haythornthwaite, P., *Waterloo Men*, Marlborough, 1999.
Heathcote, T.A., *The Military in British India*, Manchester, 1995.
Herodotus, *The Histories*, Baltimore: Penguin, 1960.
Hofschroer, P., *1815: The Waterloo Campaign*, London, 1998.
Hogg, Ian V., *The Complete Machine-Gun*, New York: Exeter, 1979.
Holmes, R., *The Western Front*, London, 1999.
Home, A., *How far from Austerlitz?*, London, 1996.
_____, *The Fall of Paris*, London, 1989.
Horsman, Reginald, *The War of 1812*, New York: Knopf, 1969.
Howarth, D., *Trafalgar: The Nelson Touch*, London, 1969.
Huntingdon, S.R, *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order*, New York, 1996.
Issacs, J., & Downing, T., *Cold War*, London, 1998.
Jackson, Robert, *Fighter*, New York: St. Martin's, 1979.
James, L., *The Rise and Fall of the British Empire*, London, 1994.
James, Marquis, *The Life of Andrew Jackson*. Indianapolis: Bobbs-Merrill, 1938.
James, Simon, *The World of the Celts*, London: Thames & Hudson, 1993.
Jennings, Patrick, *Pictorial History of World War II*, Norwalk, CT: Longmeadow, 1975.
Jobe, Joseph, *Guns*, Greenwich, CT: New York Graphic Society, 1971.
Johnson, Curt, *Battles of the American Revolution*, New York: Rand McNally, 1975.
Johnson, J.H., *1918: the Unexpected Victory*, London: Arms and Armour Press, 1997.
Joinville, J., and Geoffroi de Villehardoin. M.R.B. Shaw, trans., *Chronicles of the Crusades*, Baltimore: Penguin, 1970.
Josephus, *The Jewish War*, Baltimore: Penguin, 1959.
Judah, T., *Kosovo*, New Haven, 2000.
Karsten, Peter, ed., *The Military in America*, New York: Free Press, 1980.
Keegan, John, *A History of Warfare*, New York: Vintage, 1994.
Keegan, J., *The Face of Battle*, London, 1976.
Keegan, John, and Andrew Wheatcroft, *Who's Who in Military History*, New York: Morrow, 1976.
Kemp, Peter, *The History of Ships*, London: Orbis, 1978.
Kennedy, Paul, *The Rise and Fall of the Great Powers*, New York: Random House, 1987.
Ketchum, Richard M., ed., *The American Heritage Book of the Revolution*, New York: American Heritage, 1958.
Kippenhahn, Rudolf, *Code Breaking*, Woodstock, NY: The Overlook Press, 1999.
Knight, I., *Go to your God like a Soldier*, London,1996.
Krauze, Enrique, *Mexico*, New York: Harper Collins, 1997.
Lamb, Harold, *The Crusades*, New York: Bantam, 1960.
Leckie, Robert, *The Wars of America*, New York: Harper & Row, 1968.
Lee, J., *A Soldier's Life*, London, 2000.
Levathes, Louise, *When China Ruled the Seas*, New York: Simon & Schuster, 1994.
Liddell Hart, and Basil H. *Great Captains Unveiled*, Novato, CA: Presidio Press, 1990.

Levent Şahverdi Arşivi

_____, *Strategy*, New York: Praeger, 1960.
_____, *The Real War: 1914 to 1918*, Boston: Little, Brown and Co., 1930.
Lincoln, W. Bruce, *Red Victory*, New York: Simon & Schuster, 1989.
Lind, Michael, *The Alamo*, Boston: Houghton Mifflin, 1997.
Livesey, A., *Atlas of World War I*, London, 1994.
Livy, *The War With Hannibal*, Baltimore: Penguin, 1965.
Lord, Walter, *A Time to Stand*, New York: Bonanza, 1987.
Lucas, James, *War on the Eastern Front 1941-1945*, New York: Bonanza, 1979.
Luttwak, Edward N., *The Pentagon and the Art of War*, New York: Simon & Schuster, 1985.
Macardle, Dorothy, *The Irish Republic*, New York: Farrar, Straus and Giroux, 1965.
McEvedy, Colin, *The Penguin Atlas of Ancient History*, New York: Viking Penguin, 1988.
Machiavelli, Niccolo, *The Art of War*, New York: Da Capo, 1965.
Macdonald, L., *They Called It Passchendaele*, London, 1978.
Mackay, D., *The Malayan Emergency*, London, 1997.
Macksey, K., *Why the Germans Lose at War*, London, 1996.
Marvin, C., *The Russian Advance towards India*, London, 1882.
McKissack, Patricia and Frederick, *The Royal Kingdoms of Ghana, Mali and Songhay*, New York: Henry Holt, 1994.
McNeill, William H., *The Pursuit of Power*, Chicago: University of Chicago Press, 1982.
McPherson, James M., *Battle Cry of Freedom*, New York: Ballentine, 1989.
Manchester, William, *The Arms of Krupp*, Boston: Little, Brown, 1968.
Marrin, Albert, *1812: The War Nobody Won*, New York: Athenem, 1985.
Marsden, E.W., *Greek and Roman Artillery: Historical Development*, Oxford: Clarendon Press, 1999.
Marshall, S.L.A., *The American Heritage History of World War I*, New York: American Heritage, 1964.
Massie, Robert K., *Dreadnought*, New York: Ballentine, 1991.
Mathew, K.M., *History of the Portuguese Navigation in India (1497-1600)*, Delhi: Mittal Publications, 1988.
Melegari, Vezio, *Great Military Sieges*, New York: Exeter Books, 1981.
Messenger, Charles, *The Blitzkrieg Story*, New York: Scribner's, 1976.
Middlebrook, M., *Arnhem 1944*, London, 1994.
Middlekauff, Robert, *The Glorious Cause*, New York: Oxford University Press, 1982.
Miller, John C., *Alexander Hamilton and the Growth of the New Nation*, New York: Harper & Row, 1964.
Millis, Walter, *Arms and Men*, New York: Mentor, 1958.
Mitchell, Joseph B. and Edward Creasy, *The Two Ocean War*, Boston: Atlantic Monthly Press, 1963.
Mockaitis, T.R., *British Counterinsurgency in the Post-Imperial Era*, Manchester, 1995.
Morris, Eric, and H.P. Wilmott, *Weapons and Warfare of the Twentieth Century*, Secaucus, NJ: Derbibooks, 1976.
Morrison, Sean, *Armor*, New York, Crowell, 1963.
Montross, Lynn, *War Through the Ages*, New York: Harper & Row, 1960.

Levent Şahverdi Arşivi

Moody, T.W., and Martin, F.X., eds., *The Course of Irish History*, Cork: Mercier Press, 1978.
Murray, W., and Millett, Allan R., *A War to be Won*, Cambridge, MA: Belknap, 2000.
Murray, W., Knox, M. & Bernstein, A., *The Making of Strategy*, Cambridge, 1994.
Nalty, Bernard C., *Air Power and the fight for Khe Sanh*, Washington: Office of Air Force History, 1973.
Neillands, T., *The Dervish Wars*, London, 1996.
Nevin, David, *The Texans*, New York: Time-Life Books, 1975.
Newark, T., *War in Britain*, London, 2000.
Nickel, Helmut, *Warriors and Worthies*, New York: Atheneum, 1971.
Ni Dhonnchadla, Mairin, and Theo Dorgan, eds., *Revising the Rising*, Derry, No. Ireland: Field Day, 1991.
Norman, A.V.B., and Don Pottinger, *English Weapons and Warfare, 449-1660*, New York: Dorset, 1985.
Nosworthy, B., *Battle Tactics of Napoleon and his Enemies*, London, 1995.
Nowlan, Kevin B., ed., *The Making of 1916*, Dublin: the Stationery Office, 1969.
Oakeshott, R. Ewart, *The Archaeology of Weapons*, New York: Praeger, 1960.
O'Brien, Conor Cruise, *States of Ireland*, New York: Vintage Books, 1972.
O Broin, Leon, *Dublin Castle and the 1916 Rising*, New York: New York University Press, 1971.
O'Connor, Frank, *An Only Child*, Boston: G.K. Hall, 1985.
_____, *The Big Fellow*, Dublin: Clonmore & Reynolds, 1965.
Odon, W.E., *The Collapse of the Soviet Military*, Yale, 1998
Oliveira Marques, A.H. de., *History of Portugal*, New York: Columbia University Press, 1972.
Olmstead, A.T., *History of the Persian Empire*, Chicago: University of Chicago Press, 1960.
Oman, Charles, *The Art of War in the Middle Ages*, Ithaca, NY: Cornell University Press, 1960.
O'Malley, Ernie, *On Another Man's Wound*, Dublin: Anvil Books, 1997.
_____, *The Singing Flame*, Dublin: Anvil Books, 1997.
O'Rahilly, Aodogan, *Winding the Clock: ORahilly and the 1916 Rising*, Dublin: The Lilliput Press, 1991.
O'Toole, G.JA., *The Spanish War*, New York: Norton, 1984.
Overy, R., *Why the Allies Won*, London, 1995.
_____, *Russia's War*, London, 1998.
Parker, Geoffrey, ed., *The Times Illustrated History of the World*, London: Times Books, 1995.
_____, *The Military Revolution*, Cambridge, 1996.
Payne, Robert, and Nikita Romanoff, *Ivan the Terrible*, New York: Crowell, 1975.
Payne-Gallwey, *The Crossbow*, London: Holland Press, 1986.
Pearson, Michael, *Those Damned Rebels*, New York: Putnam, 1972.
Pernoud, Regine, ed., *The Crusades*, New York: Putnam, 1962.
Peterson, Harold L., *Arms and Armor in Colonial America*, New York: Bramhall House, 1956.
Pflanze, Otto, *Bismark and the Development of Germany*, Princeton, NJ: Princeton University Press, 1963.
Piggott, Stuart, ed., *The Dawn of Civilization*, New York: McGraw-Hill, 1961.
Pitt, Barrie and Frances, *The Month-by-Month Atlas of World War II*, New York: Summit, 1989.
Piatt, Colin, *The Atlas of Medieval Man*, New York: St. Martin's, 1980.

Levent Şahverdi Arşivi

Polybius, *The Histories of Polybius*, Bloomington, IN: University of Indiana Press, 1962.
Pope, Dudley, *Guns*, London: Hamlyn, 1969.
Pope, Saxton, *Bows and Arrows*, Berkeley: University of California Press, 1962.
Powell, T.G.E., *The Celts*, New York: Praeger, 1958.
Powell, E. Alexander, *Gentlemen Rovers*, New York: Scribner's, 1913.
Pratt, Fletcher, *The Battles that Changed History*, Garden City, NY: Doubleday, 1956.
Prawdin, Michael, *The Mongol Empire*, New York: Free Press, 1961.
Prescott, William H., *Conquest of Mexico*, Garden City, NY: Blue Ribbon Books, 1943.
Preston, Richard A., Sydney F. Wise, and Herman O. Werner, *Men in Arms*, New York: Praeger, 1962.
Prior, R., & Wilson, T., *Command on the Western Front*, Oxford, 1992.
Procopius, *History of the Wars, Secret History* and *Buildings*, New York: Washington Square Press, 1962.
Pryce-Jones, D., *The War That Never Was*, London, 1995.
Reid, William, *Weapons Through the Ages*, New York: Crescent, 1976.
Ring, Jim, *Erskine Childers*, London: John Murray, 1996.
Ripley, T., *Operation Deliberate Force*, Lancaster, 1999.
Robinson, H. Russell, *Oriental Armour*, New York: Walker, 1987.
Rodgers, William Ledyard, *Greek and Roman Naval Warfare*, Annapolis, MD: U.S. Naval Institute, 1964.
Ropp, Theodore, *War in the Modern World*, New York: Collier, 1962.
Runciman, Stephen, *Byzantine Civilization*, Cleveland: World Publishing, 1961.
Ryan, C., *The Last Battle*, London, 1966.
Scheie, Linda, and David Freidel, *The Untold Story of the Ancient Maya*, New York: Morrow, 1990.
Serjeant, R.B., *The Portuguese Off the South Arabian Coast*, Oxford: Clarenden Press, 1963.
Severin, Timothy, *The Oriental Adventure*, Boston: Little, Brown, 1976.
Sheffield, G., *Forgotten Victory: Myths and Realities of the First World War*, London, 2001.
Showalter, Dennis E., *Tannenberg*, Hamden, CT: Archon, 1991.
Simkins, Michael, *Warriors of Rome*, London: Blandford, 1988.
Smith, T. (editor), *The End of the European Empire*, Lexington, 1975.
Smith, W.H.B., *Small Arms of the World*, Harrisburg, PA: Stackpole, 1960.
Snodgrass, A.M., *Arms and Armour of the Greeks*. Ithaca, NY: Cornell University Press, 1967. Southern, RW, *The Making of the Middle Ages*, New Haven, CT: Yale University Press, 1962.
Spence, Jonathan D., *God's Chinese Son*, New York: Norton, 1996.
Steel, N., & Hart, P., *Defeat at Gallipoli*, London,1994.
Sturluson, Snorri, M. Magnusson, and H. Palsson, trans., *King Harald's Saga*, Baltimore: Peguin, 1966.
Sulzberger, C.L., *The American Heritage Picture Book of World War II*, New York: American Heritage, 1966.
Tarassuk, L., and Claude Blair. *The Complete Encyclopedia of Arms and Weapons*, New York: Bonanza, 1979.
Taylor, A.J.P., *English History, 1914-1945*, New York: Oxford University Press, 1965.
Taylor, Telford, *Sword and Swastika*, New York: Barnes & Noble, 1980.

Levent Şahverdi Arşivi

Tebbel, John, *Turning the World Upside Down*, New York: Orion, 1993.
Terraine, John, *To Win a War*, Garden City, NY: Doubleday, 1981.
Thompson, William Irwin, *The Imagination of an Insurrection*, New York: Harper & Row, 1972.
Toynbee, Arnold, ed., *Cities of Destiny*, New York: Oxford University Press, 1950.
Trask, David F., *The War With Spain in 1898*, New York: Macmillan, 1981.
Treece, Henry, *The Crusades*, New York: Random House, 1962.
Tuchman, Barbara, *The Guns of August*, New York: Dell, 1963.
Tucker, Glenn, *Chickamauga: Bloody Battle in the West*, Indianapolis: Bobbs Merrill, 1956.
Tucker, S.C., *The Great War 1914-18*, London, 1998.
van Creveld, Martin, *Technology and War*, New York: Free Press, 1989.
van der Vat, Dan, *The Pacific Campaign*, New York: Simon & Schuster, 1991.
Vasiliev, AA., *History of the Byzantine Empire*, Madison, WI: University of Wisconsin Press, 1964.
Vernadsky, George, *Ancient Russia*, New Haven, CT: Yale University Press, 1969.
von Hagen, Victor W., *The Aztec: Man and Tribe*, New York: Mentor Books, 1960.
Wallace-Hadrill, J.M., *The Barbarian West*, New York: Harper & Row, 1962.
Wedgwood, C.V., *The Thiry Tears War*, Garden City, NY: Doublday, 1961.
Weir, William, *Fatal Victories*, New York: Avon, 1995.
Weinberg, G.L., *A World at Arms*, Cambridge, 1994.
Weller, J., *Wellington in India*, London, 1972.
Wilkinson, Burke, *The Zeal of the Convert*, Sag Harbor, NY: Second Chance Press, 1985.
Wikinson, Frederick, *Edged Weapons*, Garden City, NY: Doubleday, 1970.
Woodruff, M.W., *Unheralded Victory*, Arlington, 1999.
Wrixon, Fred B., *Codes and Ciphers*, New York: Prentice Hall, 1992.
Young, Peter, *The Machinery of War*, New York: Crescent, 1973.
Young, Peter, ed., *Great Battles of the World*, New York: Bison Books, 1978.
Young, Peter and J.P. Lawford, eds., *History of the British Army*, New York: Putnam, 1970.
Younger, Calton. *Ireland's Civil War*, London: Fontana Press, 1979.

Levent Şahverdi Arşivi

İnsanoğlunun hikâyesi, en başından beri bir mücadele, çatışma ve muharebe öyküsüydü. Göğüs göğüse dövüşen insanları muharebe alanına getiren hırslarıydı belki; ama onlara zaferi getiren şey, liderlerinin stratejileri ve taktikleri olduğu kadar zırhları, miğferleri ve silahlarıydı. Büyük bir Mısır ordusunun başındaki II. Ramses, Asi Nehri'nin kıyısında baş düşmanı Hitit Kralı Muwatalli'yi beklerken; Pers ve Yunan filoları Salamis Adası'nın doğusunda karşı karşıya gelirken; Kartacalılarla Romalılar Akdeniz için savaşırken; Orta Asya steplerinden gelen Hunlar Çin hanedanlıklarına meydan okurken; Halifelik orduları Yermük ve Kadisiye Muharebeleri ile Bizans ve Sasani İmparatorluklarını geriletirken; Alp Arslan Malazgirt Ovası'nda "Bugün burada emreden bir sultan yoktur. Ayrılmayı tercih edenler gitsinler!" derken; Kutsal Roma Cermen İmparatoru Friedrich Barbarossa Kudüs'ü yeniden almaya giderken; Osmanlılar Kosova Ovası'na yürürken; Wallace önderliğindeki İskoçyalılar İngilizlere direnirken; Napoleon Avrupa'yı dize getirmeye çalışırken; Sedan'da, Gelibolu'da, Stalingrad'da, El-Alameyn'de, Vietnam'da, "Irak'a Özgürlük" Operasyonu'nda savaşan yine insandı; ama muharebe alanlarındaki tecrübesi sürekli arttı, kullandığı teknoloji sürekli gelişti. Ancak kararlı liderlerin, mükemmel silahların, harika planların, iyi eğitimin ve sağlam disiplinin zaferi elde etmeye yetmediği anlar da oldu; bazen donmuş bir göl, bazen yıkılan bir köprü, bazen çamura bulanmış bir arazi, muharebeye, sonucuna ve ardından gelen on yılların gidişatına hükmetti.

Muharebelerle Kısa Dünya Tarihi, MÖ 13. yüzyıldan bugüne sadece insanın değil, aynı zamanda insan aklının ürettiği strateji ve tekniklerin mücadelesini de sunuyor okurlarına. Falankslarla esnek orduların, şövalyelerle "alt sınıflardan" gelen piyadelerin, tatar yaylarının, savaş arabalarının, ateşli silahların, tankların, bombaların dünyasında insanın muharebe alanlarına neden geldiği, muharebeler sırasında nasıl savaştığı ve muharebelerden sonra nelerin değiştiği bu kitapta bir film şeridi gibi gözlerinizin önünden geçecek.

TİMAŞ TARİH
timas.com.tr
timastarih
SAVAŞ TARİHİ
ISBN: 978-605-08-3602-8
9 786050 836028

Levent Şahverdi Arşivi